

שבוע פרשת מקץ

(21 – 27 december 08)

כ"ד – ל' כסלו ה'תשס"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אד חשוב להניחו מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאַסַּפְתָּ דִּגְגָךְ וְתִירְשָׁךְ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶתְךָ, וְאַכְלֹת וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאַבְדֶּתֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתָּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבֵר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְּנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם. (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ בְּמֹדָד מִצְוֹה לְהִתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כִּפִּי שֶׁנֶּחֱלַק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֻלְקָנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית ביות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה, כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָיָה לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדְךָ: ב יֹאמְרוּ גְאוּלֵי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמַּעֲרֵב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עִיר מוֹשֵׁב
 ה לֹא מָצְאוּ: ו רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ז וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם
 ח וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלֶכֶת אֶל־עִיר מוֹשֵׁב: ט יוֹדוּ לַיהוָה חֶסֶדְךָ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 י כִּי־הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שֹׁקֶקָה וְנֶפֶשׁ רָעָבָה מִלֹּא־טוֹב: יא יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת אֲסִירִי עֲנֵי וּבְרוּל:
 יב כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּיֹן נֶאֱצוּ: יג וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לֶבָם כְּשָׁלוּ וְאִין עֹזֶר: יד וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה
 בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: יוּ יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת וּמִסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּן: יז יוֹדוּ לַיהוָה חֶסֶדְךָ
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: יח כִּי־שֹׁפֵר דִּלְתוֹת נִחַשְׁתָּ וּבְרִיתִי בְרוּל גִּדַּע: יט אוֹלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁע
 וּמַעֲוֹתֵיהֶם יִתְעַנוּ: כ כֹּל־אֵכֶל תִּתְעַב נֶפֶשָׁם וַיִּנְעֻ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: כא וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם
 מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: כב יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כג יוֹדוּ לַיהוָה חֶסֶדְךָ וְנִפְלְאוֹתָיו
 לִבְנֵי אָדָם: כד וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כה יוֹדְרֵי הַיָּם בְּאִנְיֹת עָשִׂי מְלֹאכָה בַּמַּיִם
 כו כִּד תִּפְהָ רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה: כז וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֶם גִּלְיוֹ:
 כח יַעֲלֻ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְּהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמוּגַג: כט יִחוּגּוּ וַיִּנְעֻ כְּשָׁפֹר וְכֹל־חֲכָמָתָם תִּתְפַּלֵּעַ:
 ל כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: לו יָקָם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיהֶם:
 לו וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מִחוּז חֶפְצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֶסֶדְךָ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיִּרְוּמוּהוּ בַקֵּהל עָם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִחְלָלוּהוּ: לג יֵשֶׁם נִתְרוֹת לַמִּדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם לְצִמְאוֹן:
 לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרֻעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲגַם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב
 שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עִיר מוֹשֵׁב: לו וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּמְעֻ בְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פְּרִי תְבוּאָה: לו וַיִּבְרַכֵּם וַיִּרְבוּ
 מְאֹד וּבִהְמָתָם לֹא יִמְעִיט: לו וַיִּמְעֻטוּ וַיִּשְׁחֻ מַעֲצָר רָעָה וַיִּגְוּ: מז שִׁפְךָ בּוֹ עַל־נְדִיכִים וַיִּתְּעַם בְּתוֹחוֹ
 לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כְּצֶאֱן מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכֹל־עוֹלָה קִפְצָה
 פִּיהָ: מו מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֵלָה וַיִּתְּבוֹנֶנּוּ חֶסֶדֶי יְהוָה:

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עוֹרָה הַגָּבֹל וּכְזֹר אֲעִירָה
 שָׁחַר: ד אוֹדֶךָ בַּעֲמִים: ה יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאמִים: ו כִּי־גִדַּל מַעַל־שָׁמַיִם חֶסֶדְךָ וְעַד־שְׁחָקִים אֲמַתֶּךָ:
 ז רוּמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ח לִמְעַן יִחְלָצוּ יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי:
 ט אֱלֹהִים: י דַּבֵּר בְּקִדְשׁוֹ אֲעֹלָה אֲחַלְקָה שְׂכָם וְעַמְּךָ סִבּוֹת אֲמַדֵּד: יא לִי גִלְעָד: יב לִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם
 מְעוֹז רֹאשֵׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: יג מוֹאָב: יד סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוָה אֲשֶׁלֶּיךָ נַעֲלִי עָלַי כְּלָשֶׁת אֲתָרוּעָה: יו מִי
 יִבְלִנִּי עִיר מִבְּצָר מִי נַחֲנִי עַד־אֲדָוָה: יז הֲלֹא־אֱלֹהִים וְנַחֲתָנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֵתֵינוּ: יח הִבְהִלְנוּ
 עוֹרֹת מִצָּר וְשׂוֹא תִשׁוּעַת אָדָם: יט בָּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

מפתח כללי

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ז ק"ח	ג
ג	מאמר ד"ה רני ושמחי בת ציון שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה, א' דר"ח טבת, ה'תשל"ה	ה
ד	שיחת אור ליום ה' פרשת מקץ ליל נר ה' דחנוכה ה'תשט"ו	ח
ה	לקוטי שיחות פרשת מקץ (בלה"ק)	יא
ו	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת מקץ	יז
ז	לוח "היום יום" לשבוע פרשת מקץ	כט
ח	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	לב

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

ט	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת מקץ	לו
י	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת מקץ	נד
יא	– ספר המצוות לשבוע פרשת מקץ	סא
יב	נביאים וכתובים שופטים פרק ה, דברי הימים-א פרק כט	סד
יג	מסכת קידושין עם ביאורים מדף עד עד דף פ	סח

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יד	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	צו
טו	שולחן ערוך הלכות קריאת שמע - אדמו"ר הזקן	צז
טז	לקוטי תורה - ד"ה את שבתותי תשמרו - אדמו"ר הזקן	צח
יז	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קא
יח	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קב
יט	המשך והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש	קד
כ	קונטרס החלצו - אדמו"ר מוהרש"ב	קה
כא	ספר המאמרים ה'תרפ"ו - אדמו"ר מוהרי"צ	קו
כב	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קז
כג	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קי
כד	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קיב
כה	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת מקץ	קיד
כו	לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ	קלט
כז	סדר הדלקת נרות חנוכה	קמב
כח	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קמג

בס"ד. שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה, א' דראש חודש טבת, ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

רני ושמחי בת ציון¹, הנה זאת היא ההפטורה של שבת חנוכה, וידוע הדיוק שבזה² (שמדייקים ברובם ככולם של הדרושים על פסוק זה), מה שקורא כאן את ישראל בשם בת ציון, דמאחר שישראל הם כאן בתכלית המעלה, וכמו שאומר בהמשך הפסוק כי הנני בא ושכנתי בתוך גו', אם כן היה צריך לקרוא את ישראל בשם המעלה, כדאיתא במדרש³ שהקב"ה בתחלה קרא לישראל בת כו' לא זו מחבבן עד שקראן אחותי כו' לא זו מחבבן עד שקראן אמי, ומדוע קוראן בשם בת ציון דוקא. עוד צריך להבין מה שאומר כאן רני ושמחי גו', דלכאורה למה צריך לזה ציווי מיוחד, הרי זהו דבר המובן מעצמו, דמאחר שהנני בא ושכנתי בתוך ממילא יש ענין השמחה. ואפילו בלאו הכי הרי נאמר⁴ עבדו את הוי' בשמחה, ומאחר שיש ענין השמחה הרי ממילא יש גם הרינה, דבכלל מאתים מנה, וכמבואר בזהר⁵ שמחה בצפרא ורננה ברמשא, ואם כן מדוע צריך להיות כאן ציווי מיוחד רני ושמחי בת ציון גו'.

והנה כללות השייכות מזה לחנוכה הוא, דנר חנוכה מצותה משתשקע החמה⁶, שזה שייך לבחינת בת דוקא, דבת הוא למטה מבחינת אחותי, דאחות הוא מלשון אחוה⁷, שבזה ניכר יותר השייכות להקב"ה שהוא האח, ובפרט בבחינת אמי, דאם ענינה שהיא משפעת לַפְּנֵיהָ, שזהו-ענין שישראל מוסיפים כח בפמליא של מעלה⁸. אמנם בהזמן דחנוכה שלא היה ניכר אז כל-כך השייכות בין ישראל והקב"ה לכן נקראו ישראל בשם בת. וזהו גם מה שאז טמאו (היוונים) כל השמנים שבהיכל כו', ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול⁹. דמה שהיה כן בגשמיות נשתלשל ממה שהיה כן גם ברוחניות, דרצו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך כו'¹⁰, אלא שעל-ידי המסירות נפש של מתתיהו כהן גדול היה הנצחון כו'. ועל-פי-זה יובן מה שטמאו כל השמנים שבהיכל ולא מצאו אלא פך שהיה מונח בחותמו של כהן גדול¹¹, דלכאורה מהי השייכות לכהן גדול דוקא, הרי ההדלקה כשרה בזר¹² ואין צריכין על-זה כהן גדול דוקא, ובפרט דכאן מיירי בענין החותם, שהיה על זה ממונה מיוחד כמבואר במסכת שקלים¹³, ולמה

(1) זכרי' ב, יד. - לכללות המאמר - ראה בהמצויין לקמן הערה 16.

(2) תו"א לו, א ואילך. לו, ד ואילך. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א ע' קכד. סידור שער החנוכה רעח, ג ואילך. שערי אורה כד, ב ואילך. אוה"ת חנוכה כרך ב שיג, ב ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' רצו ואילך. ועוד.

(3) שמו"ר פנ"ב, ה. במדב"ר פי"ב, ח. שהש"ר פ"ג, יא (ב).

(4) תהלים ק, ב.

(5) ח"א רכט, ב.

(6) שבת כא, ב.

(7) ראה לקו"ת בהר לט, סע"ג ואילך. אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תקא.

(8) ראה איכ"ר פ"א, לג.

(9) שבת שם.

(10) הוראת "ועל הנסים" דחנוכה.

(11) ראה תו"א לד, א. מא, א. שם, ג. אוה"ת חנוכה שכה, ב.

(12) רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז.

(13) פ"ה מ"א.

1 היה צריך להיות מונח בחותמו של כהן גדול דוקא. אלא הענין הוא כנ"ל שאז היו ישראל
2 במצב ירוד מאד, שהוא ענין משתשקע החמה, ולכן כדי למנוע ענין הטומאה היה זה
3 על-ידי חותמו של כהן גדול דוקא, שהוא ענין המסירות-נפש של הכהן גדול כנ"ל, דלשם¹⁴
4 אינה מגעת בחינת הטומאה. ומאחר שישראל היו אז במצב ירוד ביותר, שטמאו כל
5 השמנים שבהיכל, ורצו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, לכן קבעו מצות נר
6 חנוכה משתשקע החמה דוקא.

7 **אמנם** עדיין אין זה מספיק, דאף שבזמן חנוכה היה מצב דמשתשקע החמה, הרי
8 מכל-מקום אחר-כך בשנה הבאה כשקבעום ועשאוים ימים טובים כו'¹⁵, אז כבר היה
9 היפך הענין דשקיעת החמה, ומה טעם קבעו שנה חנוכה מצותה משתשקע החמה. והענין
10 הוא דיש ענין משתשקע החמה למעליותא¹⁶, דהנה כתיב¹⁷ וזרח השמש ובא השמש ואל
11 מקומו שואף זורח הוא שם, ויש מפרשים¹⁸ פסוק זה, דדוקא כאשר ובא השמש, דהיינו
12 משתשקע החמה, דוקא אז הנה ואל מקומו זורח הוא שם, דשם במקומו הוא תוקף זריחת
13 השמש, דכללות ענין המקום הוא ספירת המלכות, ובפרט כמו שהמלכות יורדת לבריא-ה-
14 יצירה-עשיה על-ידי הפרסא, דכמו שכללות ענין ההשתלשלות הוא דוקא על-ידי הצמצום,
15 כמו כן גם אי-אפשר להיות התהוות עולמות בריאה-יצירה-עשיה ובפרט עולם הזה התחתון
16 כ-אם על-ידי הפרסא, דזהו-ענין ובא השמש, דדוקא שם הוא תוקף זריחת השמש.
17 וכמבואר בתניא¹⁹ דתכלית השתלשלות העולמות כו' אינו בשביל עולמות העליונים הואיל
18 ולהם ירידה מאור פניו יתברך אלא התכלית הוא עולם הזה התחתון כו', ומה שכתב עולמות
19 העליונים אין הכוונה רק על עולם האצילות, אלא הכוונה אפילו על העולמות שלמעלה
20 מהאצילות, דגם שם הוא ירידה מאור פניו יתברך, וכמו שממשיך בתניא שם דהתכלית הוא
21 עולם הזה התחתון, דדוקא בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה הימנו מתחיל ענין
22 העליה, דנתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים. וזהו ואל מקומו גו' שהוא ענין
23 ובא השמש, דאינו מאיר שמש הוי', דוקא שם הוא תוקף זריחת השמש. ולכן נר חנוכה
24 מצותה דוקא משתשקע החמה למעליותא, דדוקא אז הוא תוקף זריחת השמש.

25 **אמנם** עדיין צריך להבין מה צריך לג' הענינים דנרות חנוכה נרות שבת ונרות המקדש,
26 דהנה כשחל שבת בחנוכה הרי רואים שיש נרות חנוכה ונרות שבת, ועל-ידי הזכרון
27 כדבעי הרי ישנו ברוחניות גם הענין דנרות המקדש, ולכאורה הרי בכלל מאתים מנה.

(14) ראה מקומות שבהערה 11.

(15) שבת שם.

ד"ה להבין ההפרש בין נרות חנוכה לנרות שבת תשי"ט (סה"מ תשי"ז-תשי"ט ע' 591 ואילך).

(17) קהלת א, ה. וראה זחר ח"א קמז, א. הובא במקומות שבהערה הקודמת.

(18) ראה בהמצוין בהערה 16. וש"נ.

(19) פרק לו. הובא בסה"מ תרע"ח שם.

(16) בהבא לקמן - ראה ד"ה מצותה משתשקע החמה באוה"ת חנוכה כרך ה תתקמ, סע"ב ואילך. תר"ל (סה"מ תר"ל ע' מג ואילך). תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' קיב ואילך). תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ב ע' כז). וש"נ. וראה גם ד"ה מצותה משתשקע החמה תשי"ג (סה"מ תשי"א-תשי"ג ע' 332 ואילך).

אך הענין הוא²⁰ כמבואר בשער היחוד והאמונה²¹ דישנם ב' שילובים, שילוב הוי' באדני'¹ ושילוב אדני' בהוי'. דהנה שם אדני' הוא למטה משם אלקים, דשם אלקים מורה² שהוא כחך וחיותך²², היינו שאין להנבראים מציאות בפני עצמם, אמנם שם אדני' (מלשון³ אדנות²³) היינו שהוא אדון על עבד, והרי העבד הוא מציאות נפרדת, דעבדא בהפקירא⁴ ניחא ליה²⁴. וכשהוא מתייחד עם שם הוי' יש בזה ב' אופנים, שילוב הוי' באדני' היינו⁵ דשם הוי' נמשך באדני', ושילוב אדני' בהוי' היינו שאדני' מתעלה ממטה למעלה בשם⁶ הוי'. וזהו ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה²⁵, דקאי על ישראל שהם מהלכים²⁶, ואומר⁷ מהלכים בלשון רבים שיש ב' הליכות, הליכה מלמטה למעלה והליכה מלמעלה למטה.⁸ וזהו החילוק בין נרות שבת ונרות המקדש לבין נרות חנוכה, שנרות חנוכה מדליקין⁹ משתשקע החמה דוקא, דהיינו המשכה מלמעלה למטה אפילו בשעה שתשקע¹⁰ החמה, ואילו נרות שבת מדליקין דוקא קודם השקיעה, להעלות אליו את הזמן דאחר¹¹ השקיעה. והנה על-ידי הדלקת נרות חנוכה פועלים שיהיה כליא ריגלא דתרמודאי²⁷, ועד¹² לגאולה העתידה דמשיח אתא לאתבא צדיקא בתיובתא²⁸, שיהיו ב' המעלות דצדיקים¹³ ובעלי תשובה, שכל זה יהיה בקרוב ממש ובעגלא דידן.¹⁴

(20) בהבא לקמן - ראה מקומות שצויינו בהערה 16.

(21) פרק ז.

(22) ראה לקו"ת שלח מ, ג. בלק עג, ריש ע"ג. וראה שו"ע

או"ח סימן ה. שו"ע אדה"ז שם.

(23) ראה ב"ר פי"ז, ד: אדני', שאתה אדון לכל בריותך.

וראה שו"ע או"ח שם. מורה נבוכים חלק א פרק סא.

(24) גיטין יג, א.

(25) זכרי' ג, ז.

(26) תו"א ל, סע"א ואילך.

(27) שבת שם. וראה במקומות שצויינו בהערה 16.

(28) הובא בלקו"ת שמע"צ צה, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה

זח"ג קנג, ב. וראה גם שיחת אחש"פ תרצ"ד ס"א ואילך (לקו"ד

ח"א קמו, א ואילך).

בס"ד. שיחת אור ליום ה' פ' מקץ, ליל נר ה' דחנוכה ה'תשט"ו.

– לתלמידי ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, בחדרו הק' –

בלתי מוגה

- 1 א. מצות נר חנוכה היא מצוה מדבריי סופרים¹, שעז"נ² "ערבים עלי דברי סופרים".
- 2 וביאור הענין ד"ערבים עלי דברי סופרים" – ע"פ המבואר בחסידות³:
- 3 ענין המצוות הוא כדי להמשיך אלקות. ומכיון שבאלקות יש ב' בחינות: ממלא כל עלמין, אור המתלבש
- 4 בעולמות, וסובב כל עלמין, אור שלמעלה מהתלבשות – לכן יש גם במצוות ב' חלוקות: מצוות עשה ("קום ועשה") ומצוות לא תעשה ("שב ואל תעשה").
- 5
- 6 מצוות עשה – הם כלים להמשכת אור. כלומר: ענין זה – ענין של פועל ממש, או ענין של השגה – נעשה
- 7 כלי לאלקות, דהיינו, להאור הממלא כל עלמין;
- 8 וכיון שיש צורך להמשיך גם את אור הסובב, שאינו יכול להיות נמשך בכלים – לכן ישנו גם הענין דמצוות
- 9 לא תעשה, שאינם כלים להמשכת האור, אלא הם רק שוללים את ההעלם והסתר, ובדרך ממילא נמשך האור, ועל
- 10 ידם נמשך אור הסובב שלמעלה מהתלבשות בכלים (כמבואר בלקו"ת פ' פקודי⁴ ובמאמרים שלאח"ז, שע"י
- 11 מל"ת ממשיכים אותיות י"ה דשם הוי", שהם אורות מקיפים, בחי' סוכ"ע).
- 12 ובענין זה יש מעלה יתירה בז' מצוות דרבנן – אף שבהם נכללים רק ציוויים של "קום ועשה", מ"מ, יש
- 13 בהם גם המעלה דמצוות לא תעשה, שעל ידם נמשך אור הסובב כל עלמין.
- 14 כלומר: אף שהמצוות דרבנן הם באופן של "קום ועשה", שזהו"ע של כלים, מ"מ, משתווים הם למצוות
- 15 לא תעשה, שכשם שע"י מל"ת נמשך אור הסובב, כיון שאינם כלים, כי אם, שלילת ההעלם והסתר, ובמילא
- 16 נמשך אור הסובב, כך גם במצוות דרבנן, שעם היותם ענין של כלים, נמשך על ידם אור הסובב שלמעלה
- 17 מהתלבשות בכלים.
- 18 וזהו "ערבים עלי דברי סופרים": "ערבים עלי" – הו"ע של המשכה מלמעלה שהיא למעלה מהתלבשות
- 19 בכלים, שנעשית ע"י "דברי סופרים", כיון שניתן כח לרבנן לתקן מצוות עשה – כלים – שבהם יומשך אור
- 20 הסובב (כמבואר כל זה בחסידות⁶).
- 21 ב. וכיון שמצות נר חנוכה היא מצוה שמדבריי סופרים, שיש בה המעלה דהמשכת אור הסובב, לכן ישנם
- 22 כמה חילוקים בין נרות חנוכה לנרות המקדש⁷ – אף שכל הענין דנרות חנוכה נתחדש ע"י הנס שנעשה בנרות
- 23 המקדש, ונרות חנוכה הם זכר לנרות המקדש – כיון שנרות חנוכה הם מצוה מדבריי סופרים, שע"י נמשכים
- 24 המשכות אחרות.
- 25 ובפרטיות יותר:
- 26 א) נרות המקדש – היו בקודש דוקא⁸. וכמו כן נרות שבת שהם בפנים דוקא, במקום שבו אוכלים סעודת
- 27 שבת⁹, שאכילת שבת היא ענין נעלה. ואילו נרות חנוכה – "מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ"¹⁰ דוקא.
- 28 ב) נרות המקדש – הדלקתם בכהן דוקא⁸. וכמו כן נרות שבת שהדלקתם ע"י עקרת הבית או ע"י בעלהיבית¹¹
- 29 – אלו שתפקידם לעשות שלום בבית. ואילו נרות חנוכה – צריכים להדליק כולם, גם לוי וישראל, וגם נשים.

(1) רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג.

(2) ע"ז לה, א ובפרש"י.

(3) ראה ד"ה מאי מברך ש"ת (סה"מ ה"ש"ת ע' ו ואילך). וש"נ.

(4) ג, א ואילך.

(5) ז' מצוות דוקא – אף שישנם ריבוי ציוויים דרבנן – שנכללים במנין המצוות (שמנינם הוא בדיוק), כמרומז בעשרת הדברות (שהם כללות כל התורה), שיש בהם תר"ך אותיות, כנגד תרי"ג מצוות

דאורייתא וז' מצוות דרבנן (ראה לקו"ש חכ"ט ע' 110. וש"נ).

(6) ראה תו"א שמות נב, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

(7) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ז ע' 227 ואילך. וש"נ.

(8) ראה רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז.

(9) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רסג.

(10) שבת כא, ב.

(11) ראה שו"ע אדה"ז שם ס"ה.

- 1 (ג) נרות המקדש – הדלקתם בשמן דוקא, שמן זית, ושמן זית מובחר דוקא¹². ואילו נרות חנוכה – הדלקתם
2 בשמן זית היא הידור בלבד, וע"פ דין כשרה הדלקתם בכל דבר¹³.
- 3 והטעם לחילוקים אלו – כיון שבנרות חנוכה ישנה המעלה בדברי סופרים, שעל-ידם נעשית המשכת אור הסובב,
4 ולכן אין בהם הגבלות, והיינו, שמצד אור הסובב יכול כאו"א להאיר גם את החוץ, ואפילו "משתשקע החמה"¹⁰.
- 5 – ההתחלה והנתינת-כח על נרות חנוכה היא אמנם מנרות המקדש נוכח"ה הרמב"ן¹⁴ בפירושו מארז"ל "שלקך
6 גדולה משלהם"¹⁵, "הקרבות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה
7 יאירו"¹⁶ – "לא רמזו אלא לנרות חנוכה חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו", שמזה מובן שההתחלה
8 והנתינת-כח לנרות חנוכה היא מנרות המקדש, שהדלקתם היתה דוקא ע"י כהן וכו';
- 9 אבל ענין זה מהווה נתינת-כח על זמן הגלות, שאז יוכלו כל בני ישראל להדליק נרות חנוכה, וגם "משתשקע
10 החמה" – לא רק "משתשקע החמה" בזמן הבית (שהרי משעת הנס דחנוכה היו מחוייבים בנרות חנוכה גם
11 בזמן הבית), אלא אפילו "משתשקע החמה" בזמן הגלות, שאז החושך הוא גדול יותר, ואעפ"כ גם חושך זה יהי'
12 בכחם להאיר.
- 13 ג. הפעולה הנעשית ע"י נרות חנוכה היא – "עד דכליא ריגלא דתרמודאי"¹⁰;
14 "תרמוד" 17 – הוא "שם אומה"¹⁸, שממנה היו צרות רבות לבני ישראל, והיינו לפי שמוצאם מישראל, מ"עבדי
15 שלמה" (כדאיתא ביבמות¹⁹), והרי "מהרסיך ומחריביך ממך יצאו"²⁰.
- 16 וזוהי פעולתם של נרות חנוכה – "כליא ריגלא דתרמודאי", היינו שנרות חנוכה מכלים את הענין
17 ד"תרמודאי"²¹.
- 18 ועל דרך זה מצינו גם בנוגע ל"ט כסלו – שחל בימים שלפני חנוכה:
- 19 ההעלם והסתר על פנימיות התורה – לא הי' יכול להיות ע"י גויים, כיון ש"בבואה דבבואה לית להו"²²,
20 ולכן הוצרך להיות העלם והסתר זה ע"י אדם מישראל דוקא, שיש לו "בבואה דבבואה"²³.
- 21 וזהו ג"כ ענינם של נרות חנוכה – ביטול ההעלם והסתר שנעשה ע"י מי שיש לו "בבואה דבבואה".
- 22 ד. ונקודת הענין – שביטול העלם והסתר גדול ביותר הוא ע"י כחות נעלים ביותר, שזהו ענין פנימיות
23 התורה, ששייך גם לחנוכה, שהרי התחלת הענין דחנוכה הוא ש"טמאו כל השמינים"¹⁰, ונר חנוכה הוא בשמן,
24 והרי ענין השמן רומז לפנימיות התורה²⁴.
- 25 והענין בעבודה – שלא די בהעבודה שע"פ טו"ד, אלא צריך להיות ענין המס"נ שלמעלה מטו"ד, שקשור עם
26 עצם ופנימיות הנשמה, שע"י פנימיות התורה נעשית התקשרות עם פנימיות א"ס, כמ"ש בזהר²⁵ ש"סתים דישראל"
27 – דהיינו סתים דהנשמה, פנימיות הנשמה – מתקשר עם "סתים דקוב"ה" ע"י "סתים דאורייתא". ובכח זה
28 מכלים את "ריגלא דתרמודאי".
- 29 וענין זה נוגע גם לאלו השייכים כבר לפנימיות התורה – דכיון שגם אצלם ישנם זמנים שבהם הם עסוקים
30 בגליא דתורה, עליהם לדעת, שגם לימוד הנגלה צריך להיות באופן שיהי' ניכר שמקורו הוא בפנימיות התורה
31 ("דאָס שטאַמט פון פנימיות התורה"), מאור שבתורה²⁶. ואזי גם לימוד הנגלה הוא בדרך הישר, ומכוונים את
32 ההלכה לאמיתתה – שתהי' "הלכה כמותו"²⁷.

(21) ראה גם שיחת ליל נר חמישי דחנוכה תשי"ג ס"ט (תורת מנחם – התוועדות ח"ז ע' 246).
(22) יבמות קכב, א. וש"נ. וראה לקו"ת תצא לו, ג ואילך. ובכ"מ.
(23) ראה סה"ש תורת שלום ע' 45.
(24) ראה בארוכה אמרי בינה שער הק"ש ספנ"ג ואילך.
(25) ח"ג עג, א.
(26) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפי' יפה ענף שם. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ד ובפי' קה"ע שם. המשך תער"ב ח"ג ע' א"שכב. סה"מ תרפ"ט ע' 176. וש"נ.
(27) סנהדרין צג, ב.

(12) ראה רמב"ם הל' איסורי מזבח פ"ז ה"ח ואילך.
(13) ראה טושו"ע או"ח ר"ס תרעג.
(14) ר"פ בהעלותך.
(15) פרש"י בהעלותך שם.
(16) במדב"ר פט"ו, ו.
(17) ובנ"ך (מלכים-א ט, יח. דברי הימים-ב ח, ד) ובירושלמי (תענית פ"ד ה"ה. יבמות פ"א ה"ו) – "תדמור" (בחיילופי אותיות).
(18) וראה לקו"ש ח"ה ע' 448 בהערה 1 בשוה"ג.
(19) פרש"י שבת שם.
(20) טז, ב.
(21) ישע"י מט, יז.

1 וזהו כללות הענין דנר חנוכה – ענין המאור שבתורה, שלזה מגיעים ע"י ענין הביטול. וכפי שמבאר אדמו"ר
2 הזקן²⁸ בפירוש הפסוק²⁹ "כתית למאור" – שע"י העבודה ד"כתית", ביטול היש, היינו, שהאדם מבטל את
3 ה"מציאות" שלו – באים להענין ד"מאור" שלמעלה מאור, שבמדריגה זו אין הגבלות דממלא וסובב, כך שגם
4 אור הסובב נמשך בכל מקום.

5 ה. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)
6 יעזור השי"ת שתהיו צינורות עבור שאר תלמידי הישיבות, שיומשך גם להם המאור שבתורה, ושענין זה יאיר
7 גם בהאור שבתורה – שגם בלימוד הנגלה יהי' ניכר שמקורו הוא בפנימיות, שעיי"ז גם לימוד הנגלה הוא באופן
8 הישר.

9 [כ"ק אדמו"ר שליט"א חילק בידו הק' דמי חנוכה – שקל אחד – לכל התלמידים].

(28) ראה תו"א מג"א צא, א. וראה בארוכה סה"מ מלוקט ח"ו ע' (29) ר"פ תצוה.
קכט ואילך. וש"נ.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח כסלו, תש"כ
ברוקלין.

שלום וברכה!

... ועל אחרון אחרון, במ"ש אודות בנו שי', ומסיים שקבל ומקבל גם עתה בכל יום גלולי
אנטיבייטיקה.

- בודאי ידוע לו שבארצות"ב כבר פגה הלהיטות אחרי גלולות אלו, ומתחילים להסתייג משימוש
"מופרז" מהם, ומה שנוגע עוד יותר - התחילו להבחין בתוצאות צדדיות בלתי רצויות, מובן שהערה זו היא
רק בדרך כלל, ולא באה אלא לעורר, שכדאי לדבר עם הרופא המטפל על שימת לב ועיון הראוי, - הרצוי
המשך השימוש בגלולות האמורות וכו'. ומה טוב לעוררו שיחקור בזה אצל אלו שעסקו במיוחד בחקר
בשטח זה, אחרי שע"פ רוב - רופאים המטפלים אין זמנם פנוי כ"כ לחקירות, ובפרט אשר בתי חרושת
המיצרים הגלולות, כמובן, אין דעתם נוחה מחקירות הנ"ל.

פלוגה גדולה ביותר על הספק אצלו בהנוגע להמשך ולהמסגרת של חינוך בנו בעתיד הקרוב, שהרי
הראה הנסיון אשר בכגון דא נוגעת בעיקר מדת היראת שמים אשר בחנוך, כי ככל שלא יהי' טוב בזה הרי
הרחוב ועוד כמה גורמים פועלים למעט בהיראת שמים, ובעוה"ר ב' בתי הספר אודותם מזכיר - לא נשמע
שיהי' מי שהוא שיתאונן עליהם שיראתם במדה "מופרזת".

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור ומזמן לזמן באופן דמוסיף והולך וכהוראת ימי חנוכה אלו
שהלכה כב"ה דמוסיף ואור.

לקוטי שיחות פרשת מקץ כרך ה

מתורגם ללשון הקודש

ויוצאין תחת ידו, כענין שנאמר ונתון אותו... – לדבריו, 24
המשמעות היחידה של המילה "אברך" היא מלשון ברכיים, 25
ואילו הפירוש "אב בחכמה ורך בשנים" הוא עיוות 26
הכתובים, ולכן קראו לפני יוסף "אברך", כי הכל היה נתון 27
תחתיו, כנאמר "ונתון אותו על כל ארץ מצרים", וממילא 28
קראו לפניו: הוא גורם לכרוע ברך (או: אכרע ברך) לפניו¹⁰. 29
בדברי רש"י כאן לא מובן: 30

(א) מדוע מקבל רש"י את הדעה שהפירוש "אב בחכמה 31
ורך בשנים" הוא עיוות הכתובים? לגבי רבי יוסי, אשר 32
אמר "עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים", אפשר 33
עדיין להסביר, שהוא סובר שאי אפשר לפרש לבד שמילה 34
אחת בתורה מורכבת משתי מילים¹¹. אך רש"י¹² אינו יכול 35
לומר כך, שהרי אם כך, גם הפירוש "דין אבא למלא" 36
הוא עיוות הכתובים, וכיון שרש"י אינו מעורר שאלה זו 37
על הפירוש הקודם, הרי הוא מקבל שאכן יש אפשרות 38
לבאר מילה אחת כמורכבת משתי מילים¹³. ומדוע אפוא 39
הוא אומר על הפירוש "אב בחכמה ורך בשנים" שזהו 40
עיוות הכתובים? 41

(ב) כאשר מסביר רש"י, בפירושו לגבי "אברך לשון 42
ברכיים", ש"הכל היו נכנסין לפניו ויוצאין תחת ידו", הוא 43
מוכיח זאת מהפסוק – "כענין שנאמר ונתון אותו..."¹⁴. 44
ואינו מובן: לפירוש "אב בחכמה ורך בשנים" אין רש"י 45
מביא הוכחה מן הפסוקים "אין נכון וחכם כמורך", "ויסוף 46
בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה"¹⁵. ומדוע דוקא לפירוש 47
"שהכל היו נכנסין לפניו..."¹⁶, הוא אכן צריך להביא הוכחה? 48

כי הלשון שם לפניו הוא "למה". ולכן מסתבר, אשר (ב) רש"י משנה מלשון 74
הספרי (כמו שמצינו בהרבה מקומות, אשר רש"י בפירושו ע"ה" משנה מלשון 75
חז"ל, בכדי להטעים את הפירוש לפי פשוטות הכתובים). וראה להלן הערה 38.
(10) יש מפרשים "שהכל היו נכנסים בו" וזהו הפירוש ד"אברך". וגורסים 76
"אברך – אפרכוס", וכדומה (ראה בהמצויין ב"תורה שלימה" כאן). אבל לפי 77
הגירסא "לשון ברכיים", צריך לפרש ככפונים. וכן הוא בפירוש רבינו הלל 78
לספרי שם. וראה גם ראב"ע וספורנו כאן.

(11) משא"כ ב"גלעד" (ויצא לא, מז) וכיו"ב שפירשו הכתוב עצמו ואין זה 79
"עיוות הכתוב". ועי"ל שגם כוונת ר' יוסי ב"למה אתה מעוות בו" הוא 80
כדלהלן בפנים סעיף ד'.

(12) דמזה שרש"י מעתיק זאת בפירושו, מוכח שס"ל לרש"י שכן הוא גם 81
לשיטת פ"י עה"ת.

(13) וכן תיבת "שמים" מורכבת היא משתי תיבות, כדפירש"י בראשית א, 82
ח. ועוד.

(14) ואף שכ"ה גם בספרי, הרי (נוסף על מה שגם דברי הספרי צריכים 83
ביאור) כאמור כמה פעמים, כל מה שרש"י כותב בפירושו ע"ה" (גם כשמעתיק 84
מדברי חז"ל) הוא חלק מפירש"י – פשוטו של מקרא.

(15) פרשתנו מא, לט. שם, מו.

א.

"אברך" - כתרגומו ובדברי אגדה

1 מן הפסוק "ויקראו לפניו אברך"¹ מצטט רש"י את
2 המילה "אברך", ומפרש: "כתרגומו דין אבא למלא" –
3 שמשמעות המילה "אברך" היא כפי שמפורש בתרגום
4 "אבא למלא" – חבר ופטרוך למלך². כי המילה "אברך"
5 מורכבת משתי מלים: "אב" ו"רך", והרי "רך בלשון
6 ארמי³ – מלך".

7 מתעוררת הרי השאלה: התרגום הוא בארמית, וכאן
8 נאמר בתרגום עצמו, כפי שרש"י מצטט, "אבא למלא",
9 ולא "אבא לרכא". ומכך אנו רואים, שגם בארמית נקרא
10 מלך בשם "מלאכא", ולא "רכא"? לפיכך⁴ ממשיך רש"י
11 ומוסיף "בהשוותפין לא ריכא ולא בר ריכא" – שבפרק
12 השותפין⁵ בגמרא, מכנה הגמרא, הכתובה בארמית, את
13 המלך בשם "ריכא". וכאן מופיעה בתרגום המילה
14 "למלאכא", מפני שגם בארמית עצמה יש שני כינויים
15 למלך⁶ – מלאכא וריכא.

16 לאחר מכן ממשיך רש"י ואומר "ובדברי אגדה" – גם
17 בדברי אגדה⁷ יש פירושים למושג אברך: פירוש אחד הוא,
18 ש"דרש רבי יהודה" – "אברך זה יוסף, שהוא אב בחכמה
19 ורך בשנים" – שמשמעות המושג "אברך", המורכב
20 מהמילים אב ורך היא "אב בחכמה ו"רך" – צעיר בשנים.

21 פירוש שני הוא: "אמר לו רבי יוסי⁸ בן דורמסקית"
22 (לרבי יהודה): "עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים,
23 אין אברך אלא לשון ברכיים⁹, שהכל היו נכנסין לפניו

(1) מקץ מא, מג.

(2) וכדפירש"י עה"פ (ויגש מה, ח) וישמני לאב לפרעה. וראה גם פירש"י
ד"ה אבא שבת נג, א.

(3) ודלא כבלשון הקודש. ומ"ש (ש"ב ג, לט) ואנכי היום רך ומשוה מלך,
מפרש רש"י שם – הדיוט. ועד"ז הוא בשאר מפרשי התנ"ך שם. וגם בש"ס
(ב"ב ד, א) אינו פשוט ש"רך" שבש"ב שם פירושו מלך, שלכן הוצרך להוסיף
וואי בעית אימא כו".

(4) וכן בכל מקום שרש"י מציין ל"לשון ארמי" ולא התרגום, הוא מצד
איזה טעם. וכדמוכח גם מפירש"י בפרשתנו מג, כ. עיי"ש.

(5) ב"ב ד, א.
(6) ויומתק בפרט לפרש"י לפני זה שגם בלה"ק כמה שמות למלך, גם נשיא
וקצין (יד, יז).

(7) והוא בספרי ר"פ דברים. יל"ש שם רמז תשצב.

(8) כן הוא בכת"י ובדפוסים מדויקים.

(9) בספרי שלפנינו – "אין אברך אלא לברכיים". אבל ביל"ש שם (ויש
מגיחים כן גם בספרי שם) הגירסא הוא "לשון ברכיים", ככפרש"י.

עוד שינוי מלשון רש"י ללשון הספרי: בספרי – למה אתה מעוות (ולא
עד מתי). ואפשר, אשר (א) גירסת רש"י בספרי הוא "עד מתי". (אבל – דוחק.

למלאכא, עד שרש"י מוצא לנכון להביא פירושים מדברי
אגדה?

— ואין לומר שבפירוש הראשון קשה לרש"י מדוע
משתמשת התורה בלשון ארמית, שהרי אנו מוצאים זאת
במספר מקומות, ואף בפירושנו עצמה¹⁷.

(ב) הפירושים שמביא רש"י מדברי אגדה — שניהם,
לכאורה, פירושים די "חלקים" וברורים. ובשניהם ישנה
המעלה, שאין מעורבת כאן שפה אחרת: המילה "רך",
במשמעות של גיל צעיר, כבר מופיעה בפרשה קודמת —
"הילדים רכים"¹⁸, ומובן שהמילה "אב" היא מילה בסיסית
על טהרת לשון הקודש, שכבר מופיעה לפני כן פעמים
רבות בתורה. וכן הפירוש "אברך לשון ברכיים" כבר נמצא
לפני כן: על "ויברך הגמלים"¹⁹ מבאר רש"י "הרביצין" —
גרם להם לכרוע ברך. אם כן, מדוע נחשבים שני פירושים
אלו ל"דברי אגדה"?

(ג) הכרחי אפוא לומר, שבשני פירושים אלו של "דברי
אגדה", יש בכל אחד מהם קושי, שנחשב לקושי גם לפי
"דברי אגדה" — אשר איננו קיים בפירוש השני. ולכן מביא
רש"י את שני הפירושים, משום המעלה שבכל אחד מהם.
אמנם, בשני הפירושים יש קושי, אך בכל זאת הפירוש
"אב בחכמה ורך בשנים" פשוט יותר, ולכן מביא אותו
רש"י לפני כן, כפירוש הראשון והעיקרי שבדברי אגדה.
יש להבין: מהו הקושי בשני הפירושים, ובמה גדול יותר
הקושי על הפירוש "לשון ברכיים" מאשר הקושי על
הפירוש "אב בחכמה..."?

(ד) שאלה זו אף מתחזקת: על הפירוש "אב בחכמה..."
מדגיש רש"י¹⁴ "דרש רבי יהודה". כלומר, הוא רחוק מן
הפשט יותר מאשר הפירוש של רבי יוסי, על אף שגם הוא
מדברי אגדה. בנוסף לכך מביא רש"י את דברי רבי יוסי
על פירוש זה, שזהו עיוות הכתובים. ולמרות זאת קובע
רש"י פירוש זה לפני הפירוש "אברך לשון ברכיים".
ולכאורה, רש"י סותר את עצמו: מצד אחד הוא מדגיש
שהפירוש "אב בחכמה..." הוא דרש בלבד, ועיוות
הכתובים. ויחד עם זאת הוא מציב אותו כפירוש פשוט
יותר מהפירוש "אברך לשון ברכיים"?

ג.

"אברך" - ציטוט מדברי המצריים

ההסבר לכך הוא:

1 שאלה זו אף קשה יותר: המילים "ונתון אותו על כל
2 ארץ מצרים" מופיעות באותו פסוק שבו כתובה המילה
3 "אברך", שאותה מפרש רש"י. ואם רש"י אינו צריך לצטט
4 את הפסוקים "אין נבון וחכם כמוך", ו"יוסף בן שלשים
5 שנה..." כי הוא סובר שהתלמיד זוכר את אשר למד מספר
6 פסוקים לפני כן, או יידע זאת מספר פסוקים מאוחר יותר,
7 הרי על-אחת-כמה-וכמה, צריך התלמיד לדעת את המילים
8 "ונתון אותו...", המופיעות מיד בהמשך באותו פסוק.
9 ומדוע אפוא צריך רש"י לצטטן?

10 (ג) בפשטות נראה, שרש"י רוצה להביא הוכחה מן
11 הפסוק "ונתון אותו...", ואם כן, היה עליו לכתוב
12 "שנאמר". מדוע כותב רש"י "כענין שנאמר"¹⁴?

13 (ד) כפי שהוסבר פעמים רבות, מזכיר רש"י את שמו
14 של בעל המאמר רק כשהדבר מוסיף להבנת תוכן הדברים.
15 לכן יש להבין: מה מוסיפה להבנת הפירושים "אב
16 בחכמה..." ו"לשון ברכיים..." הידיעה שפירושים אלו
17 נאמרו על ידי רבי יהודה ועל ידי רבי יוסי?

ב.

מהי המעלה ומהו הקושי בכל פירוש?

18 בנוסף לשאלות אלו, מתעוררות קושיות רבות לגבי
19 המעלה שבכל אחד מן הפירושים כשלעצמו:

20 (א) כבר הוסבר פעמים רבות, שכאשר רש"י מביא שני
21 פירושים, הרי זה משום שבכל אחד מן הפירושים ישנו
22 קושי מסוים שאינו קיים בפירוש האחר. וכאשר רש"י
23 מביא יותר משני פירושים, הרי זה משום שבכל אחד משני
24 הפירושים יחדיו קיים אותו קושי, או קושי דומה, שאינו
25 קיים בפירוש השלישי.

26 וזאת אף כאשר שני הפירושים הם פשוטו של מקרא.
27 על-אחת-כמה-וכמה כאשר אחד מן הפירושים אינו פשוטו
28 — כדברי רש"י בעניינו, ששני הפירושים הנוספים הם,
29 כדברי רש"י עצמו, "דברי אגדה" — ולכן הכרחי, שבפירוש
30 שהוא פשוטו של מקרא

31 (שבענינו הוא הפירוש "דין אבא למלאכא". כי אמנם,
32 מלשון רש"י "כתרגומו" נראה שאין זה הפירוש הפשוט
33 ממש, בכל זאת מובן, שיחסית לדברי אגדה זהו פשוטו)

34 קיים קושי רב¹⁶, עד כדי כך שיש להזדקק ל"דברי
35 אגדה" (או "מדרשו" וכדומה), שבהם אין קושי זה קיים.
36 יש להבין: מהו הקושי הגדול כל-כך בפירוש "דין אבא

(18) וישלח לג, יג.

(19) חיי שרה כד, יא.

(16) ולפעמים, הקושיא שבפירוש הפשוט היא קושיא חמורה ביותר, עד

שרש"י מקדים "מדרשו" ל"פשוטו".

(17) מא, ח. שם, כג. מג, כ.

עקב גילו, בהיותו כבר בן שלשים, והרי "בן שלשים
לכח"²². וכבר בגיל עשרים נכללים ביוצאי צבא²³.
ובמיוחד לגבי בני יעקב, הרי כבר בגיל שלש עשרה נאמר
עליהם "ויקחו איש חרבו..."²⁴.

לכן הכרחי לבאר, שהתואר רך בשנים לגבי יוסף הוא
יחסית לחכמתו. התואר "רך" (בשנים) מופיע בהמשך
וביחס לתואר "אב" בחכמה, ולכן מורכבים שני התארים
במילה אחת: יחסית לחכמתו הוא היה צעיר ביותר²⁵, כילד
"רך", שעצמותיו עדיין רכות²⁶.

אך מובן שפירוש זה רחוק מהפשט, כי כדי להביע את
רוב חכמתו של יוסף, שבהיותו עדיין צעיר הוא היה חכם
מופלג, אין הכרחי לכנותו בתואר "רך" בהיותו כבר בן
שלשים, ולא "רך".

הקושי לגבי תוכן הפסוק והפרשה: בפסוקים אלו
מסופר על מינויו של יוסף למשנה למלך – "ויסר פרעה
את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף" – פעולה
שהופכת אותו ל"שני לו לגדולה". "וילבש אותו בגדי שש,
וישם רביד הזהב על צוארו, וירכב אותו במרכבת המשנה
אשר לו". גם אחרי ש"ויקראו לפניו אברך" עוסקת התורה
במהותו של יוסף בתפקיד המלוכה: "ונתון אותו על כל
ארץ מצרים, ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו...".
ומכך מובן, שגם הפסוק "ויקראו לפניו אברך", המופיע
באמצע הענין קשור למלוכה, ובמיוחד כאשר "ויקראו"
התרחש כאשר יוסף נסע במרכבת המשנה. ולפי זה
מתעוררת השאלה על הפירוש "אברך – אב בחכמה וכו'":
חכמה ומלוכה הם שני ענינים שונים. אמנם, יוסף הגיע
לגדולתו עקב "אין נבון וחכם כמוך", אך זהו רק הגורם
לגדולתו. ואם כך, מהו הקשר בין השבח "אברך – אב
בחכמה..." לבין ענין המלוכה?

לפיכך מביא רש"י פירוש נוסף, ש"אברך" הוא מלשון
ברכיים. לפי פירוש זה מתאים המושג אברך לתוכן הענין,
כי ההסבר ש"הכל היו נכנסין לפניו ויוצאין תחת ידו",
ובמיוחד ש"אברך לשון ברכיים", שכרעו לפניו ברך,
מתאים לתיאור גדולתו של יוסף בהיותו משנה למלך.

ה.

בין גדולת יוסף לגדולת פרעה

הקושי בפירוש "אברך לשון ברכיים" מובן מדברי

הפסוק "ויקראו לפניו אברך" אמור לגבי המצריים,
שהם קראו לפני יוסף אברך. וכיון שהם דיברו בשפה
המצרית, מובן, שהם לא השתמשו במושג אברך, שהוא
בשפה הארמית (לפי הפירוש הראשון של רש"י) או בלשון
הקודש (לפי הפירושים האחרים), אלא הם ביטאו מושג
בלשונם, בלשון המצרית, שמשמעותו זהה למשמעות
המילה אברך. והתורה מספרת סיפור זה בלשונה שלה.

לכן קשה לבאר שהתורה משתמשת כאן בלשון
הארמית. אמנם, התורה משתמשת לפעמים בלשון
הארמית, אך זאת רק כאשר התורה בעצמה אומרת משהו,
או כאשר התורה מספרת על ארמי שקרא למשהו בלשונו,
כגון "ויקרא לו לבן יגר שהדוּתא", אך אין מתקבל על
הדעת שהתורה תתרגם את דברי המצריים מהלשון
המצרית ללשון ארמית. במקרה כזה מתאים יותר שהתורה
תתרגם את דברי המצריים ללשון הקודש²⁰, או תספר כיצד
אמרו זאת המצריים בשפתם שלהם.

קושי זה מחייב את רש"י להביא פירושים נוספים
ל"אברך", למרות שאלה הם דברי אגדה. אך כיון שגם
בפירושים אלו יש קושי, ואף גדול יותר, עד כדי כך שהם
דברי אגדה, מקבל רש"י את הפירוש "דין אבא למלכא"
כפירוש הראשון והעיקרי.

ד.

"אב בחכמה ורך בשנים" - קושי לשוני וקושי תוכני

השאלות על הפירוש "אב בחכמה ורך בשנים" הן
משני סוגים: (א) יש קושי במילה "אברך". ולכן סובר רבי
יוסי שפירוש זה הוא עיוות הכתובים, וכפי שמוכח מדבריו
בהמשך, לאחר אומרו "עד מתי אתה מעוות עלינו את
הכתובים" – "אין אברך אלא לשון ברכיים". (ב) בתוכן
הפסוק והפרשה, שעל כך אומר רש"י שפירוש זה הוא
דברי אגדה. גם רבי יהודה מקבל פירוש זה כדרש, כנאמר
"דרש רבי יהודה", שמכך מובן שרבי יהודה עצמו אמר זאת
כדרש, מפני הקושי שבתוכן הענין שבפסוק זה²¹.

הקושי במילה "אברך" הוא: הביטוי "רך" מתאים לגבי
צעיר ביותר, ילד, שאצלו העצמות רכות וכדומה. כגון
הביטוי "הילדים רכים", המהווה הסבר לכך שאין הם
מסוגלים ללכת מהר. אך כאן אין לומר שיוסף מכונה "רך"

(20) ראה רב"ע לשמות (ב, יו"ד).

(21) ואין לומר ש"דרש ר"י" הוא מצד דיוק הלשון אברך – כי לר' יהודה, הפשט הוא, שתוכן הענין דוחה דיוק הכתוב על אתר (כדלהלן סעיף ח').

(22) אבות פ"ה מכ"ב.

(23) להעיר מפירש"י שמות (ל, יד).

(24) בראשית לד, כה. ועפ"י פירש"י ס"פ תולדות.

(25) שהרי רק בן ארבעים לבינה (אבות שם).

(26) ע"ד הצחות יש להעיר לשייכות אב ועצמות נדה (לא, א). ביאורה ז'

לחז"ג ר"פ שופטים.

1 רש"י עצמו, המסיים "כענין שנאמר ונתון אותו וגו'", ובכך
2 מיישב רש"י את הקושי המתעורר על פירוש זה.
3 על הפסוק "רק הכסא אגדל ממך"²⁷ מפרש רש"י
4 "שיהיו קורין לי מלך". שההבדל היחיד²⁸ בין פרעה לבין
5 יוסף היה – כלשון הפסוק רק – שליוסף לא קראו בשם
6 מלך²⁹. מתעוררת השאלה: מדוע קראו ליוסף "אברך"
7 (מלשון ברכיים) – תואר שמשמעותו, ש"הכל היו נכנסין
8 לפניו ויוצאין תחת ידו", או שכרעו ברכך לפניו: לפני מלך
9 משתחוים בפישוט ידיים ורגלים, כפי שאכן נאמר מאוחר
10 יותר³⁰ לגבי יוסף: "וישתחו לו אפים ארצה", ולא רק
11 כורעים ברכך. ואם כך, מדוע שיבחו את יוסף רק בתואר
12 "אברך", שלכל היותר מביע שכרעו ברכך לפניו?
13 לפיכך אומר רש"י "כענין שנאמר ונתון אותו וגו'",
14 כלומר, שגדולת יוסף היתה רק מפני "ונתון אותו", שפרעה
15 מינה אותו, ולא מצד עצמו³¹. ולכן לא היתה גדולתו
16 כגדולת המלך, אלא הוא היה אברך בלבד.
17 אין הדבר סותר את הנאמר מאוחר יותר "וישתחו לו
18 אפים ארצה" – כי שם מדובר על השבטים, שבאו מארץ
19 כנען שנים רבות לאחר "ויקראו... ונתון...", שבראותם את
20 הנהגת יוסף על כל מצרים, הם העריכו את גדולתו "כמוך
21 כפרעה" – "חשוב אתה בעיני כמלך"³², ולכן "וישתחו
22 לו אפים ארצה".
23 אך גם לאחר הבהרת רש"י "כענין שנאמר ונתון אותו
24 וגו'", עדיין נותר הקושי שהוזכר לעיל: מלשון הפסוק "רק
25 הכסא אגדל ממך", נראה בבירור, שההבדל היחיד בין
26 פרעה לבין יוסף הוא בכך שלא קראו לו מלך.

(27) פרשתנו מא, מ.
(28) בענין המלוכה על מצרים – אף שבנוגע לפרעה ויוסף עצמם, הי'
פרעה גדול ממנו ומלך עליו (ע"ד "מלך המלכים"). שלכן הוצרך יוסף לבקש
רשות מפרעה לעלות ולקבור את אביו (ויחי נ, ד-ה).
(29) אבל לא שהי' חסר לו משהו בענין המלוכה עצמה. וראה פירש"י ויחי
מו, לא: שהרי יוסף מלך הוא.
(30) פרשתנו מב, ו. מג, כו.
(31) ובזה יתורץ גם מה שרש"י מביא רק התיבות "ונתון אותו" (וסיום
הפסוק מרמז רק ב"וגו") – דלהפירוש שכונות רש"י הוא להביא רא"י על
ש"הכל היו נכנסין לפניו כו", הוצרך להביא גם התיבות "על כל ארץ מצרים"
– כי כונות רש"י הוא להדגיש אשר זה מה שיוסף הי' "על כל ארץ מצרים"
– הענין שמרמזו ב"וגו" – הוא רק מצד "ונתון אותו".
(32) ויגש מד, יח ובפרש"י.
(33) הטעם שהחזיק רש"י לכל ג' הפירושים ואינו מסתפק בשנים מהם –
כי בכל ב' פירושים ישנו צד השווה שאינו גלאטיק (=חלק):
בהפירושים "דין אבא למלכא" ו"אב בחכמה ורך בשנים" – בשניהם,
קשה ויבת אברך (ב"דין אבא למלכא" – למה נכתב בלשון ארמי, וב"אב
בחכמה ורך בשנים" – שבן ל' שנה אינו נקרא "רך").
בהפירושים "אב בחכמה כו" ו"לשון ברכיים" – בשניהם קשה תוכן

לפיכך זקוק רש"י לפירושים הקודמים, שאברך הוא
"אבא למלכא" – ששיבחו אותו בשבח גדול ביותר, כי
אכן לא קראו לו "מלך", כדלעיל, ושבחו הגדול ביותר היה
"אבא למלכא", או ש"אברך" הוא "אב בחכמה ורך
בשנים", שזהו שבח על חכמתו³³.
31

1.

ההסבר לסדר שבין פירושי רש"י

32 ההבדל בין השאלה על הפירוש הראשון לבין השאלות
33 על שני הפירושים האחרים הוא: על הפירוש "דין אבא
34 למלכא" יש קושי רק בענין צדדי, מדוע מתרגמת התורה
35 מהשפה המצרית לשפה הארמית, אך אין קושי בתוכן
36 הפסוק עצמו – "ויקראו לפניו אברך". לעומת זאת, לפי
37 שני הפירושים האחרים יש קושי בתוכן הפסוק: לפי
38 הפירוש "אב בחכמה ורך בשנים" – מדוע שיבחו אותו על
39 חכמתו ולא על מלכותו, ולפי הפירוש "לשון ברכיים" –
40 מדוע שיבחו אותו בשבח קטן מדי.
41 לפיכך אומר רש"י על שני הפירושים האחרים, שהם
42 "בדברי אגדה". ואילו על הפירוש הראשון אין רש"י אומר
43 "דרשו רבותינו" – למרות שהפירוש הוא לפי דברי
44 הגמרא⁵ – כי למרות שהפירוש אינו לגמרי "חלק", בכל
45 זאת הוא פשוטו של מקרא.
46 בשני פירושים אלו עצמם, שהם דברי אגדה, אינו
47 דומה הקושי על הפירוש "אב בחכמה ורך בשנים" לקושי
48 על הפירוש "לשון ברכיים": לפי הפירוש "אב בחכמה ורך
49 בשנים" קשה (בהשוואה לפירוש "לשון ברכיים") רק לשון
50 הפסוק³⁴, מדוע קוראים ליוסף בתואר "רך" בהיותו כבר
51 בן שלושים שנה. לעומת זאת, לפי הפירוש "לשון ברכיים"

הכתוב, המעלה שבה שיבחו את יוסף (שאינו נוגע לענין המלוכה או שהוא
שבח קטן בערך). שלכן שניהם – דברי אגדה.
בהפירושים "דין אבא למלכא" ו"לשון ברכיים": הקריאה אברך היתה
בעת שרכב על מרכבת המשנה, המורה שהוא משנה למלך. ובמילא קשה: מה
הוסיפה קריאת "אברך", והרי הרכיבה עצמה מורה שהוא משנה למלך
(ומכ"ש להפירוש "לשון ברכיים", שקריאת "אברך" הוא גרעון (וגנאי) לגבי
המעלה שהתבטאה ברכיבתו במרכבת המשנה)? ובוה, עדיפות בהפירוש "אב
בחכמה כו", שהוסיפו עוד מעלה ושבח ביוסף – מעלת החכמה – שאינה
שייכת ואינה נראית ברכיבתו במרכבת המשנה.
ויש לומר, שזהו ג"כ מה שרש"י מעתיק בפירושו זה "אברך זה יוסף" –
דלכאורה מיותר – בכדי להדגיש, שהתואר אברך (לפי פירוש זה) הוא על
יוסף, ומצ"ע (משא"כ לשאר הפירושים התואר "אברך" הוא מצד השייכות
לפרעה ולמצרים ועל זה שרוכב במרכבת המשנה, ואי"ז שייך ליוסף דוקא).
(34) כי הקושיא בנוגע להשבח (דלעיל סעיף ד'), הרי אדרבה: להפירוש
"לשון ברכיים" הקושיא היא גדולה יותר, שאי"ז שבח כלל (ואדרבה גנאי הוא)
לגבי יוסף. (משא"כ להפירוש אב בחכמה כו", הקושיא (בנוגע לשבח) היא
רק ששבח זה אינו שייך להמשך הכתובים. (ובפרט, שיש עדיפות לפרש
שהשבח דאברך הוא בענין החכמה, כנ"ל בהערה שלפניו). ולכן העדיפות
שבפירוש "לשון ברכיים" על פירוש זה הוא רק מצד הלשון אברך, ככפנים).

יהודה: "למה אתה מעוות עלינו את הכתובים". מכך מובן, ³¹
שבכל שלוש המחלוקות הללו נוקטים רבי יהודה ורבי יוסי ³²
בדיעה המתאימה כל אחד לשיטתו העקבית: ³³

רבי יהודה אינו מתעכב כל כך על המילה המסויימת. ³⁴
הוא מתייחס יותר בעיקר לענין בכללותו: אם הפירוש ³⁵
מתאים לכללות הענין, הוא מסביר את הפסוק לפי פירוש ³⁶
זה, למרות שאין הוא מתאים כל כך למילה מסויימת. ³⁷
(לדוגמא: על "ודי זהב" מפרש רבי יהודה, בספרי שם, ³⁸
שהכוונה היא לחטא העגל, ועל "חדרך" – שהכוונה היא ³⁹
למשיח, כי כך מתאים למשמעות הפסוק בכללותו, למרות ⁴⁰
שמבחינת המילים עצמן היה מתאים יותר לומר שאלה הם ⁴¹
שמות מקומות). ורבי יוסי טוען "למה אתה מעוות עלינו ⁴²
את הכתובים" – פירושים כאלו הם עיוות הכתובים, כי ⁴³
מבחינת המילים עצמן נראה ש"מקומות הם". ⁴⁴

(דומה הדבר למחלוקת שבין רבי יהודה לבין רבי ⁴⁵
נחמיה, שרבי יהודה מתייחס בכל מקום לכלל הענין, ואילו ⁴⁶
רבי נחמיה – לפרט. כפי שכבר הוסברו בדרך זו מספר ⁴⁷
דוגמאות). ⁴⁸

וכך גם לגבי הפירוש "אברך". שרבי יהודה מסביר ⁴⁹
שזהו "אב בחכמה...", כדי שהפירוש יתאים יותר לתוכן ⁵⁰
הענין (אמנם, גם תוכן הענין אינו כה ברור לפי פירוש זה, ⁵¹
ומשום כך מקבל רבי יהודה את הפירוש כ"דרש", כדלעיל ⁵²
בסעיף ה' – אך בכל זאת הוא טוב יותר מאשר הפירוש ⁵³
"לשון ברכיים" ³⁷), ואילו רבי יוסי מסביר שזהו "לשון ⁵⁴
ברכיים", כדי שהפירוש יתאים יותר למשמעות המילה ⁵⁵
³⁸.

ט.

כריעה או השתחווה

פירוש רש"י כולל גם את "יינה של תורה" ³⁹, ובמיוחד ⁵⁶
"דברי אגדה" שמביא רש"י, שבאגדה גנוזים רוב סודות ⁵⁷
התורה ⁴⁰. בשני פירושים אלו שמביא רש"י מדברי אגדה ⁵⁸
(אשר לפי שיטת רבי יהודה, המתייחס לענין בכללותו, ⁵⁹
יוצא שהשתחוו ליוסף בפישוט ידיים ורגלים, כי "רק הכסא ⁶⁰
אגדל ממך", כדלעיל. ולפי שיטת רבי יוסי, המתייחס ⁶¹
בעיקר למילה המסויימת יוצא, שרק כרעו בוך לפניו) נרמז ⁶²
ענין של פנימיות התורה. ⁶³

קשה להבין את משמעות הפסוק כולו: מדוע שיבחו אותו ¹
בתואר "אברך", בהיותו הרבה יותר מכך. והקושי אף גדול ²
יותר: לגבי גדולתו של יוסף, הרי "אברך – לשון ברכיים" ³
אינה מעלה כלל, וממילא, זהו גנאי עבורו ³⁵. לכן מקדים ⁴
רש"י את הפירוש "אב בחכמה..." לפני הפירוש "לשון ⁵
ברכיים". ⁶

ז.

שמות בעלי המחלוקת מביעים את מעלת הפירושים

למעלה המיוחדת שיש בכל אחד משני הפירושים ⁷
שבדברי אגדה רומז רש"י עצמו בציינו את שמותיהם של ⁸
בעלי המאמר – רבי יהודה ורבי יוסי. ⁹

כאשר רש"י מביא מחלוקת בין שני תנאים, או בין שני ¹⁰
אמוראים, והוא מציין את שמותיהם של בעלי המחלוקת ¹¹
(ולא כפי שהוא כותב ברוב המקומות "יש אומרים... ויש ¹²
אומרים..." וכדומה), הוא רומז בכך לטעם של בעלי ¹³
המחלוקת ³⁶. שכל תנא אומר פירוש אחר בהתאם לשיטתו: ¹⁴
לפי שיטתו של תנא זה מתאים יותר הפירוש שלו, ולפי ¹⁵
שיטתו של התנא האחר מתאים יותר הפירוש האחר. ¹⁶

ולכן מציין רש"י את שמותיהם של התנאים ושל ¹⁷
האמוראים, למרות שאין הוא מתכוון לפרש את טעמיהם ¹⁸
של התנאים והאמוראים, שהרי מטרתו לפרש רק את ¹⁹
פשוטם של הפסוקים, כי על ידי כך הוא רומז למעלה ²⁰
שבכל אחד מן הפירושים. שהעדיפות שבכל פירוש היא ²¹
בהתאם לשיטתו של התנא שאמר פירוש זה. ²²

וכך גם בפירוש רש"י זה, שבציינו בפירושים אלו את ²³
שמותיהם של האומרים אותם, הוא מבהיר, שהעדיפות ²⁴
בפירוש "אב בחכמה..." היא בהתאם לשיטתו של רבי ²⁵
יהודה, ואילו העדיפות בפירוש "לשון ברכיים" היא ²⁶
בהתאם לשיטתו של רבי יוסי. ²⁷

ח.

רבי יהודה - כלל הענין; רבי יוסי - המילה כפרט

בספרי, שמשם מצטט רש"י את המחלוקת שבין רבי ²⁸
יהודה לבין רבי יוסי, יש מחלוקת נוספות בין שני תנאים ²⁹
אלו. גם במחלוקת האחרות טוען רבי יוסי כלפי רבי ³⁰

יודע את שיטתם של ר' יהודה ור' יוסי בן דורמסקית.
ויש לומר, שמטעם זה כותב רש"י עד מתי אתה מעוות כו' (ומשנה מלשון
הספרי: למה אתה מעוות כו') – בכדי להדגיש שזוהי שיטתם בכל מקום.

(39) היום יום ע' כד.

(40) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. אגה"ק סי' כג. תו"א מקץ מג, ד (בשם
האריז"ל). ובכ"מ. – ועיין בזה (ח"א רלד, ב. הובא באוה"ת בא ע' ש) ⁴¹
ע"פ ואגידה, איהו רוא דחוכמתא.

(35) ראה עד"ז ברכות לג, ב: מלך בוד' שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב
והיו מקלסין אותו בשל כסף כו' גנאי הוא לו.

(36) ואף שאין זה דרך הפשט – דרך פירש"י עה"ת – לרמז הפשט, הרי
בנדר"ד אין זה אלא להטעים הפי' (באם יתעורר ע"ז הבן חמש למקרא). וע"ד
שאר רש"י מפרש (גם לא ברמז) טעמו כשמביא יותר מפי' א' וכיו"ב. ⁴²
(37) ראה לעיל הערה 34.

(38) ומזה שרש"י מדגיש "ר' יהודה דרש... אל' ר' יוסי בן דורמסקית עד מתי
אתה מעוות עלינו את הכתובים", גם בן חמש למקרא שלא למד את הספרי,

המקבל – מדבר על הענין, כפי שהתקבל על ידי המצריים, 16
בדרגה של ביטול היש בלבד⁴³. 17

מדרגת חכמה - ביטול במציאות; מדרגת נה"י - ביטול היש

ענין נוסף: לפי הדיעה שהשתחוה לפניו, המשמעות של 18
המילה "אברך" היא: אב בחכמה ורק בשנים. וההדגשה 19
היא – אב בחכמה, כי הענין של "רך בשנים" בא רק 20
להדגיש את גדולת חכמתו, כדלעיל בסעיף ה'. ולפי הדיעה 21
שרק כרעו לפניו, פירוש המילה "אברך" הוא: לשון ברכיים. 22
וגם בכך נרמז ענין של פנימיות התורה: מצד בחינת 23
החכמה – "אבא", שבה ניכר ש"הוא לבדו הוא ואין 24
זולתו"⁴⁴, מגיעים לידי ביטול במציאות. ואילו מצד דרגת 25
"ברכיים", בחינת נה"י (=נצח, הוד, יסוד) – מגיעים לידי 26
ביטול היש⁴⁵. 27

(משיחת ש"פ מקץ תשכ"ז)

1 ההבדל בין כריעה לבין השתחוואה הוא, שהשתחוואה
2 היא ביטול במציאות, ואילו כריעה היא ביטול היש⁴¹. ועל
3 כך היא המחלוקת, איזו דרגה של ביטול "המשיך"
4 והשפיע יוסף למצרים. מצד דרגת יוסף, שהיה נשמה
5 דאצילות, למעלה מהשבטים⁴², הוא יכול היה להביא לידי
6 ביטול במציאות. אך השאלה היא, אם המשכה זו של יוסף
7 צדיק עליון יכולה היתה להתקבל על ידי אנשי מצרים,
8 שהיתה ערות הארץ, שאף הם יגיעו לידי ביטול במציאות.
9 ואכן, גם לפי שיטת רבי יוסי, שרק כרעו לפני יוסף, מובן,
10 כמפורש בפסוק, שהשבטים אכן השתחוה לפניו אפים
11 ארצה, והמחלוקת היא רק לגבי מצרים.

12 לכן מתייחס רבי יהודה, המביט יותר על הכלל –
13 בחינת המשפיע – לענין כפי שהוא נמשך מצד יוסף. ואילו
14 רבי יוסי, המתייחס יותר לפרטים – כיצד מצטמצמת
15 ההמשכה ונחלקת לפרטים עד שהיא יכולה להתקבל אצל

(ח"א מג, ב) שבהיכל הנצח הוא השתחוואה – אף שגם נצח הוא לבר מגופא
– פירש בלקו"ת שם [ב"י יותר נראה] שהשתחוואה זו היא רק השתחוואה
חיצונית. משא"כ השתחוואה שבבחי' פנימית [היא ההשתחוואה שהיתה
בביהמ"ק (כמובן ממה שמציין שם לד"ה מזמור שיר חנוכת הבית (צח, ב)),
והרי ענין ההשתחוואה המבוארת כאן – "וישתחו לפניו אפים ארצה" – היא
כהשתחוואה שבביהמ"ק שהיתה בפישוט ידים ורגלים] היא למעלה מבחי'
נה"י. (וגם לתירוץ הא' שבלקו"ת שם שהשתחוואה שבנצח הוא להיותה ענף
החכמה, יש לומר הכוונה, שבנצח גופא – ב' בחינות: מצד הנצח עצמו,
להיותו "לבר מגופא" – כריעה, ומצד הארת החכמה [ענין "אב בחכמה כו'"]
שבנצח – השתחוואה (אלא שהשתחוואה זו שמצד הארת החכמה שבנצח היא
השתחוואה חיצונית, כמו שמבאר בתירוץ הב'), והשתחוואה שבבחי' פנימית,
הוא מצד גילוי החכמה עצמו)).

(41) ראה לקו"ת סוכות פב, ב. ד"ה קול דודי תש"ט סעיף ג'.
(42) תו"א ד"ה והנה אנחנו מאלמים אלומים. תו"ח שם. ובכ"מ.
(43) ויש לומר, שענין זה מרומז גם בשמותם: ר' יהודה ור' יוסי בן
דורמסקית. כי יהודה מלשון הוראה הוא בחי' הביטול ממש – ההשתחוואות
שבתפלת שמו"ע (תו"א מה, ג) – ביטול במציאות. ויוסי בגימטריא אלקים
(זח"ג רכג, א. (וראה סנהדרין נו, רע"א וברש"י שם). ד"ה וככה תרל"ז פ"פ),
בגימטריא הטבע [ובפרט שהי' מדמשק* – לא מארץ ישראל – (כבספרי ר"פ
דברים), שלכן נקרא "בן דורמסקית" (סה"ד סדר תנאים ואמוראים, כערכו).
ונקבע זה בשמו שנקרא בשם זה, מוכח שזהו ענינו (ראה שעהיו"א פ"א)] –
ביטול היש**.
(44) תניא פל"ה בהגהה.
(45) ראה לקו"ת סוכות שם: דכורע על ברכיו שהם לבר מגופא. ומ"ש בזהר

(* להעיר מעץ חיים בסופו.

(** ראה בד"ה וככה שם ובלקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 87, שפולגת ר' יהודה ור' יוסי בכמה ענינים הוא מטעם זה. ואף ששם הוא לענין ר' יוסי סתם – מובן (וע"ד שנתבאר
פעם בארוכה – לקו"ש ח"ז ע' 358 ואילך – לענין ר"ש) שכל התנאים הנקראים "יוסי" (שבכולם הגימט' אלקים, הטבע) יש להם שייכות לר' יוסי סתם (ובפרט שהוא בן דורמסקית,
כבהערה בפנים).

יום ראשון כ"ד כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ה, פרק ב ונפש... עד עמ' ז, בראשית.

כמו שהבן נמשך ממש האב, כך בביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו ותבניתו, – ומאחר ונשמתו של יהודי באה ממחשבתו וחכמתו של הקב"ה, הרי, שהיא באה מהקב"ה בעצמו, שכן, דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעה, – הקב"ה חכם, אבל לא באותה בחינת חכמה שאנו, הנבראים, מכירים, אלא הוא וחכמתו אחת, וכמו שהקב"ה הגהה [הרמב"ם] השיג בשכלו ש"הוא המדע והוא הידע והוא הידוע".

אך ישנם גדולים וחכמים שאינם סוברים כמותו¹ והם אומרים שאי אפשר כלל לומר על הקב"ה שהוא ההבנה עצמה וכו', כי הקב"ה הוא למעלה מכל ההגדרות שמביא הרמב"ם. ואומר רבנו הזקן בהגהה, שחכמי הקבלה הורו לרמב"ם. ברם, מה שעלפי קבלה צודק הרמב"ם, אין זה אמור לגבי הקב"ה כמו שהוא "בעצם". שכן, הקב"ה עצמו הוא למעלה לאין שיעור גם מהחכמה הבלתי מושגת אודותה כותב הרמב"ם; לגבי הקב"ה כמו שהוא "בעצם" צודקים אלה שחולקים על הרמב"ם, שכן הוא למעלה מעלה מכל המושגים האלה. אלא, לאחר שאור-אין סוף האלקי מצמצם ומגביל את עצמו בהרבה הגבלות, אז שייך לומר עליו שהוא מתאחד עם החכמה שבעולם האצילות ואז אפשר לומר עליו "הוא המדע והוא הידע והוא הידוע". ועל כך אומר רבנו הזקן: ויהוה לו חכמי תפלה, – חכמי הקבלה הורו לרמב"ם, שבקב"ה שייך ענין החכמה באותה צורה, שכל השלשה: ה"מדע", ה"ידע" וה"ידוע", הם דבר אחד, כמו שהקב"ה בפרדס מהר"ם ק. – כמו שאומר רבי משה קורדובירא בספר ה"פרדס" שלו, ונס לפי קבלת האר"י ו"ל יציקא מלתא, – גם לפי קבלת האר"י, ל שלפיה אנו יודעים יותר, שהקב"ה נעלה מעלה מעלה גם מסוג החכמה המובא בדברי הרמב"ם – נכונה דעתו של הרמב"ם, וזאת בסוד התלבשות אור-אין-סוף ברוך-הוא, על ידי צמצומים רבים, – כשאור-אין-סוף ברוך-הוא מתלבש על ידי צמצומים רבים בגלים דחב"ד האצילות, – ביכלים של "חכמה", "בינה" ו"דעת" שבעולם האצילות. כשהוא מתאחד עם ספירות אלו שבעולם האצילות – נכונה סברתו של הרמב"ם, אך לא למעלה מהאצילות, – אבל

פרק ב. ונפש השנית בישראל, היא חלק אלוהי ממעל ממש, – חלק אלוהי ממעל – לשון הפסוק באיוב, ורבנו הזקן מוסיף את המלה "ממש", כדי להדגיש פירושן הפשוט של מלים אלו. שכן, ישנם, כידוע, פסוקים שנאמרו, בהגדרת חכמינו ז"ל² "בלשון הבאי",

בלשון של גזמא, למשל: "ערים גדולות ובצורות בשמים"³, הרי "בשמים" ביטוי של מליצה, כי אין הכוונה לשמים ממש. כדי שלא יפרשו את המלים "חלק אלוהי" כלשון של מליצה, מוסיף רבנו הזקן המלה "ממש", להדגיש שנשמת יהודי היא אכן ממש חלק אלוהי ממעל. כמו שהקב"ה: "ויפח באפיו נשמת חיים", – פסוק זה נאמר על אדם הראשון שהיה בעל נשמה כללית, נשמה הכוללת והמקיפה את כל כללות נשמות ישראל, ו"אתה נפחת בך"⁴, – זה נאמר על נשמתו של כל אחד ואחד מישראל. מה מלמד אותנו

ליקוטי אמרים

פרק ב ונפש השנית בישראל היא חלק אלוהי ממעל ממש כמ"ש ויפח באפיו

נשמת חיים ואתה נפחת בי וכמ"ש בזהר מאן דנפח מתוכיה נפח פי' מתוכיותו ומפנימיותו שתוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוציא בפניחתו ככח: כך עד"מ נשמות ישראל עלו במחשבה כדכתיב בני בכורי ישראל בנים אתם לה' אלהיכם פי' כמו שהבן נמשך ממוח האב כך כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו ית' דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעה אלא הוא וחכמתו א' וכמ"ש הרמב"ם⁵ שהוא המדע והוא הידוע כו' ודבר זה אין ביכולת האדם להבינו על בוריו כו' כדכתיב החקר אלוה תמצא וכתוב כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו' ואף שיש רבבות מיני חלוקי מדרגות בנשמו' גבוה על גבוה לאין

הביטוי "נפחת", המושמש כאן לתיאור הכנסת הנשמה ביהודי? – הוא מסביר מיד: וכמו שהקב"ה בזהר: "מאן דנפח מתוכיה נפח", – מי שנופח הרי הוא נופח מתוכו, פרוש, מתוכיותו ומפנימיותו, שתוכיותו ופנימיותו החיות שהקב"ה מוציא בנפחתו בכתב: – כמו שאנו רואים במוחש, כשאדם מדבר אין הוא מתעייף כל כך מהר, ואילו כשהוא נופח הוא מתעייף מהר. כי, כשהוא נופח, הוא משתמש בחיות הפנימית שבו, ומכיון שצורת הכנסת הנשמה מהקב"ה לגופו של יהודי מתוארת במלה "נפחת" – הרי שהנשמה באה מהפנימיות שבאלקות. ראייה נוספת לכך שהנשמות מושרשות בפנימיותו ועצמותו של הקב"ה – ממה שהנשמה באה כביכול, ממחשבתו של הקב"ה ושלכן נקראים בני ישראל בניו של הקב"ה – וכך מסביר ה"תניא" את הדברים: כך על דרך משל, נשמות ישראל עלו במחשבה, – נשמות ישראל נובעות ממחשבתו של הקב"ה, שהיא הפנימיות של האלקות, ואילו כל שאר הנבראים, כולל המלאכים, באים, כביכול, מדיבורו של הקב"ה, ולגבי המחשבה נחשב הדיבור כדבר חיצוני. בדרבתי⁶: – כמו שכתוב: "בני בכרי ישראל", "בנים אתם לה' אלהיכם"⁷. פרוש, – מה משמעות העובדה שיהודי מתואר כבנו של הקב"ה,

1. לא, ב. 2. תמיד כט, א. 3. דברים א, כח. 4. בראשית ב, כ. 5. בברכת "אלקי נשמה", של ברכות השחר, ברכות ס, ב. 6. בדפוס הזהיר שלנו, חסר לשון זה. 7. שמות ד, כב. 8. דברים יד, א. 9. הלכות יסודי התורה פרק ב' הלכה י'. 10. מהר"ל מפרגא בספר גבורות ה', ועוד.

לא באותה דרגה שאורי־אין־סוף הוא למעלה מעולם האצילות. וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמִקּוֹם אֲחֵרִי¹¹, שְׁאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא מְרֻמָּם וּמִתְנַשֵּׂא רוּמָמוֹת אֵין קֵץ, לְמַעַל מַעַל מִמָּהוּת וּבְחִינַת חב"ד, עַד שֶׁמָּהוּת וּבְחִינַת חב"ד נִחְשָׁבֶת כְּעֵשִׂיָה גּוֹפְנִיית אֲצִלוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹²:

"כָּלֵם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ" –

בעצם היה צריך לומר: כולם

בחכמה חכמת – או

"השכלת" – בהתאם למלה

"חכמה" המובאת בפסוק –

מדוע נאמר בפסוק "עשית"? –

אלא הוא בא להדגיש

שחכמה נחשבת כעשייה

לגבי הקב"ה. שְׁהוּא

הַמַּדַּע וְהוּא הַיּוֹדַע כו', –

והרמב"ם מסיים: "והוא 12

הידוע", כלומר, הבנתו

כביכול של הקב"ה שונה

לגמרי ממה שבני אדם

מגדירים כהבנה. וההבנה

בהשגה האנושית, בנויה על

שלשה יסודות שונים: נפש

האדם שהיא ה"ידוע", היא

שיודעת ומבינה. ובמה

הנפש מבינה? – בכח

ההבנה, המביא לכך שהנפש תדע ותבין. וכוח זה נקרא "מדע" (הוא

מביא לידי כך שידעו ויבינו). והדבר אותו יודעים ומבינים, כגון

הלכה במשנה או סוגיא הנלמדת ומושגת. הרי שישנם כאן שלשה

דברים נפרדים: ה"יודע", ה"מדע" וה"ידוע". שונה הדבר לגבי

הקב"ה, כהסברו של הרמב"ם: "הוא המדע, הוא הידוע והוא הידוע",

ועל כך הוא אומר בהמשך: וְדָבָר זֶה אֵין בִּיכּוּלַת הָאָדָם לְהַבִּינּוֹ

עַל בּוֹרֵיוֹ כו', – ודבר זה – שהמבין, כוח ההבנה, והדבר אותו

מבינים, הם אותו אחד, אין ביכולת האדם להבין לאשורו,

כְּדַכְתִּיב¹³: "הַחֻקִּי אֱלֹהִים תִּמְצָא", וּכְתִיב¹⁴: "כִּי לֹא מִחֻשְׁבוֹתֵי

מִחֻשְׁבוֹתֶיכֶם וְגו'". – הרי שחכמתו של הקב"ה היא עצם אחד עם

הקב"ה. ומכיון שנשמתו של יהודי באה, כאמור לעיל, מחכמתו של

הקב"ה, הרי שהיא באה מהקב"ה עצמו. בהתאם למה שהוסבר,

שנשמתו של כל בן ישראל באה מחכמתו של הקב"ה – להלן נכנה

אותה "חכמה עילאה" – נשאלת השאלה: אם אכן כל הנשמות

באות משורש אחד, מחכמה עילאה, היו צריכות כולן, כל הנשמות,

להיות במדרגה אחת שווה, מנין נוצר, איפוא, השוני במדרגות

שבהן מחולקות נשמות ישראל? – וכך הוא שואל: וְאֵף שֵׁשׁ

רַבְבוֹת מִיְּנֵי חֲלוּקֵי מַדְרָגוֹת בְּנִשְׁמוֹת, גְּבוּהָ מַעַל גְּבוּהָ לְאֵין

קֵץ, כְּמוֹ נִדְּלָ מַעַלְתִּי נִשְׁמוֹת הָאֲבוֹת וּמִשָּׁה רַבְּנָה עָלֶיו הַשְּׁלֹם,

עַל נִשְׁמוֹת דּוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה דְּעֻקְבֵי מִשְׁחָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲקָבִים

מִמֶּשׁ לְגַבִּי הַמֶּשׁ וְהָרֹאשׁ; – שכן, הנשמות שבדורותינו, נקראות

ליקוטי אמרים

הנהגה

והודו לו חכמי הקבלה כמ"ש בפרדס מהרמ"ק וגם לפי קבלת האר"י ז"ל יציא מילתא בסוד התלבושות אור א"ס ב"ה על ידי צמצומים רבים בכלים דחב"ד דאציל' אך לא למעלה מהאציל' וכמ"ש במ"א שא"ס ב"ה מרומם ומתנשא רוממות אין קץ למעלה מעלה ממהות וכו' חב"ד עד שמהות וכו' חב"ד נחשבת כעשייה גופנית אצלו ית' כמ"ש כולם בחכמה עשית:

נשמות של עקבתא דמשיחא, כי לגבי המוח והראש הן בבחינת העקב שברגל. כשם שאין להשוות את החיות שבעקב הרגל לחיות שבמוח ובראש, כך אין מקום להשוות את נשמות ה"עקביים" שבדורותינו לאותן נשמות הנקראות בשם מוח וראש. כאן מדובר

על היתרון העצום במעלת

הנשמות שבדורות הקודמים

לגבי הנשמות שבדורותינו.

וְכֵן כָּכָל דּוֹר וְדוֹר יֵשׁ

רֹאשִׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל,

שְׁנִשְׁמוֹתֵיהֶם הֵם בְּחִינַת

רֹאשׁ וּמֶשׁ לְגַבִּי נִשְׁמוֹת

הַהֶמְוֵן וְעַמִּי הָאֲרִיזָן; –

מלבד זאת, בכל דור ישנם,

באותו דור, הבדלים גדולים

במדרגות הנשמות, וְכֵן

נִפְשוֹת לְגַבִּי נִפְשוֹת, כִּי

כָּל נֶפֶשׁ כְּלוּלָה מִנֶּפֶשׁ

רוּחַ וְנִשְׁמָה. – הבדלים

אלה שבבני ישראל, אינם

רק במדרגת הנשמה, כי אם

גם במדרגת הנפש. שכן, כל

נפש כלולה משלש בחינות:

נפש, רוח ונשמה, וכשם

שב"נשמה" ישנן מדרגות

שונות, כך גם ברוח(ובנפש

ישנן מדרגות שונות. רואים אנו מכך, מה גדול מספר ההבדלים

והחילוקים במדרגות הנשמות. בהתאם לכך, היו צריכים, לכאורה,

להיות אותם הבדלים גם בשרשן של הנשמות באלקות – כאשר

נשמה גבוהה יותר באה משורש נעלה יותר? – אך, מְכַל מְקוֹם,

שָׂרֵשׁ כָּל הַנֶּפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה כָּלֵם, – למרות המדרגות השונות

שבנשמות, מְרֹאשׁ כָּל הַמַּדְרָגוֹת עַד סוֹף כָּל דְּרָגָן, הַמְלֻכָּשׁ

בְּגוֹף עַמִּי הָאֲרִיזָן וְכָל שְׂפָקָלִים, – הרי זה הכל, נִמְשָׁךְ מִמֶּשׁ

הַעֲלִיזוֹן, שֶׁהִיא חֻכְמָה עִלְיָה בְּבִיכּוּל. – כדי להבהיר ולהסביר

כיצד, בכל זאת, מתהווים ההבדלים במדרגות הנשמות, למרות

ששרשן אחד, משתמש כאן רבנו הזקן במשל הבן והאב – אותו

משל שכבר השתמש בו לעיל, כדי לציין שנשמות ישראל נקראות

"בנים" להקב"ה, ובאות מ"חכמה עילאה" כמו שהבן בא ממוח האב.

מאותו משל עצמו גם יובן כיצד מתהווים הבדלי המדרגות

בנשמות. כדי להקל על הלומד המתחיל, נביא כאן הסבר קצר:

במשל אנו רואים, שכל גופו של הילוד בא מטיפת מוח האב. כלומר,

על אף ההבדלים שבאבריו השונים של הילוד – מהנעלה ביותר עד

לפחות ביותר, מהמוח שלו עד צפרני רגליו – הם באים כולם

משורש אחד, מטיפת המוח של האב. כיצד, אם כך, נתהוו הבדלים

אלה באברים? – הרי זה מחמת שהיית טיפת מוח האב, במשך

תשעת חדשי העיבור, בבטן האם, בהם היא עוברת תהליך מסיים

של התהוות הגוף. שהייה ממושכת זו בתהליך התהוות הגוף באופן

11. שער היחוד והאמונה פ"ט. ובעוד מקומות. 12. תהלים קד, כד. 13. איוב יא, ז. 14. ישעי' נה, ח.

הדרגתי, יוצרת את ההבדלים שבין אבר אחד למשנהו. ככל שחלק מהטיפה מתגשם יותר, כך ההשתנות גדולה יותר. הרי, שכל האברים באים, אכן, משורש אחד – טיפת מוח האב – ולמרות זאת מתהווים בהם הבדלים גדולים כאלה של מעלה ומטה, מהמוח עד

לצפרניים. דבר נוסף מובן מהמשל האמור, שגם החלק הנחות ביותר שבגוף הילוד, הצפרניים שלו, הינו קשור, גם אחרי ההולדה, בשורשו הראשון – במוח האב. שכן, גם הצפרניים יונקות חיותן ממוחו של הילוד, ומאחר שמוחו נשאר, גם אחרי ההולדה, מהות זהה עם מוח האב, הרי שגם הצפרניים, אחרי ההולדה, קשורות עדיין בשורשן הראשון. כך נבין גם ביחס לנשמות: אף שכל הנשמות באות משורש

אחד, מ"חכמה עילאה", על כל אחת מהן לעבור, אחרי ירידתה מ"חכמה עילאה", השתלשלות של הרבה עולמות ולרדת הרבה מדריגות, מדריגה אחרי מדריגה, עד להתלבשותה בגוף גשמי – תהליך זה של השתלשלות וירידה מדרגה לדרגה, מביא לשינויי המדריגות בנשמות, שכן, על נשמה אחת משפיעה הירידה יותר מאשר על נשמה אחרת. וכך גם בחלק השני של המשל, גם אחרי ירידתן לדרגות הנמוכות ביותר, נשארות אותן נשמות קשורות ומאוחדות עם שורשן הראשון, "חכמה עילאה". שכן גם הן, בדרגות הנחותה, מקבלות את "ניקתן הרחנית מנשמות הצדיקים והחכמים שגם למטה הן בבחינת ראש ומוח. ועלידי צדיקים אלה, נשארות גם הנשמות הנחותות קשורות ומאוחדות עם שורשן הראשון. וכך אנו לומדים בספר ה"תנ"א" **כְּמִשַׁל הָבֵן הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנָּה הָאֵב, שְׂאֵפָלוּ צִפְרָנָיו רָגְלָיו נִתְהוּ מִטַּפָּה זֹו מִמֶּנָּה**, – כיצד, אבל, נתהוו ממנה הצפרניים? – **עַל יְדֵי שְׁהִייתָה תִּשְׁעָה חֲרָשִׁים בְּבִטָּן הָאֵב, וְיִרְדָּה מִפְּדִרְגָּה לְמִדְרָגָה, לְהִשְׁתַּנּוּת וּלְהִתְהוּת מִמֶּנָּה צִפְרָנִּים**. – הרי, שאף שכל אבריו של הילוד, ממוחו עד צפרניו, באים משורש אחד, מטיפת מוח האב, נתהוו בהם שינויים והבדלים גדולים כל כך, מהמוח עד הצפרניים. דבר נוסף אנו רואים: **וְעַם כָּל זֶה, עוֹדֶנָּה קְשׁוּרָה וּמִיתָרָה בִּיחוד נִפְלָא וְעֵצוֹם בְּמִהוּתָהּ וְעֵצְמוּתָהּ הָרָאשׁוֹן שְׁהִייתָה טַפַּת מֶנָּה הָאֵב**; – גם אחרי שהתגשמה כל כך בצורה של צפרניים, וזאת מכיוון, **וְגַם עֲכָשׁוּ בֵּבֶן, יְנִיקַת הַצִּפְרָנִּים וְחִיּוּתָם נִמְשָׁכָת מִהֶמֶנָּה שְׂפָרָאשׁ**; – ומשום שהצפרניים מקבלות חיותן ממוחו של הילוד, שלא נשתנה משורשו הראשון ונשאר – מוח, הרי, שגם הצפרניים קשורות, אחרי ההולדה, באמצעות מוחו של הילוד, למוחו של האב שהוא שורשו ומהותו הראשון. והוא מביא על כך ראיות: **בְּרִאיתָא בְּנִמְרָא [נְדָה שָׁם¹⁵]: "לֵבָן, שְׂמֻמָּנוּ גִידִים וְעֵצְמוֹת וְצִפְרָנִּים"** – הרי שיש לצפרניים שייכות למוח. וגם

לפי תורת הקבלה יש לצפרניים שייכות לבחינת המוח: **[וּכְמוֹ שְׂבִיתוֹב בְּעֵץ חַיִּים שְׁעַר הַחֶשְׁמֶל, בְּסוּר לְבוּשִׁים שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן בְּגֵן עֵדֶן, שְׁהִי צִפְרָנִּים מִבְּחִינַת מֶנָּה תְבוּנָה]**. – מכאן ראייה שגם על-פי קבלה, יש לצפרניים שייכות לבחינת המוח, כמו

ליקוטי אמרים

כביכול כמשל הבן הנמשך ממוח האב שאפי' צפרני רגליו נתהוו מטפה זו ממש ע"י שהייתה תשעה חרשים בבטן האם וירדה ממדרגה למדרגה להשתנות ולהתהוו' ממנה צפרנים ועם כל זה עודנה קשורה ומיוחדת ביחוד נפלא ועצום במהותה ועצמותה הראשון שהיתה טפת מוח האב וגם עכשיו כבן יניקת הצפרנים וחיותם נמשכת מהמוח שבראש כדאיתא בגמ' [נדה שם] לובן שממנו גידים ועצמות וצפרנים [וכמ"ש בע"ח שער החשמל בסוד לבושים של אדם הראשון בגן עדן שהיו צפרנים מבחי' מוח תבונה] וככה ממש כביכול בשרש כל הנפש רוח ונשמה של כללות ישראל למעלה בירידתו ממדרגה למדרגה על ידי השתלשלות העולמות אבי"ע מחכמות

שהוא במשל הבן. וככה ממש, כביכול, בשרש כל הנפש רוח ונשמה של כללות ישראל למעלה, בירידתו ממדרגה למדרגה על ידי השתלשלות העולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשיה – "השתלשלות" – מלשון שלשלת (שרשרת) המורכבת ממספר מסויים של טבעות הקשורות ומושחלות זו בזו, עד שגם הטבעת האחרונה קשורה ומושחלת בטבעת העליונה,

באמצעות הטבעות שביניהן המקשרות את כולן יחד, אותו דבר בסדר מודריגות העולמות: כל אחד מהם קרוב וקשור לעולם השני, ודרך עולמות אלה יורדת הנשמה למטה בעולם זה ומתלבשת בגוף. "אבי"ע" – ראשי תיבות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. ענינם של ארבעת העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, יוסבר בהרחבה בהמשך הפרקים הבאים. ובקצרה: כדי שיתהווה העולם הגשמי שלנו, ושהיה בכוחו לקלוט את ההשפעה האלקית, שגם הנבראים שבעולם הגשמי הזה יהיה באפשרותם להשיג ולהבין אלקות – אותם עניני אלקות שנבראים מסוגלים להבינם – נוצרו לצורך זה ארבעת העולמות (לפי הסדר ממעלה למטה): אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. "אצילות" – עולם שמדריגתו הכללית היא זיו והארה מהאור האלקי האין-סופי, הארה כזו שהיא עדיין קרובה לאור-אין סוף ברוך-הוא. זהו גם פירוש המלה "אצילות" – הפרשה (מלשון "ואצלתי מן הרוח"¹⁶) כלומר, מהותה של הארה זו היא ההארה האלקית המובדלת ומופרשת ממקורה. וגם "אצילות" מלשון "אצל" ו"סמוך", כלומר, עולם זה ומדריגה זו של אצילות קרובים עדיין לאור-אין-סוף ברוך-הוא. המדריגה הכללית של עולם ה"בריאה" היא, כשמו של עולם זה: עולם שנברא, הבריאה הראשונה של יש מאין – כאשר מאין, מאפס, נהיה יש ודבר ממש. ברם, כאן מדובר על הדרגה הראשונית של התהוות הנברא, אין זו עדיין בריאה בעלת צורה ותבנית. "יצירה" – העולם בו מקבל ה"יש", שנברא מה"אין", צורה ותבנית. "עשיה" – עולם בו הישות היא בשלימות, יש גמור. ברם, מובן, שכל האמור מדובר במובן רוחני. כי רק לאחר כל אלה באה יצירתו של עולמנו, הנקרא עולם העשיה הגשמי, העולם הזה ובראיו. התחלתו של סדר ההשתלשלות היא מ"חכמה" של עולם האצילות, ו"חכמה" זו היא הספירה והמדריגה הראשונה בעולם העליון ביותר – אצילות. זאת אומר לנו רבנו הזקן, כששורש

דבר לשונאו שלא מרצונו הפנימי, כי אם ברצון חיצוני בלבד, בגלל טעם מסוים שיש לו בזה, וזה מתבטא גם בצורת הניתנה: הוא נותן לו מאחורי גבו ובשעת מעשה מפנה את פניו ממנו. כך גם במובן הרוחני, כשמשפיעים על מישוהו שלא מתוך רצון טוב, פירוש הדבר, שהשפעה באה מבחינת

ההשפעה באה מבחינת "אחוריים". אף בענינו: מן

ההכרח לומר, שהשפעה אלוקית מסוימת מקבלים גם הפושעים והמורדים מתלמידי חכמים, שכן, כל נשמה, בלי הבדל, מן ההכרח שתהיה קשורה בשורשה ומקורה, כמוסבר לעיל, אלא שהשפעה זו הם מקבלים רק מבחינת "אחוריים". על-כל-פנים, מובן, שכל יהודי יש בו נשמה של קדושה הבאה מ"חכמה עילאה", ועל כך

אומר רבנו הזקן: ומה שכתוב בזהר¹⁹ ובזהר חדש²⁰, שהעקר תלוי שיקדש עצמו בשעת תשמיש דוקא, מה שאין בן פני עמי הארץ בו, – עמי הארץ שאינם מקדשים עצמם בשעת תשמיש, "ממשיכים" בילדיהם נשמות נחותות. לכאורה, הרי הסברנו, שכל יהודי, בלי הבדל, יש בו נשמה של

קדושה בלי תלות אם הוריו קידשו עצמם בשעת תשמיש או לא? מסביר רבנו הזקן שב"זהר" לא מדובר על עצם הנשמה, כי אם ביחס לכושיה הרוחניים של הנשמה: תינינו משום שאין לה נפש רוח ונשמה שאין לה לבוש מנפש דעצמות אביו ואמו, – לכך מתיחס ה"זהר" וה"זהר חדש", בקראם את לבוש הנשמה בשם – נשמה, מפני שהלבוש נוגע ביותר לנשמה, שכן: וכל המצות שעושה – הכל על ידי אותו הלבוש בו, ואפילו השפע שנותנים לו מן השמים – הכל על ידי לבוש זה, – כי כדי שהנשמה תוכל לפעול בגוף בו התלבשה, ולקיים מצוות מעשיות בענינים גשמיים, מן ההכרח שזה יהיה על-ידי לבוש, ואם יקדש את עצמו – ימשיך לבוש קדוש לנשמת בנו, – ממילא תהיה אצל הבן עבודת השם קלה בהרבה, ואפילו היא נשמה גדולה, צריכה לקדוש אביו בו. – בשעת תשמיש, אכל הנשמה עצמה, הנה לפעמים נשמת אדם גבוה לאין קץ, בא להיות בנו של אדם נבון ושפל בו, כמו שכתב האר"י ז"ל כל זה בליקוטי תורה פרישת וירא ובטעמי מצות פ' בראשית²¹:

נשמתו של בן ישראל יורד ממדרגה אחת לשניה, על-ידי השתלשלותם של ארבעת העולמות אבי"ע – אצילות, בריאה, יצירה, עשיה – מהחכמתו ותבניתו, בדיקתו: "כלם בדיקתו עשית" – הכל משתלשל מ"חכמה" שהיא המקור של כל סדר

ההשתלשלות, הנה על-ידי ירידה זו של שורש הנשמה, נתהוו ממנו נפש רוח ונשמה של עמי הארץ ופחותי הערך. – ההבדלים בין עליו לתחתון בנשמות, נתהוו בתהליך ירידתו בסדר ההשתלשלות. שכן, על

נשמות מסוימות השפיעה יותר ירידת ההשתלשלות, ומשום כך ירדו במדרגה נחותה יותר – כפי שהדבר במשל הצפרניים, שעליהן השפיעה השהייה תשעה חדשים בבטן האם, יותר מאשר על אברים אחרים. ברם, כשם שבמשל קשורות הצפרניים בשורשן הראשון על-ידי יניקת חיותן ממזח הילוד – כך גם בנשמה: ועם כל זה, עורניה קשורות ומיוחדות ביחוד נפלא ועצום במהותן ועצמותן הראשון, שהיא המשכת חכמה עלאה, – כיצד נעשה הדבר? – כי יניקת יחיות נפש רוח ונשמה של עמי הארץ, הוא מנפש רוח ונשמה של הצדיקים והחכמים, ראשי בני ישראל שבדורים: – על ידי שהם יונקים חיותם מהצדיקים והחכמים שהם בבחינת "ראש" ו"מוח" – קשורים כל בני ישראל בשורשם במוח שלמעלה, "חכמה עילאה". ובזה יובן מאמר רז"ל¹⁷ על פסוק: "ולדבקה בו"¹⁸ – שכל הדבק בתלמידי חכמים, מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה ממש, – לכאורה: כיצד משווים את הדבקות בתלמידי חכמים לדבקות בשכינה? אלא, לפי מה שהוסבר לעיל, הדברים מובנים: כי על ידי דביקה בתלמידי חכמים, קשורות נפש רוח ונשמה של עמי הארץ ומיוחדות במהותן הראשון ושרשם שבהחכמה עלאה, שהוא תבנית והחכמתו אחר, והוא המדע בו. – כפי שכבר למדנו, שמאחר שהם מאוחדים עם "חכמה עילאה" על-ידי דביקותם בתלמידי חכמים, הרי הם ממילא מאוחדים ודבוקים עם השכינה, עם הקב"ה עצמו. [והפושעים ומורדים בתלמידי חכמים – יניקת נפש רוח ונשמה שלהם מבחינת אחורים של נפש רוח ונשמת תלמידי חכמים]. – השפעה בבחינת "אחוריים" היא כמי שנותן

פ' וירא ובטעמי מצות פ' בראשית:

17. כתובות קיא, ב. 18. דברים ל, כ. 19. ראה חלק ב. קד, ב. 20. בראשית דף יא. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מוסיף הדגשה עד

יום שני כ"ה כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ז, פרק ג והנה... עד עמ' 14, ופחדו.

ברורים של רוח, אורח וכו'. זה נקרא גם "ברק המבריק", הברקתו של השכל, הארתה של ההבנה. משל למי שמתייגע לתרץ קושיא מסוימת, ולפתע מבריק רעיון במוחו, שבהתאם לסוגיא ולסברא מסוימות, אפשר לתרץ את הקושיא – הנה ברעיון ראשוני זה של הארת השכל, חסרה עדיין התפיסה הבהירה כיצד ואיך מתורצת הקושיא, יש כאן רק נקודת יסוד כללית לפירוק הקושיא. לאחר מכן בא "כוח הבינה" ומפריד ומבדיל את הפריטים השונים הגלומים בנקודת החכמה. וכך מצטייר בעיניו בנינו השלם של השכל לכל רוחבו ואורכו וכו'. זהו ענינו של כוח הבינה – "מבין דבר מתוך דבר"¹, שמתוך דבר, ממה שהיה ב"תוך", בפנימיות ההמצאה של "כוח

פֶּרֶק ג. בפרק השני הסביר רבנו הזקן, שלכל אחד מישראל, יש נפש אלקית, שהיא חלק אל-ה ממש, והיא כלולה משלש בחינות: נפש, רוח ונשמה. בפרק השלישי, אותו אנו עומדים ללמוד, תבוא הסברה מפורטת יותר על כוחותיה הפנימיים של הנפש האלקית:

וְהֵנָּה, כָּל בְּחִינָה וּמְדִינָה מְשֻׁלֶּשֶׁת אֵלּוּ: נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה – בְּלוּלָה מְעֻשָּׂר בְּחִינּוֹת, – כֹּל אֶחָת מֵהַשְּׁלֹשׁ, גַּם הַנֶּפֶשׁ, גַּם הָרוּחַ וְגַם הַנִּשְׁמָה – מוֹרַכְבֵּת מֵעֲשָׂרָה כּוֹחוֹת שׁוֹנִים, שֶׁהֵם בְּגִדֵּי עֶשֶׂר סְפִירוֹת עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁנִּשְׁתַּלְּשְׁלוּ מֵהֶן, – עֲשֶׂר הַכּוֹחוֹת מְקַבְּלִים לַעֲשֹׂר הַסְּפִירוֹת שֶׁלֹּמַעֲלָה הַמְּהוּוֹת מִקּוֹר לָהֶן, וּמִזֶּה הֵם נוֹבְעִים, הַנְּחַלְקוֹת לְשִׁתֵּם, – עֲשֶׂר סְפִירוֹת אֵלֶּה מִתְחַלְקוֹת לְשִׁתֵּי קְבוּצוֹת –

ליקוטי אמרים

פרק ג והנה כל בחי' ומדרגה משלש אלו נפש רוח ונשמה כלולה מעשר בחי' כנגד עשר ספירות עליונות שנשתלשלו מהן הנחלקות לשתיים שהן שלש אמות ושבע כפולות פי' חכמה בינה ודעת ושבעת ימי הבנין חסד גבורה תפארת כו' וכך בנפש האדם שנחלקת לשתיים שכל ומדות. השכל כולל חכמה בינה ודעת. והמדות הן אהבת ה' ופחדו ויראתו ולפארו כו' וחב"ד נקראו אמות ומקור למדות כי המדות הן תולדות חב"ד: וביאור הענין כי הנה השכל שבנפש המשכל' שהוא המשכיל כל דבר נקרא בשם חכמה כ"ח מ"ה וכשמוציא כחו אל הפועל שמתבונן בשכלו להבין דבר לאשורו ולעמקו מתוך איזה

שֶׁהֵן: שְׁלֹשׁ אֲמוֹת וְשֶׁבַע כְּפּוּלוֹת; – שלש הספירות העליונות יותר, נקראות בשם "אמות" – מלשון "אם", מפני שהן מהוות עיקרן ומקורן של שאר שבע הספירות, כדוגמת האם שהיא מקור לילדיה. ושבע ספירות, שהן שבע המדות, נקראות "כפולות", מפני שהן באות לידי ביטוי בשני אופנים. פְּרִוּשׁ, – אלו מהן נקראות "אמות" ואלו "כפולות"? חֲכֵמָה בִּינָה וְדַעַת, – נקראות "אמות"; וְשֶׁבַע יְמֵי הַבְּנִיָּן: חֶסֶד גְּבוּרָה תְּפָאֶרֶת כו'. – שבע המדות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות, שהן ה"כפולות" נקראות גם "שבעה ימי הבנין". שכן, על ידן ברא הקב"ה את העולם בששת ימי בראשית, כל יום באמצעות מדה אחרת: ביום ראשון פעלה מדת החסד, ביום שני – גבורה, וכך הלאה. וכשם שהספירות העליונות נחלקות לשני חלקים כלליים וְכֵן בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, – גם בעשרת כוחות הנפש קיימת החלוקה, שֶׁנִּחְלָקָה לְשִׁתֵּם: שֶׁכֹּל וּמְדוּת. הַשֶּׁכֶל – במובנו הכללי, כולל: חֲכֵמָה בִּינָה וְדַעַת, וְהַמְּדוּת הֵן: אֶהְבֵּת ה' – הביטוי הפנימי של מדת החסד, וּפְחָדוֹ וְיִרְאַתּוֹ – הביטוי הפנימי של מדת הגבורה, וּלְפָאָרוֹ כו'. – ביטוייה של מדת התפארת. וְחֲכֵמָה בִּינָה וְדַעַת נִקְרְאוּ אֲמוֹת וּמְקוֹר לְמְדוּת, כִּי הַמְּדוּת הֵן תּוֹלְדוֹת חֲכֵמָה בִּינָה וְדַעַת: – להבהרת המושגים "חכמה", "בינה", "דעת", שבנפש, בהם דנים הרבה בפרקים הבאים – ולהלן נציין אותם בשם "חב"ד" – נביא כאן הסבר קצר: "כוח החכמה" מייצג את הרעיון הראשוני, בסיסי, של הבנת השכל, את ה"נקודה" של השכל כולו. אמנם, נקודת-שכל זו כוללת בתוכה כל הפריטים וכל המבנה של ההבנה, אלא שהללו מרוכזים עדיין ב"נקודה", בצורה מוסתרת (כמו נקודה שאין בה עדיין גבולות

החכמה", הוא "מבין דבר" – הוא מבין את כל היקפו של השכל. אחרי שאדם מבין כבר היטב את השכל לכל פרטיו, עליו להתעמק בהבנת השכל, להתקשר ולהתאחד עמו בצורה כזו שהוא מרגיש וחס בו, ולא רק שמבין אותו. כך נהיה האדם מושפע מהשכל. ואז, אם השכל עוסק ב"טוב" שבדבר מסויים – יעורר באדם המשכיל, משיכת הלב ואהבה לאותו דבר. ואם השכל עוסק בצד הלא-טוב שבדבר – יעורר באדם את הנטיה לפחד ולברוח מאותו דבר. כוח זה של "התעמקות", "התקשרות" ו"הרגשה" – נקרא בשם "דעת", מלשון "האדם ידע"². וְבִיאור הַעֲנִיָּן, כִּי הֵנָּה הַשֶּׁכֶל שֶׁנִּבְנָה מֵשִׁבְלֵת, – למדנו הרי, ש"שכל" הוא שם כללי על שלשת כוחות חב"ד. על איזה כוח מהם הוא מדבר כאן? – הוא מסביר מיד, שְׁהוּא הַמְּשַׁכֵּל כָּל דָּבָר – מדובר כאן על כוח ההבנה הראשון. הנקודה, ה"ברק המבריק", שעדיין אין בו פרטים וקוים בהירים של השכל, והוא נִקְרָא בְּשֵׁם "חֲכֵמָה", "כָּח מַח". – כלומר, כוח כזה שעדיין שואלים עליו "מה?", מה הוא? שכן, אין כוח זה פועל עדיין במלוא היקפו ובהירותו, וְכִשְׁמוּצִיא כָּחוֹ אֶל הַפֶּעַל, שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּשִׁבְלוֹ לְהִבִּין דָּבָר לְאִשּׁוּרוֹ – לכל פרטיו, היוצרים בנין שלם של אותו שכל, לאורכו ולרוחבו. "אורך" היינו: הורדת השכל ממעמדו הגבוה והבלתי מושג, למעמד נמוך יותר, כדי שיהיה מובן יותר. כמו ה"משלים" שממשילים על דבר שכל, על-ידם ממשיכים ו"מאריכים" את השכל לדרגה נמוכה יותר, כדי שיהיה קל יותר לתלמיד להבין אותו. באם המשל המובא, עדיין עמוק מדי להבנתו של התלמיד, מן ההכרח להביא משל נוסף על המשל הראשון, ובכך מתהווה ירידה נוספת של השכל (כמו שנאמר בשלמה המלך: "וידבר שלשת אלפים משל"³, שלמה המלך

כמה הנשמה כו' ממעל וגם חילוקי המדרג' הם מצד ההשתל' (שג"ז למע' מעוה"ז) והמטה אין פועל בזה (שגם האו"א בכלל המטה). ער שמ"ש בזהר כו'. 1. חגיגה יד, א. סנהדרין צג, ב. 2. בראשית ד, א. 3. מלכים א, ה, יב.

וְלַעֲמֻקּוֹ, – כל שכל יש בו עומק ועומק בתוך עומק. וכשאדם מבין "שכל" כראוי לאורכו, לרוחבו ולעמקו, והוא מבין אותו, כְּתוּבָה אֵינָה דְּבַר חֲכָמָה מְשֻׁכָּל בְּשֻׁכָּל – ממה שלפני זה היה בבחינת העלאת רעיון בלבד של "כוח החכמה" – צורה זו של הפרדת הפרטים, של

נקודת השכל, ביסודיות, נִקְרָא "כִּינּוּחַ". – "בינה"

מייצגת, איפוא, את הכוח המפרק את הפרטים של נקודת השכל "לאשורו"

ולעמקו, וְהֵן הֵם "אֵב" וְ"אֵם" – ה"חכמה" היא ה"אב" וה"בינה" היא ה"אם", הַמּוֹלִידוֹת אֶהְבֵּת ה' וְיִרְאָתוֹ וּפְחָדוֹ. – אהבת ה' ויראתו הן מקבוצת ה"מדות" שבנפש, הנולדות מן השכל. כיצד הן נולדות מהשכל?

נתן שלשת אלפים משלים על מושכל אחד. כדי שהחכמה כפי שהבין אותה שלמה המלך תוכל להיקלט בהבנתו של האדם הפשוט, נדרש ממנו לומר שלשת אלפים משלים, משל ראשון על השכל עצמו, ולאחר מכן משל על המשל הראשון, וכך הלאה, משל אחרי משל, עד שלשת אלפים משלים.

זהו מובנו של "אורך" בשכל – היירידה הארוכה של השכל לדרגות הנמוכות ביותר. "רוחב" בשכל הוא:

התפשטותו של השכל לרוחב – המספר הרב של הפרטים מהם מורכב השכל; כמו כן ענפיו המרובים של השכל, ולמשל שמשכל מסויים בעניני טריפות נבנית סברא שנוגעת לדיני ממונות. זהו פירוש המושג "לאשורו" – בנינו השלם של השכל לאורכו ולרוחבו.

יום שלישי כ"ו כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 14, כי השכל... עד עמ' 14, וענפי'.

וְתַכְלִית, וּפְחָד ה' בְּלָבוֹ. – עד כאן דובר על ההתבוננות בגדולתו של הקב"ה, המביאה ומעוררת יראה ופחד – ביטוייה של מדת הגבורה. וְשׁוֹב – ההתבוננות בגדולת ה' מביאה גם להתעוררות מדת החסד, כשהתבוננות היא ב"טוב" שבאלקות, וְיִתְלַהֵב לָבוֹ בְּאַהֲבָה

עֲזָה כְּרִשְׁפִי אֵשׁ, בְּחִשְׁקָהּ וְחִפְצָהּ וְתִשְׁקָהּ וְנִפְשָׁהּ

שׁוֹקֵקָה, – ביטויים שונים של אהבה שלכל אחד מהם מובן שונה, לְגִדְלַת אֵינְסוֹף כְּרוֹךְ-הָאֵל. – כלומר,

שבמקרה המדובר מעוררת ההתבוננות אהבה חזקה להקב"ה, וְהֵיא בְּלֹא חֲנֻפָּה, – אהבה זו עשויה להתלקח בצורה כזו, שהנפש תכלה מרוב אהבה, ובאמת היתה הנפש כלה לגמרי אילו האדם לא היה משתלט על עצמו ומרסן אהבתו הגדולה באמצעות

עבודה עצמית, להפסיק תהליך זה של כלות הנפש, ולהישאר כנשמה בגוף, כדי לבצע כוונתו של הקב"ה, כְּדָרְכֵיכֶם: "נִכְסְפָה וְגַם בְּלֹתָהּ נִפְשִׁי וְגו'", וְכִתְיִב: "צִמְאָה נִפְשִׁי לְאֱלֹהִים וְגו'", וְכִתְיִב: "צִמְאָה לֶךְ נִפְשִׁי וְגו'". וְחִצְמָאוֹן הוּא מִסוֹד הָאֵשׁ שֶׁנִּפְשָׁה הָאֱלֹהִית, וְכִמוֹ שֶׁכִּתְבּוֹ הַמְּבַעֲיִים, וְכֵן הוּא בָּעֵץ חַיִּים, שִׁיסוֹד הָאֵשׁ הוּא בְּלֵב, וּמִקּוֹר הַמַּיִם וְהַלִּיחוֹת מִהֶמֶת, וְכִמוֹ

כִּי הַשֹּׁכֵל שֶׁנִּפְשָׁה מְשֻׁכָּלָה, כְּשֶׁמִּתְבּוֹנֵן וּמַעֲמִיק מְאֹד בְּגִדְלָתוֹ, אֵיךְ הוּא "מְמַלֵּא בְּלֵעָלְמִין" – ממלא כל העולמות באור אלקי ובחיות – כמו הנשמה הממלאת ומחיה כל חלקי ואברי הגוף. אור וחיות אלקי זה מתלבש ומתאחד בכל בריה והוא מותאם

לתכונתו המיוחדת של כל נברא, וְ"סוֹכֵב בְּלֵעָלְמִין" – אור וחיות אלקי שלמעלה מהיכולת להתלבש בתוך העולמות; מדובר כאן באור אלקי הפועל בצורה "עקיפה", בדרך מקיף. או כשמתבונן בענין של "בְּלֵא קִמְיָה בְּלֵא חֲשִׁיב" – איך שכל הבריאה נחשבת לכולם לגבי הקב"ה. ההתבוננות בגדולתו של הקב"ה, איך שכל הנבראים בטלים לגבי באופן מוחלט, היא על-ידי התעמקות מחשבתו, באחד מהענינים

האמורים, בגדולתו של הקב"ה, ואז: נולדה ונתעוררה מִדַּת יִרְאָת הָרוּחָמוֹת כְּמֹחוֹ וּמִחֲשַׁבְתּוֹ, לִירְאָה וְלִהְתַּפְּוֹשֵׁשׁ – "יראת בושת", יראה הבאה וחדורה בבושה, כמי שמפחד מחכם וצדיק גדול – הרי זו יראה המתבטאת גם בבושה וביראת הכבוד שיש לו כלפי גדולתו של אותו חכם וצדיק. כך גם כאן, מביאה ההתבוננות בענינים האמורים לירא ולהתבושש, מְגִדְלָתוֹ יִתְבַּרֵךְ שֶׁאֵין לָהּ סוֹף

ליקוטי אמרים

כי השכל שבנפש

המשכלת כשמתבונן ומעמיק מאד בגדולת ה' איך הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו ומחשבתו לירא ולהתבושש מגדולתו ית' שאין לה סוף ותכלית ופחד ה' בלבו ושוב יתלהב לבו באהבה עזה כרשפי אש בחשיקה וחפיצה ותשוקה ונפש שוקקה לגדולת אין סוף ב"ה והיא כלות הנפש כדכתיב נכספה וגם כלתה נפשי וגו' וכתוב צמאה נפשי לאלהים וגו' וכתוב צמאה לך נפשי וגו' והצמאון הוא מיסוד האש שבנפש האלהית וכמ"ש המבעיים וכ"ה בע"ה שיסוד האש הוא בלב ומקור המים והליחות מהמוח וכמ"ש

4. "יראה" רומזת על מורא, המורגש (בעיקר) במוח, יראה "מובנת" ואילו "פחד" הוא כשזה כבר מורגש בלב. לכן בתחילת הפרק, כשהוא מפרש את ה"מדות" באופן כללי, הוא מזכיר בתחילה "פחד" ולאחר מכן "יראה". שכן, פחד שבלב הוא יותר בחינת "מידה" מאשר יראה במוח – מאחר שמקומן של המדות הוא הרי בלב. ואילו כאן, בדבריו אודות המדות כפי שהן נולדות ומתגלות מהשכל – הוא מזכיר בתחילה "יראה" ולאחר מכן – "פחד", שכן, בסדר ההולדה מהשכל, נוצרת בתחילה היראה במוח, ולאחר מכן היא הופכת לרגש של פחד בלב. 5. תהלים פד, ג. 6. שם, מב, ג. 7. שם, סג, ב.

בגדולת אין סוף פרוץ הוא, – גם אם הפעיל את ה"חכמה" ואת ה"בינה" בגדולת הקב"ה, הנה אם לא יקשר דעתו ויתקע מחשבתו בחזק ובהתקנה – לא יוליד בנפשו יראה ואהבה אמיתית, כי אם דמיונות שוא. – רק יהיה נדמה לו שיש לו יראה ואהבה אמיתיות. ברם,

לאמיתו של דבר, בלי הפעלתו של כוח הדעת, אין לו מדות אלו, ועל כן תדעת הוא קיום המדות וחייתן, והוא כולל חסד וגבורה, פרוש אהבה וענפייה ויראה וענפייה: – מכאן, שגם "דעת" היא "אם" ומקור למדות. שכן, באמצעות כוח ה"דעת" נולדות מדות חיות ואמיתיות.

אחד מזקני חסידי הרבי מוהרש"ב נשמתו עזן מליובאוויטש, הרשב"ץ –

רבי שמואל בצלאל – הסביר פעם את כוח ה"דעת" כך: איכר החזיק בחוותו "מלמד", שלימד את בניו. כפי שהדבר קרה כמעט תמיד, היה האיכר יהודי פשוט, שגם לא היה ביכולתו לקרוא מכתב, ואחד מתפקידיו של ה"מלמד" היה גם לקרוא את המכתבים המגיעים אל האיכר. פעם אחת הגיע מכתב לאיכר בו מודיעים לו שאביו נפטר לעולמו. האיכר הרי לא יכול היה לקרוא את המכתב, ומסר אותו ל"מלמד" שיקריא לו את תוכנו. בשמעו את תוכן המכתב – נפל האיכר והתעלף. נשאלת השאלה: האיכר הרי רק שמע את תוכן המכתב מפיו של ה"מלמד". ואילו המלמד ידע את התוכן על-ידי "ראיה", הוא עצמו ראה וקרא את המכתב – ולמעשה התעלף האיכר, ולא ה"מלמד"? אלא, לגבי האיכר, הרי מדובר בקשר לאבא שלו, לכן הוא חש והרגיש בדבר אחרת מאשר ה"מלמד". כך גם במי שמבין היטב דבר שכל, הרי אפשרי הדבר, שהוא וה"שכל" הם שני דברים נפרדים, וה"שכל" אינו משפיע עליו, אין זה ה"אבא" שלו. ואילו, כשמשתמשים בכוח ה"דעת", על ידו הוא מתקשר ונעשה דבר אחד עם ה"שכל" – שלא רק שהוא מבין את ה"שכל", אלא הוא גם מרגיש וחס בו – משפיע אז ה"שכל" עליו, עד שהוא מתעורר באהבה או ביראה, בהתאם לתוכן ה"שכל", זה נעשה ה"אבא" שלו.

שפתוב בעין חיים שער נ, שהיא בחינת חכמה, שנקרא מים שבנפש האלהית. – הלב שהוא מקום הרגשות, הוא חס "יסוד האש", ואילו המוח, מקומו של השכל המתון והמחושב – הוא קר. כמו שרואים במוחש, ההבדל שבין מי שהוא בעל לב לבין מי שהוא

בעל מוח. כך גם לגבי המוחין והמדות של הנפש האלקית: החוס וההתלהבות של האהבה באים לידי ביטוי בלב ומבחינתו של הלב, יכול האדם להגיע עד לידי כלות הנפש. ואילו המוח הוא קר ומיושב. ואותה הבנה מתונה ומחושבת שכוונתו של הקב"ה היא שתהיה דוקא נשמה בגוף, כדי לקיים תורה ומצוות – מצננת את האש שבלב, ואינה מרשה לאדם להגיע לכלות הנפש. עד כאן דובר

כיצד שתי המדות יראה ואהבה נולדות מ"חכמה" ו"בינה". וישאר המדות בלן הן ענפי היראה והאהבה ותולדותיהן, כמו שכתוב במקום אחר. – ממילא מובן גם איך נולדות שאר חמש המדות מ"חכמה" ו"בינה". האמור לעיל מסביר לנו מדוע "חכמה" ו"בינה" נקראות "אב" ו"אם" של המדות: מזההתבוננות של "חכמה" ו"בינה" נולדות המדות. חכמה נקראת "אב": כשם שבטיפת מוח האב ישנם כבר כל פרטי האברים של היולד, אלא ששם הם בצורה עדינה ומוסתר – כך גם ננקודת ה"חכמה", ישנה כבר, בצורה מוסתרת, כל פרטי השכל בו הוא מתבונן. וכשם שה"אם" מביאה את פרטי אבריו של היולד לידי גילוי והתגשמות – כך כוח ה"בינה" מפריד ומגלה כל פרטיו של השכל, ולכן נקראת בינה – "אם". אך עדיין לא הוסבר לנו מה תפקידו של כוח הדעת בהולדת המדות. שכן, כאמור, גם דעת היא "אם" ומקור למדות, ועל כך הוא מסביר: ותדעת, הוא מלשון "והאדם ידע את חוה"², והוא לשון התקשרות והתחברות, שנקשר דעתו בקשר אמין וחזק מאד, ויתקע מחשבתו בחזק בגדולת אין סוף פרוץ הוא, ואינו מסיח דעתו. – הוא מקשר בצורה חזקה את ה"דעת" שלו, בכל מה שהבין, ומרכז את מחשבתו באותו ענין ואינו מסיח דעתו ממנו. כי אף מי שהיה חכם ונבון

יום רביעי כ"ז כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ח, פרק ד ועוד... עד עמ' ח, לא תעשה.

וביצוע המשמשים את הנפש כמו "לבוש", בגד, שאפשר ללבשו ואפשר לפשוט אותו: כשהנפש פועלת באמצעות שלשה כוחות

אלה – היא מלובשת בהם, וכשאין היא משתמשת בהם – היא מופשטת מהם. וכשם שהבגדים בהם לבוש האדם,

מבליטים את יופיו וחיבתו של האדם – כן גם כשהנפש משתמשת בכוחות "לבושים" האמורים – באים על-ידי כך לידי ביטוי השכל או רגשות הנפש, שהם מחשבה דבור ומעשה של

פרק ד. בפרק השלישי הסביר רבנו הזקן, שכל נפש אלקית יש בה עשרה כוחות, המתחלקים לשני חלקים כלליים: "שכל" ו"מדות".

בפרק הרביעי יוסבר שלנפש האלקית גם שלשה "לבושים", שלשה כלי שרת וביצוע: מחשבה, דיבור ומעשה, בהם מתלבשת הנפש האלקית בשעה שהיא חושבת, מדברת או עוסקת בעניני תורה ומצוות.

ועוד יש לכל אלהית שלשה לבושים, – שלשה כלי שרת

ליקוטי אמרים

פרק ד ועוד יש לכל נפש אלהית שלשה לבושים שהם מחשבה דבור ומעשה של

התורה; שְׁכֵשְׁהָאָדָם מְקַיֵּם בְּמַעֲשֵׂה כָּל מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, – בשעה שהוא מניח תפילין או מקיים מצות ציצית וכדומה, וְבִדְבֹר הוּא עוֹסֵק בְּפִירוּשׁ כָּל תַּרְי"ג מִצְוֹת וְהַלְבוּתֵיהֶן, – דיבורו שקוע בלימוד התורה, שהיא פירושן של המצוות, ולמשל: מסכת ברכות,

בה מדובר אודות מצות ודיני ברכות; מסכת שבת – בה מדובר אודות מצות ודיני שבת, וכו', וּבְמַחֲשָׁבָה הוּא מְשִׁיג כָּל מַה שְּׁאִפְשָׁר לוֹ לְהַשִּׁיג בְּפִרְדָּ"ס הַתּוֹרָה – אַז, הָרִי כְּלָלוֹת תַּרְי"ג אַבְרֵי נִפְשׁוֹ מְלַבְּשִׁים בְּתַרְי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה; – שכן, כשם שישנן שש מאות ושלוש עשרה (תר"ג) מצוות בתורה, הנחלקות לשני סוגים: מאתיים ארבעים ושמונה – מצוות־עשה, ושלוש מאות ששים וחמש מצוות־לא־תעשה, וכנגדן ישנם, בגוף האדם, מאתיים ארבעים

ושמונה אברים, ושלוש מאות ששים וחמשה גידים, שהם ביחד תרי"ג (613) – כך גם הנפש האלקית, יש בה שש מאות ושלושה עשר "אברים" רוחניים־נשמיים, כל אבר כנגד מצוה מסויימת. וכשהנפש מקיפה, באמצעות שלשת לבושה (מחשבה, דיבור ומעשה) כל תרי"ג המצוות, הרי מלובשים אז כל תרי"ג אברי הנפש בכל תרי"ג המצוות – כל אבר של הנשמה במצוה שיש לו אליה שייכות פנימית (משום כך מדייק ומדגיש רבנו הזקן את המלה "כל": "כל מצות מעשיות", "בפירוש כל תרי"ג מצות התורה", "כל מה שאפשר לו להשיג" – שכן, אם שלשה הלבושים אינם מקיפים את כל תרי"ג המצוות, במצוה אחת אין הם עוסקים, נשאר אז חלק מסויים בנשמה בלי המצוה, בלי הלבוש, שלו). כל האמור הוא באופן כללי, שעלי־ידי קיום כל המצוות, במעשה, דיבור ומחשבה, לבושה הנפש כולה בכל תרי"ג מצוות התורה – כאן יבוא הסבר מפורט על כל לבוש בנפרד ועל החלק בנפש המתלבש בו: וּבְפִרְדָּטוֹת, – איזה חלק מיוחד בנפש מתלבש במחשבה, איזה בדיבור וכו'; בְּהִינֵת חֻקְמָהּ בְּיִנְהֲדָעַת שְׁבִנְפָשׁוֹ – המהות יחד באופן כללי את כוח השכל וההבנה, מְלַבְּשׁוֹת בְּהַשְׁגַּת הַתּוֹרָה שְׁהוּא מְשִׁיג בְּפִרְדָּ"ס – פשט, רמז, דרוש, סוד, בְּפִי יִכְלַת הַשְׁגָּתוֹ – כל אחד לפי כוח השגתו, אחד משיג יותר ואחד פחות, וְשָׂרֵשׁ נִפְשׁוֹ לְמַעְלָה; – מה להבין, שכן, יש לפעמים אשר אחד יש לו, מצד שורש נשמתו, שייכות לחלק ה"פשט" שבתורה, ומסוגל, לכן, להבין ענינים בתורה שיש להם שייכות ל"פשט", ויש אשר מצד שורש נשמתו הוא מסוגל יותר להבין את חלק ה"רמז", ה"דרוש" או ה"סוד" שבתורה. הרי כשאדם מבין בתורה עד כמה ששכלו יכול להשיג, מלובשות אז החב"ד

שבנפשו ב"מחשבה" והשגה של תורה. וְהַמְדוּת, שֶׁהֵן יִרְאָה וְאַהֲבָה וְעִנְפִּיָּה וְתוֹלְדוּתֵיהֶן – מְלַבְּשׁוֹת בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֵׂה וּבְדְבֹר, שְׁהוּא תִלְמוֹד תּוֹרָה שְׁכִנְגָד בְּלִי. – מה שנאמר קודם, שבהבנת התורה מתלבש חלק השכל שבנפש, במחשבה – אינו

ליקוטי אמרים

תרי"ג מצות התורה שכשהאדם מקיים במעשה כל מצות מעשיות ובדבור הוא עוסק בפירוש כל תרי"ג מצות והלכותיהן ובמחשבה הוא משיג כל מה שאפשר לו להשיג בפרד"ס התורה הרי כללות תרי"ג אברי נפשו מלובשים בתרי"ג מצות התורה ובפרטות בחי' חב"ד שבנפשו מלובשות בהשגת התורה שהוא משיג בפרד"ס כפי יכולת השגתו ושרש נפשו למעלה. והמדות שהן יראה ואהבה וענפיהן ותולדותיהן מלובשות בקיום המצות במעשה ובדבור שהוא ת"ת שכנגד כולן כי האהבה היא שרש כל רמ"ח מ"ע וממנה הן נמשכות ובלעדה אין להן קיום אמיתי כי המקיימן באמת הוא האוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת ואי אפשר לדבקה בו באמת כי אם בקיום רמ"ח פקודין שהם רמ"ח אברין דמלכא כביכול כמ"ש במקום אחר והיראה היא שרש לשם"ה לא תעשה כי ירא למרוד במלך

דורש ביאור. שכן, הדבר מובן מאליו, שהשכל משיג את התורה באמצעות לבוש המחשבה דוקא. ברם, מה שנאמר כאן, שהמדות מתלבשות בקיום המצוות, על־ידי מעשה או דיבור של תורה – דורש ביאור: איזה קשר יש בין מדות אהבה ויראה, שהן רגש, ל"מעשה" ול"דיבור"? מקומן של המדות הוא הרי בלב – כיצד, איפוא, מתלבשות המדות ב"מעשה" המתבצע ביד למשל (כמו הנחת תפילין ביד), או ב"דיבור", בפה (בשעת לימוד התורה בכוח הדיבור)? על כך הוא

מסביר בשלימות קיום המצוות, כלומר, שהמצוות תיעשה בשלימות מתוך רגש פנימי של חיות־נשמתית – זה בא דוקא מיראה ואהבה: בִּי הָאֲהֲבָה הִיא שָׂרֵשׁ כָּל רַמ"ח – (248), מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּמִמֶּנָּה הֵן נִמְשָׁכוֹת, וּבְלִעְדָּה אֵין לָהֶן קִיּוֹם אֱמֵתִי, – באם חסרה האהבה, חסר אז גם בקיומן האמיתי של המצוות, בִּי הַתְּקִיפִימֵן בְּאֵמֶת הוּא הָאוֹהֵב אֶת שֵׁם ה' וְחָפֵץ לְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּאֵמֶת, וְאִי אִפְשָׁר לְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּאֵמֶת, בִּי אִם בְּקִיּוֹם רַמ"ח פְּקוּדִין, – 248 מצוות־העשה, שֶׁהֵם רַמ"ח אַבְרִין דְּמִלְכָּא – אברי המלך, כְּבִיכּוֹל, כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹב בְּמָקוֹם אֲחֵר; – כמו, למשל, באבריו של אדם, משמש כל אבר כלי מיוחד לכוח מסויים של הנפש המתלבש באותו אבר: העינים הן כלי לכוח הראיה, האזנים – לכוח השמיעה, וכו' – כך גם כל מצוה משמשת כלי לפרט מסויים ברצונו של הקב"ה, הרצון העליון, המתלבש באותה מצוה. כי כל מצוה מייצגת את רצונו של הקב"ה לעשותה ואיך לעשותה – ממילא מובן שעלי־ידי קיום המצוות, שהן ה"אברים" והכלים לרצון הקב"ה, מתאחדים עם הקב"ה, בעל הרצון. הרי, שמדת האהבה להקב"ה, מתלבשת בקיום המצוות והיא "פנימיותן" של המצוות, היא השורש וכוח החיות לקיומן של רמ"ח מצוות־העשה בשלימותן המלאה. שכן, כשהוא מקיים את המצוות כתוצאה מאהבתו להקב"ה ומרצונו להידבק אליו, נעשה אז קיום המצוות בחיות ובעונג – בשלימות; כמי שעושה דבר לידידו מתוך אהבתו אליו, הרי זה נעשה בחיות ובעונג. וְהִירְאָה הִיא שָׂרֵשׁ לַשֵּׁם"ה לֹא תַעֲשֶׂה, בִּי יִרְאָה לְמַרְדָּ בְּמִלְכָּא מְלִכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשִׁי־בְּרוּךְ־הוּא, – שציוה שלא לעשות אותה

המצוות; ואיך המדות מהוות שורש וחיות המתלבשות בקיום המצוות במעשה או בדיבור. עד כאן הסביר רבנו הזקן, שלכל נפש אלקית – שלשה לבושים בהם היא מתלבשת: מחשבה, דיבור ומעשה של תורה ומצוות. כאן מתחיל רבנו הזקן להסביר

שאם כי מחשבה, דיבור ומעשה, נקראים "לבושים" בלבד לנפש האלקית, וכרגיל הלבוש נחות במעלה מן הדבר שהוא משמש לו לבוש – הרי ביחס ללבושים אלה (מחשבה, דיבור ומעשה)

שונה הדבר והם גבוהים במדרגתם מן הנפש עצמה; וכשהנפש מתלבשת בלבושים אלה – היא חושבת ומדברת בתורה ומקיימת מצוות – מתעלית הנפש למדרגה נעלה יותר. שכן, תורה ומצוות הן דבר אחד עם הקב"ה, ולכן על-ידי לבושים אלה של תורה ומצוות – מתאחד יהודי בקב"ה. וכך מסביר ה"תניא" את הדברים:

עבירה – מדובר כאן בסוג יראה שהוא פחד מחומרת הצו שלא לעבור אותה עבירה. או יראה פנימית מזו, שמתבטא בשגדולתו, למרות עיני כבודו ולעשות הרע בעיניו, כל תועבת ה' אשר שגא, הם הקליפות וסמרא אחרא, אשר יניקתם מהאדם התחתון, ואחיותם בו הוא בשם"ה

מצות לא תעשה. – כשאדם עובר על "לא תעשה" ועובר חלילה עבירה, מקבלות מכך ה"קליפות" ו"סמרא אחרא" – הצד האחר, המנוגד, של

הקדושה – יניקה וחיות. ומפני שהקליפות וסמרא אחרא מכסות על אלקות ועל קדושה והקב"ה שונא אותן – נוהר היהודי ומתבייש מלעבור עבירה, כדי שלא לחזק אותן ושלא לתת להן חיות. הרי, ש"יראה" מתלבשת בקיום מצוות "לא תעשה": הפחד מהקב"ה מהווה הכוח הפנימי שמונע את היהודי מלהיכשל בעבירות. מכל האמור מובנת שיכותן של יראה ואהבה לקיום

יום חמישי כ"ח כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ח, והנה שלשה... עד עמ' 16, ומתלבשת בהן.

(עצם) אחד עם הקב"ה עצמו, וכשיהודי מבין ומתאחד עם חכמתו והבנתו של הקב"ה, הוא ממילא מתאחד עם הקב"ה עצמו. מובן, הרי, שלבושי המחשבה והדיבור בתורה ובקיום המצוות, כיון שהם מאוחדים עם הקב"ה, הרי הם למעלה במדרגה מהנפש עצמה.

ברם, נשאלת השאלה: כיצד אנו אומרים שעל-ידי הבנת התורה "לוקחים" את חכמתו ורצונו של הקב"ה – בשעה שחכמתו של הקב"ה (כמו שהקב"ה עצמו) היא למעלה באין ערוך מהבנתו המוגבלת של האדם? – וכך מסביר ה"תניא" את הדברים? ואף דתקדוש"ה פרוץ"הוא נקרא "אין סוף"4, ולגדלתו אין חקר, ולית מחשבה תפיסא ביה

כלל5, – שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" (להשיג) את הקב"ה, וכן ברצונו וחקמתו, – שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" גם את רצונו וחכמתו של הקב"ה, ברכתיו: "אין חקר לתבניתו"6, – ואין ביכולת שום חקירה להגיע להבנתו של הקב"ה, וכתוב: "חקר אלוה תמצא"7, וכתוב: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם"8 – ממילא אין ביכולת מחשבות ורעיונות אנושיים להשיג את מחשבותיו של הקב"ה – כיצד איפוא, אומרים כאן,

והנה, שלשה לבושים אלו מהתורה ומצותיה, אף שנקראים לבושים לנפש רוח ונשמה, – והלבוש הוא, כרגיל, למטה במדרגה מהאדם הלוש את הלבוש, עם כל זה, נבחה וגדלה מעלתם – של לבושי התורה והמצוות, לאין קץ וסוף על מעלת

נפש רוח ונשמה עצמן, כמו שכתוב בזהר9 דאורייתא וקראא בריד הוא בלא חר, – כמו שכתוב ב"זהר" שהתורה והקב"ה הם דבר אחד, פרוש: דאורייתא, היא חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא, וחקדוש ברוך16 הוא בלבדו ובעצמו – בלא חר, – כלומר, כיצד התורה היא דבר אחד עם הקב"ה? – מפני שתורה,

שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה (ההבנה שבתורה מייצגת את חכמתו ושכלו של הקב"ה, ופסק ההלכה, איך יהיה הדין, כשר או פסול, טמא או טהור, מייצג את רצונו של הקב"ה, והקב"ה בכבודו ובעצמו – הם דבר אחד. כי הוא תיידע והוא המדע וכו', כמו שנתבאר לעיל בשם הרמב"ם. – כל האספקטים השונים של ההבנה האנושית, הם לגבי הקב"ה אותו "הוא" אחד ויחיד – זה הכל הקב"ה עצמו. מכאן, שהתורה שהיא הבנתו של הקב"ה היא דבר

2. חלק א' דף כד, א; חלק ב' דף ס, א. 3. בפרק שני. 4. תהלים קמה, ג. 5. תקוני זהר בהקדמה, יז, א. 6. ישע' מ, כח. 7. איוב יא, ז. 8. ישע' נה, ח.

של הקב"ה, ועלידייך בהקב"ה עצמו. וְלִבְּךָ נִמְשָׁלָה הַתּוֹרָה לְמִיָּם¹⁰, – כי מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך – טבע המים שהם עצמם זורמים ממקום גבוה למקום נמוך, לא כמו שהדבר הוא ב"אור", שהאור המאיר הוא הארה בלבד ממקורו, או

כמו שהדבר הוא בהשפעת השכל שהרב משפיע לתלמידו, הרי הארה בלבד משכלו של הרב נמסרת לתלמיד ולא עצם השכל כמו שהוא אצל הרב. ואילו במים, אנו רואים, שאותם המים עצמם שהיו במקום גבוה, הם הם יורדים למקום נמוך, וכמשל זה ביחס למים, כך התורה ירדה ממקום גבוה, – מאותה מדרגה נעלית שם היתה, שְׁהִיא – התורה עצמה, רְצוֹנוֹ וְחֻקָּתוֹ וְתַכְלֶתוֹ, וְאוֹרֵתָא וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּלָא חַד, – התורה והקב"ה הם דבר אחד, וְלִית מַחְשָׁבָה תַּפְסִיָּא בֵּיה כָּלָל. – אין שום מחשבה יכולה לתפוס אותו כלל. ובאשר

התורה היא במדרגה נעלה כזו – אין מחשבה שתוכל להשיג אותה. וּמַשֵּׁם נִסְעָה וִירְדָה בְּסִתְרַּת הַמְּדֻרָּגוֹת, מְדֻרָּגָה לְמְדֻרָּגָה, בְּהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת, – כפי שהוסבר בפרק שני, יש בעולמות סדר של מדרגות, מעליון לתחתון, הקשורים אחד בשני, כחוליות בשרשרת, עד לעולם הגשמי התחתון ביותר – והתורה עברה ונסעה דרך כל המדרגות האלו שבעולמות, עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בְּבָרִים גְּשָׁמִיִּים וְעִנְיָנֵי עוֹלָם הָאֵת, – שהוא עולם גשמי וחומרי, שֶׁהֵן רַב מִצּוֹת הַתּוֹרָה כְּכֹלָם וְהִלְבּוֹתֶיהֶן, – שכן, כמעט כל מצוות התורה, מלוכשות בענינים גשמיים, כמו מצות ציצית – בצמר גשמי, מצות תפילין – בקלף גשמי, לולב וארבעה מינים – בצומח גשמי וכו', כך גם רוב ההלכות והדינים במצוות ה"רוחניות", המופשטות, עוסקים בענינים גשמיים, כמו "מצות ואהבת לרעך כמוך", שההלכה היא שצריך להטיב בנכסים בפרנסתו וכו' (לשון ב"ק רבינו) – כלומר, עצם מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא רוחנית, שכן, אהבה היא מדה רגשית מופשטת, ואילו הלכותיה של מצוה זו מתבטאות בענינים גשמיים: להטיב עם הזולת פשוט בגשמיות. לעזור לו בפרנסה וכו'. הרי, שגם רובן של המצוות הרוחניות, הלכותיהן קשורות בענינים גשמיים, ובהן מלוכשות חכמתו ורצונו של הקב"ה – וכך הן גם כן לבושות, וּבְצִוּוֹת אוֹתֵיהֶן גְּשָׁמִיּוֹת בְּרִיּוֹ עַל הַסֵּפֶר, עֲשֵׂרִים וְאַרְבָּעָה סְפָרִים שֶׁבְּתוֹרָה נִבְיָאִים וּכְתוּבִים, – באותיות־הדיו עצמן ישנה קדושה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכל זה, כְּרִי שֶׁתִּהְיֶה

שעלידי הבנת התורה מבנים את חכמתו ורצונו של הקב"ה, שהם למעלה לגמרי מהשכל האנושי? מסביר ה"תניא" להלן, שאם כי חכמתו ורצונו של הקב"ה הם, אכן, למעלה לגמרי מההבנה האנושית, צמצם, אבל הקב"ה את רצונו וחכמתו, "הורידם"

והלבישם בענינים גשמיים של תורה ומצוות – וזאת כדי שהשכל האנושי יוכל עלידייך להשיגם ולהתאחד עם הקב"ה. הִנֵּה עַל זֶה אֶמְרֵי: – חכמינו זכרונם לברכה, "במקום שאתה מוצא גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרִיךְ הוּא, שָׁם אֵתָּה מוֹצֵא עֲנֻתוֹתוֹ", – עלידי "עניוּתוֹ" וירידתו של הקב"ה, יש לנו גישה ויכולים אנו להתקשר בגדולתו של הקב"ה, וּצְמִצָּם הַקָּדוֹשׁ בְּרִיךְ הוּא רְצוֹנוֹ וְחֻקָּתוֹ בְּתַרְ"ג מִצּוֹת הַתּוֹרָה וּבְהִלְבּוֹתֶיהֶן, – בכל מצוה ישנו רצונו של הקב"ה שיהודי יקיים אותה, ובכל הלכה של תורה ישנם

חכמתו ורצונו של הקב"ה, ההבנה של ההלכה (חכמתו), ופסק הדין (רצונו), וּבְצִוּוֹת אוֹתֵיהֶן תַּנְ"ךְ, – במלים ובאותיות התנ"ך ישנם רצונו וחכמתו של הקב"ה. ולכן, כשיהודי אומר מילים ואותיות התנ"ך, כשהוא אומר תהלים או פסוקי תנ"ך, גם כשאנו מבין את הרעיון הגלום באותן אותיות – הוא מקיים מצות הדיבור בתורה. שכן, באותיות עצמן ובציפון למילים, גלומה קדושה – חכמתו ורצונו של הקב"ה, וּדְרָשׁוּתֵיהֶן שְׂבָאֲגֻדוֹת וּמְדֻרָּשֵׁי חֻקָּמֵינוּ וְלִ, – שעל המילים ואותיות התנ"ך, כבולן צמצם והלביש הקב"ה את רצונו וחכמתו, בְּכָרִי שֶׁכָּל תַּנְשָׁמָה אוֹ רוּחַ וְנֶפֶשׁ שֶׁבְּגוֹף הָאָדָם תוּכַל לְהַשְׁיִין בְּדַעְתָּהּ, – כדי שכל נשמה, לאו דוקא מדרגת הנשמה שהיא הנעלית בין שלשת הבחינות: נפש, רוח ונשמה, אלא גם רוח או נפש שבגוף האדם, תוכלנה להשיג את חכמתו ורצונו של הקב"ה בדעתה ובהבנתה, וְלִקְיָמָן כָּל מַה שֶׁאֶפְשָׁר לְקַיֵּם מִתֵּן בְּמַעֲשֵׂה דִבּוּר וּמַחְשָׁבָה, – ולקיים את התורה והמצוות שֶׁהֵן חכמתו ורצונו של הקב"ה, עלידי מעשה, דיבור ומחשבה, וְעַל יְדֵי זֶה תִּתְלַבֵּשׁ בְּכָל עֶשֶׂר בְּחִינוֹתֶיהָ בְּשִׁלְשָׁה לְבוּשִׁים אֵלּוּ. – עלידי לימוד התורה וקיום המצוות תתלבש הנשמה, הנפש והרוח, בכל עשר בחינותיהן ושלשת לבושיהן: מחשבה, דיבור ומעשה. מכאן, ששלשה לבושי הנשמה: מחשבה, דיבור ומעשה בתורה ומצוות, הם למעלה בהרבה מהנשמה עצמה, והם מביאים להתעלות הנשמה בכך שהיא מתאחדת, עלידם, בחכמתו ורצונו

למטה במדרגה ממחשבה, תהיה להם אחיזה ויוכלו להתלבש בחכמתו ורצונו של הקב"ה שבתורה ומצוות. שכן, על-ידי לימוד תורה וקיום מצוות, יש לשלשלת הלבושים: מחשבה, דיבור ומעשה, "תפיסה" והתלבשות בחכמתו וברצונו של הקב"ה שבמצוות.

כל מחשבה תפיסא בהן, – כדי שהמחשבה האנושית תוכל להשיג (ועל-ידי-כך "לתפוס" את חכמתו ורצונו של הקב"ה), וְאִפְלוּ בחינת דיבור ומעשה, שְׁלֵמַת מַמְדֻרְגַת מחשבה, תפיסא בהן ומתלבשת בהן. – לא רק מחשבה, כי אם גם דיבור ומעשה, שהם

ליקוטי אמרים

מחשבה תפיסא בהן ואפי' בחי' דיבור ומעשה שלמטה ממדרגת מחשבה תפיסא בהן ומתלבשת בהן

יום שישי כ"ט כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 16, ומאחר שהתורה... עד עמ' ט, חסד ומים.

"זיו השכינה"; – כי אין זו אלא הארה מהשכינה, אבל תקדוש ברוך-הוא בכבודו ובעצמו – לית מחשבה תפיסא ביה כלל, כי אם פאשר – נפשו של יהודי, תפיסא ומתלבשת בתורה ומצותיה, אזי היא תפיסא בהן ומתלבשת בתורה-הוא ממש, דאורייתא וקראש בריך הוא בלא חר. – "תופסת" ומתלבשת בתורה ובמצוות, אז היא "תופסת" ומתלבשת בהקב"ה ממש, שכן, תורה והקב"ה הם דבר אחד. לכן, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה מכל חיי העולם-הבא. שכן, בעולם-הבא משיגה ומבינה הנשמה הארה אלקית בלבד, ואילו על-ידי תשובה ומעשים טובים בעולם-הזה, מתקשר יהודי בקב"ה עצמו. ואף שהתורה נתלכשת בקברים תחתונים גשמיים – לכאורה קשה: כיון שהתורה התלכשה, כאמור, בדברים גשמיים, משיג, הרי, האדם בשכלו רק את הענינים הגשמיים בהם מלובשת התורה, ולא את עצם חכמתו ורצונו של

ומאחר שהתורה ומצותיה מלבישים כל עשר בחינות הנפש וכל תרי"ג אבריה מראשה ועד רגלה – כל שש מאות ושלשה עשר "אברי" הנפש, מהכוחות הנעלים ביותר שבנפש עד למדרגה התחתונה ביותר שבנפש, הרי בלי צורה בצדור החיים את ה"ממש, ואור ה' ממש מקיפה ומלבישה מראשה ועד רגלה, כמו שכתוב: "צורי אהבה בו"¹², – דבר שמגין על האדם, הרי הוא מקיף אותו מכל צדדיו, וכתוב: "בצנה רצון תעמרנו"¹³, שהוא רצונו וְחַכְמָתוֹ וְתַבְרָתוֹ מְלַבְּשִׁים בְּתוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו. – הוסבר הרי, שאם כי רצונו וחכמתו של הקב"ה הם למעלה לגמרי מההנהגה האנושית, הם "יורדו" והתלבשו בתורה ומצוות כפי שהן מתבטאות בענינים גשמיים, כדי שעל-ידן יוכל האדם להתקשר ולהתאחד עם הקב"ה ממש.

ולכן אמרו: – חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא"¹⁴, – שכן, לכאורה,

(*) ככ"י ליתא תיבת בהן

הקב"ה? – התשובה על כך היא: הרי זה במחבק את המלך הך משל, שאין הפרש – אין כל הבדל, במעלת התקרבותו ודבקותו במלך, בין מחבקו בשהוא – המלך, לבוש לבוש אחד בין שהוא לבוש במה לבושים, מאחר שגוף המלך בתוכם; – כך גם כששכלו של אדם משיג "שכל" התורה, אף שרצונו וחכמתו של הקב"ה מלובשים כאן בלבושים של ענינים גשמיים, הוא "תופס" כביכול, על-ידי-זה, את המלך, את הקב"ה עצמו. כך גם מובן מהמשל, מעלה נוספת בהבנת התורה: שכלו

כיצד אפשרי הדבר שרגע אחד בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, יהיה יפה יותר מאשר כל חיי העולם-הבא? – כי עולם הבא הוא שנהגין מזיו השכינה¹⁵, – נשמות יושבות בעולם-הבא ונהנות מזיו השכינה, שהוא תענוג החשנה, – האלקית. שכן, התענוג האמיתי הוא כשמבינים את הדבר, ואי אפשר לשום נברא, אפלו מהעליונים, להשיג, – גם הנבראים הרוחניים שבעולמות העליונים, כמלאכים ונשמות, אין באפשרותם להבין, כי אם איזו הארה מאור ה', – רק הארה בלבד מאור ה', ולכן נקרא בשם

של האדם מוקף אז מחכמתו ורצונו יתברך שבתורה (כמו שיתבאר בפרק החמישי), כלפי זה אומר ה"תניא" להלן: **וְכֵן אִם הִפְלִיךְ**

מִחֲבָקוֹ בְּזוּרְעוֹ, גַּם שֶׁהָיָה מְלַבֵּשֵׁת תּוֹךְ מְלַבּוּשָׁיו, –

ומביא ראיה לכך, שעלידי תורה "המלך מחבקו": **כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹב: "וַיִּמְיֵנוּ" – שֶׁל הַקֶּבֶד, הַתְּחַבְּקֵנִי¹⁶, שֶׁהָיָה**

הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִיָּמֵינוּ, – התורה נקראת "ימינו" של הקב"ה, כי היא ניתנה מ"ידו הימנית" של הקב"ה, **שֶׁהָיָה בְּחִינַת הָסֵד וּמִיָּמִין:** – מבואר בתורת הקבלה, ש"ימין" רומז על חסד ועל מים (כפי

שהוסבר לעיל, שהתורה נמשלה למים), ו"שמאל" – על גבורה ועל אש. מהפסוק האמור אנו רואים, שבתורה ישנו גם-כן הענין השני

– מה ש"המלך מחבקו",

המלך מקיף אותו בזרועו,

ששכל התורה שהוא רצונו

וחכמתו של הקב"ה (ודבר

אחד עם הקב"ה) – מקיף

את היהודי הלומד תורה.

כך שבלימוד תורה ישנה מעלה כפולה: הבנתו של האדם מקיפה ומוקפת בשכל התורה, ובכך ישנה מעלה מיוחדת נוספת בהבנת והשגת התורה לגבי שאר המצוות, כמו שיתבאר בפרק החמישי.

ליקוטי אמרים

וכן אם המלך מחבקו בזרועו גם שהיא מלובשת תוך מלבושיו כמ"ש וימינו תחבקני שהיא התורה שנתנה מימין שהיא בחי' חסד ומים:

יום שבת קודש ל' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ט, פרק ה ולתוספת... עד עמ' 18, צד ופנה.

"תפיסא", שאין שום מחשבה יכולה "לתפוס" בקב"ה. בהקשר לכך כבר הזכרנו, שלמרות זאת אפשר לתפוס בקב"ה עלידי תורה שהיא דבר אחד עם הקב"ה עצמו. עלינו, איפוא, להבין היטב הביטוי "תפיסא", שאף מחשבה אינה יכולה "לתפוס" בקב"ה, ועלידייך

נבין גם כיצד עלידי תורה

אפשר לתפוס בו. הנה, כֵּל

שֶׁכֵּל בְּשִׁמְשִׁכִּיל וּמִשְׁיָנוּ

בְּשֶׁכֶּלֹ אִיזוּ מִשְׁכָּל, –

ענין שכלי, חרי השכל

תופס את המשכל ומקיפו

בשכלו, – כמי שמחזיק בידו

דבר מסויים, הרי ידו מקיפה

את הדבר. כך גם ביחס

להבנה שכלית, הדבר שהוא

מבין, נמצא בתוך שכלו,

ושכלו מקיף את הדבר,

והמשכל – הדבר שהוא

מבין, נתפס ומקף ומלכש בתוך השכל שהשיגו והשכילו, – עד

כאן הסביר רבנו הזקן, שהשכל האנושי "תופס" ב"מושכל" שהוא

מבין – דבר זה יכול להיות רק אחרי שהוא מבין היטב את הדבר,

כלשון ה"תניא": "שהשיגו והשכילו". מכאן ואילך יסביר ענין נוסף

בהבנה השכלית: **וְגַם הַשֶּׁכֶּל מְלַבֵּשׁ בְּמִשְׁכָּל** – כלומר, הדבר

שהוא מבין, מקיף את השכל שהוא לומד, וזאת, **בְּשִׁעָה שְׁמִשְׁיָנוּ**

וְתוֹפְסוֹ בְּשֶׁכֶּלֹ; – כשהוא שקוע בענין להבינו לכל פרטיו, עוד

לפני שהוא מבינו לאשורו, שאז הדבר שהוא לומד הוא למעלה

עדיין מהבנתו, והוא מקיף את שכלו. הרי שביחס להבנת מושג שכלי

ישנם שני ענינים: השכל מקיף את ה"מושכל", ה"מושכל" מלביש

את השכל. הַרְדֵּךְ מִשְׁכָּל: בְּשִׁעָה שְׁמִשְׁיָנוּ אִיזוּ הַלֵּכָה בְּמִשְׁכָּה

אוּ בְּנִמְרָא לְאִשּׁוּרָה עַל בּוּרְיָה – כלומר, כשהוא משקיע היטב

את שכלו באותה הלכה, חרי שכלו תופס ומקיף אותה, – את

ההלכה, וְגַם שֶׁכֵּלֹ מְלַבֵּשׁ בָּהּ בְּאִתְּהָ שְׁעָה. – כשהוא מתייגע

להבין את ההלכה. המשל שהשתמש בו, הוא, אכן, הנמשל עצמו:

פֶּרֶק ה. בסוף הפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שכשהיה לומד תורה, הרי זה כאילו הוא מקיף ומחבק את המלך. כלומר: הוא ושכלו מקיפים את הקב"ה ורצונו וחכמתו, שהם דבר אחד עם הקב"ה עצמו. מצד שני – גם המלך, הקב"ה ורצונו וחכמתו, מקיפים ומחבקים את היהודי בשעת לימודו תורה.

החלק הראשון של הענין – מובן

ומוסבר לנו, שכן, כשהיה לומד

תורה ומשיג בשכלו את הענין

בתורה שהוא לומד – הוא מקיף

בשכלו את רצונו וחכמתו של

הקב"ה, ואילו החלק השני

שבענין – שרצונו וחכמתו של

הקב"ה מקיפים את היהודי

בשעת לימודו תורה – דורש

ביאור והסבר.

בפרק החמישי שלפנינו, יסביר

רבנו הזקן בהרחבה, את הביטוי

"תפיסא" שבמאמר "פתח

אליהו", בו נאמר ש"לית מחשבה תפיסא כך" – אין מחשבה שיכולה "לתפוס"

כך, בקב"ה. על כך כבר למדנו, שלמרות שאין שום מחשבה שיכולה "לתפוס"

בקב"ה, הרי עלידי תורה הוא "תופס" ברצונו וחכמתו של הקב"ה, שהם דבר

אחד עם הקב"ה. רבנו הזקן יסביר, בפרק החמישי, שבשכל התורה, לא זו

בלבד שהשכל האנושי מקיף את ה"מושכל" (הענין אותו הוא מבין). אלא

שגם ה"מושכל" מקיף את שכלו של הלומד. בעיקרו של דבר, בא כאן רבנו

הזקן להסביר מעלתה של תורה לגבי מצוות:

במצוות קיים רק הענין שרצונו של הקב"ה מקיף את האדם המקיים את המצוה,

ואילו בתורה קיימת המעלה, שבנוסף למה שאנו אומרים לגבי מצוות, מקיף

שכלו של האדם את רצונו וחכמתו של הקב"ה בשעה שהוא מבין ענין בתורה.

וּלְתוֹסֶפֶת בְּאִזְרֵה, בְּאִזְרֵה הַיָּמִין – להסביר ביתר הרחבה, לְשׁוֹן

"תְּפִיסָא" שְׁאֵמֵר אֵלֵיהֶו: – הביטוי "תפיסא" שאמר אליהו

(במאמרו המפורסם "פתח אליהו"): **"לִית מְחַשְׁבָּה תְּפִיסָא בְּכֹו"**

– אין מחשבה שיכולה "לתפוס" כך, בקב"ה. כשהוא רוצה לציין

שאין שום מחשבה יכולה להבין את הקב"ה, הוא משתמש בביטוי

חוקים אחרים נפסק, באותו מקרה, אותו פסק דין כמו שהוא, להבדיל, בתורה — אין זה, אבל, רצונו וחכמתו של הקב"ה, אלא ידיעה והבנה אנושית. ואילו כשהוא שואב את ידיעותיו מן התורה: הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקדוש ברוך הוא, דלית מחשבה תפיסא ביה ולא פרצונו וחכמתו, — בלי תורה, אין מחשבה שתוכל "לתפוס" בקב"ה ולא ברצונו וחכמתו, כי אם כהתלבשותם — של רצונו וחכמתו של הקב"ה, כהתלבשות הערוכה לפנינו, — זהו חלקו הראשון של הענין, שכשהוא מבין הלכה, הוא מקיף בשכלו את רצונו וחכמתו של הקב"ה. ענין נוסף קיים כאן: וגם שכלו מלפני פניהם. — שכלו מלובש ברצונו ובחכמתו של הקב"ה, כלומר, רצונו

וחכמתו של הקב"ה מקיפים את שכלו. והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו, ולא כערבוב נמצא לכלל פגשיות, — ששני דברים שאין ערוך ביניהם, יתייחדו באיחוד כזה, להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה. — כמו שהדבר בהבנת תורה, בה מתאחד שכלו של האדם עם שכל התורה — שהוא רצונו וחכמתו של הקב"ה — לכל צדדיו, ששכל האדם מקיף את שכל התורה ושכל התורה מקיף את שכל האדם.

והנה, הלקה זו, היא חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא, — כמו שהזכרנו בפרק הרביעי, ששכל ההלכה הוא חכמתו של הקב"ה, ופסק ההלכה — רצונו של הקב"ה, כך רצה הקב"ה שיהיה הדין: שעלה ברצונו, ששמיטען ראובן כך וכך ודרך משל ושמעון כך וכך — יהיה הפסק ביניהם כך וכך. ואף אם לא היה הדבר, כי לא היה ולא יהיה הקדוש ברוך הוא, לבא למשפט על מענות ותביעות אלו, — הרי, אם כל ענין התורה הוא רק "לירע את המעשה אשר יעשו", כדי לדעת כיצד לקיים את המצוות — ובנידון דין: לדעת איך לפסוק את הדין כשדבר כזה יארע — ואם כן, אין כל תועלת, לכאורה, בידיעת ההלכה בקשר לדין-תורה שלא היה ושלא יהיה. אך, האמת היא לא כך, אלא,

עצם ידיעת והבנת הלכה הוא תכלית כשלעצמו, שכן, בהבנת ההלכה הוא מבין את רצונו וחכמתו של הקב"ה — וכך הוא אומר: מכל מקום, מאחר שגלה ברצונו וחכמתו של הקדוש ברוך הוא, שאם ימען זה כך וזה כך, יהיה הפסק כך, הרי כשאדם ירע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה בפנינו או גמרא או פוסקים — שונה הדבר כשהוא יודע את פסק הדין מחוקים אחרים, שלא מן התורה, אף שאפשרי הדבר שגם באותם

ליקוטי אמרים

חכמתו ורצונו של הקב"ה שעלה ברצונו ששמיטען ראובן כך וכך ודרך משל ושמעון כך וכך יהיה הפסק ביניהם כך וכך ואף אם לא היה ולא יהיה הדבר הזה לעולם לבא למשפט על טענות ותביעות אלו מכל מקום מאחר שכך עלה ברצונו וחכמתו של הקב"ה שאם ימען זה כך וזה כך יהיה הפסק כך הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה ולא ברצונו וחכמתו כי אם כהתלבשותם בהלכות הערוכות לפנינו וגם שכלו מלובש בהם והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמייות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה.

היום יום. . .

יום ראשון	יום חמישי	כד כסלו, ערב חנוכה	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קיג עד פרק קיח	שיעורים. חומש: וישב, חמישי עם פירש"י. תהלים: קיג-קית. תניא: פרק א. תניא. . . פנים לתורה.	(המשך). ביאור ג' פסוקים — לכו נרננה — ע"פ מדה ממוצעת מדת כל אדם: מיטוואך אז מען הויבט אן טראכטען וואו וועט מען נעהמען אויף שבת, הן בפשטות און הן מיט וואס וועט מען שבת'ן — יעדער איד איז דאך שבת גאר אנאנדערער — ווערט מרה שחורה'דיג, איז די עצה, לכו נרננה, בטחון. ווען עס קומט דאנערשטאג, עס ווערט נעהנטער צו שבת, און עס איז נאך אלץ ניטא, איז יעמאלט נרננה'ט זיך ניט, מען פארשטעהט אז מ'דארף עפעס טאן. איז אז מ'זיצט דאנערשטאג'דיגע נאכט און מ'לערענט חסידות, יעמאלט איז פרייטאג דערהערט מען כי אל גדול גו' ומלך גדול גו', און מיט דעם שבת'ט א איד. במנוחה אין אומרים תחנון.	

(המשך). ביאור ג' הפסוקים – לכו נרננה – ע"פ מדה ממוצעת מדת כל אדם: ביום רביעי, כשמתחילים לחשוב מניין ירוויחו עבור [הוצאות ה]שבת, הן בפשטות והן במה ישבות – כל יהודי הרי הוא בשבת שונה לגמרי – שוקעים בדכאון, העצה לכך: "לכו נרננה", בטחון. כאשר מגיע יום חמישי, יותר קרוב לשבת, ועדיין אין כל, אזי לא מתרונן לו [האדם], מבינים שיש לעשות משהו; אזי, כשיושבים בליל ששי ולומדים חסידות, או אז נקלט ביום ששי ש"כי אל גדול גו' ומלך גדול גו'". ועם זה [תכנים אלו] – שובת יהודי.

יום שני	יום שישי	כה כסלו, א חנוכה	ה'תש"ג
תהלים: פרק קיט אשרי האיש עד פסוק צו מצותך מאד	שיעורים. חומש: וישב, ששי עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: והא דאמרינן . . . להתיהר כו'.	אאמו"ר הי' מדליק נרות חנוכה בין מנחה למעריב, ולא הי' מדייק בפתח שיהי' מדרום לצפון או ממזרח למערב. "הנרות הללו" – אחר הדלקת כל הנרות. והי' יושב בסמוך להנרות חצי שעה – לבד מועש"ק שלא הי' מתעכב חצי שעה – מדייק שידלקו הנרות חמישים מינוט לכל הפחות. מנחה, נר חנוכה, נר שבת.	

יום שלישי	שבת	כו כסלו, ב חנוכה	ה'תש"ג
תהלים: פרק קיט מפסוק צו עד סוף הפרק	שיעורים. חומש: וישב, שביעי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: פרק ב. ונפש . . . בראשית.	מברכים ר"ח טבת. אמירת כל התהלים בהשכמה.	
	יום התוועדות. טל ומטר. נ"ח אחר הבדלה וקודם אמירת ויתן לך. בביהכ"נ נ"ח קודם הבדלה.	ביום שבת קדש שמברכים החדש, השכם בבקר יתקבצו אנ"ש לביהכ"נ להגיד כל התהלים. אחר האמירה ילמדו כשעה מאמר של חסידות שיהי' מובן לכל, ואח"כ תפלה. מועד התוועדות כפי הזמן שיגבילו מתאים לתנאי המקום, מקום דירתם להצלחה בגו"ר. אחר אמירת כל התהלים בשבת מברכים יאמרו ק"י. ואם יש חיוב – יא"צ או אבל – אומרים ק"י אחר כל ספר.	

יום רביעי	יום ראשון	כז כסלו, ג חנוכה	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קכ עד פרק קלד	שיעורים. חומש: מקץ, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קכ-קלד. תניא: פרק ג. והנה כל . . . 14" ופחדו.	במאסר השני של רבינו הזקן – בשנת תקס"א – לא ישב בתפיסא ומאסר כבד כבראשונה. אבל המלשינות היתה כבדה יותר, כי עיקר ההלשנה הי' על תורת החסידות, וההתנגדות היתה גדולה במאוד. היה תפוס "בטיינע סאָוועט" [המועצה החשאית]. יום שיצא לחרות: נר ג דחנוכה.	

יום חמישי	יום שני	כח כסלו, ד חנוכה	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קלה עד פרק קלט	שיעורים. חומש: מקץ, שני עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: כי השכל . . . ויראה וענפי'.	הנהוג אצל הצ"צ, כי באחד מלילי חנוכה היו עושים כעין פארבריינגען [התוועדות] עם בני	

הבית, והיו באים גם כלותיו, ונקרא "לאַטקעס־אָווענט" [ערב לביבות]. וכן הי' אצל רבינו הזקן ואדמו"ר האמצעי. בין הספורים שהיו הרביים מספרים בסעודה זו, היו ספורים אשר בכל חנוכה היו משוחחים אודותם, אף שכבר דברו מזה בשנה העברה. אאמו"ר הי' נותן דמי חנוכה בליל נר הרביעי או החמישי.

ה'תש"ג

כט כסלו, ה חנוכה

יום שלישי

שיעורים. חומש: מקץ, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קמ"ק.

תניא: פרק ד. ועוד יש . . . ח"י, לא תעשה.

די עבירות פון די אידען (אין דער צייט פון די יונים) זיינען געווען: דאס חבר'ן זיך מיט די יונים, לערנען זייער קולטור, חילול שבת ומועד, עסען טריפות, ניט היטען די אידישע טהרה. די שטראָף־צרה איז געווען דער גייסטיגער חורבן פון בית המקדש, הריגה און שקלאַפּעריי אין גלות. דורך תשובה און מסירת נפש איז געקומען די גרויסע ג־טליכע וואונדער־ישועה, דער נס חנוכה.

תרגום חפשי

חטאי היהודים (בזמן היוונים) היו: ההתיידידות עם היוונים, לימוד תרבותם, חילול שבת ומועד, אכילת טריפות ואי שמירת הטהרה היהודית. העונש היה חורבנו הרוחני של בית המקדש, הריגה ושעבוד בגלות. על־ידי תשובה ומסירות נפש באה ישועת הפלא האלוהית הגדולה – נס חנוכה.

ה'תש"ג

כט כסלו, ה חנוכה

יום שלישי

שיעורים. חומש: מקץ, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קמ"ק.

תניא: פרק ד. ועוד יש . . . ח"י, לא תעשה.

די עבירות פון די אידען (אין דער צייט פון די יונים) זיינען געווען: דאס חבר'ן זיך מיט די יונים, לערנען זייער קולטור, חילול שבת ומועד, עסען טריפות, ניט היטען די אידישע טהרה. די שטראָף־צרה איז געווען דער גייסטיגער חורבן פון בית המקדש, הריגה און שקלאַפּעריי אין גלות. דורך תשובה און מסירת נפש איז געקומען די גרויסע ג־טליכע וואונדער־ישועה, דער נס חנוכה.

תרגום חפשי

חטאי היהודים (בזמן היוונים) היו: ההתיידידות עם היוונים, לימוד תרבותם, חילול שבת ומועד, אכילת טריפות ואי שמירת הטהרה היהודית. העונש היה חורבנו הרוחני של בית המקדש, הריגה ושעבוד בגלות. על־ידי תשובה ומסירות נפש באה ישועת הפלא האלוהית הגדולה – נס חנוכה.

ה'תש"ג

א טבת, ר"ח, ו חנוכה

יום רביעי

שיעורים. חומש: מקץ, רביעי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: והנה שלשה . . . 16' לבושים אלו.

נוהגים אשר היחיד מברך – בהלל – תחלה וסוף גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל. הנוסח שאומרים הוא: יהללך ה"א כל מעשיך, בהשמטת תיבת "על". כל התפילין מניחים קודם מוסף, אבל השיעורים. לומדים אחר סיום כל התפלה.

יום

שישי

תהלים:

מפרק קמ

עד פרק קמד

שבת

קודש

תהלים:

פרק קמה

עד פרק קנ

יום ראשון

פטור קרבן באנוס

והמהר"י קורקוס מתיר: ונראה שרבנו לא נתכוין כאן אלא על אותם שהזכיר בהלכות אלו, דהיינו שפחה חרופה (לעיל פ"ט ה"א), ושבועת הפקדון (לעיל שם ה"ז), ושבועת העדות (פרק זה ה"א)... אבל נזיר שלא נזכר כלל בהלכות אלו, לא הזכיר חיובו גם באנוס. ויש לומר טעם נוסף: בשפחה חרופה ובשבועת העדות והפקדון, הפטור באנוס הוא על עצם המעשה, ומאחר שהיה אנוס פטור מקרבן. אבל נזיר שנשטא באנוס, אינו חייב בקרבן משום מעשה הטומאה, אלא כיון שבפועל הוא נשטא, מביא קרבן על הטומאה, כמובן גם מדיוק לשון הרמב"ם בהלכות נזירות: "ומביא קרבנות טומאה". ולכן לא הוצרך הרמב"ם לציין "חוץ מן הנזיר", שכן, חיוב הנזיר אינו משום שחייב באנוס כבשוגג, אלא משום שלענין טומאת הנזיר אין הבדלה איך הוא נשטא (הרא"א).

הלכות שגגות, פרק י הלכה ח: **כָּל הַמֵּבִיא קֶרֶבֶן עַל הַזֶּדֶן בְּשִׁגְגָה - אִם הָיָה אָנוּס, פְּטוּר מִן הַקֶּרֶבֶן.** מקור ההלכה הוא בתוספתא (כריתות פ"א ה"ה): "ארבעה מביאים על הזדון כשגגה, וכולן באנוס פטורין חוץ מן הנזיר". והארבעה הם (משנה כריתות רפ"ב): הבא על שפחה חרופה, נזיר שנשטא, שבועת העדות ושבועת הפקדון. ועל כך נאמר בתוספתא שהאנוס פטור חוץ מהנזיר שחייב להביא קרבן גם כשנשטא באנוס. והקשו המפרשים: מדוע אם כן כותב כאן הרמב"ם בהכללה "כל המביא קרבן על הזדון כשגגה אם היה אנוס פטור מן הקרבן", מבלי לפרט "חוץ מן הנזיר"? הכסף משנה מתיר: "רבנו לא הוציא נזיר מהכלל לחיובו באנוס, מפני שסמך על מה שכתב במקומו", בהלכות נזירות.

יום שני

פר העלם דבר

להישמע לפסק בית הדין הגדול, ואם עשו זאת, הם אנוסים, ופטורים מחטאת. ולכן, פר העלם דבר של ציבור הוא חובה שלא קשורה לחיובי החטאת הפרטיים. לפי חקירה זו דן הגר"ח מבריסק בעיקר הדין שציבור שעשו עבירה בהוראת בית דין (שטעו) פטורים מקורבן יחיד: האם הציבור חייבים להביא קורבן ציבור, ונמצא שהציבור בעצם מחויב בקרבן יחיד אלא שקורבן הציבור פוטר אותם מלהביא קורבן יחיד או שציבור שעשו בהוראת בית דין פטורים מקרבן יחיד. ואם כן, בהוראת טעות של בית דין יש שני דינים: (1) הפרטים שבכלל הציבור פטורים מקורבן יחיד. (2) הציבור ככלל חייבים בקורבן ציבור.

(חידושי הגר"ח שנגות י"ג, ד)

הלכות שגגות, פרק י"ב הלכה א: **שָׁנְגוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּהוֹרָאָה, וְהוֹדוּ לְהַתִּירוֹ, וְשָׁנְגוּ הָעָם בְּהוֹרָאָתוֹ, וַעֲשׂוּ הָעָם וְהָם סוּמְכִין עַל הוֹרָאָתוֹ, וְאַחֵר כֶּךָ נִדְעָ לְבֵית דִּין שְׁמִעוּ - הֲרֵי בֵּית דִּין חֲבִין לְהֵבִיא קֶרֶבֶן חֲטָאת עַל שִׁגְגָתוֹ בְּהוֹרָאָה.** פר העלם דבר של ציבור בא כאשר רוב הציבור עבר על עבירה ששגגתה מחייבת חטאת. ואפשר לבאר את עניינו בשני אופנים: א. הפר מרכז את החטאות הרבות שבהן התחייבו היחידים. כלומר, במקום לחייב כל יחיד בחטאת פרטית, מביאים חטאת אחת שבה ממלאים את החיוב המוטל על היחידים. ב. במקום שבו רוב הציבור נשמע להוראת בית הדין, כלל לא מתעורר חיוב בחטאת פרטית, כי כל ישראל מצווים

יום שלישי

גיוור בזמן הזה

היחידים שעושים את הגר ליהודי הם מילה וטבילה, והקרבן הוא מעין "דבר צדדי" שנכרך עם ה"דברים העיקריים" והעדרו מונע את אישור הגיוור באופן מוחלט. ומה שכתב הרמב"ם "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית: במילה, וטבילה וקרבן", כוונתו שהכניסה ישראל נעשית באמצעות מילה וטבילה, אלא שכדי להיכנס לכלל ישראל לגמרי צריך גם להסיר את מה שמונע את הכניסה ולהביא קרבן. ועם זאת, הקרבן איננו חלק מהותי מהכניסה. ולכן, בזמן הזה שנעל פי תורה אין קרבן, ממילא לאחר שמל וטבל, אין שום דבר שמעכב את הכניסה של הגר לכלל ישראל באופן מוחלט.

(לקוטי שיחות, כ"ו, עמ' 160)

הלכות מחוסרי כפרה, פרק א הלכה ב: **גַּר שֶׁמֶל וְטָבַל, וַעֲדָן לֹא תָבִיא קֶרֶבֶנוּ - אִם עַל פִּי שֶׁהוּא אִסּוּר לְאָכַל בִּקְדָּשִׁים עַד שִׁבְיָא קֶרֶבֶנוּ, אִינוּ מִמְחֲסְרֵי כִפָּרָה; שֶׁקֶרְבָּנוּ עָכְבוּ לְהִיּוֹת גַּר גָּמוּר, וְלִהְיוֹת כָּכָל בָּשָׂרִי וְיִשְׂרָאֵל, וּמִפְּנֵי זֶה אִינוּ אוֹכְלִים בִּקְדָּשִׁים, שֶׁעֲדָן לֹא נַעֲשֶׂה בְּבָשָׂרִי יִשְׂרָאֵל.** הגאון הרגוצ'ובי לומד בדברי הרמב"ם שקיימת בחינה מסוימת בה הגר איננו ישראל גמור. ויש לתמוה: וכי ניתן לומר על כל הגרים שהתגיירו מאז חורבן בית המקדש שלא הביאו קרבן שבמובן כלשהו אינם "ישראל גמור"? ומבאר הרבי: לשון הרמב"ם הוא - "קרבנו עיכבו להיות גר גמור". כלומר, יש כאן השהיה פאסיבית של השלמת הגיוור לגמרי, אך הקרבן אינו מעשה שעושה אותו לגר גמור. הדברים

יום רביעי

הכנסת ידים בין אבני הכותל המערבי

לסמוך על הקרבן, כיון שהתורה התירו, שנאמר (ויקרא יד, יא): "והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר לפני ה'". ועל פי זה חידש בספר 'משכנות לאביר יעקב' (תמיד פ"א) שבזמן הזה אסור להכניס את הידיים לפרצות שבין אבני הכותל המערבי, שהוא כותל הר הבית, כי כולנו טמאים וביאה במקצת שמה ביאה מן התורה וטמא שהכניס ידו למקדש מכים אותו מכת מרדות. והראב"ד (שם) פסק ששמה ביאה וחייב כרת. ועל פי זה כתבו מפרשי הרמב"ם שפסק הרמב"ם כאן שהמצורע מכניס שתי ידיו לעזרה כדי לסמוך על הקרבן, הוא לפי שיטתו שמן התורה מקצת ביאה אינה ביאה. אך יש אומרים שאפילו לדעת הסוברים ששמה ביאה, מכניס המצורע ידיו כדי

הלכות מחוסרי כפרה, פרק ד הלכה ב: המצורע עומד חוץ לעזרת ישראל כנגד פתח מזרחי, ופניו למערב. ואחר כך מביא את האשם למצורע עד הפתח, ומכניס שתי ידיו לעזרה, וסומך עליו. פסק הרמב"ם (ביאת המקדש פ"ג ה"ה) שביאה במקצת אין שמה ביאה מן התורה וטמא שהכניס ידו למקדש מכים אותו מכת מרדות. והראב"ד (שם) פסק ששמה ביאה וחייב כרת. ועל פי זה כתבו מפרשי הרמב"ם שפסק הרמב"ם כאן שהמצורע מכניס שתי ידיו לעזרה כדי לסמוך על הקרבן, הוא לפי שיטתו שמן התורה מקצת ביאה אינה ביאה. אך יש אומרים שאפילו לדעת הסוברים ששמה ביאה, מכניס המצורע ידיו כדי

יום חמישי

"תוך כדי דיבור" - כמה זמן זה?

בקדשים, מסבירים התוספות (מנחות פא, ב) שאין אפשרות חזרה, כי "אמירה לגבוה כמסירה להדיוט", וכמו שבמסירת חפץ להדיוט בקנין אי אפשר להתחרט על המעשה, כך גם באמירה להקדש, הדבר נחשב מסור להקדש ואי אפשר להתחרט אפילו "תוך כדי דיבור קטן". מה שאין כן בתמורה, אין האמירה כמסירה, כי זו אמירה אסורה מן התורה ("לא יחליפנו ולא ימיר"), ולכן אין דינה כהקדש, ודין תמורה שווה לכל התורה ש"תוך כדי דיבור קטן" אפשר לחזור מהאמירה הראשונה. ולכן לא כתב הרמב"ם "אין חזרה בתמורה" כי ודאי אפשר להתחרט ב"כדי דיבור קטן" ורק בחזרה "תוך כדי דיבור גדול" פוסק שהאמירה הראשונה היא הקובעת.

הלכות תמורה פרק ב הלכה ד: 'הרי זו תמורת עולה ושלמים'... אם לא נתבונן בתחלה אלא לתמורת עולה, וחזר ואמר: 'תמורת שלמים' - אף על פי שחזר בתוך כדי דיבור - אין תופשין אלא לשון ראשון, והרי היא תמורת עולה בלבד. בהלכה זו מוסבר רק שהאמירה הראשונה קובעת יותר מהאמירה השניה ("אין תופשין אלא לשון ראשון") אבל בהלכות מעשה הקרבנות (טו, א) כתב הרמב"ם באופן החלטי - "שאיין חזרה בהקדש ואפילו תוך כדי דיבור!" והביאור: ב'כדי דיבור' יש שני שיעורים: שיעור גדול - זמן אמירת ארבע מילים, "שלום עליך רבי ומורי" (תלמיד לרב). שיעור קטן - זמן אמירת שתי מילים, "שלום עליך" (רב לתלמיד).

יום שישי

קברי צדיקים מטמאים?

ופירש את המדרש באופן אחר: כאשר הצדיק מת במיתה רגילה הוא מטמא (למעט אם מת ב'מיתה נשיקה', כפי שכתב הרמב"ן בפרשת חוקת), אך כאשר נהרג בידי אדם, אין רוח הטומאה נאחזת בו, והרי רבי עקיבא היה מהרוגי מלכות. אך להלכה מכריע שהדברים אמורים רק בצדיק בדרגתו של רבי עקיבא, ובדורותינו לא נמצא דוגמתו, ואף אם ימצא - מי יכול לקבוע את דרגות הצדיקים. וכן כתב הרבי (אג"ק ו, שמח) שאין לכהנים להשתטח על קברי צדיקים, כפי שהורה המהרי"ל (אחי אדמו"ר הזקן) לבנות גדר סביב הציון של אדמו"ר הזקן, כדי למנוע התקרבות הכהנים. ומציין גם ל'שדי חמד' (אסיפת דינים, ר"ה א, ו) שהביא אחרונים הדנים בנושא ומסקנתו היא לאיסור.

הלכות טומאת מת, פרק א הלכה א: הַמֵּת מִטֻּמַּא בְּמַנְעַ וּבְמִשָּׁא וּבְאֵחָל, מִמָּאָה שְׂבָעָה. האם צדיקים במיתתם מטמאים? מסופר במדרש (משלי פ"ט) שאליהו הנביא התעסק בקבורתו של רבי עקיבא, וכשנשאל איך עשה זאת והרי הוא כהן? השיב: "צדיקים אינם מטמאין". ויש שסמכו מכאן להתיר לכהנים להשתטח על קברי צדיקים. אך התוספות פירשו שההיתר של אליהו להתעסק בקבורה הסתמך על כך שרבי עקיבא היה מת מצווה, שמותר לכהן להיטמא לו, ודבריו "צדיקים אינם מטמאין" היו דחיה בעלמא, משום כבודו של רבי עקיבא (פתחי תשובה יור"ד ש"ב, ב). אומנם ה'אבני נזר' (יור"ד תסו, טד תסח, כ), בעקבות דברי ה'זוהר'

שבת קודש

שיעור עצמי

מתחילה, אך כאשר בכל מת עצמו היתה פחות מרביעית דם, הדם הבא משני המתים אינו מצטרף. ומבאר זאת הגאון הרוגצ'ובי: יש 'שיעור עצמי' ויש 'שיעור מצטרף': שיעור עצמי הוא

הלכות טומאת מת פרק ד, הלכה א: רְבִיעִית דָּם הַבָּאָה מִשְׁנֵי מַתִּים - מְהוּרָה; עַד שֶׁתְּהִיָּה הָרְבִיעִית מִמֵּת אֲחֵר. התוספות (יומא פא, א ד"ה כל) כתבו, שרביעית דם משני מתים מצטרפת לטמא רק כאשר במתים עצמם היתה רביעית דם

אין זאת שהמוצר הגיע וחסרה בו שלמות, אלא לפנינו מהות אחרת.

וכן הוא בטומאה: כיון ש"הדם הוא הנפש", שיעור רביעית הוא 'שיעור עצמי' ולכן אינו מצטרף משני מתים שאין בהם עצמם רביעית. אילו היה השיעור מורכב מחלקים, הרי על כל חלק של דם בפני עצמו יש שם של 'נפש', ומאחר ובסך הכל נמצאה באוהל כמות דם בשיעור שחל עליו תורת נפש – היה צריך לטמא, אבל מדובר בשיעור 'עצמי' וכשהוא מחולק, אין תורת 'נפש' על כל חלק ואין החלקים מצטרפים.

(ראה צפת פנחז מהר"ת כז, ב. לקוטי שיחות, כ"ו, עמ' 107)

שיעור שאינו מורכב מהצטרפותם של חלקים ואם יש לפנינו מהדבר האסור פחות מהשיעור – הרי זה כאילו אין לפנינו את הדבר האסור, אלא דבר אחר. רק כאשר החומר בא בשיעור שנקבע לו, הוא נהיה חומר אסור (או מטמא).

ושיעור מצטרף הוא שמציאות הדבר היא בחומר עצמו, אלא שפחות מכשיעור לא נאסר, ורק כשיצטרף לכמות מסוימת יהיה אסור (או טמא).

מעין דוגמא לדבר: כאשר רוכשים ארון ועדיין לא הגיעו דלתותיו המצופות – המוצר המבוקש הגיע אלא שאיננו מושלם. לעומת זאת, המזמין אוכל כשר וקיבל בטעות אוכל לא כשר,

אגרות קודש

ב"ה, ימי חנוכה, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נ"מ בעל מדות תרומיות עוסק בצ"צ ענף עץ אבות כ' הרש"ז שי

שלום וברכה!

אף שזמן רב לא קבלתי מכתב מכ' אישית, אבל כמובן שאנ"ש שיחיו כותבים לי בזה מעצמם ובפרט כשהנני דורש בשלומם. ובטח יבין הפליאה מהולה בצער שגרמה לי הידיעה שלפעם הראשונה מהתיסדות כפר חב"ד לא השתתף כ' בהתועדות ד"ט כסלו שם. ולמותר להאריך לדכוותי בגודל ערך הענין בכל הפרטים וחשיבות נוכחיותו בהתועדות דחג הגאולה בכפר חב"ד, בפרט שהענין נוגע להשפעה על הרבים, ובנקודה הפנימית דהפצת המעיינות, ביחוד בשנת סגולה זו, שנת ה- 200 להסתלקות-הילולא של הבעש"ט, כמו שהדגשתי כמה פעמים במכתבי דהאי שתא.

מובן גם כן שאין לי כל ספק שבטח היו סיבות חשובות לזה. אבל בנוגע להזולת - הרי בטבע בני אדם שאינם באים לשאול ביאור ואינם יושבים ומחכים למי שהוא שיבוא ויתרץ קושיותיהם, וברובא דרובא אם אפילו מבארים להם הטעם אינם מקבלים אותו, כי כל אחד בעצמו ממציא ומבאר הטעם מתאים לרוחו והשקפתו.

עוד מובן שאין כוונתי ח"ו להטיף מוסר, ועל אחכוי"כ שלא באתי לצער ח"ו, אבל כיון שבכל ענינים כגון אלו חזקה שיד הלעומת זה (ע"י בני"א המייעצו) המבלבל באמצע, וכפתגם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש "לפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות" (הועתק הענין בשלמותו ב"היום יום", כ"ג סיון), אפשר שהי' כן גם במקרה זה וגרם לאי-הופעתו בהתועדות, והרי עלול הלעומת זה להתחפש עוה"פ בלבוש האמור ולבלבל ענינים כגון אלו שבעתיד, שלכן באה כתיבה זו, ותקותי חזקה שאז לא יצליח, ובפרט שזכות הרבים מסייעת לכ' בניצול השפעתו בשטח האמור דהפצת המעיינות.

אכפול ברכתי עוה"פ ואצטרף להמון המברכים את כ' לרגל מלאות לו שבעים שנה, ועל פי המקובל מכ"ק מו"ח אדמו"ר (שאמר שהוא מנהג קדמונים) שמיום מלאות [י"ג שנה יש להבר מצוה שייכות למזמור י"ד דתהלים, וכן בכל שנה כסדר, הנה במלאות] לכ' שבעים שנה, המזמור השייך לו הוא מזמור ע"א, והיה רצון שיקוימו בו דברי נעים זמירות ישראל - וגם עד זקנה ושיבה אלקים אל תעזבני עד אגיד זרועך לדור לכל יבוא גבורתך.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות.

מוסג"פ העתק מכתבי שבטח יענין את כ', כיון שהמדובר הוא בענין החנוך.

ב"ה, כ"ב כסלו, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו, בו שואל ביאור נוסף על מכתבי משילחי שנה העברה.

והנה פשוט שלא היתה כוונתי בהמענה להרגל לעבודת אתכפאי בעלמא ותו לא מידי, ומ"ש להמשיך במשק הוא על מה שכתב שאין מקצוע בידו, ובקשר עם דעתי ברורה שרצוי שישתדך באופן טוב בגשמיות וברוחניות, הנה בהיותו במשק בודאי יוכל לסדר עבודתו באופן שילמוד איזה מקצוע, שהרי בטח גם הנהלת המשק מעוניינת בתועלת חברי המשק וכן בטלה (עכ"פ לזמן הראשון) שאלת הדירה וכו', וע"פ הנ"ל מובן ג"כ שלא הי' בהוראה שלי, הוראת הנהגה לכו"כ שנים, כי אם עד שיהי' מקצוע בידו וישתדך בשעה טובה ומוצלחת, ולאחרי זה הרי יחליטו ביחד עם בת גילו תחי' איך ואיפוא להמשיך.

(ב) עוד נקודה שני', כי כנראה מהנהגתו ומכתבו, לעת עתה לא הורגל בעבודה סדירה וקבועה מיום ליום, וזהו ענין, פרט נוגע ביותר וביותר לחיים כדבעי, להיות שליט ברוחו ולהתעסק במה שרצוי, ולאו דוקא במה שרוצים ודוקא חדשים לבקרים, וק"ל.

(ג) במ"ש שאין יכול תיכף לעסוק בעניני שידוכין, כיון שמצבו הרוחני אינו כדבעי, תקותי שעצם העסק להכנס בחיים כמצווה בתורתנו הק' תורת חיים, יקל עליו מלחמת היצר והשיפור בכל הענינים אודותם כותב, וראו זה במוחש אצל כו"כ בשנים שעברו וגם בימינו אלו.

(ד) במ"ש אני שההשתדלות בשידוך צ"ל וכו', הכוונה פשוטה, כי בעוה"ר באיזהו חוגים התיירו לעצמם ענינים שלא רצוים בהחלט, באמתלא שזהו נעשה בתור חיפוש שידוך המתאים וד"ל, והרי באה"ק ת"ו כמה שידוכים נגמרים באופן דצניעות הרצוי' ומאושרים בגשמיות וברוחניות, ולזה כוונתי.

(ה) במה ששואל איך יתעסק בהפצת תורת חב"ד הדרכותי' והנהגותי' - כיון שעדיין לא קיים קשור עצמך, המענה ע"ז בשתיים, והוא: אי אפשר למנוע הידיעה דתורה האמורה מאלו שבסביבתו, מפני שהוא אינו כדבעי, שהרי הם אינם אשמים בזה, נוסף על הנקודה באם אינו מתקן עצמו ככל הצורך, ועדיין חסר, פשוט שאין צריך להוסיף על זה עוד הגרעון בהפצת דא"ח, ומגודל ענין הפצה זו (שגם על זה קאי דבר משנה, זכה וזיכה הרבים וכו' זכות הרבים תלוי בו), מובן ההיפך ח"ו, והרי בענין דקשור עצמך צריך האדם לחפש ולמצוא כל אופנים ואמצעים האפשריים להגדיל הצלחה בזה, ולכשיגיע שעליו לדבר בעוד שעה ע"ד ענינים חשובים לפני כו"כ פא"פ, בודאי ובודאי שזהו יקל המלחמה האמורה ויקרב הנצחון.

ויהי רצון שכיון שמתקרבים אנו לימי חנוכה דענינם מסרת רשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך, הרי גם במלחמה הפרטית[ת] של כאו"א מאתנו יומסר הרשע בידי הצדיק והזדים ביד העוסקים בתורה וכמבואר הענין בספר תניא קדישא.

בברכה לבשו"ט בכל האמור בהקדם ולחנוכה מאיר ושמח.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ד-ל' כסלו ה'תשס"ט

יום ראשון כ"ד כסלו ה'תשס"ט

הלכות שגגות פרק ט

א. על חמש עבירות מביאין קרבן אשם, והוא הנקרא 'אשם ודאי', שהרי אינו בא משום ספק; ואלו הן: על שפחה חרופה [חציה שפחה וחציה בת חורין], ועל הגזל, ועל המעילה, ועל טמאת נזיר, ועל הצרעת כשיטתה ממנה. על שפחה חרופה ביצד? הבא על שפחה חרופה, בין בודון בין בשגגה - מביא אשם. והוא שתהיה השפחה גדולה, ומזידה, ובכרצונה, ותהיה בעולה - כדי שתלקה, שגאמר: "בקרית תהיה... והביא את אשמו", היא לוקה והוא מביא קרבן.

ב. ומפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שבזמן שהיא חייבת מלקות, הוא חייב בקרבן; ובזמן שהיא פטורה מן המלקות, הוא פטור מן הקרבן.

ג. בן תשע ויום אחד שפך על שפחה חרופה - היא לוקה, והוא מביא קרבן; ונראה לי, שאינו מביא, עד שיגדיל ויהיה בן דעת.

ד. כבר בארנו בהלכות ביאות אסורות, מה היא השפחה החרופה האמורה בתורה, ושאינן חייבין עד שיבעל בדרבה ויגמרו. לפיכך, אם אמרו לו שנים: 'בעלת שפחה חרופה', והוא אומר: 'לא בעלתי' - נאמן, ואינו מביא קרבן על פיהם; שהרי הוא יודע אם גמר ביאתו, או לא גמר; וזה שאמר 'לא בעלתי', כלומר: 'לא גמרתי'.

ה. הבא על השפחה ביאות הרבה, אינו חייב אלא אשם אחד. ביצד? הבא על השפחה ביאות הרבה בודון, או שפך עליה בשגגה, וגודע לו, וחזר וקא עליה בשגגה, וגודע לו, אפלו מאה פעמים במאה העלמות - מקריב אשם אחד, ומתכפר לו על הכל: על הדונות שבה, ועל השגגות. במה דברים אמורים? בשפחה אחת; אבל הבא על שפחות הרבה, אפלו בעלם אחד - חייב אשם על כל שפחה ושפחה. בעל שפחה והפריש אשמו, וחזר ובעלה אחר שהפריש אשמו - חייב על כל אחת ואחת; שההפרישה מחלקת, ונמצא כמי שהקריב ואחר כך בעל.

ו. וכן אם בעל חמש בעילות בעלם אחד בשפחה אחת, וגודע לו על אחת מהן, והפריש אשמו, ואחר כך גודע על השנייה - מפריש אשם אחר; אף על פי שבעלם אחד היו בלן, הואיל ולא גודע לו אלא אחר שהפריש, נמצא כבועל אחר שהפריש, שדין השוגג והמזיד בשפחה - אחד הוא.

ז. על הגזל ביצד? כל מי שיש בידו משוה פרוטה ומעלה ממזון ישראל, בין שגזלו, בין שגנבו, בין שהפקידו אצלו, או הלווה, או משום שתפוח, או משאר דרכים, וכפר בו [הכחיש שקיבל] ונשבע על שקר, בין בודון בין בשגגה - הרי זה מביא אשם על חטאתו; וזה הוא הנקרא 'אשם גזלות'. ומפרש בתורה, שאין מתכפר

לו באשם זה, עד שישלם המזון שבידו לכעליו; אבל החמש [מהקדש, שבנוסף לקדש], אינו מעכב הכפרה. כבר בארנו בהלכות שבועות, אימתי יהיה חייב בשבועה זו שמקריב עליה אשם זה, ואימתי יהיה פטור ממנה, ועל איזו דרך יתחייב אשמות רבות כמנן חייב השבועות, ועל איזו דרך לא יהיה חייב אלא אשם אחד.

ח. על המעילה ביצד? כל הנהגה בשוה פרוטה מן הקדש בשגגה - מחזיר מה שנהגה, ויוסיף חמש; ונקריב אשם, ויתכפר לו. וכבר בארנו בהלכות מעילה, שהקרבן והקדש מעכבין הכפרה, ואין החמש מעכב.

ט. האוכל מדבר שמועלין בו, בחמשה תמחויין [תבשילים] בעלם אחד - אף על פי שהוא מזבח אחד - אם יש בכל אכילה ואכילה שוה פרוטה, חייב אשם על כל אחד ואחד; שהתמחויין מחלקין במעילה, והרי הם כמינין הרבה - אף על פי שאין מחלקין בחיוב הכרתות. חמרה יתרה יש במעילה - שהרי עשה בה המהנה כנהנה [נתן לחבירו הנותן מעל], ומצטרפת לזמן מרבה - [חצי שיעור לעוד חצי לאחר זמן רב], ושליל שפשה שליחותו [ובכך מעל] חייב המשלח; מה שאין דברים אלו בשאר האסורין. י. כל המחייב אשם ודאי - צריך שיגדע לו חטא תחלה, ואחר כך יקריב אשמו; אבל אם הקריבו קדם שיגדע לו, וגודע לו אחר שהקריב - אינו עולה לו. וכל חטא שחייבין עליו אשם ודאי - אחד המלקה, או כהן משית [כזה גדול שנמשח בשמן], או שאר עם הארץ - שוין בו.

יא. כל חטא שחייבין עליו אשם ודאי - אם נסתפק לו אם עשהו או לא עשהו, פטור מכלום; לפיכך, הבא על ידו ספק מעילה - אינו חייב כלום, כמו שבארנו במעילה. יב. היתה לפניו חתיכה של חלין וחתיכה של הקדש, אכל אחת מהן, ואין ידוע איזו היא - פטור. חזר ואכל את השנייה, מביא אשם על מעילתו; אבל אחר את השנייה, שניהן פטורין.

יג. חתיכה של חלב וחתיכה של הקדש, אכל אחת מהן - מביא אשם תלוי משום חלב. אבל את השנייה - מביא חטאת על החלב, ואשם ודאי של מעילה על ההקדש; בא אחר ואכל את השנייה, אף השני מביא אשם תלוי. חתיכה של חלב וחתיכה של חלב הקדש, אכל אחת מהן - מביא חטאת. אבל את השנייה אחר שגודע לו על הראשונה - מביא שתי חטאות, ואשם ודאי על מעילתו; בא אחר ואכל את השנייה - זה מביא חטאת וזה מביא חטאת, בלבד. כבר בארנו בהלכות מאכלות אסורות, מאיזה טעם נוסף אסור הקדש על אסור חלב; וכן כל פיצא באלו האסורין.

הלכות שגגות פרק י

א. ששה מצותין שיקריבו קרבן עולה ויורד; ואלו הן: המצרע, והיולדת, והנשבע שבועת העדות ידע עדות ממנו

אָבאר באַיזע דורך תתחבב היולדת והמצרע קרפנות הרבה, ובאיזה דרך יתחבב כל אחד מהם קרפן אחד.

ח. כל המביא קרפן על הודון פשגגה - אם היה אנוס, פטור מן הקרפן; ואין צריך לומר שאר עבירות שאינו חייב חטאת אלא על שנגנת - שאם היה אנוס, פטור.

ט. מי שהפריש מעות לכבשה של חטאתו, וצריך (נזקק להן, כגון ששעירה זולה יותר) - הרי זה מביא שעירה, ויחלל אותן המעות על השעירה, ויהנה בהן. וכן אם הפריש לשעירה, ולקח כשבה - יהנה בהן.

י. הפריש מעות לכהמה, והעני - נקח שתי תורים או שני בני יונה, ויחלל עליהן אותן המעות, ויהנה בהן. הפריש מעות לבני יונה או לתורים, והעני - יביא (מנחה) עשירית האיפה, ויחלל עליהן אותן המעות, ויהנה בהן. וכן אם היה עני, והפריש מעות לעשירית האיפה, והעשיר - יוסיף עליהן, ויביא עוף; הפריש לעוף, והעשיר - יוסיף עליהן, ויביא כשבה או שעירה. אפלו היה מורישו גוסס - הרי זה עני, עד שימות מורישו ויירשנו.

יא. עשיר שהפריש כשבה או שעירה, ונפל בה מום - אם רצה, יביא בדמיה עוף; אבל אם הפריש עוף, ונפסל - לא יביא בדמיו עשירית האיפה, שאין לעוף פדיון.

יב. הפריש עשירית האיפה, והעשיר - אם עד שלא קדשה בפלי [שרת] - הרי היא ככל המנחות, ותפדה ותאכל; ומשקדשה בפלי - תעבר צורתה [תפסל], ותצא לבית השרפה.

יג. עשיר שהפריש קן [עופות] למכר אותה, ולקח בדמיה כשבה או שעירה, והעני - יביא קן זו, אף על פי שהיא קדשת דמים שהיא נדחית [כיון שעני לא ראוי להביא קרבן עשיר]. ולמה לא נדחית [בפועל]? מפני שדחוי מעקרו [מלכתחילה] אינו דחוי, והרי נראה קן זה לו עתה. עני שהקריב קרפן עשיר, יצא; ועשיר שהקריב קרפן עני, לא יצא.

הלכות שגגות פָּרָק יא

א. שנוי יש בשגגת טמאת מקדש וקדשיו [טמא שנכנס למקדש או אכל קודש], מה שאין בן בשאר פְּרָתוֹת: שְׁכַל הפְּרָתוֹת - פִּינן שְׁשֵׁנִי וְנוֹדַע לוֹ בַּסּוֹף שְׁחָטָא - אף על פי שלא היתה לו ידיעה בתחלה, הרי זה חייב חטאת; אבל בטמאת מקדש וקדשיו - אינו מביא קרפן עולה ויורד, עד שתהיה לו ידיעה לטמא וידיעה לקדש או למקדש בתחלה, וידיעה לטמא וידיעה לקדש או למקדש בסוף, והעלם ביניהם. פיצד? נטמא ונכנס למקדש או אכל קדש, ואחר כך נודע לו שנטמא ושהיה טמא בשעה שאכל או שונכנס, ושקדש היה זה שאכלו, או מקדש היה זה שונכנס לו - הרי זה פטור מקרפן; עד שידע שנטמא ושזה קדש ושזה מקדש, קדם שיפגס או קדם שיאכל. פיצד? נטמא, וידע שנטמא, וידע שזה מקדש ושזה קדש, ואחר כך נעלמה ממנו הטמא ושכח שנטמא, ונכנס למקדש או אכל קדש, והוא יודע שזה מקדש ושזה קדש, או ששגג ושכח שזה מקדש או שזה בשר קדש, והוא יודע שהוא

ומיאן להעיד ונשבע שאינו יודע מהמעשה [בין בודון בין בשגגה, והנשבע שבועת בטוי לשקר בשגגה [על דבר שעשה או שיעשה, ולא עשה], והטמא שאכל קדש בשגגה, והטמא שונכנס למקדש בשגגה.

ב. קרפן היולדת - אם היתה עשירה - מביאה כבש בן שנתו לעולה, וכן יונה או תור לחטאת. ואם אין ידה משגת - הרי קרפנה יורד, ומביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת; אפלו היתה ידה משגת לשה, ואינה משגת לנסכיו - מביאה קרפן עני.

ג. המצרע פְּשִׁיטָהּ - מביא שלש בהמות, מהן שני כבשים, אחד עולה ואחד אֶשֶׁם, וכבשה לחטאת; אם אין ידו משגת - מביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, וכבש לאֶשֶׁם.

ד. על שבועת העדות, ועל שגגת שבועת בטוי, ועל שגגת טמאת מקדש וטמאת קדשיו [טמא שנכנס למקדש או שאכל קודש] - מביא כשבה או שעירה, כשאר החטאות הקבועות; ואם אין ידו משגת - מביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת; ואם אין ידו משגת לעוף - מביא עשירית האיפה סלת, והיא הקרויה 'מנחת חוטא', שזכר נתפרשו מעשיה בהלכות מעשה הקרפנות. ה. כל הקרפנות האלו מפרשין בתורה, ומפרש זה שחייב להביאן, חוץ מטמא שונכנס למקדש או אכל קדש - שפך פתוב שם: "ונפש כי תחטא, ושמעה קול אלה וגו' או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו' או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' והיה כי יאשם לאחת מאלה וגו'"; מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזה שחייב כאן קרפן לטמא - פְּשִׁיטָהּ וְנִכְנָס למקדש או אכל קדש, והוא לא ידע. אף על פי שהדבר מפי הקבלה, הרי הוא כמפרש, שהרי בפרוש חייבה תורה כרת לטמא שאכל קדש, ולטמא שונכנס למקדש; באוכל נאמר: "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה, וטמאתו עליו - ונכרתה", ובנכנס למקדש נאמר: "ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל, כי את מקדש ה' טמא". וכיון שחייבה תורה כרת על טמאת מקדש וקדשיו, פרשה הקרפן שמביאין על שגגתן. ו. כל קרפנות שהאשה חייבת, בעלה מביא על ידיה [עבורה]. אם היה עני, מביא קרפן עני; ואם היה עשיר, מקריב על ידיה קרפן עשיר. ומביא אדם על ידי בנו ועל ידי בתו ועל ידי עבדו ושפחתו קרפן עני, ומאכילו בנזבחים. ז. המלך וכהן משיח [כהן גדול שנמשח בשמן] - מביאין קרפן על שבועת העדות, או על שבועת בטוי, או על טמאת מקדש וקדשיו, כשאר ההדיוטות; שלא חלק הכתוב קרפן מלך מקרפן הדיוט ומקרפן כהן משיח, אלא במצוות שחייבין על שגגתן חטאת קבועה, כמו שבארנו; אבל בקרפן עולה ויורד, פלס שוין. כבר בארנו בהלכות שבועות, אימתי יהיה חייב על שבועת העדות ועל שגגת שבועת בטוי, ואימתי יהיה פטור עליהן, ועל איזו דרך יהיה חייב קרפנות הרבה כמנזן השבועות, ועל איזה דרך לא יהיה חייב אלא קרפן אחד. ובהלכות מחסרי פפרה

שְׁהֵלָף בְּרֹאשׁוֹן, וְנִעְלָמָה מִמֶּנּוּ טַמְאָה זו, וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֶכָל קֹדֶשׁ - חֵיב, וְאִם עַל פִּי שְׁלֹא הִיָּתָה לוֹ בְּתַחֲלָה יִדְעָה גְמוּרָה לְטַמְאָה, אֲלֵא מִקְצַת יִדְעָה - שְׁהָרִי לֹא יָדַע שְׁהֵלָף בְּשֵׁנִי שְׁבִילִין, שְׁבִהֵלָף שְׁנִיָּהּ יָהָא טַמְא בְּוֹדָא; וְאִם עַל פִּי בֶן חֵיב חֲטָא - שְׁמַקְצַת יִדְעָה, כֻּכָּל יִדְעָה. הֵלָף בְּרֹאשׁוֹן, וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֶכָל קֹדֶשׁ - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק טַמְא.

ז. הִזָּה שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי (כַּסְמָא מִתּוֹ) וְטָבַל אַחֵר שְׁנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ, וְהֵלָף בְּשֵׁנִי, וְחָזַר וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ - חֵיב; שְׁהָרִי נִכְנַס בְּשֶׁהוּא טַמְא לְמִקְדָּשׁ בְּוֹדָא, אוֹ בְּפֶעַם רִאשׁוֹנָה אוֹ בְּשֵׁנִיָּהּ; וְאִם עַל פִּי שְׁכָל יִדְעָה מִהֵן סֶפֶק יִדְעָה הִיא, שְׁהָרִי כָּל שְׁבִיל מִהֵן סֶפֶק הוּא - כֵּאֵן בְּטַמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשִׁי, עָשׂוּ סֶפֶק יִדְעָה בִּידְעָה.

ח. הִיָּה טַמְא, וְאָמְרוּ לוֹ שְׁנִים: 'נִכְנַסְתָּ לְמִקְדָּשׁ', וְהוּא אוֹמֵר לֵהֶן: 'לֹא נִכְנַסְתִּי' - נֶאֱמַן, וְאִינוּ מְבִיא קֶרֶבֶן; שְׁאִם יִרְצָה, יֹאמֵר: 'מִזִּיד הִיָּתִי' [כְּלוּמָר: כּוּוֹנְתִי הִיָּתָה] לֹא נִכְנַסְתִּי [בְּשׁוּגָא]. אָמְרוּ לוֹ שְׁנִים: 'טַמְא הִיָּתָה בְּשִׁנְכֻנְסָתָ לְמִקְדָּשׁ, וּבְפִגְנוֹ נְטַמְאָת, וְיִדְעָתָ שְׁאֵתָה טַמְא' - אִם עַל פִּי שֶׁהִיָּה בֵּין טַמְאָה זוֹ שְׁמַעֲדִין בָּהּ וּבֵין כְּנִיסָתוֹ לְמִקְדָּשׁ יָמִים רַבִּים, שְׁאֵפְשָׁר לוֹ שִׁיאֵמַר: 'כִּבְּרָה טַמְאָתִי', הוּאִיל וְהִכְחִישׁ אֶת הַעֲדִים וְאָמַר: 'לֹא נְטַמְאָתִי מֵעוֹלָם', הָרִי אֵלּוֹ נֶאֱמָנִין, וּמְבִיא קֶרֶבֶן עַל פִּיהֶן; אִם הִבִּיאֻהוּ שְׁנִים לִידֵי מִיתָה חֲמוּרָה, קָל וְחֹמֶר שִׁיבִיאֻהוּ לִידֵי קֶרֶבֶן קָל - שְׁהָרִי הִכְחִישׁוֹ.

ט. טַמְאָת מִקְדָּשׁ אוֹ קֹדֶשִׁי - שֶׁהִיָּה לָהּ יִדְעָה בְּתַחֲלָה, וְלֹא הִיָּה לָהּ יִדְעָה בְּסוֹף - שְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים הִנְעִשָׂה בְּפָנִים וְיוֹם הַכְּפוּרִים תּוֹלִין [מִגִּינִים מִן הַיְסוּרִים], עַד שֶׁיִּנְדַּע לוֹ וְיָבִיא קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיִוָּרֵד. וְשָׂאִין בָּהּ יִדְעָה בְּתַחֲלָה, וְאֶכָל יֵשׁ בָּהּ יִדְעָה בְּסוֹף - שְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּחוּץ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים וְיוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפְּרִין. וְעַל שְׂאִין בָּהּ יִדְעָה, לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוֹף - שְׁעִירֵי הַרְגָּלִים וְשְׁעִירֵי רִאשֵׁי חֲדָשִׁים מְכַפְּרִין. וְעַל זֶדוֹן טַמְאָת מִקְדָּשׁ וְקֹדֶשִׁי - פֶּר כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר, אִם הִיָּה הַמִּזִּיד מִן הַכֹּהֲנִים; וְאִם הִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל, דָּם שְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בְּפָנִים וְיוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר - שְׁנֶאֱמַר: "וְכִפֵּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטַּמְאָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

יום שני כ"ה כסלו ה'תשס"ט

הלכות שגגות פֶּרֶק יב

א. כָּל דָּבָר שֶׁחִזְבִּין עַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָא קְבוּעָה [רְגִילָה] - אִם שְׁגָגוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּהוֹרָאָה, וְהוּרִי לְהִתִּירוֹ, וְשָׁגְגוּ הָעָם בְּהוֹרָאָתוֹ, וְעָשׂוּ הָעָם וְהֵם סוֹמְכִין עַל הוֹרָאָתוֹ, וְאַחֵר כִּף נוֹדַע לְבֵית דִּין שְׁטָעוּ - הָרִי בֵּית דִּין חִזְבִּין לְהִבִּיא קֶרֶבֶן חֲטָאָת עַל שְׁגָגָתוֹ בְּהוֹרָאָה, וְאִם עַל פִּי שְׁלֹא עָשׂוּ הֵן בְּעֶצְמָן מַעֲשֶׂה; שְׂאִין מְשַׁחֲחִין עַל עֲשִׂית בֵּית דִּין כֻּכָּל, בֵּין עָשׂוּ בֵּין לֹא עָשׂוּ - אֲלֵא הוֹרָיָתוֹ בְּלִבְדּוֹ. וְשָׂאֵר הָעָם פְּטוּרִין מִן הַקֶּרֶבֶן, אִם עַל פִּי שֶׁהֵן הַעוֹשִׂין - מִפְּנֵי שֶׁתְּלוּ בְּבֵית דִּין. וְיָמָּה הוּא הַקֶּרֶבֶן שֶׁמְבִיאִין עַל שְׁגָגָה זוֹ? אִם בְּעִבּוּדָה וְזֶה שְׁגָגוּ וְהוּרִי - מְבִיאִין פֶּר לְעוֹלָה וְשְׁעִיר לְחֲטָאָת, מִכָּל שֶׁכֵּט וְשֶׁכֵּט; וְקֶרֶבֶן זֶה הוּא הָאֲמוּר בְּפָרֶשֶׁת

טַמְא, וְנִכְנַס אוֹ אֶכָל, אוֹ שֶׁשָּׁגַג אוֹ שֶׁכַּח שְׁנִכְנַס, וְשֶׁכַּח שְׁנִכְנַס אוֹ שֶׁכַּח שְׁנִכְנַס אוֹ אֶכָל, וְאַחֵר כִּף נוֹדַע לוֹ דְּבָרִים אֵלּוֹ שְׁנִכְנַס מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה מְבִיא קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיִוָּרֵד, כֻּכָּל צֶדֶד וְצֶדֶד מִשְׁשׁ מִחֲלָקוֹת אֵלּוֹ. וּמִנֵּין שְׁדִין שְׁגָגָת טַמְאָת מִקְדָּשׁ וְקֹדֶשִׁי כִּף הוּא? שְׁהָרִי בְּשָׂאֵר שְׁגָגוֹת נֶאֱמַר: "בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ, וְאִשָּׁם. אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חֲטָאָתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא" - בֵּין שִׁנְדַּע בְּסוֹף, אִם עַל פִּי שְׁלֹא יָדַע בְּתַחֲלָה; וּבְטַמְאָת מִקְדָּשׁ וְקֹדֶשִׁי נֶאֱמַר: "וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ", מִכָּל שֶׁהִיָּתָה שֶׁם יִדְעָה בְּתַחֲלָה, וְנֶאֱמַר: "וְהוּא יָדַע" - הָא לְמִדָּת, שֶׁהוּא צָרִיךְ יִדְעָה בְּתַחֲלָה וְיִדְעָה בְּסוֹף, וְהָעֵלֶם בִּינְיָמִים.

ב. נְטַמְא, וְיָדַע שְׁנִכְנַס, אֶכָל לֹא יָדַע בְּאִיָּה אָב [סוּג טוּמְאָה] נְטַמְא, וְשֶׁכַּח שְׁנִכְנַס, וְאַחֵר כִּף נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֶכָל קֹדֶשׁ, וְנוֹדַע לוֹ אַחֵר שְׁנִכְנַס אוֹ אַחֵר שְׁאֶכָל בְּאִיָּה אָב נְטַמְא - הָרִי זֶה חֵיב בְּקֶרֶבֶן, וְאִם עַל פִּי שְׁלֹא יָדַע בְּתַחֲלָה בְּאִיָּה אָב נְטַמְא; הוּאִיל וְיָדַע שֶׁהוּא טַמְא, הָרִי הִיָּתָה שֶׁם יִדְעָתָ טַמְאָה בְּתַחֲלָה. אֶכָל אִם נִעְלָמוּ מִמֶּנּוּ הַלְכוֹת טַמְאָה - כְּגוֹן שְׁנִכְנַס בְּכַעֲדָשָׁה מִן הַשָּׂרֵץ, וְיָדַע שֶׁהָשָׂרֵץ מְטַמְא וְלֹא יָדַע בְּשַׁעוֹר, וְשֶׁכַּח שְׁנִכְנַס בְּשָׂרֵץ כֻּכָּל וְנִכְנַס אוֹ אֶכָל, וְאַחֵר כִּף נוֹדַע לוֹ שְׁנִכְנַס בְּכַעֲדָשָׁה מִן הַשָּׂרֵץ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם חֵיב קֶרֶבֶן, אוֹ פְּטוּר. וְכֵן מִי שְׁלֹא רָאָה הַמִּקְדָּשׁ מִמִּי, וְלֹא הִבִּין מְקוֹמוֹ - אִם נְטַמְא וְיָדַע שְׁנִכְנַס, וְשֶׁכַּח שְׁנִכְנַס, וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ וְלֹא יָדַע בְּתַחֲלָה שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ, שְׁהָרִי לֹא רָאָהוּ מֵעוֹלָם, וְאַחֵר כִּף זָכַר הַטַּמְאָה, וְיָדַע שֶׁהוּא מִקְדָּשׁ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם יִדְעָה שֶׁיֵּשׁ מִקְדָּשׁ בְּעוֹלָם יִדְעָה, אוֹ עַד שִׁנְדַּע מְקוֹמוֹ תַּחֲלָה. יִרְאָה לִי, שְׁאֵלּוֹ הַחֵיבִין בְּקֶרֶבֶן מִסֶּפֶק - אִינֵן מְבִיאִין קֶרֶבֶן, שְׁמָא יִכְנִיסוּ חֲלִין לְעִזְרָה. וְאִם תֹּאמַר: 'וְהִלָּא חֲטָאָת הָעוֹף בָּאָה עַל הַסֶּפֶק, וְאִינֵיהָ נֶאֱכָלָתָ? מִפְּנֵי שֶׁהִמְבִּיא אוֹתָהּ [כְּגוֹן סֶפֶק זָבָה] מִחֹסֶר כְּפוּרִים, וְאִסוּר לְאָכַל בְּקֶדָשִׁים עַד שִׁיבִיא פְּרָתוֹ; אֶכָל מִי שְׂאִינוּ מִחֹסֶר כְּפוּרִים, אִינוּ מְבִיא קֶרֶבֶן מִסֶּפֶק.

ג. מִי שְׁנִכְנַס בְּעִזְרָה - צָרִיךְ שִׁנְדַּע תַּחֲלָה שְׁנִכְנַס וְשֶׁהוּא מִקְדָּשׁ, וְאִם נִעְלַם מִמֶּנּוּ אַחֲרֵי כֵן שְׁנִכְנַס וְהָרִי הוּא זָכּוֹר שֶׁהוּא מִקְדָּשׁ, אוֹ שְׁנִכְנַס מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא מִקְדָּשׁ וְלֹא שֶׁכַּח שְׁנִכְנַס, אוֹ שְׁנִכְנַס מִמֶּנּוּ זֶה וְזֶה - כְּשִׁנְדַּע לוֹ, יָבִיא קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיִוָּרֵד; וְהוּא שִׁנְדַּע בְּשַׁעוֹר, כִּמוֹ שְׁבִיאָרְנוּ בְּהַלְכוֹת בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

ד. מִי שֶׁשְׁמָא עֲצָמוֹ בְּמִזִּיד, וְלֹא שֶׁהָהּ בְּשַׁעוֹר - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם שְׁעוֹר הַשְּׁתַּחֲוִיָּה [- שִׁעוֹר הַשְּׁתַּחֲוִיָּה] לְאִנּוּס בְּלִבְדּוֹ, אוֹ אִם לְמִזִּיד; וְלִפְיָךְ, אִם נִעְלַם מִמֶּנּוּ, וְיָצָא וְלֹא שֶׁהָהּ - אִינוּ מְבִיא קֶרֶבֶן. וְכֵן אִם תִּלָּה עֲצָמוֹ בְּאִוִּיר עִזְרָה - הַדָּבָר סֶפֶק אִם אִוִּיר עִזְרָה בְּעִזְרָה, אוֹ אִינוּ בְּעִזְרָה.

ה. מִי שְׁנִכְנַס לֹא אִם נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֶכָל קֹדֶשׁ בְּטַמְאָה אוֹ לֹא, אִינוּ מְבִיא אִשָּׁם תְּלוּי - שְׂאִין מְבִיאִין קֶרֶבֶן עַל לֹא הוֹדַע, אֲלֵא בְּכִרַת שְׁחִזְבִּין עַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאָת קְבוּעָה.

ו. מִי שֶׁהָיָה לְפָנָיו שְׁנֵי שְׁבִילִים, אֶחָד טַמְא וְאֶחָד טָהוֹר - הֵלָף בְּרֹאשׁוֹן וְחָזַר וְהֵלָף בְּשֵׁנִי, וּבְעֵת שֶׁהֵלָף בְּשֵׁנִי שֶׁכַּח

שבסנהדרין עמקן, או שהיה אחד מהן אינו ראוי להיות ממנה בסנהדרין, כגון שהיה גר או ממזר או זקן שלא ראה בנים [עירי] וכיוצא בהן, ועשו העם על פיהם, ואכלו דם הלב - הרי בית דין פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה על שגגתו. ומנין שאין הכתוב מדבר אלא בבית דין הגדול? שנאמר: "ואם כל עדת ישראל ישגו וגו'". ומנין שעד שהיה כלן ראויין להוריה? שנאמר: "ואם מעיני העדה", עד שהיה להם בעינים; ויהללן הוא אומר: "ושפטו העדה" - מה העדה האמורה בדיני נפשות, כלן ראויין להוריה, אף עדה האמורה בשגגה זו, עד שהיה כלן ראויין להוריה. וכן אם הורו, ידע אחד מהן שטעו, ואמר להן: 'טועים אתם', ורבו עליו המתירים, והתירו - הרי בית דין פטורין, וכל מי שעשה על פיהם חיב להביא חטאת קבועה על שגגתו, שנאמר: "ואם כל עדת ישראל ישגו", עד שישגו כל הסנהדרין. ידע אחד מן הסנהדרין או מעוטן שטעו המתירין, ושתקו - הואיל והורו ולא היה שם חולק, ופשטה ההוריה ברב הקהל - הרי בית דין חייבין קרפון, וכל שעשה על פיהם פטור; ואילו ששתקו - אם עשו על פי אלו שהורו - הרי אלו חייבין, מפני שלא תלו בבית דין. וכן אם נשאו ונתנו בדבר, ואמרו: 'דבר זה מתר הוא', ולא הורו לעם, ולא אמרו להם: 'מתרין אתם לעשות', ושמע השומע מהם בעת שגמרו שהדבר מתר, והלך ועשה כפי מה ששמע - הרי כל העושה חיב חטאת קבועה, ובית דין פטורין; שהרי לא הורו להם בפרוש לעשות. וכן אם הורו, ועשו מעוט הקהל על פיהם, ונודעה השגגה - הרי בית דין פטורין; ואילו המעוט שעשו חייבין, וכל אחד ואחד מביא חטאתו.

ב. והסנהדרין עצמן שעשו בהוריתן, אינן מצטרפין לרב הקהל; עד שהיה הרב שעשו, חוץ מן הסנהדרין. עשו רב אנשי ארץ ישראל על פיהם, אף על פי שאלו העושים שבת אחד, וכן אם עשו רב השבטים, אף על פי שהם מעוט הקהל - בית דין חייבים, והעושים פטורין. כיצד? היו יושבי ארץ ישראל שש מאות אלף ואחד, והיו העושים בהורית בית דין שלש מאות אלף ואחד, והרי כלם בני יהודה בלבד, או שהיו העושים בני שבועה שבטים כלם, אף על פי שיש בהם מאה אלף - הרי בית דין חייבין, וכל העושים על פיהם פטורין. ואין משגיחין על יושבי חוצה לארץ, שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל; ושבת מנשה ואפרים אינם חשובים כשני שבטים לענין הזה, אלא שניהם שבת אחד.

ג. היו העושים מרבין בשעת החטא, ומעטין בשעת הידיעה, או מעטין בשעת החטא, ומרבין בשעת הידיעה - הכל הולך אחר שעת המעשה.

ד. הורו בית דין בחלב מן החלבים שהוא מתר, ואכל מעוט הקהל על פיהם, ונודע להם שחטאו וחזרו בהם [בית דין], ואחר כך הורו שבעבודה זרה פלונית מתרת, ועבד אותה עבודה זרה מעוט אחר על פיהם, וכשיצטרפו

שלח לה: "והיה, אם מעיני העדה נעשיתה לשגגה" - מפי השמועה [מסורת ממושה רבינו] למדו, שבשגגת עבודה זרה הוא מדבר. ואם בשאר כרתות שחייבין על שגגתן חטאת קבועה שגגו והורו - מביא כל שבת ושבת פר חטאת; וזה הוא האמור בפרשת ויקרא: "ואם כל עדת ישראל ישגו". נמצאת למד, שאם שגגו בית דין הגדול בהוריה בעבודה זרה - מביאין כל הקהל שנים עשר פרים עולות, ושנים עשר שעירים חטאות; והן נשרפות, שהרי דמן נכנס לפנים [להוות על הפרוכת ומזבח הזהב]; והן הנקראין 'שעירי עבודה זרה'. ואם בשאר המצוות שגגו, מביאין שנים עשר פרים חטאות; והן נשרפות, מפני שדמן נכנס לפנים. וכל פר מהן נקרא 'פר העלם דבר של צבור', שנאמר: "והקריבו הקהל" - כל קהל וקהל; וכל שבת ושבת קרוי "קהל", שנאמר: "ויצמד יהושפט בקהל יהודה". בין שעשו כל ישראל שבארץ ישראל על פי בית דין שהורו, בין שעשו רב ישראל, אף על פי שהם מעוט מנין השבטים, בין שעשו רב השבטים, אף על פי שהן מעוט כל ישראל - מביאין כמנין כל השבטים פר לכל שבת ושבת, ובעבודה זרה פר ושעיר לכל שבת ושבת; שאף אלו שלא חטאו, מביאין על ידי החוטאים. אפלו עשה שבת אחד בלבד, והוא רב הקהל - הרי כל הצבור מביאין שנים עשר פרים, ובעבודה זרה שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים.

ב. בית דין שנסתפק להן אם שגגו בהוראה, או לא שגגו - אינן חייבין באשם תלוי, שנאמר: "ונודעה החטאת"; עד שתודע ואחר כך יתחייבו בקרפון, כמו שיתבאר. במה דברים אמורים, שבית דין חייבין, ואילו העושים על פיהם פטורין מן הקרפון? בשהיו המורים בית דין הגדול של שבטים ואחד; ויהיה ראש ישיבה [מופלא שבסנהדרין] עמקן בהוריה; ויהיו כלן ראויין להוריה; ויטעו כלם או רבם בדבר זה שהורו בו; ויורו בפרוש ויאמרו לעם: 'מתרין אתם לעשות', וכן אלו ששמעו מפי בית דין, אם אמרו לאחרים: 'מתרין אתם לעשות'; ויצעו כל הקהל או רבו על פיהם; וימזמים שהדבר שהורו בו כדת הורו; ויורו לבטל מקצת, לא שיעקרו כל הגוף [כל המצוה]; וכשיודע להם, ידעו גופו של דבר שהורו בו בשגגה. בכל אלו המאצעים - הוא שהיה בית דין חייבין בקרפון, והעושה על פיהם פטור. אכל אם חסר אחד מכל אלו הדרכים - הרי בית דין פטורין מן הקרפון, וכל מי ששגג ועשה מעשה - מביא חטאת קבועה על שגגתו.

הלכות שגגות פרק יג

א. כיצד אם חסר אחד מכל אלו הדרכים שבארנו, ופטור בית דין ויתחייבו העושים? הרי שהורו בית דין של אחד מן השבטים להם שחלב הקבה מתר, ואכלו אותו אנשי מקומן על פיהם - אותו בית דין פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה על שגגתו. וכן אם הורו בית דין הגדול שדם הלב מתר, ולא היה ראש ישיבה [מופלא

שעקרו כל הגוף, ואין זו וכיוצא בזה שגגת הוראה, אלא שכתה. לפיכך, פטורין מן הקרבן, וכל העושה על פיהם חייב חטאת בפני עצמו. אבל אם טעו והורו ואמרו: 'המוציא מרשות לרשות הוא שחייב, שנאמר: "אל יצא איש ממקומו", אבל הזורק או המושיט, מתר', או שעקרו אב מאבות מלאכות, והורו שאינו מלאכה - הרי אלו חייבין. וכן אם טעו ואמרו: 'המשתחוה לעבודה זרה בפשוט ידים ורגלים הוא החייב, שנאמר: "כי לא תשתחוה לאל אחר", אבל הכורע על הארץ ולא פשט ידיו ורגליו, הרי הוא מתר' - הרי אלו חייבין. וכן אם טעו ואמרו: 'הבא על שומרת יום כנגד יום שראתה דם ביום הוא חייב, שנאמר: "כל ימי זוכה", אבל ראית בלילה, מתר לבוא עליה', וכן אם הורו ואמרו שמי שפרשה אשתו נדה בשעת תשמיש, מתר לפרש ממנה לשעתו כשהוא מתקשה - הרי אלו חייבין. וכן אם טעו ואמרו שהאוכל דם שצא בשעת שחיטה, הוא החייב, אבל האוכל דם הלב, מתר - הרי אלו חייבין. וכן כל כיוצא בטעויות אלו, אם הורו בהן ועשו רב הקהל על פיהן - בית דין מביאין קרבן על שגגתן, וכל העושים על פיהן פטורין.

ג. הורו בית דין שציצא השכת לפי שנכסית החמה, ודמו ששקעה, וילבסוף ורחק החמה - אין זו הוראה, אלא טעות; וכל שעשה מלאכה חייב, אבל בית דין פטורין. וכן אם התירו אשת איש להנשא לפי שהעידו בפניהם שמת בעלה, ואחר כך בא בעלה - אין זו הוראה, אלא טעות; והאשה ובעלה האחרון, חייבין חטאת על שגגתן. וכן כל כיוצא בזה.

ד. בית דין שהורו בשגגה, ושכחו עצמו של חטא שהורו בו - אף על פי שהם יודעים בודאי שחטאו בשגגה, ואף על פי שהעם מודיעין אותם ואומרים להם: 'בכך וכן הוריתם לנו' - פטורין, והעושים על פיהם חייבין בפני עצמם, שנאמר: "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה", לא שידעו אותו החוטאים. כיצד? שגגו והתירו חלב הקבה, ואכלו אותו רב העם, ואחר שידעו ששגגו בהוראה, ושהתירו דבר שחייבים על ודונו ברת ועל שגגתו חטאת קבועה, ונסתפק להם אם מקצת החלבים התירו, או מקצת הדמים התירו - הרי אלו פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה.

ה. בית דין שהורו בשגגה, ונודעה להם שגגתם - בין שהביאו כפרתן, בין שלא הביאו כפרתן - כל העושה כפי הוראתן שפשטה ברב הצבור מאחר שידעו, הרי זה מביא אשם תלוי; הואיל והיה לו לשאל בכל עת על דברים שנתחדשו בבית דין, ולא שאל - הרי זה כמי שנסתפק לו אם חטא או לא חטא. במה דברים אמורים? כמי שהוא עם בית דין במדינה. אבל מי שראה ההוראה, והלך למדינה אחרת - אף על פי שעשה אחר שידעו, פטור; מפני שתלה בהן, והרי אי אפשר לו לשאל. ולא עוד, אלא הנבקה [ממחר] לצאת - אף על פי שעדיין לא יצא לדירה, ועשה על פיהן מאחר שידעו - הרי זה פטור.

האוכלים לעובדים יהיו רב - הרי אלו מצטרפין, אף על פי שהיתה להם ידיעה בינתיים. במה דברים אמורים? בשהיה המורה בית דין אחד; אבל אם מת בית דין שהורה בתחלה, ועמד אחר והורה - אין אלו מצטרפין לאלו.

ה. אפלו הורו שני בתי דינים בדבר אחד, כגון חלב וחלב או דם ודם. וכן אם לא היו העושים שוגגין על פי ההוראה - הרי בית דין פטורין, וכל העושים חייבין. כיצד? הורו בית דין לאכל חלב הקבה בלוי, וידע אחד מן הקהל שטעו ושחלב הקבה אסור, ואכלו מפני הוראתם, שהיה עולה על דעתן שמצוה לשמע מבית דין, אף על פי שהם טועים - הרי זה האוכל חייב חטאת קבועה על אכילתו, ואינו מצטרף למנזן השוגגים על פיהם. במה דברים אמורים? בשהיה זה שידע שטעו חכם או תלמיד שהגיע להוראה; אבל אם היה עם הארץ, הרי זה פטור - שאין ידיעתו באסור ידיעה ודאית, ומצטרף לכלל השוגגים על פיהם. וכן אם לא ידע שטעו, ונתפזר לאכל שמן, ואכל חלב הקבה שהתירוהו, והוא לא ידע שהוא חלב הקבה - הרי זה חייב; מפני שאכילתו מפני שגגתו, לא מפני ההוראה; ואינו מצטרף למנזן השוגגים על פיהם - שנאמר: "לכל העם בשגגה", עד שתהיה שגגה אחת לכל. וכן אם תלה בעצמו, ואכל חלב הקבה שהורו להתירו, לא מפני הוראתם, אלא מפני שהוא מתר בדעתו - הרי זה חייב חטאת קבועה בפני עצמו. זה הכלל: כל התולה בבית דין, פטור - והוא, שיהיו שם כל הדרכים שמנינו; וכל החייב בפני עצמו, אינו מצטרף לרב השוגגים.

ו. הורו בית דין להתיר דבר האסור בנדון, ועשו הקהל על פיהם בשגגה - בית דין פטורין מן הקרבן, מפני שהם מזידין; וכל אחד ואחד מן העושים על פיהם, חייב קרבן בפני עצמו, מפני שהוא שוגג. הורו בית דין בשגגה, וידעו הקהל שטעו, ושאין ראוי לקבל מהם, ואף על פי כן עשו הקהל על פיהם - אלו ואלו פטורין מן הקרבן; בית דין פטורין, שהרי לא עשו הקהל מפני ההוראה; שהטעת אותן; וכל העושים פטורין מן הקרבן, מפני שהן מזידין - שהרי ידעו שטעו, ושאין ראוי לעשות.

הלכות שגגות פרק יד

א. בית דין ששגגו והורו לעקר גוף [מצוח] מגופי תורה, ועשו כל העם על פיהם - בית דין פטורין, וכל אחד ואחד מן העושים חייב חטאת קבועה [ורגילה], שנאמר: "ונעלם דבר" [- פטור], ולא כל הגוף.

ב. לעולם אין בית דין חייבין, [אלא] עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, בדברים שאינם מפרשין ומבאירין בתורה; ואחר כך יהיו בית דין חייבין בקרבן, והעושים על פיהם פטורין. כיצד? שגגו והורו שמתר להשתחוות לעבודה זרה, או שמתר להוציא מרשות [היחיד] לרשות [הרבים, וכן להפך] בשבת, או שמתר לבוא על שומרת יום כנגד יום [- הזבה] - הרי אלו כמי שאמרו 'אין שבת בתורה', או 'אין עבודה זרה בתורה', או 'אין נדה בתורה',

יום שלישי כ"ו כסלו ה'תשס"ט

הלכות שגגות פָּרָק טו

א. כבר בארנו, שכל שגגה שההדייט מביא עליה חטאת הקבועה, כשבה או שעירה - אם שגג בה הנשיא, מביא שעיר; ואם שגג בה כהן [גדול] משיח - שנמשח בשמן הממחה, מביא פר. במה דברים אמורים שבהן משיח מביא קרבן על שגגתו? בשטעה בהוראת עצמו, ועשה מעשה בשגגת הוראתו לבדה - והוא, שיהיה חכם מפלא, שנגמר: "אם הכהן המשיח יחטא, לאשמת העם", הרי משיח בצבור: מה הצבור שהם בית דין, אינם חייבין בקרבן עד שיהיו חכמים ראויין להוראה, ויטעו בהוראה, ויעשו העושים על פיהם, ויורו לבטל מקצת ולקיים מקצת - כף המשיח, בכל הדרכים האלו.

ב. ביצד? כהן משיח שטעה בהוראה לעצמו, ודמה שהזורק מרשות [היחיד] לרשות [הרבים, וכן להפך] בשבת מתר, וזרק מרשות לרשות, והוא תולה בהוראתו לעצמו - כשיודע לו חטאו, לביא פר לחטאת. אבל אם לא תלה בהוראתו, אלא שגג וזרק בשגגה, או שתלה בהוראתו, ולא היה חכם מפלא, או שעקר כל הגוף [המצוה] בהוראתו לעצמו, או ששגג בהוראתו לבטל מקצת [מפרטי המצוה], ולא עשה והוא סומך על הוראתו, אלא עשה בשגגה אחרת, או שהיה מזיד בהוראה ושגג במעשה - הרי זה פטור מקרבן כלל; שדינו להוראת עצמו, כדין הקהל להוראת בית דין לכל דבר. הורה לעצמו, ושכח מאיזה טעם הורה, ובשעת מעשה אמר: 'הריני עושה על דעת הוראתי' - הרי זה מביא פר חטאת.

ג. הורה לעצמו לבטל מקצת ולקיים מקצת בעבודה זרה, ועשה כפי הוראתו - הרי זה מביא שעירה כהדייט; והוא, שישגג בהוראה כמו שבארנו - שאין הכהן המשיח חייב קרבן, אלא בהעלם דבר בהוראה, עם שגגת המעשה בצבור; אבל אם שגג במעשה בלבד בלא הוראה - בין בעבודה זרה, בין בשאר מצוות - אינו מביא קרבן כלל. ד. הורה הכהן המשיח עם בית דין, ושגג הוא והם בהוראה - אף על פי שעשו [הוא והציבור] על פי ההוראה הזאת שטעו בה, הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה, אלא על הוראתו עם הוראת בית דין - הרי זה פטור. ואין צריך פרה בפני עצמו; אלא אם היה בית דין מביאין קרבן, מתכפר לו בכלל הצבור. ואם היה העושים הם המביאים קרבן - אינו מביא קרבן, שהרי אין צריך פרה בפני עצמו.

ה. הורה עם בית דין בשגגה, ושגגו הם בדם והוא בחלב - אינו מתכפר לו עם הצבור, אלא מביא פר לעצמו.

ו. כהן משיח שנסתפק לו אם שגג שגגה זו שהיא שגגת הוראה עם המעשה, או לא שגג אותה - אינו מביא אשם תלוי [מסוק], מפני שהוא בה צבור, שאינם מביאין אשם תלוי על לא הודע [פסוק] של שגגת הוראה. אבל הנשיא - אם נסתפק לו אם חטא או לא חטא - מביא אשם תלוי

כשאר ההדייטות, מפני שאין שגגתו תלויה בהוראתו. אי זה הוא נשיא האמור בתורה? זה מלך שאין עליו רשות מאדם מירא, ואין למעלה ממנו במלכותו אלא ה' אלהיו - בין שהיה מבית דוד, או משאר שבטי ישראל. ואם היו מלכים רבים, ואין אחד מהם עובד את חברו - כל אחד ואחד מהם מביא שעיר עזים על שגגתו. ואי זה הוא כהן משיח? זה כהן גדול שנמשח בשמן המשחה, לא המרבה בכגדים [- שהתמנה ע"י לבישת ח' בגדים].

ז. כהן גדול שנמשח בשמן המשחה, ועבר מעבודתו מפני מום או זקנה וכיוצא בהן, וחטא בשגגה זו - מביא פר על שגגתו; לפי שאין בין כהן משיח המשמש לכהן משיח שעבר, אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה של כל יום - שאין מקריב אותם, אלא כהן המשמש בכהנה גדולה; אבל פר הכא על כל המצוות, שוים הם בו.

ח. נשיא שעשה עם הצבור בהוראת בית דין, הרי זה מתכפר לו בכלל העם - שאם היה בית דין הם שהקריבו על שגגתם, כל העם והמלך פטורין מן הקרבן כמו שבארנו; ואם היו העושים על פי בית דין הם שחייבין בקרבן, והיה המלך מן העושים - הרי זה מביא שעיר, ששעיר נשיא במקום כשבה או שעירה של הדייט הוא עומד.

ט. נשיא שנגזר, עבר מנשיאותו; ונשיא שעבר מנשיאותו, הרי הוא כהדייט. חטא כשהיה נשיא, ועבר מגדלתו - הרי זה מביא שעיר, שנגמר: "על חטאתו אשר חטא", כשעת חטאתו הוא מביא.

י. כהן משיח או מלך שחטאו עד שלא נתמנו - אף על פי שלא נודע להם אלא אחר שנתמנו, הרי אלו כהדייט, שנגמר: "אשר נשיא יחטא", "אם הכהן המשיח יחטא" - עד שיחטא כשהוא נשיא וכשהוא משיח. לפיכך, אם אכל ספק חלב כשהוא הדייט, ונודע לו על ספקו אחר שנתמנה כהן גדול - הרי זה מביא אשם תלוי. אבל חצי זית חלב כשהוא הדייט וחצי זית כשהוא נשיא, בעלם אחד, או שאכל חצי זית כשהוא נשיא וחצי זית אחר שעבר - אינו מצטרף, ופטור. אבל חצי זית כשהוא הדייט, ונתמנה ועבר, ואכל חצי זית כשהוא הדייט - הרי זה ספק אם מצטרף, או כבר הפסיקה הנשיאות.

ברוך רחמנא דסייענן

הלכות מחסרי פרה

יש בכללן ארבע מצוות עשה; וזה הוא פרטן: (א) שתקריב הזבה כשתטהר קרבן; (ב) שתקריב היולדת כשתטהר קרבן; (ג) שיקריב הזב כשיטהר קרבן; (ד) שיקריב המצרע כשיטהר קרבן. ואחר שיקריבו קרבנותיהן, תגמר טהרתן. ובאור מצוות אלו - בפרכים אלו.

הלכות מחסרי פרה פרק א

א. ארבעה הם הנקראין 'מחסרי פרה' - הזבה, והיולדת, והזב, והמצרע. ולמה נקראו 'מחסרי פרה'?

וסופרת שבָּעָה - הרי היא חִיבָת לְהִבִּיא קֶרְבֵּן, וְחִטָּאתָה נֶאֱכֶלֶת. וְכָל מָקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ שֶׁהִיא סֶפֶק זָכָה - הרי זו מְבִיאָה קֶרְבֵּן, וְאֵין חִטָּאתָה נֶאֱכֶלֶת; שֶׁכָּכֵר בְּאֶרְנוּ, שֶׁחִטָּאת הַעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק, תִּשְׂרָף. וְשֵׁם בְּאֶרְנוּ מֵהַ תֵּלֵד הָאִשָּׁה אוֹ תִּפְּלִי, וְתִהְיֶה טְמֵאָה לָדָה, וּמֵהַ תֵּלֵד אוֹ תִּפְּלִי, וְלֹא תִהְיֶה טְמֵאָה לָדָה. וְכָל מָקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ שֶׁהִיא טְמֵאָה לָדָה - הרי זו מְבִיאָה קֶרְבֵּן, וְחִטָּאתָה נֶאֱכֶלֶת; וְכָל מָקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ שֶׁאֵינָה טְמֵאָה לָדָה, הרי זו פְּטוּרָה מִן הַקֶּרְבֵּן.

ז. הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא הִחֲזִיקָה עֲבָרָה, וְהִפִּילָה וְלֹא יָדְעָה מֵהַ הִפִּילָה, אִם נָפַל שֶׁחִיבָת עָלֶיהָ קֶרְבֵּן [נִכְּגוֹן שִׁישׁ לוֹ צוּרַת אֲדָם], אוֹ דָּבָר שֶׁאֵינָה חִיבָת עָלֶיהָ - הרי זו סֶפֶק יוֹלֶדֶת, וּמְבִיאָה קֶרְבֵּן; וְאֵין חִטָּאתָה נֶאֱכֶלֶת. וְכֵן שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהִפִּילוּ שְׁנֵי נָפְלִים, נָפַל אֶחָד רָאוּי לְהַקְרִיב עָלָיו, וְהַנֶּפֶל הָאֲחֵר פְּטוּרָה עָלָיו, וְאֵין אַחַת מֵהֶן מְבִינָה נָפְלָה - כֹּל אַחַת מִשְׁתִּיחֶן מְבִיאָה קֶרְבֵּן מִסֶּפֶק; וְאֵין חִטָּאת אַחַת מִשְׁתִּיחֶן נֶאֱכֶלֶת - שֶׁחִטָּאת הַעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק נִשְׂרָפֶת, שֶׁמָּא אֵינָה חִיבָת, וְנִמְצָאת חִטָּאת זו חֵלִין שֶׁנִּשְׁחַטּוּ בַּעֲזָרָה, שֶׁהֵן אֲסוּרִין בַּהֲנִיָּה כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּהִלְכּוֹת שְׁחִיטָה.

ח. אַחַת הַיּוֹלֶדֶת וְאַחַת הַמִּפְּלֶת, וְלֹד אֶחָד אוֹ וְלִדּוֹת הַרְבֵּה - הרי היא מְבִיאָה קֶרְבֵּן אֶחָד לְכָלֶּן. וְהוּא, שֶׁתֵּלֵד בְּלֶן בְּתוֹךְ יְמֵי מְלָאָה; אֲבָל אִם הִפִּילָה אַחֵר יְמֵי מְלָאָה, מְבִיאָה אֵף עַל הַשְּׁנִי. בִּיצָד? יִלְדָה נִקְבָּה - כֹּל נָפְלִים שֶׁתִּפְּלִי מִיּוֹם הַלָּדָה עַד סוֹף יוֹם שְׁמוֹנִים - הרי הֵן נִחְשָׁבִין עִם הַיֶּלֶד הָרִאשׁוֹן, וְכֹאֲלוּ יִלְדָה תְּאוּמִים זֶה אַחֵר זֶה; וְאֵינָה מְבִיאָה אֶלָּא קֶרְבֵּן אֶחָד. הִפִּילָה נָפַל בְּלִיל אֶחָד וּשְׁמוֹנִים, וּמִיּוֹם אֶחָד וּשְׁמוֹנִים וְהִלָּאָה - אִם הָיָה רָאוּי [הַנֶּפֶל שֶׁתִּחַיֵּב] לְקֶרְבֵּן, הרי זו מְבִיאָה עָלָיו בְּפָנָי עֲצָמוֹ. יִלְדָה נִקְבָּה, וְלֹאֲחֵר שְׁשִׁים יוֹם אוֹ שִׁבְעִים יוֹם הִפִּילָה נִקְבָּה שְׁנִיָּה - כֹּל נָפַל שֶׁתִּפְּלִי בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים שָׁל נִקְבָּה זו הַשְּׁנִיָּה, פְּטוּרָה עָלֶיהָ. וְכֵן אִם הִפִּילָה נִקְבָּה שְׁלִישִׁית אַחֵר שְׁשִׁים אוֹ שִׁבְעִים שָׁל נִקְבָּה שְׁנִיָּה - הרי כֹּל נָפַל שֶׁתִּפְּלִי בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים שָׁל נִקְבָּה שְׁלִישִׁית, פְּטוּרָה עָלֶיהָ; מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֲשׁוֹב עִם הַנֶּפֶל הַשְּׁלִישִׁי, וְהַנֶּפֶל הַשְּׁלִישִׁי חֲשׁוֹב עִם הַשְּׁנִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ יְמֵי מְלָאָה שָׁלוֹ, וְהַשְּׁנִי חֲשׁוֹב עִם הָרִאשׁוֹנָה; וְאֵינָה מְבִיאָה אֶלָּא קֶרְבֵּן אֶחָד עַל הַכֹּל.

ט. הַיּוֹלֶדֶת טְמֵאָה [סְתוּם וְאֵין מִינוּ נִיכָר] אוֹ אֲנִדְרוּגִינִס [יש בו סִמְנֵי זָכָר וְנִקְבָּה], וְהִפִּילָה נָפַל אַחֵר אֲרֻבַּעִים מִיּוֹם לִדְתּוֹ - הרי זו מְבִיאָה קֶרְבֵּן עַל נָפַל זֶה, שֶׁמָּא זָכָר הוּא הָרִאשׁוֹן, וְהַיּוֹלֶדֶת אַחֵר מְלָאָה; וְאֵין חִטָּאתָה נֶאֱכֶלֶת, שֶׁמָּא נִקְבָּה הִיא הָרִאשׁוֹנָה, וּבְתוֹךְ מְלָאָה הִפִּילָה, שֶׁהִיא פְּטוּרָה מִקֶּרְבֵּן שְׁנִי.

י. הָאִשָּׁה שֶׁיָּשָׁ עָלֶיהָ סֶפֶק חֲמֵשׁ לִדּוֹת, אוֹ סֶפֶק חֲמֵשׁ יְזִבוֹת - מְבִיאָה קֶרְבֵּן אֶחָד, וְאוֹכֶלֶת בְּזִבְחִים; וְאֵין הַשָּׂאָר עָלֶיהָ חוֹבָה. הֵיוּ עָלֶיהָ חֲמֵשׁ לִדּוֹת וְדִאִיוֹת, וְחֲמֵשׁ יְזִבוֹת וְדִאִיוֹת - מְבִיאָה קֶרְבֵּן אֶחָד, וְאוֹכֶלֶת בְּזִבְחִים; וְהַשָּׂאָר עָלֶיהָ חוֹבָה. וְכֵן הַדִּין בְּזָב. הֵיוּ עָלֶיהָ חֲמֵשׁ לִדּוֹת וְדִאִיוֹת, וְחֲמֵשׁ לִדּוֹת סֶפֶק, אוֹ חֲמֵשׁ לִדּוֹת וְדִאִיוֹת, וְחֲמֵשׁ יְזִבוֹת

שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן - אֵף עַל פִּי שִׁטְהָר מִטְּמֵאָתוֹ, וְטָבֵל, וְהַעֲרִיב שְׁמֹשׁוֹ [שִׁקְעָה הַשְּׁמֶשׁ] - עֲדִין הוּא חֹסֵר, וְלֹא גָמַר טְהָרָתוֹ כִּדִּי לְאָכֵל בִּקְדָּשִׁים עַד שֶׁיָּבִיא קֶרְבֵּנוֹ; וְקִדְּם שֶׁיָּבִיא כְּפָרְתוֹ, אֲסוּר הוּא לְאָכֵל בִּקְדָּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּכִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.

ב. גֵּר שֶׁמֶל וְטָבֵל, וְעֲדִין לֹא הִבִּיא קֶרְבֵּנוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אֲסוּר לְאָכֵל בִּקְדָּשִׁים עַד שֶׁיָּבִיא קֶרְבֵּנוֹ, אֵינוֹ מִמַּחֲסְרֵי כְּפָרָה; שֶׁקֶרְבֵּנוֹ עֲכָבוּ לְהִיּוֹת גֵּר גָּמוּר, וְלִהְיוֹת כָּכֵל כְּשֵׁרֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִפְּנֵי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל בִּקְדָּשִׁים, שֶׁעֲדִין לֹא נַעֲשֶׂה כְּכִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל. וְכִיּוֹן שֶׁיָּבִיא קֶרְבֵּנוֹ, וְיַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל כְּשֵׁר - אוֹכֵל בִּקְדָּשִׁים. הִבִּיא פְּרִידָה אַחַת [תוֹר אוֹ בֶּן יוֹנָה] בְּשַׁחֲרִית, אוֹכֵל בִּקְדָּשִׁים [אֲעוּ"פ שְׁחִיב לִהְבִּיא שְׁנִיִּים]; וְלַעֲרֹב [לְקוֹרֶאת עֶרֶב, בֵּין הָעֶרְבִיִּים] - יָבִיא פְּרִידָה שְׁנִיָּה - שֶׁקֶרְבֵּנוֹ שָׁל גֵּר עוֹלֶת בְּהִמָּה, אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים, וְשְׁנִיָּה עוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת.

ג. הַזָּב וְהַזָּכָה - קֶרְבֵּן כֹּל אֶחָד מֵהֶן שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חִטָּאת. וְהַיּוֹלֶדֶת - קֶרְבָּנָה כְּבֶשֶׂת עוֹלָה, וְכֵן יוֹנָה אוֹ תוֹר חִטָּאת; וְאִם אֵין יָדָה מִשְׁנֶגֶת - מְבִיאָה שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חִטָּאת. וְהַמַּעֲרֵץ, קֶרְבֵּנוֹ שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׁים - אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אֶשֶׁם, וְכִשְׁבָּה לְחִטָּאת; וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁנֶגֶת - מְבִיאָה קֶן - שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חִטָּאת, וְכִבְשֵׁ לְאֶשֶׁם.

ד. הַזָּב, וְהַזָּכָה, וְהַמַּעֲרֵץ - מְבִיא כֹל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁתָן כְּפָרְתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטְהָרָתוֹ; שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן סוֹפֵר שְׁבַעַת יְמֵי טְהָרָה, וְטוֹבֵל בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וּמַעֲרִיב שְׁמֹשׁוֹ [נִטְהָר בְּשִׁקְיעַת הַשְּׁמֶשׁ], וּמַקְרִיב קֶרְבָּנוֹתָיו בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי.

ה. הַיּוֹלֶדֶת - אֵינָה מְבִיאָה קֶרְבָּנָה בַּיּוֹם אֲרֻבַּעִים לְזָכָר, אוֹ בַּיּוֹם שְׁמוֹנִים לְנִקְבָּה; אֶלָּא מַעֲרֶכֶת שְׁמֹשָׁה, וּמְבִיאָה קֶרְבָּנָה לְמַחֲרָה, שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד וְאַרְבָּעִים לְזָכָר וְיוֹם אֶחָד וּשְׁמוֹנִים לְנִקְבָּה, וְהוּא הַיּוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "וּבְמִלָּאת יְמֵי טְהָרָה, לְכֵן אוֹ לְכַת, תְּבִיא וְגו'". וְאִם הִבִּיאָה קֶרְבָּנָה בְּתוֹךְ יְמֵי מְלָאָה [בְּתוֹךְ הָאֲרֻבַּעִים], לֹא יֵצֵאת. אֶפְּלוּ הִבִּיאָה עַל וְלִדּוֹת הָרִאשׁוֹנִים [שֶׁנּוֹלְדוּ לִפְנֵי זְמַן רַב] בְּתוֹךְ יְמֵי מְלָאָה שָׁל וְלֹד זֶה, לֹא יֵצֵאת. עֲבָרוּ יָמִים אֵלּוּ, וְלֹא הִבִּיאוּ כְּפָרְתָן - הרי אֵלּוּ מַקְרִיבִין כְּפָרְתָן לְאַחֵר זְמַן. וְכֹל זְמַן שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּ חִטָּאתָם, אֲסוּרִים לְאָכֵל בִּקְדָּשִׁים; אֲבָל הָעוֹלָה וְהָאֶשֶׁם, אֵינָן מַעֲכָבִין. כְּכֹר בְּאֶרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת, שֶׁכָּל מַחֲרִיב קֶרְבֵּן, אֵין מַקְרִיבִין עַל יָדָם אֶלָּא מִדַּעֲתָם - חוּץ מִמַּחֲסְרֵי כְּפָרָה, שֶׁאֵין צָרִיכִין דַּעַת בְּעָלִים; שֶׁהָרִי אָדָם מְבִיא קֶרְבֵּן עַל בְּנָיו וּבְנוֹתָיו הַקְּטָנִים, אִם הֵיוּ מִמַּחֲסְרֵי כְּפָרָה, וּמֵאֲכִילִם בְּזִבְחִים.

ו. אֵיזוֹ הִיא זָכָה? זוֹ שֶׁנֶּבֶךְ דָּמָה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה, בְּלֹא עַת נִדְתָּה [שֶׁלֹּא בַּיּוֹמִים הַמוֹגֵדִים כִּימֵי נִידָה"]; וְזוֹ הִיא זָכָה גְּדוֹלָה, שֶׁצָּרִיכָה סְפִירַת שְׁבַעַת יָמִים נָקִים] וְחִיבָתָה בְּקֶרְבֵּן. וְכָכֵר בְּאֶרְנוּ בְּעִנְיַן הַנִּדָּה, אֵימָתִי תִהְיֶה הָאִשָּׁה זָכָה בְּדָמִים שֶׁתִּרְאָה, וְאֵימָתִי לֹא תִהְיֶה זָכָה אֶלָּא נִדָּה אוֹ טְהוֹרָה, וּמָתִי תִהְיֶה סֶפֶק זָכָה. כֹּל מָקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ שֶׁהִיא זָכָה

דרכים בלבד. וכשם שתולין לקטן בחליו, כך תולין לו בחלי אמו - אם היה יונק ממנה, או צריך לאמו.

ה. במה דברים אמורים, שבודקין את הזב בדרכים אלו? בראיה שניה של זוב, שבה יעשה זב, כמו שיתבאר; אבל ראיה ראשונה, אפלו ראה אותה באנס, וראיה השנייה מחמת בשרו [מחולשת אברי הזרע] - הרי זה טמא טמאת יביות. ואף על פי כן בודקין אותו בראשונה, כדי למנות בה שלש ראיות לחיבו קרבן. ראיה שלישית - אין בודקין אותו בה, אלא אפלו ראה אותה מחמת אנס, הואיל ונזקק לטמאה, שהרי ראיות שנעשה בהן זב מחמת בשרו היה; ולפיכך יתחייב בקרבן.

ו. הרואה ראיה אחת של זוב, הרי הוא כבעל קרי. ראה שמים - הרי זה זב, צריך ספירת שבועה, וביאת מים חיים [טבילה במעיין דווקא]; ואינו חייב בקרבן. ראה שלש ראיות - הרי זה זב גמור, וחייב בקרבן. ואין בין זב שראה שתי ראיות לרואה שלש, אלא קרבן בלבד. ודברים אלו, כלן דברי קבלה מפי משה רבנו מסיני.

ז. אחד הרואה שתי הראיות או שלש, בשעה אחת זו אחר זו, או שראה ראיה בכל יום, זה אחר זה - הרי זה זב; לפי שתלה הכתוב את הזב בימים, שנאמר: "כי זוב זוב דמה ימים רבים"; והזב, לא תלה אותו בימים.

ח. ואם הפסיק הזב בין ראיה לראיה יום גמור - אינן מצטרפות. כיצד? ראה ראיה בשבת, וראיה שניה בשני בשבת - אין מצטרפות, ואינו זב. וכן אם ראה ראיה שניה באחד בשבת, וראה ראיה שלישית בשלישי בשבת - אינו חייב בקרבן; שאין זו מצטרפת לשמים, שהרי הפסיק ביניהן יום אחד. אבל אם ראה אחת היום, ואחת בלילה שלאחריו - הרי אלו מצטרפות; ואין צריך לומר, שאם ראה אחת בלילה, ושניה ביום - שהן מצטרפות. וכן אם ראה שלש ראיות בשלש לילות, זה אחר זה - הרי אלו מצטרפות.

ט. ראית הזוב - אין לה שעור, אלא הרואה כל שהוא טמא, שנאמר: "החתים בשרו" - כל שהוא נזר בבשרו, מטמא.

י. היה הזוב נגרר ויוצא, ולא פסק - אם יש מתחלת הראיה עד סופה, כדי טבילה וספוג [ניגוב] או יתר - הרי זו נחשבת כשתי ראיות, הואיל והיא ארקה כשמים; ואם לא הארקה בשעור הזה - אפלו פסק הזוב ביניהם, הרי זו ראיה אחת. וכן אם היתה ראיה אחת ארקה בשלש ראיות, שנמצא מתחלתה ועד סופה כשתי טבילות ושני ספוגין - הרי זו נחשבת כשלש ראיות, ויביא קרבן.

יא. ראה ראיה אחת, והפסיק כדי טבילה וספוג, ואחר כך ראה שמים, או אחת ארקה כשמים; או שראה שמים או אחת מרבה כשמים, והפסיק כדי טבילה וספוג, ואחר כך ראה אחת - הרי זה זב גמור.

יב. ראה ראיה אחת, מקצתה בסוף היום ומקצתה בתחלת הלילה - אף על פי שאינה ארקה כשמים - הרי אלו שתי ראיות, שהימים מחלקין הראיה. לפיכך, הרואה ראיה אחת בין השמשות, שהוא ספק מן היום ומן הלילה - הרי זה ספק לטמאה.

ספק - מביאה שני קרבנות: אחד על הודאי ונאכל, ושאר הודאיות עליה חובה; ואחד על הספק ואינו נאכל, ואין השאר עליה חובה. ואוכלת בזבחים.

יא. האשה שנתגירה, ואין ידוע אם עד שלא נתגירה ילדה, או משנתגירה ילדה - הרי זו מביאה קרבן מספק, ואין חטאתה נאכלת. כבר בארנו בהלכות שגגות, שכל מחסרי כפרה מספק שעבר עליהם יום הכפורים - חייבין להביא אחר יום הכפורים; שקרבן זה, מכשירן לאכל בקדשים.

יב. האשה שיש עליה לדה או זיבה - מביאה מעות הקנים [- שתי תורים], ונותנת בשופר [קופה], ואוכלת בקדשים לערב; חזקה - שאין בית דין של כהנים עומדין משם [יורדים מהמזבח], עד שיקלו כל המעות שבשופר, ויקריבו כנגדן קנים, כמו שבארנו בשקלים ובהלכות כלי המקדש והעובדין בו.

יג. האשה שהביאה חטאתה, ומתה - יביאו היוזשים עולתה; אף על פי שלא הפרישה אותה מחיים, כבר נשתעבדו נכסיה לקרבן, והשעבוד - דין תורה הוא.

הלכות מחסרי כפרה פרק ב

א. הזב האמור בתורה, היא שכבת זרע הבאה מחלי החללים [המקומות החלולים בגוף] שהיא מתקבצת בהם. וכשיצא הזוב, אינו יוצא בקשוי כשכבת זרע, ואין ביציאתו תאנה ולא הנגיה; אלא נגרר ויורד כמו בצק של שעורים, דיהה כלכן ביצה המזורה [שלא נולדה מזכר]. אבל שכבת זרע - לכונה, קשורה כלכן ביצה שאינה מזורה.

ב. הרואה ראיות הזוב הגורמות לו להיות זב [- ראה שניה], מחמת חלי [הגוף] או אנס וכיוצא בהן - אינו זב, שנאמר: "זב מבשרו" - מחמת בשרו [מפני חולשת אברי הזרע] היא שהיה טמא, לא מחמת דבר אחר. מכאן אמרו, בשבועה דרכים בודקין את הזב - במאכל, ובמשותה, במשא, ובקפיצה, בחלי, ובמראה, ובהרהור. כיצד? אבל אכילה נסה [מרובח], או שתה הרבה, או שאכל או שתה אוכלין או משקין המביאין לידי שכבת זרע, או שנשא משוי כבד, או שקפץ מקום למקום, ובכלל דבר זה אם הפה על גבו, או שהיה חולה, או שראה אשה והתאנה שכבתה, או שהרהר בעסקי בעילה, אף על פי שלא הרהר בעצילת אשה שהוא מפירה - אם קדם אחד מכל אלו, וראה ראיה של זוב - תולין בו, ואינו טמא.

ג. הרואה קרי - אינו מטמא בזוב מעת לעת, שראיה זו של זוב מחמת שכבת זרע [- הקרי] היא; וכן למראה ולהרהור, תולין בהן מעת לעת. אבל למאכל ולמשותה ולמשא ולקפיצה, תולין בהן כל זמן שמצטער [נחשש עדיין חולשה מהן].

ד. מי שמל, ואחר כך ראה זוב, בין גוי ישראל - תולין לו במילה כל זמן שמצטער. גוי שראה קרי, ונתגיר - מטמא בזיבה מיד, ואין תולין לו מעת לעת. קטן - אין תולין לו לא במראה ולא בהרהור, שאין לקטן מראה וקהור המביא לידי זוב; לפיכך, בודקין אותו בתמשה

האחרונה; שהרי ראיה ראשונה של כל זב, כשכבת זרע היא חשוכה, ואם ראה אחריה שמים, מצטרפת עמה לקרן. אבל אם ראה שמים כליל שמיני, ואחת ביום שמיני - אין מצטרפות, ואינו מביא קרן על זיבות זו האחרונה. ו. הכל מתטמאין בזיכה - אפילו קטן בן יומו, והגרים, והעבדים, וחרש ושוטה. ויראה לי שמביאין עליהן כפרה כדי להאכילן בקדשים; וחטאתן נאכלת, שהרי הן קטן שאינו בן דעת. וסריס [שנסתרס ע"י] אדם וסריס חמה [מלידה], מתטמאין בזיכה ככל האנשים.

ז. הטמטום [סתום ואין מינו ניכר] והאנדורגינוס [יש בו סימני זכר ונקבה] - נותנין עליהן חמרי האיש וחמרי האשה: מתטמאין בדם בנשים, ובלבן באנשים; וטמאתן בספק. לפיכך, אם היה אחד מהן זב בעל שלש ראיות, או זכה שראת דם שלשה ימים זה אחר זה - מביאין קרן, ואינו נאכל. היה מונה שבעת ימי נקיים ללבן, וראה אדם, או לאדם, וראה לבן - הרי זה אינו סותר.

הלכות מחסרי כפרה פ"ד

א. כשיתבאר הצרוע מצרעתו, אחר שמטהרין אותו בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים, ומגלחין את כל בשרו, ומטבילין אותו - אחר כל זאת, יכנס לירושלם, ומונה שבעת ימים, ויביום השביעי מגלח תגלחת שניה בתגלחת הראשונה, וטובל; והרי הוא טבול יום, ומעריך שמשו [נסהר כשתשקע השמש]. ולמחר בשמיני טובל פעם שניה, ואחר כך מקריבין קרבנותיו. ומפני מה טובל בשמיני, אחר שטבל מאמץ? מפני שהיה רגיל [לגעת] בטמאה בימי חלטו [בידודו כמצורע], ואינו נזהר ממשום טמאה, ושקמא נטמא אחר שטבל, לפיכך טובל בשמיני בעזרת הנשים בלשפת המצרעים ששם, אף על פי שלא הסיח דעתו [ונוהר מטומאה].

ב. נתאחר ולא גלח בשביעי, וגלח בשמיני או אחר כמה ימים - ביום שיגלח יטבל ויעריך שמשו, ולמחר יביא קרבנותיו אחר שיטבל פעם שניה, כמו שבארנו. כיצד עושין לו? המצרע עומד חוץ לעזרת ישראל פנגד פתח מזרחי, ופניו למערב; ושם עומדין כל מחסרי כפרה בעת שמטהרין אותם, ושם משקין את השוטות. והכהן לוקח האשם של מצרע כשהוא חי, ומניף אותו עם לג השמן במזרח, כדרך כל התנופות; ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו - יצא. ואחר כך מביא את האשם למצרע עד הפתח, ומכניס [המצורע] שתי ידיו לעזרה, וסומך עליו, ושוחטין אותו מיד. ומקבלין שני כהנים את דמו - אחד מקבל בכלי, לזרקו על גבי המזבח, ואחד בידו הימנית, ומערה לידו השמאלית, ומזה [על המצורע] באצבעו הימנית; ואם שנה וקבל בשמאל תחלה, פסל. הכהן שקבל מקצת הדם בפלי - מוליכו, וזורקו על המזבח תחלה. ואחר כך יבוא הכהן שקבל הדם בכפו אצל המצרע, הכהן מבפנים והמצרע מבחוץ; ומכניס המצרע ראשו [לתוך החלל הפנימי], ונותן הכהן מן הדם שכפפו

יג. ראה ראיה אחת ביום, ואחת בין השמשות - הרי זה זב ודאי לטמאה, וספק לקרן; ומביא קרן, ואינו נאכל. יד. ראה ראיה אחת בין השמשות של שבת, וראיה שניה בין השמשות של מוצאי שבת - הרי זה ספק לטמאה, וספק לקרן; ספק לטמאה - שמא ראיה ראשונה היתה בערב שבת, והשניה במוצאי שבת, והרי הפסיק שבת ביניהן, ואין כאן זיבות כלל. והרי הוא ספק לקרן - שמא אחת מהן היה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, שהיא חשוכה כשמים, והרי ראה שלש ראיות, שהוא חייב בקרן; ולפיכך, מביא קרן, ואינו נאכל.

יום רביעי כ"ז כסלו ה'תשס"ט

הלכות מחסרי כפרה פ"ג

א. כל הימים שהזב רואה בהם זיבות, הרי הוא טמא. וכשיפסק הזיבות, מונה שבעת ימי נקיים כזבה, וטובל בשביעי, ומעריך שמשו [נסהר כשתשקע השמש]; ובשמיני מביא קרנו, אם היה בעל שלש ראיות. ואם ראה ראיה של זב, אפילו בסוף יום שביעי אחר שטבל - סותר הכל, ומתחיל למנות שבעת ימי נקיים מאחר יום ראיה האחרונה. ב. זב שראה קרי באחד משבעת ימי הספירה - אינו סותר אלא יומו בלבד, ומשלים שבעת ימים ומביא קרנו. כיצד? ראה קרי ביום החמישי - סופר אחריו שלשה ימים, וטובל בשלישי, ומביא קרנו ברביעי.

ג. זב שבדק ביום ראשון מימי הספירה, ומצא טהור, ולא בדק כל שבעה, וביום השביעי בדק ומצא טהור - הרי זה בחזקת טהור. אפילו בדק ביום הטמאה עצמו [לאחר שנטמא], ומצא טהור, ופסק הזב, ולא בדק למחר בתחלת ימי הספירה, ובדק בשביעי או בשמיני, ומצא טהור - עלו לו ימי הספירה, והרי זה בחזקת טהור.

ד. כל ראיה שהיא סותרת, אינה מביאה לידי קרן. כיצד? ראה שתי ראיות בלבד, והפסיק יום או יומים, והרי הוא מונה שבעת ימי נקיים, ובתוך השבעה ראה ראיה של זב - אינה מצטרפת לשמים, אלא סותרת; ומתחיל למנות, כמו שבארנו. אפילו ראה בתוך ימי הספירה שלש ראיות זו אחר זו, אפילו ראה אותן ביום אחד, אפילו ראה שלש ראיות בסוף יום שביעי של שבעת ימי נקיים - אינו מביא קרן; שראיות אלו, לסתירה הן. ראה שלש ראיות כליל שמיני - מביא קרן, שאין ראיות אלו סותרין. במה דברים אמורים? בזב בעל שתי ראיות. אבל זב בעל שלש שראה שלש ראיות כליל שמיני שאחר שבעת ימי נקיים - אינו מביא קרן שני על שלש ראיות אלו, אלא קרן אחד על השלש הראשונות; שאף על פי שאין שלש אחרונות סותרות, הרי לא יצא לזמן שראוי לקרן; והלילה מחסר זמן הוא לכל - חוץ מילולית שהפילה כליל אחד ושמונים, שהיא מביאה קרן שני, כמו שבארנו. ודבר זה, מפי הקבלה [מסורת ביד החכמים]. ה. ראה ראיה אחת כליל שמיני, ושתי ראיות ביום שמיני - הרי אלו מצטרפין, ומביא קרן שני על זיבות זו

ו. הקדים מתן השמן למתן הדם - ימלא הלג שמן, ויחזור ויתן השמן אחר הדם; הקדים מתן השמן על הבהונות למתן שבע (ההזיות כנגד קודש הקדשים) - ימלא הלג, ויחזור ויתן על הבהונות אחר מתן שבע, שנאמר: "זאת תהיה תורת המצרע", שתהיה כל תורתו על הסדר.

ז. נתן שבע המתנות שלא לשמן [לא לשם מצורע זה] - לא הרצה, והקשר המצרע.

ח. מצרע שנתנע אחר שהביא אשמו, צריך קרבן אחר לצרעת שניה; וכן אם הביא אשמו, ונתנע, והביא אשמו, ונתנע - צריך קרבן על כל אחת ואחת. אבל אם נתנע, ונתרפא, והביא צפרים, וחזר ונתנע, ונתרפא, והביא צפרים - קרבן אחד כלל.

ט. מצרע שהביא קרבן עני, והעשיר, או עשיר והעני, קדם שיקריב קרבנותיו - הכל הולך אחר האשם: אם היה בשעט שחיתת האשם עשיר, ישלים קרבן עשיר; ואם היה עני, ישלים קרבן עני.

י. שני מצרעין שנתערבו קרבנותיהן, ונזרק דם אחת משתי החטאות שלהן, ואחר כך מת אחד מן המצרעים - כיצד עושה זה המצרע החי? להביא חטאת בהמה, אינו יכול - שמא זו שנוזק דמה חטאתו היא, ואין מביאין חטאת בהמה על הספק; ולהביא חטאת העוף, אינו יכול - שעשיר שהביא קרבן עני, לא יצא. וכיצד יעשה? יכתב כל נכסיו לאחר, ונמצא עני, ויביא חטאת העוף מספק, ולא תאכל, כמו שבאנו; ונמצא אוכל בקדשים.

יא. עשיר שאמר: 'קרבנו של מצרע זה עלי', והיה המצרע עני - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי יד הנודר משגת. ועני שאמר: 'קרבנו של מצרע זה עלי', והיה המצרע עשיר - הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי זה הנדר חייב בקרבנות עשיר.

ברוך רחמנא דסייע

יום חמישי כ"ח כסלו ה'תשס"ט

הלכות תמורה

יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פֶּרֶט: (א) שלא ימיר; (ב) שתהיה התמורה קדש, אם המיר; (ג) שלא ישנה הקדשים מקדשה לקדשה. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות תמורה פרק א

א. כל הממיר [החליף בהמת חולין בבהמת קודש] - לוקה על כל בהמה ובהמה שימיר, שנאמר: "לא יחליפנו, ולא ימיר אתו"; ואף על פי שלא עשה מעשה. מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שכל מצות לא תעשה שאין בה מעשה, אין לוקין עליה - חוץ מנשבע, וממיר, ומקלל את חברו בשם [ה']; שלשה לאוין אלו - אי אפשר שיהיה בהן מעשה כלל, ולוקין עליהן. ולמה לוקין על התמורה, והרי לאו שבה נתק [סמור] לעשה [ואין לוקין עליו], שהרי

על תנוף אָזְנוּ הימנית [הבשר הקשה שבתוך האוזן], ואחר כך יכניס ידו הימנית, ויתן על בהן ידו, ואחר כך יכניס רגלו הימנית, ויתן על בהן רגלו. ואם נתן על השמאל, לא יצא. ואחר כך מקריב חטאתו ועולתו. ואחר שיתן הדם על הבהונות, נוטל הכהן מלג השמן, ויוצק לתוף כפו של חברו השמאלי; ואם יצק לתוף כף עצמו, יצא. וטובל אצבעו הימנית בשמן שבכפו, ומזה שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים - על כל הזיה, טבילת אצבע בשמן; ואם הזיה, ולא כוון כנגד בית קדש הקדשים - פשוט. ואחר כך יבוא אצל המצרע, ויתן מן השמן על מקום דם האשם, בתנוף אֶזְנוּ ובהן יד ובהן רגל; והנותר מן השמן שבכפו, יתנונו על ראש המטהר. ואם לא נתן, לא כפר. ושאר הלג, מתחלק לכהנים.

ג. שירי הלג - אינו נאכל אלא בעזרה לזכרי כהנה, כשאר קדשי קדשים; שהרי הקש לאשם. ואסור לאכל מלג השמן, עד שיתן ממנו מתן שבע ומתן בהונות; ואם אכל - לוקה, כאוכל קדשים קדם זריקה.

הלכות מחסרי כפרה פרק ה

א. איזה הוא תנוף אֶזְנוּ? זה גדר האמצעי [הבשר הקשה שבפנים האוזן]. נתן על צדי הבהונות [בצידי הציפורן], פֶּשֶׁר; נתן על צדי צדיהן [בצד שכנגד הציפורן], פסול. בין שנתן השמן על דם האשם עצמו מלמעלה [כשר, ואין הדם חוצץ], בין שנתן בצד הדם - אפלו נתקנה הדם קדם שיתן השמן - נותן השמן על הבהונות, שנאמר: "על מקום דם האשם". אין לו בהן יד ימנית, או בהן רגל ימנית, או שאין לו אֶזְנוּ ימנית - אין לו טהרה עולמית.

ב. אשם מצרע ששחטו שלא לשמו [כגון לשם עולה], או שלא נתן מדמו על גבי הבהונות - הרי זה עולה למזבח, וטעון נסכים כנספי אשם מצרע; וצריך המצרע אשם אחר להכשירו.

ג. הקדים [שחיתת] חטאתו לאשמו - לא יהיה אחד ממרס [מערבב] בדמה [שלא ייקרש, ובינתיים ישחטו האשם], אלא תעבר צורתה [תתעפס או תיפסל בלינה], ותצא לבית השרפה.

ד. יש לאדם להביא אשמו היום, ולגו [לוג השמן] אחר עשרה ימים; ואם רצה לשנות הלג לאשם מצרע אחר - משנה, אף על פי שקדש בכלי. חסר הלג עד שלא יצק [לכף הכהן], ימלאנו; חסר מאחר שיצק, יביא אחר בתחלה.

ה. יצק מן השמן לכפו, והתחיל להזות, ונשפף הלג - אם עד שלא גמר מתן שבע [הזיות] נשפף הלג - יביא אחר, ויתחיל במתן שבע; גמר מתן שבע ונשפף הלג - יביא אחר, ויתחיל לכתחלה בבהונות; התחיל בבהונות, ונשפף הלג קדם שיגמר - יביא אחר, ויתחיל לכתחלה בבהונות. גמר הבהונות, ואחר כך נשפף הלג, קדם שיתן שאר השמן שבכפו על ראש המטהר - אינו צריך להביא לג אחר; שמתנת הראש אינה מעכבת - שנאמר: "והנותר בשמן", "וימיתר השמן".

יב. קרָבָנוֹת בְּדָק הַבֵּית [שנתרמו על מנת שימכרו ודמיהם יהיו להחזקת המקדש] - אינן עושין תְּמוּרָה, שְׁנֵאֲמַר בַּמַּעֲשֵׂר: "לא יבקר בין טוב לרע, ולא ימירנו". והלא המַעֲשֵׂר בכלל כל הקדשים הֵיזָה, וְלָמָּה יָצָא? לְלַמֵּד עַל הַכֶּלֶל [לשאר הקרבנות]: מה מַעֲשֵׂר קָרְבֵּן יָחִיד - יָצָאוּ קָרְבָנוֹת צָבוּר, וְכֵן הַשְׁתַּפֵּין. מה מַעֲשֵׂר קָרְבֵּן מִזְבֵּחַ - יָצָאוּ קֳדָשֵׁי בְּדָק הַבֵּית. מה מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה הִקְשָׁה לְמַעֲשֵׂר דָּגָן, שֶׁאֵין חִיבִין בּוֹ אֲלָא יִשְׁרָאֵל וְלֹא גוֹיִם - יָצָאוּ קָרְבָנוֹת גוֹיִם, שֶׁאֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יג. הַמִּקְדִּישׁ בַּעֲלַת מוֹם קְבוּעַ, אֵינָה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה - מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ גּוֹפֶה קָדוֹשׁ גָּמוּר, וְאֵינָה אֲלָא קֳדָשֵׁי דְמִיָּם; אֲכָל הַמִּקְדִּישׁ בַּעֲלַת מוֹם עוֹבֵר, אוֹ שֶׁהִקְדִּישׁ תְּמִימָה וְאַחֵר כֶּף נולד [נחיה] לָהּ מוֹם קְבוּעַ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה.

יד. אֶחָד הַמִּמִּיר תָּמִים בְּכַעַל מוֹם, אוֹ בַּעַל מוֹם בְּתָמִים, אוֹ שֶׁהִמִּיר בְּקָר בְּצֹאן, אוֹ צֹאן בְּבָקָר, אוֹ בְּכִשִּׁים בְּעִזִּים, אוֹ עִזִּים בְּכִשִּׁים, אוֹ נִקְבוֹת בְּזָכָרִים, אוֹ זָכָרִים בְּנִקְבוֹת, אוֹ שֶׁהִמִּיר אֶחָד בְּמֵאָה, אוֹ מֵאָה בְּאַחַד, בֵּין בְּכַת אֶחָד, בֵּין בְּזָה אֶחָד זֶה - הָרִי אֵלּוּ תְּמוּרָה, וְלוֹקָה כְּמִנְיָן הַבְּהֵמוֹת שֶׁהִמִּיר. **טו.** אֵין הַתְּמוּרָה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, וְלֹא וְלֹד בְּהֵמָה הִקְדִּישׁ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, שְׁנֵאֲמַר: "וְהִזָּה הוּא וְתִמְוֹרָתוֹ" - "הוּא", וְלֹא וְלֹד; "וְתִמְוֹרָתוֹ", וְלֹא תְּמוּרָת תְּמוּרָתוֹ. אֲכָל הַמִּמִּיר בְּבֵהֵמָה, וְחֹזֵר וְהִמִּיר בָּהּ, וְחֹזֵר וְהִמִּיר - אֶפְלוּ אֵלָּה, בְּלֵן תְּמוּרָה; וְלוֹקָה עַל כָּל אֶחָד וְאַחֵר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

טז. אֵין מִמִּירִין אֲכָרִים אוֹ עֲבָרִים בְּשִׁלְמִים, וְלֹא שִׁלְמִים בָּהֶן. בִּיצֵד? הָאוֹמֵר: "רִגְלָהּ שֶׁל בְּהֵמָה זֹה", אוֹ יָדָהּ, תַּחַת עוֹלָה זֹה, אוֹ שְׁאֵמֵר: "עֲבַר בְּהֵמָה זֹה תַּחַת עוֹלָה זֹה" - אֵינָה תְּמוּרָה. וְכֵן הָאוֹמֵר: "בְּהֵמָה זֹה תַּחַת יָדָהּ" אוֹ "רִגְלָהּ שֶׁל עוֹלָה זֹה", אוֹ שְׁאֵמֵר: "בְּהֵמָה זֹה תַּחַת עֲבָרָה שֶׁל חֲטָאת זֹה" - אֵינָה תְּמוּרָה.

יז. הַמִּמִּיר בְּכִלְאִים [נולד מגדי וכבשה], אוֹ בְּטֶרְפָּה [חולה בחולי הממית], וְיוֹצֵא דֶפֶן [נולד בניתוח קיסרי], אוֹ בְּטֶמְטֻם [סתום ואין מינו ניכר] וְאַנְדְּרֵגִינִס [יש בו סימני זכר ונקבה] - אֵין הִקְדָּשָׁה חֻלָּה עֲלֵיהֶן, וְהָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהִמִּיר בְּגִמְלָה אוֹ בְּחֵמֹר, לְפִי שֶׁאֵין בְּמִינָן קָרְבֵּן; וְלִפְיָכֶף אֵינוֹ לוֹקָה. מֵה בֵּין אֵלּוּ לְכַעַל מוֹם? בַּעַל מוֹם, יֵשׁ בְּמִינוֹ קָרְבֵּן; אֵלּוּ, אֵין בְּמִינָן קָרְבֵּן.

יח. הָרוֹבֵעַ [שור שבא על אשה] וְהַנֶּרְבֵּעַ [בהמה שבא עליה אדם] - הָרִי הֵן בְּכַעַל מוֹם, וְעוֹשִׂין תְּמוּרָה; וְכֵן כָּל בִּיצֵא בָּהֶן.

יט. בְּהֵמָה שֶׁחֲצִיָּה קֳדָשׁ וְחֲצִיָּה חָל [כגון של שותפים ואחד הקדוש חלקו] - לֹא עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, וְלֹא נַעֲשִׂית תְּמוּרָה.

כ. כָּל הַחֲטָאוֹת שֶׁדִּינָן שְׁמִיתוֹת [כגון שמתו בעלי הקרבן], אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה; וְכָל חֲטָאת שְׁדִינָה שֶׁתַּרְעָה עַד שִׁפְלָה בָּהּ מוֹם וְתַמְכָּר, עוֹשֶׂה תְּמוּרָה.

כא. הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לְפִסְחוֹ אוֹ לְעוֹלָתוֹ אוֹ לְאַשְׁמוֹ - עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאוּיָן לְקָרֵב; הוּאֵיל וְיִרְדּוּ לְקֳדָשֵׁי דְמִיָּם, וְהָרִי הֵן תְּמִימִין - יִרְדּוּ לְקֳדָשֵׁי

נֶאֱמַר: "וְאִם הָמֵר יָמִיר... וְהִזָּה הוּא וְתִמְוֹרָתוֹ יִהְיֶה קֳדָשׁ"? מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲשֶׂה, וְשִׁנִּי לְאֵין; וְעוֹד, שֶׁאֵין לֹא שֶׁבָּה שְׁנֵה לַעֲשֶׂה [בכל המקרים], שֶׁהַצָּבוּר וְהַשְׁתַּפֵּין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, אִם הִמִּירוּ - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְזֻהָרִין שֶׁלֹּא יִמְירוּ. נִמְצָאת אוֹמֵר, שֶׁהַיָּחִיד שֶׁהִמִּיר - הָרִי הַתְּמוּרָה קֳדָשׁ, וְאֶפְלוּ הִמִּיר בְּשִׁבְתָּ [למדות שאין מקדישים בשבת]; וְלוֹקָה אַרְבָּעִים. וְאַחַד מִן הַשְׁתַּפֵּין שֶׁהִמִּיר, אוֹ מִי שֶׁהִמִּיר בְּקָרְבֵּן מִקְרָבָנוֹת הַצָּבוּר - הוּאֵיל וְיֵשׁ לוֹ בָּהֶם שְׁתַּפּוֹת, הָרִי זֶה לוֹקָה; וְאֵין הַתְּמוּרָה קֳדָשׁ.

ב. אֶחָד הַמִּמִּיר בְּזֶדֶן אוֹ שֶׁהִמִּיר בְּשִׁנְגָּה - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה [שגם החולין נהיה קדוש], וְלוֹקָה. בִּיצֵד? הַמִּתְכַּנֵּן לומר: "הָרִי זֶה תְּמוּרָת עוֹלָה שֶׁיֵּשׁ לִי", וְאֵמֵר: "הָרִי זֶה תְּמוּרָת שִׁלְמִים שֶׁיֵּשׁ לִי" - הָרִי זֶה תְּמוּרָה, וְלוֹקָה. אֲכָל אִם דְּמָה שֶׁמִּתֵּר לְהִמִּיר, וְהִמִּיר, אוֹ שְׁאֵמֵר: "אֶפְנִס לְבֵית זֶה וְאִמִּיר מִדַּעֲתִי" [במזיד], וְנִכְנָס וְשָׁכַח וְהִמִּיר שֶׁלֹּא מִדַּעֲתוֹ - הָרִי זֶה תְּמוּרָה, וְאֵינוֹ לוֹקָה עֲלֵיהָ.

ג. אֵין אָדָם מִמִּיר בְּהֵמָתוֹ [לא חלים דיני תמורה] בְּקָרְבֵּן שֶׁאֵינוֹ שְׁלוֹ; וְאִם אָמַר בַּעַל הַקָּרְבֵּן: "כָּל הָרוֹצֵה לְהִמִּיר בְּבֵהֵמָתִי יָבוֹא וְיִמִּיר" - הָרִי זֶה מִמִּיר בָּהּ. הִמִּיר קָרְבָּנוֹ בְּבֵהֵמָה שֶׁאֵינָה שְׁלוֹ - אֵינָה תְּמוּרָה; שֶׁאֵין אָדָם מִקְדִּישׁ דְּבָר שֶׁאֵינוֹ שְׁלוֹ.

ד. הַמִּתְכַּפֵּר - הוּא שֶׁעוֹשֶׂה תְּמוּרָה, אֲכָל לֹא הַמִּקְדִּישׁ. בִּיצֵד? הַקְדִּישׁ בְּהֵמָה שֶׁיִּתְכַּפֵּר בָּהּ חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן שֶׁהִקְדִּישׁ קָרְבָנוֹת נִזִּיר שֶׁיִּתְכַּפֵּר בָּהֶם פְּלוּנֵי הַנִּזִּיר - אוֹתוֹ הַנִּזִּיר, הוּא שֶׁעוֹשֶׂה בָּהֶן תְּמוּרָה; אֲכָל לֹא זֶה שֶׁהִקְדִּישׁ, לְפִי שֶׁאֵין שְׁלוֹ. **ה.** הַיֹּרֵשׁ מִמִּיר. הַנִּיחַ בְּהֵמָה לְשָׁנִי בְּנִי, וְמֵת - הָרִי זֶה קָרְבָּה; וְאֵין מִמִּירִין בָּהּ, שֶׁהָרִי הֵן בָּהּ שְׁתַּפֵּין, וְהַשְׁתַּפֵּין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ו. אֵין קֳדָשֵׁי גוֹיִם עוֹשִׂין תְּמוּרָה, מִן הַתּוֹרָה; אֲכָל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהִגְיֹ שֶׁהִמִּיר, הָרִי זֶה תְּמוּרָה. הַקְדִּישׁ הַגּוֹי בְּהֵמָה שֶׁיִּתְכַּפֵּר בָּהּ יִשְׂרָאֵל, וְהִמִּיר בָּהּ הַגּוֹי - הָרִי זֶה סֶפֶק תְּמוּרָה. **ז.** אֶחָד אֲנָשִׁים וְאַחַד נָשִׁים - אִם הִמִּירוּ, עוֹשִׂין תְּמוּרָה. **ח.** קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנַת נָדָרִים [בן י"ב] שֶׁהִמִּיר - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ לוֹקָה, יֵשׁ בּוֹ סֶפֶק אִם עוֹשֶׂה תְּמוּרָה אוֹ אֵינוֹ עוֹשֶׂה. **ט.** אֵין הַכֹּהֲנִים מִמִּירִין בְּחֲטָאת וּבְאַשָׁם [שקִיבִלוּ לַהֲקָרִיב] - שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן שְׁלֵהֵן [לא כִּילָה], אֵין זֹכִין בָּהֶן מַחֲיִים; שֶׁאֵין לָהֶן בְּכֶשֶׁר, עַד שֶׁיִּזְרַק הַדָּם. וְאֵין הַכֹּהֲנִים מִמִּירִין בְּכֹכּוֹר - שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא זֹכָה בּוֹ מַחֲיִים, אֵינוֹ זֹכָה בּוֹ מִתַּחֲלָה; שֶׁהָרִי תַּחֲלָתוֹ, בְּבֵית יִשְׂרָאֵל הוּא. אֲכָל הַבְּעָלִים שֶׁהִמִּירוּ בְּכֹכּוֹר כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא בְּבֵיתָם - עוֹשִׂין תְּמוּרָה; וְכֵן כֹּהֵן שֶׁהִמִּיר בְּכֹכּוֹר שֶׁנולד לוֹ, לֹא בְּכֹכּוֹר שֶׁלָּקַח מִיִּשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה תְּמוּרָה.

י. אֵילוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל [שמקריבו ביום כיפור] עוֹשֶׂה תְּמוּרָה; אֲכָל פָּרוֹ אֵינוֹ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְשֻׁלוֹ - הוּאֵיל וְאַחֲרָיו הַכֹּהֲנִים מִתְכַּפְּרִין בּוֹ, הָרִי הֵן כְּשֶׁתַּפֵּין בּוֹ.

יא. הָעוֹפוֹת וְהַמְּנַחֲתוֹת - אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֲלָא "בְּהֵמָה".

עולה; ואם היתה תמורתה נקבה, או בעלת מום - תרעה הנקבה עד שיפיל בה מום, ותמכר, ויביא בדמיה עולה. תמורת הנקבות, תמות כמו שבארנו בפסולי המקדשין. תמורת האשם - תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה. תמורת השלמים, בפלמים לכל דבר - טעונה סמיכה [סמיכת ידיים לפני השחיטה], ונסכים, ותנופת חזה ושוק. תמורת התודה, כתודה, אלא שאינה טעונה לחם [שמביאים עם התודה], כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין. תמורת הפסח - אם המיר בו קדם תצות יום ארבעה עשר, אין תמורתו קרבה, אלא תרעה עד שיפיל בה מום, ויביא בדמיה שלמים; ואם המיר בו אחר תצות, הרי התמורה עצמה תקרב שלמים. תמורת הבכור והמעשר - אינן קרבין לעולם, שנאמר בפסוק: "לה' הוא"; מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, הוא קרב, ואין תמורתו קרבה; ודין המעשר, בפסוק. תמורתן תרעה עד שיפיל בה מום, ותאכל. ב. תמורת הבכור, לפניהם; ותמורת המעשר, לפעלים. וכשם שאין פודין בכור ומעשר שנפל בהן מום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מנבחם - כך אין פודין תמורתן.

ג. בהמה שהקדישה חצינה עולה וחצינה שלמים, תמורתה כמותה; וכן כל בהמת הקדש שאינה קרבה מפני תחלת הקדשה, הרי תמורתה כמותה. אמר: חצי בהמה זו תמורה וחצינה עולה, הרי זו תקרב עולה; חצינה עולה וחצינה מעשר, תקרב עולה; חצינה תמורה וחצינה מעשר - הרי זו ספק, ואינה קרבה.

ד. המקדיש בעלת מום עובר, ואין צריך לומר תמימה, ואחר כך נולד בה מום קבוע ונפדית, והמיר בה אחר שנפדית [בבהמת חולין] - הרי זו [החולין] תמורה. ואינה קרבה ואינה נפדית, אלא מניחה עד שתמות; אינה קרבה, מפני שבאה מכל קדשה דחיה [שהראשונה נפדתה כבר]; ואינה נפדית, שאין בכת קדשה לתפש פדיונה [לקדש את המעות].

ה. כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין מתחלתן - הרי אלו יפדו; ואינן יוצאין לחלין לכל דבר, כדי שיהיו מתרין בגזה ובעבודה אחר פדיונן - שהקדשה חלה בתמורה על בעלת מום קבוע, שנאמר: "או רע בטוב" - ו"רע" האמור כאן, הוא בעל מום וכיוצא בו שאינו ראוי לקרבן, ואף על פי כן כתוב בו: "היה קדש".

ו. עולה שנתערבה בנזבים [שלמים], והמיר באחד מן התערבת - הרי זה מביא בהמה אחרת, ואומר: 'אם תמורת עולה היא זו, הרי בהמה זו שלמים; ואם תמורת שלמים היא זו, הרי בהמה זו עולה'; ונמצאת בהמה שהביא עם התמורה, בעולה ושלמים שנתערבו זה בזה [ויירשו עד שיפול בהם מום]. חזר והמיר באחת משתייהן, ואין ידוע באיזה מהן המיר - מביא זבח [בהמת חולין] אחר מתוך ביתו, ואומר על התמורה השניה: 'אם תמורת תמורה היא זו, הרי זה שהביא חלין; ואם תמורת עולה או שלמים היא, הרי זה שהביא עולה או שלמים'; והרי זה שהביא

הגוף. אבל המפריש שעיר לחטאתו, ונשיא שהפריש שעירה לחטאתו, וכהן גדול שהפריש פרה לחטאתו [שכל אלו לא הפרישו קרבן הראוי להם] - אינן עושין תמורה; שכל המשנה בחטאת - לא נתקדשה כלל, ואפלו קדשת דמים, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין.

הלכות תמורה פרק ב

א. התמורה - היא שיאמר בעל הקרבן על בהמת חלין שיש לו: 'הרי זו תחת זו', או 'הרי זו חליפת זו'; ואין צריך לומר, אם אמר: 'הרי זו תחת חטאת זו', או 'תחת עולה זו' - שהיא תמורה. וכן אם אמר: 'הרי זו תחת חטאת שיש לי בתוך הבית', או 'תחת עולה שיש לי במקום פלוני' - הרי זו תמורה; והוא שיש לו. אבל אם אמר על בהמת חלין: 'הרי זו תחת עולה', או 'הרי זו תחת חטאת' - לא אמר כלום; וכן אם אמר: 'הרי זו מחללת על זו', אינה תמורה.

ב. היו לפניו שתי בהמות, אחת חלין ואחת הקדש שנפל בה מום, הניח ידו על בהמת חלין ואמר: 'הרי זו תחת זו' - הרי זו תמורה, ולוקה; הניח ידו על בהמת הקדש ואמר: 'הרי זו תחת זו' - הרי זה חללה על בהמת החלין, ואין זו תמורה אלא כפודה בעלת מום בזו הבהמה.

ג. היו לפניו שלש בהמות קדשי מנבחם, ואחת מהן בעלת מום שהרי היא עומדת לפדיון, ושלש בהמות תמימות חלין, ואמר: 'הרי אלו תחת אלו' - הרי שתיים מן החלין תחת שתיים התמימות, ותמורתן תמורה, ולוקה עליהן שתיים. והבהמה השלישית - היא תחת בעלת מום שנתחללה עליה, ולחללה נתפנו ולא להמיר בה; שפיון שיש לפניו דרך אסור, והיא התמורה, ודרך התר, והוא החלול - חזקה היא, שאין אדם מניח התר ועושה האסור; ולפיכך אינו לוקה שלש מלקיות. וכן אם אמר: 'עשר בהמות אלו תחת עשר בהמות אלו', ואחת מהן בעלת מום - אינו לוקה אלא תשע מלקיות; שהבהמה העשירית - לחללה נתפנו, ולא להמיר בה; שאף על פי שהחזק זה במלקיות הרבה, הואיל ויש שם דרך התר, אינו מניח דבר התר, ועושה האסור. שתי בהמות של הקדש, ואחת מהן בעלת מום, ושתי בהמות של חלין, ואחת מהן בעלת מום, ואמר: 'הרי אלו תחת אלו' - הרי התמימה תמורת התמימה, ולוקה אחת, ובעלת המום מחללת על בעלת המום; שאינו מניח התר, ועושה האסור.

ד. האמר: 'הרי זו תמורת עולה ושלמים' - דבריו קימין, ותמכר, ויביא בחצי דמיה תמורת עולה, ובחצי דמיה תמורת שלמים. אמר: 'הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים' - אם לכך נתפנו מתחלה, דבריו קימין; ואם לא נתפנו בתחלה אלא לתמורת עולה, וחזר ואמר: 'ותמורת שלמים' - אף על פי שחזר בתוך כדי דבור - אין תופשין אלא לשון ראשון, והרי היא תמורת עולה בלבד.

הלכות תמורה פרק ג

א. כיצד דין התמורה לקרב? תמורת העולה, תקרב

בדמיהן פסח; ואם נשארה נקבה זו עד אחר הפסח, או שילדה אחר הפסח - תרעה היא וילדה עד שיפיל בהן מום, ויביא בדמיהן שלמים.

ח. ולדות הקדשים שציצאו דרך דפן [בנייתו קיטרי], או שילדו טמטום [סתום ואין ניכר מינו] ואנדרגינס [יש בו סימני זכר ונקבה], וכלאים [נולד מעו וכבשה], וטרפה [חולה בחולי שממית] - הרי אלו יפדו, ויביא בדמיהן קרבן הראוי להביא בדמי וילד של זו.

ט. וילד בעלת מום - הרי הוא פולד התמימה לכל דבר, ויקרב פראוי לו.

י. קדשים שהפילו גפל או שללה [כיס שהעובר מונח בו] - יקברו, והרי הן אסורין בהנחה.

יא. המשנה את הקדשים מקדשה לקדשה, עובר בלא תעשה, שנאמר בבכור: "לא יקדיש איש אתו", שלא יעשנו עולה או שלמים; והוא הדין לשאר הקדשים, שאין משנין אותם מקדשה לקדשה אחרת - אחד קדשי מזבח, ואחד קדשי בדק הבית. ביצד? אם הקדיש לבדק [החזקת] ההיכל, לא ישנה לבדק המזבח; וכן כל פיוצא בזה. ואין לוקין על לאו זה.

יב. ביצד מצרימין על הבכור, להקדישו למזבח הקדש אחר? מקדישו בכטן קדם שילד, שנאמר: "אשר יבכר לה" בבהמה לא יקדיש איש אתו" - משיבפר, אי אתה מקדישו; אבל אתה מקדישו בכטן. לפיכך יש לו לומר: 'מה שבמעייה של מבכרת זו, אם הוא זכר, הרי זו עולה; אבל אינו יכול לומר: 'זבחי שלמים' - שאינו מפקיע אותו מקדשותו, כדי להנות בו. ואם אמר עם ציאית רב ראשו: 'היה עולה' - הרי זה בכור, ואינו עולה.

יג. ואין מצרימין על בהמת הקדש להקדיש עברה קדשה אחרת, אלא הרי הוא בקדשת אמו - שולדות הקדשים, ממעי אמן הם קדושים, כמו שבארנו; והרי כל עבר מהם בקדשת אמו, ואינו יכול לשנותו בכטן כדרך שעושה בבכור - שהבכור, ביציאתו הוא שמתקדש. אף על פי שכל חקי התורה גזרות הן, כמו שבארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן; וכל שאפיה יכול לתן לו טעם, תן לו טעם. הרי אמרו חכמים הראשונים, שהמלך שלמה הבין רב הטעמים של כל חקי התורה. יראה לי, שזה שאמר הפתוב: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", כענין שאמר: "ואם המקדיש יגאל את ביתו, ויסף חמישית כסף ערף עוליו". ירדה תורה לסוף מחשבת האדם, וקצת יצרו הרע - שטבעו של אדם נוטה להרבות קנינו ולחוס על ממנו, ואף על פי שגדר והקדיש, אפשר שחור בו ונחם, ויפדה בפחות משווי; אמרה תורה: אם פדה לעצמו, יוסיף חמש. וכן אם הקדיש בהמה קדשת הגורף, שמא יחור בו; וכיון שאינו יכול לפדותה, יחליפנה בפחותה ממנה, ואם תתן לו רשות להחליף הרע בקפה, יחליף הקפה ברע, ויאמר: 'טוב הוא'. לפיכך, סתם הפתוב בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף, ואמר: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש". וכל אלו הדברים - כדי לכף את יצרו ולתקן

עם התמורה השניה, כזבח ותמורה שנתערבו זה בזה. וכבר בארנו דין התערבת בהלכות פסולי המקדשין.

ז. שלמים שנתערבו בבכור או במעשר, והמיר באחד מהן - הרי זה לא יקרב; אלא ירעה עד שיפיל בו מום, ויגאל בבכור או במעשר, כמו שבארנו.

יום שישי כ"ט כסלו ה'תשס"ט

הלכות תמורה פרק ד

א. ביצד דין ולדות הקדשים? וילד שלמים, וילד תמורת שלמים - הרי אלו פשלים, והן עצמן פשלים לכל דבר. וכן וילד התודה, וילד תמורתה - הרי אלו יקברו כתודה, אלא שאין טעוין להם; שאין מביאין להם אלא עם התודה עצמה, שנאמר: "על זבח התודה" - עליו, ולא על וילדה ולא על תמורתה, כמו שבארנו. במה דברים אמורים? בולדות עצמן; אבל ולדי ולדות, אינם קרבים - שמתוך מעשיו נכר שהוא משהה אותן לגדל מהן עדרים עדרים, ולפיכך קונסין אותן ולא יקריבם.

ב. וילד החטאת - ימות, ואין צריך לומר וילד תמורתה. ג. השוחט את החטאת, ומצא בה [בבטנה] בן ארבעה חי - הרי זה נאכל בכשר החטאת; שילדי הקדשים, במעי אמן הם קדושים.

ד. וילד תמורת העולה, וילד וילדה עד סוף העולם - הרי אלו פעולה, והן עצמן יקברו עולה. הפריש נקבה לעולתו [ולא זכר, כדין עולה], וילדה - אף על פי שילדה זכר - ירעה עד שיפיל בו מום, ויביא בדמיו עולה.

ה. וילד תמורת האשם, וילד וילדה עד סוף העולם - ירעו עד שיפיל בהם מום, וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה; ואם ילדה זכר אחר שהקריב אשמו, הולד עצמו יקרב עולה. הפריש נקבה לאשמו [ולא זכר, כדין אשם], וילדה - תרעה היא ובנה עד שיפיל בהן מום, וימכרו ויביא בדמיו שניהם אשמו; ואם כפר הקריב אשמו, יפלו דמיהן לנדבה. כפר בארנו במעשה הקרנות, שכל מקום שאנו אומרים: 'יפלו לנדבה' - הוא שיתן המעות לשופרות [קופות] שהיו במקדש, שבארנו במה הן בשקלים; ובית דין מקריבין באותן המעות עולות נדבה, ונספיהן משל צבור, ואינן טעונין סמיכה [סמיכת ידיים]. אבל מקום שנאמר: 'הוא עצמו יקרב עולה', או 'יביא בדמיו עולה' - הרי זו טעונה סמיכה, ונספיה משלו.

ו. וילד המעשר, וילד תמורת המעשר, וילד תמורת הבכור, וילדי ולדותיהן עד סוף העולם - הרי אלו לא יקברו; אלא ירעו עד שיפיל בהן מום, ויגאלו בבכור וקמעשר שגפיל בהן מום. ולדות תמורת הבכור, לפיהן; ולדות מעשר ותמורתו, לבעלי.

ז. וילד תמורת הפסח, כתמורת הפסח: אם היתה אמו קרבה שלמים, וילדה יקרב שלמים; ואם היתה דינה שתמכר, ויביא בדמיה שלמים - אף וילדה נמכר, ויביא בדמיו שלמים. הפריש נקבה לפסחו וילדה, או שהפרישה מעבדת - היא וילדה ירעו עד שיפיל בהן מום, ויביא

אדם טמא בכוש [- מקל], והכניסה לתוך גורנו של אדם טהור, ולא נגעה בלשונו, או שהכניסה לתוך מעי האשה מלמטה, ולא נגעה בכשרה - לא נטמא הבולע משום נוגע, שהרי לא נגע; שנגיעת פנים, אינה נגיעה.

ד. קרום שעל המכה, הרי הוא כעור הבשר לענין מגע טמאות. וכשות [- שער דק] של קטן, אינן כעור הבשר. כיצד? מי שנגעה טמא בקרום מכתו - נטמא, כאלו נגעה בעורו; נגעה בשער הדק שעל בשר הקטן, לא נטמא. וכן אדם טמא שהיתה בו מכה, ונגע הטהור בקרום מפת הטמא - נטמא; אם היה קטן טמא, ונגע הטהור בכשות שלו - לא נטמא; בין בטמאת מת, בין בשאר הטמאות. וכן לכלוכי צואה וטיט, וכיוצא בהן מדברים שחוצצין על הגוף - אינם כעור הבשר, לא לטמא ולא להטמא.

ה. כשם שאדם מתטמא בנגיעתו בטמא, כך הפלים; שכלן מתטמאין בנגיעת הטמא בהן, חוץ מקלי חרש - שאינו מתטמא אלא מאורו בלבד, כמו שיתבאר בהלכות פלים. וזה כלל גדול בטמאות: כל המתטמא אדם במגע, מטמא פלים; וכל שאינו מטמא אדם במגע, אינו מטמא פלים [ואין אדם וכלים מקבלים טמא אלא מאב הטמא]. ו. טמאת משא האמורה בכל מקום, בין במת בין בשאר כל המתמאים במשא - הוא שישא האדם הטמא, אף על פי שלא נגע בה; ואפלו היה בינו לבינה אבן - וישא, נטמא. ואחד הנושא על ראשו, או על ידו, או על שאר גופו, ואחד הנושא הוא בעצמו, או שנשאה אחר והניחה למעלה מזה [- על גבו] - הואיל ונשאת עליו מכל מקום, נטמא. ואפלו היתה הטמא תלויה בחוט, או בשערה, ותלה החוט בידו, והגביה הטמא כל שהוא - הרי זה נושא, ונטמא.

ז. מסיט [- מציט], בכלל נושא הוא; וכל דבר שמתטמא במשא, מטמא בהסט. כיצד? קורה שהיא מנחת על הפתל, ועל צדה מת או נבלה וכיוצא בהן, וכא הטהור לקצה הקורה השני, והנידו - כיון שהניד את הטמא שבקצה השני, טמא משום נושא; ואין צריך לומר, אם משף את הקצה השני כנגד הארץ, עד שהגביה הטמא או שגר הטמא על הארץ - שזה נושא ודאי. וזו וכל כיוצא בה, היא טמאת הסט האמורה בכל מקום.

ח. הנושא בתוך בית הסתרים [מקומות מוסתרים בגוף] - נטמא. שאף על פי שאין הנגיעה שם נגיעה, הנושא שם נושא הוא, אלא אם כן נבלעה הטמא בתוך מעיו; שמאחר שהגיעה לתוך בטנו, אינו לא נוגע ולא נושא. ואם טבל - טהר, ואף על פי שהטמא בתוך מעיו.

ט. אין מתטמא במשא אלא האדם בלבד, לא הפלים. כיצד? הרי שהיה מנח על ידו עשרה פלים, זה על גבי זה, והנבלה וכיוצא בה בכלי העליון - האדם טמא משום נושא נבלה, והפלים שעל ידיו כלם טהורים, חוץ מקלי העליון, שנגעה בו הטמא. וכן כל כיוצא בזה.

י. טמאת אהל - אינה בשאר טמאות, אלא במת בלבד. ובין שהאהל האדם או הפלי, אפלו מחט שהאהילה על המת, או

דעותיו. ורב דיני התורה, אינם אלא עצות מרחוק מגדול העצה, לתקן הדעות ולשפר כל המעשים; וכן הוא אומר: "הלא כתבתי לך שלשים במעצות ודעת, להודיעך קשט אמרי אמת, להשיב אמרים אמת לשלחיד".

ברוך רחמנא דסייען. נגמר ספר תשיעי, בעזרת שדי. ומנן פרקים של ספר זה, חמשה וארבעים: הלכות קרבן פסח, עשרה פרקים; הלכות חגיגה, שלשה פרקים; הלכות בכורות, שמונה פרקים; הלכות שנגות, חמשה עשר פרקים; הלכות מחסרי כפרה, חמשה פרקים; הלכות תמורה, ארבעה פרקים.

בשם ה' אל עולם.

לב טהור ברא לי אלהים, ורות נכון חדש בקרבי.

ספר עשירי והוא ספר טהרה

הלכותיו שמונה, וזה הוא סדורן: הלכות טמאת מת, הלכות פרה אדמה, הלכות טמאת צרעת, הלכות מטמאי משקב ומושב, הלכות שאר אבות הטמאות, הלכות טמאת אכלין, הלכות פלים, הלכות מקוות.

הלכות טמאת מת

מצות עשה אחת, והיא דין טמאת מת. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

הלכות טמאת מת פרק א

א. המת מטמא במגע ובמשא ובאהל, טמאת שבעה; וטמאת מגע ואהל, מפרשין בתורה - שנגמר: "הנגע במת, לכל נפש אדם - וטמא שבעת ימים", ונאמר: "כל הפא אל האהל וכל אשר פאהל, יטמא שבעת ימים".

ב. טמאת משא, מפי השמועה [מסורת ממושה רבינו]; וקל וחמר הדברים: אם נבלה שהיא טמאת ערב [- עד הערב] ואינה מטמאה באהל מטמאה במשא, שנגמר: "והנשא את נבלתם" - המת, לא כל שכן?! ומה נבלה שמגעה טמאת ערב, משאה טמאת ערב - אף המת שמגעו טמאת שבעה, משאו טמאת שבעה. אין טמאת משא במת מדברי סופרים, אלא דין תורה. ויראה לי, ששתק ממנה הכתוב [- מלכותה בפירוש], בדרך ששתק מאסור [לבוא על] הפת, לפי שאסר בפרוש אפלו בת הפת, ושתק מאסור אכילת בשר בחלב, לפי שאסר בפרוש אפלו בשולו - כך שתק מטמאת משא במת, לפי שטמא בפרוש אפלו טמאת אהל, וכל שכן משאו.

ג. טמאת מגע האמורה בכל מקום, בין במת בין בשאר המתמאים - הוא שיגע האדם בבשרו בטמא עצמה; בין בידו, בין ברגלו, או בשאר גופו, אפלו בלשונו - הרי זה טמא. וכן יראה לי, שאם נגע בצפרו או בשנו - נטמא; כיון שהם מחברים לגוף, הרי הם כגוף. אבל אם תחב

ב. אף על פי שהשעורין בלן, הלכה למשה מסיני הם, אמרו חכמים: 'תחלת ברייתו של אדם פזית, ולפיכך שעור טמאת בשרו פזית'.

ג. אבר שנחתך מן האדם החי - הרי הוא כמת שלם, מטמא במגע ובמשא ובאהל, אפלו אבר קטן של קטן בן יומו; שהאברים - אין להן שעור, שנאמר: "וכל אשר יגע על פני השדה, בחלל חרב או במת וכו'", והדבר ידוע שדין חלל חרב, בדין חלל אכן או חלל שאר דברים; ומפי השמועה למדו, שלא בא זה, אלא לטמא נוגע באבר שפלטתו [- כרתה אותו] החרב. במה דברים אמורים? בשהיה האבר שלם בבריתו, בשר וגידים ועצמות - שנאמר: "או בעצם אדם", עצם שהוא באדם: מה אדם, בשר וגידים ועצמות - אף אבר מן החי, עד שיהיה בבריתו, בשר וגידים ועצמות. אבל הפליה והלשון וכיוצא בהן - אף על פי שהן אבר בפני עצמו - הואיל ואין בהן עצם, הרי הן כשאר הבשר. חסר מן העצם של אבר כל שהוא - הרי האבר פלו טהור. חסר מבשרו - אם נשאר עליו בשר שראוי לעלות בו ארוכה [להתרפא] בחי, ויתרפא וישלם [יתמלא בשר] - הרי זה מטמא במגע ובמשא ובאהל; ואם לאו - מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל. ובשר הפורש מן החי, טהור; וכן עצם בלא בשר הפורש מן החי, טהור.

ד. אבר הפורש מן המת, מטמא במגע ובמשא ובאהל כמת; והוא, שיהיה שלם בבריתו, בשר וגידים ועצמות. חסר עצמו [- עצם שלו] - אם נשאר עליו בשר פזית, מטמא כמת שלם. חסר הבשר - אם נשאר עליו כדי לעלות ארוכה בחי, מטמא כמת שלם; ואם לאו, הרי הוא כשאר עצמות המתים שאין עליהן בשר.

ה. מלך שבתוף העצם, הרי הוא מעלה ארוכה מבחוץ [גורם רפואה לבשר שעל העצם]. לפיכך, קולית [- עצם הירך] המת, והוא העצם הסתום משני קצותיו - אם יש בתוכה מלך כדי לעלות ארוכה, הרי זה כמת שלם; הנה מה מתנדרג [- אינו מחובר לעצם] - אם יש בו פזית, הרי זה מטמא באהל. אף על פי שהעצם סתום מכל צדדיו, טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כמו שיתבאר; שהמלך, כבשר לכל דבר.

ו. האבר והבשר המדלדלין באדם - אף על פי שאין יכולין לחזור ולחיות, טהורים. מת האדם, הרי הבשר טהור; והאבר מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום אבר מן המת. מה בין אבר מן החי, לאבר מן המת? אבר מן החי - בשר הפורש ממנו ועצם הפורש ממנו, טהורים. אבר מן המת - בשר הפורש ממנו ועצם הפורש ממנו, כפורשין מן המת השלם; ומטמאין בשעורין.

ז. ובין אבר מן החי, בין אבר מן המת - אין להם שעור [טמא]. אמרו חכמים: מאתים וארבעים ושמונה אברים יש באיש, כל אחד ואחד מהן בשר וגידים ועצם; ואין השנים מן המנין. ובאשה, מאתים ואחד וחמשים. כל אבר מהם שפרש בבריתו, בין מן החי בין מן המת - מטמא

שהאחיל המת על האדם או על הפלי, או שהיה המת עם האדם או עם הפלים תחת אהל אחד - הרי אלו טמאים.

יא. וטמאת אהל האמורה בכל מקום - הוא שתטמא אותה טמאה את האדם או את הפלים, באחת משלשה דרכים. אחד הבא פלו לאהל המת, או הבא מקצתו - הרי זה נטמא באהל; אפלו הכניס ידו, או ראשי אצבעותיו, או חטמו לאהל המת - הרי זה נטמא פלו. נגע במשקוף, וצרך [- חיבר] ידו עם המשקוף - נטמא, וכאלו בא מקצתו. נגע באסקפה [מפתח] - מטפח ולמטן קרוב לארץ, טהור; ומטפח ולמעלן, טמא. ויראה לי, שדבר זה מדבריהם [- מדברבנן].

יב. אחד המת מישראל או מן הגוים - מטמא במגע ובמשא.

יג. ואין הגוי מטמא באהל. ודבר זה - קבלה הוא [ממשה רבינו]; והרי הוא אומר במלחמת מדין: "כל נגע בחלל", ולא הזכיר שם אהל. וכן הגוי, אינו נעשה טמא מת; אלא גוי שנגע במת, או נשאו, או האחיל עליו - הרי הוא כמי שלא נגע. הא למה זה דומה? לבהמה שנגעה במת או האחילה על המת. ולא בטמאת המת בלבד, אלא בכל הטמאות בלן - אין הגוים ולא הבהמה מתטמאין בהן. יד. ומדברי סופרים, שיהיו הגוים כזבים לכל דבריהם. ואין לה בכל מיני נפש חיה מה שמתטמא והוא חי, או מטמא והוא חי - חוץ מן האדם בלבד; והוא, שיהיה ישראל. אחד גדול ואחד קטן - מתטמאין בכל הטמאות. אפלו בטמאת המת, שנאמר בה: "ואיש אשר יטמא - אחד האיש בה, ואחד הקטן; שהרי הוא אומר שם: "ועל (כל) הנפשות אשר היו שם". אפלו קטן בן יומו שנגע, או נשא, או האחיל המת עליו - נטמא, והרי הוא טמא מת; והוא, שנולד לתשעה [חודשי הריון]; אבל בן שמונה - הרי הוא כאבן, ואינו מקבל טמאה.

טו. המת אינו מטמא, עד שתצא נפשו; אפלו מגיד [- גופו חתוך], או גוסס, אפלו נשחטו בו שני הסימנים - אינו מטמא, עד שתצא נפשו, שנאמר: "בנפש האדם אשר ימות". נשברה מפרקתו ורכ בשר עמה, או שנקרע כדג מגבו, או שהתז ראשו, או שנחתך לשני חלקים בבטנו - הרי זה מטמא, אף על פי שעדין הוא מרפרף [מפרפר] באחד מאבריו.

הלכות טמאת מת פרק ב

א. הנפל [- נולד מת באמצע הריונו] - אף על פי שעדין לא נתקשרו אבריו בגידיו - מטמא במגע ובמשא ובאהל, באדם גדול שמת, שנאמר: "הנגע במת, לכל נפש אדם". וכן פזית מבשר המת, בין לח בין יבש פורש - מטמא כמת שלם. והנצל - בבשר, ומטמא בפזית. איזה הוא נצל? זה הבשר שנמות ונעשה לחה סרוחה; והוא, שתקרש אותה הלחה הנמצאת מן המת - שאם קרשה בידוע שהיא מבשרו; ואם לא קרשה, אינה מטמאה - שמה פיתו וניעו הוא.

יג. דם החי, אפלו דם נחירה [- הריגה] - הרי זה טהור, כל זמן שהוא חי. נתערב הדם שיצא ממנו באחרונה סמוך למיתה, עם הדם שיצא ממנו אחר שמת, וכל התערבות רביעית, ואין ידוע כמה יצא מחיים וכמה יצא מאחר מיתה - אפלו חצי רביעית מחיים, וחצייה אחר מיתה - הרי זה נקרא 'דם תבוסה', ומטמא במשא ובמגע ובאהל; אלא שטמאתו מדברי סופרים.

יד. הרוג שהיה מטל על המטה, ודמו מנשף כשהוא חי ויורד לגמה, ומת, והרי הדם מנשף אחר מותו ויורד לאותה גמה - הרי כל הדם שבה טהור; שטפה טפה ראשונה ראשונה [- אחת אחת], בטלה בדם שיצא מחיים. יצא ממנו רביעית דם בלבד, וספק בלה מחיים ספק בלה לאחר מיתה - הרי זו ספק טמאה, כשאר הספקות; והנוגע בה ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור, כמו שיחבאר במקומו.

טו. הקבר - כל זמן שהטמאה בתוכו, מטמא במגע ובאהל כמת, דין תורה, שנאמר: "או כמת, או כעצם אדם, או כקבר". ואחד הנוגע בגגו של קבר, או הנוגע בכתליו; והוא, שיהיה בנוי וסתום, ואחר כך יהיה פלו מטמא במגע ובאהל. אבל המעמיד בלים או אבנים וכיוצא בהן בצדי המת, וכסה עליו מלמעלה בכלים או באבנים וכיוצא בהן - זה הפסוי המטל מלמעלה, נקרא 'גולל'; ואלו הצדדין המעמידין את הגולל שהוא נשען עליהן, נקראין 'דופק'. ושניהם, הגולל או הדופק - מטמאין במגע ובאהל כקבר, וטמאתם מדברי סופרים; ואינו מטמאין במשא. לפיכך, אם גרר את הגולל בתכלים עד שפסה בו המת, או גררו ושמיטו מעל המת, או שגרר הדופק עד שהעמיד עליו הגולל, או שמיטו בתכלים מתחת הגולל - הרי זה טהור. ודברים שסומכין את הדופק, והן הנקראין 'דופק דופקין' - הרי הן טהורין.

טז. שדה שנחרש בה הקבר, ואכדו עצמות המת בעפרה - היא הנקראת 'בית הפרס'. ובעפרה מטמא במגע ובמשא, שמא יש בו עצם כשעורה; ואינה מטמאה באהל. וכן כל ארצות העמים - עפרן מטמא במגע ובמשא, מפני העצמות שאין נזקקין בהן; וטמאת בית הפרס וארץ העמים - מדברי סופרים, כמו שיחבאר.

שבת קודש ל' כסלו ה'תשס"ט

הלכות טמאת מת פרק ג

א. אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל: המת, אפלו גפול שלא נתקשרו אבריו בגידיו, וכזית מבושר המת, וכזית נצל [- בשר שנימוח], ואבר מן החי ואבר מן המת שיש עליהן בשר כראוי, והשדרה, והגלגלת, ורב בנגנו, ורב מנגנו [של העצמות], ורבע עצמות מכל מקום אף על פי שאין בהן לא רב בנגן ולא רב מנגן, ורביעית דם, ורביעית דם תבוסה [- היוצא בעת הריגה] - הכל שמים עשרה.

ב. ואלו מטמאין במגע ובמשא, ואין מטמאין באהל: אבר מן החי שחסר בשרו, ואבר מן המת שחסר בשרו או

במגע ובמשא ובאהל; חוץ משלשה אברים יתרות שבאשה, שאינן מטמאין באהל. וכן אצבע יתרה [שישית] שיש בה עצם, ואין בה צפרן - אם נספרת [- נמצאת בשורת האצבעות] על גב היד, עולה למנגן רב האברים. ואם אינה נספרת - מטמאה במגע ובמשא, ואינה מטמאה באהל; וטמאתה מדבריהם. ואם היה בה צפרן, הרי היא כשאר האברים. ומפני מה גזרו טמאה על אצבע שאינה נספרת? גזרה משום הנספרת. ולמה לא טמאה באהל? עשו לה ספר, כדי להודיע שטמאתה מדבריהם משום גזרה - כדי שלא ישלכו על טמאתה תרומה וקדשים.

ח. עצמות המת שאין עליהן בשר - אם נפרת בהן צורת עצמות האדם, הרי אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל כמת שלם; שאני קורא בהם 'עצם אדם'. ואלו הן העצמות שהן מטמאין כמת: השדרה, והגלגלת, ורב בנגנו, ורב מנגנו. השדרה כיצד? שדירה השלמה, הרי היא כמת שלם; ואם חסרה אפלו חליה אחת משמונה עשרה חליות, הרי היא כשאר העצמות. הגלגלת כיצד? גלגלת שהיא שלמה, הרי היא כמת; ואם חסרה פסלע, הרי היא כשאר העצמות. היו בה נקבים קטנים, כלן מצטרפין לכסלע. כל בנגנו של אדם - הוא שתי השוקים, והירכיים, והעלעות, והשדרה. ורב בנגנו של מת, הרי הוא כמת שלם; כיצד? כגון שתי שוקיו וירך אחת. אם חסר רב בנגנו כל שהוא, הרי הן כשאר העצמות. רב מנגנו כיצד? רב מנגן עצמות המת, כגון שהיו מאה חמשה ועשרים עצם - הרי אלו כמת שלם; היו מאה ארבעה ועשרים, הרי הן כשאר העצמות. אף על פי שהיה אדם זה יתר באבריו, או חסר באבריו - אין משגיחין אלא על מנגן רב כל אדם; אלא אם כן היתה אצבע שיש בה צפרן, או שהיתה נספרת על גב היד - שהיא עולה למנגן, כמו שבארנו.

ט. שאר עצמות המת שאין בהן רב מנגן, ולא רב בנגן, ולא שדירה שלמה, ולא גלגלת שלמה - אם היה בהן רבע הקב, הרי אלו מטמאין כמת במגע ובמשא ובאהל; היו פחות מרבע הקב, אפלו עצם כשעורה - מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל.

י. היה עצם אחד - אפלו יש בו רבע - הרי זה מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל. טמאת עצם אחד, הלכה מפי הקבלה; לפי שנאמר: " [ועל] (כל) הנגע בעצם" - למדו מפי השמועה, אפלו עצם כשעורה, מטמא במגע ובמשא; ולפי שטמאתו הלכה [ממשה רבינו] - הרי הוא דין תורה, ולא מדברי סופרים.

יא. מת שהקיקו עצמותיו בקבר, ונעשה רקב - מלא חפנים מאותו רקב, מטמא במשא ובאהל כמת. ואינו מטמא במגע - לפי שאי אפשר לגע בכלו, שהרי אינו גוף אחד; ואפלו גבלו [ערבו] במים, אינו חבור.

יב. דם המת, מטמא כמת במגע ובמשא ובאהל - שנאמר: "בנפש האדם", ונאמר: "כי היום הוא הנפש". וכמה שעורו? רביעית. ואפלו תמצית הדם [- טבעת שסביב הדם הקרוש] - כל זמן שיש בו אדמומית, מטמא באהל כמת.

חי ואמו חיה, בין שנולד מת ואמו מתה - הרי זה טהור, מפני שהוא כמו פרש או צואה וקיא וכיוצא בהן.

יג. כל שבבית - טמא, חוץ מן השנים והשעור והצפרן, הואיל וגזען מחליף [- מתחלפים כשניטלים]; ובשעת חבוטין, הכל טמא. כיצד? המת בחוץ, ושערו בתוך הבית - נטמא כל אשר בבית; וכן הנוגע בשערו או בשניו או בצפרניו, כשהן מחבירין - נטמא. שערו העומד להגזז, וצפרנו העומד להנטל - הואיל והן עומדין להנטל, יש בהן ספק; לפיכך, הנוגע בהן - הרי הוא ספק טמא. כל משקה היוצא מן המת - טהור, חוץ מדמו; וכל מראה דמים [- אדמיות] מן המת - טמא, כמו שבארנו. ומפני מה לא גזרו על משקה המת, בדרך שגזרו על משקין היוצאין מכל הטמאין? מפני שהמת - הכל בודלין [מובדלים] ממנו, לא גזרו על משקיו.

יד. כבד שנמזקה - מטמאה ברכיעית, מפני שהיא כדם קופה [קרושה]. דם [לד] קטן, שיצא פלו - אם אין בו רכיעית - טהור, אף על פי שהוא כל דם שבו.

טו. ואלו, אם חסרו כל שהוא, טהורין: רכיעית דם, ועצם כשעורה, וכזית בשר, וכזית נצל, ומלא חפנים רקב, ואבר מן החי שחסר מעצמו כל שהוא.

הלכות טמאת מת פ"ד

א. רכיעית דם הבאה משני מתים - טהורה; עד שתהיה הרכיעית ממת אחד. שדרה שנגמרה [נבנתה] משני מתים, כגון שהיו מקצת החליות מאחד ותשלומן [השאר] ממת אחר, וכן הגלגלת של שני מתים, ורבע [קב] עצמות משני מתים, ואבר מן המת משני מתים - כל אלו אינן מטמאין באהל, אלא במגע ובמשא כשאר כל עצמות.

ב. אבר מן החי משני אנשים, טהור; אפלו מאיש אחד - אם נחלק לשנים, טהור.

ג. כזית בשר משני מתים, וכזית נצל [בשר נימוח] משני מתים, ומלא חפנים רקב משני מתים שפל אחד מהן יש לו [הגדרה של-] רקב - הרי אלו מצטרפין זה עם זה; וכן פחצי זית בשר, וכחצי זית נצל - מצטרפין זה עם זה. ושאר כל הטמאות שבבית - אין מצטרפין זה עם זה, מפני שלא שוו בשעוריהן.

ד. עצם כשעורה שנתחלק לשנים, מטמא במשא; וכן רבע עצמות ממת אחד שנגדקדקו [לחתיכות], ואין בכל אחד מהן עצם כשעורה - מטמאין באהל, כאלו לא נדקדקו.

ה. כזית מן המת שחתכו חלקים, ורדדו [- כתשו] ורדקו - מטמא באהל ובמשא; ואינו מטמא במגע קצתו, אף על פי שחברו - שאין חברי [ידי] - אדם חברו.

ו. כזית חלב שלם, שהתיכו [- עשאו נוזל] - טמא; הנה מפרך, והתיכו - טהור.

ז. שדרה שנגרדו רב חליות שלה - אף על פי ששלה קימת, אינה מטמאה באהל; ובזמן שהיא בתוך הקבר - אפלו משפירת, ואפלו מכתת - מטמאה באהל, מפני שהקבר מצרפה.

עצמו, והשדרה שחסרה ואין בה רבע עצמות, והגלגלת שחסרה ואין בה רבע [הקב] עצמות, ועצם אחד אפלו כשעורה, וארץ העמים, ובית הפרס - הכל שבועה.

ג. הגולל והדופק [- כיסויי הקבר] - מטמאין במגע ובאהל כקבר, ואינן מטמאין במשא. הרקב [- מת שנרקב] - מטמא באהל ובמשא, ואינו מטמא במגע. טמאת רבע עצמות באהל, וטמאת רכיעית דם, וטמאת אבר שאין עליו בשר כראוי [- כשיעור] בין מן המת בין מן החי - יראה לי, שפולן טמאתן אינה דין תורה; שהרי אין הנזיר מגלח עליהן, כמו שבארנו בנזירות, ואין חיבין עליהן על ביאת המקדש, וכל הטמא בטמאה של תורה - חיב על ביאת המקדש. לפיכך אני אומר, שכל טמאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אינה דין תורה.

ד. אין רקב המת מטמא - עד שיקבר ערם, בארון של שיש או של זכוכית וכיוצא בהן, ויהיה פלו שלם. חסר ממנו אבר, או שנקבר בכסותו, או בארון של עץ או של מתכת - אין רקבו טמא; מפני שרקב הכסות או רקב העץ או חלדת המתכת תתערב ברקב בהיותו. ורקב המטמא שנתערב בו עפר כל שהוא, הרי הוא בטמאתו. ולא אמרו רקב, אלא למת בלבד; אבל הרוג, אין לו רקב.

ה. קברו שני מתים כאחד, או שגזזו שערו או צפרניו וקברום עמו, או שקברו אשה עברה ועברה במעיה - אין להן רקב.

ו. טחן המת עד שנעשה רקב, אינו מטמא - עד שירקוב מאליו.

ז. טחנו פלו, והניחו עד שהרקוב, או שהרקוב מקצתו כשהוא חי, ומת והרקוב פלו - הרי זה ספק; ואם נטמא למלא חפנים מרקב זה, הרי זה טמא בספק.

ח. מלא חפנים ועוד מעפר הנמצא תחת המת, או מעפר הנמצא בקבר, ואין ידוע מה טיבו, אם הוא רקב שטמא באהל, או אינו אלא עפר שנתלכלך בנצל המת [- בשורו הרקוב] ודמו - הרי זה מטמא במשא ובאהל; שהרי יש במלא חפנים ועוד, מלא חפנים רקב. ויראה לי, שאף זו טמאה מדברי סופרים.

ט. המת שנסרף, ושלדו קימת, והיא השדרה והצלעות - הרי זה מטמא כמת שלם, ואין צריך לומר אם נחרף [- ליחתו האש]; אבל אם נשרף עד שנתבלבלה צורת תבניתו, טהור. וכן שפיר מרקם [- ניכרה צורת עוברו] שטרפו במים - טהור, שהרי נתבלבלה צורתו.

י. בשר המת שנופרף ונעשה קמח, טהור; וכן אפר השרופין, טהור. וכן התולעים הנחרין מבשר המת, בין חיים בין מתים - טהורין. וכבר בארנו, שהמח כבשר בכל מקום - בין במת, בין בנבלה ושרץ.

יא. עור האדם - כבשרו. אם עבדו כל צרכו, או הלך [- דרך] בו כדי עובדה [עיבוד] - הרי זה טהור מן התורה; אבל מדבריהם, מטמא בכזית כבשר המת - גזרה, כדי שלא להרגיל בני אדם לעבד עורות האדם ולשתמשו בהן. יב. עור הבא כנגד פניו של אדם כשנולד - בין שהיה

באחד מדברים שמטמאין באהל, וכן אדם שנשא דברים שמטמאין מן המת במשא - הכל טמאין טמאת שבעה, שנאמר: "כל הבא אל האהל וכל אשר באהל, יטמא שבעת ימים".

ב. אדם שנטמא במת, וכלים שיגע בהם אדם זה - טמאין טמאת שבעה, שנאמר: "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי, וטהרתם". אבל אדם שיגע באדם שנטמא במת - בין שנגע בו אחר שפרש מטמאיו, בין שנגע בו כשהוא עדין נוגע במת - הרי זה השני טמא טמאת ערב, שנאמר: "והנפש הנגעת, תטמא עד הערב". זה הוא דין תורה; אבל מדברי סופרים, הנוגע במת ונגע באדם אחר, ועדין הוא מחבר במת - שניהם טמאין טמאת שבעה, וכאלו נגע זה השני במת עצמו. במה דברים אמורים? לענין תרומה וקדשים; אבל לגזיר ולעושה פסח, בין בשעת חבור בין אחר שפרש - אינו טמא אלא טמאת ערב, כדין תורה.

ג. כלים שננטמאו במת, בין במגע בין באהל - הרי הן לנוגע בהן, כנוגע במת עצמו; מה המת מטמא הנוגע בו, בין אדם בין כלים, טמאת שבעה - אף כלים שננטמאו במת, הם והכלים או האדם שיגע בהם, טמאין טמאת שבעה, שנאמר: "בחלל חרב או במת"; מפי השמועה למדו, שחרב במת. והוא הדין לשאר כלים, בין כלי מתכות בין כלי שטף [כלים המיטהרים במקוה] ובגדים. הרי הוא אומר: "כל הרג נפש וכל נגע בחלל"; וכי תעלה על דעתך, שזה ירה חץ וחרג, זרק אבן וחרג - נטמא שבעת ימים?! אלא הורג נפש בחרב וכיוצא בה; מפני שננטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו - שהרי נגע הכלי במת. ומניין שאף הכלים הנוגעים באדם שנגע בכלים שננטמאו במת, טמאים טמאת שבעה? שהרי הוא אומר: "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי, וטהרתם"; הא למדת, שכל אדם הטמא טמאת שבעה, מטמא בגדים טמאת שבעה.

ד. נמצאת אומר: אדם שנגע במת, ואדם באדם אחר - הראשון טמא טמאת שבעה, והשני טמאת ערב. כלים הנוגעים במת, וכלים בכלים - שניהם טמאים טמאת שבעה; השלישי, בין אדם בין כלים - טמא טמאת ערב. כלים הנוגעים במת, ואדם בכלים, וכלים באדם - שלשתן טמאין טמאת שבעה; הרביעי, בין אדם בין כלים - טמא טמאת ערב.

ה. במה דברים אמורים? לענין תרומה וקדשים; אבל לחיב פרת על ביאת מקדש, או על אכילת קדשים - אינו חיב אלא השנים בלבד, הראשון שנגע במת והשני שנגע בו, כדין תורה, שנאמר: "וכל אשר יגע בו הטמא, יטמא". אבל הנוגע בכלים שנגעו באדם, או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת - פטור, כמו שבארנו בהלכות ביאת מקדש; שהדברים האלו, אף על פי שהם דברי קבלה [ממשה רבינו], אינן דין תורה - שהרי לא נתפרשו בתורה, אלא זה שננטמא במת שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון, בין אדם, בין כלים.

ח. כל המטמאין באהל שנהלקו, והכניסו לתוך הבית - האהל מצרפן, ומטמאין באהל.

ט. עצם שיש עליו כזית בשר בידי שמים, והכניס מקצתו לפנים מן הבית - נטמא הבית. שני עצמות, ועליהם כשני חצי זיתים בשר, והכניס מקצתן לפנים - הבית טמא; ואם היה הבשר תחוב בעצמות בידי אדם - הבית טהור; שאין חבורי אדם חבור.

י. מלא חפנים [בשר -] רקב שנתפזר בתוך הבית, הבית טמא.

יא. רביעית דם שנבלעה בתוך הבית, הבית טהור להבא; וכל שהיה בו בעת שנבלעה הרביעית בארץ, טמא.

יב. כזית מן המת שאבד בתוך הבית, ובקש [חופש] ולא נמצא - הבית טהור; ולכשימצא - הבית טמא למפרע, מעת שאבד עד שנמצא.

יג. רביעית דם שנשפך באויר [תחת השמים] - אם קרש, או שהיה במקום אשכרן [גומא שנאספים בה מים], והוא המקום הנמוך כמו גמה, והאהל המאהיל על מקצתו - נטמא. נשפך על האסקפה במוךד [משופע], בין [אם השיפוע -] לפנים בין לחוץ - הבית טהור, שהרי לא נח הדם על האסקפה; ואם היתה האסקפה אשכרן, או שקרש הדם עליה - הבית טמא. רביעית דם שנבלעה בכסות - אם מתכפסת, ויוצא ממנה רביעית דם - הרי זו הכסות מטמאה במגע ובמשא ובאהל. ואם לאו - אינה מטמאה באהל, והרי היא בכסות שנוגעה במת; שכל הבלוע שאינו יכול לצאת, טהור. כיצד משערין אותה? מכבסין אותה במים, ומביא מים במדתן, ונותן לתוכן רביעית דם - אם היה מראהן שנה, או שהיה מי הכבוס אדם יותר ממי המזג [שמזגו לתוכן דם] - בידוע שיצא ממנה רביעית.

יד. המשא והמגע והאהל, שלשה שמות הן. וכל שהוא משם אחד - מצטרף, ומטמא; ומשני שמות - אינו מצטרף, וטהור. כיצד? הנוגע בכשני חצי זיתים, או שנשא שני חצי זיתים בכת אחת, או שהאהיל על כשני חצי זיתים, או שהיה הוא וחצי זית תחת האהל, והאהיל במקצת גופו על חצי זית אחר או האהל חצי זית על מקצתו - הכל טמאים, מפני שהוא שם אחד. אבל הנוגע בחצי זית או הנושא חצי זית, ודבר אחר מאהל עליו ועל כחצי זית, או שהאהיל עליו חצי זית אחר, או שהאהיל הוא על חצי זית אחר, וכן הנוגע בחצי זית ונשא חצי זית אחר - הכל טהורין; שאין המגע מצטרף עם המשא, לא במת ולא בשאר טמאות; ולא המגע מצטרף עם האהל, ולא האהל מצטרף עם המשא.

הלכות טמאת מת פרק ה

א. כל המטמאין מתמת המת, בין אדם בין כלים - טמאין טמאת שבעה [ימים]. כיצד? אדם או כלי שנגע בדברים שמטמאין מן המת במגע, או שננטמא באהל

או כלי עץ או עור, אחד עור בהמה וחייה, בין המתירין לאכילה בין האסורין לאכילה - שנאמר: "ויפרש את האהל על המשכן", אין קרוי אהל אלא אריג ועור כמשכן. אבל אם היה האהל נסרין של עץ, כגון התקרה או המחצלת וכיוצא בהן, או שהיה עצם, או של מתכת - הרי זה טהור; ואין צריך לומר, שאם היה בגין, שהוא טהור וכל מקום שנאמר 'הבית טמא', אינו אלא אדם וכלים שבכל הבית. ואין לה יוצא מן העץ שהוא מתטמא טמאת אהלים, אלא הפשתן בלבד.

יג. בגדים הנוגעים במת - אף על פי שהן כמת לטמא אחרים שנגעו בהן טמאת שבועה, אינן כמת לטמא באהל ובמשא; שהמשא למת עצמו אינו מפרש כמו שבארנו, ובטמאת אהל הוא אומר: "אדם כי ימות באהל". לפיכך, הנושא בגדים שנגעו במת ולא נגע בהן, וכל המאחיל עליהם, או שהאחילו עליו, או שהיו עמו באהל - הרי זה טהור. וכן אדם שנטמא במת, והאחיל על הכלים - הרי זה טהורין; שאין טמא מת לטמא אלא במגע בלבד.

יד. המת אינו מטמא משכב ומושב מתחתיו, ולא מדף מעל גביו [- בגדים שמעליו]; אלא אחד כלי שיגע במת מצדו, או שהיה תחתיו, או על גביו. כיצד? עשרה בגדים זה על גבי זה, והמת למעלה, ועשרה בגדים אחרים על גבו למעלה - בגד הנוגע בו, והבגד השני שנגע בבגד שנגע בו - שניהם טמאים טמאת שבועה; והשלישי - טמא טמאת ערב, בין שלמעלה בין שלמטה; והרביעי, ומן הרביעי ולמטה, ומן הרביעי ולמעלה - כלן טהורין; מה שאין כן במטמאי משכב ומושב, כמו שיתבאר במקומו. במה דברים אמורים, שכל הבגדים או הכלים שתחתיו ושלמעלה ממנו טהורין? בשלא היתה שם טמא רצוצה [- שאין מעליה חלל טפח] ולא טמאת אהל, או שהיה מבדיל בינו ובין הכלים אבן, כמו שיתבאר.

ו. כלי חרש שנגע במת, או שהיה עמו באהל - טמא; ואינו מטמא לא אדם, ולא כלי חרש, ולא שאר כלים - שאין כלי חרש נעשה אב הטמאה לעולם, לא במת ולא בשאר טמאות. וזה הוא דין תורה, אף על פי שהוא קבלה. ז. זה כלל גדול בטמאות: כל אב טמאה - מטמא אדם ומטמא בגדים וכלים, בין כלי מתכות בין כלי שטף בין כלי חרש; וכל המטמא אדם וכלים כנגיעה, הרי זה אב טמאה. וכל וכל הטמאות - מטמא אכלין ומשקין; ואינו מטמא לא אדם וכלים, לא כלי חרש, ולא שאר כלים ובגדים.

ח. וכל הנוגע באב, הוא הנקרא 'ראשון'; והנוגע בראשון, נקרא 'שני'; והנוגע בשני, נקרא 'שלישי'; והנוגע בשלישי, נקרא 'רביעי'. והראשון ושלמטה ממנו, כלן נקראין 'ולד הטמאה'.

ט. כל המתטמא מחמת המת טמאת שבועה, בין אדם בין כלים - הוא הנקרא 'טמא מת'. והוא אב מאבות הטמאות, לענין טמאת תרומה וטמאת קדשים כמו שבארנו, כדי למנות ממנו ראשון ושני, וכדי לטמא אדם וכלים במגע בשאר אבות הטמאות; ואינו מטמא במשא.

י. כל המתטמא מחמת המת טמאת ערב - הוא ולד הטמאה, והוא הראשון לטמאה; ואפשר שיהיה הרביעי מן המת, ראשון לטמאה, כמו שבארנו לענין תרומה וקדשים. יא. אדם או כלים שנטמאו במגע ארץ העמים ובית הפרס, או במשאן, או במגע דם תבוסה [- היוצא בשעת ההריגה] וגולל ודופק [- כיסויי הקבר], או באהלן, וכן אדם שנטמא במשא דם תבוסה - הרי אלו כלן וכיוצא בהם, אבות טמאות של דברי סופרים; וכן בגדים המתטמאין מחמת אלו טמאת שבועה, כלן אבות הטמאות של דברי סופרים.

יב. האהל עצמו המאחיל על הטמאה - אף על פי שלא נגעה בו טמאה - הרי הוא טמא טמאת שבועה מן התורה, והרי הוא כבגדים שנגעו במת, שנאמר: "וזהו על האהל". במה דברים אמורים? בשיהיה האהל בגד או שק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ד-ל' כסלו ה'תשס"ט

וכל פיוצא באלו מדברים שהן מצוה אמן והם עקר גדול בשיבת הבתים והתצורות. השוכר חייב לעשות מעקה ומוזזה, ולתקן מקום המוזזה משלו. וכן אם רצה לעשות סלם, או מרזב, או להטיח גגו - הרי זה עושה משל עצמו. ד. המשפיר עליה לחברו, ונפחתה בארבעה או יותר - חייב לתקן התקרה והמעזיבה [טיט] שעליה; שהמעזיבה חזוק התקרה הוא.

ה. הזבל שבחצר, הרי הוא של שוכר; לפיכך, הוא מטפל בו להוציאו. ואם יש שם מנהג, הולכין אחר המנהג. במה דברים אמורים? בשיהיו הבהמות שעשו הזבל של שוכר; ואם הבהמה של אחרים, הזבל של בעל החצר, שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, אף על פי שהיא שכורה ביד אחרים.

יום ראשון כ"ד כסלו ה'תשס"ט

הלכות שכירות פרק ו

א. המשפיר בית לחברו בבירה [בנין] גדולה - משתמש בזיקה ובכתליה עד ארבע אמות (הסמוכים), ובתפוצ [גינה] של חצר, וברחבה שאחורי הבתים; ומקום שנהגו להשתמש בעבי הכתלים, משתמש בעבי הכתלים. ובכל אלו הדברים, הולכין אחר מנהג המדינה והשמות [ההגדרות] הירידעין להם, כדרך שאמרנו בענין מקח וממכר.

ב. והמשפיר חצרו סתם, לא השפיר הרפת שבה.

ג. המשפיר בית לחברו - חייב להעמיד לו דלתות, ולפתח לו החלונות שנתקלקלו, ולחזק את התקרה, ולקמף את הקורה שנושבה, ולעשות נגר [בריח] ומנעול,

ב. המשפיר בית לחברו לשנה, ונתעברה השנה - נתעברה לשוכר [הרויח חודש חינוס]; השפיר לחדשים, נתעברה למשפיר [הרויח שכר חודש נוסף]. הזכיר לו חדשים ושנה - בין שאמר לו 'דינר לחדש, שנים עשר דינר לשנה', בין שאמר לו 'שנים עשר דינר בשנה, דינר בכל חודש' - הרי חודש העבור למשפיר; שהקרקע בחזקת בעליה, ואין מוציאין דבר מיד בעל הקרקע אלא בראיה ברורה. וכן בעל הבית שאמר: 'לזמן זה השפירתי', והשוכר אומר: 'לא שכרתי אלא סתם [ללא ציון זמן] או לזמן ארף' - על השוכר להביא ראיה; ואם לא הביא - בעל הבית נשבע הסתם [מדברנו], ומוציאו מן הבית.

ג. השוכר שאמר: 'נתתי שכר הבית שנתחביתי בו', והמשפיר אומר: 'עדין לא נטלתי', בין שהיתה השכירות בשטר, בין שהיתה בלא עדים - אם תבעו בתוך שלשים יום - על השוכר להביא ראיה, או יתן ויחרים [יטיל חרם סתם] על מי שלקח ממנו, או יטען עליו בדמים שנתן תחלה טענה בפני עצמה וישפיעהו הסתם. תבעו המשפיר לאחר שלשים יום, ואפלו ביום שלשים - על המשפיר להביא ראיה, או ישבע השוכר הסתם שכבר נתן לו שכר ויפטר. וכן אם שכר ממנו, ופרש שיתן לו השכר שנה שנה, ותבעו בתוך השנה - על השוכר להביא ראיה; תבעו לאחר השנה, אפלו ביום תשעה ועשרים באלול - על המשפיר להביא ראיה.

ד. המשפיר בית לחברו בשטר לעשר שנים, ואין בו זמן [תחילת השכירות] - השוכר אומר: 'עדין לא עבר מזמן השטר אלא שנה', והמשפיר אומר: 'כבר שלמו שני השכירות, ושכנת עשר שנים' - על השוכר להביא ראיה; ואם לא הביא ראיה - ישבע המשפיר הסתם, ויוציאו.

ה. השוכר פרדס, או שהיה בידו משכון לעשר שנים, וכבש הפרדס בתוך הזמן - מכרו עציו וילקח בהן קרקע, ויאכל פרותיו עד סוף זמן שכירותו או זמן המשכון. וגוף האילנות שביכשו או נקצצו - שניהן אסורין בהן משום רבית, המלנה והלנה.

ו. שטר שכירות או שטר משכון שכתוב בו 'שנים' סתם [ללא מספר], בעל הפרדס אומר 'שלוש', ובעל הקרקע אומר 'שתיים', וקדם זה השוכר או המלנה ואכל הפרדס - הרי הפרדס בחזקת אוכליהן, עד שביא בעל הקרקע ראיה. אכלה השוכר או הממשכן שלש שנים, וכבש [הסמין ונעלם] השטר ואמר: 'לתמש שנים יש לי פרות', ובעל הקרקע אומר: 'שלוש' - אמרו לו: 'הבא שטרך', ואמר: 'אבד' - השוכר נאמן; שאלו רצה, אמר: 'לקוחה היא בדי', שהרי אכלה שלש שנים.

ז. מי שהכניס פרותיו לבית חברו שלא מדעתו, או שהטעהו עד שהכניס פרותיו, והניחם והלך לו - יש לבעל הבית למכר מאותם הפרות, כדי לתן שכר הפועלים שמוציאין אותן ומשליכין אותן בשוק. ומדת חסידות היא, שיודיע בית דין, וישכרו ממקצת דמיהן מקום [לשומרם], משום השב אבדה לבעלים, אף על פי שעשה שלא בהגון.

ו. המשפיר בית או חצר או מרחץ או חנות או שאר המקומות, עד זמן קצוב - הרי זה כופהו לצאת בסוף זמנו, ואינו ממתין לו אפלו שעה אחת. שכר לו בית סתם ללילה, אין פחות מיום אחד; לשביתה, אין פחות משני ימים; לנשואין, אין פחות משלשים יום.

ז. המשפיר בית לחברו סתם - אינו יכול להוציאו, עד שיודיעו שלשים יום מקדם, כדי לבקש מקום, ולא יהיה משלף בדרך; ולסוף השלשים, יצא. במה דברים אמורים? בימות החמה; אבל בימות הגשמים, אינו יכול להוציאו מן החג [סוכות] ועד הפסח. קבע לו זמן שלשים יום לפני החג - אם נשאר מן השלשים יום אפלו יום אחד לאחר החג, אינו יכול להוציאו עד מוצאי הפסח; והוא, שיודיעו שלשים יום מקדם. במה דברים אמורים? בעירות; אבל בפרכים [ערים גדולות] - אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים, צריך להודיעו שנים עשר חודש מקדם. וכן בחנות - בין בפרכים בין בעירות, צריך להודיעו שנים עשר חודש מקדם.

ח. כשם שהמשפיר חייב להודיעו - כך השוכר חייב להודיעו מקדם שלשים יום בעירות, או מקדם שנים עשר חודש בפרכים, כדי שיבקש שכן [דייר], ולא ישאר ביתו פנוי. ואם לא הודיעו - אינו יכול לצאת, אלא יתן השכר. ט. אף על פי שאין המשפיר יכול להוציאו, ולא השוכר יכול לצאת, עד שיודיעו מקדם - אם הוקרו הבתים - יש למשפיר להוסיף עליו, ולומר לשוכר: 'או שכר בשנה עד שתמצא, או תצא'. וכן אם הוזלו הבתים - יש לשוכר לפחות מן השכר, ולומר למשפיר: 'או השכר לי בשכר של עתה, או הרי ביתך לפניך'. נפל בית המשפיר שהיה דר בו - הרי זה יש לו להוציא השוכר מביתו, ולומר לו: 'אינו בדין שתהיה אתה יושב בביתי עד שתמצא מקום, ואני משלף בדרך; שאין אתה בעל זכות בבית הזה, יותר ממני'. י. נתן [המשכיר] הבית לבנו לשא בו אשה - אם היה יודע שבעו נעשה חתן בזמן פלוני, והיה אפשר לו להודיעו [לשוכר] מקדם ולא הודיעו - אינו יכול להוציאו. ואם עכשו נדמנה לו אשה, והרי הוא נושא מיד - הרי זה יש לו להוציאו; שאינו בדין שיהיה זה יושב בביתו, וכן בעל הבית מחזר לשכר בית שיעשה בו חפה.

יא. מכר הבית, או נתנו, או הורישו - אין השני יכול להוציאו, עד שיודיעו מקדם שלשים יום או שנים עשר חודש; שהרי השוכר אומר לו: 'אין כחך יתר מבח זה שזכית בבית זה ממקמו'.

יום שני כ"ה כסלו ה'תשס"ט

הלכות שכירות פרק ז

א. כשם שמתנה אדם כל תנאי שירצה במקח וממכר - כך מתנה בשכירות, שהשכירות מכירה לזמן קצוב היא. וכל שממכרו בנכסיו ממכר, שכירותו שכירה; וכל שאין לו למכר, כך אין לו לשכר - אלא אם כן יש לו פרות בלבד באותה הקרקע, הרי זה שוכר ואינו מוכר.

על פי שפ"שטה המכה ברכ השדות, אינו מנפה לו מחכורו; שאין זה ההפסד תלוי אלא בשוכר, שהרי כל שדותיו נשתדפו. התנה עליו בעל הקרקע שיזרענה חטים, וזרעה שעורים, או שלא זרעה כלל, או שזרעה ולא צמחה - אף על פי שבא חגב או שדפון והכת רב המדינה, אינו מנפה לו מחכורו. ועד מתי חייב להטפל בה ולזרע פעם אחת, אם לא צמחה? כל זמן שראוי לזרעה באותו מקום.

ו. השוכר או המקבל שדה מחכרו - מקום שנהגו לקצר - יקצר, ואינו רשאי לעקר [עם השורש]; מקום שנהגו לעקר - יעקר, ואינו רשאי לקצר. ושיניהם מעכבין זה על זה. ומקום שנהגו לחרש אחריו [אחר הקצירה], יחרש. מקום שנהגו להשפיר אילנות על גב [אגב] הקרקע - משפירין, ואף על פי שהשפיר סתם בפחות מן הידוע; ומקום שנהגו שלא להשפיר אילנות - אין לו אילנות, אף על פי ששוכר ממנו ביתר על הידוע. הכל כמנהג המדינה. ז. החוכר שדה מחכרו בפעשרת כורין חטים - לקח [הוכחשה], נותן לו מתוכה. היו חטיה נפות - לא יאמר לו: 'הריני לוקח לך מן השוק', אלא נותן לו מתוכה. חכר ממנו פרם בפעשרה סלי ענבים - אף על פי שהקריסו [החמיצו] אחר שנבצרו, וכן עמרים שלקו אחר שנקצרו - נותן לו מתוכן; אבל אם חכרו בפעשרה בדין זין, והחמיץ - חייב לתן לו זין טוב. חכרה ממנו במאה עמרים של אספסתא וזרעה מין אחר, ואחר כך חרשה וזרעה אספסתא ולקתה, או שזרעה בתחלה אספסתא, וחרשה ואחר כך זרעה פעם אחת ולקתה - אינו נותן לו מתוכה, אלא נותן לו אספסתא טובה; שהרי שנה. וכן כל פיוצא בזה.

ח. החוכר שדה מחכרו, ולא רצה לנפש [לנקותה מעשבים הפוגעים באיכות הקרקע], ואמר לו: 'מה הפסד יש לך, הריני נותן לך חכורך' - אין שומעין לו; שהרי הוא אומר לו: 'למחר אתה יוצא ממנה, והיא מעלה לפני עשבים'. ואפלו אמר לו: 'באחרונה [אחר הקצירה] אני חורש אותה', אין שומעין לו.

ט. החוכר שדה מחכרו לזרעה שעורים - לא יזרעה חטים, מפני שהחשין מכחישות את הקרקע יתר מן השעורים. שוכרה לזרעה חטים, יזרעה שעורים. קטנית, לא יזרעה תבואה; תבואה, יזרעה קטנית. ובבבלי וכיוצא בה - לא יזרעה קטנית, מפני שהקטנית שם מכחשת את הארץ.

י. המקבל שדה מחכרו לשנים מועטות - אין למקבל כלום בקורת [גזע עץ] השקמה וכיוצא בה, ולא בשבב [רוח] האילנות שיצאו בפעשרה מאליהן. אבל מחשבין לו מקום האילנות, כאלו היה בהן אותו זרע שזרע בכל השדה; והוא שיצמחו האילנות מאליהן במקום שראוי לזרעה; אבל אם יצאו במקום שאינו ראוי לזרעה, אין מחשבין לו כלום. ואם קבלה שבע שנים או יתר, יש לו בקורת השקמה וכיוצא בה. הגיע זמנו להסתלק מן השדה, והיו שם זרעים שצדן לא הגיעו להמכר [לא הבשילו], או שגמרו, ולא הגיע יום השוק למכרם - שמין אותם, ונוטל מבעל הקרקע. בשם שחולק המקבל עם בעל

ח. השוכר רחים מחכרו, שיטחן לו עשרים סאה בכל חדש בשכרו [תמורת הריחיים], והעשיר בעל הרחים, והרי אינו צריך לטחן שם - אם יש לשוכר חטים שצריך לטחן אותם לעצמו או לאחרים, כופין אותו לתן דמי טחינת עשרים סאה; שזאת מדה סדום היא. ואם אין לו, יכול לומר לו: 'אין לי דמים, והריני טוחן לך כמו ששכרתי; ואם אין אתה צריך, מכר לאחרים' [טחינת ביתר]. וכן כל פיוצא בזה.

יום שלישי כ"ו כסלו ה'תשס"ט

הלכות שכירות פרק ח

א. אחד השוכר מחכרו שדה לזרעה, או פרם לאכל פרותיו בדמים, או ששכר ממנו בפרות קצובין, כגון ששכר ממנו שדה זו בעשרים כור בשנה, וכרם זה בעשרים כדי זין בכל שנה - שניהם דין אחד יש להן. והשוכר בפרות, הוא הנקרא 'חוכר'.

ב. המקבל שדה או פרדם כדי לעבד אותו ולהוציא עליו יציאות [הוצאות], ויתן לבעל הקרקע שליש התבואה או רביע או מה שינתנו ביניהן - זה הוא הנקרא 'מקבל'. כל דבר שהוא לסג [לשמירה] לארץ, בעל הקרקע חייב בו; ודבר שהוא לשמירה יתרה, החוכר או המקבל חייב בו. הקרדם שחופרין בו הארץ, והפלים שנושאין בהן העפר, והדלי והפד וכיוצא בהן שדולין בהן המים - על בעל הקרקע; וחפירת המקומות שמקבצין בהן המים, על החוכר או על המקבל.

ג. השוכר או המקבל שדה מחכרו לשנים מועטות, לא יזרעה פשתן [מזיק לקרקע]. שוכרה או קבלה שבע שנים - זרעה שנה ראשונה פשתן, ואין השביעית [השמיטה] מן המנזן; שוכרה או קבלה שבעה אחר, שביעית מן המנזן. ד. השוכר או המקבל שדה מחכרו, והיא בית השלהין [יבשה] או בית האילן, ויבש המעין של בית השלהין, או פסק הנזה הגדול, אלא אפשר להביא ממנו בדלי, או שנקצץ האילן של בית האילנות - אינו מנפה לו מחכורו. ואם מפת מדינה היא, כגון שיבש הנזה - מנפה לו מחכורו. היה עומד בתוך השדה ואמר לו: 'בית השלהין הזה אני משפיר לך', 'בית האילן הזה אני משפיר לך' - יבש המעין או נקצץ האילן, מנפה לו מחכורו; שהרי הוא עומד בתוכה, ולא אמר לו 'הזה', אלא כמי שאומר לו 'כמות שהיא עתה אני משפיר לך'. לפיכך, אם לא היה עומד בתוכה ואמר לו: 'בית השלהין אני משפיר לך', או 'בית האילן', ויבש המעין או נקצץ האילן - אינו מנפה לו מחכורו.

ה. השוכר או המקבל שדה מחכרו, ואכלה חגב או נשתדפה [נצטמקו פירותיה] - אם ארע דבר זה לרב השדות של אותה העיר, מנפה לו מחכורו, הכל לפי ההפסד שארעו. ואם לא פשטה המכה ברכ השדות - אינו מנפה לו מחכורו, אף על פי שגשתדפו כל השדות של בעל הקרקע. נשתדפו כל השדות של שוכר או המקבל - אף

נותן להם בעל הבית בהלכת המדינה. היה במדינה מי שנושכר בשלשה, ומי שנושכר בארבעה - אינו נותן להם אלא שלשה, ויש להן תרעמת על השלית. במה דברים אמורים? בשאין מלאכתו נפרת. אבל היתה מלאכתו נפרת, והרי היא שוה ארבעה - נותן להם בעל הבית ארבעה; שאילו לא אמר להם שלוחו 'ארבעה', לא טרחו ועשו שוה ארבעה. אמר לו בעל הבית: 'שכר לי בארבעה ארבעה', והלף השלית ושכר בשלשה שלשה - אף על פי שהרי מלאכתו שוה ארבעה - אין להם אלא שלשה, שהרי קבלו על עצמן; ויש להן תרעמת על השלית. אמר לו בעל הבית בשלשה, והלף השלית ואמר להן בארבעה, ואמרו לו: 'כמה שאמר בעל הבית' - אין דעתם אלא שיתן בעל הבית יתר על ארבעה. לפיכך, שמין מה שעשו - אם שוה ארבעה, נוטלין ארבעה מבעל הבית; ואם אינו ידוע [שווי המלאכה] או אינו שוה, אין להם אלא שלשה. אמר לו בעל הבית בארבעה, והלף השלית ואמר להן בשלשה, ואמרו לו: 'כמה שאמר בעל הבית' - אף על פי שמלאכתם שוה ארבעה, אין להם אלא שלשה; שהרי שמעו שלשה, וקבלו עליהם.

ד. השוכר את הפועלים, והטעו את בעל הבית [חזרו בהם], או בעל הבית הטעה אותם - אין להם זה על זה אלא תרעמת [כעס]. במה דברים אמורים? שלא הלכו [למקום העבודה]. אבל הלכו החפזין ולא מצאו תבואה, פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה [רטובה], או ששכרן להשקות השדה ומצאוה שנתמלאת מים - אם בקר בעל הבית מלאכתו מבערב, ומצאה צריכה פועלים - אין לפועלים כלום; מה בידו לעשות? ואם לא בקר, נותן להם שכרם כפועל בטל; שאינו דומה הבא טעון לבא ריקן, ועושה מלאכה לבטל. במה דברים אמורים? שלא התחילו במלאכה. אבל אם התחיל הפועל במלאכה, וחזר בו אפלו בחצי היום - חזור, שגאמר: "פי לי בני ישראל עבדים", ולא עבדים לעבדים. וכיצד דין הפועל שתור בו אחר שהתחיל? שמין לו מה שעשה, ונוטל. ואם קבלן הוא, שמין לו [ומורידין משכרו שווי של] מה ששעתידי לעשות; בין שהוזילו בעת ששכרם, בין לא הוזילו, בין שהוזלה המלאכה אחר כן, בין לא הוזלה - שמין לו מה שעתידי לעשות. כיצד? קבל ממנו כמה לקצר בשתי סלעים [ח' דינרים], קצר חצייה והניח חצייה, כגד לארג בשתי סלעים, ארג חצייה והניח חצייה - שמין לו מה שעתידי לעשות. אם היה שוה ששה דינרין - נותן לו שקל [ב' דינרים], או יגמר את מלאכתו. ואם היה הנשאר יפה שני דינרין - אינו נותן להם אלא סלע, שהרי לא עשו אלא חצי מלאכה. במה דברים אמורים? בדבר שאינו אבוד. אבל בדבר האבוד - כגון פשתנו לעלות מן המשרה [מקום שסוריו בו], או ששכר חמור להביא חלילין למת או לכלה וכל פיוצא בהן - אחד פועל ואחד קבלן, אינו יכול לחזור בו אלא אם כן נאנס, כגון שחלה, או שמע שמת לו מת. ואם לא נאנס, וחזר בו - שוכר עליהן [על חשבונם]

הקרע בתבואה, כך חולקין בתכן ובקש; כשם שחולקין ביין, כך חולקין בזמורות. אבל הקנים המעמידין תחת הגפנים - אם קנו אותן בשתפופות, הרי אלו חולקין בהן; ואם הן משל אחד מהן - זה שקנה אותן, הרי הן שלו. וכן כל פיוצא בהן.

יא. המקבל שדה מחברו [באריסות] לטע [אילנות], מקבל עליו בעל השדה עשרה בוראות [אילנות עקרות] למאה. יתר על כן, מגלגלין עליו [על האריס] את הכל. יב. המקבל שדה מחברו, ולא עשת יבול כצפורי - אם יש בה כדי שתוציא סאתים יתר על ההוצאה [ההשקעה], חייב המקבל להטפל בה; שכן כותב לבעל הקרקע: 'אנא אקום ואגיר [אחורש] ואזרע ואקצר ואעמר ואדוש ואזרה ואעמיד כרי לפניה, ותטל אתה חציו', או מה שיתנו בו, ואני השאר, בשכר עמלי וכמה שהוצאתי.

יג. המקבל שדה מחברו, ואחר שזכה בה הוכירה [הניחה שדה בור] - שמין אותה כמה היא ראויה לעשות, ונותן לו חלקו שהיה מגיע לו; שכן כותב לבעל הקרקע: 'אם אוכיר ולא אעבד [לא אעשה הראוי לה, אדו], אשלים במיטבה' [לפי שיא ומיטב הפוטנציאל שלה]. והוא הדין, אם הוכיר מקצתה. ומפני מה נתחייב לשלם? מפני שלא פסק על עצמו דבר [סכום] קצוב כדי שגאמר 'הרי היא אסמכתא' [שסמכה דעתו שלא יגיע לידי תשלום], אלא התנה שישלם במיטבה; ולפיכך גמר ושעבד עצמו. אבל אם אמר: 'אם אוכיר ולא אעבד, אפן לך מאה דינרין' - הרי זו אסמכתא, ואינו חייב לשלם אלא כפי מה שהיא ראויה לעשות בלבד.

יד. המקבל שדה לזרעה שמשמין וזרעה חטים, ועשת חטים ששון כמה שהיא ראויה לעשות מן השמשמין - אין לו עליו אלא תרעמת [כעס]. עשת פחות משהו מה שהיא ראויה לעשות מן השמשמין, משלם לו המקבל כפי מה שהיא ראויה לעשות מן השמשמין; עשת חטים יתר ממה שהיא ראויה לעשות מן השמשמין - חולקין לפי מה שהתנו ביניהם, אף על פי שמשתכר בעל הקרקע.

יום רביעי כ"ז כסלו ה'תשס"ט

הלכות שכירות פרק ט

א. השוכר את הפועלים, ואמר להם להשכים [מוקדם] ולהעריב [מאוחר] - מקום שנהגו שלא להשכים ולא להעריב, אינו יכול לכוּפֵּן. מקום שנהגו לזון, זיון; לספק בתמרים או בגרוגרות וכיוצא בהן לפועלין, מספק. הכל כמנהג המדינה.

ב. השוכר את הפועל, ואמר לו [שכרך יהיה]: 'כאחד וכשנים מבני העיר' - רואין פחות שבשכירות ויתר שבשכירות, ומשמין [מחלקים] ביניהן.

ג. אמר לשלוחו: 'צא ושכר לי פועלים בשלשה', והלף ושכרם בארבעה - אם אמר להם השלית: 'שכרכם עלי' - נותן להם ארבעה; הוא נוטל מבעל הבית שלשה, ומפסיד אחד מביתו. אמר להם: 'שכרכם על בעל הבית',

י. השוכר את הפועל לעשות עמו בתוך ובקש וכיוצא בהן, ואמר לו: 'טל מה שעשית בשכרך' - אין שומעין לו. ואם משקבל עליו [קש ותבן כמשכורת] אמר לו: 'הילף שכרך, ואני אטל את שלי' - אין שומעין לו. יא. מציאת הפועל לעצמו, אף על פי שאמר לו: 'עשה עמי מלאכה היום'; ואין צריך לומר, אם אמר לו: 'עדר עמי היום', 'נפש עמי היום'. אבל אם שָׁכַר ללקט מציאות, כגון שָׁחַסר [התמעט] הִנָּהוּ וּשְׁכָרוֹ ללקט הדגים הנמצאין באגם - הרי מציאתו לבעל הבית, ואפלו מצא כִּסּ מלא דינרין.

יום חמישי כ"ח כסלו ה'תשס"ט

הלכות שכירות פרק י

- א. המלוה את חברו על המשכון - בין שהלוהו מעות בין שהלוהו פרות, בין שמשכנו בשעת הלוואתו בין שמשכנו אחר שהלוהו - הרי זה שומר שכר. לפיכך, אם אבד המשכון, או נגנב - חייב בדימיו; ואם נאנס המשכון, כגון שנלקח בלסטים מזין וכיוצא בו משאר אנסין - ישבע שנגאנס, וישלם בעל המשכון את חובו עד פרוטה אחרונה. ב. כל האומר לחברו: 'שמר לי ואשמר לך', הרי זה שומרה בבבליים [עם הבעלים, ופטור מהכל]. אמר לו: 'שמר לי היום ואשמר לך למחר', 'השאיילני היום ואשאילך למחר', 'שמר לי היום ואשמר לך למחר' - כלן נעשו שומרי שכר זה לזה.
- ג. כל האמנין שומרי שכר. וכלן שאמרו: 'טל את שלך [חפצך] והבא מעות', או שאמר לו: 'גמרתיו', ולא לקחו הבבליים את הפלי - הרי האמן שומר חנם; אבל אם אמר האמן: 'הבא מעות, וטל את שלך' - צדין הוא נושא שכר כשהיה.
- ד. נתן לאמנין לתקן, וקלקלו - חייבין לשלם. כיצד? נתן לתרש שדה תבה ומגדל לקבע בהן מסמר, ושברן, או שנתן לו עצים לעשות מהן שדה תבה ומגדל, ועשה מהן שדה תבה ומגדל ונשברו אחר שנעשו - משלם לו דמי שדה תבה ומגדל; שאין האמן קונה שבח הפלי. נתן צמר לצבע, והקדיחתו [שרפתו] יורה - נותן לו דמי צמרו. צבעו פגור, או שנתנו לו לצבעו אדם וצבעו שחור, שחור וצבעו אדם, נתן עצים לתרש לעשות מהם כסא נאה, ועשה כסא רע או ספסל - אם השבח יתר על ההוצאה, נותן לו בעל הפלי את ההוצאה; ואם ההוצאה יתרה על השבחה, נותן לו את השבחה בלבד. אמר בעל הפלי: 'איני רוצה בתקנה זו, אלא תן לי דמי הצמר או דמי העצים' - אין שומעין לו. וכן אם אמר האמן: 'הא לך דמי צמרך או דמי עצדך, ולך' - אין שומעין לו; שאין האמן קונה בשבחה [ברוחו] הפלי שעשה.
- ה. המוליך חטין לטחון [לטוחו], ולא לתתן [לא השרה במים לצורך ריכוך והסרת טובין] ונעשאן סבין או מרסן [קמח עם קליפות], נתן קמח לנחתום, ונעשאו פת נפולין

- או מטען. כיצד מטען? אומר להן: 'סלע קצצתי לכם, בואו וטלו שתיים', עד שיגמרו מלאכתם; ולא יתן להם אלא מה שפסק תחלה. ואפלו נתן להם השתים, מחזיר [מוציא] מהם התוספת. כיצד שוכר עליהם? שוכר פועלים אחרים, וגומרים מלאכתם שלא תאבד; וכל שיוסיף לאלו הפועלים האחרים על מה שפסק לראשונים, נוטל מן הראשונים. ועד כמה? עד כדי שכרם של ראשונים. ואם היה להם ממון תחת ידו - ישכר להשלים המלאכה עד ארבעים חמשים וזו בכל יום לכל פועל, אף על פי ששוכר הפועל שלש או ארבע. כמה דברים אומרים? שאין שם פועלים לשכר בשכרם [בשווי שלהם] להשלים המלאכה. אבל אם יש שם פועלים לשכר בשכרם, ואמרו לו: 'צא ושכר מאלו, והשלם מלאכתך ולא תאבד' - בין שוכר בין קבלן - אין לו עליהם אלא תרעמת; ושמין לשוכר מה שעשה, ולקבלן מה שעתיד לעשות.
- ה. השוכר את הפועל, ונאחז לעבודת המלך - לא יאמר לו: 'הריני לפניך' [מזלזל גרם, ושלם לך], אלא נותן לו שכר מה שעשה.
- ו. השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהר, ופסק הנהר בחצי היום - אם אין דרכו להפסק, אין להם אלא שכר מה שעשו; וכן אם דרכו שיפסיקו אותו בגי העיר, והפסיקוהו בחצי היום - אין להם אלא מה שעשו; שהרי ידעו הפועלים דרכו של נהר זה. ואם דרכו להפסק מאליו - נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו להודיעם. שכרם להשקות השדה, ובא המטר והשקה - אין להם אלא מה שעשו; בא הנהר והשקה - נותן להן כל שכרן; מן השמים נסתיעו. כמה דברים אומרים? בפועל. אבל מי שפסק עם אריסו שאם ישקה שדה זו ארבע פעמים, וטל חצי הפרות, וכל האריסין שהם משקין שני פעמים, אינם נוטלין אלא רביע הפרות, ובא המטר, ולא הצריך לדלות ולהשקות - נוטל חצי הפרות כמו שפסק עמו; שהאריס כשתף, ואינו כפועל.
- ז. השוכר את הפועל לעשות מלאכה כל היום, ושלמה [נשלמה] המלאכה בחצי היום - אם יש לו מלאכה אחרת כמותה או קלה ממנה, עושה שאר היום; ואם אין לו מה יעשה, נותן לו שכרו כפועל בטל. ואם היה מן הכופרים עובדי האדמה וכיוצא בהן, שדרכו לטרח הרבה, ואם לא יתעשק במלאכה יחלה - הרי זה נותן לו כל שכרו.
- ח. השוכר את הפועל להביא [לבצע] שליחות ממקום למקום, והלף ולא מצא שם מה יביא - נותן לו שכרו משלם. שָׁכַר להביא קנים לכרם, והלף ולא מצא ולא הביא - נותן לו שכרו שלם. שָׁכַר להביא פרות לחולה, והלף ומצאו שמת או שהכריא - לא יאמר לו: 'טל מה שהבאת בשכרך', אלא נותן לו כל שכרו. וכן כל כיוצא בזה.
- ט. השוכר את הפועל לעשות עמו בשלו, והראהו בשל חברו [העבירו בשדה חברו] - נותן כל שכרו, וחוזר ולוקח מחברו מה שנהנה בזה המלאכה.

השמש", ומשום "ביומו תתן שְׁכָרוֹ". איזה הוא זמנו? שְׁכִיר יום גובה כל הלילה, ועליו נאמר: "לא תלין פְּעֻלַּת שְׁכִיר אִתָּךְ עַד בֹּקֶר". ושְׁכִיר לילה גובה כל היום, ועליו נאמר: "ביומו תתן שְׁכָרוֹ, ולא תבוא עליו השמש". שְׁכִיר שעות של יום גובה כל היום, ושְׁכִיר שעות של לילה גובה כל הלילה. שְׁכִיר שָׁבַת [שבעה ימים], שְׁכִיר חֹדֶשׁ, שְׁכִיר שָׁנָה, שְׁכִיר שְׁבוּעָה - יצא ביום, גובה כל היום; יצא בלילה, גובה כל אותו הלילה.

ג. נתן טליתו לאמן, גמרה והודיעו - אפלו אחרו עשרה ימים - כל זמן שהפלי ביד האמן, אינו עובר. נתנה לו בְּחֻצֵי הַיּוֹם - בין ששקעה עליו חמה, עובר משום כל תלין; שהקבלנות בשכירות היא, וחיוב לתן לו בזמנו.

ד. האומר לשלוחו: 'צא ושכר לי פועלים' - אם אמר להם: 'שְׁכַרְכֶּם עַל בַּעַל הַבַּיִת', שְׁנִיָּהם אינן עוברין משום כל תלין; זה [בעל הבית] לפי שלא שָׁכַרְן, וזה [השלוח] לפי שאין פְּעֻלָּתָן אֲצִלּוֹ. ואם לא אמר להם 'שְׁכַרְכֶּם עַל בַּעַל הַבַּיִת', הרי השליח עובר. אין השוכר עובר אלא בזמן שתבעו השכיר, ולא נתן לו; אבל אם לא תבעו, או שתבעו ולא היה לו מה יתן לו, או שהמתהו אצל אחר [נתן לאחר לשלם לו] וקבל - הרי פטור.

ה. המשיקה שכר שְׁכִיר עַד אַחֵר זְמָנוֹ - אף על פי ששכר עבר בעשה ולא תעשה, הרי זה חיוב לתן מיד. וכל עת שישקה - עובר על לאו של דבריהם, שנאמר: "אל תאמר לרַעַף, לך ושוב".

ו. כל שְׁכִיר שִׁשְׁכָרוֹ בְּעֵדִים, ותבעו בזמנו, ואמר בעל הבית: 'נתיי שְׁכָרְךָ, והשכיר אומר: 'לא נטלתי כלום' - תקנו חכמים שישבע השכיר בנקיטת חפץ [קדוש], ויטל כְּדִין כָּל נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל; מפני שבעל הבית טרוד בפועליו [ושכח], וזה השכיר נושא נפשו לזה. אפלו היה השוכר קטן, הרי השכיר נשבע ונוטל. שְׁכָרוֹ שְׁלֹא בְּעֵדִים - מתוך שיכול לומר 'לא היו דברים מעולם ולא שכרתיך', נאמן לומר 'שכרתיך ונתתי לך שְׁכָרְךָ'; וישבע בעל הבית הסת [דרבנן] שנתן, או שבועת התורה אם הודה במקצת כשאר כל הטענות. היה לו עד אחד ששכרו, אינו מועיל כלום. וכן אם תבעו אחר זמנו - אף על פי ששכרו בְּעֵדִים - המוציא מחברו עליו הראיה; ואם לא הביא ראיה, ישבע בעל הבית הסת. הביא ראיה [עדים] שתבעו כל זמנו [ולא פרעו] - הרי זה נשבע, ונוטל כל אותו היום של תביעה. פיצד? היה עושה עמו ביום שני עד הערב - זמנו כל ליל שלישי, וביום שלישי אינו נשבע ונוטל. ואם הביא עדים שהיה תובע כל ליל שלישי - הרי זה נשבע ונוטל כל יום שלישי; אבל מליל רביעי והלאה, המוציא מחברו עליו הראיה. וכן אם הביא עדים שהיה תובע והולך עד יום חמישי - הרי נשבע ונוטל כל יום חמישי.

ז. בעל הבית אומר: 'שתיים קצצתי לך', והשכיר אומר: 'לא קצצתי לי אלא שלש' - לא תקנו חכמים שישבע השכיר כאן, אלא המוציא מחברו עליו הראיה. ואם לא הביא ראיה - אף על פי ששכר נתן לו השתיים, או שאמר

[מתפורר], בהמה לטבח, ונבלה - חיבין לשלם דמים, מפני שהן נושאי שְׁכָר. לפיכך, אם היה טבח ממחה, ושחט בתנם - פטור מלשלם; ואם אינו ממחה - אף על פי שהוא בתנם, חיב לשלם. וכן המראה דינר לשלחני, ואמר לו 'יפה', ונמצא רע - אם בשכר ראהו - חיב לשלם, אף על פי שהוא בקי ואינו צריך להתלמד. ואם בתנם ראהו, פטור; והוא שיהיה בקי, שאינו צריך להתלמד; ואם אינו בקי - חיב לשלם, אף על פי שהוא בתנם. והוא שיאמר לשלחני: 'עליך אני סומך', או שהיו הדברים מראין שהוא סומך על ראיתו, ולא יראה לאחרים. טבח שעשה בתנם ונבל, וכן שלחני שאמר 'יפה' ונמצא רע, וכל פיוצא בהן - עליהם להביא ראיה, שהם ממחין; ואם לא הביאו ראיה, משלמין.

ו. מקומות שנהגו שיהיה הנוטע אילנות נוטל חצי השבח, ובעל הקרקע חצי, ונטע והשבית, ונטע והפסיד [חלק השבית וחלק לא] - מחשבין לו חצי השבח שיש לו, ומנפין ממנו מה שהפסיד, ונוטל השאר. ואפלו התנה על עצמו, שאם הפסיד לא יטל כלום - הרי זו אסמכתא [לא גמר זאת בליבו], ואין מנפין לו אלא מה שהפסיד. היה מנהגם שייטל הנוטע מחצה, ובעל הקרקע מחצה, וכן אם היה מנהגם שייטל הארץ [העובד תמורת יבול] שלישי - אם נטע הנוטע והשבית ורצה להסתלק, שנמצא בעל הקרקע צריך להוריד לה ארץ - הרי בעל הקרקע מוריד ארץ, ויטל בעל הקרקע חציו, ולא יפסיד מחלקו כלום; ויטל הארץ שלישי; והשתות הנשאר יהיה לנוטע, שהרי סלק עצמו ברצונו.

ז. הנוטע אילנות לבני המדינה שהפסיד [לא גדלו], וכן טבח של בני העיר שנבל בהמה, והמקוץ דם שחבל, והסופר שטעה בשטרות, ומלמד תינוקות שפשע בתינוקות ולא למד, או למד בטעות, וכל פיוצא באלו האמנים שאי אפשר שיחזרו ההפסד שהפסידו - מסלקין אותן בלא התראה; מפני שהן כמתרין ועומדין, עד שישתדלו במלאכתן, הואיל והעמידו אותן הצבור עליהן.

יום שישי כ"ט כסלו ה'תשס"ט

הלכות שכירות פרק יא

א. מצות עשה לתן שכר השכיר בזמנו, שנאמר: "ביומו תתן שְׁכָרוֹ" וגו'. ואם אחרו לאחר זמנו - עובר בלא תעשה, שנאמר: "ולא תבוא עליו השמש". ואין לוקין על לאו זה, שהרי הוא חיב לשלם. אחד שכר האדם, ואחד שכר הבהמה, ואחד שכר הפלים - חיב לתן בזמנו; ואם אחר לאחר זמנו, עובר בלא תעשה. וגר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות], יש בו משום "ביומו תתן שְׁכָרוֹ"; ואם אחר, אינו עובר עליו בלא תעשה.

ב. כל הכובש שכר שְׁכִיר - כאלו נטל את נפשו ממנו, שנאמר: "ואליו הוא נשא את נפשו". ועובר בארבע אזהרות, ועשה: משום כל תעשוק, ומשום כל תגזל, ומשום "לא תלין פְּעֻלַּת שְׁכִיר", ומשום "לא תבוא עליו

בקצירה, לא יניף חרמש לאכילתו; וכן כל פיוצא בזה. וכן פועל שהוליד בידו ממה שעשה, או שלקח יתר על אכילתו ונותן לאחרים - עובר בלא תעשה, שנאמר: "ואל בליד לא תתן". ואין לוקין על שני לאוין אלו - שאם אכל או הוליד, חייב לשלם.

ד. החולב והמחבץ [חמאה] והמגבן [גבינה] אינו אוכל, מפני שאין גדולי קרקע. המנפש בכצלים ובשומין - אף על פי שתולש קטנים מבין הגדולים, וכל פיוצא בזה - אינו אוכל, מפני שאין מעשיהן גמר מלאכה. ואין צריך לומר שומרי גנות ופרדסים, וכל דבר המחבר במקשאות [שדה קישואין] והמדלעות - שאין אוכלין כלל.

ה. הבדול [מפריד] בתמרים ובגרגרות אינו אוכל, מפני שנגמרה מלאכתו למעשר. העושה בחטים וכיוצא בהן אחר שעשר, כגון ששכרן לבר [לברור] צורות או לנפח [לנפות] אותן או לטחן - הרי אלו אוכלין, שעדיין לא נגמרה מלאכתן לחלה. אבל הלש והמקטף [עורר] והאופה אינו אוכל, מפני שנגמרה מלאכתן לחלה, ואין הפועל אוכל אלא מדבר שעדיין לא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה.

ו. נתפרסו [נתפרדו] עגוליו [של דבילה], ונתפתחו חביותיו, ונתחתכו דלועיו, ושכרן לעשות בהן - הרי אלו לא יאכלו; שהרי נגמרו מלאכתן ונקבעו למעשר, והרי הן טבל. ואם לא הודיען [מלכתחילה], מעשר ומאכילן. אין הפועלים אוכלין בשל הקדש, שנאמר: "בכרם רעף".

ז. שכר את הפועלין לעשות בנטע רבעי שלו, הרי אלו לא יאכלו; ואם לא הודיען, פודה ומאכילן.

ח. הקוצר והדש והזורה והבורר והמוסק והבוצר והדורף וכל פיוצא במלאכות אלו, הרי אלו אוכלין מן התורה. ט. שומרי גתות וערמות וכל דבר התלוש מן הקרקע, שעדיין לא נגמרה מלאכתן למעשר - אוכלין מהלכת מדינה [מכח המנהג]; שהשומר אינו כעושה מעשה. אבל אם עשה באבר מאבריו, בין בידיו בין ברגליו, אפילו בכתפו - הרי זה אוכל מן התורה.

י. היה עושה בתאנים, לא יאכל בענבים; בענבים, לא יאכל בתאנים; שנאמר: "בכרם, ואכלת ענבים". והעושה בגפן זו, אינו אוכל בגפן אחרת. ולא יאכל ענבים ודבר אחר; ואל יאכל בפת, ולא במלח. ואם קצץ [פירש וקצב] עם בעל הבית על שעור מה שיאכל - אוכל אותו בין במלח, בין בפת, בין בכל דבר שירצה. אסור לפועל למזן [למצוץ ולזרוק השאר] בענבים, שנאמר: "ואכלת ענבים כנפשוך". ולא יהי פניו או אשתו מהבהבין לו השכלין באור [למתקן], ואוכל - שנאמר: "ואכלת ענבים כנפשוך", ענבים כמות שהן. וכן כל פיוצא בהן.

יא. אסור לפועל לאכל מה שהוא אוכל אכילה גסה [מרובה], שנאמר: "כנפשוך שבצעך". ומתיר לו למנע עצמו [מלאכול] עד מקום הנפות, ואוכל. ויש לו לאכל קשות [קישואין] אפילו בדינר, וכתבות [תמרים] אפילו בדינר - אף על פי ששכרו במעה כסף, שנאמר: "כנפשוך שבצעך"; אבל מלמדין את האדם שלא יהיה רעבתן, ויהיה סותם

לו 'הילף' - הרי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ; ודבר זה [השבועה הזו] תקנת חכמים הוא, שלא ילף השכיר בפחי נפש. במה דברים אמורים? בששכרו בעדים, ולא ידעו כמה פסק לו, ותבעו בזמנו. אבל אם שכרו שלא בעדים, או שתבעו אחר זמנו - ישבע בעל הבית הסת שלא קצץ לו אלא מה ששכר נתן לו, או שלא נשאר לו אצלו אלא זה שאמר לו 'הילף', כדין כל הטענות.

כ. הנותן טליתו לאמן, אמן אומר: 'שפים קצצת לי', והוא אומר: 'אחת' - כל זמן שהטלית ביד האמן - אם יכול לטען שהיא לקוחה בידו, הרי האמן נשבע בנקיטת חפץ ונוטל; ויכול לטען בשכרו, עד כדי דמיה. ואם יצאת טלית מתחת ידו, או שאין לו בה חזקה ואינו יכול לטען שהיא לקוחה בידו - המוציא מחברו עליו הראיה; ואם לא הביא ראיה - ישבע בעל הטלית הסת, או שבועת התורה אם הודה במקצת כדין כל הטענות, שאין זה כדין השכיר. ט. שכיר שבא להשבע - אין מחמירין עליו, ואין מגלגלין עליו בשבועה [תביעות נוספות] כלל; אלא נשבע שלא נטל, ונטל. ולכל הנשבעין אין מקלין, חוץ מן השכיר שמקלין עליו; ופותחין לו תחלה, ואומרים לו: 'אל תצער עצמך, השבע וטל'. אפילו היה שכיר פרוטה אחת, ובעל הבית אומר 'נתתיה' - לא יטל אלא בשבועה. וכן כל הנשבע ונוטל, אפילו לא יטען אלא פרוטה אחת - לא יטל אותה אלא בשבועה, כעין של תורה.

שבת קודש ל' כסלו ה'תשס"ט

הלכות שכירות פרק יב

א. הפועלים שהן עושין בדבר שגדוליו מן הארץ, וצדין לא נגמרה מלאכתו [למעשר], בין בתלוש בין במחבר, ויהיו מעשיהן הן גמירת המלאכה - הרי בעל הבית מצוה שישניח אותן לאכל ממה שהן עושין בו, שנאמר: "פי תבא בכרם רעף וכו' פי תבא בקמת רעף". מפי השמועה למדו, שאין הכתוב מדבר אלא בשכיר; [והראיה:] וכי אלו לא שכרו, מי התיר לו שיבוא בכרם רעהו או בקמה שלו, שלא מדעתו? אלא כף הוא אומר: פי תבא ברשות הפועלים לעבודה, תאכל.

ב. מה בין העושה בתלוש, לעושה במחבר? שהעושה בתלוש, אוכל בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה, והעושה במחבר כגון בוצר וקוצר, אינו אוכל אלא כשיגמר עבודתו; כגון שיבצר ויתן בסל עד שימלאנו, וינפץ [יורוק] הסל למקום אחר, ויחזר ויבצר וימלאנו - אינו אוכל אלא אחר שימלא הסל. אבל מפני השב אבדה [זמן] לבועלים, אמרו חכמים שיהיו הפועלין אוכלין בהליכתן מאמן [שורה] לאמן ובחזירתן מן הגת - כדי שלא יבטלו ממלאכתן וישבו לאכל, אלא אוכלין בתוך המלאכה כשהן מהלכין בטלן.

ג. המבטל ממלאכתו ואכל, או שאכל שלא בשעת גמר מלאכה - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "וחרמש לא תניף" וגו'. מפי השמועה למדו, שכל זמן שהוא עוסק

[לעצמי] לאשתי ובני' - אין שומעין לו; שלא זכתה תורה אלא לפועל עצמו. אפלו נזיר שהיה עושה בענבים, ואמר: 'תנו לאשתי ובני' - אין שומעין לו.

יד. פועל שהיה עושה הוא ואשתו ובניו ועבדיו, והתנה עם בעל הבית שלא יאכלו ממה שהן עושין לא הוא ולא הם - הרי אלו אינן אוכלין. במה דברים אמורים? בגדולים, מפני שיש בהן דעת, והרי מחלו. ואם היו קטנים, אינו יכול לפסוק עליהן שלא יאכלו, שאינן אוכלין משל אביהן או משל אדוניהן, אלא משל שמים.

את הפתח בפניו [ימנעו מלשוכרו]. היה משמר ארבע או חמש ערמות, לא ימלא כרסו מאחת מהן, אלא אוכל מכל אחת ואחת לפי חשבון [- בשווה].

יב. הפועלים שלא הלכו [דרכו] שתי וערב בגת - אוכלין ענבים, ואין שותין יין; שעדין אינן עושין אלא בענבים בלבד. ומשידרכו בגת, ויהלכו בה שתי וערב - יש להן לאכל מן הענבים, ולשתות מן התירוש, שהרי הן עושין בענבים ובין.

יג. פועל שאמר: 'תנו לאשתי ובני מה שאני אוכל' [במקומי], או שאמר: 'הריני נותן מעט מזה שנטלתי לאכל

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"ד-ל' כסלו ה'תשס"ט

קרפן עולה ויורד על עברות מסמיות. העברות שחייבים עליהן קרפן זה הן: טמאת מקדש וטמאת קדשיו ושבועת בטוי ושבועת העדות. מי שנטמא באב מאבות הטמאות, כמו שקבענו בהקדמת סדר טהרות, ונכנס למקדש בשגגה — זוהי טמאת מקדש; או שאכל בשר קדש בשגגה — זוהי טמאת קדשיו; או שנשבע שבועת בטוי (נשבע לעשות או שלא לעשות דבר מה, ולא קיים) ולא קימה בשגגה; או נשבע שבועת העדות (נשבע כאילו אינו יודע עדות לחברו) לשקר — בין בשוגג בין במזיד — הרי זה מקריב על אחד המעשים האלה שיעשה קרפן הנקרא: "קרפן עולה ויורד". והוא אָמְרו יתעלה: "ונפש כי תחטא ושמצה קול אלה וגו' או נפש אשר תגע בכל-דבר טמא וגו' ונעלם ממנו וגו' והוא ידע ואשם או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' ונעלם ממנו וגו' והיה כי-יאשם וגו' והביא את-אשמו וגו' ואם-לא תגיע ידו וגו' ואם-לא תשיג ידו וגו'" (ויקרא ה, א-יא). ולכן נקרא 'עולה ויורד' — לפי שאינו קבוע במין, אלא פעם יובא ממין זה ופעם ממין אחר, כפי אשר תשיג יד החוטא החייב בקרפן. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו במסכת כרתות (י: ובמסכת שבועות (ז:).

יום שלישי כ"ו כסלו ה'תשס"ט

מצות עשה סח. עה. עו.

המצוה הס"ח — הצווי שנוצטוינו שיקריב בית דין קרפן, אם שגגו והורו שלא בהלקה, וזהו אָמְרו יתעלה: "ואם כל-עדת ישראל ישגו ונעלם

יום ראשון כ"ד כסלו ה'תשס"ט

מצות עשה עא.

המצוה הע"א — הצווי שנוצטוינו שמי שעבר עברות מסמיות יקריב קרפן אשם ויתכפר לו — וזהו אשם ודאי. העברות שחייבים עליהן קרפן זה הן: מעילה וגזלה וביאת שפחה חרופה (חציה שפחה וחציה בת חורין. כגון שאחד השותפים בה שחררה) ושקר שבועת פקדון (השומר על פקדון חבירו ונשבע לשקר על אחת הטענות הפטרות אותו להחזיר הפקדון): כל-המועל בשגגה, והוא שיהנה בשנה פרוטה מן-ההקדש — בין הקדש בידק הבית ובין הקדש מזבח — או הגזל חברו שיה פרוטה ולמעלה ונשבע; או הבא על שפחה חרופה או הכופר בפקדון ונשבע — (וכל אלו) בין בשוגג בין במזיד — הרי זה חייב להקריב קרפן על חטאתו, ואינו קרפן חטאת אלא קרפן אשם; וקרפן זה נקרא 'אשם ודאי' (כי ודאי שגג). אָמְרו יתעלה במעילה: "וחטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את-אשמו לה' איל תמים" (ויקרא ה, טו); ואמר: "וכחש בעמיתו בפקדון וגו' ונשבע על-שקר וגו' ואת-אשמו יביא לה' איל תמים" (שם, כא-כה). ואמר: "ואיש כי-ישכב את-אשה שכבת-זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וגו' והביא את-אשמו לה' וגו'" (שם יט, כ-כא). וכבר נתבאר דיני מצות אלו במסכת כרתות (ט:).

יום שני כ"ה כסלו ה'תשס"ט

מצות עשה עב.

המצוה הע"ב — הצווי שנוצטוינו להקריב

מזוכה וגו' וביום השמיני תקח-לה שתי תרים וגו' (שם טו, כח-כט).

המצוה הע"ו — הצווי שנצטוינו שפלי-ולדת תקריב קרבן, והוא: כבש בן-שנתו לעולה וכן-יזנה או תר לחטאת. ואם היא עניה, מקריבה שתי תורים או שני בני יזנה אחד עלה ואחד חטאת. וגם היא ממחסרי כפרה עד שתקריב, כמו שאמר יתעלה: "ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן-שנתו וגו'" (שם יב, ו).

יום רביעי כ"ז כסלו ה'תשס"ט

מצות עשה עד. עז.

המצוה הע"ד — הצווי שנצטוינו שפלי-איש זב אם נרפא מזיבותו יקריב קרבן, וקרבן זה הוא: "שתי תרים או שני בני יזנה אחד חטאת והאחד עלה" — וזהו קרבן הזב, והוא מחסר כפרה עד שיקריבנו (אף שטבל והעריב היום). והוא אמרו יתעלה: "וכי-יטהר הזב מזובו וגו' וביום השמיני יקח-לו שתי תרים וגו'" (ויקרא טו, יג-טו).

המצוה הע"ז — הצווי שנצטוינו שפלי-מצרע (שנראתה לבנונית בעורו) יקריב קרבן אם נרפא מנגעו, והן שלש בהמות: עולה וחטאת ואשם ולוג שמן. ואם הוא עני — מקריב כבש לאשם ושתי תרים או שני בני יזנה אחד עלה ואחד לחטאת, וזהו הרביעי ממחסרי כפרה. והוא אמרו יתעלה: "וביום השמיני יקח שני-כבשים תמימים וכבשה אחת" (שם יד, י). ואם יאמר אדם: מדוע אינך מונה קרבן מחסרי כפרה כלם כמצוה אחת פיון שיש להם ענין אחד הפוללם, והוא חסור הפפרה, ואז זה היה מין ממיני הטהרה מן-הטמאה והיית אומר: המצוה הפלוגית — הוא הצווי שנצטוינו שלא תשלם טהרת מקצת הטמאים, והם זב וזבה ויולדת ומצרע, עד שיקריבו קרבן, שהרי בן אתה מונה טהרה במקוה (מצות עשה קט) מצוה אחת — יתחייב בה איזה טמא שיהיה, ואינך חושש למין הטמאה שנטמא בה — כף היית יכול למנות קרבן מחסרי כפרה כמצוה אחת, ולא תחוש למין טמאתו?! השם יודע ועד שפך היה צריך להיות בהחלט, אלו היה

דבר מעיני הקהל" (ויקרא ד, יג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו והתנאים שבה בשלמות במסכת הוריות ובכמה מקומות ממסכת זבחים.

המצוה הע"ה — הצווי שנצטוינו שכל-אשה זבה, אם נתרפאה מן-הזיבות, תקריב קרבן, וקרבן זה הוא: "שתי תרים או שני בני יזנה" — וזהו קרבן זבה, והיא מחסרת כפרה עד שתביאנו. ואולי יקשה עלי מקשה ויאמר: פיון שקרבן הזב בקרבן הזבה, והרי אתה מונה (במנין המצוות) את-מין הקרבן — יהיה החיב בו מי שיהיה — כמו שעשית בקרבן חטאת וקרבן אשם ודאי וקרבן אשם תלוי וקרבן עולה ויורד, שמנית כל-אחד מצוה בפני עצמה, ולא חששת לרבוץ החטאים (למנות כל חטא בפני עצמו, מפני) שעל כל-אחד מהם חייבים אותו הקרבן — כך גם כאן אל תחוש למספר האנשים, שפלי-אחד מהם נתחייב קרבן העוף?! ידע (המקשה) שקרבן זב וזבה אינו בא על חטאים, אלא הוא קרבן חובה במצב מסים. אלו היה מצב הזוב באיש ובאשה דבר אחד — כמו שהם בשם, שהשם של זה "זב" ושל זו "זבה" — כי אז היה צריך למנותם אחד; אבל אין הדבר כן, כי הגרת שכבת זרע מן-האיש היא שחייב עליה קרבן, אף אם נגר כעין שכבת זרע מן-האשה אינה זבה, אלא זוב הדם מן-האשה הוא שחייב עליו קרבן; ואם זב הדם מן-האיש אינו חייב עליו קרבן. ומלת 'זיבות' אין ענינה אלא הנזילה, ואין כל-הנזילים אותו הדבר עצמו. ובפרוש אמרו (נדה לב:): "האיש מטמא בלבן והאשה באדם", ואין דין זב וזבה כדין מצרע ומצרעת. והראיה הברורה לזה אמרם בכריתות (ח:): "ארבעה מחסרי כפרה (שקרבו חטאת) שלהם (וכל הביטויים של "חטאת" ו"כפרה" המופיעים בהקשר לזב וזבה אינם במובנם המצוי אלא במובנם המעשי של "חסרון" ו"השלמה") מעכבן מלאכול בקדשים), ואלו הם: הזב והזבה והיולדת והמצרע". הנך רואה, איך מונים זב וזבה כשונים ומונים מצרע כאחד — בין שהוא איש או אשה — לפי שזיבות האיש אינה כזיבות האשה. והפסוק הנאמר על קרבנה: "ואם-טהרה

ובפרוש אָמרו בְּרִישׁ מִסֵּכֶת תְּמוּרָה (ד:), שָׁאָמְרוּ יתְעַלֶּה: "לא יְמִינֵנוּ" הוא מְצוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שְׁנִתֵּק לַעֲשֵׂה (שקיום העשה — שהתמורה קודש — מנתקת ומבטלת את הלאו). אָמְרוּ: הֲלֹא מִמִּיר דָּלֹאוּ שְׁנִתֵּק לַעֲשֵׂה הוא? וְשֵׁם נֶאֱמַר גַּם טַעַם לְכָךְ שֶׁהַמִּיר לֹקֵה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא לֹאוּ שְׁנִתֵּק לַעֲשֵׂה: "לא אֲתִי עֲשֵׂה וְעָקַר תָּרִי לְאוֹיִן". כְּלוּמָר: הֲלֹאוּ עַל הַתְּמוּרָה נִכְפַּל פְּעָמִים: "לא יִחְלִיפֵנוּ" וְ"לא יִמִּיר אוֹתוֹ" (שם, י), וְכֹא עֲשֵׂה אֶחָד — "וְהָיָה-הוּא וְתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ". הִנֵּה נִתְבָּאֵר מִה-שָׂרְצֵינוּ. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּמִסֵּכֶת תְּמוּרָה, כְּלוּמָר: אִיךָ תִּתְקַנְּסוּ וְאִיךָ לֹא תִתְקַנְּסוּ וּמִה-דִּינָהּ וְאִיךָ קִרְבָּהּ.

יום שישי כ"ט כסלו ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קז. מצות עשה קז.

הַמִּצְוָה הַק"ז — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְשֹׁנוֹת אֶת-הַקְּדָשִׁים מִקִּרְבָּן לְקִרְבָּן, כְּגוֹן שֶׁהָיָה שְׁלָמִים, לַעֲשׂוֹתוֹ אֶשֶׁם, אוֹ אֶשֶׁם, לַעֲשׂוֹתוֹ חֲטָאָה — שְׁנֵה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, וְהוּא אָמְרוּ יתְעַלֶּה בְּכֹכּוֹר בְּהֶמָּה: "לֹא-יִקְדִּישׁ אִישׁ אוֹתוֹ" (ויקרא כז, כו). וְכֹא בְּקִבְלָהּ (עֲרִכִין פֶּרֶק ח מִשְׁנֵה ז) "לֹא-יִקְדִּישׁ אִישׁ אוֹתוֹ" — הַקֹּדֶשׁ מִזְבֵּחַ. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשׁת בַּחוּקוֹתִי): "אֵין לִי אֵלָא כְּכֹר, מִנִּין לְכָל-הַקְּדָשִׁים שָׂאִין מִשְׁנִין אוֹתָם מִקְדָּשָׁה לְקִדְשָׁה? תִּלְמוּד לֹמַר: "בְּבִהֶמָּה לֹא-יִקְדִּישׁ אִישׁ אוֹתוֹ" — רִמְזָה עַל מִה-שָׁנֵאָמַר: "אֲשֶׁר יִכְבֵּר לֵה' בְּבִהֶמָּה לֹא-יִקְדִּישׁ אִישׁ אוֹתוֹ" כֹּאֲלוּ אָמַר: כְּלִמָּה שִׁיחָא לֵה' בְּבִהֶמָּה לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אוֹתוֹ קִדְשָׁה אַחֲרָת, אֵלָא יִשְׁאֵר כְּמוֹ שֶׁהוּא. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ה' מִתְּמוּרָה.

הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ לִהְיוֹת הֵמָּת מְטַמֵּא, וּמִצְוָה זוּ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי טְמֵאָת מֵת.

שבת קודש ל' כסלו ה'תשס"ט

מצות עשה קז.

הַמִּצְוָה הַק"ז נִדְפְּסָה בְּיוֹם הַקּוֹדֶשׁ.

קִרְבָּן כָּל-אֶחָד מֵאַרְבַּעַת מַחֲסָרֵי כִפָּרָה אֵלּוּ קִרְבָּן אֶחָד שָׂאִין בּוֹ שְׁנוּי, כְּמוֹ טְהָרָה בְּמִים (בִּמְקוּדָה) שֶׁהָיָה מִין טְהָרָה וְחוֹבָה עַל כָּל-טָמֵא; אֲכָל מִפִּינֵן שְׁנִשְׁתַּנּוּ קִרְבָּנוֹתֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁאֵתָּה רֹאֶה, צָרִיךְ לִמְנוֹת כָּל-קִרְבָּן לְבָדּוֹ בְּהִכָּרַת, כִּי הַדָּבָר שֶׁבּוֹ נִשְׁלַמְתָּ טְהָרְתוֹ שֶׁל זֶה אֵינוֹ הַדָּבָר שֶׁבּוֹ נִשְׁלַמְתָּ טְהָרְתוֹ שֶׁל זֶה. וְהָרִי זֶה כְּמוֹ מִי נִדָּה (מִי הַזֹּאֵה שִׁבְהֵם הָיוּ מִעֲרָבִים אֶת אִפְרָה הַפְּרָה) וּמִי מִקְוָה וְאַרְבַּעַת מִינִין שֶׁבְּמִצְרַע (בָּהֶם מִשְׁתַּמְשִׁים לְטַהֲרָתוֹ: צִפְרִים, עֵץ אֲרֻזִּים וְכו') שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּלֵן לְטַהֲרָת טָמֵאִים כְּמוֹ שֶׁאֲבָאֵר (מִצְוֹת עֲשֵׂה קי). וְאַרְבַּעַת מַחֲסָרֵי כִפָּרָה אֵלּוּ כִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵיהֶם וְדִינֵי קִרְבָּנוֹתֵיהֶם בְּכָלִלוֹת וּפְרָטוֹת בְּפֶרֶק ח' מִנְזִירוֹת וְסוֹף נִגְעִים וּמִסֵּכֶת קָנִים וּבְמִקְוֹמוֹת רַבִּים הַמְּפֹזָרִים בְּתִלְמוּד, אֵלָא שָׂרְפָם כְּכֹלָם בְּמִקְוֹמוֹת שֶׁהִעִירוֹ עֲלֵיהֶם.

יום חמישי כ"ח כסלו ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קז. מצות עשה קז.

הַמִּצְוָה הַק"ז — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְהַחֲלִיף אֶת (בַּהֲמָת) הַקְּדָשִׁים (וְלִתֵּת בַּהֲמָה אַחֲרָת כַּתְּחִילָהּ) וְזוֹ הָיָה הַתְּמוּרָה, וְהוּא אָמְרוּ יתְעַלֶּה: "לֹא יִחְלִיפֵנוּ וְלֹא-יִמִּיר אוֹתוֹ" (ויקרא כז, י). וְכִבֵּר בָּא לֹאוּ מִיַּחַד בְּמַעֲשֵׂר בְּלִבָּד. וְהַטַּעַם לְכָךְ מִה שָׁאָמְרוּ בְּסִפְרָא (פֶּרֶשׁת בַּחוּקוֹתִי), וְהוּא אָמְרוּ: "מַעֲשֵׂר בְּכָלֵל הָיָה וְלָמָּה יִצָּא? לְהַקִּישׁ אֵלָיו: כֵּשֶׁם שֶׁהַמַּעֲשֵׂר קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ וְאִסּוּר לְהִמִּירוֹ — כֵּן כָּל-הַקְּדָשִׁים שֶׁהִזְהִיר עַל תְּמוּרָתָם בָּאָמְרוּ: "לֹא יִחְלִיפֵנוּ" אֵינָם אֵלָא קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ בְּלִבָּד; וּמִי שֶׁהִמִּיר — לֹקֵה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּמִסֵּכֶת תְּמוּרָה.

הַמִּצְוָה הַפ"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ שֶׁתִּהְיֶה הַתְּמוּרָה (בַּהֲמָת הַחוּלִין שֶׁהַקְּדִישָׁה בַּתְּמוּרָה בַּהֲמָת הַקְּדָשִׁים. הָרִי אֵף שֶׁלְמַעֲשֵׂה אֵינָה עוֹמֶדֶת בְּמִקּוֹם זוּ שֶׁל קוֹדֶשׁ, גַּם הָיָה —) קֹדֶשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יתְעַלֶּה: "וְהָיָה-הוּא וְתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ" (שם, לג).

שופטים ה כב-לא

כב אַז הָלַמוּ עֲקֵבֵי־סוֹס מִדְּהָרוֹת דְּהָרוֹת אֲבִירָיו: כג אֲזָרוּ מְרוֹז אָמַר מְלָאךְ
יְהוָה אֲרוּ אֲרוֹר יִשְׁבִּיָּה פִּי לֹא־בָאוּ לְעִזְרַת יְהוָה לְעִזְרַת יְהוָה בְּגִבּוֹרִים:
כד תְּבַרֵךְ מְנַשִּׁים יַעַל אִשֶּׁת חֶבֶר הַקִּינִי מְנַשִּׁים בָּאֵהָל תְּבַרֵךְ: כה מִיָּם שָׁאֵל
חֶלֶב נִתְּנָה בְּסַפֵּל אֲדִירִים הַקְרִיבָה חֲמָאָה: כו יָדָהּ לִיתֵד תִּשְׁלַחנָה וַיְמִינָה

רש"י

השכינה: (כד) מנשים באהל. שרה, שנאמר בה (בראשית יח ט) הנה באהל. רבקה, שנאמר בה (שם כד סז) ויביאה יצחק האהלה. רחל ולאח, שנאמר בהן (שם לא לג) ויצא מאהל לאה וגו': מנשים באהל תבורך. יעל. למה - הן ילדו וגידלו, ואם לא יעל הרי הרשע הזה בא ומאבדן, כך הוא בבראשית רבה (מח טו). דבר אחר, אף יעל היתה יושבת אהלים, לפיכך הזכיר אותה בברכת אהלים: (כה) חלב נתנה. לדעת אם לבו עליו שיבין בין טעם מים לטעם חלב, כן תרגם יונתן: בספל אדירים. בספל ששותין בו מים, שהמים נקראו 'אדירים', שנאמר (שמות טו י) במים אדירים: (כו) להלמות עמלים. סיסרא, שהיה עמל

(כב) הלמו עקבי סוס. נשתלפו טלפי סוסיהם, שהיה חום הכוכב מרתיח את הטיט והציפורן נשמטה, כמו שמולגין את הרגלים ברותחין והטלפים נשמטים, מתוך שנשתלפו נהלמו הרגלים: מדהרות דהרות אביריו. שהיו מרקידים את סוסיהם במלחמה, כמו (נחום ג ב) וסוס דהר, הוא לשון הרקדת הסוס: (כג) אורו מרוז. אמרי לה כוכבא הוה, ואמרי לה גברא חשיבא הוה (מועד קטן טז א), והיה סמוך למקום המלחמה ולא בא: אמר מלאך ה'. אמר ברק בשליחותו של הקדוש ברוך הוא: יושביה. היושבים בארבע אמות שלו (שם) בארבע מאות שפורי שמתיה ברק למרוז: לעזרת ה'. כביכול, שמי שהוא עוזר את ישראל, כעוזר את

מצודת ציון

(כב) הלמו. ענין הכאה, כמו (ישעיהו מא ז) הולם פעם: עקבי. הוא סוף הרגל: מדהרות. כן יקרא דריסת ודליגת הסוס בכח, כמו (נחום ג ב) וסוס דהר, וכפל המלה לרוב הדהרות: אביריו. מלשון אביר וחזק: (כג) אורו. מלשון ארור: מרוז. שם מקום: (כה) בספל. באגן, והוא כלי מה, וכן (לקמן ו לח) מלא הספל מים: אדירים. רוצה לומר, גדולים וחשובים: חמאה. הוא שומן החלב: (כו) ליתד. הוא המסמר: להלמות. ענין הכאה: עמלים. מלשון עמל וטורח: מחקה ראשו. הסירה ראשו, בדברי רבותינו זכרונם לברכה (בבא בתרא פט א) אין מוחקין במקום שגודשין, ורצונו לומר אין מעבירין דבר מה על המדה, להסיר הגודש: ומחצה. ענין נגוע ומוכה, כמו (תהלים קי ו) מחץ ראש: וחלפה. ענין העברה מעבר לעבר, כמו (ישעיהו ח ח) וחלף ביהודה: רקתו. הוא המקום שאצל

מצודת דוד

(כב) אז הלמו וגו'. רצה לומר, כי בראותם הנחל שוטף, נסו לנפשם על הסוסים, ואז הוכו ונשברו עקבי הסוס מן הדהרות ודליגות שעשו עמהם אנשיו הגבורים רוכבי הסוסים, או מלת 'אביריו' חוזר על הסוסים, ורצה לומר, מן הדהרות שעשו סוסי החזקים: (כג) אורו מרוז. קללו אתם את המקום 'מרוז': אמר וגו'. המלאך אמר לקללו, ובנבואה אמרה: ארו וגו'. רצה לומר, קללו, לומר, ארור יושבי מרוז על שלא באו לעזרת עם ה', עם כי היו סמוכים למקום המלחמה: לעזרת ה' בגבורים. כפלה הדבר לפרש באיזה עזרה, ואמרה לעזרת עם ה' הנלחם בגבורים, והם אנשי סיסרא: (כד) תברך וגו'. לפי שאמרה לקלל יושבי מרוז, אמרה, אבל יעל תבורך מפי הנשים, על כי היא עזרה לישראל: מנשים באהל. רצה לומר, מפי נשים צדקניות וצנועות היושבות באהל, מפי הנשים האלה תבורך ותתקיים הברכה, עם שלא אמרה

מלאך ה' קללת מרוז: (כה) מים שאל. רצה לומר, הבינו חכמתה של יעל, כי סיסרא בקש מים, והיא נתנה לו חלב, כמו שכתוב למעלה (ד ט), ותפתח את נאד החלב ותשקהו, וזה בכדי להביא עליו תרדמה: בספל אדירים. ולמען יהא לבו בטוח בה ולא ירגיש בדבר, הקריבה לפניו חמאה בספל חשוב הראוי להאכיל בו אדירים וחשובים, למען יחשב אשר נפשו יקרה בעיניה, ולאדון יחשב לה: (כו) ידה וגו'. אבל בקשה נפשה והושיטה ידה השמאלית לקחת יתד האהל, וימינה הושיטה לקחת המקבת הקרוי 'הלמות עמלים', על שם שהאנשים עמלים במלאכה ומכים בו

לְהַלְמוֹת עַמִּלִּים וְהַלְמָה סִיסְרָא מַחֲקָה רֹאשׁוֹ וּמַחְצָה וְחִלְפָה רַקְתּוֹ: כּו בֵּין
 רִגְלֶיהָ כָּרַע נָפֹל שָׁכַב בֵּין רִגְלֶיהָ כָּרַע נָפֹל בְּאֶשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפֹל שְׁדוּד: כח בְּעֶד
 הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וְתִיבָב אִם סִיסְרָא בְּעַד הָאֲשַׁנֵּב מְדוּעַ בִּשְׁשׁ רִכְבּוֹ לָבֹא מְדוּעַ
 אֶחָדוּ פַעְמֵי מְרַבּוֹתָיו: כט חֲכָמוֹת שְׁרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה אֶף־הִיא תָשִׁיב אֲמָרֶיהָ
 לָהּ: ל הֲלֹא יִמְצְאוּ יַחֲלָקוּ שְׁלָל רַחֵם רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבּוֹר שְׁלָל צְבָעִים
 לְסִיסְרָא שְׁלָל צְבָעִים רַקְמָה צִבְעַ רַקְמָתִים לְצֹאֲרֵי שְׁלָל:

רש"י

ויגע: מחקה. לשון חיקוי: ומחצה. לשון
 מחץ: וחלפה. יוצא מצד אחר: (כח) ותיבב.
 לשון דבור, כמו (ישעיהו יז יט) ניב שפתיים.
 ורבותינו פירשוהו (ראש השנה לג ב) לשון
 גניחה, כתרועה, דמתרגמין 'יבבא' (ויקרא כג
 כד). ואני אומר: לשון ראייה, כמו (זכריה ב ב)
 בבת עיני, וכן חברו מנחם: אשנב. חלון:
 (כט) חכמות שרותיה תענינה. החכמות
 שבשרותיה, לכך נקוד חי"ת פת"ח, חכמות
 שהוא שם דבר נקוד חט"ף קמ"ץ, כמו (משלי
 יד א) ראמות לאויל חכמות, וזה נקוד חכמות,

וכן (שם יד א) חכמות נשים בנתה ביתה, חכמות
 שבנשים: תענינה. דגשות של נו"ן משמשת
 במקום נו"ן שלישית, ופתרונו תענינה אותה,
 דגשות נו"ן משמשת במקום 'אותה', כמו
 (ויקרא ו יד) מרבכת תביאנה: אף היא תשיב
 אמריה. תנחומין לעצמה: מה אני מתמה
 תמיה על עכוב בני: (ל) הלא ימצאו יחלקו
 שלל. והוא מעכבן: רחמתיים לראש גבר.
 מענים נשים יפות בישראל, וכל איש מהם יש
 לו במטתו שתיים ושלוש נשים:

מצודת ציון

העין: (כו) כרע. ענין נפילה על הברכים: שדוד. נבז
 ונאבד, כמו (שם לג א) ואתה לא שדוד: (כח) בעד. נגד:
 נשקפה. ענין הבטה, כמו (בראשית כ ט) וישקף אבימלך,
 ואמר בלשון נפעל, על כי גם היא נשקפה למביטים בה:
 ותיבב. ענין יללה, כי (במדבר י ה) תרועה, תרגם אונקלוס:
 יבבא, וקול התרועה היא כיללה: האשנב. הוא כעין
 חלון, כמו (משלי ז ו) בעד אשנבי נשקפתי: בשש. ענין
 איחור, כמו (שמות לב א) בשש משה: פעמי. צעדה וחלון,
 כמו (תהלים פה יד) וישם לדרך פעמיו: (כט) תענינה. כל
 אחת תענה ותשיב: (ל) רחם רחמתיים. רוצה לומר,
 עלמה ושתי עלמות, וקראן בלשון בזיון, על שם הרחם:
 לראש גבר. רוצה לומר, לכל איש: רקמה. מעשה רוקם
 בהרבה מיני צבעים: רקמתיים. רוצה לומר, בשתי פנים,
 בהעבר מזה ובהעבר מזה, וחלוקה זה מזה, והוא כמו
 מעשה חושב:

מצודת דוד

לעשות מלאכתן: והלמה סיסרא. הכתה ושברה את
 סיסרא והסירה ראשו, ונגעה אותו בהכאה ופציעה, ועם
 היתד 'חלפה רתו' מעבר אל עבר: (כו) בין רגליה כרע.
 לפניה כרע על כרעיו, ומיד נפל לארץ ונשאר שוכב ולא
 הוסיף לקום, ורצה לומר, במהירות רב הומת, וכפלה
 הדבר לחזוק, וכדרך השיר: באשר כרע. במקום שכרע,
 שם נפל סיסרא הנאבד והנבז, כי לא היה יכול להתחזק
 עוד אחר הכריעה, וזהו ממליצת השיר, כי באמת לא כרע
 ולא נפל: (כח) בעד החלון. חזרה לספר בשירתה אשר
 אם סיסרא נשקפה בעד החלון לראות אם בא מרכבת
 בנה, ובראותה כי איננו תילל במר נפש, ומשקפת תמיד
 בעד האשנב ואומרת, מדוע בשש רכבו לבוא מדוע אחרו
 וכו', וכפלה הדבר כדרך המיילל מכאב לב: (כט) חכמות
 שרותיה. החכמות אשר בשרותיה כל אחת תשיב לנחמה,
 ואף היא כאחת מהן תשיב אמריה לעצמה: (ל) הלא
 ימצאו. רצה לומר, וזאת דברי נחמתן, כי תאמרנה, הלא

הון רב ימצאו בישראל, ושמה יחלקו ביניהם את השלל, ולזה הם מאחרים לבוא: רחם וגו'. אף כל אחד יקח בשלל,
 עלמה או שתי עלמות: שלל צבעים. השלל מבגדים צבועים החשובים ביותר יהיו נתונים לסיסרא על היותו שר
 הצבא. וחוזרת ומפרשת שזהו השלל מבגדים צבועים המרוקם אשר יתדמו בשני עבריהם, אבל צבע רקמתיים שאינם
 מתדמים בשני עבריהם החשוב עוד יותר ויותר, יחולק לכל בעלי השלל לכרוך בו הצואר לנוי, כי מתחלה עשויים
 הם לכך ואינם ראויים לתשמיש אחר, ולזה יחולק לכולם, ואם כן בעבור כל זה המה מתאחרים לבוא:

לֹא־כֵן יֵאָבְדוּ כָל־אֹיְבֵיךָ יְהוָה וְאֶהְבִּיךָ כְּצֹאת הַשֶּׁמֶשׁ בַּגְּבֻרָתוֹ וְתִשְׁקַט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה:

רש"י

(לא) כן יאבדו. דבורה אמרה: תנחומין של הימים, שהיא על אחת שלש מאות וארבעים הבל הן לה, כן יאבדו כל אויביך ה', כאשר ושלש כמספר ארבעים ותשע שביעיות: אבד הוא: ואהביו כצאת השמש בגבורתו. ותשקט הארץ. אין זה מדברי דבורה אלא לעתיד לבא, (ישעיהו ל כו) שבעתים כאור שבעת

מצודת דוד

(לא) כן יאבדו. אמרה דבורה, הנה תנחומין של הבל היו, והלואי כן יאבדו כל אויביך, אתה ה', כאשר נאבד סיסרא: ואהביו. אבל אוהבי ה' יהיו כצאת השמש בבוקר שהולך ומאיר בכל פעם יותר עד שהוא בגבורתו, שהוא חצי היום, כן יהיו אוהבי ה' הולכים וחזקים עד אשר יהיו בגובה המעלה: ותשקט וגו'. אין זה מדברי השירה אלא המה דברי כותב הספר: ארבעים שנה. עד כלות ארבעים שנה מזמן התחלת השעבוד:

דברי הימים א כט יא-טז

יֵאָבְדוּ יְהוָה הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנֶּצֶחַ וְהַהוֹד כִּי־כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ

רש"י

(יא) לך ה' הגדולה. נתן שבח להקב"ה שנתן לו כל כך לקבוץ ממון כזה לבנין בה"מ וכתיב לעיל הוא יבנה בית וסמך ליה ה' בעבור עבדך (וכלבך) עשית את כל הגדולה וגם ל' גדולה נופל על בנין בית המקדש כדכתיב (לעיל כב) והבית לבנות לה' להגדיל למעלה: לך ה' הגדולה. אף על פי שהקבצתי כל הממון הזה לבנין בית המקדש שנקרא גדולה אתה נתת לי כל הגדולה הזאת והגבורה שנתת לי גבורה להלחם עם שונאי ישראל ולבוז שללם לפני לבנות הבית כדלעיל אחר שנלחם עם כל אויביו ונצחם כתיב (לעיל יח) גם אותם הקדיש המלך דוד וגומר: והתפארת. כל שבחות אלו שבחו על שנתן לו הקב"ה כח לקבץ ממון לבנין ב"ה שנקרא פאר דכתיב (ישעיה ס') לפאר מקום מקדשי וגם למעלה (כ"ב) כתיב לשם ולתפארת: והנצח. שנתן לו הקב"ה נצחון לשלול שלל העובדי כוכבים לצורך הבנין: כי כל בשמים. לך הוא אפילו על מה שעל השמים אתה מושל כל שכן על מה שבארץ

לפיכך אתה יכול ליתן גדולה למי שאתה רוצה: ובארץ. אתנחתא ששם מסיים הפסוק ומוסב למעלה הימנו כדפרשתי: לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש. פתרון מלך אם נתן לעבדו אחד שררה וממשלה במלכות אחר השר הוא עבדו בכל מקום שהוא אבל המלכות אינו של מלך ומי שהמלכות שלו אין העבד המושל שלו אבל הקב"ה שלו הוא העבד הממונה למושל וגם המלכות שלו אקוטריא בלע"ז ולפיכך כתיב לך ה' הממלכה והמתנשא עליהם דאפילו ריש גרנותא משמיא מנו ליה ועוד פירשו והמתנשא לכל לראש כשאנו סבורין ששבחנו לך כל ההודאות ואין לך עוד שבח אחר עדיין אינו כלום שהמשובח עומד לראש השבחות וכן כשסיים דוד כל תשבחותיו בתהלים הוא מתחיל מזמור האחרון שירו לה' שיר חדש כלומר כל השבחות חדשים הם כאילו לא שבחנוהו מעולם, כך פי' לי רבי אלעזר ב"ר מאיר ב"ר יצחק מאורליני"ש וכן בחגיגת ירושלמי כמדומה לי:

מצודת ציון

(יא) והתפארת. מל' פאר: והנצח. מל' נצחון: וההוד. ובארץ: לך וכו'. אתה הוא הממליך מלכים ואתה הוא

מצודת דוד

(יא) לך וכו'. ר"ל שגדולה שאני בה והגבורה והתפארת אשר בי והנצחון שעשיתי וההוד שבי הכל המה מידך: כי כל וכו'. מוסב על לך לומר כי כל לך אשר בשמים

לְךָ יְהוָה הַמְּמַלְכָה וְהַמְתַּנְשֵׂא לְכָל | לְרֹאשׁ: יב וְהָעֹשֶׂר וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ
וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל וּבִידֶךָ כַּח וּגְבוּרָה וּבִידֶךָ לְגִדְּלָה וּלְחַזֵּק לְכָל: יג וְעַתָּה
אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהֻלָּלִים לְשֵׁם תִּפְאֶרְתֶּךָ: יד וְכִי מִי אֲנִי וּמִי עַמִּי
כִּי־נַעֲצֹר כַּח לְהַתְנַדֵּב כְּזֹאת כִּי־מִמֶּךָ הָכָל וּמִיָּדֶךָ נִתְּנוּ לָךְ: טו כִּי־גֵרִים אֲנַחְנוּ
לְפָנֶיךָ וְתוֹשָׁבִים כְּכָל־אֲבוֹתֵינוּ בְּצֹל | יִמִּינוּ עַל־הָאָרֶץ וְאֵין מְקוֹה: טז יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ כָּל הַהֶמוֹן הַזֶּה אֲשֶׁר הִכִּינוּנוּ לְבָנוֹתֶיךָ בֵּית לְשֵׁם קֹדְשְׁךָ מִיָּדֶךָ הִיא
(הוא קרי) וְלָךְ הָכָל:

רש"י

כי גרים ותושבים אתם עמדי (ויקרא כה): ככל
אבותינו. אדם שיש לו בנים ונחלות ומכר כל
הנחלות ואם באים בניו לגור באותה נחלה
לימים ושנים הם נקראים גרים ותושבים אבל
אבותינו היו אורחים וכן אמר דוד אין כן
אלא גם אנו וגם אבותינו כולנו גרים ותושבים
בעולם דכתיב לך שמים אף לך ארץ תבל
ומלוואה אתה יסדתם (תהלים פט): כצל ימינו
על הארץ. מפורש במדרש קהלת ולא כצל
האילן ולא כעוף הפורח העושה צל לימים
ושנים או לשעה אחת עושה צל אלא כצל כנפי
הדבורה שיש לה כנפים ואין לה צל: ואין
מקוה. אין מי שיש לו תקוה שלא ימות:
(טז) אשר הכינונו. דוגמת אשר הביאונו:

מצודת ציון

ענין הדר ויופי: (יג) מודים. מל' הודאה: (יד) נעצור
כח. נעכב אצלנו הכח כמו נעצרה נא אותך (שופטים יג):
(טו) ותושבים. היושב זמן רב במקום אחד קרוי תושב
מלשון יושב: (טז) ההמון. ענין מרבית ההון כמו ומי
אוהב בהמון (קהלת ה):

(יב) והעשר הכבוד מלפניך. מידך, והכבוד
נופל על העושר כדכתיב בזו כסף בזו זהב וגו'
(נחום ב') וכמו ומאשר לאבינו עשה את כל
הכבוד הזה (בראשית לה) כלומר כל העושר
שסגלתי מאתך הוא כי אתה מושל בכל ובידך
כח וגבורה וגו': (יג) ועתה אלהינו מודים
אנחנו לך. על שחלקת לנו מטובך: (יד) וכי
מי אני ומי עמי כי נעצר כח להתנדב.
שדחקנו עצמנו להתנדב כל כך בזאת הנדבה
ולא משלנו אלא ממך הכל וחלקת לנו מעט:
ומידך נתנו לך. ומה שנתת לנו מידך נתנו לך
מקצת, נו"ן דגושה במקום נו"ן שניה נתנו
לך: (טו) כי גרים אנחנו לפניך. ואין לנו חלק
ונחלה בארץ ולא אחוזה אלא לגור בה דוגמא

מצודת דוד

המתנשא את כל אשר הועמד להיות לראש:
(יב) מלפניך. ממך הם נתונים: לכל. את כל אשר
תחפץ: (יג) מודים וכו'. על כל העושר הרב אשר נתת
לנו: (יד) מי אני וכו'. ר"ל וכי עוצם ידינו גדול כ"כ
לעצור כח להתחזק לאסוף הון להתנדב נדבה גדולה
כזאת: כי ממך. כל העושר הזה בא ממך והבא מידך
חזרנו ונתנו לך: (טו) כי גרים. למול שנותיך ימי

שנותינו מעטים המה כימי הגר בארץ נכריה וא"כ הוא מן הנמנע לאסוף הון רב כזה בזמן מועט בעוצם יד לולי ה'
שהיה לנו: ותושבים. ר"ל כל מה שאנחנו תושבים בעולם אין אנו תושבים אלא ככל אבותינו שהלכו להם ומתו
וא"כ לגרים נחשב: כצל. הפונה בכל עת בנטיה השמש כן ימינו על הארץ בכל עת פונה ועובר מהימים הקצובים:
ואין מקוה. ואין תקוה להאדם להאריך ימיו יותר מן הקצוב: (טז) כל ההמון. מרבית העושר הזה: מידך הוא. מידך
באה לנו והכל שלך:

והבינה הגמרא, שמדובר באופן שהמוכר קיבל תשלום רק מאחד מהם, וקשה, מדוע כשאין בידו אינו נאמן, וְנִיחְיוּ זִוְיָ מִמָּאן נָקֵט – נראה ממי לקח המוכר את הכסף, כלומר נשאל זאת את המוכר, ונאמינו אף אם אין המקח בידו. מתרצת הגמרא, אכן אם קיבל המוכר תשלום רק מאחד, ודאי הוא נאמן לעולם, וְלֹא צָרִיכָא – לא הוצרכה הבריייתא אלא לאופן דְנָקֵט מִתְרַוְיָהוּ – שלקח מעות משניהם, וְאָמַר המוכר, מִיָּד קִיבַלְתִּי מִדַּעְתָּא – מרצוני, וְיָד בְּעַל בִּרְיָהּ, וְלֹא יָדִיעַ לנו מפי עדים הִי – מי נתן מִדַּעְתּוֹ, וְהִי לֹא מִדַּעְתּוֹ, וכיון שאינו חייב לזכור מי שילם מרצוני, אינו נאמן כשאין המקח בידו.

הגמרא מביאה את הסיפא של הבריייתא: שנים שירדו לדין תורה, ואחר שנגמר דינם אחד טוען שהוא יצא זכאי, נֶאֱמַר הֲדִין לֹמַר לָהּ זְכִיתִי וְלָהּ חֵיבִיתִי. אמנם בְּמָה דְרָבִים אֲמֹרִים, כְּשֶׁבַעֲלִי דִינִים עֲדִין עֹמְדִים לְפָנָיו, ולא יצאו משם משנגמר דינם, כיון שמוטל עליו לזכור את פסק דינו, אֲבָל אִם אֵין בְּעַלִּי דִינִים עֹמְדִים לְפָנָיו ואינו צריך לזכור את הפסק, אִינוּ נֶאֱמָר, מקשה הגמרא על הסיפא, מדוע אם אין בעלי הדינים עומדים לפניו אינו נאמן, וְנִיחְיוּ וְכוּתָא מִאֵן נָקֵט – נראה מי מבעלי הדין מחזיק פסק דין של זכות בידו, ויהיה הדין נאמן על פי זה לומר שלזה זיכה, אף שלא נזכר בשטר שמו של הזוכה. מתרצת הגמרא, שאם אחד מהם מחזיק פסק דין של זכות בידו ודאי נאמן הדין לעולם, וְלֹא צָרִיכָא – לא הוצרכה הבריייתא אלא לאופן דְרָבִיעַ וְכוּתָא יְהוּ – שנקרע שטר הזכות, שאז נאמן הדין רק כשעומדים לפניו. מוסיפה הגמרא להקשות על הסיפא, מדוע יש צורך בנאמנותו של הדין שטרחה הבריייתא לומר שאינו נאמן, וְנִיחְיוּ וְכוּתָא יְהוּ – יחזור הדין עצמו או אחר לדון אותם. מתרצת הגמרא, מדובר בְּשִׁנְדָא דִּינִי – בדין שתלוי רק בנטיית לבו של הדין, ואם יחזור וידון יתכן שיטנו לבו לפסוק כצד השני.

הגמרא מבררת מי הם הנאמנים להעיד על בכור והחילוקים ביניהם: אָמַר רַב נַחֲמָן, שְׁלֹשָׁה נֶאֱמָרִין להעיד על אחד מהתאומים שהוא הַבְּכוֹר, ונטול פי שנים בירושת אביו, וְאֵלּוּ הֵן, תָּנָה – מיילדת, אִבִּי, וְאִמּוֹ, אך יש חילוק בזמני נאמנותם, תָּנָה נאמנות לְאֵלֶּתָּהּ – בסמיכות ללידתו, אִמּוֹ נאמנות בְּשִׁנְדָא ימים ראשונים, וְאִבִּי נאמן לְעוֹלָם, מביאה הגמרא מקור לנאמנותו של האב, בְּרִיתָא בְּרִיתָא, נאמר (דברים כז) 'כִּי אֵת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׁנֵנִיָּה יָבִיר לֵת לוֹ פִּי שָׁנִים', ודרשו חכמים שִׁבְרֵינָּה לְאֵחָרִים, כלומר שאם אין בית דין מכירים שהוא בכור, נאמן עליו אביו, מִכָּאן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נֶאֱמָר אָדָם לֹמַר 'זֶה בְּנִי בְּכוֹר' וירש פי שנים, וְכִשְׁם שְׁנֵאֲמָן לֹמַר זֶה בְּנִי בְּכוֹר, בְּךָ נֶאֱמָר האב לפסול את בנו ולומר 'זֶה בֶּן גְּרוּשָׁה, ר'חל' הוא, וְזֶה בֶּן חֲלוּצָה, והוא 'חל' מדרבנן. וְחֻקִּים אֲמֹרִים אִינוּ נֶאֱמָר לפסול את בנו.

שנינו במשנה אָבָא שְׂאוֹל תָּהִי קוֹרָא לְשִׁתּוּקִי – שאין ידוע מי אביו, בְּדוּקִי – בדוק.

הגמרא מבררת את שיטתו של אבא שאול, שואלת הגמרא: מֵאֵי – מה היא לשון 'בְּדוּקִי', אִילִימָא שְׁבִדְקִין אֵת אִמּוֹ לְמִי נִבְעֵלָה, וְאֵם אֲמַרְתָּ לְבִשְׁר נִבְעֵלְתִּי, נֶאֱמַרְתָּ להכשירו, יש להקשות, מִמָּאן – כדעת מי סובר אבא שאול, אֵת בְּרָבִן גְּמִלְיָאֵל שְׁמוּבָא לְהֵל, קשה, הא תִּנְיָא זִימְנָא – והרי הלכה זו נשנתה כבר בכתובות (יג). דְתַנּוּ, פנויה שְׁהִיתָה מְעוּבָרָה, ולא ידוע ממי, וְאָמְרוּ לָהּ מָה פִּיבָא שֶׁל עוֹבֵר זֶה, וְאָמְרָה לָהֶם, מֵאִישׁ פְּלוּנִי שהוא כשר וְכוּן הוּא – ומיחס, בְּרָבִן גְּמִלְיָאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲמֹרִים נֶאֱמַרְתָּ שלא נבעלה לפסול וכשרה לכהונה, כיון שמעמידים אותה על חוקת כשרות, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר לֹא מִפִּיהָ אֵנִי תֵּיִן – אינה נאמנת לומר שלכשר נבעלה. והרי היא בחזקת מעוברת לפסול, וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל הִלָּכָה בְּרָבִן גְּמִלְיָאֵל, והיה לרבי לומר שם שגם לדעת אבא שאול היא נאמנת, ולא להביא זאת כאן. מתרצת הגמרא, שהוצרך רבי לכתוב זאת פעמיים כיון שאין דעותיהם שוות לגמרי, אלא תָּרָא – בכתובות, נכתב דין זה לגבי לְבִשְׁרָה בְּה – באשה עצמה, שרבן גמליאל סובר שהיא נאמנת לומר שנבעלה לכשר ולא נפסלה לכהונה, אך אינה נאמנת להכשיר את עוברת, אם בת היא, להינשא לכהונה, וְתָרָא – במשנתנו נכתב דין זה לגבי

לְבִשְׁרָה בְּבִתָּהּ, שהרי משנתנו עוסקת בולד, ואבא שאול אומר שנאמנת האם להעיד על כשרותה של בתה, שמוזרת לכהונה. מקשה הגמרא, הִנֵּיחָא לְמָאן דְאָמַר בכתובות (יג) שְׁלִדְבִּי רבן גמליאל הַמְּכַשֵּׁי בָהּ – באם, פֻּסַל בְּבִתָּהּ, אֵלָּא לְמָאן דְאָמַר שְׁלִדְבִּי רבן גמליאל הַמְּכַשֵּׁי בָהּ, מְכַשֵּׁי גַם בְּבִתָּהּ, קשה, אָבָא שְׂאוֹל מֵאֵי אֵתָא לְאִשְׁמוּעִינָן – מה התחדש בדברי אבא שאול כאן. מתרצת הגמרא, חידושו דְאָבָא שְׂאוֹל, עֲרִיפָא מְחִידוֹ שְׁלִדְבִּי גְמִלְיָאֵל, דְאֵי מִתְּהִם – מדברי רבן גמליאל, הִנּוּ אִמְיָא שְׁהִתְהִם היא נאמנת רק באופן דְרֹב בְּשִׁרְיָן אֲצֵלָה, כגון שהיא פנויה ומזורה לכל העולם, ורוב העיר כשרים ומשיאים לכהונה, אֲבָל הִיכָא דְרֹב פְּסוּלִין אֲצֵלָה, כגון ארסה שהיא אסורה על כל העולם, ואמרה שהתעברה מהארס שלה והעובר כשר, או בפנויה מעוברת ורוב אנשי העיר פסולים, ואמרה שנתעברה מאדם כשר, אִימָא לֹא – שאינה נאמנת כיון שיש רוב לפסול, צָרִיכָא – הוצרך רבי לחדש כאן שאף באופן זה נאמנת להכשיר את העובר. מסיימת הגמרא, אָמַר רַבָּא, הִלָּכָה בְּאָבָא שְׂאוֹל, שנאמנת להעיד שעוברת כשר אף כשרוב העיר פסולים.

משנה

המשנה מוסיפה לבאר איזה פסולים מותרים להנשא זה לזה: כָּל הַפְּסוּלִים הָאֵסוּרִין לְבָא בְּקֶהֱלָהּ, כגון ממזר ושתוקי, מוֹתָרִים לְבָא זֶה בָּהֶּ, לפי שלא נאסרו ממזרים לבוא אלא בקהל כשרים ודאי ולא בקהל ספק. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר, וכפי שיתבאר בגמרא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר, וְדָאן בְּרִיתָאן – אלו שאסורים בודאי, כגון ממזר בנותין, מוֹתָר לְבָא זֶה בּוּזָה, אבל וְדָאן – ממזר או נתין שאסורים בודאי, בְּסִפְקָן – בשתוקי או באסופי שאסורים מספק, וְסִפְקָן – שתוקי או אסופי בְּרִיתָאן – בממזר או בנותין, וְסִפְקָן בְּסִפְקָן – ושתוקי בשתוקי או אסופי באסופי או אסופי בשתוקי, אָסוּר לְבָא זֶה בּוּזָה, שמא אחד מן הספקות כשר ואילו השני פסול. וְאֵלּוּ הֵן הַסִּפְקוֹת האסורים לבוא בקהל, שְׁתוּקִי – שאין ידוע מי אביו, וְאִסוּפִי – שנאסף מן השוק ואין ידוע מי הם הוריו, שהם ספק ממזרים, וְכוּתָא – מן השומרונים שמוצאם מכותה, והובאו לשומרון על ידי סנחריב, ונתגיירו מאימת אריות שבאו עליהם, ואסרום מספק, כפי שיתבאר בגמרא (עו).

גמרא

הגמרא מבארת בכמה אופנים במה נחלקו תנא קמא ורבי יהודה. שואלת הגמרא: מֵאֵי כָּל הָאֵסוּרִין לְבָא בְּקֶהֱלָהּ – לאיזה פסולים מתכוין תנא קמא שמוותרים להנשא זה לזה. אִילִימָא שכונת התנא הן לְמִמְזָרֵי וְנִתְיָנִי שפסולים ודאיים והן לְשִׁתּוּקִי וְאִסוּפִי הפסולים מספק שמוותרים לבוא זה בזה, הָא תֵּנָא לִיָּה כבר ברישָׁא של המשנה (לעיל סט). מְמִזָרֵי וְנִתְיָנִי שְׁתוּקִי וְאִסוּפִי מוֹתָרִים לְבָא זֶה בָּהֶּ, וְתוֹ – ועוד, יקשה על מה ששנינו רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר, אֵהְיִיא – על איזה מן הפסולים אסרם לבוא זה בזה, אִילִימָא לאסור אֲוֵדָאן בְּסִפְקָן – פסולים ודאיים בפסולים מספק, קשה, הָא מְדַקְתֵּנִי סִיפָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר וְדָאן מוֹתָר, וְדָאן בְּסִפְקָן וְסִפְקָן בְּסִפְקָן אָסוּר – שלדעת רבי אליעזר פסולים ודאיים מותרים לבוא זה בזה אבל פסולים מספק אסורים לבוא בפסולים ודאיים ובפסולים מספק, מְכַלְל – משמע דְרַבִּי יְהוּדָה לֹא בְּכִינְיָא לִיָּה לאסור אותם לבוא זה בזה, שאם לא כן מה בא רבי אליעזר לחלוק על דבריו. וְכִי תֵּימָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר אֲוֵר בְּמִמְזָרָה – לאסור גר בממזרת לפי שקהל גרים נקרא קהל, וכשיטתו לעיל (עב), וחולק בזה על תנא קמא שמתיר, קשה, מִיָּד גַּר בְּמִמְזָרָה קִתְּנִי – וכי בדברי תנא קמא הוזכר שגר מותר בממזרת שעל זה יבוא רבי יהודה לחלוק, הרי כָּל הָאֵסוּרִין לְבָא בְּקֶהֱלָהּ קִתְּנִי – הרי במשנה מדובר בפסולי קהל, וגר אינו נמנה על פסולי קהל. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, באמת רבי יהודה חולק על היתר גר ממזרת, ובענין זה מדבר גם תנא קמא, ומד שומר רבי יהודה חולק על היתר גר לבוא בקהל, אין חונתו בפסולי קהל אלא בפסולי כהונה.

קידושין. פרק רביעי - עשרה יוחסין דף עד עמוד א - מתוך מהדורת טובי'ס

תוספות

שו"א דדייני. פי בקונטרס בדין שאין תלוי בטעם אלא הכל לפי ראות עיני דדיינין כי הדיא דכתובות (דף ס"ה) דהוא דאמר נכסי לטוביה ואתו תרי טוביה שניהם קרובים שניהם נכסים ואמר שו"א דדייני פירוש למי שמתנדב לב הדין לומר שזה היה אהבו יותר מזה לזה נתן וקשה לר"ת דאי בסבא תליא מילתא דכפ"י בקונטרס אמאי לא אמרינן דנדר דנדר ואמרין ונדיניה דמסתמא לא יתפוק סבירו שו"א דאשונה ועוד פ"ק דגשין (דף י"ז) אמרינן הלך מנה לפלוני כו' תני חדא הלך ומצאו שמת יחזורו ליורשי המשלח ותניא אידך ליורשי מי שנסתלחו לו ומסיק באן אמרו שו"א עדיף והתם אי אפשר לפשר פי' הקונטרס לכו פ"ת שו"א דדייני דכל מה שרצה הדין לעשות יעשה דהפסק ב"ד היה הפסק ושו"א לשון השלכה כמו רמה בים דמתרגמינן שדי בימא (מכות טו) ור' אהי' לפר"ת מהדיא דפ' מי שהיה נשוי (מכות דף י"ג) גבי שני שטרות שהיו ביום אחד אתו תרתייהו קמיה דרב ששט ואנכי רב ששט אחד מניהו ורב אתו לקמיה דרב נחמן ואנכייהו לאידך אתא קמיה דרב ששט אמר ליה מ"ט עבד מר הכי אמר ליה משום דקדים פי' שאחד מן השטרות נכתב בבקר והאחד בערב ואמר ליה אטו בירושלים יתביין דכתבי שעי דאמר ליה ואת מאי דעתך אמר ליה שו"א דדייני אמר ליה אנא נמי שו"א דדייני אמר ליה אנא דיינא ומר לאו דיינא והשתא לפר"ת ניתא הא דקאמר אנא דיינא ומר לאו דיינא דצריך דין קבוע לומר דהפסק ב"ד היה הפסק ורב נחמן היה דין קבוע אבל לפי הקונטרס דפי' דבסבא תליא מילתא מה לנו דין קבוע ששטא דסביר רב נחמן לא היה עדיפא מסביר רב ששט: **בשם** שאדם נאמן לומר זה בני בכור כפ' נאמן לומר זה בני בן גרושה ויחלוצה. ואת"מ מנ"ל לר' יהודה הא דנאמן לומר זה בני בן גרושה ויחלוצה בשלמא זה בני דין הוא ויחלוצה נאמן עליו משום דהוי טוב לזלזל שעי"ן כן יטול פי' שנים אבל לפוסלו אמאי נאמן וי"ל דהא דנאמן לומר זה בני בכור מיירי בהינכוס בין הבנים דאומר על קטן שבבניו שזה בכור ואפי"ה נאמן ואע"ג שעי"ן שהוא מעיד על זה שהוא בכור מחזיק את הדברים לממזרים ורבינו אליהו מפרש דהיינו טעמא דנאמן משום דכתיב כי את הבכור בן השנואה יביר ואמרין לעיל (דף ס"ה) שנואה בגיטאיה כלומר שהיא בלא וקאי יביר אתרתייהו יביר שהוא בכור ויביר שהוא בן גרושה ויחלוצה דשנואה בגיטאיה וכן מצאתי בירושלמי וקא' דקאמר בשם כו' משום דפשיטא דקרא משמע דקאי טפי אהכרת בכור. ת"ו: **א'** מהתם ה"א ה"מ היכא דרוב כשרים אצלה. בגון פניהו רוב העיר משיאן לכהונה ואת"מ אמאי לא פריך למאן דאמר (מכות דף י"ג) דמאן דמכשיר מכשיר אפי' ברוב פסולין אצלה מאי אתא אבא שאל לאשמועינן הוה ליה מיתני מילתא דאבא שאל גבי האי מילתא דרבן גמליאל דכתובות (דף ס"ה) דפריך בסמוך למ"ד לדברי המכשיר בה מילתא דרבן גמליאל דכתובות (דף ס"ה) לא אשמועינן רבן גמליאל מידי אפי' ברוב פסולין כי אם ממרייתא דמיתני ההם זו עדות שהאשה כשרה לה כו' ולכן איצטרך לאשמועינן הכא מילתא זו עדות ממשנה דהתם מדקתני ראיה מדברת והיתה מעוברת בה וחד להכשיר בבתה כדאיתא התם:

וְיִיחְיוּ זִוְי מִמָּאן נָקֵט. קא ס"ד שלא קיבל מעות אלא מאחד מהם הא ודאי מדכיר דכיר זוי דמאן קביל: **וְלֹא יֵדַע.** אין ידוע לנה: **בְּמִן שֶׁבַעֲלִי דִּינִין עֹמְדִין לִפְנֵינוּ.** רמזא עליה למדבר שעדיין לא נצאו משם משגמרו את דינם ואומר איש פלוני וזאי איש פלוני חייב שאין בעלי דינים עומדין לפניו תו לא רמזא עליה למדבר: **וְיִיחְיוּ וְכוּתָא מָאן נָקֵט.** ביד איהוה מהם פסק דין של זכות: **וְיִיחְדֵּר וְנִיְדִינִינְהוּ.** לפה לי בפלי האי למימר אינו נאמן מזה לנו ולאמנותו נדדר הוא עצמו או אחר וידועם לפי טענותם: **בְּשֹׁדָא דְדִינִי.** בדין שאינו תלוי בטעם אלא הכל בפיו של דין כי הדיא דכתובות (דף ס"ה) דאמר נכסי לטוביה ואתו שני טוביה שניהם קרובים שניהם נכסים ואמרין שו"א דדייני למי שיתנדב לב הדין לומר נראה לי שזה היה רגיל אצלו יותר לזה נתן וכיון שפסק בו אם בא לחזור אינו חוזר וליכא פין רוצין לחזור מדין שמוא וטנו לבו לצד השני: **כָּל שֶׁבַעֲלִי.** שעדיין אין אביו מכיר בו שלא נצא מתחת ידי אמו ליכנס לבית מבאן ואילך מוטל על אביו להכירו דכתיב: **יִבְרֶה וְהַכְּמִים אוֹמְרִים אִינוּ נֶאֱמָן.** אבן גרושה ויחלוצה הוא דפליגי: **שְׂבוּדָקִין אֵת אִמּוֹ וְנֶאֱמַת בְּמָאן כֶּרֶן גְּמִלְיָא.** בתמיה לפה ליה לרבי למיתנייה לפלוגתא בתרי דוכתי ליתני הא דאבא שאל התם וכן היה אבא שאל אומר לדברי: **וְכַלְוֹן הוּא.** כלומר מיוחס הוא: **הָדָא לְהַכְשִׁיר בָּהּ.** ר"ג דלא האמריה אלא לעצמה שלא נתחללה מן התרומה אבל לא להכשיר אותו עובר שאם בת היא לא תינשא לכהן אבא שאל מכשיר אף בבתה דהא מתניתין אף בגול קאי שהוא שתוק: **וְנִיתָא לְמָאן דֹּאמֵר כֹּוֹ.** כפ"ק דכתובות (דף י"ג) דאי מהתם ה"א **הַי מִלִּי חֵיקָא דְרֹוב כְּשָׂרִים אֲצֵלָה.** בגון פניהו רוב העיר משיאן לכהונה אבל היכא דרוב פסולין אצלה בגון ארוסה והיא אומרת מן הארס הוא או פניהו ואין רוב העיר משיאן לכהונה: **מִתַּנִּי כָּל הָאֲסוּרִין לְבֹא בְּהִקְלָ מוֹתֵרִין לְבֹא זֶה בָּהּ.** בגון ממזרי בשותקי ואע"ג שזה ודאי וזה ספק ואיכא למימר שמה כשר הוא אפי"ה שרי בדילפינן לעיל (דף ס"ה) בקהל ודאי לא יבא אבל בקהל ספק יבא ובגמרא פריך הא תנא ליה רישא: **וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר.** בגמרא מפרש לה: **וְדָאן בְּרֹדָא מוֹתֵר.** בגון ממזרים בגיטאיה: **וְדָאן בְּשִׁפְיָן.** בגון ממזרי ותיני בשותקי ואסופי: **שִׁפְיָן בְּרֹדָא.** שותקי ואסופי בממזרי ותיני: **שִׁפְיָן בְּשִׁפְיָן.** שותקי בשותקית אסופי באסופית אסופי בשותקית: **אֲסוּר.** שמוא זה כשר וזה פסול: **וְכוּתָא.** בגין מפרש מאי ספיקאיהו וכותיב אותם שהושבי סנחריב בערי שומרון כדכתיב (מלכים ב' כ') ויבא מלך אשור (אנשים מספריו) ומכותה וגו' ועל שם שהביאם מכותה נקראו כותים ונתגזרו מאימת האריות כדכתיב (ס"ה) וישלח (בם את) האריות וגו' וכולה עניניה במלכים: **גַּמְ' וְכִי תִיָּא ר' יְהוּדָה אוֹסֵר אַחֲרָ בְּמִמּוֹרֵת.** דשמעין ליה דאמר הכי לעיל (דף ס"ה) רבי יהודה אומר גר לא ישא ממזרת ובמידא אחרינא לא שמעין דפליג לענין יוחסין: **מִיָּדִי גַר בְּמִמּוֹרֵת קִתְּנִי.** לעיל דאיתי רבי יהודה לאפלוגי עליה: **כָּל הָאֲסוּרִין לְבֹא בְּהִקְלָ.** וגר לאו מן האסורין הוא:

הכי

הכי

הכי קאמר כל האסורים לבא בקהל כהונה ומאי ניהו גיורת פחותה כו'. וא"ת אמאי לא פריך הא תנא ליה רישא דגר מותר בממנות כדפריך לעיל וי"ל דלאו עיקר קושיא היא דפריך הא תנא ליה רישא אלא עיקריה אידיך קושיא סמיך ר' יהודה אוסר איהאי: **והרי** גר דמותר בכהנת ומותר בממנות. וא"ת מאי פריך והרי השעם

שהוא מותר לפי שלל הנהגה כשרות להקישא לפסולים ולא משום הכשר גר הוא דלעולם אמרין דכהן אסור בגיורת ומותר אסור ר"ל כל שמותר לבא בקהל משעם יחוס אסור ליקח ממזרת ונראה לפרש הרי גר שגשא בת ישראל שהבת מותרת לכהן ומותרת בממזר כרי"א בן יעקב ובה"ג פריך בסמוך:

דת"ק סבר ממזר מאחותו הרי ממזר. ואם תאמר היכי משתמע פלוגתיהוה ממחני' ופירש הקונטרס דה"ק כל הנולדים מאיסור ערוה ממזרים הם ומותרים לבא זה כזה בני חייבי בריתות בבני חייבי מיתות עב"ל ולא נהירא דדוחק הוא לכך פרי' דה"ק כל האסורין לבא בקהל שאפילו קידושין אין תופסין בהם כגון חייבי בריתות מותרין לבא זה כזה כלומר כל שבא מאיסור תפיסת הקידושין דהיינו בני חייבי בריתות וחייבי מיתות דאין קידושין תופסין בהם כולן מותרין לבא זה כזה דקסבר יש ממזר מכל דבר דלא תפסי קידושין: **מאי** קא משמע לן תנינא כו' ר' יהושע אומר כל שהיבין עליו מיתת בית דין. ופירוש כמז תנינא קרא וימנא דלעיל דאבא שאול דהוה ליה למיחנניא הקם גבי מילתא דר' יהושע וכן ה"ה ר' יהודה אומר כדבריו וא"ת אמאי איצטריך למיפרך תנינא ליפרך דר' יהודה אדר' יהודה דהבא קאמר ר' יהודה דאין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד ובמסכת יבמות (דף טז.) קאמר לא יגלה כנה אביו איירי באגוסת אביו שהיא בלאו וקסמך ליה לא יבא ממזר משמע שממזר הוה אפי' מחייבי לאין דהא ר' יהודה נמי דריש סמוכים במשנה תורה וי"ל דר' יהודה סבר הקם דאשת אב דכתיב בין לא יקח ובין לא יגלה הוי מיותר דהשתא אגוסת אביו לא יקח כדכתיב לא יגלה כנה אביו אשתו מיבעיא וא"כ למידרשיה ולומר דהא יבא ממזר דוקא מאשת אביו ולימא הכי מלא יקח עד לא יגלה דהיינו אשת אביו הוי ממזר טפי לא הוי ממזר: ושניהם

ואדומי כותי ונתין חלל וממזר שבאו על הכהנת ועל הלוי ועל בת ישראל (פסוליה) ר' יוסי אומר כל שזרעו פסול וכל שאין זרעו פסול אינו פסול רבן שמעון בן גמליאל אומר

ממזר מחייבי בריתות וד"ק כל הנולדים מאיסורי ערוה ממזרים הם ומותרים לבא זה כזה בני חייבי בריתות בבני חייבי מיתות כגון א"א דכולן ממזרים הם ור' יהודה אוסר לבא חייבי בריתות בבני חייבי מיתות דקסבר אין ממזר אלא מחייבי מיתות וטעמא מפורש ביבמות (דף טז.) תנינא. פלוגתא אחריתי במחני' בתנאי אחרוני ולמה ליה לרבי למיחני לתרמי כבי נתיני הקם לגבי ר' יהושע וכן ה"ה ר' יהודה אומר כדבריו: **שהוא בלא** יבא. אע"פ שאינו אלא בלאו הנולד ממזר: **כל שחייבין** על אותה ביאה ברת בידי שמים: **כל שחייבין עליו מיתת ב"ד**. אכל חייבי בריתות לא וטעמא דכולהו מפרש ביבמות (טז.) זה כזה. הם בממזרים וממזרים בהם: **אי הכי אמאי** ר' יהודה אוסר. הני ודאי לא איקרי קהל דהא לא חזו לבא בקהל: ח"ק. כלומר וכולהו חד תנא הוא: **בן ט'** שנים ויום אחד. שהוא גר עמוני וכו' דבכי האי וימנא חזי לביאה: **פסוליה**. לכהנת מן התרומה ומן הכהונה ולזהו וישראלית מלישא עוד לכהן: **כל שזרעו פסול**. מן הכהונה פוסל את אשתו מן הכהונה ולקמן

מפרש מאי ביניהו:

הכי קאמר. כלומר לעולם ר' יהודה אגר בממנות קאי דשמע ליה לת"ק דאיירי בה והאי בקהל דקאמרת קהל כהונה הוא דכהן אסור בגיורת ואפי' פחותה מבת ג' שנים דלאו בת ביאה היא ואין שם משום חשש זנות דכתיב (ויקרא מז) כי אם בתולות מנזרע בית ישראל: **ודלא ב"ש**. דאמר לקמן בפירקין (דף פח.) גיורת פחותה מבת ג' כשיקרה לכהונה וד"ק כל

האסורין לבא בקהל כהונה ומאי ניהו דמריב האי ככלל קטר על הראשונים שאסורין בקהל ישראל גיורת שפחותה מבת שלש שנים וב"ש יתירה על בת שלש שנים מותרין הנך אסורין גיורת וממזרים ונתיני ושתוקי לבא זה כזה: **ונקומה בבת שלש**. ולא בפחות וימנא דפחותה מותרת לכהן ובה לא איירי: **א"כ**. דכריש מיתוקמא דפחותה מותרת לכהונה והוא לא התיר לבא בממנות אלא האסורין לבא בכהונה הני משמע האי דפחותה אית ליה דאסורה לממזר: **מצידיה תכרת**. תשובתו מוכנת לצידו: **אסורין לבא זה כזה**. בתמיה היא בממזר וממזר בה והרי גיורת וכו' דכיון דקחל גרים לאו קהל הוא לא שגא פחותה ל"ש יתירה ועל כרחיק תנא דידן מדשירי יתירה על בת שלש לממזר ש"מ אית ליה קהל גרים לא איקרי קהל: **ויכללא הוא**. בתמיה דכל האסורין לכהן מותרין לממזר: **ותו הא מותר אסור**. מדלא התייר לבא בממנות אלא האסורות לכהנים הא המותר בקהל כהונה אסור בממנות: **והרי גר כו'**. כיון דאית ליה קהל גרים לא איקרי קהל: **אלא אמר רב נתן**. לא תימא כל האסורין דתקשי לך אלמנה לכ"ג ותקשי לך גר מדוקא אלא ח"ק ת"ק כל שבחו אסורה לכהונה ומאי ניהו דמוסיף האי ככלל על האסורין לישראל גר שגשא גיורת וכו' אליעזר בן יעקב דאמר במתני' (לקמן דף פח.) גר שגשא גיורת בתו פסולה לכהונה מותרים לבא זה כזה והיינו גר מותר בממנות וממזר בו דאילו בגר שגשא ישראלית לא מצית לאקומה דמאן שמעת ר' יהודה דאמר כהן אסור לישראל בתו ר' יהודה דאמר במתני' (טז.) בת גר זכר בבת חלל זכר ומדסיפא ר' יהודה דקתני ר' יהודה אוסר רישא לאו ר' יהודה להכי מוקמי לה כר"א בן יעקב ומשמיה ר' יהודה לת"ק דאית ליה קהל גרים לא איקרי קהל ופליג עליה: **כר' דוסקאי כר' יהודה**. ס"ל לתנא דידן דאמר (טז.) גנות ישראל מקדש טהרה לחללים: **ותו הא המותר**. לישראל כהן בתו אסור לבא באסורין: **והרי גר שגשא בת ישראל כו'**. ומותר לבא בממזרים דהא אומר קהל גרים לאו קהל הוא: **ממזר מאחותו**. בריתות: **ממזר מאשת איש**. מיתות: **איבא בינייהו**. לא בגר אפילו לא דקסבר יש

ממזר מחייבי בריתות וד"ק כל הנולדים מאיסורי ערוה ממזרים הם ומותרים לבא זה כזה בני חייבי בריתות בבני חייבי מיתות כגון א"א דכולן ממזרים הם ור' יהודה אוסר לבא חייבי בריתות בבני חייבי מיתות דקסבר אין ממזר אלא מחייבי מיתות וטעמא מפורש ביבמות (דף טז.) תנינא. פלוגתא אחריתי במחני' בתנאי אחרוני ולמה ליה לרבי למיחני לתרמי כבי נתיני הקם לגבי ר' יהושע וכן ה"ה ר' יהודה אומר כדבריו: **שהוא בלא** יבא. אע"פ שאינו אלא בלאו הנולד ממזר: **כל שחייבין** על אותה ביאה ברת בידי שמים: **כל שחייבין עליו מיתת ב"ד**. אכל חייבי בריתות לא וטעמא דכולהו מפרש ביבמות (טז.) זה כזה. הם בממזרים וממזרים בהם: **אי הכי אמאי** ר' יהודה אוסר. הני ודאי לא איקרי קהל דהא לא חזו לבא בקהל: ח"ק. כלומר וכולהו חד תנא הוא: **בן ט'** שנים ויום אחד. שהוא גר עמוני וכו' דבכי האי וימנא חזי לביאה: **פסוליה**. לכהנת מן התרומה ומן הכהונה ולזהו וישראלית מלישא עוד לכהן: **כל שזרעו פסול**. מן הכהונה פוסל את אשתו מן הכהונה ולקמן מפרש מאי ביניהו:

ממזר מחייבי בריתות וד"ק כל הנולדים מאיסורי ערוה ממזרים הם ומותרים לבא זה כזה בני חייבי בריתות בבני חייבי מיתות כגון א"א דכולן ממזרים הם ור' יהודה אוסר לבא חייבי בריתות בבני חייבי מיתות דקסבר אין ממזר אלא מחייבי מיתות וטעמא מפורש ביבמות (דף טז.) תנינא. פלוגתא אחריתי במחני' בתנאי אחרוני ולמה ליה לרבי למיחני לתרמי כבי נתיני הקם לגבי ר' יהושע וכן ה"ה ר' יהודה אומר כדבריו: **שהוא בלא** יבא. אע"פ שאינו אלא בלאו הנולד ממזר: **כל שחייבין** על אותה ביאה ברת בידי שמים: **כל שחייבין עליו מיתת ב"ד**. אכל חייבי בריתות לא וטעמא דכולהו מפרש ביבמות (טז.) זה כזה. הם בממזרים וממזרים בהם: **אי הכי אמאי** ר' יהודה אוסר. הני ודאי לא איקרי קהל דהא לא חזו לבא בקהל: ח"ק. כלומר וכולהו חד תנא הוא: **בן ט'** שנים ויום אחד. שהוא גר עמוני וכו' דבכי האי וימנא חזי לביאה: **פסוליה**. לכהנת מן התרומה ומן הכהונה ולזהו וישראלית מלישא עוד לכהן: **כל שזרעו פסול**. מן הכהונה פוסל את אשתו מן הכהונה ולקמן מפרש מאי ביניהו:

בחו מותרים זה בזה.
דחיית פירושו של רב נתן בר הושעיא. מקשה הגמרא: וְהָיָה חֵלֶל שְׁנֵשָׁא
חֵלֶל וְכֵן אִסּוּר לִישָׁא בְּתוּ אף לרבי דוסתאי, ואִסּוּר נְמִי החלל לְבָא זֶה
בְּתוּ – בפסולי קהל, ולפי הכלל שאמרת היו צריכים להיות מותרים, כיון
שהכחן אסור בביתו מותר בפסולי קהל.
וְתוּ קְשׁוּה, שמדברי התנא שכל מי שבתו אסורה לכהן מותר בפסולי קהל,
מדויק, הָא מוֹתֵר כֵּן לִישָׁא את בתו אִסּוּר בפסולי קהל, וְהָיָה גַר שְׁנֵשָׁא
בְּתוּ יִשְׂרָאֵל וְכֵן מוֹתֵר לִישָׁא בְּתוּ לדעת רבי אליעזר בן יעקב (במשנה
שם), ומוֹתֵרִין הם הפסולי קהל לְבָא זֶה בְּתוּ.
הגמרא חוזרת בה מהפירוש הקודם שהנידון במשנה הוא בגר ובקהל
כהונה, ומפרשת באופן אחר: אֵלָּא אִמֵּר רַב נַחֲמָן אִמֵּר רַבָּה בְּרַ אֲבִינָה,
הֵבֵא במשנה נחלקו תנא קמא ורבי יהודה בדין מִמּוֹר שְׁנוּלד מֵאֲחֻזָּתוֹ
שהיא ערזה שעונשו כרת, וּמִמּוֹר שְׁנוּלד מֵאִשָּׁת אִישׁ, שהיא ערזה שעונשו
מיתת בית דין, אִיבָא בִּינְיָהוּ – נחלקו ביניהם, האם ממזר מאחזותו מותר
בממזר מאשת איש. תִּנָּא קִמָּא כִּכְר אִפִּילוּ מִמּוֹר מֵאֲחֻזָּתוֹ שעונשו בכרת,
נְמִי הָיָה מִמּוֹר, ומותר בממזר מאיסור מיתת בית דין, ששניהם ממזרים,
וְרַבִּי יְהוּדָה כִּכְר, הַנּוּלד מֵאִשָּׁת אִישׁ שאיסורה במיתת בית דין הָיָה מִמּוֹר,
אבל מֵאֲחֻזָּתוֹ שבכרת לֹא הָיָה מִמּוֹר, ולכן אסורים שניהם זה בזה.
שואלת הגמרא: מָאִי קָא מְשַׁמַּע לָן, והרי תִּנְיָנָא מחלוקת זו כבר במשנה
(יבמות מט.). אִיחֻזָּה מִמּוֹר, כִּל שְׁהוּא כִּלָּא יָבֵא – כל שנוולד מאשה אף
שאיסורה על אביו רק בלאו, דְּכָרִי רַבִּי עֲקִיבָא. שְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי אִמֵּר, כִּל
שְׁנוּלד מאיסור ביאה שְׁתֵּיבִין עֲלָיו בְּרַת בִּידִי שְׁמִים, וְהִלְכָה בְּדָכְרִיו. רַבִּי
יְהוֹשֻעַ אִמֵּר, כִּל שְׁתֵּיבִין עֲלָיו מִיתָת בֵּית דִּין, אבל הַנּוּלד מאיסורי ביאה
שעונשם כרת, אינו ממזר. ואם כן מדוע הוצרך רבי לחזור ולשנות מחלוקת
זו, די בכך שיוסיף שרבי יהודה כרבי יהושע.
מסקנת הגמרא בביאור המחלוקת במשנה: אֵלָּא אִמֵּר רַבָּא, גַּר עֲמוּנִי
וּמוֹאבִי אִיבָא בִּינְיָהוּ – האם מותרים בממזרות, וְהָיָה קְאָמֵר תנא קמא,
כִּל הָאִסּוּרִים לְבָא בְּקִהָל, וּמָאִי נִיחָא, גַּר עֲמוּנִי וּמוֹאבִי, שאינם מחזכרים
במשנה הראשונה, שלדברי הכל אינם בכלל קהל, שְׁמוֹתֵרִין הם ושאר
הפסולים לְבָא זֶה בְּתוּ.
מקשה הגמרא על פירושו של רבא: אִי הָיָה שְׁהִנִּידוֹן במשנה הוא היתר גר
עמוני ומואבי בממזרות, מָאִי (מדוע) רַבִּי יְהוּדָה אִסּוּר אותם בממזרות, והרי
גרים אלו אינם נקראים קהל, שהרי אסורים לבוא בקהל. מתרצת הגמרא:
שהתנא שבמשנה הוא אחד, וְהָיָה קְאָמֵר, גר עמוני ומואבי שאסורים
בקהל, מותרים בממזרות, וְאִף עַל פִּי שְׁרַבִּי יְהוּדָה אִסּוּר גַּר בְּמִמְזָרָת,
משום שנאמר 'לא יבא ממזר בקהל ה'', וקהל גרים נקרא קהל, ואם כן היה
לנו לאסור גם גר עמוני ומואבי להנשא לממזרת. הִנֵּי מִילִי – דבר זה שקהל
גרים נקרא קהל, אמור רק לגבי גַּר דְּרָאִי לְבָא בְּקִהָל, ולכן אסור בממזרות,
אֲבָל גַּר עֲמוּנִי וּמוֹאבִי דְרָאִין רָאִיוֹן לְבָא בְּקִהָל, לֹא – אינם נקראים קהל
ה' ואינם אסורים בממזרת אפילו לדעת רבי יהודה.
הגמרא מביאה ברייתא שמבארת מי הם הפסולים שפוסלים את האשה
בביאתם: תִּנּוּ רַבְּנָן, בֵּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיֹסֵף אֶחָד שְׁהוּא רָאִי לביאה, שהיא
גַּר עֲמוּנִי, וּמוֹאבִי, מִצְרִי, וְאִדּוּמִי, בּוֹתִי, וְנִתְּנָה, חֵלֶל, וּמִמּוֹר, שְׁבָאוּ –
אחד מהם על הַכֹּהֲנִת ו- בת כהן וְעַל חֵלּוּזָה וְעַל בֵּית יִשְׂרָאֵל, [פְּסוּלָה]
מלהנשא לכהן, ואם היא בת כהן נפסלת גם מלאכול מתרומת בית אביה.
רַבִּי יוֹסִי אִמֵּר, כִּל שְׁזָרְעוּ פְּסוּל מן הכהונה, פּוֹסֵל את אשתו בביאתו מן
הכהונה ומן התרומה, וְכִל שְׁאִין וְרַעוּ פְּסוּל לכהונה, אִינוּ פּוֹסֵל את אשתו
בביאתו, וכמו שיתבאר. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֵּן נְמַלְיָאֵל אִמֵּר,

וְהָיָה קְאָמֵר תנא קמא, כִּל הָאִסּוּרִים לְבָא בְּקִהָל כְּהוֹנָה, וּמָאִי נִיחָו –
ומי הם אותם פסולי כהונה שאינם בכלל פסולי קהל שנשנו במשנה לעיל,
גִּיּוּרָת פְּחוּתָה מִבֵּית שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיֹסֵף אֶחָד – שאסורה לכהן, וְלֹא כִּכְרִי
שְׁמַעוֹן בֵּן יוֹחִי שֹׁסֵבֵר שְׁגִיּוּרָת פְּחוּתָה מִג' שָׁנִים מותרת לכהונה, וזה בא
תנא קמא להוסיף על המשנה הקודמת, שגִּיּוּרָת זו שהיא מפסולי כהונה,
מוֹתֵרִין לְבָא זֶה בְּתוּ – מותרת להנשא לפסולי קהל, כגון ממזרים ונתינים.
שואלת הגמרא: מדוע פירשת שדברי תנא קמא כל האסורים לבא בקהל
כהונה, הכוונה נתיגירה בהיותה פחות משלש שנים ושלא כדעת רבי
שמעון בן יוחי, וְנִזְקָמָה – ונעמיד שתנא קמא מדבר בְּבֵית שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיֹסֵף
אֶחָד שְׁנִתְגִּירָה, ודבריו יתפרשו אִפִּילוּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּן יוֹחִי, שאותה
גִּיּוּרָת שאסורה לבא בקהל כהונה תהא מותרת להנשא לפסולי קהל.
מיישבת הגמרא: אִם בֵּן שתנא קמא מדבר רק בגִּיּוּרָת שְׁנִתְגִּירָה לאחר
שלוש שנים, הרי שעולה מדבריו שגִּיּוּרָת פְּחוּתָה מִבֵּית שְׁלֹשׁ שָׁנִים מותרת
לכהונה ואסורה לממזר, ואם כן מִצְדִּיקָה הַבְּרָה – התשובה לדבר מוכנה
מצידו, שכן יש לדייק, אֵלָּא מְעַמָּא שְׁמוֹתֵרִת לְהִנְשֵׂא לִפְסוּלִים, הוא משום
דְּנִתְגִּירָה בהיותה כֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיֹסֵף אֶחָד שהיא בכלל פסולי כהונה,
הָא – אבל אם היתה פְּחוּתָה מִבֵּית שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיֹסֵף אֶחָד כשנתיגירה,
דְּמוֹתֵרִת לְבָא בְּקִהָל כְּהוֹנָה לדעת רבי שמעון, תהא אִסּוּרָה לְבָא זֶה בְּתוּ
– להנשא לפסולים, חלוקה זו אינה מסתברת, שְׁהָיָה גִּיּוּרָת פְּחוּתָה מִבֵּית
שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיֹסֵף אֶחָד לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּן יוֹחִי דְּמוֹתֵרִת לְבָא בְּקִהָל כְּהוֹנָה
וּמוֹתֵרִת לְבָא זֶה בְּתוּ – באלו הפסולים, והשם הוא משום שקהל גרים
לא איקרי קהל, ומאותו טעם יש לנו להתיר אף גִּיּוּרָת שְׁנִתְגִּירָה בהיותה
פחות מבית שלוש שנים בפסולי קהל, שהרי אינה בכלל קהל. ובהכרח
שתנא קמא אינו סובר כרבי שמעון אלא שכל גִּיּוּרָת אסורה בכהונה, בין
שנתיגירה בהיותה בת שלוש שנים ויום אחד ובין אם התגירה קודם זמן זה,
ולכן אמר תנא קמא כלל, שכל האסורים לבוא בקהל כהונה מותרים לבוא
בפסולי קהל.

דחיית פירושו של רב יהודה. מקשה הגמרא: וְכִי בְּלָלָא הוּא דְּכִל הָאִסּוּרִים
לְבָא בְּקִהָל כְּהוֹנָה מוֹתֵרִין לְבָא זֶה בְּתוּ – להנשא לפסולי קהל, וְהָיָה
אִלְמָנָה וְגִרְוִשָׁה וְחֵלֶל וְחֻזָּה דְאִסּוּרִים לְבָא בְּקִהָל כְּהוֹנָה, וְאִסּוּרִים לְבָא
זֶה בְּתוּ – בפסולי קהל, ואם כן מוחלט כלל זה. וְתוּ – ועוד קשה, ממה שלא
הותרו להנשא לממזר אלא פסולי כהונה, והשם הָאִם מי שמוֹתֵר בקהל
כהונה אִסּוּר בממזרות, וְהָיָה גַּר שְׁמוֹתֵר כְּכֹהֲנִת וּמוֹתֵר אף בְּמִמְזָרָת כיון
שקהל גרים אינו נקרא קהל, ומוכח שמי שמותר בקהל כהונה מותר
בממזרות.

הגמרא חוזרת בה מפירושו של רב יהודה ומפרשת באופן אחר: אֵלָּא אִמֵּר
רַב נַחֲמָן בְּרַ הוֹשִׁיעִיא, התנא כאן בא להוסיף על הפסולי קהל שנשנו במשנה
לעיל גם פסולי כהונה, וְהָיָה קְאָמֵר תנא קמא, כִּל שְׁבָהוּ אִסּוּר לִישָׁא אֵת
בְּתוּ, שבתו אסורה לכהונה, וּמָאִי נִיחָו – מי הם הפסולים, גַּר שְׁנֵשָׁא
גִּיּוּרָת, וְכִכְרִי אֲלִיעֶזֶר בֵּן יַעֲקֹב במשנה (להלן עז.). באלו סובר תנא קמא
שְׁמוֹתֵרִין לְבָא זֶה בְּתוּ – להנשא לפסולי קהל, כיון שקהל גרים לא נקרא
קהל. ורבי יהודה חולק ואומר, כיון שלדעתו קהל גרים נקרא קהל.
מקשה הגמרא על פירושו זה: וְכִי בְּלָלָא הוּא דְּכִל שְׁבָהוּ אִסּוּר לִישָׁא אֵת
בְּתוּ מוֹתֵרִים הם ופסולי קהל לְבָא זֶה בְּתוּ, וְהָיָה חֵלֶל שְׁנֵשָׁא בְּתוּ יִשְׂרָאֵל
דְּכֵן אִסּוּר לִישָׁא בְּתוּ כיון שהיא חללה, וְאִסּוּרִין נְמִי לְבָא זֶה בְּתוּ –
החללים אסורים בפסולי קהל, ואם כן אינו כלל מוחלט. מתרצת הגמרא:
לֹא קִשְׁיָא, כיון שתנא קמא סובר כִּכְרִי דִּסְתָּאִי בֵּן יְהוּדָה שחלל שנשא
בת ישראל בתו כשרה לכהונה, ונכון הוא הכלל שכל שהכחן אסור לישא

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שישי עמ' א

נערה, שְׁהָיָה הִיא בּוֹנֵרָת לְפָנֵינוּ, ומדוע סובר שמואל שחוששים לקידושי
האב. מיישבת הגמרא: יש צד לומר הִשְׁתָּא הוּא דְּכִכְרָה – שרק עכשיו
בגרה, ואי אפשר לומר בודאי שהיתה בוגרת כשקדשה אביה. שואלת
הגמרא: (הכא) [הָתָם] נְמִי – גם בחבית יש לומר הִשְׁתָּא הוּא דְּאֶחָמִיץ –
שרק כעת היין החמיץ, ומדוע אמרו רבנן שהוא טבל ודאי, ובסוגייתנו אמר
שמואל שחוששים לקידושי האב.
מתרצת הגמרא: הָתָם – בחבית, התרומה לא חלה משום שיש שם תְּרִיתִי

לְרִיעוּתָא – שתי סיבות לערער את התרומה, האחת, חזקה מעיקרא שהיין
היה טבל, והשניה, חזקה דהשתא שהיין שבחבית עכשיו חומץ לפניך,
ומשום כך אומרים שכבר בשעה שהפריש את התרומה החמיץ. אבל הֵבֵא
– לגבי נערה שבגרה, תִּרָא לְרִיעוּתָא הוּא דְּאִיבָא – יש רק סברה אחת
לערער את קידושי האב, והיינו חזקה דהשתא שהיא כעת בוגרת לפנינו.
הגמרא תולה את מחלוקת רב ושמואל במחלוקת תנאים: נִימָא בְּתִנְיָא –
אולי נאמר שמחלוקת רב ושמואל תלויה במחלוקת תנאים,

1 כַּל שֶׁאֵתָהּ הִכְהֵן נוֹשֵׂא אֶת בִּתּוֹ, אֵתָהּ נוֹשֵׂא אֶלְמֶנְתוֹ, שֶׁלֹּא נִפְסְלָה בְּבִיאת
2 הַפְּסוּל, וְכָל שֵׂאִי אֵתָהּ נוֹשֵׂא בִּתּוֹ, אִי אֵתָהּ נוֹשֵׂא אֶלְמֶנְתוֹ.
3 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: מָאי אֵיכָא בֵּין תַּנָּא קָמָא וּבֵין רַבִּי יוֹסִי, שְׁהָרִי רַבִּי יוֹסִי
4 וְדָאִי מוֹדֵה לְכָל הַפְּסוּלִים שֶׁהִזְכִּיר תַּנָּא קָמָא. מֵאֲדָר שֶׁזֶרַעַם בְּכָלל הַפְּסוּלִים
5 מִלְּהִנְשֵׂא לְכַהֲנָה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן, מִצְרִי שֶׁנִּי אֵיכָא
6 בְּיַנְיָהוּ, שֶׁלְדַעַת תַּנָּא קָמָא כִּיּוֹן שְׁאִסוּר לְבָא בְּקַהֲלָהּ הָרִי הוּא פוֹסֵל בְּבִיאתָהּ,
7 אֲבָל רַבִּי יוֹסִי סוֹבֵר שְׁאִינוּ פוֹסֵל, כִּיּוֹן שֶׁזֶרַעוֹ מִצְרִי שְׁלִישִׁי שְׁמוֹתָהּ לְבָא
8 בְּקַהֲלָהּ.

9 הַגִּמְרָא מְבֹאֵרֶת מִדּוּ מִקּוֹרֶם שֶׁל תַּנָּא קָמָא וְרַבִּי יוֹסִי וְשִׁנְיָהֶם לֹא לְמִדּוּהָ
10 אֵת דִּינָה שֶׁל הַנִּפְסָלֶת בְּבִיאת פְּסוּל, אֲלָא מִכֶּהֱנָן גְּדוֹל שְׁאִסוּר בְּאֶלְמֶנְתָהּ
11 וּמִחֻלָּה בְּבִיאתָהּ. וּמְבֹאֵרֶת הַגִּמְרָא, דְּתַנָּא קָמָא סָבֵר בִּי – כְּמוֹ כֶּהֱנָן גְּדוֹל
12 בְּאֶלְמֶנְתָהּ, מַה כֶּהֱנָן גְּדוֹל בְּאֶלְמֶנְתָהּ שֶׁבִּיאתָהּ בְּעֶבְרָה וְלִכְרָן פּוֹסֵל אֵת
13 הָאֶלְמֶנָה בָּהּ – בְּבִיאתָהּ, אֵף כֹּל שֶׁבִּיאתָהּ בְּעֶבְרָה פּוֹסֵל, וְלִכְרָן מִצְרִי שְׁנֵי
14 פוֹסֵל, שְׁהָרִי בִיאתָהּ בְּעִבְרָה. וְרַבִּי יוֹסִי סָבֵר בִּי כֶּהֱנָן גְּדוֹל בְּאֶלְמֶנְתָהּ, מַה
15 כֶּהֱנָן גְּדוֹל בְּאֶלְמֶנְתָהּ שֶׁזֶרַעוֹ מִמֶּנָּה פּוֹסֵל לְבָא בְּקַהֲלָהּ וּפּוֹסֵל אֵת הָאֶלְמֶנָה
16 בְּבִיאתָהּ, אֵף כֹּל בִּיאת אִסוּר שֶׁזֶרַעוֹ פּוֹסֵל לְכַהֲנָה הָרִי הוּא פּוֹסֵל אֵת
17 הָאִשָּׁה, וְכָלל זֶה בֹּא לְאַפְּקוּי – לְהוֹצִיא מִצְרִי שְׁנֵי שֵׂאִי וְזֶרַעוֹ פּוֹסֵל
18 בְּכַהֲנָה. דְּאִמֶּר קָרָא (דְּבָרִים כ"ט) 'בְּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא
19 לָהֶם בְּקַהֲלָהּ ה' , וְכִיּוֹן שֶׁזֶרַעוֹ כֶּשֶׁר אֵין בִּיאתוֹ פּוֹסֵלֶת אֵת הָאִשָּׁה לְכַהֲנָה.
20 שְׁנִינוּ בְּבִרְיֵיתָא, רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, כֹּל שֶׁאֵתָהּ נוֹשֵׂא בִּתּוֹ,
21 אֵתָהּ נוֹשֵׂא אֶלְמֶנְתוֹ וְכָל שֵׂאִי אֵתָהּ נוֹשֵׂא אֵת בִּתּוֹ אִי אֵתָהּ נוֹשֵׂא
22 אֶלְמֶנְתוֹ.

23 הַגִּמְרָא מְבֹאֵרֶת בְּמָה נִחְלָקוּ רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יוֹסִי. מְבֹרֶרֶת
24 הַגִּמְרָא: מָאי אֵיכָא בֵּין רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. אִמֶּר עוֹלָא, גֵּר
25 עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי הָאֵם פּוֹסֵל בְּבִיאתוֹ אֵיכָא בְּיַנְיָהוּ, לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי כִּיּוֹן
26 שֶׁהִזְכִּירָם מִזֶּרַע אֲסוּרִים, פּוֹסֵל אֵת הָאִשָּׁה, אֵךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן אֵינוּ פוֹסֵל, כִּיּוֹן
27 שְׁבִנּוּתֵיהֶם כְּשֵׁרוֹת לְבָא בְּקַהֲלָהּ.

28 הַגִּמְרָא מְבֹאֵרֶת מִדּוּ מִקּוֹרֶם שֶׁל רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן: וְשִׁנְיָהֶם לֹא לְמִדּוּהָ
29 אֵת דִּינָה שֶׁל אִשָּׁה שֶׁנִּפְסָלֶת בְּבִיאת פְּסוּל אֲלָא מִכֶּהֱנָן גְּדוֹל בְּאֶלְמֶנְתָהּ.
30 וּמְבֹאֵרֶת הַגִּמְרָא, דְּרַבִּי יוֹסִי סָבֵר בִּי כֶּהֱנָן גְּדוֹל בְּאֶלְמֶנְתָהּ, מַה כֶּהֱנָן גְּדוֹל
31 בְּאֶלְמֶנְתָהּ שֶׁזֶרַעוֹ מִמֶּנָּה פּוֹסֵל לְכַהֲנָה וּפּוֹסֵל אוֹתָהּ לְכַהֲנָה, אֵף כֹּל פְּסוּל
32 שֶׁזֶרַעוֹ פּוֹסֵל הָרִי הוּא פּוֹסֵל אֵת הָאִשָּׁה, וְלִכְרָן גֵּר עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי שֶׁזֶרַעוֹ
33 פּוֹסֵל פּוֹסֵל. וְרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבֵר כֶּהֱנָן גְּדוֹל בְּאֶלְמֶנְתָהּ, מַה כֶּהֱנָן
34 גְּדוֹל בְּאֶלְמֶנְתָהּ שֶׁכָּל זֶרַעוֹ פּוֹסֵל וְאֵף הַנִּקְבּוֹת, אֵף כֹּל פְּסוּל שֶׁכָּל זֶרַעוֹ
35 פּוֹסֵל לְכַהֲנָה וְאֵפִילוֹ נִקְבּוֹת פּוֹסֵל אֵת אִשְׁתּוֹ בְּבִיאתָהּ, לְאַפְּקוּי – לְהוֹצִיא
36 גֵּר עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי שֶׁאֵין כָּל זֶרַעוֹ פּוֹסֵל, דְּנִקְבּוֹת הֵווּ בְּשֵׁרוֹת לְבָא בְּקַהֲלָהּ,
37 דְּאִמֶּר מִרְ, נֹאמֵר בַּפְּסוּק (דְּבָרִים כ"ד) 'לֹא יָבֹא עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי בְּקַהֲלָהּ ה' , גַּם
38 דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בְּקַהֲלָהּ ה' עַד עוֹלָם', וְדִרְשׁוֹ לֹא יָבֹא 'עֲמוּנִי' – הַזִּכֵּר
39 וְלֹא עֲמוּנִית, וְכֵן דִּרְשׁוֹ שְׁדוּקָא 'מוֹאָבִי' – הַזִּכֵּר, לֹא יוֹבֵא בְּקַהֲלָהּ ה' , וְלֹא
40 מוֹאָבִית, שֶׁהַנִּקְבּוֹת כְּשֵׁרוֹת לְבָא בְּקַהֲלָהּ. הַגִּמְרָא מְבֹרֶרֶת אֵת דִּינָה שֶׁל
41 אֶלְמֶנָה סָפֵק חֵלֵל: אִמֶּר רַב כְּהֲנָנִי, הֲכָל – כֹּל הַתַּנָּאִים שֶׁנִּחְלָקוּ בְּבִרְיֵיתָא,
42 מוֹרִים בְּאֶלְמֶנְתָהּ שֶׁזֶרַעוֹ מִמֶּנָּה כֶּהֱנָן כֹּהֵן שֶׁהִיא סָפֵק חֵלֵל, שֶׁפְּסוּלָהּ לְכַהֲנָה
43 מִשּׁוּם בִּיאתָהּ. שְׁהָרִי אֵמַר – מִי הוּא הַמִּיקֵּל כָּכָל הַנִּי תַּנָּאִי, רַבִּין
44 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁסּוֹבֵר שֶׁאֵף גֵּר עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי אֵינוּ פוֹסֵל אֵת הָאִשָּׁה,
45 וְקָאָמַר כֹּל שֶׁאֵתָהּ נוֹשֵׂא בִּתּוֹ, אֵתָהּ נוֹשֵׂא אֶלְמֶנְתוֹ, וְכָל שֵׂאִי אֵתָהּ נוֹשֵׂא
46 בִּתּוֹ אִי אֵתָהּ נוֹשֵׂא אֶלְמֶנְתוֹ, לְמַעוּטֵי מָאי – מַה בֹּא כָּלל זֶה לְמַעוּט,
47 לְמַעוּטֵי אֶלְמֶנָה עִיסָה שֶׁפְּסוּלָהּ לְכַהֲנָה, שְׁאִסוּר לְכַהֲן לְשֵׂאת אֵת בִּתּוֹ
48 שֶׁל סָפֵק חֵלֵל. שִׁיתָבֵן שְׁפִסְלָה לְכַהֲנָה.

49 הַגִּמְרָא מְבִיאָה דְּעוֹת הַמִּתְרִים אֶלְמֶנָה עִיסָה לְכַהֲנָה: רַב חֲסָדָא שְׁאִמֵּר
50 אֶלְמֶנָה עִיסָה פְּסוּלָה לְכַהֲנָה, בֹּא לְאַפְּקוּי מִדְּהֵנִי תַּנָּאִי שִׁיּוּבָאוּ לְהֵלֵן.
51 דְּהֵנָּה, הָעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי יְהוֹנָדָה בֶּן בִּתְרִיא עַל אֶלְמֶנָה עִיסָה שֶׁבִּשְׁחִירָה
52 לְכַהֲנָה. מְבֹרֶרֶת הַגִּמְרָא. מָאי מַעְסָמָא הַתִּירָה וְלֹא חֲשָׁשׁוּ שְׁמָא נִבְעֵלָה
53 לְחֵלֵל. מְבֹרֶרֶת הַגִּמְרָא, כִּיּוֹן דְּהֵנִי סָפֵק סָפֵק, שֶׁעַל הָאֶלְמֶנָה עֲצֻמָּה לֹא
54 הִיָּה סָפֵק, אֲלָא בֹאָה לְהִפְסֵל רַק מִכּוּחַ, וְסָפֵק סָפֵקָא לְקוּלָא.

55 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אָמַר וְדָאִן בְּרִדָּאן מוֹתֵר, וְדָאִן בַּסְפִּיק, וְסָפִיק
56 בּוֹדָאִן וְסָפִיק בַּסְפִּיק אֲסוּר:

57 אִמֶּר רַב יְהוֹדָה אִמֶּר רַב, הִלְכָּה בְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר שְׁמַתִּיר רַק אֵת הַפְּסוּלִים
58 הוֹדָאִין לְבָוֹא זֶה בּוֹה, וְאוֹסֵר עַל הַפְּסוּלִים מִסָּפֵק לְבָוֹא זֶה בּוֹה. וּמוֹסִיף רַב
59 יְהוֹדָה, בִּי אִמְרִיתָהּ פֶּסֶק הִלְכָה זֶה קָמִיָּה דְּשִׁמּוּאֵל, אִמֶּר לִי לְהַקְשׁוֹת עַל

60 דְּבִרִּי, הִלָּל שׁוֹנֵה בְּבִרְיֵיתָא, עֲשֶׂרָה יוֹחָסִים עָלוּ מִכָּבֶּל וְכוּלָם מוֹתֵרִים לְבָא
61 זֶה בְּזוֹה, וְהַפְּסוּלִים מִסָּפֵק מוֹתֵרִים בַּפְּסוּלִים הוֹדָאִין, וְאֵת אִמְרֵת הִלְכָּה
62 בְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר שְׁאִסוּר הַפְּסוּלִים מִסָּפֵק לְבָוֹא זֶה בּוֹה.
63 מְבֹאֵר בַּגִּמְרָא שֶׁנִּחְלָקוּ רַב וְשִׁמּוּאֵל, שֶׁלְדַעַת רַב נֹאסְרוּ אֵלּוּ הַפְּסוּלִים מִסָּפֵק
64 בַּפְּסוּלִים הוֹדָאִין וְכֵן הַפְּסוּלִים מִסָּפֵק בְּשֶׁאֵר פְּסוּלֵי סָפֵק, כִּדְעַת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר,
65 וְשִׁמּוּאֵל כָּל הַפְּסוּלִים מוֹתֵרִים לְבָא זֶה בּוֹה, וְכִדְעַת הַבְּרִייתָא.

66 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא עַל רַב וְשִׁמּוּאֵל שְׁסוּתִירִם דְּבִרֵּיהֶם מִמָּקוֹם אַחֵר: וְרַבִּי יְרֵמִי דְּרַב
67 אֲדָרְבִּי, וְרַבִּי שְׁמּוּאֵל אֲדָשְׁמוּאֵל, דְּאִיתְּמַר, אֲרוּסָה שְׁעִיבְרָה, וְאֵין יָדוּעַ
68 אִם מִהֲאֲרוּס, וְהוֹלֵד כֶּשֶׁר, אוּ מֵאִישׁ אַחֵר וְהוֹלֵד מִמּוֹ, רַב אִמֶּר הוֹלֵד נִידוֹן
69 כְּמִמּוֹר וְדָאִי, שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים שְׁנוֹלֵד מִן הָרוֹב, וְהָרוֹב אֲסוּרִים עֲלֵיהּ, וְשִׁמּוּאֵל
70 אִמֶּר הוֹלֵד שְׁתוּקִי – סָפֵק מִמּוֹר, כִּיּוֹן שֶׁסָּפֵק אִם הוּא מֵאֲרוּסָה אוּ מֵאִישׁ
71 אַחֵר. רַב אִמֶּר הוֹלֵד נִידוֹן כְּמִמּוֹר וְדָאִי וּמוֹתֵר בְּמִמּוֹתָהּ, וְסוֹתֵר לְדִבְרֵיו
72 כֹּאֵן שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר שְׁאִסוּר עַל סָפֵק מִמּוֹר לְהִנְשֵׂא עִם דָּאִי מִמּוֹר.
73 וְשִׁמּוּאֵל אִמֶּר הוֹלֵד שְׁתוּקִי וְלִכְרָן אֲסוּר בְּמִמּוֹתָהּ, וְסוֹתֵר לְדִבְרֵיו כֹּאֵן
74 שֶׁהִלְכָה כְּתַנָּא קָמָא שְׁמַתִּיר אֵת כָּל הָאֲסוּרִים לְבָא זֶה בּוֹה.

75 מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אִיפֹהּ – הַפּוֹךְ אֵת גִּירָת הַבְּרִייתָא. וְתַשְׁנֵה רַב אִמֶּר הוֹלֵד
76 שְׁתוּקִי וְאֲסוּר בְּמִמּוֹתָהּ, וְכְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, וְשִׁמּוּאֵל אִמֶּר הוֹלֵד מִמּוֹר וְדָאִי
77 וּמוֹתֵר בְּמִמּוֹתָהּ, וְכַתְנָא קָמָא.

78 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: אִם כֵּן תִּרְתִּי לָמָּה לִי – מִדּוּעַ הוֹרַצְרָבוּ רַב וְשִׁמּוּאֵל לְשִׁנּוֹת
79 אֵת מִחְלוקֹתֶם הֵן בְּאֲרוּסָה שְׁעִיבְרָה וְהֵן בַּפְּנוּיָהּ שִׁזִּיתָהּ. מִיִּישִׁבֶת הַגִּמְרָא:
80 צִירְכָא, דְּאִי אִיתְּמַר אֵת מִחְלוקֹתֶם בְּהָא – בַּמִּשְׁנָה כֹּאֵן גְּבִי פְּנוּיָהּ, הֵינּוּ
81 אוֹמְרִים שְׁדוּקָא בְּהָא קָאָמַר רַב, שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר שְׁאִסוּר סָפִיקָן
82 בּוֹדָאִן, מִשּׁוּם דְּרוֹב הָעוֹלָם בְּשָׂרִים אֲצִלָּה שְׁהָרִי הִיא פְּנוּיָהּ, וְלִפְיָךְ יֵשׁ
83 לְהַחֲמִיר וְלֹאֲסוּר בְּמִמּוֹתָהּ, אֲכָל הָתָם בְּבִרְיֵיתָא גְּבִי אֲרוּסָה, דְּרוֹב הָעוֹלָם
84 פְּסוּלִים אֲצִלָּה, אִימָא – הֵייתִי אוֹמֵר שְׁמוֹנִי רַב לְשִׁמּוּאֵל שֶׁהוֹלֵד מִמּוֹר
85 וּמוֹתֵר בְּמִמּוֹתָהּ.

86 וְאִי אִיתְּמַר אֵת מִחְלוקֹתֶם בְּהָא – רַק בְּבִרְיֵיתָא גְּבִי אֲרוּסָה, הֵינּוּ אוֹמְרִים
87 שְׁדוּקָא בְּהָא קָאָמַר רַב, שֶׁהוֹלֵד שְׁתוּקִי וְאֲסוּר בְּמִמּוֹתָהּ, מִשּׁוּם דְּאִיכָא
88 לְמִיתְלָה בְּאֲרוּסָה, וְהָרִי הוּא כֶּשֶׁר, אֲכָל בְּהָא – בְּנִידוֹן מִשְׁתַּנִּינוּ, שְׁמִדּוּבֵר
89 בַּפְּנוּיָהּ וְאֵין לָנוּ סִיבָה לְתַלּוּת אֵת הוֹלֵד בְּכֶשֶׁר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בַּפְּסוּל, אִימָא
90 מוֹנִי רַב לְשִׁמּוּאֵל שֶׁהוֹלֵד מוֹתֵר בְּמִמּוֹתָהּ, צִירְכָא.

91 הַגִּמְרָא מְתַרַצָּה בְּאוֹפֵן אַחֵר אֵת הַסְּתִירָה שְׁבִדְבְּרֵי רַב וְשִׁמּוּאֵל: וְאִי בְּעִית
92 אִימָא, לְעוֹלָם לֹא תִיפּוֹךְ, וְלִרְבִּי אֲרוּסָה שְׁעִיבְרָה הוֹלֵד מִמּוֹר וְשִׁמּוּאֵל
93 הוֹלֵד שְׁתוּקִי, וְאֵין מִשּׁם סְתִירָה לְדִבְרֵיו כֹּאֵן שְׁאִסוּר סָפֵק פְּסוּל בּוֹדָאִי פְּסוּל,
94 וּמָאי הוֹלֵד מִמּוֹר דְּקָאָמַר רַב בְּבִרְיֵיתָא, לֹא הַכּוֹנֵה שְׁהוּא כְּמִמּוֹר וְדָאִי
95 וּמוֹתֵר בְּמִמּוֹתָהּ, אֲלָא שְׁהוּא מִמּוֹר רַק לְגַבִּי זֶה דְּאִסוּר בְּבִתּוֹ יִשְׂרָאֵל, לִפִּי
96 שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר שְׁאִסוּר סָפִיקָן בּוֹדָאִן.

97 וְכֵן גַּם דְּבִרְבִּי שְׁמוּאֵל אֵין סְתִירָה, וְשִׁמּוּאֵל דְּאִמֶּר הוֹלֵד שְׁתוּקִי, כּוֹנֵנָתוֹ
98 דְּאִסוּר הוֹלֵד בְּבִתּוֹ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בְּמִמּוֹתָהּ מוֹתֵר, שֶׁכֵּן שְׁמוּאֵל סוֹבֵר כְּתַנָּא
99 קָמָא שְׁמַתִּיר סָפִיקָן בּוֹדָאִן.

100 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: אִי הֲכִי שְׁגַם שְׁמוּאֵל אוֹסֵר אֵת וְלֹד הָאֲרוּסָה בִּבְתּוֹ יִשְׂרָאֵל,
101 הֵינּוּ דְּרַב, וּבְמָה נִחְלָקוּ.

102 מְבֹאֵרֶת הַגִּמְרָא בְּאוֹפֵן אַחֵר אֵת דְּבִרֵּי שְׁמוּאֵל: אֲלָא מָאי הוֹלֵד שְׁתוּקִי שְׁאִמֵּר
103 שְׁמוּאֵל, שֶׁמִּשְׁתַּתְּקִין אוֹתוֹ מִדִּין בְּהוֹנָה, שְׁאֵם הִיָּה הָאֲרוּס כֹּהֵן וְהָאִשָּׁה
104 אוֹמֶרֶת שׁוֹלֵד זֶה מִמֶּנּוּ, אֵין הוֹלֵד מִתִּיחַס אַחֲרָיו וְאֵינוּ בַּחֲזָקָה כֹּהֵן. שְׁוֹאֵלֶת
105 הַגִּמְרָא: פְּשִׁטָּא, הַשְׁתָּא מִדִּין יִשְׂרָאֵל כֶּשֶׁר מִשְׁתַּתְּקִין לִיָּהּ, שְׁמַחֲזִיקִים אוֹתוֹ
106 כְּשִׁתוּקִי שְׁאִסוּר בִּבְתּוֹ יִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שֶׁאֵין יָדוּעַ לָנוּ מִי אֲבִיו, מִדִּין בְּהוֹנָה
107 מִיבְּעִי, הֲלֹא דָאִי שֶׁאֵין הוּא בַּחֲזָקָה כֹּהֵן, שְׁהָרִי אֵין יָדוּעַ מִי אֲבִיו.

108 מְבֹאֵרֶת הַגִּמְרָא אֵת דְּבִרֵּי שְׁמוּאֵל בְּאוֹפֵן אַחֵר: אֲלָא, מָאי הוֹלֵד שְׁתוּקִי,
109 שֶׁמִּשְׁתַּתְּקִין אוֹתוֹ מִנְּכֵסֵי אֲבִיו, שְׁאֵם מֵת הָאֲרוּס אֵינוּ יוֹרֵשׁוֹ. שְׁוֹאֵלֶת
110 הַגִּמְרָא: פְּשִׁטָּא, מִי יִדְעִינוּ אֲבוֹתָהּ מָנוּ – וְכִי אֲנוּ יוֹדְעִים מִי אֲבִיו, וְאֵין
111 נִרְצִיא מִיּוֹרֵשִׁי וְדָאִי שֶׁל אֲמִסְרָה וְנִיתָן לְסָפֵק. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: לֹא צִירְכָא
112 אֲלָא בְּמִקְרָא דְּהִסְפֵּק תַּפְּס מִנְּכֵסֵי הָאֲרוּס לְאֹחֵר שְׁמַת בַּטְעָנָה שְׁהוּא אֲבִיו,
113 וְבֹא שְׁמוּאֵל לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁמוֹצִיאִים מִמֶּנּוּ.

114 בִּיאוּר נוֹסֵף דְּבִרְבִּי שְׁמוּאֵל: וְאִי בְּעִית אִימָא, מָאי שְׁתוּקִי, דְּרוּקִי, וְנִקְרָא
115 כֵּן מִשּׁוּם שְׁבִדְרָקִים אֵת אֲמוֹ – לְשׁוּאֵלָה מִמִּי נִבְעֵלָה, וְאִם אוֹמְרֵת לְכֶשֶׁר
116 נִבְעֵלָתִי, הִרִי הִיא נִאֲמָנָה וְהוֹלֵד כֶּשֶׁר.

117 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: לִפִּי בִּיאוּר זֶה בְּמָנָא – כְּמוֹ מִי סוֹבֵר שְׁמוּאֵל, בְּרַבִּין גַּמְלִיאֵל
118 וְלַהֲלֹךְ הַסּוֹבֵר שְׁנִאֲמָנָה, וְהֲלֹא הָאִמֶּר שְׁמוּאֵל תִּרָּא וְיִמָּנָא – בְּמִקּוֹם אַחֵר

קידושין. פרק רביעי – עשרה יוחסין דף עה עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס עג רש"י

1 וּשְׁנֵיהֶם לֹא לְמִדּוּהָ אֶלָּא מִכֹּ"ג בְּאַלְמֶנָה. וְאֵת מֵאֵי קָאָמַר דְּלְמִדּוּהָ מִכֹּ"ג
2 וְהָא עֵינָר דְּרָשָׁה נִפְקָא לָן בִּפְ' אֶלְמֶנָה לְכַהֲנָ"ג (ויכנס דף סח.) מִכֵּי תַהֲיָה
3 לֵאשִׁי זֶר דְּכִינּוּ שְׁנִבְעֵלָה לְפָסוּל לַה פְּסָלָה וְי"ל דְּה"ק דְּלֵא תִיקְשִׁי לְהוּ מִכֹּהֲנָ"ג
4 בְּאַלְמֶנָה דְּמַצִּינוּ לְמִילָף מִינֵיהּ לְמַר כְּדֵאִית לִיה לְמַר כְּדֵאִית לִיה כְּדִמְפָּרַשׁ
5 גְּמָרָא בְּסִמּוּךְ וְכֵן צִרְרִי לֹמַר בְּרִישׁ מִסְכָּת
6 בְּדָה (דף עג.) גְּמָרָא שְׁנֵיהֶם לֹא לְמִדּוּהָ אֶלָּא
7 מִסְטָדָה:

8 וְכֹלָן מוֹתְרִין לְבֹא זֶה בְּזֶה. וְאֵת מֵאֵי
9 וְכֹלָן וּפִי' בְּקִנְיָנָא כֹּל הָאֲסוּרִין
10 מוֹתְרִין לְבֹא זֶה בְּזֶה קִשָּׁה לְרִי' דְּמִידי כֹּל
11 הָאֲסוּרִין תַּקְנִי וְנִרְאָה לְרִי' לְפָרֵשׁ דְּכָל
12 אֲחִיד וְאֲחִיד מוֹתֵר בְּמִינוּ וְהִינֵנו דְּלֵא כְּרִבִי
13 אֲלֵעֲזָר דְּמִתְנִיתִין דְּלִדְיֵיהּ סְפִיקוּ בְּסִפִּיקוּ
14 אֲסוּר עוֹד יֵשׁ לֹמַר וּמוֹתְרִין לְבֹא זֶה בְּזֶה
15 כְּסִדֵּר דְּמִתְנִי' וְנִרְאָה דְּהִלְכָה כְּרִבִי אֲלֵעֲזָר
16 דְּהָא רַב פְּסִיק בְּוִתֵּיהּ וְהִלְכָה כְּרַב
17 בְּאִסּוּרֵי לְגַבִּי שְׁמוּאֵל עוֹד דְּרָבָא גְמִי סָבַר
18 דְּהִלְכָה כְּרִבִי אֲלֵעֲזָר בְּפִרְקָה דְּהוּלִין (ויכנס דף
19 עג.) גְּמִי סָפֵק בִּן ט' לְרֵאשׁוֹן וּבִן ז' לְאַחֲרוֹן
20 וְהִלְכָה כְּרָבָא: בְּוִתֵּיהּ לֹא יֵשׁא כּוֹתִית.
21 וְאֵת דִּיאָךְ מִסּוּפָא מִט' וְהָא רַבִּי אֲלֵעֲזָר
22 גּוֹפִיָה קָאָמַר בְּמִתְנִיתִין (על דף עג.) דְּסִפִּיקוּ
23 בְּסִפִּיקוּ אֲסוּר וְכוֹתִי הוּא מִן הַסִּפִּיקוֹת
24 כְּדִתְנִין בְּמִתְנִיתִין וְנִרְאָה לְהַר"מ דְּהָכִי
25 פִּירוּשׁוֹ שְׁהָרִי אִם שְׁנֵיהֶם מִמּוּרִים הֵימֶר
26 גְּמָר הוּא וְאֶפִּילוּ אִם אֲחִיד מִמּוֹר וְהָאֲחִיד
27 אֵינוֹ מִמּוֹר מִכָּל מְקוֹם גַּר הוּא וּמוֹתֵר
28 בְּמִמּוֹרָת וְלֹא דְמִי לְשֹׂאֵר סִפִּיקוֹת
29 דְּמִתְנִיתִין דְּשִׁתּוּקִי וְאֶסְפִּי:

ורבי

8 שְׁפִסּוּלָה לְכַהֲנָה מֵאֵן מִיָּקַל בְּהִי תִנְאִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בִּן גַּמְלִיאֵל וְקָאָמַר כֹּל שְׂאֵתָה נֹשֵׂא
9 בְּתוֹ אֶתָּה נֹשֵׂא אֶלְמֶנָתוֹ וְכָל שְׂאִי אֶתָּה נֹשֵׂא בְּתוֹ אִי אֶתָּה נֹשֵׂא אֶלְמֶנָתוֹ לְמַעוּטֵי מֵאֵי לְמַעוּטֵי
10 אֶלְמֶנָת עִיסָה שְׁפִסּוּלָה לְכַהֲנָה לְאַפּוֹקִי מִדְּהִנֵּי תִנְאִי דְתִנּוּ הֵעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ ור' יְהוּדָה בִּן בֶּתִירָא
11 עַל אֶלְמֶנָת עִיסָה שְׁפִסּוּלָה לְכַהֲנָה מֵאֵי טַעְמָא הוּי סָפֵק סְפִיקָא וְסָפֵק סְפִיקָא לְקוּלָּא: וְדָאָן
12 בּוֹדֵאָן מוֹתֵר: אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב הִלְכָה כְּרִבִי אֲלֵעֲזָר כִּי אֲמִירָתָה קְפִיָּה דְּשְׁמוּאֵל אֲמַר לִי
13 הִלְכָה שׁוֹנֶה עֲשֶׂרָה יוֹחֲסִים עָלוּ מִבְּבֹל וְכֹלָם מוֹתְרִים לְבֹא זֶה בְּזֶה וְאֵת אֲמִירָתָה הִלְכָה כְּרִבִי אֲלֵעֲזָר
14 וְרַמִּי דְּרַב אֲדִירָב וְרַמִּי דְּשְׁמוּאֵל אֲדִשְׁמוּאֵל דְּאִיתְמַר אַרְוִסָה שְׁעִיבָרָה רַב אֲמַר הוּלֵד מִמּוֹר וְשְׁמוּאֵל
15 אֲמַר הוּלֵד שְׁתּוּקִי רַב אֲמַר הוּלֵד מִמּוֹר וּמוֹתֵר בְּמִמּוֹרָת וְשְׁמוּאֵל אֲמַר הוּלֵד שְׁתּוּקִי וְאֶסוּר
16 בְּמִמּוֹרָת אִיפּוֹךְ רַב אֲמַר הוּלֵד שְׁתּוּקִי וְשְׁמוּאֵל אֲמַר הוּלֵד מִמּוֹר תִּרְתִּי לְפָה לִי צִרְיָא דָּא אִיתְמַר
17 בְּהָא בְּהָא קָאָמַר רַב מִשּׁוּם דְּרֹב כְּשִׁרִים אֲצִלָּה אֲבָל הָתָם דְּרֹב פְּסוּלִים אֲצִלָּה אִימָא מוֹדִי
18 לְשְׁמוּאֵל וְאִי אִיתְמַר בְּהָא קָאָמַר רַב מִשּׁוּם דְּאִיבָא לְמִיתָלָה בְּאֶרֶס אֲבָל בְּהָא אִימָא מוֹדִי
19 לְשְׁמוּאֵל צִרְיָא וְאִי בְעִית אִימָא לְעוֹלָם לֹא תִפּוּךְ וּמֵאֵי מִמּוֹר דְּקָאָמַר רַב לֹא מוֹתֵר בְּמִמּוֹרָת
20 אֶלָּא דְאֶסוּר בְּבֵת יִשְׂרָאֵל וְשְׁמוּאֵל אֲמַר הוּלֵד שְׁתּוּקִי דְאֶסוּר בְּבֵת יִשְׂרָאֵל אִי הָכִי הִינֵנו דְּרַב
21 אֶלָּא מֵאֵי שְׁתּוּקִי שְׁמִשְׁתְּקִין אוֹתוֹ מִדִּין כְּהוֹנָה פְּשִׁיטָא הִשְׁתָּא מִדִּין יִשְׂרָאֵל מִשְׁתְּקִין לִיה מִדִּין
22 כְּהוֹנָה מִיבְעִי אֶלָּא מֵאֵי שְׁתּוּקִי שְׁמִשְׁתְּקִין אוֹתוֹ מִנְכֶּסִי אֲבִיו פְּשִׁיטָא מִי יְדִיעִין אֲבוּהִי מִנּוּ לֹא
23 צִרְיָא דְתַפְס וְאִי בְעִית אִימָא מֵאֵי שְׁתּוּקִי בְּדוּקִי שְׁבֹדְדִים אֵת אֲמוֹ וְאִמְרָת לְכֶשֶׁר נִבְעֵלְתִי
24 נִאֲמַנְתָּ כְּמֵאֵן כְּרִי"ג הָאֲמַר שְׁמוּאֵל חָדָא זִמְנָא דְתִנּוּ הִיתָה מְעוּבָרָת וְאִמְרוּ לָהּ מַה פִּיבּוּ שֶׁל עוֹבֵר
25

38 זֶה מֵאִישׁ פְּלוֹנִי וְכֵהֵן הוּא ר"ג וְרַבִּי אֲלֵעֲזָר אוֹמְרִים נִאֲמַנְתָּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר אֵינָה נִאֲמַנְתָּ וְאִמְרוּ רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל הִלְכָה כְּרִבִּין
39 גַּמְלִיאֵל צִרְיָא דָּאִי מִהֶתֶם הוּא אֲמִינָא הָתָם רֹב כְּשִׁרִים אֲצִלָּה אֲבָל הָכָא דְרֹב פְּסוּלִים אֲצִלָּה אִימָא לֹא צִרְיָא תִנְאִי וְכֵן רַבִּי אֲלֵעֲזָר
40 אוֹמַר כּוֹתִי לֹא יֵשׁא כּוֹתִית מֵאֵי טַעְמָא אֲמַר רַב יוֹסֵף עֲשָׂאוּהוּ כְּגַר לְאַחַר עֲשֶׂרָה דּוֹרוֹת דְּתִנְאִי גַר עַד עֲשֶׂרָה דּוֹרוֹת מוֹתֵר בְּמִמּוֹרָת
41 מִכָּאֵן וְאִילָךְ אֶסוּר בְּמִמּוֹרָת וְיֵשׁ אוֹמְרִים עַד שִׁישְׁתַּקֶּשׁ שֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מִמֶּנּוּ א"ל אֲבִי מִי דְמִי הָתָם גַּר יֵשׁן וּמִמּוֹרָת חֲדָשָׁה אֲמַרִי
42 כִּי יִשְׂרָאֵל הוּא דְקָא נְסִיב מִמּוֹרָת הָכָא אִידִי וְאִידִי כִי הִדְדִי נִינְהוּ אֶלָּא כִי אֶתָּא רַב דִּימִי אֲמַר רַבִּי אֲלֵעֲזָר סָבַר לָהּ כְּרִבִי וְשְׁמַעְיָאֵל
43

ורבי

1 כֹּל שְׂאֵתָה נֹשֵׂא בְּתוֹ. לְכַהֲנָה קָאָמַר וְלִקְחֹן מִפְּרִשׁ: מִצְרִי שְׁנֵי אִיבָא בִּינִייהוּ.
2 לְתַנְאָ קָמַר כֹּל מִצְרִי סַתֵּם הָאֲסוּר בְּקִלָּה קָאָמַר וְאֶפִּילוּ שְׁנֵי וּמִדּוּהוּ שְׁלִישִׁי לֹא
3 מִצְרִי קָרִי לִיה דִּישְׂרָאֵל מַעֲלִיא הוּא: מִכֵּהֵן גְּדוֹל בְּאַלְמֶנָה. שְׁמַצִּינוּ שְׁמַחֲלָלָה
4 בְּבִיאָתוֹ בְּדִילְפִיקוּ לָהּ לִקְחֹן (דף עג.) מֵלֹא תִחַלֵּל שְׁנֵי חִילוּלִין בְּמִשְׁמַע מִדְּלֹא כְּתִיב
5 לֹא יִחַל אֲחִיד לָהּ וְאֲחִיד לְזַרְעוֹ וּפּוֹסֵל אֵת
6 אִשָּׁה בְּבִיאָתָה: אֵף כֹּל כו'. וּמִצְרִי שְׁנֵי
7 בִיאָתוֹ בְּעִבְרִיהָ הוּי: גַּר עֲמוּנִי וּמוֹאֲבִי
8 אִיבָא בִּינִייהוּ. לְרַבִּי יוֹסִי פּוֹסֵל דְּהָא יֵשׁ
9 מִזַּרְעוֹ שֶׁהוּא פְּסוּל שֶׁהוֹכֵרִים אֲסוּרִים:
10 אִסוּר עוֹלָם וְלִרְבִּי שְׁמַעוֹן הוּאִיל וּבִתּוֹ
11 כְּשֶׁרָה דְּעֲמוּנִי וְלֹא עֲמוּנִית אֶלְמֶנָתוֹ גְּמִי
12 כְּשֶׁרָה: מַה כֵּהֵן גְּדוֹל בְּאַלְמֶנָה שְׁזַרְעוֹ
13 מִמֶּנּוּ פְּסוּל. חֵלָל: אֶלְמֶנָת עִיסָה.
14 בְּכַתּוּבוֹת (דף עג.) מִפְּרִשׁ אֶלְמֶנָת סָפֵק חֵלָל
15 שֶׁהִיָּתָה מְעוּבָרָת בְּסָפֵקוֹת בְּעָלָה הִיָּה סָפֵק
16 וְהִיא בָּאָה מִכּוֹחַ דְּהוּיָא לָהּ סָפֵק סְפִיקָא:
17 לְמַעוּטֵי אֶלְמֶנָת עִיסָה. דְּהוּאִיל דָּאִי אֶתָּה
18 נֹשֵׂא בְתוֹ שְׁמָא חֵלָל הִיָּה וְהִנֵּנו (ויכנס דף עג.) בְּתוֹ
19 חֵלָל זְכָר פְּסוּלָה מִן הַכְּהוֹנָה לְעוֹלָם אִי
20 אֶתָּה נֹשֵׂא אֶלְמֶנָתוֹ: סָפֵק סְפִיקָא. בְּעָלָה
21 הִיָּה סָפֵק וְהִיא בָּאָה מִכּוֹחַ לְהִפְסֵל: חֵלָל
22 שׁוֹנֶה. מִשְׁנֶה אֶחָת בְּכִרְיָתָא עֲשֶׂרָה יוֹחֲסִין
23 כו' וְכֹל הָאֲסוּרִין שְׁבָהֶם מוֹתְרִין לְבֹא זֶה
24 בְּזֶה: אַרְוִסָה שְׁעִיבָרָה. וְאֵין דְּדוּעָא אִם
25 מֵאִרֹס אִם מֵאִישׁ אֲחֵר: הוּלֵד שְׁתּוּקִי.
26 שְׁמָא מֵאִרֹס וְכֶשֶׁר שְׁמָא מֵאֲחֵר וּפְסוּל: וְרַב
27 אֲמַר הוּלֵד מִמּוֹר. וְדָאִי דְאִמְרִין מִרְוּבָא
28 דְּעִלְמָא הוּא וְהִבֵּל פְּסוּלִין אֲצִלָּה אֶלְמָא
29 לְרַב סָפֵק כְּדֵאִי מִשּׁוּי לִיה כְּתַנָּא קָמַר
30 דְאִמְרִי סְפִיקוּ בּוֹדֵאָן מוֹתֵר: דָּאִי אִיתְמַר
31 בְּהָא. גְּמִי שְׁתּוּקִי דְּמִתְנִיתִין הָכָא מִן חֲפְנִיהָ:
32 כְּהִתְוֹא קָאָמַר רַב. הִלְכָה כְּרִבִי אֲלֵעֲזָר
33 דְאֶסוּר בְּמִמּוֹרָת מִשּׁוּם דְּרֹבָא הוּי כְּשִׁרִים
34 אֲצִלָּה וְהָא דְאֶסוּר בְּבֵת יִשְׂרָאֵל מִשּׁוּם
35 דְּשְׁתּוּקִי הוּא: מִדִּין כְּהוֹנָה. אִם הִיָּה הָאֲרֹס
36 בְּתוֹ: מִי יְדִיעִין אֲבוּהִי מִנּוּ. דְּנִיפֹק נִכְסֵי
37 מִשְׁאָר יוֹרְשֵׁי שֶׁל הָאֲרֹס וְנִתִּיב לְהֵאֵי:
38 דְתַפְסִים. נִכְסֵי הָאֲרֹס מִשְׁמַת וְאִמְרִי אֲבִי
39 הִיָּה וְאִשְׁמַעֲיָן שְׁמוּאֵל דְּמַפְקִין לָהּ מִינֵיהּ:
40 הָכִי גְרִיסִין תִּנְאִי וְכֵן רַבִּי אֲלֵעֲזָר אוֹמַר כו':
41 עֲשָׂאוּהוּ כְּגַר לְאַחַר עֲשֶׂרָה דּוֹרוֹת. לְפִי
42 שְׁנַתִּישְׁנֵי בִישְׂרָאֵל וְנִרְאִין כִּישְׂרָאֵל וְאֶסוּר
43 בְּפִסּוּלוֹת לְקַלָּה שְׁמָא יִאמְרוּ יִשְׂרָאֵל נִשָּׂא
44 פְּסוּלָה: הָתָם. גְּמִי גַר וּמִמּוֹרָת: גַּר יֵשׁן.
45 וְהוּאִהּ אֵינוֹ מִכּוֹר לְפָנִים דְּסָבּוֹר שֶׁהוּא
46 יִשְׂרָאֵל הָבֵא מִישְׂרָאֵלִית: וְהַסְמִיכָת
47 חֲדָשָׁה. כְּלֹמַר יְדוּעָה וְנִפְרָת לְמִמּוֹרָת:
48 אֲמַרִי יִשְׂרָאֵל נְסִיב מִמּוֹרָת. דְּרֹאֵה אוֹמַר
49 יִשְׂרָאֵל נֹשֵׂא מִמּוֹרָת: אִידִי וְאִידִי בְּהִדְדִי
50 הוּא. וְאִי גְרִים יִשְׁנִים הֵם הַמְחִיזִין אֵת זֶה
51 בְּכִשְׁרוֹת מִתּוֹקִין גַּם אֵת זֶה בְּכִשְׁרוֹת:
52

1 כֹּל שְׂאֵתָה נֹשֵׂא בְּתוֹ אֶתָּה נֹשֵׂא אֶלְמֶנָתוֹ וְכָל שְׂאִי אֶתָּה
2 נֹשֵׂא בְתוֹ אִי אֶתָּה נֹשֵׂא אֶלְמֶנָתוֹ מֵאֵי אִיבָא בִּינִי תִנְאִי
3 קָמַר וְכֵן ר' יוֹסִי א"ר יוֹחֲנָן מִצְרִי שְׁנֵי אִיבָא בִּינִייהוּ
4 וּשְׁנֵיהֶם לֹא לְמִדּוּהָ אֶלָּא מִכֵּהֵן גְּדוֹל בְּאַלְמֶנָה דְתַנְאָ קָמַר
5 סָבַר כִּי כֵהֵן גְּדוֹל בְּאַלְמֶנָה מַה כֵּהֵן גְּדוֹל בְּאַלְמֶנָה
6 שְׁבִיִּיאָתוֹ בְּעִבְרִיהָ וּפּוֹסֵל בָּהּ אֵף כֹּל שְׁבִיִּיאָתוֹ בְּעִבְרִיהָ
7 פּוֹסֵל וְרַבִּי יוֹסִי סָבַר כִּי כ"ג בְּאַלְמֶנָה מַה כ"ג בְּאַלְמֶנָה
8 שְׁזַרְעוֹ פְּסוּל וּפּוֹסֵל אֵף כֹּל שְׁזַרְעוֹ פְּסוּל לְאַפּוֹקִי
9 מִצְרִי שְׁנֵי שְׁאִין זַרְעוֹ פְּסוּל דְאִמְרִי קְרָא בְּנִים אֲשֶׁר וְיִלְדוּ
10 לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי וְכָא לָהֶם בְּקִלָּה ה' רִשְׁב"ג אוֹמַר כֹּל
11 שְׂאֵתָה נֹשֵׂא בְתוֹ אֶתָּה נֹשֵׂא אֶלְמֶנָתוֹ וְכָל שְׂאִי אֶתָּה
12 נֹשֵׂא אֶת בְּתוֹ אִי אֶתָּה נֹשֵׂא אֶלְמֶנָתוֹ מֵאֵי אִיבָא בִּינִי ר'
13 יוֹסִי לְרִשְׁב"ג אֲמַר עוֹלָא גַר עֲמוּנִי וּמוֹאֲבִי אִיבָא בִּינִייהוּ
14 וּשְׁנֵיהֶם לֹא לְמִדּוּהָ אֶלָּא מִכֵּהֵן גְּדוֹל בְּאַלְמֶנָה דְר' יוֹסִי
15 סָבַר כִּי כ"ג בְּאַלְמֶנָה מַה כֵּהֵן גְּדוֹל בְּאַלְמֶנָה שְׁזַרְעוֹ פְּסוּל
16 וּפּוֹסֵל אֵף כֹּל שְׁזַרְעוֹ פְּסוּל וְרִשְׁב"ג כְּכֵהֵן גְּדוֹל
17 בְּאַלְמֶנָה מַה כ"ג בְּאַלְמֶנָה שְׁכָל זַרְעוֹ פְּסוּל אֵף כֹּל שְׁכָל
18 זַרְעוֹ פְּסוּל אֶפִּילוּ נִקְבוֹת לְאַפּוֹקִי גַר עֲמוּנִי וּמוֹאֲבִי דְנִקְבוֹת
19 הוּוּ כְשִׁרֹת לְבֹא בְקִלָּה דְאִמְרִי מַר עֲמוּנִי וְלֹא עֲמוּנִית
20 מוֹאֲבִי וְלֹא מוֹאֲבִית אֲמַר רַב חֲסִדָּא הִבֵּל מוֹדִים בְּאַלְמֶנָת
21 עִיסָה שְׁפִסּוּלָה לְכַהֲנָה מֵאֵן מִיָּקַל בְּהִי תִנְאִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בִּן גַּמְלִיאֵל וְקָאָמַר כֹּל שְׂאֵתָה נֹשֵׂא
22 בְּתוֹ אֶתָּה נֹשֵׂא אֶלְמֶנָתוֹ וְכָל שְׂאִי אֶתָּה נֹשֵׂא בְתוֹ אִי אֶתָּה נֹשֵׂא אֶלְמֶנָתוֹ לְמַעוּטֵי מֵאֵי לְמַעוּטֵי
23 אֶלְמֶנָת עִיסָה שְׁפִסּוּלָה לְכַהֲנָה לְאַפּוֹקִי מִדְּהִנֵּי תִנְאִי דְתִנּוּ הֵעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ ור' יְהוּדָה בִּן בֶּתִירָא
24 עַל אֶלְמֶנָת עִיסָה שְׁפִסּוּלָה לְכַהֲנָה מֵאֵי טַעְמָא הוּי סָפֵק סְפִיקָא וְסָפֵק סְפִיקָא לְקוּלָּא: וְדָאָן
25 בּוֹדֵאָן מוֹתֵר: אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב הִלְכָה כְּרִבִי אֲלֵעֲזָר כִּי אֲמִירָתָה קְפִיָּה דְּשְׁמוּאֵל אֲמַר לִי
26 הִלְכָה שׁוֹנֶה עֲשֶׂרָה יוֹחֲסִים עָלוּ מִבְּבֹל וְכֹלָם מוֹתְרִים לְבֹא זֶה בְּזֶה וְאֵת אֲמִירָתָה הִלְכָה כְּרִבִי אֲלֵעֲזָר
27 וְרַמִּי דְּרַב אֲדִירָב וְרַמִּי דְּשְׁמוּאֵל אֲדִשְׁמוּאֵל דְּאִיתְמַר אַרְוִסָה שְׁעִיבָרָה רַב אֲמַר הוּלֵד מִמּוֹר וְשְׁמוּאֵל
28 אֲמַר הוּלֵד שְׁתּוּקִי רַב אֲמַר הוּלֵד מִמּוֹר וּמוֹתֵר בְּמִמּוֹרָת וְשְׁמוּאֵל אֲמַר הוּלֵד שְׁתּוּקִי וְאֶסוּר
29 בְּמִמּוֹרָת אִיפּוֹךְ רַב אֲמַר הוּלֵד שְׁתּוּקִי וְשְׁמוּאֵל אֲמַר הוּלֵד מִמּוֹר תִּרְתִּי לְפָה לִי צִרְיָא דָּא אִיתְמַר
30 בְּהָא בְּהָא קָאָמַר רַב מִשּׁוּם דְּרֹב כְּשִׁרִים אֲצִלָּה אֲבָל הָתָם דְּרֹב פְּסוּלִים אֲצִלָּה אִימָא מוֹדִי
31 לְשְׁמוּאֵל וְאִי אִיתְמַר בְּהָא קָאָמַר רַב מִשּׁוּם דְּאִיבָא לְמִיתָלָה בְּאֶרֶס אֲבָל בְּהָא אִימָא מוֹדִי
32 לְשְׁמוּאֵל צִרְיָא וְאִי בְעִית אִימָא לְעוֹלָם לֹא תִפּוּךְ וּמֵאֵי מִמּוֹר דְּקָאָמַר רַב לֹא מוֹתֵר בְּמִמּוֹרָת
33 אֶלָּא דְאֶסוּר בְּבֵת יִשְׂרָאֵל וְשְׁמוּאֵל אֲמַר הוּלֵד שְׁתּוּקִי דְאֶסוּר בְּבֵת יִשְׂרָאֵל אִי הָכִי הִינֵנו דְּרַב
34 אֶלָּא מֵאֵי שְׁתּוּקִי שְׁמִשְׁתְּקִין אוֹתוֹ מִדִּין כְּהוֹנָה פְּשִׁיטָא הִשְׁתָּא מִדִּין יִשְׂרָאֵל מִשְׁתְּקִין לִיה מִדִּין
35 כְּהוֹנָה מִיבְעִי אֶלָּא מֵאֵי שְׁתּוּקִי שְׁמִשְׁתְּקִין אוֹתוֹ מִנְכֶּסִי אֲבִיו פְּשִׁיטָא מִי יְדִיעִין אֲבוּהִי מִנּוּ לֹא
36 צִרְיָא דְתַפְס וְאִי בְעִית אִימָא מֵאֵי שְׁתּוּקִי בְּדוּקִי שְׁבֹדְדִים אֵת אֲמוֹ וְאִמְרָת לְכֶשֶׁר נִבְעֵלְתִי
37 נִאֲמַנְתָּ כְּמֵאֵן כְּרִי"ג הָאֲמַר שְׁמוּאֵל חָדָא זִמְנָא דְתִנּוּ הִיתָה מְעוּבָרָת וְאִמְרוּ לָהּ מַה פִּיבּוּ שֶׁל עוֹבֵר

38 זֶה מֵאִישׁ פְּלוֹנִי וְכֵהֵן הוּא ר"ג וְרַבִּי אֲלֵעֲזָר אוֹמְרִים נִאֲמַנְתָּ רַבִּי יְ

קידושין דף עה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) עה

וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר לֵה כִּרְבִּי עֲקִיבָא, וְכַפִּי שִׁיבֹאֵר לֵהֶן.
רַבִּי אֱלֶעָזָר סָבַר לֵה כִּרְבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר בּוֹתִים גִּירֵי אֲרִיּוֹת הֵם, שְׁלֹא
נִתְגִּירֵי גִירוֹת גְּמוּרָה, אֲלֵא מִפְּחַד אֲרִיּוֹת שְׁהִיוּ מִשְׁחִיתִים בָּהֶם, וְהָרִי הֵם
כְּשֹׁאֵר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁנִּשְׁאָו בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל שׁוֹבֵר שֶׁהֵם
גִּיּוּסִים סָבַר לֵה כִּרְבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְעוֹבְדֵי הָבָא עַל בֵּית
יִשְׂרָאֵל הָיְלָךְ מִמּוֹר, שִׁישׁ מִמּוֹר מִחִיבֵי לֵאמֹר. וְכִיּוֹן שִׁישׁ סִפֵּק בְּכָל כּוֹתִי
שִׁמָּא מוֹרְצָא מִיִּשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּישְׂאָה לְכוֹתִי, וְהָרִי הוּא יִשְׂרָאֵל מִמּוֹר, אוֹ
שִׁמּוֹרְצָא מְכוּתִי וְכוּתִית וְהָרִי הוּא גִי, אֲסוּרִים לְהִנְשֹׂא זֶה לָזֶה, שְׁהָרִי יִשְׂרָאֵל
וּאִפִּילוּ מִמּוֹר אֲסוּר לְהִנְשֹׂא לְגוּי.
הַגְמָרָא דְּרוּחָה טַעַם זֶה, שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: וְכִי סָבַר לֵה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כִּרְבִּי
עֲקִיבָא שְׁגִי הָבָא עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל הוֹלֵךְ מִמּוֹר, וְהָאֵמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי
יִשְׁמָעֵאל, מִנֵּן לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְעוֹבְדֵי שִׁבְעָא עַל הַבְּהֵמָה וְעַל הַחֲלִיָּה וְעַל
בֵּית יִשְׂרָאֵל שֶׁפִּסְלֻהָ מִלְּהִנְשֹׂא לִכְהֵן, וְבֵית כְּהֵנָה אֵף נִפְסְלָתָא מֵאֲכִילָתָא
תְּרוּמָה בְּבֵית אַבִּיהֶּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כב יג) 'וְכֵן בָּהֶן כִּי תִהְיֶה אֱלֻמְנָה
וְגִרְוִשָׁה וְזֹרַע אִין לֵה וְשִׁבָּה אֶל בֵּית אֲבִיהֶּ כְּנַעֲנִיָּה מִלְּחָם אֲבִיהֶּ תֹּאכַל וְכָל
זֶר לֹא יֹאכַל בּוֹ, וּמִלְשׁוֹן הַכְּתוּב 'אֱלֻמְנָה וְגִרְוִשָׁה' לְמוֹדֵנִי, שֶׁרֶק מִי שִׁישׁ לוֹ
בֵּה תוֹרַת קִדּוּשִׁין שִׁשִּׁיךְ בֵּה אֱלֻמְנָתִי כְּשִׁמָּה, וְגִרְוִשִׁין אִם גִּירִשָׁה, הוּא אִין
בִּיאָתוּ פּוֹסְלָתָא אוֹתָהּ מִלְּחוּזֵר וְלֹאכּוֹל בְּתִרּוּמַת בֵּית אַבִּיהֶּ, יֵצֵא מִכָּלל זֶה
עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְעוֹבְדֵי שְׁבָעָא עֲלֵיהֶּ שְׂאִין לוֹ בְּבֵית יִשְׂרָאֵל אֱלֻמְנָתִי וְגִרְוִשִׁין
שְׁבִיתָתָם פּוֹסְלָתָא אוֹתָהּ מִלְּשׁוֹב וְלֹאכּוֹל בְּתִרּוּמַת בֵּית אַבִּיהֶּ, וְאִין סִלְקָא
דְּעֻקְתָּהּ סָבַר לֵה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כִּרְבִּי עֲקִיבָא שְׁגִי הָבָא עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל הוֹלֵךְ
מִמּוֹר, הִשְׁתָּא מִמּוֹר הוּי מִיִּפְסָל כְּבִיאָתוֹ מִיִּבְעִיָּא – הָאֵם נִדְרַשׁ פְּסוּק
מִיּוֹחַד לְלַמֵּד שֶׁפִּסְלָתָא בְּבִיאָתוֹ מִלְּאכּוֹל בְּתִרּוּמָה, וּמוֹכַח שְׁאִינוּ סוֹבֵר כְּרַבִּי
עֲקִיבָא שְׁגִי הָבָא עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל הוֹלֵךְ מִמּוֹר. וְאֵם כֵּן מַדָּה טַעַמֵּוּ שֶׁל רַבִּי
אֱלֶעָזָר שְׁאִסוּר עַל כּוֹתִי לְהִנְשֹׂא לְכוֹתִית.
הַגְמָרָא מְבַאֵר בְּאֹפֶן אַחֵר מַדָּה טַעַמֵּוּ שֶׁל רַבִּי אֱלֶעָזָר: אֱלֵא רַבִּי אֱלֶעָזָר
שְׁאִסוּר כּוֹתִי בְּכוֹתִית, סָבַר לֵה כִּרְבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר בּוֹתִים גִּירֵי אֲרִיּוֹת
הֵם, וְאִין גִּירוֹתָם גִּירוֹת, וְאֵף סָבַר לֵה כִּרְבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
וְעוֹבְדֵי הָבָא עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל הָיְלָךְ שְׁנוֹלֵךְ מִמּוֹר, וְכִיּוֹן שִׁישׁ לֵנו סִפֵּק
בְּכָל כּוֹתִי שִׁמָּא מוֹרְצָא מִיִּשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּישְׂאָה לְכוֹתִי, וְהָרִי הוּא יִשְׂרָאֵל מִמּוֹר,
אוֹ שִׁמּוֹרְצָא מְכוּתִי וְכוּתִית וְהָרִי הוּא גִי, אֲסוּרִים לְהִנְשֹׂא זֶה לָזֶה, שְׁהָרִי
אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל וְאִפִּילוּ מִמּוֹר לְהִנְשֹׂא עִם גִּי.
דְּרוּחָה הַגְמָרָא בִּיאוֹר זֶה, שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: וְכִי סָבַר לֵה רַבִּי אֱלֶעָזָר כִּרְבִּי

הַמִּשְׁךְ בִּיאוֹר לְמַסַּכַת קִדּוּשִׁין לְיוֹם רִבְעִי עַמ' א
הַגְמָרָא מְבַאֵר בְּרִייתָא הַמְבַאֵרֶת אִיזוּ חֲלָלָה מִפְּרִשְׁתָּה תְּתוּרָה, וְאִיזוּ נִלְמַדַת
מִדְּרַשְׁתָּ חֲכָמִים: תִּנּוּ רַבְּנָן, אִיזוּ הִיא חֲלָלָה, כָּל בֵּית שְׁנוּלָה מִן הַפְּסוּלִים.
מְבַרֵּרֶת הַגְמָרָא: מֵאִי פְּסוּלִים, אִילֻמְנָא – אִם נִאֲמַר שֶׁאִפִּילוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵם
עַל הַפְּסוּלִים לוֹ – שְׁאִסוּרֵת לוֹ, הוֹלֵךְ חֲלָל, אִי אִפְשֵׁר לִפְרֹשׁ כֵּן שְׁחָרִי
הַמְחִיזֵר אֶת גִּרְוִשָׁתוֹ אַחֲרֵי שֶׁנִּישְׂאָתָא לֵאחֲרַי, דְּפִסְלֻהָ לוֹ, וּמִכָּל מְקוֹם בְּנִיָּה
– בְּנוֹתֶיהָ מִיִּשְׁוֹאֵין אֱלֵא בְּפִרְשָׁתָּה לְכַהֲנָה, דְּכָתִיב בְּפִרְשַׁת 'מַחֲזִיר גִּרְוִשׁוֹ'
(דברים כד כ) 'לֹא יִכַּל בְּעֵלָה הָרָאשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלְחָה לְשׁוֹב לְקַחְתָּהּ לְהִיּוֹת
לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי תִעְרַב הָאִשָּׁה, וְגו', וְדוֹרְשִׁים שְׁדוּקָא הִיא
הַגְּרִוּשָׁה שֶׁחֹזֶרָה לְבַעֲלָהּ הָרָאשׁוֹן תִּעְרַבָּה – תִּישָׂא בַּעֲוֹשׁ עַל שֶׁעֲשֵׂתָהּ
מַעֲשֵׂה תוֹעֵבָה, וְאִין בְּנִיָּה תִּעְרַבִּים – בְּבִנְיָה אִין שׁוּם פְּסוּל וְכִשְׂרִים אֵף
לְכַהֲנָה. וְנִמְצָא אִם כֵּן שִׁישְׁנָם הַגְּדוּלִים מֵאִשָּׁה אֲסוּרָה שְׁאִינִם חֲלָלִים.
מְבַאֵרֶת הַגְמָרָא: אֲמַר רַב יְהוֹדָה הֵכִי קָאָמַר, אִיזוּ הִיא חֲלָלָה, כָּל בֵּית
שְׁנוּלָה מִן פְּסוּל כְּהֻנָּה – שֶׁאֵם אַבִּיהֶּ עַל אִשָּׁה שְׁאִסוּרָה לוֹ רַק מִחֻמַּת
שְׁהוּא כְּהֵן, וְנִלְמַדָּה מְבַאֵר זֶה.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: וְכִי רַק זוֹ שְׁנוּלָה מִפְּסוּל כְּהֻנָּה אִין – אֲכַן הִיא חֲלָלָה, חֻז'
שֶׁלֹא נִלְמַדָּה מִפְּסוּל כְּהֻנָּה לֹא, וְהָרִי אֱלֻמְנָה שֶׁנִּבְעֵלָה לְכַהֵן גְּדוֹל וְכֵן
גִּרְוִשָׁה, אוֹ זֻנָּה שֶׁנִּבְעֵלָה לְכַהֵן הָרִישִׁי, דְּלֹא נִלְמַדָּה מִפְּסוּל כְּהֻנָּה וְקָא הָרִי
– וְנַעֲשִׂית חֲלָלָה בְּבִיאַת הַכְּהֵן שְׁאִסוּר בֵּה. וְאֵם כֵּן אִין לִפְרֹשׁ שֶׁחֲלָלָה הִיא
דְּשׁוּקָא הַנּוֹלֵדֶת מִפְּסוּל כְּהֻנָּה.
מְבַאֵרֶת הַגְמָרָא בְּאֹפֶן אַחֵר, אֲמַר רַבְּהִי, הֵכִי קָאָמַר, אִיזוּ הִיא חֲלָלָה
'מוֹזַבְרָת' שֶׁלֹא תִּהְיֶה לֵה שְׁעֵת הַפּוֹשֵׁר כָּלָל, כָּל בֵּית שְׁנוּלָה מִן פְּסוּל
כְּהֻנָּה. מְבַרֵּרֶת הַגְמָרָא: מֵאִי מוֹזַבְרָת – מַדָּה כְּהֻנָּה בִּלְשׁוֹן 'מוֹזַבְרָת'.
מְבַאֵרֶת הַגְמָרָא, אֲמַר רַב יִצְחָק בְּרַ אֲבִין הֵכִי קָאָמַר, אִיזוּ הִיא חֲלָלָה

הַמְּזוֹכֶרֶת בְּתוֹרָה שְׁעִיפְרָה מְדַבְּרִי תוֹרָה שְׁאִמְרָה (ויקרא כא ז) 'וְחָלָלָה לֹא
יִקְחוּ' וְנִלְמַד מִמִּשְׁמַעוֹת הַפְּסוּקִי, וְאִין צְרִיכִין לִפְרֹשׁ שְׁהִיא חֲלָלָה מְדַבְּרִי
סוֹפְרִים – מִדְּרַשְׁתָּ חֲכָמִים שְׁדוּרְשִׁים מִהַפְּסוּקִים, כָּל מִי שְׁנוּלָה מִן פְּסוּלִי
כְּהֻנָּה, שִׁסְתָּם חֲלָלָה הִיא וְלֵךְ הַנּוֹלֵךְ מְבַאֵר פְּסוּל כְּהֻנָּה.
הַגְמָרָא מְבַאֵר בְּרִייתָא שְׁדִנָּה בְּמִנֵּין הַחִיּוּבִים שֶׁנִּתֵּן לְהַתְּחִיב בְּנִישִׂיאת
אִישָׁה אַחַת הַפְּסוּלָה לְכַהֲנָה: תִּנּוּ רַבְּנָן, כֵּן גְּדוֹל שְׁבָא עַל 'אֱלֻמְנָה'
'אֱלֻמְנָה' אֱלֻמְנָה – אִשָּׁה שֶׁמַּצֵּד שְׁלֹשָׁה בַּעֲלִים שְׁמִתוּ בְּחַיָּה יֵשׁ עֲלֶיהָ שֵׁם
אֱלֻמְנָה, אִיזוּ חֵיִב מִלְּקוּת אֱלֵא עַל אַחַת, וְכַטַּעַם שִׁיבֹאֵר לֵהֶן. וְכֵן הָבָא
עַל 'גִּרְוִשָׁה' 'גִּרְוִשָׁה' 'גִּרְוִשָׁה' – שֶׁמַּצֵּד שְׁלֹשָׁה בַּעֲלִים שֶׁגִּירִשְׁוּהָ יֵשׁ עֲלֶיהָ
שֵׁם גִּרְוִשָׁה, אִיזוּ חֵיִב מִלְּקוּת אֱלֵא עַל אַחַת. אֲבָל הָבָא עַל אִשָּׁה שְׁהִיא
אֱלֻמְנָה וְגִרְוִשָׁה וְחָלָלָה וְזֻנָּה, בְּזִמְנִי שֶׁפְּסוּלִי הַכְּהֻנָּה שֶׁחֹזְרָה הֵם כְּפִי
הַסֵּדֵר שֶׁנִּשְׁנִי, שְׁהִיָּתָה אֱלֻמְנָה, וְנִישְׂאָתָא לֵאחֲרַי וְנִתְגִּירָה, וְנִישְׂאָתָא בְּאִסוּר
לְכַהֵן שְׁבִזָּה נַעֲשִׂית חֲלָלָה, וְאַחֲרַי כֵּן נִבְעֵלָה לֵאחֲרַי מִן הַפְּסוּלִים אוֹ לְקִרְבּוֹבִים
בַּעֲלִילַת זֻנוֹת וְנַעֲשִׂית זֻנוֹה, דִּינוּ שְׁחָיִב מִלְּקוּת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מִעֲבִירוֹת
אֵלּוּ. אֲבָל כְּשֶׁהַפְּסוּלִים נַעֲשׂוּ בְּסִדֵּר אַחֲרַי, שְׁבִתְחִילָה זֻנָּתָה, וְאַחֲרֵי כֵן בֹּא
עֲלֶיהָ כֵּן וְנִתְחַלְלָה וְשׁוֹב נִתְגִּירָה וְלִבְסוּף נִתְאֲרַמְלָה – נִתְאֲלַמְנָה, אִיזוּ
חֵיִב אֱלֵא עַל עֲבִירָה אַחַת, שֶׁתִּתְּבֹאֵר לֵהֶן.
הַגְמָרָא מְבַאֵרֶת אֶת הַבְּרִייתָא: אֲמַר מַר, אֱלֻמְנָה, אֱלֻמְנָה, אֱלֻמְנָה, אִיזוּ
חֵיִב אֱלֵא אַחַת, מְבַרֵּרֶת הַגְמָרָא: הֵאֵל אֱלֻמְנָה, אֱלֻמְנָה, אֱלֻמְנָה, חֵיִב דְּמִי
– בִּאִיזָה אֹפֶן מְדוּבֵר כֵּאֵן, אִילֻמְנָא – אִם נִאֲמַר שֶׁהַכְּהֻנָּה לְשִׁלֵּשׁ נִשִּׁים
נִפְרָדוֹת, וְהִינֵּן שִׁבְעָא עַל אֱלֻמְנָתִי רְאוּבֵן, וְעַל אֱלֻמְנָתִי שִׁמְעוֹן, וְעַל אֱלֻמְנָתִי
לֵוִי, אֲמַאי – מִדְּוֵעַ אִיזוּ חֵיִב אֱלֵא עַל עֲבִירָה אַחַת

1 ופוקדים את הנשואות מיבום, להנשא לאחד מן השוק בלא חליצה.
2 מבררת הגמרא מדוע נהגו כן: מאי דרשי כדי לומר שרק ארוסות זקוקות
3 ליבום. מבארת הגמרא: משום שנאמר כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם
4 ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש ור' יבמה יבא עליה וגו'
5 ודרשו, שדווקא הך דיתבה חוצה – זו שיושבת בחוץ, שלא נכנסה לרשות
6 בעלה בנישואין. היא לא תהיה ו-1 תינשא לאיש ור' אלא תתיבם, אבל תך
7 תבא – זו שאינה יושבת חוצה לרשות בעלה, אלא נישאת, אינה
8 זקוקה ליבום ותהיה ו-2 תינשא לאיש ור' שאינו יבמה, והנשואות שנוקדו
9 ליבום היו נישאות לשוק, שיש בזה איסור לאו. ורבי עקיבא שאוסר את
10 הכותים למעמיה – לשיטתו דאמר יש ממזר מנישואי חייבי לאוין, ולכן
11 אסורים לבא בקהל.

12 ויש אומרים שהכותים אסורים לבוא בקהל, לפי שאין בקידושין
13 מצות, וכפי שיתבאר. שואלת הגמרא: מאן יש אומרים. משיבה הגמרא:
14 אמר רב אידי בר אבין, רבי אליעזר היא, דתניא, מצת – מצה שאפאה
15 בותי מותרת בפסח, ללא חשש חמץ, ואמר יוצא בה – במצה זו ידי חובתו
16 לאכול מצה בפסח, שבילולה ראשון היא מהתורה, וצריכים לשומרה
17 מחימוץ לשם חובת מצה, וכיון שהם בקיאים במצוות שומרים את המצה
18 לשם מצוה. ורבי אליעזר אומר באכילה אף בשאר ימות הפסח, לפי שאין
19 הכותים בקיאים בקידושין מצות, שאינם בקיאים בסימני חימוץ. רבן
20 שמעון בן גמליאל אומר, כל מצוה ואפילו מדרבנן שהחזיקו – שנהגו בה
21 כותים, הרבה מרדקקים בה לקיימה כהלכתה יותר מן ישראל, ויש לסמוך
22 על נאמנותם. נמצא שרבי אליעזר הוא זה שהובא בשם 'יש אמרים'.

23 שואלת הגמרא: אמנם מה שאינם בקיאים בדקדוקי מצוות זה טעם לאסור
24 לאכול את המצה, מחמת שאינם יודעים לשומרה מחימוץ, ואלא תבי –
25 אבל כאן לענין איסורם לבא בקהל, מאי – באיזה הלכה אין בקיאות
26 שמשום כך נאסרו. משיבה הגמרא: לפי שאין בקיאות בתורת קידושין
27 וגירושין, וחוששים שמא התירו לאשת איש להנשא לאחר אף שהיה ספק
28 בקידושיה או גירושיה, ובניה ממזרים.

29 הגמרא מבארת טעם נוסף מדוע אסורים הם זה בזה: אמר רב נחמן אמר
30 רבה בר אבהו, ממזר שנולד מאח שנשא אחותו וממזר שנולד מאח
31 שנשא אשת אח נתעברו בהן – בכותים, ויש לחוש על כל אחד מהם שמא
32 הוא ממזר, ולפיכך אסרו להינשא להם.

33 שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן במה שפירט איזה ממזר התערב בהם.
34 עונה הגמרא: שבא רב נחמן להשמיענו שיש ממזר מחייבי ברייתות ולא
35 רק מחייבי מיתות בית דין. מקשה הגמרא: הלא בכדי להשמיענו זאת די
36 שיתני תרא – אחד האופנים. מתרצת הגמרא: מעשה שהיה כך היה,
37 שנתערבו בהם שני ממזרים.

38 הגמרא מבארת טעם נוסף מדוע אסורים הם זה בזה: ורבא אמר, עבר
39 ופשעה נתעברו בהן, שעבר נשא כותית ושפחה נישאת לכותי, ואין ידוע
40 באיזה משפחה, ולפיכך אסרום. שואלת הגמרא: איסורא – האיסור
41 להינשא להם משום מאי, בהכרח משום השפחה שנישאה להם שולדה
42 עבר כמותה, ניתני תרא – שישנה רק שפחה. מתרצת הגמרא, מעשה
43 שהיה כך היה, שנתערבו בהם עבר ושפחה.

משנה.

44 משנתינו מבארת איך בודקים יחוסו של מי שלא ידוע לנו יחוסו, ומי אינו
45 צריך בדיקה:

46 כהן הנשוא אשה כהנת – בת כהן, צריך לבדוק אחריה – אחר יחוסה,
47 אם אין בדורות הקודמים פסול ממזרות או שאר פסולי חיתון, עד ארבע
48 אמהות של האשה שנשוא, שתיים מצד האב ושתיים מצד האם, שהן שמנה

נשים, שבודק גם את האם של כל אחת מהארבע. אמה, ואם אמה של זו
שנשוא. ואם אבי אמה של זו שנשוא. ואמה של אם אבי אמה, הרי שתיים
שהן ארבע מצד האם. ואם אביה של זו שנשוא. ואמה של אם אביה. ואם
אבי אביה של זו שנשוא. ואמה של אם אבי אביה, הרי שתיים שהן ארבע
מצד האב.

וכשבא לשאת לזוה וישךאלית, שמצוי בהם יותר תערובת פסולי חיתון,
מוסיפין עליהן – על המנויות כאן, לבדוק עוד אם אחת בדור קדם.

על אף שצריך לבדוק עד דורות אלו, אין בודקין – אין צריך לבדוק לא מן
המזכה ולמעלה, שאם אבי אביה עבד על גבי המזבח, ודאי שמיחוס הוא.

ולא צריך לבדוק מן הדיוכן ולמעלה, שאם אבי אביה עמד עם הלויים
לשיר בדוכן בבית המקדש, ודאי שמיחוס הוא. ולא צריך לבדוק מן

הסנהדרין ולמעלה, שאם אבי אביה היה מהסנהדרין שדנה דיני נפשות,
ודאי שמיחוס הוא. וכל שנמצא שהוחזקו אבותיו משומרי הרבים –

דיינים הדנים דיני ממונות, וכן אם היו מנבאי צדקה – שגובים בכפיה צדקה
המוטלת על הציבור, משיאין את בנותיהם לכהונה, ואין צריך לבדוק

אחריהן – אחר יחוסם.

רבי יוסי אומר, אף מי שהיה חתום עד – שנמצא כתוב שהעיד בערבי
– בבית דין בעיר הנקראת 'שנה' של ציפורי – הסמוכה לציפורי,

שהקפידו שהעדים יהיו מיוחסים, ודאי שמיחוס הוא. רבי הנינא בן
אמיניגוס אומר, אף מי שהיה מוכתב פאסמרטאי – חיילים המתחלפים

מדי חודש בצבא המלחמה של המלך, שהיו מיוחסים, ודאי שמיחוס הוא:

גמרא.

שנינו במשנה שהנשוא אשה צריך לבדוק יחוסה בארבע אמהות, הגמרא
מבררת מדוע אין צריך לבדוק גם את יחוס אבותיה, ומדוע רק הוא בודק בה

ולא היא בה: שואלת הגמרא, מאי שנא בנשי בדיקין – מדוע רק באמהות
בודקים, ומאי שנא בנברי לא בדיקין – ומדוע אין בודקים גם באבותיה. עונה

הגמרא, נשי רבי מינצו בברייתא – דרך הנשים שכשמוגות זו את זו
במריבתן, בעריות הוא דמינצו – אומרות אחת על השניה מעשי זנותיה,

ולא פסולי יחוסין, ואם איתא דאיבא מילתא – ואם יש פסול ביחוסה, לא
אית ליה קלא – אין לזה קול, ולכן צריך לבדוק זאת. אבל גברי רבי מינצו

בברייתא – דרך האנשים שכשמוגנים זה את זה במריבתם, ביוחסין הוא
דמינצו – תוך כדי מריבה אומרים אחד על השני את פסולי היחוס, ולכן אם

איתא דאיבא מילתא – אם יש פסול ביחוסו, אית ליה קלא – יש לזה קול,
ובין שלא שמענו שיש בו פסול, אין צורך לבדוק זאת.

שואלת הגמרא, מדוע רק הוא בודק ביחוסה, ואיהי נמי – כהנת שבאה
להינשא לכהן, תבדוק ביה בדיקה – תבדוק בו ארבע אמהות, שמא יש

פסול ביחוסו. עונה הגמרא, דין זה מסייע ליה – ראייה לרב, דאמר רב
יהודה אמר רב, לא הוזהרו כהנות בשרות לינשא לפסולים לכהונה,

וכיון שלא הקפידה על כך התורה, גם חכמים לא הצריכו לבדוק אפילו
פסולי קהל כממזר ושתוקי.

שנינו במשנה שצריך לבדוק ארבע אמהות שהם שמונה, הגמרא מביאה
ברייתות שלכאורה חולקות על משנתינו: רב אדא בר אבהו תני – שנה

בברייתא, שיש לבדוק ארבע אמהות שהם שתיים עשרה, שבנוסף לאם
ואמה, יבדוק גם את אם אמה, וכן בכלן, ונמצא שבודק שלוש דורות

בכל אם מהארבע אמהות. במתניתא תנא – בברייתא שנינו, שיש לבדוק
ארבע אמהות שהם שש עשרה, שבנוסף לאם אם אמה, יבדוק גם את אם

אם אם אמה, ונמצא שבודק ארבע דורות בכל אם מהארבע אמהות.
שואלת הגמרא, בשלמא לרב אדא בר אבהו שצריך לבדוק שתיים עשרה

אמהות, לא קשה מהמשנה שצריך לבדוק רק שמונה, משום

קידושין. פרק רביעי - עשרה יוחסין דף עו עמוד א - מתוך מהדורת טובי' ט

1 **מַצֵּת** כותי מותרת. פי' מותרת לאכלה בפסח ואין בה משום חֲשֵׁא דחומץ
2 ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח בלילי יו"ט ראשון שאִכְלֶתָה חובה
3 ולא הוּא כקמחין ובצקות של עובדי כוכבים דמיימא לן (פסחים דף טו.) דאדם
4 ממלא כרסו מזה ובלבד שיאכל בזה מצה באחרונה וא"ת וְהָא אמר' ובמקו
5 דר"א פליגי' כל האוכל פת כותי כאילו אוכל
6 חזיר וי"ל היינו דווקא פת שהכתינו לש
7 ועושה בביתו אכל העיסה שהכתינו עושה
8 בביתו של ישראל מותר ונראה הא
9 דקאמר ואדם יוצא בה ידי חובתו היינו
10 דקא' שגם הכותי יאכל ממנה דא"כ לא
11 יצא ידי חובתו דהא לית להו לפני עור
12 לא תתן מכשול:

13 **הנושא** אשה כהנת. פי' כהן שבא
14 לישא אשה כהנת וקאמר
15 דצריך לבדוק משום שאנו רוצים שבנה
16 ישמש ע"ג המזבח אבל אין לפרש דמיידי
17 בישראל הבא לישא אשה כהנת ויוצא
18 שיהא בנה כשר לכהונה דא"כ אמאי נקט
19 כהנת אפילו היתה חללה נמי הוי בנה
20 כשר לכהונה דבני ישראל מקוה טהרה
21 לחללות:

22 **צריך** שיבדוק אחריה ארבע אמהו. פי'
23 בקונט' בודקין משום חֲשֵׁא
24 דממזרות ולא נהירא מדפריך גמ' ואיהו
25 נמי תבדוק בדידה ומשני לא הוהירא
26 כשרות לינשא לפסולים ונמאי קאמר הא
27 הוהירא לינשא לממזרים דהא אפילו ומאן
28 דאמר לא הוהירא היינו דוקא לינשא
29 לחלל קאמר אבל לממזרים לא לכך צריך
30 לומר דחֲשֵׁא דמתני' הוא משום חללות
31 אבל משום ממזרות לא שייך חֲשֵׁא כלל
32 דמפיקין ישראל ממזרים שביניהם ומיהו
33 תימא הא קתני ליה וישראלית מוסיפין
34 עוד אחת ואי לא בדקי אלא בפסול
35 חללות ליה וישראלית אמאי צריכין
36 בדיקה כיון דאבהו לוי או ישראל אי
37 אפשר בשום ענין להיות בה פסול חללה
38 שהרי לכ"ע בני ישראל מקוה טהרה
39 לחללות ואיך ישראל שגשג חללה בתו
40 כשרה לכהונה וי"ל דעיקר הבדיקה ותקנה
41 משום פסול חללות ואגב בדיקה דחללות
42 בדקי נמי היכא דלא שייך אלא פסול
43 ממזרות כגון ליה וישראלית אבל גבי
44 איהו דליקא פסול חללות דלא הוהירא
45 כשרות לינשא לפסולין לא צריך לבדוק
46 משום ממזרות ור"ת כתב בספר הישר
47 דהא דצריך לבדוק היינו דוקא להכשיר
48 בביתם לעבודה אי נמי להכשיר עצמו
49 לעבודה אבל להאכילו בתרומה א"צ בדיקה כדאמר פ' האשה שנתארמלה
50 (מסכתא דף ע"ג.) אגני כהן וחבירי כהן נאמן להאכילו בתרומה ואין נאמן להשיאו
51 אשה:

אין

1 **עשרה יוחסין** דף עו עמוד א - מתוך מהדורת טובי' ט
2 **הנשואות** מן החליצה ולרבי עקיבא בני חייבי לאוין ממזרים הם:
3 **החוצה** החיצונה שלא נבנסה עדיין לרשות הבעל לנשואין: **ויש אומרים**. היינו
4 רבי אליעזר: **לפי שאין בקיאות** אסרום ולקמן מפרש לענין יוחסין מאי בקיאות
5 איכא הלכה לרבי אליעזר כותי לא ישא כותית שמא אחי מן הבקיאות שלא אירע
6 פסול בנשואין אבותיו והשני משאין
7 בקיאות ואירע ספק אשת איש בקידוש
8 אבותיו שנתקדשה לאחר ואמר אין
9 קדושין ונשאת לאחר: **מצת כותי מותרת**.
10 לאכלה בפסח ואין בה משום חֲשֵׁא
11 דחומץ: **ואדם יוצא בה**. בלילי י"ט
12 הראשון שהמצה חובה ויוצא בה דלא הוי
13 כקמחין ובצקות של עובדי כוכבים שלא
14 חמצו דקיל' (פסחים דף טו.) אדם ממלא כרסו
15 מזה ובלבד שיאכל בזה מצה אחרת
16 באחרונה משום דבמצת מצוה בעינן שימור
17 לשם מצוה אבל מצת כותי א"צ לאכול
18 מצה אחרת באחרונה דבקיאי במצות
19 שימור: **ואלא הקא**. גבי יוחסין מאי אין
20 בקיאות שייך למימר: **מאי קמ"ל**. האי ממזר
21 מאחרות דקא פריש ממאי הוה ולא תנא
22 ממזר סתמא: **ומשני יש ממזר מחייבי**
23 **בריות קא משמע לן**. ולאפוקי ממאן
24 דאמר (ומה דף טו.) אין ממזר אלא מחייבי
25 מיתות בית דין: **וניתני תרא**. ממזר מאחרות
26 נתערב בהו: **עבר ושפחה נתערבו בהו**.
27 עבר נשא מבנותיהם ושפחה נשאת לאחד
28 מהם ואין אותה משפחה דרעה: **ופרכינן**
29 **איסורא משום שפחה**. דע"כ עובד
30 כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד
31 כשר אלא שפחה הולדה עבר: **ניתני**. שפחה
32 לחוד: **מתני' אשה כהנת**. דווקא נקט
33 בדיקתה סיפא ליה וישראלית מוסיפין
34 עליה עוד אחת: **ארבע אמהות שהן**
35 **שמן**. בודקין בדרותיה ארבע אמהות
36 שתים מצד האב ושתיים מצד האם שהם
37 שמנה כל אחת מהם אמה ואם אמה:
38 **בודקין**. שלא היו ממזרות או אחת מן
39 הפסולות לנשא: **ואם אבי אמה**. של אשה
40 זו שהיא נושא: **ואם אבי אמה**. של אשה
41 ואם אביה: **של זו שהיא נושא: ואמה**. של
42 אם אביה: **ואם אבי אביה**. של זו שהיא
43 נושא ואמה: **לזה וישראלית**. לכהן בא
44 לבנותה מוסיפין עליה עוד אחת. אם אחת
45 בכל זוג וזוג כגון אמה ואם אמה וכן
46 בכלם: **אין בודקין מן המזבח ולמעלה**.
47 התחיל לבדוק באמהות ומצא שאבי אביה
48 שמש על המזבח בידוע שמיחוס הוא: **ולא**
49 **מן הדיקן ולמעלה**. אם הוצי' עליו שעמד
50 אצל הלויים בדיקן לשורר שיר: **ולא מן הפנהדרין ולמעלה**. אם נמנה בפנהדרין
51 א"צ לבדוק אותו וכן שוטרי הרבים וגבאי צדקה משאין בנותיהם לכהן ואין
52 צריכין לבדוק וטעמא דכולהו מפרש בגמרא: **אף מי שהיה חתום בערבי**
53 **הישנה של ציפורי**. עיר סמוכה לציפורי ששמה ישנה כדאמרין בעירובין (ה)
54 (כ) בעיר חדשה שבהיהד הדינו עיר ששמה חדשה בדכתיב (ויסע טו) צֶנֶן וחדשה: **בערבי**. שהיה כתוב בסדר הדינין שהיו רגילים לייחס את הראויים לדון שהיו
55 מייחסין וכותבין על הסדר פלוני ופלוני מייחסין הן שאין רגילין בני המקום למנות דין שאינו מייחס: **באיסורא** של מלך. בגמרא מפרש לה: **גמ' מאי שגא**
56 **כנשים דבדקין**. בדקתני ד' אמהות ולא קתני ארבע אבות שיהו בודקין אביה ואבי אביה שלא היו ממזרים: **בעריות** הוא: **המנצח**. אין זו מנחה את זו בפסול ייחס
57 אלא בנות: **ואם איתא דאיכא בהו מילתא**. לפסול ייחסין לית ליה קלא: **איהו נמי**. הכהנת אמאי לא הצריכה לבדוק ביחוס בעלה ד' אמהות דליקא איכא מילתא
58 בנשי משפחתו ביחוסין: **לא הוהירו כשרות**. כהנת לינשא לפסולין כגון חללי גיירי וחרורי וכו' דלא הקפידה תורה עליהם לייחסין כגון נמי לא עבד בהו מעלה
59 לאצרכיניהו בדיקה ואפילו מהמת ממזרות ושתוקות אלא כי איתחזק איסורא ביה אבל לחששא ולמבדק לא אצרכיניה: **שהם עשרה**. על כל זוג מוסיף
לבודק עוד אם למעלה: **שש עשרה**. על כל זוג של משנתנו מוסיף אמה של עליזה ואם אמה:

אין בודקין מן המזבח ולמעלה כו'. ואם תאמר אמאי לא קתני אין בודקין
משטרות ולמעלה דהא אמרין בפ"ב דכתובות (דף כז) מעלים משטרות
לייחסין וי"ל דאין זה רבותא דהא עדות מעליא הוא וא"ת ניתני נמי אין בודקין
מנשיאות כפים ולמעלה ומתרומה ולמעלה כדאמר בפרק ב' דכתובות (סז)
מעלין מתרומה לייחסין ויש לומר דגם זה
אינו רבותא כיון דלא שייך אלא בבבנים
אבל הא ודלתון אין בודקין מן המזבח
ולמעלה רבותא הוא דמיידי אפילו
בעבודות הכשרות בורים בגוף שחיטה או
הפטש אע"ג דשחיטה כשרה בבנים
ובעבדים היינו דיעבד אבל לכתחילה לא
עבדי כי אם כשרים מייחסין:
והקל מעליך ונשאו אתה. ה"ג רש"י וליג'
במשא העם שחרי גבי שכינה כתיב כן
והאי קרא דהבא כתיב ביהוה ולא כתיב
ביה במשא העם:

וכ"ת

מוקים לה בלוייה ובת ישראל אלא מתניתא נ"מא פליגא
לא מאי עוד אחת זוג אחת אמר רב יהודה א"ר זו דברי
ר' מאיר אבל חכמים אומרים כל משפחות בחזקת
כשרות הן עומדות איני והאמר רב חמא בר גוריא אמר
רב משנתניו בשקורא עליו ערער מאן דמתני הא לא
מתני הא איפא דאמרי אמר רב יהודה אמר רב זו דברי
ר' מאיר אבל חכמים אומרים כל משפחות בחזקת
כשרות הן עומדות אמר רב חמא בר גוריא אמר רב
אם קורא עליו ערער צריך לבדוק אחריה: אין בודקין
מן המזבח ולמעלה: מאי טעמא אי לאו דבדקתה לא הוו

מפסי ליה: ולא מן הדוכן ולמעלה: מאי טעמא דאמר מר ששם היו יושבים מייחסי כהונה
ומייחסי לוי: ולא מסנהדרין ולמעלה: מאי טעמא דתני רב יוסף בשם שביט דין מנוקין בצדק
כך מנוקין מכל מום אמר מרימר מאי קראה פלך יפה רעיתי ומום אין כך אימא מוקא ממש
אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא והתניצבו שם עמד עמד בדומים לך ודלמא משום שכינה
אמר רב נחמן אמר קרא והקל מעליך ונשאו אתה בדומים לך: כל מי שהוחזקו אבותיו משומרי
הרבים: למימרא דלא מוקמינן מפסולים ורמינהו הכל כשרים לדון דיני ממונות ואין הכל
כשרים לדון דיני נפשות והיונן בה הכל לאיתוי מאי ואמר רב יהודה לאיתוי מזור אמר אביי
בירושלים וכן תני רב שמעון בר זירא בקידוש דבי לוי בירושלים: ונבאי צדקה משיאים: מאי
טעמא כיון דמנצו ביה אינשי דאמר מר ממשכנים על הצדקה ואפילו בערב שבת ואם איתא
דאיפא אית ליה קלא אושפזיכניה דרב אדא בר אבהו גיורא הוה והוה קא מנצי איהו ורב
ביבי מר אמר אנא עבידנא סרוותא דמתא ומר אמר אנא עבידנא סרוותא דמתא אתו לקמיה
דרב יוסף אמר להו תנינא שום תשים עליך מלך מקרב אחיך כל משימות שאתה משים לא
יהיה אלא מקרב אחיך אמר ליה רב אדא בר אבהו ואפילו אמו מישראל אמר ליה אמו
מישראל מקרב אחיך קרינא ביה הלכך רב ביבי דנבא רבא הוא ליעיין במילי דשמיא ומר
ליעייין במילי דמתא אמר אביי הלכך מאן דמשרי צורבא מדרבנן באושפזיכניה לאשרי כרב
אדא בר אבהו דידע למהפיד ליה בזכותיה רבי זירא מטפל בהו רבה בר אבהו מטפל בהו
במערכא אפילו ריש פורי לא מוקמי מיניהו בנהרדעא אפי' ריש גרנותא לא מוקמי מיניהו:
רבי יוסי אומר אף מי שהיה וכו': מאי טעמא דייקי ומחתמי: רבי חנינא כן אנטיגנוס וכו':
אמר רב יהודה אמר שמואל בחיילות של בית דוד אמר רב יוסף מאי קרא והתנישם בצבא
במלחמה וטעמא מאי אמר רב יהודה אמר רב כד שותהא זכותן וזכות אבותם מסייעתן
והאיפא צלק העמוני מאי לאו דאיתי מעמון לא דיתבי בעמון והאיפא אוריה החתי מאי לאו
דאיתי מחת לא דיתבי בחת והאיפא אתי הגיתי וכי תימא הכי נמי דיתבי בנת והא אמר רב
נחמן אתי הגיתי בא ובטלה ועוד אמר רב יהודה אמר רב ארבע מאות ילדים היו לו לדוד
וכולם בני יפת תואר היו וכולם מסתפרים קומי ומגדלים בלורית היו וכולם יושבים בקרונות
של זהב והיו מהלכים בראשי גייסות והן הן בעלי אגרופים של בית דוד דאולי לבעותי עלמא:

מתני

מוקי לה בלוייה וישראלית. בדקתני מתניתין מוסיפין עליהן עוד אחת: מי
לימא פליגא. אמתניתין: מאי מוסיפין עוד אחת. דקתני מתני: זוג אחת. שתי
אמהות: זו דברי ר"מ. סתם מתניתין דמרירך בדיקה: כשקרא עליו ערער. אי"צ
בדיקה אלא אם קרא עליה שני עדים שמך של פסול ולא שמעידים עדות גמורה
אלא יציאת קול וכיון דקרא עליה ערער
אמאי פליגי רבנן: מאן דמתני הא. משמיה
דרב: לא מתני הא. ואמוראי ניהו רב
יהודה ורב חמא אליבא דרב: צריך לבדוק
אחריה. אפי' לרבנן: ששם היו יושבים.
בלשכת הגזית היו יושבים סנהדרין מתמיד
של שחר עד תמיד של בין הערבים
ומייחסים את הכהנים והלויים להבדיל
פסולים מן העבודה ומן הדוכן: מכל מום.
פסול ייחסין ובסנהדרין קאמר או גזילה או
קטנה אבל דינין בעלמא לא בדלקמן:
ערער. מייחסין כמותה: ודלמא משום
שכינה. סנהדרין שבאותה שעה הוצרכו
להיות מייחסין משום שכינה על שם נבואה
נאספו שם בדכתיב (וי' ונאצלתו מן
דורח וגו' אבל סנהדרין שהן לדון בגון
סנהדרין דיתרו חותן משה לא: ונשאו אתה.
גרסין ולא גרס במשא העם אלא
אסנהדרין דיתרו קאי והקל מעליך ונשאו
אתה: שומרי הרבים. דינין בעלמא שאין
ממנין עשרים ושלש של סנהדרין קטנה:
בירושלים. היו מקפידין על כל דיניהם
לייחסין: ממשכנין. נוטלי משכנות על
צדקה שפסקו עליו ואינו נוהגין: ואפי'
בערב שבת. שהאדם טורד ומתוך כך
מריבין עמהן ומבזין אותן: כל משימות.
מריבויא דמשמעות דקרא קא לוי משום
תשים מקרב אחיך תשים כל משימות ואפי'
סנהדרין קטנה: במילי דשמיא. בגבאי
צדקה ובקיצותה ובלקחתה וסדר מתוך גמנין
ומפסידין: במילי דמתא. שאר צרכי צבור
לדברי השרות לטורינא לכריא פתיא
לאגלי גפא: לאשרי. כמו לתור להם מנוחה
(ומכאן) אתר בית משרי: מיטפל בהו.
מתעסק בהם לכבדם ולהשיבים בשךרה:
ריש בורי. ממונה על המדות לשון לתק
וכור: גרנותא. להשקות בית השלחין
פעמים שהם של רבים וממנים שוטר עליו
שלא ישקו איש ביזמו של חבירו: בחילות
של בית דוד. שהיו באים בחלוקה חדש
חדש ותורנין חלילה והוא לשון
איסטרטא וכותבין בשמות משפחת פלוני
ופלוני: חדש פלוני והיו זורין לייחסין מכל
מום דמפרש שטסייעם זכות אבותם
במלחמה: ותו ליכא ל"ג: צלק העמוני.
בראשי גבורים אשר לך נמנה: דאיתי
מעמון. ונתגזיר אלמא לא הקפיד על

שמוֹעִים לָהּ – מעמיד את הברייתא בלִּפְנֵיהֶּ וּבֵית יִשְׂרָאֵל, שצריך להוסיף
עליה עוד אחת. אֵלֶּא מִתְּנִיתָא הברייתא שאומרת שבדק שש עשרה,
נִימָא פְּלִיגָא – האם נאמר שחולקת על המשנה. עונה הגמרא, הברייתא
לא חולקת, אלא מדברת בלוי' וישראלית, וסוברת שפִּאֵי – מה כוונת
המשנה 'מוסיפין עליה עוד אחת', שמוסף עוד זוג אחת – שתי אמהות,
ונמצא שבדק שש עשרה.
הגמרא מביאה דעה חולקת על משנתנו: אִמֵּר רַב יְהוּדָה אִמֵּר רַב, זו –
משנתנו, היא דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, אֲכַל חֲכָמִים אֹמְרִים, כָּל הַמְשָׁפְחוֹת
בְּחֻקֵּי בְּשָׂרוֹת הֵן עוֹמְדוֹת, ואינן צריכות בדיקה.
מקשה הגמרא, אִינִי – האם כך. וְהָאִמֵּר רַב חָמָא בַּר נִוְרִיא אִמֵּר רַב,
מִשְׁנֵתֵינוּ שצריך לבדוק יחס האשה, מדובר בְּשָׁקוּרָא עָלְיוּ עֲרֵעֵר –
שעדים מעידים שיצא קול שיש במשפחתה פסול, ודאי שרבנן מודים בזה.
מתרצת הגמרא, מֵאֵן פְּתִינִי הָא לֹא מִתְּנִי הָא – מי ששנה זאת לא שנה
זאת, לרב יהודה שמשנתנו כרבי מאיר, אין מדובר כשקרא עליו ערער.
ולרב חמא בר גוריא שמדובר כשקרא עליו ערער, מודים חכמים למשנתנו.
הגמרא מביאה לשון אחרת: אִיבָא דְאִמֵּרִי – יש אומרים שמועה זו כן, אִמֵּר
רַב יְהוּדָה אִמֵּר רַב, זו – משנתנו, היא דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, אֲכַל חֲכָמִים
אֹמְרִים, כָּל הַמְשָׁפְחוֹת בְּחֻקֵּי בְּשָׂרוֹת הֵן עוֹמְדוֹת, ואינן צריכות
בדיקה. אִמֵּר רַב חָמָא בַּר נִוְרִיא אִמֵּר רַב, שֶׁאִם קוֹרָא עָלְיוּ עֲרֵעֵר –
שהעידו עדים שיצא קול פסול במשפחתה, צִירִף לְבִדֵּק אַחֲרֶיהָ אפילו
לדעת חכמים. ואין מחלוקת בדעת רב:
שנינו במשנה, אִין בּוֹדְקִין מִן הַמְּבֻרָּה וּלְמַעְלָה: שואלת הגמרא, מֵאִי מַעְמָא
– מה הסיבה לכך. עונה הגמרא, מִשּׁוּם דְאִי לֹא בְּדָקוּהּ – לולי שבדקוהו
שאין בו פסול, לֹא הָווּ מַסְקִי לֵיהּ – לא היו מעלים אותו למזבח ולעבוד:
שנינו במשנה, וְלֹא בודקים מִן הַדִּין וּלְמַעְלָה: שואלת הגמרא, מֵאִי מַעְמָא
– מה הסיבה לכך. עונה הגמרא, דְאִמֵּר מַר, שָׁשׁ – בלשכת הגזית, הִיוּ
יֹשְׁבֵיכֶם סְנֵהדֶרֶין, מִיִּחְסֵי כְהוּנָה וּמִיִּחְסֵי לֵוִי, שבדקים את יחוס הכהנים
והלויים הבאים לשרת בבית המקדש, ולא מניחים לפסולים לעבוד ולשרר:
שנינו במשנה, וְלֹא בודקים מִסְנֵהדֶרֶין וּלְמַעְלָה: שואלת הגמרא, מֵאִי
מַעְמָא – מה הסיבה לכך. עונה הגמרא, דִּתְנִי רַב יוֹסֵף, כִּשְׁם שְׁבִית דִּין
צריכים להיות מְנוּקִין בְּצִדָּק – מכל דבר שעלול למנוע דין צדק, כקבלת
שוחד ואהבת בצע. כִּךְ צריכים להיות מְנוּקִין מִכָּל מוֹם של פסול יחוס.
הגמרא דורשת זאת מפסוק: אִמֵּר מִרְיֵם, מֵאִי קִרְאָה – מהיכן לומדים
זאת, שנאמר, בְּכֹךְ יָפָה רְעִיתִי וּמוֹם אִין בָּךְ, שלסנהדרין אין פסול יחוס.
מקשה הגמרא, מִנֵּן שהכוונה לפסול יחוס, אִימָא מוֹמָא מִמַּשׁ – אולי
הכוונה למום שבגוף.
מביאה הגמרא מקור אחר לזה: אִמֵּר רַב אֶהָא בַּר יַעֲקֹב, אִמֵּר קְרָא
כשאמר הקב"ה למשה לאטף שבעים איש למנות לסנהדרין. נאמר
וְהִתְיַצְּבוּ שְׁבַע עֶדֶם, וְעָמְדוּ מִשְׁמַע בְּרוּמִים לך – מיוחסים כמון. שואלת
הגמרא, מִנֵּן שהוצרכו להיות מיוחסין מחמת שהתמנו לסנהדרין, וְדִלְמָא
– שמא מִשּׁוּם שְׁבִינָה העתידה לשרת עליהם.
מביאה הגמרא מקור אחר לזה: אִמֵּר רַב נַחֲמָן, אִמֵּר קְרָא כשיעץ יתרו
למשה למנות דיינים, וְהָקֵל מַעְלִיף וְנִשְׂאֹא אַתָּה, שמיני הדיינים יקל
מעליך, שישאו עמך את משא העם, וְאַתָּה הִינִי בְרוּמִים לך – מיוחסים
כמון. ושם לא נאמר ששרתה עליהם שכניה, ומכאן שכל סנהדרין צריכים
להיות מיוחסים, ומי שהוחזק דין אין צריך בדיקה אחר יחוס:
שנינו במשנה, כָּל מִי שֶׁהוֹחֲזָקוּ מִבְּתוֹי מְשׁוּמְרֵי הָרִבִּים, אין צריך לבדוק:
שואלת הגמרא, לְמִימָרָא, וכי לאמד מכך דִּין מוֹקְמִינֵן – שאין מעמידים
דיני ממונות מִפְּסוּלִים, ולכן מוכח שמיאוס הוא. וְרַמְיָנָא, ואקשה
סתירה לכך, הִכֵּל בְּשָׂרִים לָדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת, וְאִין הִכֵּל בְּשָׂרִים לָדוֹן דִּינֵי
נְפִשׁוֹת, וְחִינֵין ו- וְהַתְּקִינֵין בָּהּ, הִכֵּל לְאִיתוּנֵי מֵאִי – מה מרבה 'הכיל',
וְאִמֵּר רַב יְהוּדָה, לְאִיתוּנֵי ו- לרבותו מִקּוֹר שֶׁכֶּשֶׁר לִדְנֵי מְמוֹנוֹת.
מתרצת הגמרא, אִמֵּר אֲבֵי, משנתנו מדברת בְּרִישׁוּלָיִם, שדיני הממונות
שם היו מיוחסים. וְכֵן תְּנִי ו- שנהו רַב שְׁמַעוֹן בַּר יוֹרָא בְּקִדּוּשֵׁי דְבֵי לִוי
– בתוספתא על מסכת קידושין שסידר לוי, שמשנתנו מדברת בְּרִישׁוּלָיִם,
אך בשאר מקומות דין בדיני ממונות אינו ראייה לכשרות.
שנינו במשנה, וְנִבְנָא צִדְקָה מִשְׁאִיִּם לכהונה: שואלת הגמרא, מֵאִי מַעְמָא
– מה הסיבה לכך. עונה הגמרא, כִּיֵּן דְמַנְצוּ בְּהָרָא אִינְשֵׁי – שרבים עם
אנשים, שמתמנהבים על הצדקה – ללחיים משכון ממי שפסול

1 נאמר בתורה לענין כהן שנשא אשה הפסולה לו (ויקרא כא טו) 'לֹא יִחַלֵּל וְרָעוּ
2 וְרָעוּ בְעַמִּי', שהנולד מביאה זו פסול לכהונה, כלומר, אם הוא זכר אינו
3 קדוש בקדושת כהונה, ואם היא נקבה, אסורה להינשא לכהן. משנתנו
4 באה לכר את דין הבנות הנולדות מן החללים הפסולים לכהונה, האם גם
5 הן נפסלות או שהן כשירות.
6 עוד מבאר משנתנו את דין הבת של גר וגזירה, האם היא מותרת
7 לכהונה.

משנה

8 **בַּת חָלָל וְכֹהֵן, פְּסוּלָהּ מִן הַכֹּהֵנוֹת** – אסורה להינשא לכהן, ופסול זה של
9 בת חלל נמשך לְעוֹלָם, שאף בנו של החלל דינו כחלל ובתו פסולה לכהונה,
10 וכן בן בנו והלאה עד סוף כל הדורות, כל שהוא זכר בן זכר הרי הוא חלל,
11 ובתו פסולה לכהונה.
12 **יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָה חָלָלָה, בָּתּוּ אֵינָה חֲלָלָה וּפְשִׁירָה לְכֹהֵנוֹת**. חָלָל שֶׁנִּשְׂאָה
13 לאשה בַּת יִשְׂרָאֵל, בָּתּוּ הַנּוֹלֶדֶת מִמֶּנָּה פְּסוּלָה לְכֹהֵנוֹת.
14 המשנה דנה בכשרות בת גר או גזירה לכהונה. דעה ראשונה: רבי יהודה
15 אומר, **בַּת גֵּר זָכָר שְׁנוּלְדָה לְאַחֵר שֶׁהִתְגִּיר**, אף שאמה ישראלית נחשבת
16 הבת כבַּת חָלָל וְכֹהֵן ופסולה לכהונה.
17 דעה שניה: רבי אליעזר בן יעקב אומר, בין יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָה גִיזְרָה, בָּתּוּ
18 הַנּוֹלֶדֶת מִמֶּנָּה פְּשִׁירָה לְכֹהֵנוֹת. ובין גֵּר שֶׁנִּשְׂאָה בַּת יִשְׂרָאֵל, בָּתּוּ פְּשִׁירָה
19 לְכֹהֵנוֹת. אָמַל גֵּר שֶׁנִּשְׂאָה גִיזְרָה, בָּתּוּ פְּסוּלָה לְכֹהֵנוֹת.
20 מוסיף רבי אליעזר בן יעקב שדין בת הגר ששנינו, הוא אֶחָד בִּגְר וְאֶחָד
21 בַּעֲבָדִים כְּנַעֲנִים מְשֻׁוֹחֲרִיִּים, גם הם נחשבים כגרים. ואִפְּלוּ עַד עֲשָׂרָה
22 דורות של גרים, או עבדים, בנוהיהם פסולות לכהונה, עַד שֶׁתֵּהָא אִמּוֹ של
23 הגר מִיִּשְׂרָאֵל שאז נחשב אף הוא כישראל, ובתו כשרה לכהונה.
24 דעה נוספת: רבי יוסי אומר, אף גֵּר שֶׁנִּשְׂאָה גִיזְרָה, בָּתּוּ פְּשִׁירָה לְכֹהֵנוֹת:

גמרא

25 שנינו במשנה 'בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם', שואלת הגמרא:
26 **מֵאֵי לְעוֹלָם** – לשם מה כתבה המשנה שבת החלל פסולה 'לעולם' עד סוף
27 כל הדורות, הלא ממה שכתבה המשנה שבת חלל פסולה, מובן שפסול זה
28 הוא עד סוף הדורות, שהרי כל זכר הבא מן החלל, הוא חלל, ובתו פסולה.
29 משיבה הגמרא: מִזֶּה הַמָּקוֹם לְגִזְרָה – היה מקום לגזר שפסול זה אינו נמשך
30 לעולם, מִיָּד דִּהְיוּ אֲמָצְרִי וְאַדוּמִי – כמו בדין גר מצרי וגר אדומי,
31 שאסורים לבא בקהל ישראל, מִזֶּה הִלְחָץ בַּפְּסוּל 'מצרי' ו'אדומי' האיסור
32 נותר לְאַחֵר שְׁלֹשָׁה דורות, שדור שלישי לגר מצרי או גר אדומי מותר
33 לישא בת ישראל או להנשא לבן ישראל, אף כֵּאֵן בַּחֲלָל גַּם כֵּן יֵהָא
34 נותר האיסור לְאַחֵר שְׁלֹשָׁה דורות ובתו לא תיפסל, קֵאֵם מְשֻׁמֵּן לֵן שַׁפְּסוּל
35 חלל נמשך לעולם:

36 שנינו במשנה יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָה חָלָלָה בָּתּוּ כַּשִּׁירָה לְכֹהֵנוֹת:

37 מבררת הגמרא מהו המקור לדין זה שחללה אינה פוסלת את בתה. שואלת
38 הגמרא: **מֵאֵי הֵנִי מֵיָּל**. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשֻׁם רַבִּי**
39 **שְׁמַעוֹן, נִפְסָר בָּאֵן לַעֲנִין 'חִילוּל' (ויקרא כא טו) 'לֹא יִחַלֵּל וְרָעוּ בְעַמִּי'**
40 **שֶׁלֹא יֵשֵׁא אִשָּׁה אֲסוּרָה לִּי וְיִחַלֵּל אֶת זֶרְעוֹ הַנּוֹלֵד מִמֶּנָּה, וְנִפְסָר לְהִלָּן**
41 **לַעֲנִין אִיסוּר טוּמְאָה כוהנים למת (שם כא ד) 'לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמִּי'**
42 **שֶׁהִכֵּן לֹא יִטְמָא לְאִשְׁתּוֹ הָאֲסוּרָה עֲלֵיו וְיִתְעַסֵּק בְּקִבּוּרָתָהּ. וְלֹמְדִים בְּגִזְרָה**
43 **שׁוֹה 'בְּעַמִּי' בְּעַמִּי, מִזֶּה הִלְחָץ לַעֲנִין אִיסוּר טוּמְאָה, רַק זָכָרִים מִזְּהִירִים עַל**
44 **כִּי לֹא נִקְבְּלוּ, שְׁנֵאמַר (שם כא א) 'אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהְרֹן דְּהוֹרִשׁוּ**
45 **בְּנֵי אֶהְרֹן וְלֹא בָנוֹת אֶהְרֹן, אֵף כֵּאֵן פְּסוּל 'חִילוּל' נִאֲמַר רַק לְגַבִּי זָכָרִים**
46 **חֲלָלִים, וְלֹא לְגַבִּי נְקִבּוּת.**

47 שואלת הגמרא: **אֵלָּא מַעֲתָה** – מאחר שאנו ממעטים נקבות מפסול 'חללה',
48 אם כן בָּתּוּ שֶׁל בָּתָן גְּדוֹל שְׁנוּלְדָה לֹא מֵהָאֲלֻמְנָה תִּישְׁתַּרִי – תהיה מותרת
49 להינשא לכהן. משיבה הגמרא: **מִי בְּרִיב 'כְּנִי' –** האם התורה כתבה לגבי
50 כהן גדול שנשא אלמנה 'לֹא יִחַלֵּל בָּנוּ', שנוניק מכך שבתו מותרת, והלא
51 לשון 'וְרָעוּ בְעַמִּי', שְׁנֵאמַר (שם כא טו) 'לֹא יִחַלֵּל וְרָעוּ בְעַמִּי', ואם כן כל
52 זרעו של כהן גדול מאשה האסורה לו נפסל ממנה ואף נקבות, ומהגזירה
53 שוה הבאה למעט נקבות, נלמד רק שבת בתו של המחלל אינה נפסלת.
54 שואלת הגמרא: כיון שהגזירה שוה באה למעט נקבות מפסול חללות, אם
55 כן גם בַּת כְּנִי של המחלל תִּישְׁתַּרִי – תהיה מותרת לכהן, שאף אותה יש

56 ללמוד מהגזירה שוה כמו בת בתו. עונה הגמרא: **בְּרִיב 'לֹא יִחַלֵּל וְרָעוּ',**
57 **וּמִשְׁמַעוֹת הַתִּיבָה 'זרעו' היא 'הזרע של האב', נמצא שבתובה זו כללה**
58 **התורה גם את האב עצמו וגם את זרעו, וּמִקִּישׁ הַפְּסוּק בְּתִיבָה זו אֶת וְרָעוּ**
59 **לו, ללמדנו מִזֶּה הוּא –** המחלל, בָּתּוּ פְּסוּלָה לְכֹהֵנוֹת, אֵף כֵּנִי, שהוא חלל,
60 בָּתּוּ פְּסוּלָה.

61 שואלת הגמרא: אם כן, שמקשים את זרעו אליו, אף בַּת בָּתּוּ של המחלל
62 תִּישְׁתַּרִי – תהיה אסורה לכהונה, שהרי אף לגבי בתו של המחלל יש להקיש
63 כן, מזה הוא עצמו בתו פסולה, אף בתו וזרעו) תהא בתה פסולה. מיישבת
64 הגמרא: **אֵם כֵּן, שֶׁאֵף בַּת בָּתּוּ אֲסוּרָה, הַגִּזְרָה שֶׁנִּשְׂאָה שְׁקִבְלָנוּ לַלְמוּד מִתִּיבָה**
65 **'בְּעַמִּי' שֶׁנִּקְבְּלוּ אֵינֶן אֲסוּרוֹת. מֵאֵי אֵתָּה לִיָּה –** מזה הועילה לנו, ולכן כדי
66 לקיים גם את ההיקש וגם את הגזירה שוה יש לומר שבת בנו אסורה משום
67 ההיקש, ובת בתו מותרת משום הגזירה שוה.

68 שנינו במשנה חָלָל שֶׁנִּשְׂאָה בַּת יִשְׂרָאֵל בָּתּוּ פְּסוּלָה לְכֹהֵנוֹת:

69 שואלת הגמרא: **הֵא תָנָא לִיָּה רִישָׁא –** הלא כבר שנה התנא ברישא שַׁבַּת
70 חָלָל וְכֹהֵן פְּסוּלָה מִן הַכֹּהֵנוֹת לְעוֹלָם, ומשמע שהבת פסולה אף כשהחלל
71 נשא בת ישראל. משיבה הגמרא: **אִיִּדִי דְּתָנָא רִישָׁא –** אנב כך ששנה התנא
72 ברישא של הדין השני במשנה שִׁישְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָה חָלָלָה בָּתּוּ כַּשִּׁירָה, תָּנָא
73 נְפִי סִיפָא – שנה גם בסיפא של דין זה את האופן ההפוך, שהוא חָלָל שֶׁנִּשְׂאָה
74 בַּת יִשְׂרָאֵל, שבתו פסולה.

75 התבאר במשנה שבת חלל זכר פסולה לכהונה, עתה מביאה הגמרא דעה
76 המכשירה: מִתְּנִיתִין – משנתנו שפוסלת בת חלל אף שאמה כשרה, סוברת
77 דְּלֹא בְּרִיב דְּוִסְתָּא בִּן יְהוּדָה, דְּתָנָא, רַבִּי דֹּסְתָא בִּן יְהוּדָה אֹמֵר, בְּשֵׁם
78 שְׁכֵנִי יִשְׂרָאֵל הַנִּשְׂאִים לְחֲלָלֹת הֵם מְקֻנָּה מְהֵרָה לְחֲלָלֹת – מטעמים את
79 הבת שתיוולד להכשריה לכהונה, כִּךְ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הַנִּשְׂאֹת לְחֲלָלִים הֵן
80 מְקֻנָּה מְהֵרָה לְחֲלָלִים – מטעמות את הזרע שיוולד לאותו חלל להכשיר
81 את הבת לכהונה.

82 מבררת הגמרא: **מֵאֵי טַעְמִיה דְּרַבִּי דֹּסְתָא בְּרִיב יְהוּדָה**. מבארת הגמרא,
83 **אָמַר קְרָא, 'לֹא יִחַלֵּל וְרָעוּ בְעַמִּי' (ויקרא כא טו),** וכיון שלא כתוב
84 'בְּעַמִּי' שהוא לשון רבים, שנלמד מכך שגם כשהם משתי 'עמים' שונים
85 זרעו נתחלל, אלא כתוב ב'עמי' שהוא לשון יחיד, יש לדרוש שְׁכֵנִים אֶחָד
86 הוּא דְּמִיחָל – שכשהוא ואשתו מעם אחד, והיינו כששניהם חללים, את
87 מתחלל זרעו, אבל בְּשֵׁנִי עַמִּים כְּשֶׁאֶחָד מֵהֶם חָלָל הַשֵּׁנִי כָשֵׁר, אֵינִי מִיחָל
88 את זרעו, ובין כשהוא כשר ובין כשהוא כשרה, הבת מותרת לכהונה.

89 הגמרא מביאה ברייתא שלומדת מפסוקים שהנישאת לכהן באיסור
90 מתחללת מן הכהונה: תָּנּוּ רַבָּנִי, נִאֲמַר בַּפְּסוּק לַעֲנִין כֹּהֵן גְּדוֹל הַנּוּשָׂא אֶת
91 אֶחָת הַפְּסוּלוֹת לִי לְנִישׁוּאִין, 'לֹא יִחַלֵּל וְרָעוּ', מִבְּרִית הַבְּרִייתָא. אֵין לִי
92 שֶׁנִּתְחַלֵּל בְּבִיאתָ זֶה אֵלָּא וְרָעוּ הַנּוֹלֵד מֵאוֹתָהּ בִּיָּאָה, אוֹלָם הֵיא – האשה
93 עַצְמָהּ – שנבעלת לו באיסור מִזֶּה לֹא שֶׁנַּעֲשִׂית חֲלָלָה. משיבה הברייתא,
94 **אָמַרְתָּ –** יש לדרוש וללמוד זאת מדין קָל וְחֹמֶר, מִזֶּה דְּרָעוּ שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל
95 מֵאִשָּׁה הַפְּסוּלָה לו, אף שֶׁהִזְרַע לֹא עָבַר עֲבִירָה בְּאוֹתָהּ בִּיָּאָה, מִתְּחַלֵּל, אם
96 כן הֵיא שֶׁעָבְרָה עֲבִירָה בְּבִיאתָ זֶה, שאף האשה מוזהרת שלא להינשא לכהן
97 האסור בה אֵינִי דִּין שֶׁתֵּהָא מִתְּחַלֵּלָת מַחֲמַת בִּיאתָ הַאִיסוּר.

98 שואלת הברייתא: הוּא עַצְמוֹ – הכהן שנשא פסולה יוֹכִיחַ שאין הפסול
99 תלוי במה שעוברים עבירה, שֶׁהִרִי הוּא עָבַר עֲבִירָה, וְכַכֵּל זֹאת אֵין הוּא
100 מִתְּחַלֵּל וְכַשֵּׁר לְעִבּוּדָה אם יגרשה. משיבה הברייתא: אין להוכיח ממה
101 שאין הכהן נפסל, שכן מִזֶּה הוּא – לכהן, שֶׁבֵּן אֵין מִתְּחַלֵּל בְּכָל מְקוֹם, אף
102 אם בא על שאר נשים האסורות לו, כגון שפחה או זונה, תִּישְׁתַּרִי בְּהִיא –
103 באשה שֶׁמִּתְּחַלֵּלָת בְּכָל מְקוֹם שאם נבעלה לאדם הפסול לה נפסלת
104 לכהונה. ולכן תיפסל אף כאן בביאת הכהן גדול, שאף הוא אסור לה.

105 מביאה הברייתא לימוד נוסף: וְאֵם נִפְשָׁךְ לֹמֶר להשיב על הקל וחומר, הרי
106 שיש מקור נוסף לכך שהיא מתחללת, אָמַר קְרָא, 'לֹא יִחַלֵּל וְרָעוּ', ומלשון
107 'לֹא יִחַלֵּל' משמע שהפסוק עוסק בזה שֶׁתֵּהָא בְּשֵׁר בְּתוֹחִילָה וְנִתְחַלֵּל, וזהו
108 אשתו, אבל זרעו מעיקרו הוא פסול ואין זו לשון חלול.

109 מבררת הגמרא: **מֵאֵי אֵם נִפְשָׁךְ לֹמֶר** – מה יש לנו להשיב על הקל וחומר
110 שמשום כך הוצרכו להביא לימוד מפסוק. מבארת הגמרא: **זְכִי תִיָּא אֵיכָא**
111 **לְמִיפְרָךְ –** אפשר לפרוך את הקל וחומר מעיקרו, שֶׁמֶה לְרָעוּ שֶׁבֵּן תְּחִילָת
112 יִצְרִיתָה עֲבִירָה – שהזרע נוצר מביאת איסור, תִּאֲמַר בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁתְּחִילָת
113 יצירתה היה בכשרות. ולכן הוסיפה הברייתא שגם יש ללמוד ממה שֶׁאָמַר
114 קְרָא, 'לֹא יִחַלֵּל' ומשמע לֹא יִחַלֵּל זֶה שֶׁתֵּהָא בְּשֵׁר וְנִתְחַלֵּל וְהִינִי אִשְׁתּוֹ.

פא קידושין. פרק רביעי - עשרה יוחסין דף עז עמוד א - מתוך מהדורת טובי'ס רש"י

מתני' בת חלל זכר. ודוקא נקט בדתנא וזיל דבת חללה שנשאת לישראל כשירה לכהונה: לעולם. בת בנו ובת בן בנו עד סוף כל הדורות של חללים זכר בן זכר בת האחרון פסולה כבת הראשון אבל בת בתו מישראל כשרה ולא חמירא בת חלל מחללה דאמר ר' בתה של חללה מישראל כשירה לכהונה: ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה. וטעמא דליה בגמרא ודוקא ישראל אבל בתו שנשא חללה בתו חללה דכל זלד הולד בביאת איסור כהונה הוי חלל. חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה. בגמ' פריך הא תנא ליה רישא: בת גר זכר. ואפילו מישראלית כבת חלל זכר ופסולה לכהונה אבל בת גיורת מישראל כשירה וטעמא דבדלוהי הוי תנאי דפלוגי בגיורת מפרש בגמ' ר' אליעזר בן יעקב אומר ב' לית ליה האי דינא דלקמן דף סח. צד השנה דשאנו ברוב קהל לא פריך דהיינו דומיא דשיש בקן צד חמור ואין חומר שלהם שנה ואיכא למי' בעלמא (מס' דף ע' צד חמור לא פריך ומהו גר שנשא גיורת בתו פסולה דבעי' מנורע בית ישראל בדמפרש בגמרא: גמ' מה לחלן. לענן טומאה חזקים הוזהרו עליה ולא נקבות דכתיב בני אהרן ולא בנות אהרן: את. בפסולי חללות זכרים נפסלו ולא נקבות: בתו של ב' מן האלמנה תישתרי דהא אמרי' נקבות מותרות: ורעו בתי. ואפי' נקבות ובי אחי' גיורת שנה לבת בתו אהני: בת ב' חלל תישתרי דהני ליה גיורת שנה ולא אפי' קרא אלא ורעו אבל ורעו תכשר בנקבות מגיש: ורעו. האב ותרע הוזהרו בתיבה זו והיינו הקישא: בת בתו. חללה תיתסר מנה הקישא: בשם שבגי ישראל מקנה טהרה לחללות. להכשיר את בתה ממנו לכהונה כר בנות ישראל מקנה טהרה לחללים להכשיר את בתו ממנו לכהונה: בעמיו. מדלא כתיב בעמיו משמע שאין ורעו מחלל את בתו אלא כשהוא ואשתו מעם אחד ששניהם חללים: היא עצמה מנין. שהאלמנה מתחללת בביתא מן התרומה ומן הכהונה ללקות בתו הדיט הבא עליה אחריו משום חללה: היא שעברה עברה. דכתיב לא יקחו להוזהר אשה על ידי האיש ביבמות ב' יש מותרות דף ע"א: ואין מתחלל. דהא לא יחלל ורעו כתיב ולא את עצמו דתנן (בסו' דף ע"א) הנושא נשים בעבירה פסול עד שידור הבאה ובי הדירה ממנו עובד עבודה: מה להווא שאין מתחלל בב' מ. אפילו על השפחה ועל הזונה תאמר באשה שנפסלה בב' מ' שאם בא עליה בתי חלל נתין ממנו פסולה כדאמרין לעיל דף ע"א: ונפקא לן ביבמות דף סח. מן ובת בתו כי תהיה לאיש זר ביון שנבעלה לפסול לה פסלה והואיל ונפסלה בשאר ביאות איסור תיפסל אף באן: ואם נפשו לומר. שום תשובה על ק' זה ותבא להכשירה הרי ק' מקרא מן התורה שהיא מתחללת דכתיב ולא יחלל עיקר חילול האמור באן משמע ביאת עצמה שהיתה כשרה ונתחללה אבל ורעו מעיקרו הוא נפסל ואין זה לשון חילול: ואם נפשו לומר. מה היה לנו להשיב על ק' דאיצטריך לפרשי קראי: הכי קא נקרא ליה. ובי תימא מעיקרא דדינא דמיתית היא עצמה מקי' מורעו שלא עבר עבירה ונתחללה איכא למיפרך מה לורעו ב' מ' אי נקרא פסולה לו. ואפי' הוא ישראל אם ביאתו בעבירה שאינו של ממזרת הוי חלל חלל. ותר' מחזיר גרושתו. כשינשאת לאחר דפסולה דכתיב (דברים כד) לא יוכל בעלה וגו': ובניה כשרים. בתו כשרה לכהונה אם ישראל הוא: היא תועבה. בלומר בעונש עבירה: ותר' אלמנה. לכ' ג גרושה לכהן הדיט שמתחללת בביתא וכן זונה מביאת פסולי שבא עליה בתי הדיט נקראת חללה ללקות עליה משום חללה דכל איסור כהונה עושה אותה חללה כביאות: מוזכרת. מפרש לקמן: ח"ק. איזו היא חללה המוזכרת בתורה שעיקרה ממשמעות המקרא שכתב חללה לא יקחו ואין צריכין לפרש מדי סופרים דמקרא נפקא בהדיא: כל שנולדה מאיסור כהונה. דסתם חלל היינו זלד פסול לכהונה מדכתיב ולא יחלל ורעו אבל חללה הנעשית חללה ע"י ביאה הוצרכו לדרוש בה מקראות כגון זו שהיתה כשרה ונתחללה: אלמנה אלמנה אלמנה. בא על אלמנה שיש בה שלש שמוות של אלמנות: אינו חייב אלא אחת. לקמן מפרש לה: בפסד. פסד הנה שנתאלמנה תחילה ונשאת לשני וגירשה ונשאת לכהן ונתחללה ואח"כ נבעלה לאחר מן הפסולים או לקרובים בעילת נזות ונעשית זונה דמפסולי כהונה חללה איכא לביא ומשאר איסורים זונה הויא חללה לא תוקא בדלקמן: וינתה. מקרובים או ממזר: ונתחללה. שבא עליה בתו ונשאה חללה שהיתה אסורה עליו משום זונה: אינו חייב אלא אחת. לקמן מפרש טעמא: ונר

הרי גופים מוחלקים ושמות מוחלקים. נראה דבכדי נקט שמות מוחלקין שהרי
בא על שלשה נשים גדות בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת ואע"פ
שהן שם אחד כלומר שכולן נשים לאיש אחד בדמפרש ובכריתות פ"ג דף טו
אלא האי דנקט ג' אלמנות של ג' בני אדם לאו דוקא דה"ה ג' אלמנות של
אדם אחד וכן משמע מדמשיני אלא שבא
על אלמנה אחת ג' ביות ולא משני שבא
על שלשה אלמנות של אדם אחד מכלל
דכ"ה חייב שלשה: פ"ג לכ"ג שבא על
אחותו אלמנה. תימה מאי קאמר בסמוך
דריב שמעון לית ליה איסור חל על איסור
אימא דאיסור חל על איסור לית ליה
איסור מוסיף אית ליה והאי איסורא מוסיף
הוא גבי אחותו שהרי מעיקרא היה
האיסור משום אחותו ובשנתאלמנה
איתוסף בה איסור אלמנה ודחי איסור
מוסיף לגבי משום מלחמה שאינו אחיו
וכל הנשים האסורות לכ"ג אסורות אף
למשום מלחמהו וי"ל דאיתא בבביתא
אכרת דריב שמעון אפילו איסור מוסיף
לית ליה אינן יש לומר דהכי מיתיב ביון
דר"ש לית ליה איסור חל על איסור ואע"ג
דהוי איסור חמור על איסור קל כי הדיא
דאובל נבילה ביום הכפורים דלא חל
איסור יום הכפורים שהיא בכרת על
איסור נבילה שהיא בלאו הכי אית לן
למיימר דלית ליה איסור מוסיף באיסור קל
על איסור חמור כי הדיא דכ"ג שבא על
אחותו אלמנה:

מ"ט

הרי גופין מוחלקים הרי שמות מוחלקים אלא שבא על
אלמנה אחת שלש ביות היכי דמי אי דלא אתרו ביה
פשיטא דאינו חייב אלא אחת אלא דאתרו ביה אכל חדא
וחדא אפמי אינו חייב אלא אחת והתנן נזיר שהיה שותה
יון כל היום כולו אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה
אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת לא
צריכא שבא על אלמנת ראוין שהיתה אלמנת שמעון
שהיתה אלמנת לוי מהו דתימא הרי שמות מוחלקים
קמ"ל גופים מוחלקים בעיניו ולפיכא אלמנה וגרושה וחללה
זונה האי תנא מאי קסבר אי קסבר איסור חל על איסור
איכא נמי ואי קסבר אין איסור חל על איסור אפילו
בפסד הזה נמי לא אמר רבא האי תנא איסור חל על
איסור לית ליה איסור מוסיף אית ליה אלמנה אסורה
לכהן גדול ושריא לכהן הדיוט הו"א לה גרושה מיגו
דאיתוסף לה איסורא לגבי כהן הדיוט איתוסף לה
איסורא לגבי כהן גדול ועדיין שריא למיכל בתרומה הו"א
לה חללה מיגו דאיתוסף איסורא למיכל בתרומה איתוסף
איסורא לגבי כהן גדול אלא זונה מאי איסור מוסיף אית
בה אמר רב חנא בר רב קמינא הואיל וישם זנות פוסל

בשראל תני תנא קמיה דרב ששת כל שהיה ביקח הרי הוא בלא יקח כל שאינו ביקח אינו בלא
יקח פ"ט לכהן גדול שבא על אחותו אלמנה אמר ליה דאמר לך מני ר' שמעון היא דאמר אין
איסור חל על איסור דתניא רבי שמעון אומר האובל נבילה ביום הכפורים פטור דאי רבנן הא
אמרי איסור חל על איסור אפי' תימא רבנן כי אמרי רבנן איסור חל על איסור ה"מ איסור חמור
על איסור קל אכל איסור קל על איסור חמור לא חייל איכא דאמרי הא מני רבנן היא דאמרי
איסור חל על איסור וכי אמרי רבנן איסור חל על איסור הני מילי איסור חמור על איסור קל
אכל איסור קל על איסור חמור לא חייל דאי ר"ש השתא איסור חמור על איסור קל לא חייל
איסור קל על איסור חמור מיבעיא מהו דתימא איסור כהונה שאני קמ"ל אמר ליה רב פפא
לאבבי ישראל הכא על אחותו זונה משוי לה או לא משוי לה מי אמרינן קל
וחומר מחייבי לאוין הו"א חללה מחייבי בריות לא כל שכן או דילמא אין חללה אלא מאיסור
כהונה אמר ליה אין (איסור) חללה אלא מאיסור כהונה בלבד אמר רבא מנא הא מילתא דאמור
רבנן אין חללה אלא מאיסור כהונה דתניא לא יאמר גרושה בכהן גדול ותייתי בקל וחומר מכהן
הדיוט ואנא אמינא השתא לכהן הדיוט אסורה לכהן גדול מיבעיא למה נאמרה בשם שחלוקה
גרושה מוזהר וחללה בכהן הדיוט כך חלוקה בכהן גדול פשיטא מיגרע גרעה אלא בשם שחלוקה
גרושה מוזהר וחללה בכהן הדיוט כך אלמנה חלוקה מגרושה וחללה זונה בכהן גדול חללה למה
נאמרה אין חללה אלא מאיסור כהונה זונה למה נאמרה נאמר פאן זונה ונאמר להלן זונה מה
פאן זרעו חולין אף להלן זרעו חולין אמר רב אשי הילכך כהן הבא על אחותו

זונה

נזיר שהיה שותה וכו'. וכל הני חייב במלקות קא מיידי: לא צריכא. שבא ביאה
אחת על אלמנת ראוין שהיתה וכו': איסור מוסיף אית ליה. שהוא חל על
איסור כשהאיסור השני מוסיף עליה לאסורה במה שהיתה מותרת לו מחמת
איסור ראשון אית ליה שהוא חל אע"פ שהיתה אסורה לו מחמת איסור ראשון
להתחייב שנים הילכך בזמן שהן בסדר יש
בבבלין איסור מוסיף בדמפרש ואזיל אלמנה
לא היתה אסורה לכהן הדיוט: נתגלשה
מגו דאיתוסף עליה. מחמת שם גרושה
איסור אצל הדיוט שהיתה מותרת לו.
איתוסף בה איסור גרושה אצל כ"ג.
ואע"פ שאסורה לו כבר ומחייב שנים:
למיכל בתרומה. אם בת כהן היא: מגו
דאיתוסף בה איסורא. משום חללה
למיכל בתרומה בדילפינן מלא ויחלל
דנתחללה מקדשתה: איתוסף בה איסור
לגבי כ"ג. ללקות אף משום חללה: מאי
איסור מוסיף אית בה. במה נאסרה
משום זה שלא נאסרה קודם לכן: הואיל
וישם זנות פוסל אפי' בשראל. כגון אם
זינתה תחתיו נאסרה על בעלה הכא נמי
אע"ג דהאי זנות לאו תחת בעלה הוא מיהו
שם זנות אישכחן ביה מוסיף בעלמא: כל
שהוא ביקוח. והוא אשה בבגדליה יקח
וסמין ליה אלמנה וגרושה וחללה זונה לא
יקח כל שאתה קורא בה כשהיא בתולה
יקח דראייה לכ"ג ישנו בבלי יקח אם היתה
אלמנה: פ"ט לכ"ג וכו'. שאינו לוקה
עליה משום איסור כהונה אלא משום
איסור אחותו: פטור מקברת. דלא אתי
איסור יום כפורים ומיחל איסור נבילה
דקדים אם נתגבלה מערב יום כפורים הרי
קדם איסור נבילה ואם נתגבלה ביום כפורים
אפי' הכי אסורה היתה עליו מבשר משום
אבר מן החי: איסור חמור על איסור קל.
יום כפורים שהוא בכרת על איסור נבילה
שהוא בלאו: אכל איסור קל כו'. כגון
אלמנה לכהן גדול על איסור אחותו שהיא
בכרת ואיכא דאמרי הא מני. דאיצטריך
ליה למילף דלא ליחול איסור אלמנה לכ"ג
על איסור אחותו: רבנן תיא. דאמרי איסור
חל על איסור הילכך איצטריך להו למילף
דה"מ איסור חמור על איסור קל אכל קל
על חמור לא חייל: איסור כהונה שאני.
שריבה כהן חתוב מצות ותיירות הילכך
אפילו קל על חמור דעלמא ליחול קא
משמע לן: זונה משוי לה. פשיטא ליה
דזונה משוי לה דהא נבעלה בעילת פסול
ואסורה לכהן משום זונה אלא הא מיבעיא
לי חללה מי משוי לה ללקות כהן עליה
משום חללה או לא: לכ"ג מיבעיא.
מהדיוטותו נאסרה עליה: בשם שחלוקה
גרושה מוזהר וחללה. האמורות אצל כהן
הדיוט שייחד לה לאו לעצמה ואשה גרושה מאישה לא יקחו: (ויקרא כז)
שנאמרו (לו) בו בלאו אחד: פשיטא מיגרע גרע. בהמיה וכי מפני שבעשה כ"ג נתמסרה קדשותו הלא מהדיוטותו נתלקה עליו לשני לאוין: כך חלוקה אלמנה
מגרושה כו'. שאם היתה אלמנה וגרושה וחללה זונה חייב על כל אחת ואחת והאי דנקט תנא לפלוגי אלמנה לחודה ולא איצטריך לפלוגי חללה מוזהר משום דחללה
דמחלקת מוזהר מכהן הדיוט קים לן דגלי בגרושה וה"ה בחללה אכל אלמנה דאיתוספא בכ"ג ולא מצינו בה שנתחלקה איצטריך ליה למילף: חללה למה נאמרה.
הרי אסורה לכהן הדיוט לומר קא אין חללה אלא מאיסור כהונה מקרא ימירה דרשי דהאי דהדר בתבה להכי בתבה לומר שתלמד מסדר האמור חללה אחר אלמנה
וגרושה שאין איסורן נוהג אלא בכהנים ולא בתבה אחר זונה פוסל בישראל לומר לך שאין נקראת חללה אלא מביתא פסול מביתא לבדה ולא
מביתא איסור דהוה אף בישראל: ונאמר להלן. בכהן הדיוט: מה פאן. בכ"ג זרעו חולין דכתיב לא יחלל: הילכך. הואיל ואין חללה אלא מאיסור כהונה: כהן. הדיוט
או כ"ג שבא על אחותו פניה:

יחול איסור אלמנה על איסור אחות.
הגמרא דוחה: **אפילו תימא** שברייאת זו **רבנן**, כיון שבי **אמרי רבנן**
שאיסור חל על איסור, הני מילי – זה דווקא באיסור חמור ויום הכיפורים
שהוא בכרת) על איסור קל ונבילה שהוא רק בלאו, **אבל איסור קל**
ואלמנה שהוא רק בלאו על איסור חמור (ואחותו שהוא בכרת) לא תייל
גם לרבנן, ואינה אסורה עליו אלא משום אחותו.
דעה נוספת להעמיד את הברייאת: **אימא דאמרי, הא מני** – ברייתא זו
שלא חל איסור אלמנה על איסור אחותו, ודאי מדברי **רבנן** היא, **דאמרי**
שאיסור חל על איסור, ולכך הוצרכה הברייאת ללמוד זאת מפסוק,
והטעם שאינו חל, כיון דבי **אמרי רבנן** איסור חל על איסור הני מילי –
זה דווקא באיסור חמור על איסור קל, **אבל איסור קל על איסור חמור**,
לא תייל, ולכך איסור אלמנה שהוא קל לא חל גם לשיטת חכמים. וכך
מסתבר, כיון דאי ברייתא זו רבי **שמעון** היא, יש להקשות, **השתא** לרבי
שמעון איסור חמור ויום הכיפורים על איסור קל (ונבילה) לא תייל, איסור
קל (ואלמנה) על איסור חמור (ואחותו) **מיבעיא** – האם צריך להשמיענו על
ידי לימוד מפסוק שלא יחול. ומהו יש להוכיח שהברייאת בשיטת חכמים,
ובאה להשמיע שבאופן כזה מודים חכמים לרבי שמעון.
דוחה הגמרא: יתכן שהברייאת כרבי שמעון, והוצרכה הברייאת לחדש
שאיסור אלמנה לא יחול על איסור אחותו, כיון שבהו **דתימא** – היינו
סבורים לומר איסור **כהונה שאני** – שונה משאר איסורים, שהוסיפה
התורה מצוות שונהגות רק בבחינים, ואף רבי שמעון מודה שחל על איסור
אחר שאינו של כהונה, **קא משמע לן** שאף איסור כהונה אינו חל על איסור
אחר.
הגמרא מבררת מאיזה איסורי ביאה נעשית האשה חללה: **אמר ליה רב**
פפא לאבין, דבר זה פשוט שישאל **הבא על אחותו, וזנה משני לה** –
עושה אותה לזונה בביאתו, אמנם אני מסתפק האם גם חללה **משני לה**
בביאתו, או לא **משני לה**. מי אמרינן קל וחומר, שאם **מתייב לאוין**
לחוד, כאלמנה וגרושה, הוויא חללה, אם כן **מתייב ברייתות** כגון הבא על
אחותו שהוא בכרת לא כל שכן שתיעשה חללה. או **דילמא שאני** נעשית
חללה **אלא מהאסור בה משום איסור כהונה**. **אמר ליה אבין, אין**
(איסור) חללה אלא מאיסור כהונה בלבד.
מביאה הגמרא מקור לדינו של אבין: **אמר רבא, מנא הא מילתא דאמור**
רבנן אין חללה אלא מאיסור כהונה. **דתינא**, נאמר בכח גדול (ויקרא
כא יד) **אלמנה וגרושה וחללה וזנה את אלה לא יקח**. מבררת הברייאת,
לא **יאמר הפסוק** איסור גרושה **בכהן גדול, ותייתי** – ונלמד זאת בקל
וחומר **מכהן הדיוט, ואנא אמנא** ללמוד כך. **השתא בכהן הדיוט גרושה**
אסורה, לכהנשה בכהן גדול מיבעיא – האם צריך פסוק שעדיין הוא
אסור בה. וכיון שכן, **למה נאמרה** איסור גרושה בפסוק. אלא ללמדנו
שבשם שחלוקה גרושה בלא נפדר מוזה וחללה, שכלולות שנינו בלאו
אחד בכהן הדיוט, כך חלוקה גרושה בכהן גדול לענין שילקו עליה בפני
עצמה, אף שבכהן גדול היא כלולה בלאו אחד עם שאר הפסולות.
שואלת הגמרא: הלא **פשיטא** שכהן גדול ילקה על גרושה בפני עצמה, וכי
מינרע גרעה במה שנעשה כהן גדול. משיבה הגמרא: **אלא כך** כוונת
הברייאת, **בשם שחלוקה גרושה מוזה וחללה בכהן הדיוט, ולוקים עליה**
בפני עצמה, כך גם אלמנה, חלוקה מגרושה וחללה וזנה בכהן גדול,
שאם בא הכהן גדול על אלמנה, גרושה, חללה חונה, חייב מלקות על כל
אחת ואחת.
מוסיפה הברייאת לברר: חללה **למה נאמרה** בפסוק של כהן גדול, הלא
אסורה עליו עוד בהיותו כהן הדיוט. אלא כדי ללמדנו שאין נעשית חללה
אלא מאיסור כהונה.
מבררת הברייאת עוד: וזנה **למה נאמרה** בפסוק של כהן גדול. מבארת
הברייאת: תיבת 'זונה' באה לגרויה שזה. **נאמר כאן** בכהן גדול וזנה,
ונאמר לחלל בכהן הדיוט וזנה, מה בכהן גדול **זרעו חולין**
מהכונה, שכתוב בו (ויקרא כ טו) **לא יחלל זרעו** **אף לחלל** כהן הדיוט
הבא על אשה מאיסורי כהונה **זרעו נעשה חולין**.
לומדת הגמרא דין נוסף: **אמר רב אשי תליבך** – כיון שאין נעשית חללה
אלא מאיסורי כהונה, **בהן הבא על אחותו**,

הרי גופין מוחלקים – נפרדים, וכמו כן **הרי שמות מוחלקים**, ששם אלמנה
עליה משום ראובן, שמעון ולוי, ומדוע לא יתחייב על כל אחת.
אלא אם נפרש שבא על אלמנה אחת שלש ביאות זו אחר זו, וכיון שהיא
גוף אחד, אינו חייב אלא על אחת. **היכי דמי, אי דלא אתרו** (התרו) **ביה**
לפני כל ביאה, **פשיטא דאינו חייב אלא אחת**, כיון שיש כאן רק גוף אחד,
והתראה אחת, **ואלא אם מדובר דאתרו ביה אבל הקרא והקרא** – לפני כל
ביאה וביאה, **אמאי אינו חייב אלא אחת, והתנן, נזיר שהיה שותה יין כל**
היום בולו, אך לא התרו בו אלא פעם אחת לפני ששתה, **אינו חייב אלא**
מלקות אחת, כיון שהכל נחשב לשתייה אחת ארוכה. אבל אם התרו בו
לפני כל שתייה, **שאמרו לו אל תשתה, ושתה, ושוב אמרו לו אל תשתה**
והוא שותה, חייב מלקות על כל אחת ואחת, כיון שההתראות מחלקות.
וכמו כן אם התרו בו לפני כל ביאה, אף באלמנה אחת יהיה חייב שלש.
מבארת הגמרא: לא **צריכא**, הברייאת מדברת באופן שבהכח גדול **בא**
ביאה אחת על אלמנת ראובן, שהיתה גם אלמנת שמעון, ושהיתה גם
אלמנת לוי, ומחדשת הברייאת, מהו **דתימא** שמא תאמר, שהרי שמות
מוחלקים, אלמנת ראובן, שמעון ולוי, ונחייב אותו שלש מלקות, **קא**
משמע לן גופים מוחלקים בעיני – יש צורך שיהיו הגופים נפרדים כדי
לחייב על כל אחד ואחד, **ולמא** כאן אלא רק גוף אחד.
שנינו בברייאת לעיל (ע"א) **אלמנה וגרושה וחללה וזנה** בזמן שהם כסדר
חייב על כל אחת ואחת. שואלת הגמרא: **האי תנא** זה שבברייאת **מאי**
קסבר, אי קסבר שאיסור שנוסף עתה חל על איסור שכבר קדם לו, ולכך
איסורי אוננות, גרושה, חללה, חונה, חלים זה על זה, אם כן מדוע הפידיה
הברייאת שיחולו דווקא לפי הסדר, הלא **איפכא נמי**, שבתחילה זינתה
ושוב נתחללה וכן הלאה, ילקו על כל איסור ואיסור, שהרי איסור חל על
איסור. ואי קסבר שאין איסור חל על איסור, אם כך **אפילו אם חלו**
האיסורים בפרך הוה שבברייאת נמי לא ילקה אלא על הראשון,
שהאיסורים הבאים לא חלים.
משיבה הגמרא: **אמר רבא האי תנא, איסור חל על איסור לית ליה, אבל**
כשהאיסור השני מוסיף לאסור דבר שהיה מותר מחמת הראשון **אית ליה**
– סובר התנא שיחול על הראשון. ולכן דווקא כסדר שבברייאת כל איסור
מוסיף על קודמו. שהרי **אלמנה אסורה בכהן גדול, ושורא** – ומותרת
בכהן הדיוט. הוויא לה – אם נעשית גרושה, מינו – מתוך דאיתוסף לה
איסורא – איסור חדש לגבי **כהן הדיוט**, שמעתה אסורה לו משום גרושה,
איתוסף לה איסורא של 'גרושה' גם לגבי **כהן גדול**, אף שכבר היתה
אסורה עליו. ועדיין שורא – מותרת למיכל בתרומה, הוויא לה – אם
נעשית חללה, מינו דאיתוסף איסורא משום חללה למיכל בתרומה,
איתוסף איסורא גם לגבי **כהן גדול** שילקה עליה אף משום חללה.
שואלת הגמרא: **אלא וזנה שנקטה הברייאת בסוף, מאי איסור מוסיף אית**
בה שלא היתה אסורה קודם לכן. מיישבת הגמרא: **אמר רב חנא בר רב**
קמינא, הואיל וישם וזנה פוסל בישראל שאם אשתו זינתה נאסרת על
בעלה, אף שכאן אין הזנות תחת בעלה, כיון שמצינו ששם 'זנות' מוסיף
לאסור, חל הוא בנוסף לשאר איסורים העייכים בכהן.
הגמרא מביאה ברייתא בענין איסור חל על איסור באיסורי כהונה: **תני תנא**
קמיה רב ששת, נאמר בכהן גדול (ויקרא כא יג, יד) והוא אשה בבתוליה
יקח, אלמנה וגרושה וחללה וזנה את אלה לא יקח. לומדת הברייאת, **כל**
שהוא ב'יקח' – כל הראויה לכהן גדול, **הרי הוא באיסור** **לא יקח** כשהיא
אלמנה, אבל **כל שאינו ב'יקח'**, שאסורה לו משום איסור אחר, **אינו**
באיסור **לא יקח** כשתהיה אלמנה. שלכן נסמכו שני פסוקים אלו זה לזה
ומכאן שאיסור אלמנה נאמר רק בראויה לכהן **פרט לכהן גדול שבא על**
אחותו אלמנה, שכיון שאסורה עליו משום אחותו, לא חל עליה איסור
אלמנה.
אמר ליה רב ששת, דאמר לך ברייתא זו, מני – כמו מי סובר, בהכרח
בשיטת רבי **שמעון היא, דאמר אין איסור חל על איסור**. **דתינא, רבי**
שמעון אומר, אדם הואיל ונבילה ביום הכיפורים פטור מכרת שיש על
האוכל ביום הכיפורים, שאין איסור יום הכיפורים חל על איסור נבילה
הקודם, וכמו כן אין איסור אלמנה חל על איסור אחותו הקודם. דאי נאמר
שברייאת זו בשיטת **רבנן**, **הא אמרי שאיסור חל על איסור**, ומדוע לא

זוּנָה מִשְׁנֵי לָח – הוא עושה אותה בביאתו, אבל חָלַלָהּ לֹא מִשְׁנֵי לָח, שאין
ביאה זו אסורה באיסור כהונה. תוֹר כהן וְכֹא עָלֶיהָ, עֲשָׂאָה חָלַלָהּ, שלאחר
שנעשית זוּנָה, איסור זה נוהג רק בכהונה.

הגמרא דנה במספר החיובים ששייכים בכהן הנושא אשה האסורה לה: אָמַר
רַב יְהוּדָה, כֹּהֵן גָּדוֹל בְּאֵלְמִנָּה, לֹקֵחַ שְׁתֵּים, אַחַת כְּשִׁידוּשָׁהּ, מִשּׁוּם
'אֶלְמִנָּה וְכִי לֹא יָקָח' (ויקרא כא יד) וְאַחַת עַל הַבְעִילָה מִשּׁוּם 'לֹא יַחְלֹל'
(שם כא טו), שחיללה בביאתו.

שואלת הגמרא: לְיָלְדֵי נָפִי מִשּׁוּם לֹא יַחְלֹל 'וְדַעו' (שם), שגם זרעו
נתחלל. משיבה הגמרא: רב יהודה דיבר בְּאִפּוֹן שְׁלֹא נִמָּר בִּיְאִתּוֹ שאין
חילול זרע, אבל האשה מתחללת בתחילת ביאה.

מקשה הגמרא: מִתִּיב רַבָּא, שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה (מכות יג.) כהן גדול שבא על
אֶלְמִנָּה וְהָיָה גַם גְּרוּשָׁה, לֹקֵחַ שְׁתֵּים מִשּׁוּם שְׁנֵי שְׁמוֹת, איסור אלמנה,
וגרושה. מֵאֵי לֹא – האם לא משמע שלוקח רק משום שְׁנֵי שְׁמוֹת וְתוֹ לֹא,
ולרב יהודה היה לו ללקות אף משום איסור של 'לא יחלל'. מתרצת
הגמרא: לֹא הַכּוֹנֵה בַּמִּשְׁנָה שְׁנֵי שְׁמוֹת שֶׁל אֶלְמִנָּה וְגִרּוּשָׁה לִלְקוֹת שְׁתֵּים
ולא יותר, אלא שְׁנֵי שְׁמוֹת שֶׁל אֶלְמִנָּה וְגִרּוּשָׁה עַל אִיסוּר זָה שֶׁל 'לֹא יִקָּח',
וְשְׁנֵי שְׁמוֹת שֶׁל אֶלְמִנָּה וְגִרּוּשָׁה עַל אִיסוּר זָה שֶׁל 'לֹא יַחְלֹל'.

שואלת הגמרא: אִי הָכִי שִׁמְשָׁם גְּרוּשָׁה לְבַד לֹקֵים שְׁתֵּים, אִימָא סִיפָא,
גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה אֵינִי תִּיב אֱלָא עַל אַחַת, ולדברי רבי יהודה הרי לוקח
שתיים. משיבה הגמרא: הָכִי קֶאָמַר, אֵינִי תִּיב אֱלָא עַל אַחַת – על איסור
גְּרוּשָׁה, וְלִעּוֹלָם לֹקֵחַ מִשּׁוּם שְׁנֵי שְׁמוֹת, עַל הַלְקִיחָהּ וְעַל הַחִלּוּל, אֵךְ לֹא
על חלוצה שאסורה רק מדרבנן.

מקשה הגמרא: וְכִי חִלּוּצָה אִיסוּרָה רַק מִדְּרַבָּנָא, וְהִתְנִיָּא, נֹאמַר בַּפְּסוּק
(ויקרא כא ז) וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקָּח, וּמִבְּרִית הַבְּרִייתָא, אֵין לִי
לֵאסוּר לְכַּחן אֱלָא גְּרוּשָׁה, חִלּוּצָה מִנֵּין. דורשת הברייתא, תִּלְמִד לִזְמֹר
'וְאִשָּׁה', הוֹיִי הִיתִירָה בֵּאָה לְהוֹסִיף 'חִלּוּצָה', הִרִי שֶׁאִיסוּר חִלּוּצָה הוּא
מִהַתוֹרָה. מתרצת הגמרא: אֵכֵן אִיסוּרָה רַק מִדְּרַבָּנָא, וְקֶרָא שְׁדִּרְשׁוּ מִמֶּנּוּ,
הוּא בִּדְרַךְ אֶסְמִקְתָּא בְּעָלְמָא, שֶׁחֲבָמִים הִסְמִיכוּ אֶת דְּבָרֵיהֶם עַל לִשׁוֹן
הַפְּסוּק.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדיון כהן שקידש אשה פסולה אך לא
בעל: אָמַר אֲבִי, קִידֵּשׁ הַכּוֹהֵן אֶת אַחַת מֵהָאִסוּרוֹת לֹא לֹקֵחַ, וּכְשֶׁפָּעַל,
לֹקֵחַ פַּעַם שְׁנִיָּה. שֶׁכֵּשֶׁפָּעַשׁ, לֹקֵחַ מִשּׁוּם 'לֹא יָקָח', שֶׁלִּשׁוֹן 'קִידֵּשׁ' הִיא
הַקֵּין שְׁעוּשָׁה בָּהּ, זֶה מַעֲשֵׂה הַקִּידוּשִׁין. וּכְשֶׁפָּעַל, לֹקֵחַ מִשּׁוּם 'לֹא יַחְלֹל',
שֶׁבְּעִילָה הִרִי הוּא מַחְלֵל אֶת הָאִשָּׁה.

רַבָּא אָמַר, בְּעַל לֵאחֹר שְׁקִידוּשָׁה לֹקֵחַ עַל הַבְּעִילָה, וְאֵף עַל הַלְקִיחָהּ, אֲבָל
אִם לֹא בְּעַל לְבִסּוּף אֵינִי לֹקֵחַ כֻּלָּל, אֵף לֹא עַל הַלְקִיחָהּ. מִשּׁוּם דְּתִיב
(ויקרא כא יד, טו) 'לֹא יָקָח' וְלֹא יַחְלֹל' מִה מַּעַם אִמְרָה תוֹרָה לֹא יָקָח, מִשּׁוּם
שֶׁלֹּא יַחְלֹל אוֹתָהּ בְּבִיאתוֹ, וְאִם כֵּן, כְּשִׁקִּידֵשׁ וְלֹא בְּעַל שֶׁלֹּא חִלּוּלָהּ,
לֹא עִבֵּר עַל אִיסוּר כֻּלָּל.

הגמרא מביאה אופנים שבהם מודים אבוי ורבא זה לזה: וְאֵף שֶׁאֵבִי מַחֲיִיב
בְּאִיסוּרֵי כְּהוֹנָה אֵף עַל קִידוּשִׁין בִּלְבַד, מוֹדָה אֲבִי לְרַבָּא בְּמַחְזִיר גְּרוּשָׁתוֹ
מִשְׁנִישָׁא, שֶׁעִבֵּר עַל מַה שֶׁנֹּאמַר תוֹרָה (דברים כד ד') 'לֹא יִכַּל עָלֶיהָ
הָרָאשׁוֹן אֲשֶׁר שָׁלַח לְקַחְתָּהּ לְהָיִית לֹא אִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִסְמָאָה',
שֶׁאִם רַק קִידֵּשׁ אוֹתָהּ וְלֹא בְּעַל, שֶׁאֵינִי לֹקֵחַ עַל הַלְקִיחָהּ, וְאֵף שֶׁבִּלְשׁוֹן
הַכְּתוּב יֵשׁ אֲזָחָרָה עַל הַלְקִיחָהּ, וְהֵינּוּ הַקִּידוּשִׁין, אֵינִי חַיִּיב עַד שִׁיבְעוּל, כִּיִּן
שֶׁלְקַחְתָּהּ לְהָיִית לֹא 'לֹאשֶׁה' אָמַר רַחֲמָנָא, תִּלְתֵּה הַתוֹרָה בִּמְפֹרֵשׁ אֶת
הַקִּידוּשִׁין בְּבִיאתָהּ, כְּלוֹמַר אִיזָה 'לְקַחְתָּהּ' – קִידוּשִׁין אִסְרָה תוֹרָה, רַק קִידֵּשׁ
כּוֹז שֶׁבִּסּוּפָה לְהָיִית לֹא 'לֹאשֶׁה' שֶׁהִיא הַבִּיאתָה, וְבִקִּידֵשׁ לְחֹדֵר הָא לִיבָא
קִידוּשִׁין שֶׁל בִּיאתָה.

וְאֵף שֶׁסוּבֵר רַבָּא שֶׁבְּכַדִּי לִלְקוֹת בְּאִיסוּרֵי כְּהוֹנָה צָרִיךְ שִׁקִּידֵשׁ וַיִּבְעַל, מוֹדָה
רַבָּא לְאֲבִי בְּכַחַן גָּדוֹל בְּאֶלְמִנָּה, שֶׁאִם בְּעַל וְלֹא קִידֵּשׁ, שְׁלֹקֵת, כִּיִּן
שֶׁאֵין הַבְּעִילָה תְּלוּיָה בְּקִידוּשִׁין, שְׁהִרִי 'וְלֹא יַחְלֹל וְדַעו' בְּעִמּוּי' אָמַר
רַחֲמָנָא, וְהִרִי בְּבִעּוּלָתוֹ הוּא חִלֵּל אֶת הָאֶלְמִנָּה וְאֵת זֶרְעוֹ אֵף שֶׁלֹּא קִדְּמוּ
לְכָן קִידוּשִׁין.

וְשִׁנְיָהם – אֲבִי וְרַבָּא, אֵף שֶׁבְּאִיסוּרֵי כְּהוֹנָה לְדַבְּרֵי שְׁנֵיהֶם לֹקֵחַ עַל בִּיאתָה
לְחֹדֵר אֵף בְּלֹא שֶׁקִּדְּמוּ קִידוּשִׁין, מוֹדִים בְּמַחְזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִשְׁנִישָׁא, שֶׁאִם
רַק בְּעַל וְלֹא קִידֵּשׁ, שֶׁאֵינִי לֹקֵחַ עַל הַבְּעִילָה, שֶׁלֹּא פִּירְטָה הַתוֹרָה לֹא
עַל הַבִּיאתָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, אֲלֵא דוּקָא כְּשֶׁהִיא בִּדְרָךְ 'לִיקוּחִין' אֶסְרָה תוֹרָה,
כְּמַשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק 'לְקַחְתָּהּ', וְהֵינּוּ דֶּרֶךְ קִידוּשִׁין, וְרַק אִשׁ יֵשׁ אִיסוּר בִּלְהִיָּת

לֹא לֹאשֶׁה, דְּהֵינּוּ בִיאתָה.

שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּת גַּר זָכָר כְּבַת חָלָל זָכָר:

הַגְּמָרָא מְבִיאת בְּרִייתָא שֶׁמְבֹאֲרָת אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה: תִּנְיָא, רַבִּי
יְהוּדָה אָמַר, בְּת גַּר זָכָר פְּסוּלָה לְכַהוֹנָה כְּבַת חָלָל זָכָר. וְהָרִין נִזְתָּן
לְלַמּוֹד זֹאת מִקַּל וְחוֹמֵר, מִה חָלָל שְׂבָא מִטְּפָה בְּשִׁירָה – שֶׁאֵבִי יִשְׂרָאֵל
כְּשֶׁר, בְּתוֹ פְּסוּלָה לְכַהוֹנָה, גַּר שְׂבָא מִטְּפָה פְּסוּלָה – שְׁנוּלד מֵאֵב גּוֹי, אֵינִי
רִין – הָאֵם לֹא נִלְמַד מִקַּל וְחוֹמֵר שְׂבָא פְּסוּלָה לְכַהוֹנָה.

הַגְּמָרָא מְבִיאת שְׁלִכְאוּרָה יֵשׁ לְפָרוֹךְ אֶת הַקַּל וְחוֹמֵר. שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: מַה
לְחָלָל שְׁהוּא חֲמוּר, שְׂבָן יִצִּירְתוֹ נַעֲשֵׂתָה בְּעִבְרִית – שְׁנַתְעַבְרָה אִמּוּ מְבִיאת
אִיסוּר, וְלִכֵּן הַתוֹרָה פְּסָלָה אֶת בְּתוֹ, אֲבָל הַגֵּר הַנּוֹלֵד לְהוֹרִים גּוֹיִים שֶׁאֵין
עִיבּוּר מְבִיאת אִיסוּר, שְׁמָא בְּתוֹ כְּשִׁירָה לְכַהוֹנָה. דּוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא יִתְכֵּן
סְשִׁיבַת הַחֲמוּמָה בַּחֲלָל הִיא מַחֲמַת שִׁיזְרִיתוֹ בְּעִבְרִית, שְׂכָן בְּתוֹן גָּדוֹל
בְּאֶלְמִנָּה יוֹכִיבִי, שְׂאֵין יִצִּירְתוֹ שֶׁל הַכּוֹהֵן גָּדוֹל בְּעִבְרִית, וְכֵתוֹ שְׁנוּלדָה
מֵהָאֶלְמִנָּה פְּסוּלָה לְכַהוֹנָה וְשׁוֹב נִיתָן לְלַמּוֹד שְׁבַת גַּר תִּפְסֹל לְכַהוֹנָה בְּקַל
וְחוֹמֵר מִבַּת חָלָל.

מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵין זֶה דְּחִיָּה נְכוֹנָה, שְׁהִרִי מַה לְכַחַן גָּדוֹל בְּאֶלְמִנָּה שְׂבָן
בִּיְאִתּוֹ בְּאֶלְמִנָּה הִיתָה בְּעִבְרִית, וְלִכֵּן פְּסָלָה הַתוֹרָה אֶת בְּתוֹ מְבִיאתָה זֶה, אֲבָל
הַגֵּר שֶׁבָא עַל הַיִּשְׂרָאֵלִית בְּהִיתָר, שְׁמָא בְּתוֹ כְּשִׁירָה לְכַהוֹנָה. מִתְרַצָּת
הַגְּמָרָא: אֵין לְלַמּוֹד מִכַּחַן גָּדוֹל בְּאֶלְמִנָּה שְׁבִיאת עִבְרִית הִיא סִיבַת פְּסוּל
הַבֵּת, שְׂכָן חָלָל יוֹכִיבִי, שֶׁאֵף שֶׁאֵין הַבִּיאתָה בְּעִבְרִית, שְׂכָן בָּא עַל יִשְׂרָאֵלִית
בְּהִיתָר, וּבְכָל זֹאת בְּתוֹ פְּסוּלָה. מַמַּעְתָּה נִיתָן לְחֹדֵר לְלַמּוֹד מִ'חָלָל' עַל יְדֵי

'בְּמַה הַצֵּד', וְנֹאמַר שְׁתוֹר תִּדִּין, לֹא רָאִי זֶה בְּרָאִי זֶה – לֹא סִיבַת 'יִצִּירָה
בְּעִבְרִית' כְּמוֹ חָלָל, גּוֹרֵמַת הַפְּסוּל, וְלִכֵּן יֵשׁ לָנוּ לִזְמֹר שֶׁחֲצֵד הַשְּׁנֵה שְׂבָקָן – הַמְדָּה
בְּאֶלְמִנָּה, גּוֹרֵמַת הַפְּסוּל, וְלִכֵּן יֵשׁ לָנוּ לִזְמֹר שֶׁחֲצֵד הַשְּׁנֵה שְׂבָקָן – הַמְדָּה
שְׁשׁוּה בְּשִׁנְיָן הִיא גּוֹרֵמַת שְׁבַתָּה פְּסוּלָה לְכַהוֹנָה, וְהִיא שְׂאֵינִי בְּרֹב הַקְּהָל
– שְׁהֵם חֲלֻקִים מְרֹב הַקְּהָל, שׁוֹה יִצִּירָתוֹ בְּעִבְרִית זֶה בִּיאתוֹ בְּעִבְרִית, אֵף
אֵינִי אֲבִיאת אֶת הַגֵּר שִׁישׁ בִּי מוֹדָה זֶה שְׂאֵינִי בְּרֹב הַקְּהָל, מִצֵּד שְׁנוּלד מְטִיפָה
פְּסוּלָה, וְנִלְמַד שֶׁאֵף הוּא בְּתוֹ פְּסוּלָה לְכַהוֹנָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא עַל הַלִּימּוּד
'בְּמַה הַצֵּד' מַחֲלָל וְאֶלְמִנָּה: מַה לְחֲצֵד הַשְּׁנֵה שְׂבָקָן – לְמַדָּה הַמְשׁוּתַפֶּת
לְשִׁנְיָן שְׂבָן יֵשׁ בָּהֶם גַּם צֵד עִבְרִית, הַחֲלָל נִתְחַלֵּל עַל יְדֵי עִבְרִית, וְהַכּוֹהֵן
גָּדוֹל בָּא עַל הָאֶלְמִנָּה בְּעִבְרִית, וְנִיתָן לִזְמֹר שְׁמָדָה זֶה הִיא הַגּוֹרֵמַת שְׁבַתָּה
פְּסוּלָה. אֲבָל בְּגַר הָבָא עַל יִשְׂרָאֵלִית לֹא נַעֲשֵׂתָה שׁוּם עִבְרִית וְאִ"כּ אֵין
לְלַמּוֹד שְׁגוּם בְּתוֹ פְּסוּלָה.

לְמַדַּת הַגְּמָרָא בְּמַה הַצֵּד מִמִּלְמַד אַחֵר: בְּתַחֲלִיל כְּשִׁבְקִישָׁה הַגְּמָרָא לְלַמּוֹד
שְׁבַת גַּר תְּפַסֵּל עַל יְדֵי קַל וְחוֹמֵר מִבַּת חָלָל, דַּחְתָּה הַגְּמָרָא שֶׁאֵין לְלַמּוֹד
מַחֲלָל, שְׂכִינִן שִׁיזְרִיתוֹ בְּעִבְרִית, שְׁמָא סִיבָה זֶה הִיא הַגּוֹרֵמַת לְפַסּוֹל הַבֵּת,
וְרִוצָה הַגְּמָרָא לְהוֹכִיחַ שֶׁאֵין יִצִּירָתוֹ בְּעִבְרִית גּוֹרֵמַת לְפַסּוֹל, לֹא תִּימָא – אֵל
תֹּאמַר שְׂבָקָן גָּדוֹל בְּאֶלְמִנָּה יוֹכִיבִי שֶׁאֵף שֶׁאֵין יִצִּירָתוֹ בְּעִבְרִית בְּתוֹ פְּסוּלָה,
אֱלָא אֲבִיאתָּ מִצִּירֵי רֹאשׁוֹן – מְצִירֵי שֶׁתְּהִיִּיר שֶׁאִיסוּר לֵבָא בְּקַהֵל, וְנֹשֵׂא
מְצִירֵי יוֹכִיבִי, שֶׁאֵין יִצִּירָתוֹ בְּעִבְרִית וְלֹא בִיאתוֹ בְּעִבְרִית וְבְתוֹ פְּסוּלָה לֵבָא
בְּקַהֵל.

דּוּחָה הַגְּמָרָא: מַה לְמִצְרֵי רֹאשׁוֹן, שְׂבָן אֵינִי רָאִי לְבָא בְּעֲצֻמָּה בְּקַהֵל כֻּלָּל,
נִיתָן לִזְמֹר שֶׁלִּכֵּן בְּתוֹ פְּסוּלָה, אֲבָל גַּר שְׁמוּתָה לֵבָא בְּקַהֵל, שְׁמָא בְּתוֹ כְּשִׁירָה
לְכַהוֹנָה.

מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: חָלָל יוֹכִיבִי, שְׁמוּתָה לֵבָא בְּקַהֵל וְבְתוֹ פְּסוּלָה, וּמוֹכַח שֶׁאֵין
שִׁיכּוּת בֵּין הִיתָר הָאֵדָם עֲצֻמָּה לֵבָא בְּקַהֵל לְפַסּוֹל בְּתוֹ, וְכִיִּין שְׂכָן תוֹר תִּדִּין,
לֹא רָאִי זֶה בְּרָאִי זֶה – לֹא סִיבַת 'יִצִּירָה בְּעִבְרִית' כְּמוֹ חָלָל, גּוֹרֵמַת הַפְּסוּל,
וְלֹא סִיבַת מַה שֶׁאֵינִי רָאִי לֵבָא בְּקַהֵל גּוֹרֵמַת אֶת הַפְּסוּל, וְלִכֵּן יֵשׁ לִזְמֹר
שֶׁחֲצֵד הַשְּׁנֵה שְׂבָקָן – הַמְדָּה שְׁשׁוּה בְּשִׁנְיָהם הִיא הַגּוֹרֵמַת שְׁבַתָּה פְּסוּלָה
לְכַהוֹנָה, וְהִיא שְׂאֵינִי בְּרֹב הַקְּהָל – שְׁהֵם חֲלֻקִים מְרֹב הַקְּהָל, שׁוֹה יִצִּירָתוֹ
בְּעִבְרִית זֶה אֵינִי רָאִי לֵבָא בְּקַהֵל, וְכֵתוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד פְּסוּלָה לְכַהוֹנָה, אֵף
אֵינִי אֲבִיאת אֶת הַגֵּר שֶׁאֵינִי בְּרֹב הַקְּהָל, שֶׁבָא מְטִיפָה פְּסוּלָה וְלִכֵּן בְּתוֹ
פְּסוּלָה לְכַהוֹנָה.

דּוּחָה הַגְּמָרָא לִימּוֹד זֶה: שְׂכָן מַה לְחֲצֵד הַשְּׁנֵה שְׂבָקָן – לְמַדָּה הַמְשׁוּתַפֶּת
לְשִׁנְיָהם, לְחָלָל וְלִגַּר מְצִירֵי, שְׂבָן שְׁנֵיהֶם פּוֹסְלִים אֶת הָאִשָּׁה לְכַהוֹנָה
בְּבִיאתָם, מַה שֶׁאֵין כֵּן גַּר רִגִּיל, לֹא מִצְאָנוּ שְׁפוּסֵל אֶת הָאִשָּׁה בְּבִיאתָה.
נִמְצָא עַד עַתָּה שֶׁהַגְּמָרָא דּוּחָה אֶת הַדְּרָכִים לְלַמּוֹד שְׁבַת גַּר זָכָר פְּסוּלָה
לְכַהוֹנָה עַל יְדֵי הַצֵּד הַשְּׁוֹה שֶׁל חָלָל וְגַר מְצִירֵי, כִּיִּין שְׁשִׁנְיָהם פּוֹסְלִים אֶת
הָאִשָּׁה בְּבִיאתָם, מַה שֶׁאֵין כֵּן בְּגַר רִגִּיל.

קידושין. פרק רביעי - עשרה יוחסין דף עח עמוד א - מתוך מהדורת טובי'ס פה

תוספות

רש"י

וזה משני לה. ללקות בהן הבא עליה עוד משום וזה שדרי נבעלה בעילת ונת
מאסור לה: חללה לא משני לה. ואין בהן שני הבא עליה לוקה משום חללה:
חור וקא עליה. הוא או בהן אחר עשאה חללה שדרי אסורה לו משום וזה
שאינו נוהג אלא בכהונה: כ"ג באלמנה כו'. וזה לכהן הדיוט בגרושה וחללה

דקא מיגמר גמירי מהדרי מה כאן וזרעו
חולין אף לחלו וזרע חולין הלכך בבית
הדיוט נמי איבא לא יחלל: לא יקח. משום
קידושין ובביאה שלאחר קידושין הוא
דקאמר לוקה שתיים: משום לא יחלל.
שחילל אותה: וילקין נמי. משום חילול
זרע: בשלא גמר ביאתו. דליבא חילול
זרע אכל הוא נתחללה בהצנאה כדתנן
ביבמות דף כ"ג: אחד המערה ואחד הגומר
קנה ולא חילק בין ביאה לביאה: אלמנה
וגרושה. בא על אלמנה שהיא גרושה:
משום שני שמות. משום אלמנה ומשום
גרושה: שני שמות על זה כו'. ודאי שני
שמות דקתני גרושה ואלמנה קאמר ומיהו
על כל אחר לוקה שתיים משום לא יקח
ומשום לא יחלל: אלא על אחת. על שם
גרושה הוא חייב על כל חייבים התלוים בה
אכל על חלוצה לא דחלוצה לאו
דאורייתא אלא דרבנן: קידוש. כ"ג או בהן
הדיוט אחת מן הפסולות האמורות בענין:
לא יקח. קידושין משמע שנה הקונים
אותה: בעל לוקה. בעל אחר קידושין לוקה
שתיים לא בעל אינו לוקה אפי' אחת: ומוזר
אפי'. אע"ג דמתניב מלקות אקדושין
באיסור כהונה קא הוא דכל חד וחד לאו
באנפי נפשיה ולא תלה הכתוב את זה בזה
כפירוש אכל ישראל המקחיר גרושתו
משבשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה
אע"ג דכתיב לא יוכל לשוב לקחתה ודחינו
אוקרה שלא יקדשנה מודה הוא דאינו
לוקה עד שיבעל דבהדיא תלה רחמנא
קידושין בביאה: לקחתה להיות לו
לאשה. דכין דקחה הוא קידושין להיות
לו לאשה אישית שן ביאה קאמר: ומוזר
רבא. אע"ג דבעי באיסור כהונה תרמי
דוקא ביאה אחר קידושין הוא דבעי
דאקדושין לחודיהו לא לקי: אכל בעל
ולא קידוש. מודה הוא שהבעלה אינה
תלויה בקידושין ולא יחלל אמר רחמנא
והרי חילל: ושניהם מוידם במחור
גרושתו. אע"פ שלדברי שניהם בהן
בפסולה לו לוקה על ביאה בלא קידושין
מוידם הם בישראל המקחיר גרושתו
משבשאת שאם בעל ולא קידוש שאינו
לוקה: ח"ג דרך ליקוחין אסרה תורה. על

הביאה לא פרט לאו אלא על ידי ליקוחין דלא יוכל לשוב לקחתה כתיב: בתו פסולה. בדאמין לעיל דף ט"ז. מקיש זרעו לו מה הוא מחלל זרעו אף בנו מחלל זרעו:
יצירתו בעבירה. שנתעברה אמו באיסור אכל עובד כוכבים בעובדת כוכבים אין עיבורו באיסור: שכן ביאתו בעבירה. באלמנה זו לפיכך בת הנולדת מתוך פסולה
לכהונה שדרי יצירתה בעבירה ואמר בגר שנקא ישראלית שביאתו בהיתר: חלל יוכיח. שנקא ישראלית שאין ביאתו בעבירה: שאינן ברוך הקהל. שולחן משיב
קהל שנה יצירתו בעבירה וזה ביאתו בעבירה: אף אני אביא גר שאינו ברוך קהל. שבא מטפה פסולה: מצרי ראשון. שנקא מצרית ראשונה שאין יצירתו בעבירה
ולא ביאתו בעבירה ובתו פסולה דקא שניה היא ורחמנא אמר דור שלישי: שאינן ברוך קהל. שנה יצירתו בעבירה וזה אינו ראוי לבא בקהל וגר אינו ברוך קהל
שבא מטפה פסולה: פוסלן בביאתו. את אשה מן הכהונה כדתנא לעיל בפירקין דף ט"ז: בן ט' שנים ויום א' גר עמוני ומואבי כו' תאמר בגר שאינו פוסל בביאתו:
מהאי דינא. מה חלל שבא מטפה פסולה כ"ש כו' רש"א כו'. הרי ארבע מחלוקת בדבר לר"י בת גר וזכר פסולה ואפי' נשא ישראלית
לר' אליעזר אי איבא עד אחר ישראל מכשיר ומיהו גר וגזירת בתו פסולה לר' יוסי אפי' גר שנקא גזירת בתו פסולה והייתה חורתה וזריתה בקדושה בעי ור' שמעון
אפי' גזירת עצמו מכשיר ובלבד שלא תהא ראויה לביאה בגיטתה דתיפוק לה מכלל זונה: ותר' פירקם היה פנייהם. בין יהודאים למלכות מרן שנאמר להם המקרא
הזה: כל זרע. כלומר כל עיקר הקרי וזרע היינו מן האב לאפוקי בת גר וזכר: מקצת זרע. אפי' זרע כחוש בגון מן האם גר שנקא ישראלית: מי שזנעו בישראל.
שתתה חורתה בקדושה: מי שזנעו בתוליה בישראל. שצנחו וגמרו בתוליה משבאה לכלל ישראל דחינו כשנעשית בת שלש גמרו בתוליה לביאה שאם תבעל
מכאן ואילך אינן חוזרין אכל קודם שלש כל שעה הם חוזרין וצומחים ובאין וזכי דריש לקרא בתולות מנזרע בית ישראל בתוליה: שלה יהו מנזרע גידוליה ויהיה:
האי

כ"ט דרך ליקוחין אסרה תורה. פי' דלא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה
כתיב ח"ג כקונט' ול"ג דרך הנה אסרה תורה לפי דמהאי קרא דהנה
מפיק לעיל דבעי ביאה להתניב דמחזיר גרושתו והשתא הנה מפיק מינה
שאין חייב במחזיר גרושתו אלא א"כ קידוש ושקא י"ל דיוכל לגרוס דרך הנה
אסרה תורה לפי דלעיל דריש ליה
מלאשה דמשמע דרך של אישות דהיינו
ביאה וזכא דריש מלוהיות דמשמע הנה
שנה קידושין: ורבי' יהודה גר נמי פוסל
בביאתו ומייתי לה כמה הצד. דחלל
ומצרי ראשון וא"ת לר' יוסי אמאי מכשיר
במתני' בת גר הנה לן למיפסל כמה הצד
שבהן דחלל ומצרי כמה רבי יהודה רצ"ל
דקסבר רבי יוסי אין זו הצד השנה למיפסל
מציניהו פסול לבת גר שדרי בת חלל אינה
פסולה לקהל ישראל ובת מצרי ראשון
פסולה לבא בקהל ולא שייך למימר הצד
השנה שבהן שאינן ברוב הקהל ובתו
פסולה כיון שאין פסול בגנות שנה ועוד
דוחק הוא לומר ולפרש שאינן ברוב קהל
היינו שבאחר מהם יש צד עבירה ובאחרת
הוא פסול לבא בקהל דאין סברא לומר
כן דקא אינן שוין:

[במה הצד בהאי דינא. קשיא לר"י
דקא לא שייך פסול ביאה גבי
מצרי אלא כשנקא בת ישראל דאי
במצרית כבר היא פסולה ואינן למיפסר
מה להצד השנה שבהן שכן יש בהן צד
עבירה דלעיל כו' ת"י

האי

ליקוחין אסרה תורה: רבי יהודה אומר בת גר זכר כבת חלל: תנא רבי יהודה אומר בת גר
זכר כבת חלל זכר והדין נותן מה חלל שבא מטפה כשרה בתו פסולה גר שבא מטפה פסולה
אינו דין שבתו פסולה מה לחלל שכן יצירתו בעבירה בהן גדול באלמנה יוכיח שאין יצירתו
בעבירה בתו פסולה מה לכהן גדול באלמנה שכן ביאתו בעבירה חלל יוכיח וחור הדיוט לא ראי
זה כראי זה הצד השנה שבהן שאינן ברוב הקהל אף אני אביא את הגר שאינו ברוב הקהל
ובתו פסולה מה להצד השנה שבהן שכן יש בהם צד עבירה לא תימא בהן גדול באלמנה יוכיח
אלא אימא מצרי ראשון יוכיח מה למצרי ראשון שכן אינו ראוי לבא בקהל חלל יוכיח וחור
הדין לא ראי זה כראי זה הצד השנה שבהן שאינן ברוב קהל ובתו פסולה אף אני אביא את
הגר שאינו ברוב קהל ובתו פסולה מה להצד השנה שבהן שכן פוסלים בביאתם ורבי' יהודה
גר נמי פוסל בביאתו ומייתי לה כמה הצד מהאי דינא: ר' אליעזר בן יעקב אומר גר: תנא רבי
שמעון בן יוחי אומר גזירת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשרה לכהונה שנאמר וכל הטף
בנשים החיו לכם והלא פינחם היה עמהם ורבנן החיו לכם לעבדים ולשפחות וכו' מן מקרא אחד
דרש' אלמנה וגרושה לא יקחו להם לגשים כי אם בתולות מנזרע בית ישראל רבי יהודה סבר
עד דאית כל זרע מישראל רבי אליעזר בן יעקב סבר מנזרע ואפילו מקצת זרע רבי יוסי סבר מי
שזנעו בישראל רבי שמעון בן יוחי סבר מי שזנעו בתוליה בישראל אמר ליה רב נחמן לרבא

האי

פירוש. פרק רביעי - עשרה יוחסין דף עז עמוד ב - מתוך מהדורת טובי'ס

רש"י

האי קרא רישא ב"ג. דכתיב אלמנה וגרושה לא יקחו פי אם בתולות וקא
 ליתיה אלא ב"ג: וסיפא בכתן חריוט. דקאמר בתולות מנרע בית ישראל
 והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו וקס"ד דה"ק שהיא אלמנה ממיתוס
 הראוי להשיא לכהונה כדדרוש ליה רבי יהודה לקמן מן המשיאים לכהונה
 ואלמנה שתהא מותרת לכהן לא משבחת
 לה אלא כהן הדיוט והכי מפיסק קרא
 ממילא: וכתב קרא הכי. בתמיה דלא
 פריש ביה בהדיא דבגבא אחרתא בעי
 לאשתענוי: ושמואל שוכב בהיכל ה'.
 וקא מילתא משמע ועל כרחיך מפיסקין
 ליה ושמואל שוכב במקומו בבית משמר
 הלויים שהיו שומרים את הבית וכן תרגם
 יונתן בעזרת ליקא והיכל אחר קאי
 שהמנוחה היתה בהיכל משכן שילה: מכהן
 אין. אם היתה אלמנה כהן תיקרא לכהן
 אלמנה ישראל לא בתמיה הרי לא הותר
 כהן הדיוט על אלמנה: משאר כהנים
 יקחו. לפרושי אתא דבכתה דהיוט קאי והכי
 קאמר והאלמנה אשר תהיה אלמנה אפילו
 משראל משאר כהנים שאינו כהן גדול
 יקחו אותם: מן הפשיאין לכהונה. אלמנה
 אדם שראוי להשיא בתו לכהונה יקחו
 למעט אלמנה גר ורבי יהודה לעמיה
 דאמר לעיל דאירי יחזקאל אסמכתא בבת
 גר זכר דכתיב מנרע בית ישראל כל זרע
 בהיא קרא אורי לן אסמכתא דפוסל אפילו
 בביתא: וכל שאי אתה נושא בתו. כגון
 גר שפירשתי לך כבר אי אתה נושא
 אלמנה: סילבול. מעלה: נשיא. בת גר
 וגזירת אין מוציאין מיד: מתני' ממוז
 הוא. שולד לו מחייבי בריהות: אינו
 נאמן. דקדוב הוא אפילו ואינו כשר להעיד
 עליו: ואפילו שניהם. האב והאם אומרים
 על עובר שבמעינה ממוז הוא שאינו מן
 הבצל אלא מאיש אחר אינו נאמן
 ובגמרא פריך מאי אפי' מאי רבנא דסיפא
 מדרשא: רבי יהודה אומר נאמן. ארישא
 נמי פליג בגמרא ליקו טעמא: גמ' לא
 מבעיא איהו. האב דלא קים ליה אם ממנו
 נתעברה או מאחר: לא מהימנא. דלא
 מפסל אלא בעדות גמורה: ולא מבעיא
 היכא דאית ליה חזקה דכשרות. כגון
 רישא שבבר יצא לאורי העולם ועד הנה
 החזק בחזקת כשר: אינו נאמן. אפסולא
 קיימי אצל לענן כבוד לא פליג: בגמרא
 הברא. קרא לכבוד הוא דאיתא ובגון שבא
 ממדינת חם ולא החזק לנו בכבוד אלא
 על פי אביו ופרכין למאי הלכתא אשמעין
 קרא דאביו נאמן עליו לטול פי שנים
 פשיטא דנאמן ל"ל קרא: מנז דאי בעי
 למיתב ליה. כולדו כנסי יחיד ליה מחזקין
 נמי למיתבניהו ניהלה בדיבור בתורת
 בבורה: לאחר מיכן. לאחר שאמר לפניו
 שניהם

האי קרא רישא ב"ג. פירוש דכתיב אלמנה לא יקחו וסיפא בכתן הדיוט
 דכתיב מנרע בית ישראל ודרשין שנוקע בתוליה ומיירי בכל כהנים וקשה
 דמ"מ מנרע ישראל קאי נמי ל"ג כמו לכהן הדיוט ונראה לפרש רישא ב"ג
 דכתיב אלמנה וגרושה לא יקחו פי אם בתולות וקא ליתא אלא ב"ג סיפא
 דקרא דכתיב והאלמנה אשר תהיה
 אלמנה מכהן יקחו והיינו כהן הדיוט
 דוקא: לא יצרכא בנכסים דנפלו ליה
 כשהוא גוסס. ופי' בקונטרס דאי לא
 דהימניה קרא לאב להכירו משום מנז דאי
 בעי מיתב ליה מי לא יחבי ליה לא קא
 וכה בהו דאפי' ר"מ דאמר אדם מקנה
 דבר שלא בא לעולם מודה באומר נכסים
 שבוואו לי כשאנייה גוסס נתנים לך דלא
 אומר כלום הואיל ובשעה שבאים לידו
 לאו בר מתנה הוא דקסבר מתנה דגוסס
 לא מתנה: אכל היכא דבא משעם בכורה
 מנהיגא ולהכי נקט כשהוא גוסס ולא נקט
 בנכסים שנפלו לאחר מיתה דקא ודאי
 אפי' בתורת בכורה לא מתני ליה דיבוריה
 דאין הכבוד נוטל בראי בבמהחוק והיינו
 ראוי דכשמת עדיין לא היה מוחזק בן
 אכל ראויין לבא לו ורחמנא אומר בכל
 אשר ימצא לו משמע מתוך פירוש
 דתניה דגוסס איהו כלום וכמו כן יש
 מדקדקין דגוסס שרמן לכתוב גט לאשתו
 אין בתוכן דגוסס אין משעו כלום וקשה
 דבמסכת שמחות (פ"א) אמרין דגוסס הרי
 הוא כחי לכל דבריו נדר נדר והקדשו
 הקדש ומיהו הדין יש לחדות דהתם היינו
 דוקא בגדר והקדש דאמירתו לגבוה
 כמסירתו להדיוט אכל בעלמא לא ומי'
 קשה דאמר' ב' מי שפחחו (ישן דף ט)
 שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר
 כתבו ותנו גט לאשתי יכתבו ויתנו ואין לך
 גוסס גדול מזה שבודאי ימות ובפרק כל
 הגט (ס"ד דף כח) נמי אמרין דמביא גט
 ממדינת חם והניחו זקן או חולה נותנו
 בחזקת שהוא קיים ודייק בגמרא אומר
 רבא לא שנו אלא שהניחו בחזקת שהוא
 חולה אכל הניחו בחזקת שהוא גוסס לא
 יתנו דחיישין שמא מת משמע קא אי
 ידעין בודאי שעדיין הוא גוסס נותנו
 בחזקת שהוא קיים ודאי גט אלמא דגוסס
 כל דבריו קיימין לכן ל"ל דודאי גוסס
 דבריו קיימין והכא גבי מתנה היינו טעמא
 דמתנתו איהו כלום משום דמסתמא גוסס
 אינו יכול לדבר אכל אם היה מדרב
 פשיטא דדבריו קיימין וקא דנקט גוסס ולא
 נקט חולה שששתתק משום דמסתמא
 יתרפא ואז יקדו להקנות אכל גוסס
 אין רגילות שיתרפא וחוליה נמי שששתתק
 ותרפין בראשו דבריו קיימין.
 קידשה
 כבוד הוא נפלו לו והוא רוצה לילך לדרך רחוקה ומעיד עליו שאם יפלו נכסים של אב או אחד ממורישים לפניו בחייו יטול זה בן חלק בכורה דלכך אי לאו דאשמעין
 קרא ליכא מיהו דאי בעי למיתבניהו דהשתא לא מצי יחיד דאין אדם מקנה דשל"ל והשתא שקיל להו בתורת ירושה: כשהוא גוסס. לאחר שהעיד כך אהני ליה
 שאם יפלו לו נכסים כשהוא גוסס שייטול זה בן חלק בכורה ואי לאו דהימניה קרא לאב להכירו משום מנז לא נזה כהן דמורה רבי מאיר באומר נכסים שבוואו לי
 כשאנייה גוסס נתנים לך שלא אומר כלום הואיל ובשעה שבאים לעולם לאו בר מתנה הוא ולהכי נקט כשהוא גוסס ולא נקט לאחר מיתה דהנהו אפי' בתורת בכורה
 לא מתני ליה דיבוריה דאין הכבוד נוטל בראי בבמהחוק והיינו ראוי דכשמת עדיין לא היה מוחזק בן אכל ראויין לבא לו ורחמנא אומר נכסים שבוואו לי כשאנייה גוסס נתנים לך
 מתני' אם שלו קדמו קידושו קידושין ואם אינו ידוע. אין ידוע איהו קדם:

קידושין דף עז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) פז

נאמנים. שואלת הגמרא: מאי ואפילו שנייהם מודים, מה החדוש בדין זה
שנאמרה בו לשון 'אפילו', והרי כמו שהתבאר ברישא שהאב אינו נאמן,
מסתבר שהוא הדין באם. משיבה הגמרא: לא מיפיעא קאמר – התנא
שנה תחילה את הדין הפשוט ואחריו את הדין המחודש, כלומר, לא
מיפיעא – לא נצרך לומר שא"ה – האב אינו נאמן, משום דלא קים ליה –
אינו יכול לדעת בוודאות שאשתו התעברה מאחר, אלא אפילו איהי –
האם דקים לה – שהיא יכולה לדעת זאת בוודאות, לא מהימנא – אינה
נאמנת לפסול את בנה. ועוד התחדש בדין השני של המשנה, ולא מיפיעא
היבא דאית ליה – במקום שיש לולד חזקה דבשרות, שכבר נולד והחזק
כבשר, דלא מהימנא לפסול, וכמבואר ברישא, אלא אפילו כשמעידים על
עובר נמי, אף דלית ליה לעובר חזקה דבשרות, שהרי עדיין לא נולד,
מכל מקום לא מהימנא לומר שהוא ממזר:
שנינו במשנה, רבי יהודה אומר אומרים נאמנים:
הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: בדתניא, נאמר (דברים כא ז) בפרשת
ירושת בכור, כי את הבכור השנואה יביר לתת לו פי שנים, וכיון שתיבת
'יביר' מיותרת, יש לדרוש שהכוונה שהאב 'בירנו לאחרים' – יגלה ויכיר
את בנו לבית דין שאינם מכירים אותו, כמאן אמר רבי יהודה, שנאמן אדם
לומר על אחד מבניו זה בני הבכור, ויטול פי שנים בירשותו. וכן
שנאמן אדם לומר זה בני בכור, כן נאמן אדם כח לומר על בנו זה
כן גרושה, והרי הוא חלל ופסול לכהונה, וכן נאמן לומר זה בן חלוצה,
והוא חלל מדרבנן. ונחמדים אומרים, אינו נאמן לומר על בנו שהוא בן
גרושה או בן חלוצה. מקשה הגמרא, אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא,
בשלמא לרבי יהודה, היינו דכתיב 'יביר', ללמד שאדם נאמן לומר על
בנו שהוא חלל, אלא לרבנן הוסיפו דכתיב 'יביר', קשה למה לי.
מתרצת הגמרא, שחכמים דורשים מ'יביר' שנאמן האב לענין בכור באופן
שצריך הבירא – שצריך הבכור שיכירוהו לאחרים, כגון שבא ממדינת הים
ולא היה מחזק בכבור, ובוה מודים חכמים שנאמן האב לומר שהוא בכור.
מבררת הגמרא: למאי הלכתא – לגבי איזו הלכה הוצרכה התורה להאמין
לאב מי הבכור. אם לענין לתת לו פי שנים בירשותו, פשיטא, למה לי
קרא, והרי מנן – מתוך דא' פני מיתקבא ליה מתנה – שאם ירצה האב
לתת לו אפילו את כל נכסיו במתנה, מי לא יתקי ליה – וכי לא יוכל לתת
לו, וממילא הוא נאמן אף לומר שהוא בכור, ויטול פי שנים בירשותו.
משיבה הגמרא: הלימוד מ'יביר' הוא בנכסים שנפסלו בירושא לאב לאחר
מיתן – לאחר שהעיד שכן זה בכור, וכיון שבשעת הכרת הבכור לא היו
ברשותו, לא היה יכול להקנותם לו, וממילא אין לו 'מיגו', והוצרכה התורה
לחדש שהוא נאמן.

משנה

משנה זו עוסקת באדם ששלח שליח לקדש את בתו, או אשה ששלחה
שליח לקבל עבורה קידושין, ולבסוף שניהם קידשו, איזה קידושין חלים:
מי שתנן רשות לשלוח לקדש את בתו, וקידשה השליח לפלוני, והלך
אף הוא – האב וקדשה לאדם אחר. אם הקידושין שלו – של האב קדמו
לקידושי השליח, קידושיו של האב קידושין, וקידושי השליח אינם חלים.
ואם הקידושין של שליחו קדמו לקידושי האב, קדושיו של השליח
קידושין, וקידושי האב אינם חלים, שהרי היא כבר מקודשת. ואם אינו
ידוע מי

האי קרא – פסוק זה שביחזקאל, יש בו תמיהה. הרישא של הפסוק 'לא
יקחו להם לנשים כי אם בתולה וגו', מדבר בכהן גדול המותר רק בבתולה,
וסיפא שאומר 'והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו' מדבר בכהן
הדיוט שמוותר באלמנה, והאם הפסוק נחלק באמצעו לדבר בכהן הדיוט
שלא דיבר עליו עד עתה. אמר ליה אין – אכן כן, סוף הפסוק מדבר בכהן
הדיוט.
שואל רב נחמן את רבא: וכתב קרא הכי בלא לפרש שמעתה מדברים
בענין אחר. אמר ליה אין – אכן כן, שהרי מצאנו דכתיב אצל שמואל
הנביא (שמואל א' ג) 'וגר אלהים מרים יבנה ושמואל שבב פהיכל ה',
ויש לתמוה, וכי שמואל אכן היה שוכב שם, והלא שנינו בסנהדרין (קא):
שאינו ישיבה מותרת בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. אלא יש לחלק
את הפסוק לשנים 'גר אלהים מרים יבנה פהיכל ה' ששם עומדת המנוחה,
ושמואל שוכב במקומו בבית משמר הלויים, ואם כך, הרי שמצאנו שדרך
המקראות לחלק אף שלא מפורש הדבר בפסוק.
שואלת הגמרא עוד על הפסוק ביחזקאל: נאמר בפסוק (יחזקאל מד כב)
'והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו', וכי רק אלמנה שהתאלמנה
מכהן אין – אכן הותרה לו, ואלמנה מישראל לא הותרה לו, הרי לא הוזכר
כהן הדיוט כלל על האלמנה. עונה הגמרא: הכי קאמר, 'מכהן יקחו' – מי
שהוא משאר כהנים דהיינו שאינו כהן גדול, יקחו אותו לנשים. וכך פירש
הפסוק 'והאלמנה אשר תהיה אלמנה אפילו היא מישראל, מכהן יקחו' –
כל שהוא משאר כהנים שאינו כהן גדול יקחנה.
מביאה הגמרא ברייתא שכך מפרשת הפסוק: תניא נמי הכי 'מכהן יקחו',
מי שהם משאר כהנים יקחו את האלמנה.
מביאה הברייתא פירוש נוסף בפסוק: רבי יהודה אומר פירוש הפסוק כך
הוא. אלמנת אדם שהיה אותו בעל מן הראוי להיות משאיים את בתו
לכהונה אותה יקחו להם לאשה. והפסוק בא למעט אלמנת גר שאין משיא
את בתו לכהונה, שאלמנתו אף היא אסורה לכהן.
מבארת הגמרא: שרבי יהודה שביאר כך את הפסוק, הולך לפיעמיה –
לשיטתו דאמר במשנה (לעיל עז). שבת גר זכר בבת חלל זכר, ולמד זאת
ממה שאמר יחזקאל (שם) 'מזרע בית ישראל' ודורש רב יהודה שיהיה כל
זרע מישראל, ולכן הוא מפרש שאותו הפסוק ביחזקאל ממשיך להורות
שכמו כן פוסל הגר את האשה בביאתו, ולכן אלמנתו אסורה לכהנים משום
שכל שאמה – הכהן נושא את בתו, אמה נושא – רשאי לשאת את
אלמנתו, וכל שאי אמה נושא בתו, וזה הוא הגר שפירשתי לך קודם, אי
אמה נושא אלמנתו שנפסלה מן הכהונה.
שנינו במשנה, רבי יוחנן אומר אף גר שנשא נזירה בתו כשירה לכהונה:
אמר רב המנונא משמיה דעולא הלכה ברבי יוחנן שבת הגר והגירות
כשירה לכהונה. וכן אמר רבה בר בר חנה הלכה ברבי יוחנן. ומיזם
שחרב בית המקדש נהגו כהנים סילסול – שבח ומעלה בעצמן לנהוג
כשיטת ברבי אליעזר בן יעקב ולשאת רק גירות שאביה או אמה מישראל.
אמר רב נחמן אומר לי הונא, אם בא הכהן ליפלה איזו גירות יקח, מורים
לו ברבי אליעזר בן יעקב. אבל אם נשא כבר בת גר וגירות, אין מוציאים
אותה ממנו, משום שהעיקר ברבי יוחנן.
משנתנו דנה בנאמנות האב והאם להעיד על בנם שהוא ממזר.

משנה

אדם האומר 'בני זה ממזר' כיון שנולד מאשה האסורה עלי באיסור כרת,
אינו נאמן, כיון שהוא קרוב לבנו ופסול להעיד עליו. ואפילו שניהם – האב
והאם מורים על העובר שבעמיה של האם שממנו הוא, כיון שלא
נתעברה מבעלה אלא מאיש זה, אינם נאמנים. רבי יהודה אומר, בשני
האופנים הנוכחים במשנה נאמנים – האב נאמן לומר שבנו ממזר:

גמרא

שנינו במשנה: 'אפילו שניהם מודים על העובר שבמעיה ממזר הוא, אינם

ואם תרצה להינשא לאחר, שְׁנִיָּהּ – שני המקדשים נותנים לה גִּט. ואם שניהם רצו, אֶחָד נותן לה גִּט, ואֶחָד בֹּנֵם – נושא אותה. וכן האשה גדולה, שְׁנִיָּתָה רְשׁוּת לְשִׁלּוּחָהּ לְקַדְשָׁהּ – לקבל עבורה קידושין, וקידשה השליח לאדם פלוני, וְהִלָּכָה וְקִדְּשָׁה אֶת עַצְמָהּ לאדם אחר. אם הקידושין שָׁלָה קָדְמוֹ לקידושי שלוחה, קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין, וקידושי השליח אינם חלים. ואם הקידושין שָׁל שְׁלּוּחָהּ קָדְמוֹ לקידושיה, קִדּוּשִׁין שֶׁל הַשְּׁלִיחַ קִדּוּשִׁין, והקידושין שלה אינם חלים. ואם אִינִי וְיָדְעִין מי קידש ראשון, היא בספק למי נתקדשה, ואם תרצה להינשא לאחר, שְׁנִיָּהּ – שני המקדשים נותנים לה גִּט. ואם שניהם רצו, אֶחָד נותן לה גִּט, ואֶחָד בֹּנֵם – נושא אותה.

גמרא

הגמרא מבארת שיש חידוש בשני המקרים המובאים במשנה: וצִרְיָא, שבכל אחד מהם יש חידוש. דְּאִי אֲשָׁמְעִין גַּבֵּי דִידָהּ – שאם המשנה היתה משמיעה לנו רק לגבי האב, היינו אומרים שדווקא אצלו חלו קידושי אב קדמו, כי הוא מתכוין לבטל את השליחות, מִשּׁוּם דְּנִבְרָא – שאיש קים ליה – בקי בִּיּוֹחֲסִין, ולכן כשקידשה ודאי מצא חתן מיוחס ורוצה שהשליחות תתבטל. אֲבָל אִיתְתָּא – אשה דְּלֹא קִים לָהּ – שאינה בקיאה בִּיּוֹחֲסִין, אִימָא – היינו אומרים שֶׁלֹא נִיְהוּ – יהיו קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין, כיון שלא ביטלה את השליחות, שחששה שמא יקדשה למיוחס יותר. וְאִי אֲשָׁמְעִין גַּבֵּי דִידָהּ – ואם היתה המשנה משמיעה לנו רק לגבי האשה, היינו אומרים שדווקא שם חלו קידושיה אב קדמו, מִשּׁוּם דְּאִיתְתָּא דִּיִּקָּא – אשה מדייקת ביוחס ורק לאור מכן מִיִּסְבָּכָא – נשאת, וביטלה את השליחות. אֲבָל אִיהוּ – האב, אִימָא – היינו אומרים שֶׁלֹא אִיבָּת לִיהּ אִם בְּתוּ תִּינְשָׁא לאדם פחות מיוחס, והוא סומך על קידושי השליח. ולכן צִרְיָא – הוצרכה המשנה להשמיענו את שני המקרים.

הגמרא דנה באופן שאב קידש את בתו הנערה ואף היא קידשה את עצמה, ובעת היא גדולה. ומתוך כך עוברת לענייני חזקות: אִיתְמַר, בת שקִדְּשָׁה אִבְתָּהּ לאדם פלוני בְּדִרְךָ, ובאותו יום קִדְּשָׁה הַבַּת אֶת עַצְמָהּ בְּעִיר לאדם אחר, וְכִשְׁבִּדְקָה מִצֵּא שְׁתָּרִי הִיא בּוֹנֵרָה, ויכולה לקדש את עצמה, ולאב אין כח לקדשה לאף אדם. ויש להסתפק האם בגרה קודם קידושי אביה, ולא היה לו כח לקדשה, או שבגרה אחר קידושיה, וקידושי חלו, וממילא קידושיה חלו חלו. רַב אָמַר, קידושיה חלו כיון שְׁתָּרִי כַּעַת הִיא בּוֹנֵרָה לְפָנֶיהָ, ויש חזק דהשתא שכבר כשקידשה אביה היתה בגרה. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, שלא הולכים אחר חזקה דהשתא, וכיון שיש ספק מתי בגרה, תִּיְשָׁיִן – חוששים לקִדּוּשֵׁי שְׁנִיָּהּ.

הגמרא מבררת באיזה אופן נחלקו רב ושמואל. שואלת הגמרא: אִימָת – בת כמה היתה הבת כשאביה קידשה וגם היא קידשה את עצמה. אִילִימָא – אם נאמר שמדובר בַּתּוֹךְ שִׁשָּׁה החדשים שבין הנערות לבגרות ומייב שנים ויום אחד עד י"ב ומחצה, קֵשָׁה, בְּהָא נִימָא רַב – וכי באופן כזה יאמר רב הרי הִיא בּוֹנֵרָה לְפָנֶיהָ וחלו קידושיה, הלא יש ספק שמא הִשְׁתָּא הוּא בְּנִיָּתָה – כעת בגרה, וכשקידשה אביה היתה נערה. אֱלָא צִרִיךְ לוֹמַר שהקידושין היו לִאֲחֵר שעברו שִׁשָּׁה חדשים מהנערות. אך יקשה, בְּהָא נִימָא שְׁמוּאֵל – וכי באופן זה יאמר שמואל שחִיּוּשִׁין לְקִדּוּשֵׁי שְׁנִיָּהּ, והֵא אָמַר שְׁמוּאֵל שֶׁאִין בֵּין נְעוּרֹת לְבִגְרוּת אֱלָא שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּלִבָּהּ, ומדוע חוששים לקידושי שניהם מספק. משיבה הגמרא: לֹא צִרְיָא להעמיד מחלוקתם באופנים אלו, אלא באופן דְּקִדְּשִׁי בְּהֵוָה יוֹמָא דְּמִשְׁלִים שִׁשָּׁה – שאביה קידשה ביום שבו נגמרו ששה חדשים של נערות, ובאותו יום היא בחזקת שתביא סימני בגרות. ובוה נחלקו, רַב אָמַר, כיון שכעת הרי הִיא בּוֹנֵרָה לְפָנֶיהָ, יש חזקה דְּמִתְהַשְׁתָּא – שכמו שעבשו היא בּוֹנֵרָה, בְּצִפְרָא נָמִי – גם בבוקר היתה בּוֹנֵרָה, שהרי ביום זה יש חזקה שתביא סימני בגרות, וחלו קידושיה ולא קידושי האב, שהרי כבר בבוקר יצאה מרשותו. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, לא הולכים אחר חזקה דהשתא, ויש ספק שמא הִשְׁתָּא הוּא דְּאִיִּיתִי – עבשו הביאה בִּסְמָנִים, ובבוקר עדיין היתה נערה, ומספק חוששים לקידושי שניהם.

הגמרא מקשה על שמואל: וְלִשְׁמוּאֵל, מֵאִי שָׁנָא – מה שונה דין זה מְמָקְתָּה. דִּתְנִין, מְקַנָּה שהיה בחזקת כשר, שְׁמָמְדָּה וְנִמְצָא חֶסֶר מארבעים סאה, ואינו מטהר. כָּל מְהֻרָּת שֶׁנֶּעְשׂוּ עַל גִּבּוֹ – תרומות וקדשים שנגעו בכלים או בבני האדם שטבלו בו לְמַפְרָע, בזמן שאינו יודעים האם היה כשר או

שכבר נחסר, בֵּין אם המקוה נמצא בְּרִשּׁוֹת תִּיחִיר, שספק טומאה שם טמא, וְכֵין אם הוא נמצא בְּרִשּׁוֹת הֶרְבִּים, שספק טומאה שם טהור, הטהרות מְטָאוֹת, משום שהולכים אחר חזקה דהשתא שעבשו המקוה חסר, ואנו תולים שכל מה שנטבל בו נטבל במקוה חסר. וקשה, מדוע שמואל אינו הולך אחר חזקה דהשתא, שכיון שעתה היא בוגרת גם בבוקר היתה בוגרת. מתרצת הגמרא: שְׁאִינִי הָתֵם – שונה הדין לגבי מקוה, משום דְּאִיבָא לְמִימַר – אפשר לומר שהטעם שהכלים טמאים הוא משום שהולכים אחר חזקה מעיקרא של הכלי או האדם הטובל, ואומרים הַעֲמֵד מְטָא עַל חֻזְקָתָהּ שהיה טמא קודם הטבילה, וְאִימַר – ונאמר שלא מְטָא כְדִין, דוחה הגמרא: אֲדִרְבָּהּ יֵשׁ לוֹמַר להיפך, הַעֲמֵד מְקַנָּה עַל חֻזְקָתָהּ שהיה כשר, וְאִימַר – ונאמר שלא היה חֶסֶר בשעה שטבלו בו. מיישבת הגמרא: אין לומר כן משום שְׁתָּרִי כַּעַת המקוה חֶסֶר לְפָנֶיהָ, ויש לומר שכמו שהוא חסר עכשיו כך היה חסר כשטבלו בו. שואלת הגמרא: הָכָא נָמִי – גם בסוגייתנו הרי עבשו הבת בּוֹנֵרָה לְפָנֶיהָ, ואם כן נאמר שכן היתה גם בשעת קידושי אביה. משיבה הגמרא: בסוגייתנו יש לומר שאולי הִשְׁתָּא הוּא דְּבִנְיָתָה – רק עתה בגרה. אלא שמיד מקשה הגמרא: הָתֵם נָמִי – גם במקוה, יש לומר הִשְׁתָּא הוּא דְּחֶסֶר – שנחסר רק משעת המדידה, ואף על פי כן כל טהרות שנעשו על גבי טמאות למפרע, ומוכח שהולכים אחר חזקה דהשתא. ואם כן, גם בסוגייתנו נלך אחר חזקה דהשתא, וקידושי האב לא חלו, ומדוע שמואל מסתפק בזה.

מתרצת הגמרא: הָתֵם – לגבי מקוה יש תִּרְתִּי לְרִיעוּתָא – שתי סיבות לערער את הטהרה, האחת, חזקה מעיקרא של הכלים שהיו טמאים, והשנייה, חזקה דהשתא על המקוה שהרי חסר לפניך, ומשום כך אומרים שהכלים נטבלו במקוה חסר. אבל הָכָא – לגבי בוגרת יש רק תִּרְתִּי לְרִיעוּתָא – סיבה אחת לערער את קידושי האב, והיינו חזקה דהשתא שהבת בוגרת לפנינו.

הגמרא מוסיפה להקשות על שמואל: וְלִשְׁמוּאֵל, מֵאִי שָׁנָא – מה שונה דין זה מְמָקְתָּה. בענין אדם שנוהג לייחד חבית שממנה הוא מפרש תרומה על שאר החביות, וְהִיא בּוֹדֵק תְּמִיד אֶת הַחֲבִית שייחד אם לא החמיצה, כדי שיוכל לְהַפְרִישׁ עָלֶיהָ תְּרוּמָה, וְהוֹלֵךְ – וסומך עליה בהפירושו, שהרי אם החמיצה אין להפריש ממנה על יין, שחומץ ויין שני מינים הם. וְאִתְרַבְּךָ בְּדִק שׁוֹב, וְנִמְצְאוּ החבית חוֹמֵץ, ואין אנו יודעים מתי נעשית חומץ, ומה דינם של התרומות שנתרמו מהבדיקה הקודמת. כָּל שְׁלִשָּׁה יָמִים אחר שבדק, החבית בחזקת נְדָאָה שהיא יין, ותרומתו חלה, וּמִיָּין וְאִילָף – אחר שלשה ימים, הרי זה תרומת סָפֵק, ויחזור ויתרם. הגמרא מקשה על הברייתא, ומתוך כך מקשה על שמואל: וּמִיָּין חֲבִית אֲמָקְנָה – והקשינו מדין החבית לדין המקוה, מֵאִי שָׁנָא דְּהָכָא – במה שונה דין המקוה שאומרים שְׁנָאָה נחסר מיד לאחר שנבדק, וְמֵאִי שָׁנָא דְּהָכָא – ובמה שונה דין החבית שאחר שלשה ימים מהבדיקה היא רק סָפֵק, וְאִמַר רַב הֲנִינָא מְסוּרָא לתרץ קרישה זו, מֵאֵין תָּנָא – כאיזה תנא הברייתא לגבי חֲבִית, רַבִּי שְׁמַעוֹן הוּא, דְּנָבִי מְקַנָּה נָמִי סָפִיקָא מִשּׁוּם – שסובר שגם הדין במקוה הוא מספק, ובאמת דינם שוה. דְּתִנְיָא לגבי מקוה, שְׁכָל מְהֻרָּת שֶׁנֶּעְשׂוּ עַל גִּבּוֹ לְמַפְרָע, בֵּין אם המקוה בְּרִשּׁוֹת תִּיחִיר וְכֵין אם הוא בְּרִשּׁוֹת הֶרְבִּים, כולן ודאי מְטָאוֹת. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, שאין המקוה פסול למפרע בודאי אלא מספק, ולכן אם הוא בְּרִשּׁוֹת הֶרְבִּים, הטהרות שנעשו על גביו מְהֻרָּת, כדין ספק טומאה ברשות הרבים. ואם הוא בְּרִשּׁוֹת תִּיחִיר, תולין – הדבר עומד בספק. וכל זה הוא לרבי שמעון, אֲבָל לְרַבִּנָּן שאמרו שאף ברשות הרבים הטהרות טמאות, גם בחבית דינם את היין כְּמִכְלָל לְמַפְרָע, שכמו שעתה החבית חומץ, כך היתה כבר כשהפריש עליה. וקשה לשמואל הסובר לגבי נערה שבגרה, שחוששים לקידושי האב והבת מספק, והרי לרבנן יש לנו לדון שכמו שכעת הבת בוגרת, כך היתה כשקידשה אביה. מתרצת הגמרא: שְׁאִינִי הָתֵם – שונה הדין בחבית, משום דְּאִיבָא לְמִימַר – יש לומר הַעֲמֵד מְטָא עַל חֻזְקָתָהּ – את היין בחזקתה הראשונה שהיה טבל, וְאִימַר – ותאמר שלא יתֵּקֵן מטבילו, אבל לגבי נערה, אין לה חזקה מעיקרא, כי מדובר ביום שנגמרו הששה חדשים של נערות. דוחה הגמרא: אֲדִרְבָּהּ, בחבית יש לומר הַעֲמֵד יֵין עַל חֻזְקָתָהּ הראשונה שהיה יין, וְאִימַר – ותאמר שהיין לֹא תִּתְמִיץ, ולכן התרומה חלה. מיישבת הגמרא: אין להעמיד את הדין על חזקתה הראשונה, שְׁתָּרִי תִּתְמִיץ לְפָנֶיהָ. שואלת הגמרא: הָכָא נָמִי – גם לגבי נערה, אין לומר חזקה מעיקרא שהיתה

קידושיין. פרק רביעי – עשרה יוחסין דף עט עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס

תוספות

שְׁנֵיהֶם נִתְּנִין גַּם. אִם בָּאת לִינְשָׁא לְאַחֵר; גַּם! מִשּׁוֹם דִּבְרָךְ קִים לִיה **בְּיוֹסִין**. וְכִשְׁמָעָא מִתְּחַת קִדְשָׁה לֹא וְכַסּ אֶת הַשְּׁלִיחַ אָבֵל אִיתְּתָא דְלֹא קִים לִיה בְּיוֹסִין אֵינִיא אַע"ג דְּקִדְשָׁה עֲצֻמָּה לֹא בִישְׁלָה אֶת הַשְּׁלִיחַ וְלֹא סָמְכָה עַל הַקִּדְשָׁה דְּכִבְרָא וְדִלְכּוּ שְׁלִיחַ מִשְׁבַּח מִיּוֹם מָזֶה: **לֹא אִכְפַּשְׁתָּ לִּיה**. בְּבִתּוֹ אִם תִּנְשָׂא לְמִיּוֹחַ כֹּל דְּחוּ לֹא בִשְׁלִיה

שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִים גַּם וְאֵם רָצוּ אֶחָד נוֹתֵן גַּם וְאֶחָד כּוֹנֵם
וְכֵן הָאִשָּׁה שְׁנַתְנָה רְשׁוּת לְשַׁלּוּחַהּ לְקִדְשָׁהּ וְהִלָּכָה
וּקְדֻשָּׁה אֶת עַצְמָהּ אִם שָׁלָה קָדְמוּ קִדְוּשֶׁיהָ קִדְוִשׁוֹן וְאִם
שָׁל שְׁלּוּחָהּ קָדְמוּ קִדְוִשָׁיו קִדְוִשׁוֹן וְאִם אֵינֶן יוֹדְעִין
שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִים לָהּ גַּם וְאֵם רָצוּ אֶחָד נוֹתֵן לָהּ גַּם וְאֶחָד
כּוֹנֵם: גַּמ' וְצִרְכָּא דְּאִי אֲשַׁמְעִין גַּבִּי דִּידִיהּ מִשּׁוּם
דְּבִנְרָא קִים לִיהּ בְּיוֹחְסִין אֲבָל אֵיתִתָּא דְּלֹא קִים לָהּ
בְּיוֹחְסִין אֵימָא לֹא נִהְיֹו קִדְוּשֶׁיהָ קִדְוִשׁוֹן וְאִי אֲשַׁמְעִין
גַּבִּי דִּידִיהּ מִשּׁוּם דְּאֵיתִתָּא דִּיקָא וְיִמְנַסְכָּא אֲבָל אִיהֹו
אֵימָא לֹא אֵיכְפַת לִיהּ צִרְכָּא אֵיתִמֵּר קִדְשָׁהּ אֲבִיהּ בְּדֶרֶךְ
וּקְדֻשָּׁה עַצְמָהּ כְּעִיר הָרִי הִיא בּוֹנֶרֶת רַב אֲמַר הָרִי הִיא
בּוֹנֶרֶת לִפְנֵינוּ וְשִׁמּוּאֵל אֲמַר חֵישִׁין לְקִדְוּשֵׁי שְׁנֵיהֶם
אֵימַת אֵילִימָא בְּתוֹךְ שִׁשָּׁה כְּהָא יִמָּא רַב הָרִי הִיא
בּוֹנֶרֶת לִפְנֵינוּ הִשְׁתָּא הוּא דְּבִנְרָה אֵלָּא לֹאֲחֵר שִׁשָּׁה כְּהָא
יִמָּא שִׁמּוּאֵל חֵישִׁין לְקִדְוּשֵׁי שְׁנֵיהֶם וְהָא אֲמַר שִׁמּוּאֵל
אֵין בֵּין נַעֲרוֹת לְבָנֹת אֵלָּא שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים בְּלִבָּר לֹא
צִרְכָּא דְּקִדִּישׁ כְּהֵוּא וְיִמָּא דְּמִשְׁלִים שִׁשָּׁה רַב אֲמַר הָרִי
הִיא בּוֹנֶרֶת לִפְנֵינוּ מִדְּהִשְׁתָּא בּוֹנֶרֶת בְּצִפְרָא נָמִי בּוֹנֶרֶת
וְשִׁמּוּאֵל אֲמַר הִשְׁתָּא הוּא דְּאֵיִתִּי סִימְנִים וְשִׁמּוּאֵל מָא
שָׁנָא מִמָּקוֹה דְּתֵנָן מִקּוֹה שְׁנַמְדֵּד וְנִמְצָא חֶסֶר כֹּל מִטְּהָרוֹת
שְׁנַעֲשֹׂו עַל גַּבִּי לְמַפְרַע בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַיְחָדִיד בֵּין בְּרִשּׁוֹת
הָרַבִּים מִמָּאוֹת שְׁאֵנִי הָתֵם דְּאִיכָּא לְמִימַר הָעֵמֶד מָמָא
עַל חֻקְתּוֹ וְאֵימַר לֹא מָבֵל אֲדִרְבָּה הָעֵמֶד מִקּוֹה עַל
חֻקְתּוֹ וְאֵימַר לֹא חֶסֶר הָרִי חֶסֶר לִפְנֵיךְ הֵכָּא נָמִי הָרִי
בּוֹנֶרֶת לִפְנֵיךְ הִשְׁתָּא הוּא דְּבִנְרָה הָתֵם נָמִי הִשְׁתָּא הוּא
דְּחֶסֶר הָתֵם תִּרְתִּי לְרִיעוּתָא הֵכָּא חֲדָא לְרִיעוּתָא וְשִׁמּוּאֵל

מאי שְׁנא מחבית דתניא היה בודק את החבית להפריש עליה תרומה והולך ואחר כך נמצאת חומץ כל ג' ימים ודאי מיין ואילך ספק ורמינן חבית אמקוה מ"ש דהכא ודאי ומ"ש דהכא ספק ואמר רב חנינא מסוריא מאן תנא חבית רבי שמעון היא דנבי מקוה נמי ספקא משוי דתניא כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים טמאות ורבי שמעון אומר ברשות הרבים טהורות ברשות היחיד תולין אבל לרבנן טבל למפרע שאני התם דאיכא למימר העמד טבל על חזקתו ואימר לא ניתקן אדרבה העמד יין על חזקתו ואימר לא החמיץ הרי החמיץ לפניך הכא נמי הרי היא בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה (הכא) נמי השתא הוא דאחמיץ התם תרתי לריעותא הכא חדא לריעותא הוא דאיכא גימא כתנאי

תחמיץ והניח אותה הקבית להיות מפריש עליה והולך כלומר להיות סומך עליה בהפרשת תרומותיו כשבא לשלוח
 יו הקבית פלונית תרומה על מאה לוגין הללו וכן עושה תדיר ואח"כ נמצאת חומץ ואין ידוע מאימתי החמיצה וכל
 כר יין חומץ שני מינין הן: כל ג' ימים ודאי. גרסין ולא גרסין הראשונים אמונאי פליגי בה בב"ב (דף קיג) איכא למד'
 במצאה יין הרי היא בחזקת יין ודאי וכל טבלים שתלה תרומתן בה באותן ג' ימים מתקנים הן מכאן ואילך ספק והיא
 החמיצה ולא היתה תרומה ואיכא למד' כל ג' ימים שלפני בדיקה זו הארנונה שמצאה חומץ הרי היא בחזקת ודאי
 אם אחר אינה תרומה ומותרת לזרים אם יתקנה משכילה דלא הוי חומץ גמור בפחות מג' ימים וזו שנמצאת חומץ בידוע
 למפער ספק והוי תרומה ליאסר לזרים וחוור יתרוס: מ"ש. גבי מקוה דמתוקיני ליה בהסר משעצה ראשונה שהתנהגו
 ופילו ברשות הרבים שמא לא אכלם לא ודאי ספק הוא הוה ליה למימר ברה"ר טהורות והאי מקוה על כרחיך
 יין ליה מתיא שבתא בחזקת חסר ודאי ומו"א. ש"א. גבי חבית דקמתי מכאן וילמדן על פסלן וס' אחרתן משעטא פסלית דיו
 קל ספק שמעא לרש ברה"י תולין דמפרש טעמא בדיקתא מקמייתא ונדה (דף ק"ג) דלא דמי לספק טועה דהתם דיו
 חבית וזו דאמרנן מדהשתא חמץ מעיקרא נמי חומץ וד' נימא מדהשתא בוגרת בצצרא נמי בוגרת: נימא בתנאי.

הָא דִּרְבַּ וְשִׁמּוֹאֵל:

עובדא בנותיה דרב – פסק הלכה למעשה כרב, ואיכפיד עליו שמואל, ואמר, וכי לפולי עלמא פילי ליה בקבא וזמא – נמדרה החכמה במידה קטנה, ולכן אינם רוצים לסמוך על דעתם להתיר ספק אשת איש, והאי מדרבנן – ורק חכם זה פילי ליה בקבא רבא – נמדרה לו חכמה במידה רבה, שמתוך כך סומך על רוב חכמותו, ופוסק שאינה צריכה גט מקידושי האב. ומוכיחה הגמרא: ואי סלקא דעתך לא פליגי – ואם תעלה על דעתך לומר שרב ושמואל לא נחלקו, אמאי קא מקפיד שמואל על רב יוסף, דילמא כי עבד עובדא – שמו המעשה שם היה במקבשות, והרי שמואל מודה בזה שהיא נאמנת. אלא מוכח שרב ושמואל נחלקו באופן שאינה מבחישה את האב, ובוה פסק רב מנשיא כרב, ולכן הקפיד שמואל. הגמרא פוסקת את ההלכה במחלוקת רב ושמואל: אמר ליה מר זוטרא לרב אשי, הכי אמר אמימר, הילכתא בנותיה דשמואל – הלכה כשמואל שקידושי האב וקידושיה חלו מספק. ורב אשי אמר, הילכתא בנותיה דרב – הלכה כרב שחלו קידושי עצמה. ולמסקנא, הילכתא בנותיה דרב – הלכה כרב:

משנה

במשנה לעיל (עח) הובאו דיני נאמנות של אב ואם על בנם, משנה זו דנה בנאמנות האדם על יחוס אשתו ובניה מי – כהן שניצא הוא ואשתו למדינת הים, ולאחר זמן בא הוא ואשתו ובניו לבאן, ואמר 'אשה שניצאת עמי למדינת הים הרי היא זו, ואילו בניה', כלומר שהיא מיוחסת שאינה פסולה ואף בניה מיוחסים, אין צריך להביא ראיה על ידי עדים לא על האשה שהיא מיוחסת ולא על הבנים, משום שקודם שנשא את האשה בדקו את יחוסה, וממילא גם בניה מיוחסים. אבל אם חזר ממדינת הים רק עם בניו, ואמר 'מתה אשתי ואילו בניה' שנוולדו ממנה ומיוחסים הם, מביא ראיה על הבנים שהם בניה של האשה שמתה, ואינו מביא ראיה על האשה, שהרי קודם שנשא אותה בדקו את יחוסה. המשנה מביאה את הדין כשנשא את האשה במדינת הים: כהן שבא ממדינת הים עם אשה ובנים, ואמר 'אשה נשאתי במדינת הים, והרי היא זו ואילו בניה', מביא ראיה על האשה שהיא מיוחסת, שהרי אין לנו ראיה שברדקו את יחוסה קודם שנישאה, ואין צריך להביא ראיה על הבנים, כיון שאם היא מיוחסת ממילא גם הם מיוחסים. ואם אמר 'נשאתי אשה במדינת הים ומתה' ואילו החחרים עימי הם בניה', צריך להביא ראיה על האשה המתה שהיתה מיוחסת, שהרי איננו יודעים האם בדקו במדינת הים את יחוסה, כן צריך להביא ראיה על הבנים שהם מהאשה שמתה, ונרע שהם מיוחסים, שהרי עליה הוא מביא ראיה:

נמרא

אמר רבא בר רב הונא, וכולן – בכל האופנים שלא צריך להביא ראיה על הבנים, מדובר בבנים הכרוכים אחריה ונדבקים בה, ואז מוכח שהיא אמם. הגמרא מביאה ברייתא לסייע לדברי רב הונא: תנו דרבנן, כהן שבא עם אשה ובנים, ואמר 'אשה נשאתי במדינת הים, הרי היא זו ואילו בניה', מביא ראיה על האשה, ואין צריך להביא ראיה על הבנים. ומבארת הברייתא, שהכוונה שמביא ראיה על הבנים הגדולים שאינם כרוכים אחריה. ואין צריך להביא ראיה על הבנים הקטנים שכרוכים אחריה. ומפרשת הברייתא, פסוק דברים אומרים שלא צריך להביא ראיה על הבנים הקטנים, דווקא באופן שהוא אומר שנשא רק אשה אחת במדינת הים. אבל באופן שנשא במדינת הים שתי נשים ואחת מהן מתה, והוא אומר שהבנים הללו הם בני האשה החיה, מביא ראיה על האשה ועל הבנים בין על הגדולים ובין על הקטנים, ואף שהקטנים כרוכים אחריה, אנו חוששים שמא הם בני האשה השניה, ואז שאלם מתה, האשה השניה גידלה אותם, ולכן הם כרוכים אחריה. הגמרא מבארת, שהחזקה שהקטנים כרוכים אחרי אמם אינה מועילה לכל הדברים: אמר ריש לקיש,

שנחלקו תנאים בברייתא, לגבי אדם שכתב בשטר שנותן את כל נכסיו לאחרים, ולא כתב בשטר מה היה מצבו בשעת הנתנה, והמקבל טוען שהיה בריא, והנותן טוען שהיה שכיב מרע. ומבארת הברייתא, מי מוציא מיד מי את הממון. ואומרת הברייתא, אם המקבלים תפסו את הנכסים, הוא – הנותן מוציא מידם בלא להביא ראיה שהיה שכיב מרע בשעת הנתנה. והן – המקבלים, אין מוציאים מידו – אינם יכולים לתפוס את הנכסים בלא להביא ראיה שהיה בריא בשעת הנתנה, דבר רבי יעקב, רבי נתן אומר, שאם עכשיו הנותן בריא הוא, עליו מוטל להביא ראיה שהיה שכיב מרע בשעת הנתנה, ובלי זה אינו נאמן, כי יש חזקה שכמו שעכשיו הוא בריא כך היה בריא בשעת הנתנה. ואם עכשיו שכיב מרע הוא, עליהם – על המקבלים מוטל להביא ראיה שבריא היה בשעת נתינת הנכסים, ובלי זה אינם נאמנים, כי יש חזקה שכמו שעכשיו הוא שכיב מרע כך היה שכיב מרע בשעת הנתנה. ומבארת הגמרא שרב ושמואל נחלקו במחלוקת תנאים זו, ניקא – נאמר, שרב דאמר שהולכים אחר חזקה דהשתא, סובר ברבי נתן שאמר שהולכים אחר חזקה דהשתא ודנים את הנותן לפי מצבו עכשיו, ושמואל דאמר שלא הולכים אחר חזקה דהשתא, סובר ברבי יעקב שאמר שלא הולכים אחר חזקה דהשתא ואף אם עכשיו הנותן בריא מסתפקים שמה בשעת הנתנה היה שכיב מרע.

דוחה הגמרא: אמר לך רב – רב יכול לומר, אמאי דאמרי – אני אמרתי את שיטתי אפילו ברבי יעקב, ועד כאן לא קאמר רבי יעקב שלא הולכים אחר חזקה דהשתא, אלא הך – במתנה, משום דאיכא למימר – שיש לומר העמר קמון על חזקתו כפי שהיה עד עתה, וכיון שהיה ביד הנותן לא מוציאים ממנו. אבל הך – לגבי קידושי הבת, מי ניקא – וכי נוכל לומר העמר גוף על חזקתו הקודמת שהיתה נערה, הרי מדובר ביום שנגמרו ששת חדשי הנערות, וביום זה היא עשויה להשתנות ולהיות בוגרת, ואין לה לא חזקה נערוה ולא חזקה בגרות, ולכן אף רבי יעקב יסבור שהולכים אחר חזקה דהשתא שהיא בוגרת. ושמואל אמר – יכול לומר, אמאי דאמרי – אני אמרתי את דברי אפילו לרבי נתן, ועד כאן לא קאמר רבי נתן את דבריו אלא הך – במתנה, משום דכולי עלמא פתוחה בריאים קיימי – הם עומדים. ולכן, כאן דקא מפיק נפשיה – מי שמוציא עצמו מפתוחה זו שהוא בריא, הוי עליה לאיתוי ראיה – מוטל עליו להביא ראיה. לפיכך, כשהיום הנותן בריא והוא טוען שבשעת הנתנה היה שכיב מרע, הוא צריך להביא ראיה, שהרי יש חזקה שלא כדבריו. אבל הך – לגבי קידושי הבת שאנו מסופקים האם בבוקר היתה נערה או בוגרת, מי קא מפיק נפשיה – וכי היא מוציאה עצמה מפתוחה דקמייה – מהחזקה הקודמת שהיתה נערה, הרי יש נערות רבות שאינן מביאות סימני בגרות בגיל י"ב ומחצה. וכיון שאין חזקה, ולא מעמידים אותה על חזקה דהשתא, נשאר ספק האם קידושי אביה חלו או קידושיה.

הגמרא תולה את מחלוקת רב ושמואל במחלוקת תנאים אחרת: ניקא דבניה תנאי – נאמר שנחלקו רב ושמואל במחלוקת תנאים אלו. ששנינו בברייתות, קידשה אביה דרבא לאחר כך קידשה את עצמה בעיר, ואחר כך נמצא שהיא היא בוגרת. תנא תרא – בברייתא אחת שנינו, קידושי אביה אינם קידושין, מפני שהולכים אחר חזקה דהשתא ובעת הרי היא בוגרת לפניה. ותנאי אידך – ובברייתא אחרת שנינו שהיו שנין – חוששים לקידושי שניהם. ואומרת הגמרא: מאי לאו – האם לא כך הוא שתד – שברייתא אחת ברב, וחד – וברייתא אחת בשמואל. דוחה הגמרא: לא, אדי ואדי – שתי הברייתות הם בשמואל, אלא שקאן – הברייתא הראשונה מדברת במקבשות – כשהבת מכחישה את האב ואומרת שהביאה סימני בגרות קודם קידושי, ושומעים לדבריה. וכאן – הברייתא השניה מדברת באופן שאין מקבשות – שהבת לא מכחישה את האב, ובאופן זה צריכה גט מספק.

מכ תיריץ זה, הגמרא שואלת על מחלוקת רב ושמואל: וניקא – נאמר מדמתיתא לא פליגי – שאם הברייתות לא נחלקו, אמוראי נמי לא פליגי – גם רב ושמואל לא נחלקו, ורב מדבר באופן שמכחישה, ושמואל מדבר באופן שלא מכחישה. משיבה הגמרא: ותקבא – וכי תוכל לסבור ולומר כך, קא – הרי רב יוסף בריה דרב מנשיא מדוויל – שם מקום, עבד

לְחֻקָּהּ – צרף את מיעוט התינוקות הטהורים לחזקת הטהרה של העיסה, ומחמת כן אֵיתָרַע לִיה רֹבָא – נחלש הרוב, והעיסה טהורה. וְרִבְזָן סוּבְרִים, שכשהולכים אחר הרוב, מֵעֵינָא בְּמִנְיָא דְלִיתָא דְמִי – המיעוט מתבטל ודומה כמי שאינו, ונותר לנו צד לטמא מצד רוב התינוקות, וצד לטהר כי יש לעיסה חזקת טהרה, ורֹבָא ו– רוב) וְחֻקָּה רֹבָא עֲדִירָה, ולכן העיסה טמאה. וְאִמְר רִישׁ לְקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי אֲשֵׁינְאִי, דִּין זֶה שֶׁהַעִיסָה טַמְאָה מִחֻמַּת שְׂרֹב הַתֵּינוּקוֹת מִטְפָּחִים בִּאֲשֶׁפָּה, זוּ הִיא חֻקָּה שְׁשׁוּרְפִין עָלֶיהָ – על פיה אֵת הַתְּרוּמָה, וְזוֹ כּוֹנֵנָה חֻכְמִים שֶׁאִמְרוּ מִטְמָאִין. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אִין זוּ חֻקָּה שְׁשׁוּרְפִין עָלֶיהָ תְּרוּמָה, כִּיּוֹן שְׁחֻקָּה זוֹ אֵינָה עוֹשֶׂה דִין וְדַאי אֵלֶּא סַפֵּק, דִּינָה כְּדִין תְּרוּמָה שֶׁסַּפֵּק נִטְמָאָה שְׁאֵינָה נֶאֱכָלֶת וְאֵינָה נִשְׂרֶפֶת, וְזוֹ כּוֹנֵנָה חֻכְמִים שֶׁאִמְרוּ מִטְמָאִין. נִמְצָא שְׂרֵבִי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ שֶׁנִּחְלָקוּ הָאֵם שׁוֹרְפִים תְּרוּמָה עַל פִּי הַחֻקּוֹת הֵם לִשְׁתֵּתָם בְּבִיאוֹר מִשְׁנָה זוֹ.

מִלְשׁוֹן רַבִּי יוֹחָנָן 'אִין זוֹ חֻקָּה שְׁשׁוֹרְפִים עָלֶיהָ תְּרוּמָה', מִשְׁמַע שֶׁישׁ חֻקָּה שְׁשׁוֹרְפִים. שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: אֵלֶּא אִיזוֹ חֻקָּה יֵשׁ לְפִי רַבִּי יוֹחָנָן שְׁשׁוּרְפִין עָלֶיהָ – על פיה אֵת הַתְּרוּמָה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: בְּרִיתָהּ, עֵינָה שְׁהִיָּה בְּתוֹךְ הַבֵּית וְשָׂרְצִים טְמֵאִים וְצִפְרִדְעִים טְהוֹרִים מְטַפְּלִין שָׁם – מפילים שם חתיכות מגוסס, וְנִמְצָאוּ חֲתִיכוֹת מִבֶּשֶׂר מִבֶּשֶׂר בְּעֵינָה, וְיֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק אִם הַחֲתִיכוֹת הֵם מִהַשְׂרָעִים אוֹ מִהַצִּפְרִדְעִים. אִם הוֹחֹזֵק הַבֵּית שִׁישׁ בּוֹ רֹב שָׂרְצִים וּמִיעוּט צִפְרִדְעִים, הַעִיסָה טְמָאָה, וְאִם הוֹחֹזֵק הַבֵּית שִׁישׁ בּוֹ רֹב צִפְרִדְעִים וּמִיעוּט שָׂרְצִים, הַעִיסָה טְהוֹרָה. וּבִחְזָקָה זוֹ אִמְר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁשׁוֹרְפִים עַל פִּי הַחֻקּוֹת הֵם לִשְׁתֵּתָם אִם הִיא תְּרוּמָה, מִשּׁוּם הַחֻקּוֹת שֶׁהִבִּית הוֹחֹזֵק, הִיא חֻקֵּת 'רֹבָא דֵּאִיתָא קִמָּן', כְּלוּמָר שֶׁהוּא רֹב שֶׁאִינוּ רֹאִים אוֹתוֹ וְהוּא לִפְנֵינוּ שִׁישׁ בְּבֵית רֹב שָׂרְצִים.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא לְסִייעַ לְדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן: תִּנְיָא בְּתוּתָה דְרַבִּי יוֹחָנָן – שִׁנֵּינוּ בְּרִיתָא כְּרַבִּי יוֹחָנָן. הַדִּין הוּא, שֶׁסַּפֵּק טוֹמָאָה נִשְׁמָצָא בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד טְמָא, וְאִם נִמְצָא בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים טְהוֹר. וְזֶה דוּקָא בְּסַפֵּק אֲפֻשֶׁר לְבִירוֹ, אֲבָל אִם הַסַּפֵּק הוּא בְּדַבָּר שֶׁאִין בּוֹ דַּעַת לְהִישָׁאֵל, בֵּין בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד וּבֵין בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים סְפִיקוֹ טְהוֹר. וּמִחֻדָּשׁ הַבְּרִיתָא, שֶׁנִּי דְרַבִּים אִין בְּהֵם דַּעַת לְיִשְׁאֵל – שלא מעורב בספק בן דעת שנוכל לשאול אם נטמא או לא, וְעֵשְׂאוֹם חֻכְמִים שְׁדִינִם בְּמָה – כְּמוֹ שֶׁנִּשֵּׂא בְּהֵם דַּעַת לְיִשְׁאֵל – כאילו יש בן דעת שנוכל לשאול אם נטמא או לא, ומחמת כן יהיה הדין שאם הספק נמצא ברשות היחיד ספיקו טמא, ואם הספק נמצא ברשות הרבים ספיקו טהור. וְאֵלּוּ הֵם, תִּינּוֹק, וְעוֹד אַחֲרָהּ – דִּין נוסף, מִבֵּאת הַגִּמְרָא: הַדִּין שֶׁל תִּינּוֹק, הָא דְאִמְרָן – הוּא מִזֶּה שֶׁאִמְרָנוּ לְעִיל, שֶׁתִּינּוֹק שֶׁנִּמְצָא לִיד עִיסָה, הַעִיסָה טְמָאָה, וְאִם שֶׁאִי אֲפֻשֶׁר לְבִיר וְלִשְׁאֹל אֵת הַתִּינּוֹק אִם הוּא טִיפָּח בִּאֲשֶׁפָּה וְנִטְמָא, עֲשׂוּהוּ חֻכְמִים כִּיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לְהִישָׁאֵל, שֶׁבְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד טְמָא וּבְרִשׁוֹת הָרַבִּים טְהוֹר. שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: 'וְעוֹד אַחֲרָהּ' מֵאִי הִיא – מִזֶּה הַדִּין הַנוֹסֵף שֶׁעֲשׂוּהוּ חֻכְמִים כְּמִי שִׁישׁ בּוֹ דַּעַת לְהִישָׁאֵל. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: עֵינָה שֶׁל תְּרוּמָה הַנִּמְצָאָה בְּתוֹךְ הַבֵּית, וְתִינּוֹקִים וּמִשְׁקִים טְמָאִים נִמְצָאִים שָׁם בְּבֵית, וְנִמְצָאוּ

לֹא שֶׁנִּשְׁוֹלָכִים אַחֵר חֻקָּה שֶׁהַקִּטְנִים כְּרוּכִים אַחֲרָי אִמְם, אֵלֶּא בְּקִדְשֵׁי הַנִּבְּלוֹ – שאם האב כהן, החזקה שהם בני אשתו מועילה לדעת שהבנים אינם חללים, ויכולים לאכול בתרומה, אֲבָל בְּיֻחָסִין, לא מועילה חזקה זו, ואִי אֲפֻשֶׁר לְהִישָׁאֵל עַל פִּי זֶה אֵת הַבְּנוּת שֶׁהֵם לְכַהֲנִים. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, שְׁחֻקָּה זוֹ מוֹעִילָה אֲפִילוּ בְּיֻחָסִין.

הַגִּמְרָא מְבִארַת שְׂרֵבִי יוֹחָנָן לִשְׁתֵּתוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר: וְאִמְרָא – וְהֵלֶךְ רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמָיָה, דְּאִמְר רַבִּי תִנְיָא בְּרִי אָמַר אִמְר רַבִּי יוֹחָנָן, מִלְּקִין עַל פִּי הַחֻקּוֹת – על איסור שנקבע על פי חזקה ולא על ידי עדים. וְסוֹקְלִין וְשׁוֹרְפִין עַל פִּי הַחֻקּוֹת. וְאִין שׁוֹרְפִין תְּרוּמָה עַל פִּי הַחֻקּוֹת – דְּבֵר שֶׁהוֹחֹזֵק שֶׁהוּא טְמָא נִגַּע בְּתְרוּמָה, לֹא שׁוֹרְפִים אוֹתָהּ. וְכִיּוֹן שֶׁאִמְר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁסוּמְכִים עַל הַחֻקָּה לִגְבִּי דִּינֵי נַפְשׁוֹת, כָּל שֶׁכֵּן סוּמְכִים עָלֶיהָ לִגְבִּי יוֹחָסִין.

הַגִּמְרָא מְבִארַת אֵת שְׁלוֹשֶׁת הַדִּינִים שֶׁאִמְר רַבִּי יוֹחָנָן: הַדִּין הָרִאשׁוֹן שֶׁמִּלְּקִין עַל הַחֻקּוֹת, הוּא בְּרֵב יוֹחָדָה, דְּאִמְר רַבִּי יוֹחָדָה, אֲשֶׁה שֶׁהוֹחֹזֵק נִדָּה בְּשִׁבְיָתָהּ – שְׂרָאָה שְׁכִינֻתָּהּ שֶׁלִּבְשָׁה בְּגָדִים שֶׁנִּהְיָה הַנִּידוּת לְלִבּוּשׁ, וְהִתְרוֹ בְּבַעֲלָהּ וְכֹא עָלֶיהָ, בְּעֵלָהּ לֹקָה עָלֶיהָ מִשּׁוּם אִיסוּר נִדָּה, וְאִם שֶׁאִמְרָה לְבַעֲלָהּ טְהוֹרָה אִנִּי, וְאִין עֵדִים שֶׁהִיא נִדָּה.

הַדִּין הַשֵּׁנִי שֶׁסוֹקְלִין וְשׁוֹרְפִין עַל הַחֻקּוֹת, הוּא בְּדִרְבָּה בְּרֵב הוֹנָא, דְּאִמְר רַבָּה בְּרֵב הוֹנָא, אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהִיוּ יַחַד עִם תִּינּוֹק וְתִינּוֹקָתָה שֶׁהִדִּילוּ – שֶׁגִּדְּלוּ אוֹתוֹם בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הַבֵּית, וְיֵשׁ חֻקָּה שֶׁהִיאִשׁ וְאִשָּׁה הֵם בַּעַל וְאִשְׁתּוֹ, וְהַתִּינּוֹק וְתִינּוֹקָתָה הֵם בְּנִיָּהִם. אִם בָּא הַבֵּן עַל הָאִשָּׁה בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה, וְסוֹקְלִין זֶה עַל זֶה, וְאִם בָּא הָאִישׁ עַל הַבֵּת, נִשְׂרָפִין זֶה עַל זֶה. וּמְבִיאָה הַגִּמְרָא מַעֲשֶׂה שֶׁסִּקְלוּ עַל פִּי חֻקָּה: אִמְר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁכָּן לֹאִי מִשּׁוּם בְּרֵב קִפְרָא, מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה שֶׁבָּאת לִירוּשָׁלַם וְתִינּוֹק מוֹרְבֵּה לָהּ עַל בְּתִיפָהּ, וְהִגְדִּילָתוֹ – גִּדְּלָהּ אוֹתוֹ בְּחֻקָּה שֶׁהוּא בְּנָה, וְכִשְׁגָּדַל בָּא עָלֶיהָ, וְהִכְיָאוֹם לְבֵית דִּין וְסָקְלוּם. וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁיִּדְעוּ שֶׁהוּא בְּנָה וְדַאי, אֵלֶּא מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּרִיךְ אַחֲרֶיהָ, וְהוֹחֹזֵק שֶׁהוּא בְּנָה, כְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁסוֹקְלִין עַל הַחֻקּוֹת.

הַדִּין הַשְּׁלִישִׁי, וְאִין שׁוֹרְפִין תְּרוּמָה עַל הַחֻקּוֹת, זֶה כְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן לְהֵלֶךְ, דְּאִמְר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ, שׁוֹרְפִין תְּרוּמָה טְמָאָה עַל פִּי הַחֻקּוֹת, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אִין שׁוֹרְפִין עַל פִּי הַחֻקּוֹת.

רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ אֵידוּ לְטַעְמֵיהוֹ – הִלְכוּ לִשְׁתֵּתָם בְּמִקּוֹם אַחֵר. דִּתְנֵן, תִּינּוֹק וְשֶׁנִּמְצָא בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד צִדָּר עֵינָה וְחֲתִיבָה שֶׁל בָּצֵק מִהַעִיסָה בְּיָדוֹ, רַבִּי מֵאִיר מְטַהֵר אֵת הַעִיסָה, שְׁאֵינָה טְמָאָה מִחֻמַּת נִגִּיעַת הַתִּינּוֹק. וְחֻכְמִים מְטַמְּאִין אֵת הַעִיסָה, מִפְּנֵי שֶׁדִּרְבָּה שֶׁל תִּינּוֹק לְטַפָּח – לְהַתְּסֵק בִּאֲשֶׁפָּה שֶׁמִּצְוִים בָּהּ נִבְלוֹת וְשָׂרְצִים וְנִטְמָא מֵהֶם, וְכִשְׁנִגַּע בְּעִיסָה טִימָאָה. וְתִינּוֹן בָּהּ – וְשִׁאֲנוּ עַל מִשְׁנָה זוֹ, מֵאִי טַעְמָיָה דְרַבִּי מֵאִיר שֶׁאִינוּ חוֹשֶׁשׁ לְטוֹמָאָה הַעִיסָה. וְהַשֵּׁנִי, קִפְכָּר רַבִּי מֵאִיר שֶׁאִין רֹב תִּינּוֹקוֹת מְטַפְּחִין בִּאֲשֶׁפָּה וּמִיעוּט הַתִּינּוֹקוֹת אִין מְטַפְּחִין בִּאֲשֶׁפָּה, וְאִם שֶׁהוֹלְכִים אַחֵר הָרֹב, הַמִּיעוּט אֵינוֹ בָּטֵל לְגַמְרִי, וְעוֹד, שֶׁהַעֵינָה בְּחֻקָּה הִיא עוֹמְדָה, שֶׁהִיא טְהוֹרָה כְּמוֹ שְׁקוֹדֵם שֶׁהִיא כֹּאן תִּינּוֹק הִיָּה טְהוֹרָה, וְלִכֵּן אוֹמְרִים כְּמוֹךְ מִיעוּטָא

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שני עמ' א

עֲשֶׂרָה דְּוָרוֹת שֶׁכִּבְרַת נִשְׁתַּכַּח גִּירוֹתָם, וְאִסְרוּהוּ חֻכְמִים בְּמִמְזָרָה כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאִמְרוּ יִשְׂרָאֵל נִשְׂא פְסוּלָה. דִּתְנֵינָא, גַּר עַד עֲשֶׂרָה דְּוָרוֹת שֶׁלֹּא נִשְׁתַּכַּח עֲדִינֵין גִּירוֹתוֹ, מוֹתֵר בְּמִמְזָרָה, כִּיּוֹן שֶׁגִּרִּים אֵינֶם נִקְרָאִים קָהֵל, וְהַמְזָרָה לֹא נִאֲסַר אֲלָא מִלְּבַא בְּקָהֵל, אֲבָל מִכָּאן – מִדּוֹר עֲשִׂירִי וְאֵילָף שֶׁכִּבְרַת נִשְׁתַּכַּח גִּירוֹתוֹ, אִסּוּר בְּמִמְזָרָה מִדְּרַבְּנָן, שֶׁמֵּא יֵאִמְרוּ יִשְׂרָאֵל נִשְׂא מִמְזָרָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּזְמַת בְּמִמְזָרָה עַד שִׁשְׁתֵּתָהּ – שִׁישְׁתַּכַּח שָׁם עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים מְכֻנָּה, אֲבָל מִכָּאן וְאֵילָף אִסּוּר.

שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: אָמַר לִיה אֲבִי, מִי דְמִי דִין הַכּוֹתִיב וְהַגֵּר, הִלָּא הֵתָם בִּגְר שֶׁאִסְרוּהוּ בְּגִירוֹת, מְדוּבָר בְּגַר יֵשֵׁן עַד שֶׁהוֹרָאָה אֵינוֹ מְכִיר אֵת יְחוּסוֹ וְחוּשְׁבוּ לְיִשְׂרָאֵל, וּמִמְזָרָה תִּדְּשָׁה – שִׁדּוּעָה וּמוֹכֶרֶת לְמִמְזָרָה. לִכֵּן אָמְרִי הוֹרָאִים, בְּרִי יִשְׂרָאֵל הוּא דְקָא נָסִיב מִמְזָרָה – יִשְׂרָאֵל נִשְׂא מִמְזָרָה, אֲבָל דְקָא לְעֵנִין כּוֹתִיב וְכוּתִיב, אֵידִי וְאֵידִי בִּי תִדְּרִי נִינְהוּ – הִלָּא מִחֻזְקִים אֵת שְׁנֵיהֶם בְּשׁוּהוּ, אוֹ כְּכוֹתִים, אוֹ כִּישְׂרָאֵלִים גִּמְרִים, וְאִין כֹּאן יִשְׂרָאֵל נִשְׂא פְסוּלָה.

מְבִיאָה הַגִּמְרָא טַעַם אַחֵר: אֵלֶּא בִּי אָתָּא רַב דִּימִי אָמַר, רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁאִסּוּר אֵת הַכּוֹתִים לְהַנְשֵׂא זֶה לִזְהוּ, כִּכְרָה לָהּ בְּרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל

שֶׁהִלְכָה כְּרֵבן גְּמִלְאִל, וְלִשְׁם מִזֶּה עָלִיו לְחַזּוֹר עַל כֶּךָ. דִּתְנֵן, פְּנוּיָה שֶׁהִיָּה מְעוֹבְרָת, וְאִין יִדְעוּ אִם מְכַשֵּׁר נִתְעַבְרָה אוֹ מִפְסוּל, וְאָמְרוּ לָהּ מִזִּבְּזָה שֶׁל עוֹבֵר זֶה – הָאֵם הוּא מְכַשֵּׁר אוֹ מִפְסוּל, וְאִמְרָה לָהֶם מֵאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא כֹּשֶׁר וְכֵהֵן הוּא – וּמִיּוֹחָס, רַבִּין גְּמִלְאִל וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמְרִים נִאֲמַנְתָּ, כִּיּוֹן שִׁישׁ לָהּ חֻקֵּת כִּשְׁרוֹת וְאִין לְפִסּוּלָה מִחֻמַּת הַסַּפֵּק, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אֵינָה נִאֲמַנְתָּ, וְאִמְר רַבִּי יוֹחָדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הִלְכָה בְּרַבִּין גְּמִלְאִל שֶׁנִּאֲמַנְתָּ, וּמִדּוֹעַ הוֹצֵרֶךְ שְׁמוּאֵל לֹמַר גַּם כֹּאן שֶׁהִלְכָה כְּרֵבן גְּמִלְאִל. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: צִדְרִיכָא, דְּאִי מִתְּהֵם – שאם היה אומר כן רק לגבי המחלוקת בפנויה, תִּהְיֶה אֲמִינָא שֶׁרַק הֵתָם סוֹבֵר שְׁמוּאֵל כְּדַבְרֵיו שֶׁנִּאֲמַנְתָּ כִּיּוֹן שֶׁרֹב בְּשָׂרִים אֲצִילָהּ, שְׁדִרִי פְנוּיָה הִיא, וְהָרֹב מְסִיעֵה לְדַבְרֶיהָ, אֲבָל דְקָא בִּאֲרוּסָה דְרֹב פְּסוּלִים אֲצִילָהּ, אֵימָא הִיָּתִי אֹמֵר שֶׁלֹּא נִאֲמַנְתָּ, לִכֵּן צִדְרִיכָא שְׁמוּאֵל לֹמַר גַּם כֹּאן שֶׁנִּאֲמַנְתָּ.

הַגִּמְרָא מְבִארַת מִדּוֹעַ לְדַעַת רַבִּי אֶלְעָזָר הַכּוֹתִים אִסּוּרִים לְהַנְשֵׂא זֶה לִזְהוּ: תִּנְיָא וְכֵן רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמַר, כּוֹתִיב לֹא יֵשׂא כּוֹתִיבָתִי. שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: מֵאִי טַעַמָּא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, עֲשִׂאוּהוּ לְכוֹתִיב וְהִשּׁוּ אוֹתוֹ דִּינוֹ כְּמוֹ גַּר לְאִמְרָה

קידושין. פרק רביעי – עשרה יוחסין דף פ עמוד א – מתוך מהדורת טובי' רש"י

1 **לֹא שָׁנוּ**. יִסְמְכִינוּ אַבְרָהָם אֶלָּא לְקָדְשִׁי הַגָּבוֹל אִם בָּהֶן הוּא אוֹכְלִים בְּקָדְשִׁי
2 הַגָּבוֹל מִשְׁכִּיבָא רָאִיהּ עַל אִשָּׁה זֶה שְׂמִינָא בְּשִׁירָה כְּהִנְיָה סוֹמְכִין עַל הַבָּנִים
3 הַבְּרִיָּוִת אֲחֵרֵיהּ לומר בְּנֵיהּ הֵן וְאֵינוּן חֲלָלִין: **אָבֵל** לְיוֹחָנָן. אִם יֵשׁ בָּהֶן בָּנוֹת אֵינוּן
4 נִשְׁאוֹת לְכַהֲנֵים: שֶׁשְׂבִיבָא רָאִיהּ שָׁחַן בְּנוֹתֶיהָ שֶׁל זֶה יוֹחָנָן **אֲמַר אֶפְסִילוּ**
5 לְיוֹחָנָן. סִמְכִינוּ אֲתוּקָה אֶתֶּן בְּרִיבִין

אחריה: ואודא רבי יוחנן למעמיה. דאמר
סמיכין אחזקה שהתחזקו ליערף אצל
בחוקת שהיא אמו אפילו לענן דיני נפשות
ליסקל ולישרף זה על זה בדלקמן ובש
ליחזקו לזכור בהוה: מלקין על
החזקות. על דבר שאנו מוזיקין בו אפילו
אין עדות בדבר: שורפים וסוקלין בו.
בדמפרש להו ואזיל: ואין שורפין תרומה
על החזקות. דבר שהוא טמא מתוך חזקה
ולא מתוך שהיא ראיה ונגע בתרומה כגון
יתא שחזק סתמא מחזק טמא ששחפש
באשפה שש שם כבילות ושרצים ונגע
בתרומה אין שורפין אלא תולין בדמפרש
טעמא בדאמרין העמד עיסה על חזקת
טהרה ואזיל הוא ממיעט תינוקות (הוא)
שלא טיפה: החזקה נדה בשבינוניה.
שראן שבינוניה: שהיא היום היתה
מלבושת כבדי נדות: איש ואשה תינוק
ותינוקת שהגדילו בתוך הבית בחזקת
שהיא אשתו ואזיל בניהם ואין אנו מכירין
בהם בעדות גמור: נקלקין זה על זה. אם
בא הוב על האשה נסקל הוב עליה משום
בא על אמו והיא עליה ונשרפין זה על זה.
אם בא הוב על הבת דבלתי בשריה:
ותינוק מורכב על בתיבה והביתול:
בחזקת בנה: ובצק כדור. בדוע שנטל מן
העיסה: למפת. בשרצים ובללות שבאשפה:
כמוד מיעוטא. דאין מטפתין לחזקה
דעיסה ואיתרע רובא ומטפתין דלר' מאיר
בא בטיל מעוטא לגמרי לשמעין ליה נהי דר
(ב.) דחישל מעוטא הלכך במקומו עומד
ובי משבח מדי לאיצטרופי בהדיה מעוטא:
מיעוטא כמאן דליתיה דמי. דבטיל ליה
לגבי רובא ורבן לעטמיהו דלא חישי
למיעוט (ב.) זו היא ששורפין עליה את
התרומה. חזקה ששורפין עליה את
התרומה חזקת תינוקות שמוחזקין אצל
השורפין עליה תרומה דהיא מטמאין
דקאמרי רבנן לשרוף קאמרי: אין זו חזקה

45 **שְׁשׁוּרְפִין כו'.** וְכִי אֲמַרְי רַבָּנָן תַּלְתּוֹת קְאָמְרִי: **שְׂרָצִים.** צֵב הַדּוּמָה לְצַפְרֵדֶּה הֵצֵב
46 טָמֵא וְהַצַּפְרֵדֶּה טָהוֹר: **מַטְפִּילִים שָׁם.** עוֹשִׂים נַפְלִין נַפְלִין חֲתִיבוֹת חֲתִיבוֹת:
47 **וּמִצְאָא חֲתִיבוֹת בְּעִשְׂתָּהּ.** וְאֵין דִּיעָא אִם שֶׁל שְׂרָצִים או שֶׁל צַפְרֵדִים: **אִם רֹב**
48 **שְׂרָצִים.** אִם הֵבִית מִחוּקָה לְהוֹיֵת שְׂרָצִים מִצְדִּים שֶׁם יוֹתֵר מִצַּפְרֵדִים טָמֵא אִף
49 לִישְׂרָף דְּחוּקָה וְרוּבָא דְאִתִּיבָה קָמָן הוּא אָבֵל הֵהִיא דְּתִינוּק רֹבָא דְלִיתִיהָ קָמָן הוּא:
50 **בְּתוּתָה דְר' יוֹחָנָן.** דְּאָמַר מִטְמֵאֵין דְּרַבָּנָן תַּלְתּוֹת: **בְּמִי שֵׁשֶׁשׁ דַּעַת לִישְׁאֵל.** וְקִי"ל
51 (הַסֵּךְ ע"ד 47) **בְּרַח"י** סְפִיקוֹ טָמֵא דְבִרְבָּר שָׁאִין בּוֹ דַּעַת לִישְׁאֵל קִי"ל (סֵכּ) דְּאִפְּלוּי בְּרַח"י
52 סְפִיקוֹ טָהוֹר:

פּלגא ופּלגא וּלֹא תִנָּשֵׂא וּלֹא תִתְיַיֵּם וְכֻם כֵּן אֵיט לֵן לְמִימֵר הָכָא וְכִי תִימָר דְּ
סִפֵּק שְׂאֵן בּו דַּעַת לִישָׁאֵל אִף בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד סִפִּיקוּ טְהוֹר דְּהָא בְּהִדְיָא אִמְרִין
חֲשׁוֹב אֱלָא רוב גְּרוּעַ לְכָךְ מַרְעִי לִיה מִיעֻטָּא וְחוּקָה וְתַדַּע שְׂאֵין חֲשׁוֹב מִדְּאִמָּ
וְאִי הָהּ רוב חֲשׁוֹב אִפִּילוּ אִין בּו דַּעַת לִישָׁאֵל הָהּ לֵן לְטַמְוִי וְעִבִּי צִירָה לֵן
לְמִדִּיתָ הֵימֶן וְשִׁמְעָה שְׁמַת תִּנָּשֵׂא דְקִסְכְּרִי דַּמִּיעֻטָּא כִּמְאֵן דְּלִיתִיהּ דְּמִי וְרוּבָא וְ
שְׁטוּרְפִין עֲלֶיהָ תְּרוּמָה אֱלָא שְׁמַע מִינָּה שְׂאֵין זֶה רוב חֲשׁוֹב וּלְפִיכָךְ הָתֵם דְּרוּב
בּו דַּעַת לִישָׁאֵל וְעֶשְׂאוּהוּ כְּמִי שֵׁשׁ בּו דַּעַת לִישָׁאֵל וְקָא חֲשִׁיב דְּתִינּוּק מִקְשִׁין
כִּמְאֵן דְּלִיתִיהּ וְרוּבָא וְחוּקָה וְרוּבָא עֻדִין וְאִ"ם אִפִּילוּ אִין בּו דַּעַת לִישָׁאֵל שְׂמַתָּ
דַּעֲשֹׂאוּהוּ חֲכָמִים כְּמִי שֵׁשׁ בּו

שָׁנוּ אֵלָּא בְּקֹדֶשִׁי הַגְּבוּל. לִפְנֵי רִשְׁיָהּ הָא דְאִמְרִין דְּמַהֲנִי בְּרוּכִין הֵינִי
דְּקָא לְתַרְוּמָה שָׂאם הוּא בְּתוּ וְהִבֵּי רָאִיהּ עַל אִשְׁתָּה אִין צִירָהּ לְהִבֵּי
רָאִיהּ עַל הַבָּנִים לְהַאֲבִילָן בְּתַרְוּמָה וְקֹשֶׁה דְּמַשְׁמַע דְּמָלֵךְ מִקּוּם צִירָהּ שִׁיחָה
בְּרוּכִין לְהַאֲבִילָן בְּתַרְוּמָה וּבְפֶרֶק הָאִשְׁתָּה בְּתַרְוּמָלָהּ (מִשְׁנָה סוֹטָא 67ב) אִמְרִין
הָאוּמֵר בְּנֵי זֶה וְבָתָן הוּא נֶאֱמָן לְהַאֲבִילָן

בְּתִרְמוֹהָ וְאֵינוֹ נֶאֱמָר לְהִיטָאוֹ אֲשֶׁהָ אֱלֹמָא
7 לֹא בִעְרִין שְׂחִירוֹ בְּרֹכִינִי אַחֲרֶיהָ וְיֵשׁ לוֹמֵר
8 דְּרַב תַּנְהָא הוּא וְפִלְגִי וְרַבִּינוּ תַּם פִּירֵשׁ דְּרַב
9 סִבְרָה כְּמֵאן דְּאָמַר (ס"ז) אֵין מַעֲלִין
10 מִתְּרִמְוֵהָ לִיְיֹהִסִין לְבָנָא הָא נֶאֱמָר לְהֶאֱבִילוּ
11 תְּרִמְוֵהָ בִּין בְּרִדָּה הוּא וְתַנְיָן דְּהֶאֱבִי
12 סִבְרָה כְּמֵאן דְּאָמַר (ס"ט) מַעֲלִין מִתְּרִמְוֵהָ
13 לִיְיֹהִסִין וְהֶאֱבִי כִּי פִירֵשׁוּ לֹא שָׁנֹ אֱלָא
14 בְּקֻרְשִׁי הַגְּבֹל פִּירֵשׁ בְּכָל דְּבֵר קְדוּשָׁה
15 כְּגֹן לְתִרְמוֹהָ לְנִשְׁיָאֵת בְּפִים וְלִהְיָאוֹ
16 אֲשֶׁהָ אֲבָל לִיְיֹהִסִין לֹא כְּלוּמַר לְסָקוֹל עַל
17 דִּוֹ דְּקָאֻמֵּר וְהָ הָבֵן וְיוֹ אֲמַר וְהָבֵן כִּי עֲלִיהָ
18 לֹא מִדִּימֵן וְהִינֵי דְּקָאֻמֵּר וְאֹדָא רַבִּי יוֹחֲנָן
19 לְטַעְמִיהָ דְּאָמַר סוֹקְלִין וְשׁוֹרְפִין עַל
20 הַחֲקוֹת וּפְרִירֵשׁ הַקּוּטְרֵס אֲבָל לִיְיֹהִסִין
21 כְּגֹן לְחַיּוֹת מִשְׁמֹשׁ בְּנוֹ עַל גְּבִי תַּמְקוּבָא לֹא
22 מִדִּימֵן צִרְרִי לוֹמֵר דְּהֶאֱבִי מִיִּיתֵי רָאָה
23 סוֹקְלִין וְשׁוֹרְפִין עַל הַחֲקוֹת וְכָל שָׁבֹן
24 דְּנֶאֱמָר לִיְיֹהִסִין:

שְׁדָרְבוֹ שֶׁל תִּינוּק לִטְפָּח. פִּירֶשׁ
 בְּקוֹנְטֵרס לִטְפָּח בְּאִשְׁפָּה
 וְאִתּוֹ בִּין שֶׁהִתִּינוּק אֵינוֹ וְדָאִי טָמֵא אִם כֵּן
 אִמְרֵי נֶקֶט תִּינוּק שְׁנִמְצָא בְּצַד הָעִיסָה
 לִינְקוּט שֶׁנֶּגַע בְּעִיסָה יְעוֹד קֶשֶׁה לְדַמְּרִין
 בְּתוֹסֶפֶת (וְהוֹסֵפֶת פִּי"ט ע"ט) מִפְּנֵי מַה אִמְרוּ
 שֶׁהִתִּינוּק טָמֵא מִשּׁוּם דְּנָשִׁים נִדּוֹת מְגַפְּפוֹת
 וְהַנְּשֻׁקוֹת אוֹתוֹ וְהָאֵם מִפְּרֶשׁ מִשּׁוּם
 דְּמִסְפָּחִין בְּאִשְׁפָּה לְכַף פִּירֶשׁ ר' שִׁמְרֵן
 שֶׁהִתִּינוּק וְדָאִי טָמֵא בְּדַמְרֶשׁ בְּתוֹסֶפֶת
 וְלִכְּפֹי נֶקֶט שְׁנִמְצָא בְּצַד הָעִיסָה וְבִצֵּץ בִּידוֹ
 דְּהִשְׁתָּא סָפֵק הוּא אִם נִטְלָה מִן הָעִיסָה
 וְטִימָא אֵת הָעִיסָה אוֹ שְׁמָא אֲדָם טְהוֹר
 נִכְבֵּס לֶשֶׁם וְנָטַל אֵת הָעִיסָה וְנָתַן לְתִינוּק
 וְבִדְא פְּלִגִּי ר' מֵאִיר וְרַבֵּן דְּר' מֵאִיר
 מִטְהַר דְּתַלְמִין בְּאֲדָם טְהוֹר וְחֻבְמִים
 מִטְמֵאִין מִפְּנֵי שְׁדָרְבוֹ שֶׁל תִּינוּק לִטְפָּח פִּי
 בְּעִיסָה יֵשׁ לָנוּ לּוֹמֵר שֶׁנִּטְלָה וְגַבִּי הֵאָא
 גּוֹנָא פְּלִגִּי בְּתוֹסֶפֶת גַּבִּי תִינוּק לִטְפָּח
 בְּצַד הַקֶּבֶר וְשׁוֹטְמֵי בִידוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם

45 הַתִּינוּק וְנָטַל אוֹ אֶחָד שְׂהוּר וְנָתַן לוֹ ר' מֵאִיר מִטְהַר וְחֻכְמִים מִטְמָאִין:
46 **סְמוּךְ** מֵעוּטָא לְחֻקָּה וְאִתְרַע לִיה רֹבָא. פִּירְשׁ וְהוּי רֹב בְּמֵאן דְּלִיתִיה
47 וְקֻשְׁה דְּבִרְשִׁי פֶּרֶק בְּתַר דִּיבְמֹת (דף ע"ט.) אֲמַרְיִן בְּגִי הָאֵשֶׁה שְׁהֵל עֵלְה
48 לְמַדִּינַת הָאֵשׁ וְצִרְתָּה עִמּוֹ וְשִׁמְעָה הָאֵשֶׁה שְׁמֹת בְּעֵלָה ר' מֵאִיר אֹמֵר לֹא תִנְשָׁא
49 וְלֹא תִבְמֹת לְפִי דְּהָא וְהָא נָשִׁים מִתְּעַבְּרוֹת וְיִולְדוֹת וְאִיבֹת לְמִימַר שְׁחָרָה
50 שְׁחָלְבָה עִמּוֹ וְלָדָה וְהָאֵשׁ שְׁנִשְׁאָה פְּטוּרָה מִן חֵיבֹב מֵעִיטֹם מִפְּלוֹת
51 וְיִלְדִּיהָ וְקָאָר מ"מ דְּאֲמַרְיִן סְמוּךְ מֵעִיטֹם לְחֻקָּה שְׁחָרִי הִיתָה בְּחֻקָּה וְקֻקָּה
52 לְיֹבֹב בְּשָׁהֵל עֵלְה לְמַדִּינַת הָאֵשׁ וְלֹא הִיָּה לוֹ בְּנִים וְהָאֵשׁ לִיה פִּלְגָא וּפִלְגָא
53 בְּלֹמֵר דִּמְעִיטָא וְחֻקָּה חֲשׁוּב כְּגוֹן אִתּוֹן רֹב דְּנָשִׁים מִתְּעַבְּרוֹת וְיִולְדוֹת וְהָא
54 הָכִי נִמְי וְהָא מִטְהַר רַבִּי מֵאִיר הֵינִי מִשּׁוֹם הַתִּינוּק אִין בִּן דַּעַת לִישָׁאל וְכָל
55 מִשּׁוֹם בְּשִׁמְעִיתִין וְצִשְׁאָהוּר בְּמִימַר כְּמִי שִׁישׁ בִּן דַּעַת לִישָׁאל וְיִלְ לִישָׁאל וְר' רֹב
56 בְּסֻמָּךְ צִשְׁאָהוּר תִּבְמֵיךְ כְּמִי שִׁישׁ בִּן דַּעַת לִישָׁאל לִבְךְ מִטְמָאִין אִין הַעֲרִישׁ
57 כֹּן דָּאֵם לֹא כֹן קֻשְׁה אֲלִיבָא דְרִבְנָן דְּהָא דְרִבְנָן קָאֲמַרִי הֵתָם גְּבִי הֵלֶךְ בְּעֵלָה
58 הָרֹבָא עֲרִיד וְאֵם כֹּן אֲמַרִי קָאָר הָכָא רַבִּי יוֹהֲנָן אֲלִיבָא דְרִבְנָן אִין וְזוֹ חֻקָּה
59 יֹבֹב תִּנְשָׁא (לפי זה נראה מה שמקשים העולם דקשה להו גבי שני דברים אין
60 איקרא שיש בן דעת לישראל תיפוק ליה משום דסביקא להו לרבנן במיעוטא
61 אין אן דן פסק טומאה אלא ודאי טומאה ש"מ שאין זה רוב חשוב ואי לאו
62 ת לישראל לא היה טומאים)

רבי שמעון אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו. משמע דלרבנן אפילו אשתו עמו אסור להתייחד עם שתי נשים ואפילו לרבי שמעון נמי עם שתי נשים ואשתו עמו הוא דשרי אבל עם אשה אחת אפילו אשתו עמו אסור וקשה מזההא דפרק אין מעמידין (פ"ד דף כה) גבי הא דתנן לא תתייחד אשה עמהם ובעי עליה

בגמרא במאי עסקין אילמא בחד ודיכוותה בישראל מי שרי והתנן לא יתייחד כו' ומסיק בשאשתו של עובד בוכבים עמו עובד בוכבים אין אשתו משמרתו וישראל אשתו משמרתו ומדלא מוקי לה ה"מ ברבי שמעון משמע דאפילו ברבנן נמי איתא ובאשה אחת נמי משמע דשרי בשאשתו עמו לכך נראה לר"י דלרבי שמעון אינו אסור אלא בשאין אשתו עמו דוקא והכי גרסין ר' שמעון אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים ובזמן שאשתו עמו וישן עמהם בפונדקי מפני שאשתו משמרתו ואתאן אפילו לרבנן ואפילו עם אשה אחת: **כ"י** והיא מעשה דהיה איתתא דהיה עובדא ואפיקתיה. פ"ח מעשה באשה אחת שהיתה בוכה ומתאוננת על קבר בעלה והיה שם אדם אחד שהיה שומר תלמי אחד וצוה לו המלך לשומרו ובא אצל האשה ופתה אותה ושמעה לו ובשחור אצל התלמי לא מצאו והיה מעטער מאד מפחד המלך אמרה לו האשה אל תירא קח בעלי מקברו ותלדו במקומו ואפיקתיה לבעלה ותלדו הרי לך שאפילו בשעת אנינות נתגבר יצררה עליה אף הקונטרס פירש ב' לשונות בלשון אחד גרס ורבנן כי ההיא עובדא דהיה איתתא דהיה עובדא ואפיקתיה וד"פ לרבנן אפילו תביר יצרו כדאמר יש לחוש דפעמים שאין שם אנינות ועושים עצמן כאילו נושאין תינוק מת ויוצאין לעבירה כי ההוא עובדא דהיה איתתא דהיה עובדא ואפיקתיה לחיות כי תחזקת מת לעשות עבירה עם ההולך עמה לקברו ועוד פירש לשון אחר דלא גרסין ורבנן אלא הכל ממילתיה דאבא שאול והכי פירשו כלומר מה יתרעם אדם על חטאיו דיו חיים שנתתי לו כי ההוא מעשה דהיה איתתא כדאי' בספר חסידים מעשה באשה אחת שהיו לה ז' בנים ומת אחד מהם והיתה בוכה ואמרו לה אל תבכי ואם לאו עוד ימות בן אחר ולא שתקך ומת אחר וכן עשתה עד שמתו כולם והיא אחרי כן מחמת שנתאוננה על מותיהם ולהאי פירושא ל"ג דהיה עובדא ואפיקתיה:

מלקין

דיו חיים שנתתי לו כי ההיא איתתא דאמרין במועד קטן (דף כז) שקשתה על מותה יותר מדאי עד שמתו ז' בניה והיא אחריהם מחמת שנתאוננה על מותיהם. דהיה עובדא ואפיקתיה ל"ג והוציאוה עשרה אנשים במשה. בחזקת שהיא מתה וקלקלו עמה ואשת איש היתה דמחברי' עשרה ונגבי' בשורא. שיש בה משוי לעשרה: **מ"ק** ל"ו. בית דין מי שקנא לאשתו ונסתרה והוא מעלה להשקתה מוסרין לו בית דין שבעירו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך שהרי נאסרה עליו בדרגן (ט"ס דף כז) נטמאה נטמאה אחד לבעל ואחד לזבוע אם בא עליה שוב אין המים בודקין אותה דכתיב (מכילת) ונקח האיש מעון בזמן שהאיש מנוקע מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקע מעון אין המים בודקין את אשתו ונמצא שם שמים נמוק לבטלה:

נקורים נקורים בעיפה תולין לא אוכלין ולא שורפין א"ר יהושע בן לוי לא שנו אלא במשקים לבנים אבל במשקים אדומים אם איתא דנקיר מידע ידע ודילמא בלתיננהו עיפה א"ר יוחנן דבר זה שמע ברבי ופירשו לא שמע לא שנו אלא במשקים צלולים שבבואה של תינוק ניכר בה אבל משקים עכורים לא: **מתני'** לא יתייחד אדם עם שתי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים רבי שמעון אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו וישן עמהם בפונדקי מפני שאשתו משמרתו מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וישן עמהם בקרוב בשור ואם הגדילו זו ישנה בכסותה וזה ישן בכסותה: **גמ'** מ"ט תנא דבי אליהו הואיל ונשים דעתן קלות עליהן מנא הני מילי א"ר יוחנן משום ר' ישמעאל רמז ליחוד מן התורה מנין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמה וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו ואסור להתייחד עם כל עריות שבתורה פשיטה דקרא במאי כתיב אמר אבי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בן אב דסני ליה ועינין ליה עצות רעות אלא אפילו בן אם דלא סני ליה אימא צייתי ליה קמ"ל נימא מתני' דלא באבא שאול דתניא כל שלשים יום יוצא בחיק ונקבר באשה אחת ושני אנשים אבל לא באיש אחד ושתי נשים אבא שאול אומר אף באיש אחד ושתי נשים אפילו תימא אבא שאול בשעת אנינות תביר יצריה ורבנן סברי לה כר' יצחק דאמר רבי יצחק מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו אפילו בשעת אנינותו של אדם יצרו מתגבר עליו ואבא שאול כי כתיב ההוא במתערעם על מדותיו כתיב והכי קאמר מה יתרעם על מדותיו וכי גבר על חטאיו דיו חיים שנתתי לו ורבנן כי ההוא מעשה דהיה איתתא דהיה עובדא ואפיקתיה: אבל אשה אחת: אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא בכשרים אבל בפורצים אפילו כי עשרה נמי לא הוה מעשה והוציאוה עשרה במשה אמר רב יוסף תדע דמיחברי' כי עשרה ונגבי' בשורא ולא מיפספי מהרדי' נימא מסייע ליה מוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך תלמידי חכמים אין אינשי דעלמא לא שאני תלמידי חכמים דידעי לאתרוי:

לאתרוי

נקורים. ביקרור"ש בלע"ז שנקרו התרגולים בעיפה: תולין. אם עיסה זו של תרומה חיישין שמא שתי התרגולים ממשקין חטמאים ובעוד המשקה טופח בחרטומיהם נקרו בעיפה ומדקאמר שני דברים הללו עשאים כמי שיש בו דעת לישראל ושנינו באחת מהן תולין מכלל דתינוק תולין: **כ"י**. גדול הדור ריב"ל: **ופירושו לא שמע**. דבאדומים נמי היה לו לפרש ולחלק בין צלולים לעכורים ממשקין צלולים נוחין ליבלע: **שבבואה של תינוק**. דמות קלסתר פניו: **מתני'** עם ב' נשים. מפני שדעתן קלה ושתיהן נוחות להתפתות ולא תירא זו מתכבדתה שאף היא תעשה כמותה: עם ב' אנשים. שהאחד בוש מחבירו: **מתייחד אדם עם אמו**. טעמא מפני בגמ' וישן עמהם. הבן עם אמו ובעודו קטן קאמר דישן עמה בקרוב בשור כדמפרש ואזיל: **הגדילו זה ישן בכסותו כו'**. וכן הבת עם אביה בעודה קטנה: **גמ'** **מאי טעמא**. לא יתייחד עם שתי נשים כאשה שמתיהדרת עם ב' אנשים: **דעתן קלה עליהן**. ושתיהן נוחות להתפתות: **אבא**. להכי נקט קרא בן אמה לומר שהבן מצוי אצל האב: **פשיטה דקרא במאי כתיב**. לענין פשוטו של מקרא שמדבר בהקשר אמאי נקט בן אמה: **בן אב סני ליה**. לפי שמעטס בחלק ירושתו: **בן אם לא סני ליה**. שאין להם חלק ירושה יחד זה יורש את אביו וזה יורש את אביו: **דלא באבא שאול**. דאמר איש מתייחד עם שתי נשים: **כל שלשים יום**. ולד שמת בתוך שלשים יום אין צריך לכבדו במותו להוציאו לקבורה לא במשה ולא בכליבה אלא בחיק: ונקבר באשה אחת ושני אנשים. ק"צ רבים ללוחתו אלא ג' אבל לא באיש אחד ושתי נשים. משום יחוד שלא היו בתי הקברות סמוכין לעיר: **מה יתאונן**. מה מועיל אנינות לאדם לסמוך על כך מלהזהר ביצרו כל זמן שהוא חי צריך להיות גבר על חטאיו שאם לא כן יתא יצרו גובר עליו ויחטאנה: **מה מדותיו**. על קורות הקורות אותו: **מה יתאונן אדם חי**. למה יתאונן אדם חי למה יתרעם אדם על הקורות הבאות עליו אחר כל החסד שאני עושה עמו שנתתי לו חיים ולא הבאתי עליו מיתה: **וכי גבר על חטאיו הוא**. שלא חטא לי ובצדקתו הוא חי בתמימה: **ורבנן**. אפילו תביר יצריה בודקאמרת יש לחוש פעמים שאין שם אנינות ועושים עצמן כאילו נושאין תינוק מת ויוצאין לעבירה כי ההוא עובדא דהיה עובדא דהיה איתתא ואפיקתיה לחיות חי בחזקת מת לעשות עבירה עם ההולך עמה לקברו. לשון אחר ממורי הקטן ולא גרסינן ורבנן אלא כולה באבא שאול גרסינן:

לאתרוי

לִיה – שהרי הוא שונא אותה, כי שניהם יורשים את אביהם ואינו רוצה
 54 שאחיו יירש עמו וימעט מחלקו ביורשה, ולכן הוא עֲרִיז – מייעץ ליה עֲצוֹת
 55 רְעוּת, ובודאי לא ישמע לו לעבוד אלהים אחרים, אֵלָּא אֲפִילוּ בֶן הָאִם
 56 דְּלֹא סָנִי לִיה – שאינו שונא כי לא יורש עמו, אִמָּא צִיַּיתִי לִיה – יש
 57 לחשוש שמא ישמע להסתה שלו, קָא מְשַׁמַּע לָן הַפְסוֹק שִׁכְתָּב בֶּן אִמִּךְ,
 58 להזהיר שגם ממנו אסור לקבל את ההסתה.
 59 במשנה מבואר שאסור לאיש להתייחד עם שתי נשים, הגמרא מביאה
 60 ברייתא שלכאורה חולקת על המשנה: נִימָא מִתְּנִיתִין דְּלֹא בִּאֲבָא שְׂאוּל,
 61 דְּתִנְיָא לענין קבורת ודל שמת סמוך ללידתו, כָּל שְׁלָשִׁים יוֹם הָרָאשׁוֹנִים
 62 ללידתו, יוֹצֵא לקבורה בנשיאה בְּחֵיק ולא במיטה, משום שאין צורך
 63 לכבדו, וְנִקְבֵּר בְּאִשָּׁה אַחַת וְשְׁנֵי אֲנָשִׁים בלבד ואין צריך ריבוי אנשים,
 64 אֲבָל לֹא בְּאִישׁ אֶחָד וְשְׁנֵי נָשִׁים, מכיון שכשיצאו לקבורו מחוץ לעיר
 65 יבואו לאיסור יחוד. אֲבָא שְׂאוּל אֹמְר, מותר לקבורו אִם בְּאִישׁ אֶחָד וְשְׁנֵי
 66 נָשִׁים, ואין בזה איסור יחוד. ומבואר שאבא שאל נחלק על משנתנו
 67 שאומרת שאיש אחד אסור להתייחד עם שתי נשים.
 68 הגמרא דוחה שאין הכרח לומר שמשנתנו נחלקה עם אבא שאוּל: אֲפִילוּ
 69 תִּימָא – אפילו נאמר שהמשנה היא בִּאֲבָא שְׂאוּל, יש לחלק שבִּשְׁעַת
 70 אֲנִינּוֹת תְּבִיר יִצְרִיה – בזמן שמתו לפניו ליבו נשבר ואין לו יצר הרע, ולכן
 71 מותר באותו הזמן להתייחד עם שתי נשים.
 72 ורַבִּנָּן החולקים על אבא שאוּל, סָבְרִי לֵה פְּרָבִי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק,
 73 על הפסוק (איכה ג טז) מָה יִתְּאוּנָן אָדָם חַי נָבֵר עַל חֲטָאֵיו, שדורשים
 74 מכאן, איז תועלת יש לאדם באנינותו, הרי כל זמן שהוא חי צריך הוא
 75 להתגבר על יצרו, שהרי אֲפִילוּ בִּשְׁעַת אֲנִינּוֹתוֹ שֶׁל אָדָם יִצְרוֹ מִתְּנַבֵּר
 76 עָלָיו, ולכן אסור להתייחד עם שתי נשים גם כשיצאים לקבור את הנפל.
 77 ואֲבָא שְׂאוּל הסובר שבשעת אנינות יצרו של האדם נשבר, מבאר את
 78 הפסוק באופן שונה, כִּי בְּתִיב תְּהוּא – פסוק זה בְּמִתְרַעַם עַל מִדּוֹתָיו בְּתִיב
 79 – לענין מי שמתלונן על המאורעות שעוברים עליו, וְהָכִי קָאָמַר, מֵה
 80 יִתְרַעַם עַל מִדּוֹתָיו – מדוע יתלונן אדם על המאורעות שעוברים עליו, וְכִי
 81 נָבֵר עַל חֲטָאֵיו – האם צדיק הוא שלא חטא לה, דִּיזוֹ תִּיִם שְׁנֵיתִי לוֹ אִם
 82 על פי שחטא, ומזה לו להתלונן.
 83 הגמרא מבארת מה רבנן משיבים על סברת אבא שאוּל: וְרַבִּנָּן סוֹבְרִים שֶׁאִם
 84 גשומן שילבו שבור אין לחשוש לעבירה, יש לחשוש שיעשו עצמם כאילו
 85 מוציאים מת, ויצאו לעבירה, כִּי תְּהוּא מְעַשָּׂה דְּהֵימָא אִיתְתָּא – שהיה עם
 86 אשה אחת, דְּהֵינָה עֵיבְרָא וְאִפְיָקְתִּיה – שיצאה עם תינוקה החי לבית
 87 הקברות באומרה שהוא מת, כדי לעבור עבירה עם האיש שהלך עמה;
 88 שנינו במשנה, אֲבָל אִשָּׁה אַחַת מִתְּיַחֲדָת עִם שְׁנֵי אֲנָשִׁים. הגמרא מבארת
 89 שדין זה לא נאמר בכל האנשים: אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, לֹא שֶׁנִּי שֶׁאִשָּׁה
 90 מתייחדת עם שני אנשים, אֵלָּא בְּשְׁנֵי בָּשָׂרִים, אֲבָל בְּפְרוּצִים אֲפִילוּ כִּי
 91 עֲשָׂרָה נָמִי לֹא – אפילו עם עשרה אנשים אסורה להתייחד, כיון שאינם
 92 מתביישים זה מזה. וכן הָנָה מְעַשָּׂה באשת איש שרצו לחטוא עמה,
 93 וְהוֹצִיאוּהָ עֲשָׂרָה פְּרוּצִים בְּמִקְוָה מזהיר שיחשבו שהיא מתה, וקילקלו
 94 עמה.
 95 רב יוסף מביא ראייה שפרוצים אינם מתביישים זה מזה: אֲמַר רַב יוֹסֵף, תִּדַּע
 96 שכן הוא הדבר שעוברי עבירה אינם מתביישים זה מזה, דְּמִיתְּבָרִי כִּי עֲשָׂרָה
 97 וְנָנְבִי בְּשִׁנּוֹתָ – שהרי עשרה בני אדם מתחברים לגנוב קורה בבדיה שצריך
 98 עשרה אנשים כדי לנשאה, וְלֹא מִיִּבְכָּסִי מִתְּרִי – ואינם מתביישים זה
 99 מזה.
 100 הגמרא מביאה משנה לסייע לרב: נִימָא מְסִינִי לִיה, ששנינו (סוטה ז.)
 101 שאדם שאשתו נסתרה עם אחר וקניא לה, ורצין להעלותה לירושלים כדי
 102 להשקותה מי סוטה, מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים שילכו עמם, מפני
 103 שחוששים שֶׁאִם יָבֵא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ, והיא אסורה עליו עד שתיבדק, ואם
 104 יבוא עליה, המים לא יבדקו אותה, ונמצא ששם שמים נמחק לבטלה.
 105 ומדייקת הגמרא, תַלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין – כן מוסרים לו, אבל אֲנִישֵׁי
 106 דְּעִלְמָא – סתם אנשים לא מוסרים לו. ומבואר בדברי רב שרק תלמידי
 107 חכמים מצילים מידו.
 108 דוחה הגמרא, שְׂאֵנִי – לגבי סוטה הטעם שונה, ומוסרים לו תַלְמִידֵי חֲכָמִים
 109 משום דִּידְעִי – שהם יודעים

נְקוּרִים נְקוּרִים – סימני נקבים שנצרו על ידי ניקורי התרנגולים בְּעִיסָה,
 1 ויש ספק האם כשניקרו בעיסה היה פיהם רטוב מהמשקים והעיסה נטמאה,
 2 או שפיהם היה יבש והעיסה טהורה, תוֹלִין, דהיינו לֹא אוֹכְלִין את העיסה,
 3 וְלֹא שוֹרְפִין אותה. ואף שהתרנגולים אין בהם דעת להישאל, עשוהו
 4 חכמים כדבר שיש בו דעת לישראל, שהעיסה טמאה מספק אף ברשות
 5 היחיד. וממה שהובא דין זה בברייתא יחד עם הדין של תינוק המטפח
 6 בעיסה, משמע שגם בדין של תינוק, העיסה טמאה רק מספק, כדברי רבי
 7 יוחנן.
 8 הגמרא מבארת את הברייתא של תרנגולים: אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי, לֹא
 9 שֶׁנִּי בְּרִייתָא שְׁחוּשִׁים שֶׁהִתְרַנְּגוּלִים טִימְאָא את העיסה על ידי המשקים
 10 שבפיהם אֵלָּא בְּמִשְׁקִים לְכָנִים שהצבע אינו ניכר בעיסה, אֲבָל בְּמִשְׁקִים
 11 אֲדוּמִים, העיסה טהורה, משום דֹּאם אִיתָא דְּקָקוֹר מִידַּע יָדַע – אם אכן
 12 התרנגול ניקר בעיסה כשפיו רטוב מהמשקים, היה צבע המשקה ניכר
 13 בעיסה, וכיון שלא ניכר בעיסה הצבע האדום, ודאי שהעיסה טהורה.
 14 שואלת הגמרא: וְדִילְמָא – שמא יש לחשוש שהתרנגול ניקר וּבְלַעְתִּיהּ
 15 עִיסָה – והמשקים נבלעו בעיסה, ולכן לא ניכר צבעם. משיבה הגמרא: אֲמַר
 16 רַבִּי יוֹחָנָן, דְּכָר זֶה שיש חילוק בין משקים לבנים לאדומים שֶׁמַּע בְּרִיבִי –
 17 רבי יהושע בן לוי שהוא גדול הדור, מרבו, וּפְרִיזוּשׁוֹ של דין זה לֹא שֶׁמַּע
 18 מרבו. וכך יש לפרש, לֹא שֶׁנִּי שבמשקים אדומים העיסה טמאה, אֵלָּא
 19 בְּמִשְׁקִים צְלוּלִים עד שֶׁכְּבֻאָה קלסתר פניו שֶׁל תִּינוּק נִיכֵר בָּה –
 20 במשקה, ולכן אף במשקים אדומים חוששים שנבלעו בעיסה, אֲבָל בְּמִשְׁקִים
 21 עֲבֻרִים – מלוכלכים, לֹא נאמר דין זה, והעיסה טהורה, כיון שאינם נבלעים
 22 בעיסה, ואם התרנגול היה מנקר בעיסה כשמשקים בפיו היו המשקים
 23 ניכרים בעיסה, וכיון שאינם ניכרים, ודאי שהעיסה טהורה:

משנה

משנה זו עוסקת באיסור יחוד איש עם אשה: לֹא יִתְיַחֵד ו– ישהה ביחידות
 25 אָדָם עם אשה אחת, או עִם שְׁנֵי נָשִׁים, שמא יבואו לידי עבירה, שהרי
 26 דעתן של נשים קלה ושתיהן יתפתו לעבירה, אֲבָל אִשָּׁה אַחַת מִתְּיַחֲדָת
 27 עִם שְׁנֵי אֲנָשִׁים, כיון שהם מתביישים זה מזה ולא יבואו לידי עבירה. רַבִּי
 28 שְׁמַעוֹן אֹמְר, אִם אִישׁ אֶחָד מִתְּיַחֵד עִם שְׁנֵי נָשִׁים, בְּזִמְנָא שְׂאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ
 29 שהיא משמרתו מעבירה. ואף יִשְׁנֵן עִמָּהֶם – עם שאר נשים בְּפֻגְדֵיהֶן – מלון
 30 אחד, מִפְּנֵי שְׂאִשְׁתּוֹ שנמצאת עמו מְשַׁמְרָתוֹ.
 31 המשנה מביאה דין נוסף, בדין יחוד עם קרובותיה: מִתְּיַחֵד אָדָם עִם אִמּוֹ
 32 וְכֵן עִם בָּתּוֹ ולא חוששים שיבואו לידי עבירה, וְכֵן יִשְׁנֵן עִמָּהֶם אפילו
 33 בְּקִירֹב בָּשָׂר – שבשרם נוגע זה בזה. וְאִם הָבִן וְהִבֵּת הַגְּדִיל, לא יישנו
 34 בקירוב בשר, אלא ישנים במטה אחת כשזו – האם יִשְׁנָה בְּכִסּוּתָהּ, וְזֶה –
 35 הָבִן יִשְׁנֵן בְּכִסּוּתוֹ, וכן האב עם בתו:

גמרא

שואלת הגמרא: מָאִי מְעַבָּא שאיש אסור להתייחד עם שתי נשים ואשה
 37 מותרת להתייחד עם שני אנשים. משיבה הגמרא: תִּנְאָא דְּכִי אֵלֶיהָ, הוֹאִיל
 38 וְנָשִׁים דְּעָתָן קְלוֹת עָלֶיהָ, ודן נוחות להתפתות לעבירה, שתיהן יכולות
 39 להתפתות ואין אחת מהן מתביישת מחברתה.
 40 הגמרא מבררת את מקור איסור יחוד. שואלת הגמרא: מָאִי הֵנִי מִילֵּי
 41 שאסור לאדם להתייחד עם אשה האסורה לו. משיבה הגמרא: אֲמַר רַבִּי
 42 יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, רָמֵז לְאִיסוּר יְחִיד מִן חֲתוּרָה מִנֵּן, שְׂנֵאֲמַר
 43 בענין מסית לעבודה זרה (דברים יג ז) כִּי יִסְתַּד אֲחִיד בֶּן אִמִּךְ, וקשה,
 44 מדוע נקטה התורה דווקא בֶּן אִמִּךְ, וְכִי רק אח שהוא בֶּן אִם מְסִית ואח
 45 שהוא בֶּן אִבּ אִינוּ מְסִית. אֵלָּא לֹאֲמַר לָךְ שהבן מצוי אצל אמו כי בֶּן
 46 מִתְּיַחֵד עִם אִמּוֹ בסתר, ומשום כך מצוי יותר שהוא יסית, ולמדים שֶׁאִסוּר
 47 לְהִתְיַחֵד עִם כָּל שֶׁאֵר הָעֲרִירוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, שהרי הוצרכה התורה לגלות
 48 שכן מותר להתייחד עם אמו.
 49 הגמרא מבררת מה הפשט של הפסוק. שואלת הגמרא: פְּשָׁטִיהּ דְּקָרָא –
 50 פשוטו של המקרא בענין מסית לעבודה זרה, כְּמָא בְּתִיב – מדוע נכתב בו
 51 בֶּן אִמִּךְ. משיבה הגמרא: אֲמַר אֲבִי, הפסוק בדרך לֹא מִיבְעָאִי קָאָמַר,
 52 לֹא מִיבְעָאִי – לא הוצרך הפסוק להזהיר כשֶׁבֶן הָאִבּ מסית את אחיו, דְּסָנִי

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

ג אם עבר והשקה צלי שלא נצלה כמאכל בן דרוסאי במקום שאסור להשקות יד בין בשוגג בין במזיד אסור בין לו בין לאחרים עד למוצאי שבת בבדי שיעשו¹⁶.

ומכל מקום אם השקה בתנור מכוסה אפילו אינו טוח בטיט מותר בדיעבד אפילו הוא בשר שור ועו לפי שיש מתירים אפילו לכתחלה שאין חוששים שיגלה פי התנור כדי לחתות ויש לסמוך על דבריהם בדיעבד. וכן אם השקה בשר גדי מנותח ופיוצא בו אצל הגחלים ולא על הגחלים ממש בין בתוך התנור אפילו מגולה בין חוץ לתנור יש להתיר בדיעבד לפי שיש מתירים אפילו לכתחלה שאין חוששים שיחתה בגחלים דכיון שהבשר הוא רך אם יחתה בגחלים יתחרך הבשר שאין צריך אלא חמימות האש בלבד אבל על גבי הגחלים ממש אפילו בשר גדי אסור לדברי הכל אפילו בדיעבד אם לא נצלה כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום דכיון שהניחו על גבי הגחלים ממש אינו חושש אלא שיצלה מהרה אע"פ שיתחרך ושפא יחתה אבל כשנצלה כמאכל בן דרוסאי מאחר שראוי לאכילה קצת למה יחתה להפסידו ולפיכך מותר אפילו להאוסרים לכתחלה אף בקדרה¹⁷.

ד פירות הנאכלים חיינ בגזון תפוחים וכיוצא בהם¹⁸ מותר לצלותם סמוך לחשכה יח אע"פ שאין שהות שיצלו מבעוד יום ומותר להשקותם אפילו שלא על גבי הגחלים ממש לפי מנהגנו שנתבאר²⁰ שכל שנצלה כמאכל בן דרוסאי מותר להשקותו ופירות שנאכלים חיינ אינן גרועים מצלי שנצלה כמאכל בן דרוסאי. ומכל מקום בשבת עצמה אסור להניחם בכל מקום שייכלו להתחמם עד שהיד סולדת בו²¹ ואפילו לסמכם אצל התנור קודם שיוסק התנור אסור אלא אם בן נצלו כל צרכן מבעוד יום כמו שנתבאר בס' רנ"ג²² אפילו אם הטמנים מבעוד יום אצל קדרה חמה המכוסה בגדים או בשאר דבר²³ שאינו מוסיף הכל ובשבת נפל הכיסוי אסור להחזירו עליהם אם עדיין לא נתבשלו כל צרכן והיד סולדת שם²⁴ וכן אסור להוסיף עוד בגד אחר בשבת מפני שממחר לגמור בישולם בשבת:

ביאורים

יד] במקום שאסור להשקות – בשר חי (שור, עז, או איל גדול, או גדי ועוף כשהם שלמים) שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי שאינו מונח בקדירה אלא מונח גלוי מחוץ לתנור בסמוך לגחלים¹⁶.
טו] בבדי שיעשו – דין זה זהה למבואר בסימן רנג סעיף יב לגבי המשהה תבשיל בקדרה בשבת באיסור, ושם נתבאר טעם האיסור 'שאיסור זה קל בעיני הבריות' ולכן אסור בין לו בין לאחרים כדי שלא יבוא לומר לאחר להשהות בשבילו, עוד נתבאר שם שאם שגג מפני שסמך על דיעה המקילה שרוב הפוסקים אינם סוברים כמותה – מותר לו לאכול התבשיל בשבת.
טז] אף בקדרה – שכל מקום שטעם ההיתר 'שיתחרך הבשר' נחשב כמצטמק ורע לו ויותר מכך שהרי מפסיד הבשר לגמרי, ולכך מודים כולם שדי בשליש בישול¹⁷.
יז] תפוחים וכיוצא בהם – והוא הדין ירקות וכל דבר שדרך לאכלם תמיד חי¹⁸.
יח] לצלותם סמוך לחשכה – והוא הדין לבשלם בתוך קדרה, כיון שלא גרעו מתבשיל שבשל כמאכל בן דרוסאי הראוי לאכלו ע"י הדחק¹⁹.
יט] שהיד סולדת בו – כיון שחייב על בישול פירות – אפילו כשראויים לאכילה כשהם חיים, ודינם כתבשיל עם רוטב שהצטנן לגמרי – שחייב עליו משום בישול בשבת²¹.
כ] או בשאר דבר – היינו שטמן הקדרה החמה ביחד עם הפירות בשאר דבר שאינו מוסיף הכל, אבל אם טמן הפירות לבד בדבר שאינו מוסיף הכל – מותר להוסיף על כיוסוי בשבת.
כא] והיד סולדת שם – לכאורה הכוונה בהיד סולדת 'שם' היא לפירות, כפי שכתב בתחילת הסעיף, אבל אם אין היד

מקורות

16) כמבואר בסעיף הקודם, ובהמשך הסעיף יתבאר דין המשהה באיסור בשר שור (וכ"ש בשר גדי) בתנור מכוסה שאינו טוח בטיט, וכן דין המשהה באיסור בשר גדי מנותח לנתחים בתוך תנור מגולה שאסור לכתחילה.
17) ע"פ מה שנתבאר על הסעיף הקודם ובס' רנג סעיף יג, ואילו היה דינו כמצטמק ורע לו ותו לא, היה צריך להתמין שיתבשל עכ"פ כל צרכו לדיעה זו.
18) ולהלן סי"ד נתבאר לענין מים האם נחשבים כדבר הנאכל
19) וראה קיצור הלכות משו"ע אדה"ז.
20) סימן רנג, שאין לאסור תבשיל אפילו כשמצטמק ויפה לו, ולעיל סעיף ב נזכר דין זה לגבי צלי.
21) הלכות שהיה והטמנה בקצרה שבסוף סימן רנט ד"ה ופירות, סי' שיח סעיף כד.
22) סעיף כז שם נתבאר שכל מה שיש בו משום בישול אסור לסמכו אל התנור אפילו קודם שהוסק במקום שהיד סולדת בו.

ביאורים

סולדת בפירות מותר לכסותם שהרי לא אפשרי לבשל בחום הפחות מחום ש'היד סולדת בו'²³.

מקורות

שיש בו דבר חם שלא התבשל כל צרכו תחת הבגדים ביחד עם קדרה שכבר נמצאת שם). ולהעיר שלדעת הבית מאיר ואחריו במשנ"ב (סימן רנו ביאור הלכה ד"ה גורם לה) היה אסור לכסות את הקדרה גם ללא הפירות לידה, כיון שלדעתם כל שאינו מבושל כל צרכו אסור אפילו להוסיף על כיסויו בשבת ואפילו טמון בדבר שאינו מוסיף הבל, כיון שכל שעה שמאריך הרתחה והבישול מתבשל המאכל יותר).

חלק ב' סימן רנד, דיני תבשילים המוכנים מערב שבת כדי להגמר בשבת סעיפים ג"ד

23) ואם לא היה מטמין פירות חיים בצידו הקדרה, היה מותר לו להחזיר או להוסיף כיסוי על הקדרה בשבת גם אם התבשל שבקדרה אינו מבושל כל צרכו, שהרי אינו טומן הקדרה בדבר המוסיף הבל, (כן פסק רבינו בסעיף זה, וכן להלן סי' רנו סוף סעיף ח לגבי הטומן קדירה כשיש על ידה גחלים – בדבר שאינו מוסיף הבל, וכן בסימן רנט סוף סעיף ח לגבי לסתום את התנור שהטמין בתוכו קדרות שלא התבשלו כל צרכם – שבכך גורם למחר בישולם, וכן בסימן שיח סוף סעיף יד לענין להטמין כלי

שולחן ערוך – הלכות קריאת שמע

ד היה עומד בוכתבתם ואינו יודע אם בוכתבתם שבפרשה ראשונה אם בוכתבתם שבפרשה שניה חוזר לוכתבתם שבפרשה ראשונה במה דברים אמורים כשלא התחיל למען ירבו ימיכם אבל אם התחיל למען ירבו ימיכם אין לו לחוש שמא התחיל כן אחר וכתבתם שבראשונה לפי שמן הסתם קרא כפי רגילותו שהורגל שלא לומר למען ירבו עד סיום פרשה שניה ומכל שכן אם מצא עצמו בתיבה אחרת באמצע פרשה חזקה שאמר כל מה שלמעלה ממנה:

חלק א' סימן טד, דין הטועה בקריאת שמע סעיף ד

א קראה סירוגין דהיינו שהתחיל לקרות והפסיק בין בשתיקה בין בדיבור וחזר וגמרה אפילו שהיה כדי לגמור את כולה יצא אפילו אם היה ההפסק מחמת אונס וכן במגילה ובתקיעת שופר אבל בתפלה אם שהה כדי לגמור את כולה מראש עד סוף צריך לחזור לראש ויש אומרים שאין חילוק בין קריאת שמע לתפלה ובכל מקום אם שהה מחמת אונס שאף אם היה רוצה שלא לשהות לא היה יכול צריך לחזור לראש אם שהה כדי לגמור את כולה מראש עד סוף ולא ממקום ששוהה ומפסיק בו עד סוף ומשעריין לפי הקורא ולא לפי רוב בני אדם ואפילו בברכת קריאת שמע אם שהה באמצע הברכה כדי לגמור את כולה מראש לסופה צריך לחזור לראש אבל אם הפסיק שלא מחמת אונס שאם היה רוצה היה קורא ושהה ברצונו והפסיק בין בדבור בין בשתיקה אפילו זמן רב א"צ לחזור אלא למקום שפסק וכן יש לנהוג הלכה למעשה כי כן עיקר.

ואונס זה יש אומרים אפילו אונס לסטים או אונס אחר כל שלא היה יכול לקרות אפילו אם רצה ויש אומרים שאינו חשוב הפסק מחמת אונס לחזור לראש אלא א"כ לא היה יכול לקרות מחמת שהאיש אינו ראוי כגון שהתחיל לקרות קריאת שמע והתחילו מי רגליו שותתין על ברכיו והוצרך להפסיק עד שיכלו או מחמת שהמקום אינו ראוי לקריאה כגון שקוראה מהלך והגיע למבואות המטונפות והוצרך להפסיק אבל אם האיש או המקום ראויין אלא שאונס אחר מעכבו ומצריכו להפסיק אפילו שהיה זמן רב חוזר למקום שפסק.

ולענין הלכה יש מי שאומר שבתפלה אפילו באונס אחר חוזר לראש מאחר שיש אומרים שאפילו בלי אונס כלל חוזר לראש אבל בקריאת שמע א"צ לחזור לראש אלא אם כן האיש או המקום אינו ראוי:

ב קרא קריאת שמע ונכנס לבית הכנסת ומצא ציבור שקורין קריאת שמע צריך לקרות עמהם פסוק ראשון שלא יראה כאלו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חבריו והוא הדין שאר דבר שהציבור אומרים כגון תהלה לדוד צריך לקרוא עמהם שכן דרך ארץ והוא הדין אם הוא בבית הכנסת ואומר דברי תחנונים או פסוקים במקום שרשאי לפסוק אבל אם הוא עסוק במקום שאינו רשאי לפסוק כגון מברוך שאמר ואילך לא יפסיק אלא יאמר התיבות שהוא אומר בשעה שהציבור אומרים פסוק ראשון בניגון הצבור שיהא נראה כאלו קורא עמהם ויש אומרים דמפסיק אפילו באמצע ברכות קריאת שמע לקבל עול מלכות שמים עם הציבור ויש אומרים דבפסוקי דזמרה יש להפסיק אבל בברכות שלפני קריאת שמע אין להפסיק כלל בשביל פסוק ראשון של קריאת שמע אלא יאמר אותן התיבות בניגון כמו שהציבור אומרים קריאת שמע ולענין הלכה למעשה כסברה הג' דבפסוקי דזמרה יש להפסיק ובאמצע הברכות של קריאת שמע אין להפסיק אלא יאמר התיבות בניגון הציבור ומאן דמפסיק בברכות דקריאת שמע לקרוא פסוק ראשון עם הציבור ראוי לגעור בו:

ג קרא קריאת שמע ונכנס לבית הכנסת ומצא ציבור שקורין קריאת שמע טוב שיקרא עמהם כל קריאת שמע ויקבל שכו כקורא בתורה אבל אינו חייב רק בפסוק ראשון כמו שנתבאר:

חלק א' סימן סה הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור קוראין קריאת שמע או שהפסיק בשעת הקריאה וכו' ג' סעיפים

א אע"פ שאסור לספר בברכות קריאת שמע אפילו בדברי תורה ואפילו בלשון הקודש התירו שאילת שלום מפני היראה ומפני הכבוד ומפני דרכי שלום.

כיצד בין פרק לפרק שואל בשלום אדם נכבד מפני כבודו ומשיב שלום לכל אדם מפני דרכי שלום ומותר לשאול בשלום הקורא

לא יפסיק בין תיבה לתיבה שהוא באמצע הענין ואם פסק חוזר לתחלת הפסוק (שהאיך יתחיל מאמצע הענין שלא יהיה פירוש כלל לדבריו).

ולענין מעשה כשמפסיק לעניית קדיש ולקדושה ולברכו כמו שיתבאר יכול להפסיק אפילו באמצע הענין ולסמוך על בעלי סברה הראשונה שלא חלקו בכך והתירו בכל ענין וכדאי הם לסמוך עליהם לצורך מצוה רבה כזו אם אי אפשר למהר להגיע לסיום ענין ולענות עם הצבור אבל כשחוזר למקום שפסק יש לחוש לסברה האחרונה לחזור לתחלת הפסוק:

ג. אם שכח להניח ציצית ותפילין יש אומרים שיכול להפסיק בין הפרקים להניח ולברך עליהן ויש אומרים שתפילין מפני שחובה לקרות ולהתפלל בהן כדי לקבל מלכות שמים שלמה מפסיק להניחן ויברך ג"כ אבל ציצית אינה חובת הגוף שאם אין עליו טלית פטור מציצית ויכול לקרות ואינו כמעיד עדות שקר כיון שאין עליו טלית החייבת בציצית לפיכך אסור להפסיק בברכתן אפילו בין הפרקים של קריאת שמע וברכותיה אלא לובשן בלא ברכה ולאחר התפלה ימשמש בהן ויברך וכן יש לנהוג הלכה למעשה:

חלק א סימן טו, באיזה מקום יכול להפסיק
ובאיזה מקום לא יפסיק סעיפים א' ג'

אע"פ שידוע שיצטרך להשיב לו ומי שלא ראינו שיקפיד על חבירו כלל לא יפסיק אפילו בין הפרקים (בין להשיב בין לשאול מפני הכבוד) ובאמצע הפרק שואל בשלום אדם מי שהוא ירא ממנו כגון אביו שנאמר בו איש אמו ואביו תיראו או רבו שאמרו בו מורא רבך כמורא שמים ומשיב שלום לכל אדם נכבד.

וכל תלמיד חכם שהוא מופלג בדורו אע"פ שאינו רבו הוא ג"כ בכלל מורא ואינו מופלג בדורו רק שהוא גדול ממנו בחכמה אינו בכלל מורא אלא בכלל כבוד אבל אם הקורא גדול ממנו אין מפסיק לו אלא כמו לשאר כל אדם אע"פ שהוא תלמיד חכם:

ב. כל מקום שמותר להפסיק באמצע הפרק מותר אפילו באמצע הפסוק חוץ מפסוק שמע ישראל שלא יפסיק בו כלל אם לא מפני מי שירא ממנו שמא יהרגנו והוא הדין לברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שגם הוא בכלל היחוד ומטעם זה אין להפסיק גם כן בין שמע ישראל לברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ויש אומרים שאפילו באמצע שאר הפסוקים לא יפסיק אלא בסיום ענין אבל לא באמצע הענין כגון פסוק ושמחת וגו' יכול להפסיק בין נפשכם לוקשרתם שהוא ענין אחר אבל עד נפשכם

לקוטי תורה

תוכן הפרק: גדרו של "שם" אדם, והקשר שבין שם האדם לחיות נשמתו

[בפרק זה מבאר כיצד ענין ה"שם" יש בו אותה התכונה שבענין ה"אור" והזיו:]

דכמו השם אשר יקראו לו עד"מ אברהם, הרי אין ערוך השם לגבי עצמותו ומהותו של האדם, ואינו נוגע לו כלל, שבפני עצמו אינו צריך להשם.

השם שנקרא בו האדם אין לו שום "ערך" (חשיבות) לגבי מהות האדם עצמו (שהרי אי אפשר להכיר את תכונות האדם או מעלותיו משמו), וכפי שרואים בחוש שיש כמה אנשים נקראים בשם אברהם ואין האחד דומה לחברו, לא בשכל ולא במזג מדותיו או בעבודתו באהבה ויראה, גם אם השם שווה (כולם).

לפי שכל ענין השם אינו אלא ענין חיצוני בלבד, היינו שזוהי דרך כיצד הזולת יכול לפנות אליו ולקרוא אותו, שהרי כשאדם הוא בפני עצמו אינו צריך כלל לשם.

וזוהו שנקרא השפע והגילוי האלקי בעולם בתואר "שם", להורות, כי גם שפע זה אינו אלא ענין חיצוני והארה ממנו ית', ואינו עצמותו ממש כלל, ולכן נקרא

שפע זה גם בשם "אור" המורה אף הוא על פרט זה, וכמו שנתבאר לעיל בארוכה.

[אך לכאורה יש הבדל גדול בין "אור" ו"שם", דבשלמא האור, אע"פ שהוא ענין חיצוני בלבד, מ"מ הרי הוא בא ונמשך מן השמש עצמה, ותכונות האור דומות למאור (מקורו של האור), שהרי האור הוא דבר בהירי כמו המאור;

משא"כ ענין השם - לפי תפיסת העולם - אין לו מעיקרא שום שייכות לנפש האדם עצמו, דקריאת שם היא רק עצת בני אדם למצוא דרך להצביע על אדם מסוים, ולכן בוחרים הורים שם לנולד כפי שעולה על רוחם, ומה שאדם מסוים נקרא בשם מסוים דוקא, הוא באקראי בעלמא, ולפיכך אין שם האדם נוגע לו כלל.

וא"כ איך אפשר לדמות את החיות הנמשכת מאתו ית' לענין ה"שם"?

וזוהו שהולך ומבאר, שהאמת אינה כן, דגם "שם" האדם שייך וקשור למהות נפש האדם, אלא שבכל זה אינו אלא ענין "חיצוני" (כמו ענין האור והזיו):

ועם כל זה מתלבש החיות באותיות השם. ידוע "שכל אות ואות מכ"ב אותיות התורה היא המשכת חיות [אלקין] וכח מיוחד פרטי שאינו נמשך

הוא בהתאם למקור חוצבן, ואותיות שם האדם מבטאות את ה"ציור" והתכונות הללו הנובעות ממקור הנשמות.

[ועתה יבאר כיצד השם, למרות שייכותו לנפש (חיות) האדם, מכל מקום אינו אלא ענין חיצוני בלבד:]

הנה הנשמה עצמה קודם בואה בגוף אינה נקראת בשם כלל, נמצא השם אינו לבחינת הנשמה עצמה. זה שאמרנו שהשם מורה על "צורת" הנשמה ותכונותי, כי חיות הנשמה "מתלבשת" (ומצטיירת) באותיות השם - אי אפשר לומר שהכוונה ל"צורת" עצמיות הנשמה כפי שהיא לעצמה קודם התלבשותה בגוף, שהרי הנשמה עצמה אינה נקראת בשם כלל [שכל ענין נתינת שם הוא רק לאחר לידת האדם, היינו כשהנשמה מתלבשת כבר בגוף];

והרי גם לגוף עצמו אין השם מועיל. ולאידך, אין השם בשביל הגוף עצמו, דגוף בלי נשמה - מה יועיל לו שם? הרי כל ענין השם הוא רק בשביל אדם חי שפונה לקוראיו בשמו, וא"כ ברור ששם האדם שייך לנשמתו ולא לגופו.

אך השם מקשר הנשמה בגוף, והחיות הנמשך מהנשמה ומחיה הגוף הוא נשרש בהשם. אלא הכוונה, שהשם מורה על ה"צורה" הרוחנית של המשכת חיות הנשמה בגוף. זאת אומרת, שכאשר חיות הנשמה מתפשטת ונמשכת בגוף להחיותו, היא מצטיירת ("נשרשת") בציור רוחני מסוים, וזהו ענין שם האדם, שאותיות שמו מורות על "צורת" ואופן התפשטות חיות נשמתו המתלבשת בגופו.

לסיכום - יש ג' ענינים: הנשמה עצמה, הגוף, וקישור שניהם יחד על ידי הארת חיות הנשמה המתלבשת בגוף. וזהו ענינו של שם האדם, שהוא הצורה שעל ידה נקשרת הנשמה בגוף.

[לפני שימשיך בביאור מושג זה, ששם האדם שייך (לא לנשמה עצמה, אלא) לחיות הנמשכת מהנשמה להחיות את הגוף - מביא דוגמא ל"ציור" רוחני המתבטא על ידי שם:]

דהיינו ראובן חיות שלו באותיות ריש אלה, כי הוא מבחינת ראה, ולאה מחמת שראתה המעשה "ראו מה בין בני כו" ידעה ששרש נשמתו באותיות שמו ראובן.

באות אחרת, לכך גם תמונתן בכתב של כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית, המורה על "ציור" [הרוחני של] ההמשכה והתגלות האור והחיות והכח, הנגלה ונמשך באות זו.

וזהו ענין השם שנקרא בו כל אדם, דלפי התלבשות ו"הצטיירות" חיות הנשמה כך נקרא שם הנשמה, והיינו שאותיות השם מורות על "ציור" הנשמה של אדם זה ותכונותי ומעלותי המיוחדות (וכפי שיביא בסמוך דוגמאות ל"ציור" הנשמה הניתן על ידי שם).

וכמ"ש נבי אדם הראשון ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו, הרי יש שייכות ממש להשם אל עצם הדבר ואינו הסכמה בעלמא.

מצינו בתורה גבי שמות בהמות חיות ועופות, "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חי" הוא שמו, ואיתא במדרש שענין זה שאדם הראשון קרא להם שמות מורה על חכמתו של אדם הראשון, ומבואר בספרים, שחכמת אדה"ר היתה בכך שהי' לו הכרה ב"צורה הרוחנית" של הנפש והחיות האלקית של כל בהמה חי' ועוף ובהתאם לכך קרא להם שמות.

ונמצא ששמות אלו אינם שמות "הסכמיים" [פירוש, שמות שבנ"א החליטו ו"הסכימו" עליהם] בעלמא, אלא יש שייכות בין השם ומהות הדבר הנקרא בשם זה.

ובאמת כך הוא בכל הנבראים שבעולם, השמות שנקראים בהם בלשון הקודש הם "כלי" לחיות האלקית המהווה ומחי' אותם, כמבואר בתניא, היינו שהחיות האלקית מתלבשת באותיות אלו ועי"ז מצטיירת החיות בציור מסוים, שלכן נוצר ממנה נברא בתכונות מסויימות המתאימות לאותיות אלו דוקא.

ועד"ז בשם האדם.

וכן הוא בשם הפרטי של כל אדם מישראל שניתן לו ע"י הוריו, שאינו שם מקרי ו"הסכמי" (שהורי הילד "הסכימו" על שם מסוים, כפי שעלה בדעתם), אלא השם מכוון לשורש נשמת האדם ותכונות נשמתו, וכמבואר בכתבי האריז"ל ש"הקב"ה משים בפיו [של האב] השם ההוא", כדי שהשם יתאים לשורש הנשמה של הנולד.

שהרי ההבדל בין הנשמות, שכל אחת יש לה תכונות וכשרונות מיוחדים (שזהו "ציור" נשמתו),

אינו יכול לגלות את אמיתיות הדקות והעומק שבסברא כפי שהיא "מונחת" אצלו, כי אם רק "הארה" מצומצמת מתגלה לאחרים.

[וכפי שאמר חז"ל בטעם שאין דנין בערב שבת וגומרים בא' בשבת, משום דמינשי טעמיהו (טעמיהם נשכחים), ואע"ג דשני סופרי הדיינים כותבים דברי המזכין ודברי המחייבין (ואמאי ישתכחו טעמיהם) - פרש"י דמכל מקום "ליבא דאינשי לא כתבי", היינו שעומק פנימיות הסברא אינה מתגלה כלל באותיות ולא ניתן ליכתב)].

ונמצא, שבהמשכת "דבר גדול", אין העצמיות שלו (היינו הדבר כפי שהוא בעצמותו) מתגלה לאחרים, אלא רק הארה חיצונית ממנו, שהוא הוא גדרו של "שם", שאינו אלא הארה חיצונית בשביל הזולת.

והנה נראה שאותיות השם הם חומריים ואינם כלום, רק שבו יש חיות מעט שמחיה את הגוף.

וכך הוא לענין התוכן הרוחני של שם האדם (שנתבאר לעיל), שהוא "מקשר הנשמה בגוף" (היינו שעל ידי השם נמשכת חיות הנשמה תוך הגוף) - שבחינת החיות הנמשכת על ידי ה"שם" להתלבש בגוף אינה אלא חיות מועטת מהנשמה המתצמצמת לתוך אותיות.

ועל דרך אותיות המכילות סברא שכלית, שאותיות הן חומריות ואינן בערך הרוחניות ודקות הסברא, ולכן רק הארה מצומצמת מהסברא מתלבשת באותיות - כך הוא בענין אותיות השם, שמהות האותיות רחוקה מאד ממעלת הנשמה עצמה ואינן כלום לגבי רוחניות הנשמה, ולכן רק חיות מועטת מהנשמה מתלבשת באותיות השם להחיות את הגוף.

דהיינו כנודע, שהאור והחיות המתפשט מהנשמה בחגוף, דהיינו החיות המתפשט בכל רמ"ח איברי החגוף, אין זה מהות ועצמות הנשמה ממש, אלא רק בחינת גילוי והארה ממנו, והמשכת הארה זו נשרש באותיות השם.

החיות המתפשטת מהנשמה להחיות את הגוף היא כמו אור השמש המתפשט מן השמש להאיר ולחמם את הארץ והדרים עליה, שהוא רק "הארה חיצונית" ולא מהות השמש עצמה, כנ"ל. וכך אין עצם הנשמה מתפשט באברי הגוף להחיותם אלא רק הארה ו"גילוי" ממנה) - ורק הארה זו מצטיירת באותיות השם.

פירוש שם "ראובן" הוא על שם ראי' (כמ"ש) "ותקרא שמו ראובן גו' כי ראה ה' בעניי" ופרש"י "אמרה ראו מה בין בני לבן חמי כו'", והיינו לפי שנשמת ראובן שייכת לבחינת ראי';

וזהו שאמר חז"ל שלא אמרה "ראו מה בין בני כו'", שזו היתה הסיבה שעל ידה נודע ללאה שנשמת ראובן שייכת לבחינת ראי'. דסתם הורים, אע"פ שהקב"ה משים את השם בפיהם, אין הם יודעים מהו שורש נשמת בניהם, משא"כ אצל לאה (מהאמהות הקדושות) שהקב"ה הודיע לה באופן גלוי את תכונת נשמת ראובן (שהיא שייכת לראי') על ידי המעשה ד"ראו מה בין בני כו'", ולכך קראה לו ראובן.

[ועתה חוזר לענין ראשון - כיצד השם אינו אלא ענין חיצוני בלבד - דלכאורה, מאחר שחיות הנמשכת מהנשמה היא "נשרשת בהשם", כנ"ל, כיצד ניתן לומר שאינו אלא ענין חיצוני?]

[וזהו שהולך ומבאר:]

דהנה כל דבר הגדול הצריך לצמצם את עצמו להחיות [את] שלמטה ממנו, הוא רק בבחינת שמו, שלעצמו אין צריך שום שם, רק בכדי להתגלות לאחרים צריך שם.

כלל גדול הוא בכל "המשכה" מן העליון אל התחתון, דכאשר מדובר ב"דבר גדול", היינו בדבר שהוא למעלה באין ערוך מן המקבל, ובמילא צריך לצמצם את השפע כדי שיוכל להיות נתפס בכלי המקבל - השפע המגיע למקבל הוא רק מבחינה חיצונית של העליון, היינו ממדריגה זו שלו שנראית ונגלית לאחרים (ולא מעצמותו, שהיא למעלה מגדר גילוי אל זולת שלמטה ממדריגתו, כפי שימשיך בסמוך).

ונמצא, שבחינה מצומצמת זו היא דוגמת ענין השם, שהרי, כפי שהובא לעיל, כל ענין השם הוא רק בשביל הזולת, ש"בו ועל ידו הוא פונה לקוראי בשמו".

והנה בשמתגלה לאחרים אינו מתגלה לו בעצמיות שכלו רק שמו כו'.

דוגמא לכלל זה (שרק הארה חיצונית - בחינת "שם" - נמשכת אל הזולת) מלימוד שכל עם תלמידים:

חכם גדול המוסר סברא שכלית עמוקה לאחרים,

המתלבשת בגוף.

נמצא מובן ג"כ דענין השם הוא ג"כ עד"מ דבחינת הארה בו, מה שאינו נוגע לעצמיות כלל, שכשהנשמה למעלה אינה צריכה לשם, רק כשהיא ממלאה את הגוף שהוא בחינת הארה המתפשט ממנה הוא על ידי השם.

ע"פ כל הנ"ל יובן הדמיון בין ענין ה"אור", שהוא רק הארה בעלמא שאינו נוגע לעצם כלל, לענין ה"שם", שאף הוא אינו אלא הארה בעלמא.

כי גם ה"שם" של הנשמה הוא הארה בעלמא של הנשמה, דאע"פ שחיות הנשמה מתלבשת באותיות השם ושם האדם מורה על "צורת" נשמתו - הרי אין זה אלא לגבי חיות הנשמה המלוכשת בגוף, אבל לגבי הנשמה עצמה (כפי שהיא למעלה), הרי חיות זו המלוכשת בגוף (ו"מצטיירת" באותיות השם) אינה אלא הארה בעלמא שאינה נוגעת לעצמיות הנשמה כלל (וככלל הנ"ל ב"המשכה", שרק הארה חיצונית של העליון מגיעה למקבל).

ד"ה את שבתותי תשמרו פרק ה

לכן השם שייך דוקא כהתלבשות הנשמה בגוף, שאז נמשך הארה מהנשמה להתפשט בגוף, וזהו על ידי בחינת השם.

נמצא שגדר ה"שם" בשייכות לחיות הנשמה הוא - הציור של ההארה החיצונית של הנשמה המתלבשת בגוף האדם להחיותו. ולכן כל ענין השם הוא רק כאשר הארת הנשמה יורדת להתלבש בתוך הגוף ועל ידו.

משא"כ קודם ירידתה בגוף היה הארה זו כלולה במהותה ועצמותה בבחינת ביטול ממש, על כן אין נקראת בשם, כי השם הוא רק בחינת הארה בו, משא"כ מהותה ועצמותה בו.

מאחר שהשם הוא רק הארה חיצונית של הנשמה המתפשטת לתוך הגוף להחיותו, הרי קודם ירידת הנשמה בגוף היתה הארה זו כלולה במקורה, במהות ועצמות הנשמה, באופן שאין להארה זו (שהיא רק בשביל להחיות את הגוף) שום ערך וחשיבות והיא בטילה במציאות לגבי הנשמה עצמה.

וזהו שהנשמה למעלה אין לה "שם", מאחר ש"שמה" של הנשמה הוא רק הארת הנשמה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

להיות ריבוי הקטרגי' להמשיך מדה"ד בו, וע"כ א' על מה אבדה הארץ על עזבם תורת"י בו, שבעון ביטול תו' יחרב הארץ כי שרש התו' למעלה בפנימי' ועצמו' חכמתו ית' שיכול לגבור כח החסד על הדין כמ"ש ה' עוז לעמו יתן ואין עוז אלא תו' בו, וכך הוא הענין ע"י מעשה המצות בפ"מ דוקא שנק' ג"כ הילוך ברגל כמ"ש אחרי ה' תלכו ונק' דרכי החיים בו' ובזה דוקא מעוררי' למעלה בחי' כח רגל שהוא בחי' נה"י כאילו הקדב"ה עומד על רגליו בו', ומשום דסוף מעשה עלה במ"ת ה"ז עלי' והגבהה בבחי' עמידה שהוא זקיפת הראש למעלה שזהו כח עצמו' חכמתו שבתור' שקדמה לעולם בו' וד"ל, וכמו קומה ה' בו' לפי שנסיעת הארון והלוחו' הי' בדרך הילוך ברגל במסעות בני' כמ"ש ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה הוי' בבחי' זקיפה בראש ואז יפוצו אויבך ממילא לפי שמתבטלי' כל המקטרגי' הרעי' שנק' מריבי"ו ויחתו וינוסו מפניו וכמ"ש יקום אלקי' יפוצו אויבי"ו בו', להיו' שיש בקימה זו בחי' ההתנשאו' יתירה בעצמותו ממש וכמ"ש ואתה מרום בו' כי הנה אויבך יאבדו יתפרדו כל פועלי און

וביאור הדבר הנה תחלה יש להבין סיבת העמידה למעלה שהוא בבחי' רגל דוקא שמוזה ממילא בא הזקיפה בראש בו' דהנה נשמו' ישראל נק' ברא כרעא דאבזה כי שרש מקור חוצבם למעלה במוח האב כבן שנולד מטפה שבמוח האב שהוא בדומה לעצמותו ממש דכח המוליד בדומה לו ממש וכמ"ש כי אתה אבינו' ממש, וכל א' מישראל או' אבינו' בו' ובהיותם למטה בבחי' תולדה כמ"ש בנים אתם לה' בו' בני בכורי ישראל הרי הן בבחי' רגל כברא שהוא כרעא דאבזה בו', וע"כ כאשר ישראל עוסק בתו' למטה גורם בחי' עמידה ברגל למעלה כבי', כי ידוע דג' קשרין הן ישראל מתקשראן באורי' ואורי' בקודב"ה פי' ס"ר נש"י בשרשם שבמוח האב קשורי' בס"ר אותיו' התו' שמחכמתו העצמי' נפקת דאורי' מתקשרא בקודב"ה ממש בו', וע"כ כאשר נשמת ישראל עוסק בתו' למטה גם שהוא בבחי' רגל לבד מעוררי' לבחי' חכמ' העצמי' שנק' חכמ' בראש וזהו כענין עמידה ברגל שנוקף הראש ממילא, משא"כ בלי עסק התו' למטה הרי יורד אור ח"ע דתו' במדור' לדון העולם בבחי' יריד' והשפלה ויכול

שלמעלה גם ממשפט התו' למחול ולסלוח לעוברי רצונו להיו' נושא עון כו', גם שעפ"י תור' אין יסורי' בלא עון כו' וי"ג מדה"ר הוא לעשו' שינוי הרצון שעפ"י תור' מדין לחסד כמו יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעס"ך כו' ואין זה רק מבחי' זקיפ' בעצמו' אא"ס שלמעלה גם מח"ע דתו'. והיינו ענין ב' עליו' הנ"ל א' עלי' במדו' שבפנימי' הכתר שבפנימי' דא"ס שבתו' כנ"ל ועלי' הב' הוא בעצמו' אא"ס שבמל' דא"ס שנק' חסד"י כו' שמשם שרש י"ג מדה"ר למטה להכניע המקטרגי' ולהכניעם בתכלית כמ"ש יחתו מריבינו וכמו קומה ה' ויפוצו אויבך כו' כנ"ל וד"ל.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיבתא

כו' אין מרום אלא תור' ומצו' משום דשרש התו"מ בעצמותו ממש משום דנעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן, וכמו שאנו רואי' שעיקר קיום והעמדת הראש הוא על הרגלי' דוקא וכאשר הכח עמידה חזק ברגל בזה דוקא יהי' מעמד ומצב הגוף עם הראש כו' (אך כשאין כח ברגל לעמוד לא יועיל תוקף המוח והלב כו'). וזהו ענין יתרון מעלה שבעמידה לריב עם המנגד שהוא גבורת כח העמידה ברגל דוקא שאז נוקף הראש ביתר מכפי כח החכמ' שבו להיות שצריך לנצח ולהפיל אויבו כו' שאז מעורר כל כחו העצמי. וז"ש ועתה יגדל נא כח אד' כו' שהן י"ג מדה"ר

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

דטלנ"ת וכן בכולן ואנו רואים שאינו כן שהן יוצאות בלי שום כוונה מכוונת באדם להניע הלשון או השפתיים אלא הענין שבאמת אדרבה אותיות דטלנ"ת מניעות את הלשון ובומ"ף את השפתיים כשצריכים להתמשך בגילוי בביטוי בפה כי הם נמצאים גם מקודם וקבועים בנפש עצמה שהיא מלאה אותיות כ"ב אלו לא פחות ולא יותר בכל ע' לשון של ע' אומות והמשכותם בגילוי בפה הוא ע"י ה' מוצאות אחה"ע מתגלים בגרון ובומ"ף בשפתיים כו' וכשרוצה לדבר בומ"ף יוצאים אותיות אלו מקביעותם בנפש ומניעים את המוצא שהוא כלי המיוחד להם ממילא ולכן א"צ האדם לכונן על הנעת כלי הביטוי אלא על ביטוי האותיות שהוא מה שרוצה לומר והאותיות הן המניעים את המוצאות מאליהם וז"ש ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב' ז') ות"א לרוח ממללא שהאותיות נמשכים מבחי' חי"ה שבנפש האדם שהוא למעלה מן השכל שבנפש כי השכל נמשך מבחי' נשמה שבנפש כמ"ש ונשמת שדי תבינם (איוב ל"ב ח') ומבחי' חיה נמשכים האותיות במו"ד וזהו לנפש חיה מבחי' חיה לנפש, וז"ש בס"י קבען בפה אבל עצמיותן הוא למעלה מבחי' חיה, וכמו שהוא למטה באותיות שבאדם לגבי חכמה שבו כן עד"ז עד רום המעלות כי גם המלאכים יש להם אותיות כמ"ש בגמ' רפ"ג דברכות (דף י"ח ע"ב) שתי רוחות מספרות ושרשן בעצמיות נפשם למעלה מחכמה שבהם, אלא שעכ"ז הם ירדו למטה מן החכמה ונעשו בחי' לבושים להלביש את החכמה וזולתם א"א לתפוס את השכל כי להיותן גבוהים בשרשן לכן יכולין להלביש ולהקיף את השכל כנודע שמחיצוני' עליון נעשו לבוש לפנימי' התחתון כמ"ש בע"ח בדרוש החשמל עמ"ש ע"ז

ג. מעתה נבאר טעם למקום הנחתן שהוא על הפתח משמאל הכניסה כדי שתהא מזוזה מימין ונ"ח משמאל, וגם מצוה להניחם על פתח הסמוך לרה"ר לפרסומי ניסא כמ"ש בש"ע שם והוא בגמ' פ"ב דשבת. והענין כי זה בא להורות ענין גדול ועמוק מאד בסדר המשכת האלהות והוא כי המזוזה היא מצוה מתרי"ג מצות וגם היא כללות כל המצות שהרי הוקשה כל התורה לתפילין וכן למזוזה ובאה הציווי שתהי' קבועה מימין כי כך הוא מעלת המצות כמשי"ת בעזה"י ונ"ח כבר נת' שענינו כנגד מעלת התורה שנתגברה חכמה האלהית כנגד מה שרצו היונים להשכיחם תורתך וצ"ל משמאל כי כך ענינה ואמנם ארו"ל כדי שתהא מזוזה מימין (שבת כ"ב א') הוא לפי שע"י המזוזה שמימין יש סיוע לנ"ח שמהשמאל והוא עדמ"ש נר מצוה ותורה אור (משלי ו' כ"ג) ע"י הנר דמצוה בא אור דתורה, והענין כי הנה נת' למעלה בענין נ"ח שהוא תוספת הארה מחכמה סתימאה שבכתר והנה המשכת אור חכמה זו צ"ל ע"י כלים המקבלים את האור לתוכן והן הן אותיות התורה שהם בחי' כלים לחכמה שבתורה וכן יש למעלה בחי' אותיות שבהם ועל ידם נמשך האור דחכמה וזהו שכתבתי למעלה בשם הארזיז"ל בפ"י להדליק שהוא מלוי דע"ב שע"י אותיות אלו נמשך הארת החכמה, והכח הזה בהאותיות הוא לפי שהן בשרשן למעלה מהחכמה שבתורה עדמ"מ כ"ב אותיות הגשמיים היוצאים ע"י ה' מוצאות אחה"ע מהגרון כו' לא שהם נולדים בפה ע"י הכאת השפתיים או הלשון ותנועת הגרון כענין הקול היוצא מנגן המנגן בכנור ע"י הכאתו על הכנור שזה אינו דא"כ הי' מצטרך האדם לכוון לנענע השפתיים כשירצה לדבר אותיות בומ"ף ולנענע הלשון כשירצה לבטא אותיות

גבוה משלמטה הימנה עד שאותה שלמטה הימנה נקראת משל אצלה וכן עד התורה שלמטה הם ג' אלפים בחי' ונק' ג"א משל ואע"פ ששלמה לא השיג אלא ג' אלפים אבל באמת כך הוא גבוה מעל גבוה עד רום המעלות עד אין קץ עד שגם שרש שרשם הוא בחי' משל לגבי קדמונו של עולם דהיינו אא"ס ב"ה ממש שלמעלה מעלה מבחי' וגדר השתלשלות לא בבחי' ממלא ולא בבחי' סוכב שמשם נמשכה התורה למטה בחכמה ונק' משל לגבי קדמונו של עולם והמשכה זו הוא ע"י אותיות כנ"ל ששרשן למעלה מהחכמה וע"ז ארז"ל דהע"ה ה' מחבר תורה שלמעלה בהקב"ה (ע' זח"ג רכ"ב ב') דהיינו שהמשיך אותיות התורה מא"ס ב"ה ממש וזהו פ' נר מצוה ותורה אור שסיבת המשכת אור התורה הנ"ל הוא ע"י נר מצוה שהם בחי' האותיות שעל ידן נמשכה חכמת התורה משרשה בחי' קדמונו של עולם ולכן נק' נר שהוא כלי שבו האור דולק כמו שהאותיות הם כלים והענין כי נת"ל שהאותיות שרשן מבחי' הכתר והנה המצות נמשכים ג"כ משם כידוע שהם רצון העליון והיינו ענין אור ואור שהיו"ד שבאור כשמשתלק נק' אור כי היו"ד הוא מקור האור ושרשו ולכן אין הנר דולק אלא במקום שיש אור סביב וכשישאבו האור מהבית יכבה הנר ולכן עם היות שכופים קערה ע"ג הנר בשבת צריך להניח אור תחתיה שאל"כ יש בו משום מכבה כמ"ש המ"א סס"י רע"ז והיינו כענין האותיות שסביב להחכמה ובהם ועל ידם דוקא היא נמשכת כי החכמה נק' אור ואור הוא בבחי' כתר כידוע בענין אורא דכיא ושם שרש המצות כנ"ל ולכן נק' המצות בשם צדקה כמ"ש וצדקה תהי' לנו כי נשמור כו' (דברים ו' כ"ה) כי הצדקה היא להחיות רוח שפלים וקמ' ית' הכל שפלים וההמשכות וההשפעות הן הן אור התורה כי אור ושפע הכל א' ולכן האומר אין לי אלא תורה אפי' תורה אין לו (יבמות ק"ט ב') אין לו דייקא, שאין התורה שייכה ומתייחסת אליו רק התורה היא תורה בפ"ע ואינה מאירה בתוכו רק ע"י גמ"ח נר מצוה שעולה ממטה למעלה למקור בחי' האותיות וממשיכות אור התורה אליו וז"ס רוח אייתי רוח ואמשיך רוח פ' רוח היינו בחי' אור הנ"ל ומתחלה אייתי רוח מקור בחי' אותיות הנ"ל ואח"כ אמשיך רוח המשכת אא"ס בחכמה להיות התורה אור, וזהו שמזוזה מצוה להניחה בימין שהמזוזה היא העלאה ממטה למעלה ככל המצות שענינם העלאה האותיות שבדברים שנעשה מהם המצוה בשרש' אותיות דכ"ע הנ"ל ובפרט נודע שכותבים שמע והא"ש שכתוב שם אחד ואהבת וגו' עד ובכל מאדך בחי' העלאה וקובעים בפתח הבית להעלות הבית וכל רכושו המונח בכל התיבות שבבית להיות בטילים לאהבת ה' שזהו פ' מאדך ולכן נצטוונו לקובעה בימין כי ימין מקרבת כמ"ש וימינו תחבקני (שה"ש ב' ו') כאדם הבא לקרב את חבירו אליו שהוא ע"י שמחבקו

במצות מילה ח"א פ"ד, ובזה יובן מ"ש רז"ל מט"ט קושר כתרים לקונו מתפלותיהן של ישראל (ע' חגיגה י"ג ב') וכ"ה בזה בשלח נ"ח ע"א ר"ל מהאותיות שבתפלה כי האותיות שרשן למעלה מהחכמה כנ"ל והיינו בבחי' כתר אלא שלהיות דבור האדם גשמי ע"כ התעלותו למעלה הוא ע"י המלאכים שהם רוחניים ודיבור שלהם כמחשבה שלנו ומחשבה שלהם דקה יותר וענין שהמלאך מקבל את התפלה היינו שאותיות דיבור פיו של האדם נכללות באותיות של המלאך וע"ז מזדככות ומתפשטות מגשמייתם והיו לאחדים עם מהות אותיות המלאך וז"ש בזה גפף לה ונשיק לה שנבלעת בתוכיות המלאך כמי שנושק את חבירו בפיו שנכנס הבל חבירו להבל פיו והיו לאחדים, וגבוה מעל גבוה שומר שמלאך זה מעלה אותה אל מלאך שלמעלה ממנו ע"ד הנ"ל עד שמגיע למט"ט והוא מעלה אותיות אלו שנזדככו להיות כאותיותיו בשרשן בבחי' כתר שיש שם ג"כ אותיות וכמ"ש ביאור ענינם במצות הנדרים (ש"ו ש"ז) וזהו קושר כתרים לקונו. ובזה יובן ג"כ מה שע"י התפלה פועל האדם בקשתו להיות שינוי רצונו ית' שיתרפא החולה וכדומה שהגם שע"פ הרצון שכבר נמשך בחכמה ומאיר על ידה הנה ה' סיבת החולא' כי החכמה מחייבת כן ע"פ התורה שהחטא גורם כידוע שאין יסורין בלא עון עכ"ז ע"י התפלה שמגעת בכתר שלמעלה מחכמה שבתורה נמשך רצון חדש לרפאות החולה כי שם הוא רחמים פשוטים וזהו דוקא ע"י האותיות שמוציא בפיו שמגעת עד הכתר כנ"ל ומשם ממשיכות הארתו וראשית הגילוי הוא בחכמה וכמש"ל ולכן פסקו הפוסקים דהרהור לאו כדבור דמי כמ"ש בש"ע א"ח סי' ס"ב וקפ"ה וק"א ובמ"א שם סק"ב, והנה עד"ז יובן ג"כ באותיות התורה ששרשן ג"כ בבחי' כתר והוא למעלה מן החכמה שבתורה דאורייתא מחכמה נפקת ואותיות מל' אתא כלומר ביאה והמשכה שהן המשכות שעל ידן נמשך להיות התורה כי הנה התורה נק' משל הקדמוני והענין כי המשל הוא ענין אחר שאינו ממהות הנמשל ורחוק ממנו בערך אלא שאעפ"כ הנמשל מובן מתוכו ע"י שבערכו הוא דומה להנמשל ועד"ז הוא השגת הנביא מהות האלהות כמ"ש וביד הנביאים אדמה (הושע י"ב י"א) וחז"ל המשילו מראה הנבואה לאספקלריא (יבמות מ"ט ב') כמ"ש גבי ישעי' שכמו דמות הצורה הנראה באספקלריא (שפיגעל בלעז) אינו גוף אותה הצורה האמיתית רק דמותה וצלמה כך השגת הנביא באלקות הוא רק בחי' דמות וכמו משל לגבי עצמיות אלהותו ית' שבו נאמר כי לא יראני האדם וחי (שמות ל"ב כ') וז"ש בשלמה וידבר שלשת אלפים משל (מ"א ה' י"ב) על כל דבר מד"ת כמו בענין הקרבנות ה' אומר מהו חלב ומהו דם ומהו כהן ומהו בגדי כהונה ברוחניות וכיוצא והשיג שלשת אלפים מדריגות רוחנית בכל דבר וענין מד"ת מה שכל מדריגה

מזולתו רבים המה עם הארץ וכשגברו מלכות בית חשמונאי תקנו להמשיך אור התורה ודחנוכה גם במקום הרבים טורי דפרודא, והנה שרש ז' אומות רישי' דעשיו בעיטפ' דיצחק שהוא מבחי' גבורות שהן בחי' קו השמאל ע"כ תקנו להניח נר חנוכה משמאל להמשיך גילוי ההארה בשרשם שע"ז יאיר החשך (ויומתקו הגבורות ולא יסתעף מהם היש דקליפות). וכבר נת' למעלה שקיום המצות גורם המשכת התורה כנ"ל בענין האותיות לכן קביעת המזוזה בימין בבחי' העלאה שהיא כללות כל המצות שענינם העלא' בחי' האותיות ע"י הימין הוא הגורם המשכת אור התורה הנק' נר חנוכה בבחי' השמאל וזהו כדי שתהא מזוזה מימין ונ"ח משמאל, מה טובו אמרותיך:

מצות נר חנוכה

בימינו כך נמשך ימין מקרבת להעלות אליו כל הבא לקרבה אליו ית' אבל נ"ח היא המשכת אור התורה שמלמעלה למטה כנ"ל ע"כ הוא משמאל שהתורה נמשלה לאש שמהשמאל כמ"ש מימינו אש דת למו (דברים ל"ג) ובפרט שעיקר ענין ההמשכה מלמעלה למטה שע"י התורה הוא להיות גלוי האור למטה דוקא במקום החשך שזהו ענין לאתהפכא חשוכא כו' דהיינו להאיר את החשך דוקא שבמקום שהי' תחלה חשך והסתר אלהות ובחי' יש יהי' גילוי אור ה' וכמ"כ ענין נ"ח כנ"ל להגביר חכמת ה' על חכמה דקליפה כנ"ל וע"כ תיקנו להניחה בפתח הסמוך לרה"ר שעיקר בחי' החשך והיש הוא בחי' רה"ר טורי דפרודא נפשות עשיו ל' רבים ע"י שכל א' יש בעיניו ונפרד

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

מחמת מיצר הגרון, ורק בגשמיות לבד נגאלו, לזה הי' צריך להיות קרי"ס לקרוע המסך כו' כי י"ם הוא בחי' סוכ"ד שבו מסתיים כל ההמשכות. וביאור הענין כתי' פלג אלקי², אלקים מי אל¹, ב' הפכי', וע"י גילוי מי בבחי' אלה עי"ז נעשה מלא מים, הפך ים ליבשה, עלדאתכ"ס וכל מה שיש ביבשה יש בים. וז"ע פקדת הארץ³ ותשוקקה, ארץ נש"י ופקידת הארץ זהו ע"י מים שאז תוציא צמחה אהבה מוסתרת שתצא לגילוי. וזהו שורש ענין קרי"ס שיתגלה בחי' עלדאתכ"ס בעדאתי"ג, ובוה פליגי, דלדעת כתהאריז"ל נתגלה האצ"י בבריאה, ולפי' הוזהר נתעלה ב"ע באצ"י. וכך יובן לע"ל⁴ דכתי' והחרים את לשון ים מצרים, פי' לשון ים מצרים למה כינה הים למצרים להיות כי כל המצרים וגבולים שורש התהוותם הוא מהים, שמסיום האתכסא נעשה אתגלי', ונמצא כי מצרים הם כל מה שנברא בשי"ב. ולכן מפרש המד"ר הבל דקהלת שז"ע והחרים, והיינו כי נהר נילוס הוא מד' נהרות דמשם יפרד, שהוא שורש הפירוד. ולע"ל (כשיהי' אחד חרוב) יתבטלו כל שורש ענין הפירוד. וזהו והחרים ל' חרם כענין קדש להוי', קדש מילה בגרמי', ראשית הע"ס, מקור דמקור לע"מ, ואז והניף כו' על הנהר הוא בחי' צמצום השכל

הבל' בשלישי יקוו המים והחרים, והחרים ל' יובש ול' חרם, והיינו שנחרב מהנודר. לז' נחלים ת"י נחלין ורש"י גזרים, והמכלול מקום אשר נגרים המים יקרא נחל, וי"ל דפליגי בפי' הזהר וכהאריז"ל בענין קי"ס¹ או מלמטלמ"ע או מלמעלמ"ט, וזהו נחל מלמעלמ"ט שיתגלה העליון כמוצא הנחל, וגזרי' מלמטלמ"ע בכדי שיתעלה התחתון, וכמו פלוגתם בקרי"ס כן פליגי הת"י ורש"י בבקיעת הנהר דלע"ל.

ולהבין זה צ"ל ענין קרי"ס שהי' ביצ"מ למה הי' צריכים, והלא באותו צד עלו. וצל"ת שורש ענין יצ"מ, מצרי' ל' מיצר וגבול, וכמו שהי' בשעבוד בסכלות ודחקות והנוגשי' אצים, כן ברוחניות בנה"א מחמת דוחק והסתר הגוף והדוחק שצריך לכ"ד ובלא זה נדמה לו שלא יוכל לחיות, וכל התאוות הם מצד הפעולה הגשמי' ששופט במיצר שכלו והבנתו שטוב לו, או יקרא שתאוות לבו גדלה מהשגת שכלו, אמנם כל זה הוא ממיצר הגוף שהגם שמתבונן מ"מ אינו פועל כלל שיתגלה בנפשו במדות שבלב. וענין יצ"מ הוא לצאת ממיצר הגוף כמו שיצאו ממצרים בפו"מ משעבוד לגאולה, והוא ג"כ ענין עיבור ולידה שהגלות נק' בחי' עיבור והגאולה לידה כו', ולא די בזה שיצאו ממיצר זה שהרי עדיין המוחין אינם מאירים

לעיל המשך והחרים ד"ה אם בחוקתי ע' שלח.
(3) וז"ע פקדת הארץ ותשוקקה: בהבא לקמן ראה בארוכה לעיל המשך והחרים סד"ה ויאמר גו' מחר חודש ע' שמב.
(4) וכך יובן לע"ל: בהבא לקמן עד סיום הרשימה ראה בארוכה לעיל בסיום המשך והחרים סד"ה וביום הביכורים ע' שסב ואילך.

(1) דפליגי בפי' הוזהר וכהאריז"ל בענין קי"ס: ראה סידור עם דא"ח רפט, ד ואילך. מאמרי אדה"ז על פרשיות ח"א ע' רנח ואילך. מאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"א ע' ריב ואילך. רנ ואילך. שער האמונה לאדהאמ"צ פני"ד (פר, ב ואילך). ובכ"מ.
(2) וביאור הענין כתי' פלג אלקי: הבא לקמן נמצא תוכנו בארוכה

והנני כו' על הנהר.. צמצום השכל דהבנה: בצידי הגליון נרשם בגוכי"ק: קרי"ס בכדי להיות מ"ת, מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, צ"ל קרי"ס סודכ"ד, וכמו"כ לע"ל בכדי להיות גילוי טל תורה זהו ע"י הכאת הנהר בינה השגה דעכשיו, כענין ר"ז צם מאה תעניתא, כל רב מבבל, סמוכים הארת משה, וכענין הטבילה בנהר דינור.

המשך והחזרים תרל"א

ד"ה הבל הבלים

דהבנה, והכהו לו' נחלים ז"ת דע"י, אך גם בזה יש ב"ד אם מלמטלמ"ע או מלמעלמ"ט, ולפי' רש"י יתעלו ז"ת דאצי' בז"ת דע"י, ולפי' הת"י יהי' ז' נחלין ז' נחלים פי' גילוי' מז"ת דע"י לז"ת דאצי', וכמו כל ענין דלע"ל שיהי' הגילוי למטה כמו למעלה וזהו ביום ההוא יהי', ונמצא מובן מה שה"צ להחרי' תחלה לשון הים.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

גופות המלאכים הגם שהם מיסודות הדקים שהן אש ורוח, ומה גם בחינת אש ורוח דיצירה מכל מקום הרי הוא נתפס בגדר מקום דשם כו'. (כי גם אש ורוח נתפס למטה בגדר מקום, כי הרוח יש לו שטח. וכמו כן האש נתפס במקום, וכמו הברק שנראה האש בשטח מקום כו', וכן גם האש היסודי היינו גלגל האש הוא בגדר מקום כו') ואם כן יש לומר דגופם מחלקם כו' ומכל מקום זאת ודאי שהם מחולקים מצד מעלת ומדריגת רוחניותם כו'). וכמו כן בנבראים שלמטה דלכד זאת שהן מחולקים בגופים מחולקים הרי הם מחולקים מצד החיות שבהם שכל אחד ואחד יש חיות מיוחד מזולתו. וזהו ענין חילוקי הקריאות שמות שיש לכל אחד ואחד שם מיוחד. (וגם בבעלי חיים אף גם במין אחד בפרטי הנמצאים שבו כמו במין האריה או השור כו', ודאי יש לכל אחד ואחד צירוף מיוחד המחיה אותו כו'). וידוע דהשם הוא החיות, והיינו שהצירופי אותיות השם הם המחיים את הנברא ההוא כו'. ומשום זה ידע אדם הראשון לקרוא שמות לכל הבהמה והחי כו', שזהו מפני שידע שרש ומקור חיותם שהם הצירופי אותיות המחיים אותו כו' וכמו שכתוב במקום אחר. והצירופים האלה הם הנמשכים משם אלקים, וכידוע דאלקים הוא בחינת עולם הדיבור ולכן נקרא עיר אלוקינו כו', כידוע ומבואר במקום אחר. וריבוי הצירופים דאותיות הדיבור דשם אלקים הם המה ריבוי הכחות האלקים המהווים ומחיים ריבוי הנבראים שהם מחולקים זה מזה מצד התחלקות החיות שהם הצירופים שכל אחד מתהווה מצירוף וחיות מיוחד כו'. והנה כל זה בשם אלקים, אבל בשם הוי' כתיב הוי' אחד, שלמעלה מבחינת התחלקות. דדוקא בשם אלקים שהוא המקור המהווה את הנבראים בפועל וכמו שנאמר בראשית ברא אלקים שהוא בחינת כח הפועל בנפעל שייך שם בחינת התחלקות הצירופים להוות ולהחיות כו'. אבל שם הוי' שאינו בגדר מקור לעולמות,

יח) ולהבין ביאור הדברים הנ"ל איך שקליפת מדין הוא ההיפך והמנגד לשם ה', צריך להבין תחלה ענין האחדות דשם הוי'. דהנה ידוע ההפרש בין שם הוי' לשם אלקים. דשם אלקים הוא מקור ההתחלקות ולכן נאמר בשם אלקים לשון רבים כמו אלקים קדושים הוא אשר נגלו אליו האלקים, ולכאורה מה שייך באלקות רבים ח"ו. אך הענין הוא דאלקים הוא בחינת הכח והחיות אלקי שנמשך בנבראים להוותם ולהחיותם כו', ויש ריבוי כחות אלקיים המהווה ומחיה ריבוי הנבראים כו'. וכמו שאנו רואים למטה בנבראים שיש בהם ריבוי ההתחלקות מאד וכמו שנאמר מה רבו מעשיך הוי' שיש ריבוי מיני נבראים. ובדרך כלל נחלק לד' מינים דומם צומח חי מדבר ובדרך פרט יש בכל אחד ריבוי פרטים, שיש כמה מיני דומם מן אבנים פשוטים עד אבנים טובים המאירים, וכן יש ריבוי מיני צומח עשבים ודשאים ותבואות ופירות וריבוי מינים במין הבעל חי, וכן במין המדבר יש ריבוי פרטים מאד שכל אחד ואחד חלוק זה מזה וכמאמר אין דיעותיהן שוות כו', וכל זה בנבראים שלמטה. ולמעלה יש עוד ריבוי יותר, כמו במלאכים עליונים שהן בחינת ריבוי עד אין שיעור כו' וחלוקים זה מזה במעלת ומדריגת הרוחניות שלהם. דבמלאכים בלתי החילוק במדריגתן אינו שייך בהם התחלקות כו'. דבנבראים שלמטה הגוף שלהם שנתפס בגדר מקום הוא המחלקם, אבל במלאכים שהגוף שלהם אינו בגדר מקום ממש, ואם כן מי הוא המחלקם להיות שנים כו'. אלא שההתחלקות במדריגות הרוחניות שלהם זהו המחלקם כו'. (ויש לומר דבחינת מקום יש גם בעולמות עליונים הרוחניים וכידוע דשרש ומקור המקום הוא בחינת מלכות דאצילות, ואם כן יש בחינת מקום בעולמות ביי"ע. וכשם שהמקום דלמטה נתפס בגדר הגבול לפי אופן הגבול דעשיה הגשמיות שהוא גבול ממש, כמו כן המקום שלמעלה כמו בעולם היצירה נתפס גם כן בגדר גבול לפי אופן הגבול דיצירה כו'. ואם כן

קיצור. כנבראים דלמטה וכל שכן דלמעלה ריבוי ההתחלקות, מצד מקומם ומצד מדריגתם, נמשך משם אלקים. שם הוי' למעלה מהתחלקות.

שמחת תורה ופרשת נח רנ"ט

וכידוע דמשם הוי' לא היה אפשר להיות התהוות הנבראים בפועל כי אם על ידי שם אלקים דוקא, ולזאת שם הוי' הוא למעלה מבחינת התחלקות והוא בחינת הוי' אחד כו'.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תרפ"ו

ספירות – מלשון בהירות, כי החיות מאיר בפנימיותם. בלעו"ז שהחיות בדרך מקיף – נעשה י"א כתרין. י"א סממני הקטורת – לברר י"א כתרין, ולהמשיך המקיף דקדושה – דרגת קדש הקדשים, בע"ס בפנימיותם

ובזה יוכן דבקדשה הם עשר ספירות דוקא, ולהבדיל בלעמית זה הם מספר אחד עשר, וכן זה שבקדשה נקראים בשם ספירות ולהבדיל בלעמית זה נקראים בשם כתרין דוקא, דהנה בקדשה הרי חיות נמשך בפנימיותם ומתאחד עמהם כו', והרי הם עשר בחינות אורות וכלים, ונקראים ספירות על שם הספירות ובהירות, דכשם שאברי הגוף שהם כלים אמתיים אל אור וחיות הנפש, דאור הנפש מאיר ופועל על ידם, דחמר המלך משכיל וכן העין רואה והאזן מליץ תבין, דזה דוקא בגוף האדם, מה שאין בן בגוף הפועל חי הרי אינו פועל, ובגוף האדם הוא פועל, וטעם הדבר הוא שהנפש מתאחד עם אברי הגוף, הנה כמו בן למעלה בעשר ספירות דקדשה דכאשר החיות נמשך ומאיר בפנימיותם נקראים בשם ספירות להורות על האור והגלוי, מה שאין בן להבדיל בלעמית זה עם היות שהם גם בן עשר, דהרי הם הלעמית דקדשה, אבל הם כלים בלי חיות, דהחיות שלהם עומד מבדל מהם, כי אי אפשר להחיות להיות נמשך בתוכם, דאם היה נמשך בהם הרי היה נכלע בהם, דכך הוא טבע הסטרא אחרא שכולל הכל כו', אשר על בן עומד בדרך מקיף עליהם ואינו מתערב עמהם, והרי צריכים לחשב גם החיות, ולכן הם אחד עשר, דאי אפשר לחשב עשר שהרי הם בלי חיות, והרי צריכים לכלול גם את החיות שלהם בהמספר, והחיות שלהם אינו מתערב עמהם והרי הוא נחשב בפני עצמו, לכן הם אחד עשר, ומהאי טעמא י"א נקראים בשם כתרין, להיותם בבחינת מקיף בלבד"ט, ובזה יוכן מה שבקטרת הגם דעשיתם הוא על פי תורה ובתורה הרי המספר הוא עשרה, ומכל מקום בסממני הקטרת היה אחד עשר סממנים, שהוא הפרור דאחד עשר כתרין דמסאבותא, ועל ידי ברור זה הרי נתוסף אור בקדשה, והינו

שנמשך בעשר ספירות מבחינת "אנת" הוא חד ולא בחושבן", דהנה בקדשה יש גם בן בחינה ומדרגה שלמעלה מהעשר ספירות, והינו מה שאי אפשר להתלבש בפנימיותן כי אם בבחינת מקיף מלמעלה, דבחינה ומדרגה זו היא בחינת קדש הקדשים, וכמו שקדש הרי אינו מתערב להבדיל הבדלות אין קץ בחל, בן בקדשה יש הבדלה בין מדרגה למדרגה, והינו דקדש הקדשים אינו מתערב בקדש, וכמו שכתוב "והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים", וכמו שכתוב "ויבדל אהרן להקדישו קדש הקדשים", שגם הכהנים הם קדש, ומכל מקום הנה אהרן הוא מבדל מהם שהוא בחינת קדש הקדשים, וכמו בן יוכן למעלה דבחינת קדש הקדשים מבדל מקדש. והנה עם היות דקדש הקדשים הוא מבדל מבחינת קדש, והינו שהוא בחינת מקיף להעשר ספירות, מכל מקום הרי אין זה כמו בחינת אחד עשר להעשר ספירות, שהרי בחינת קדש הקדשים לא זהו החיות דהעשר ספירות, וכנזכר לעיל דבקדשה הרי האור והחיות דעשר ספירות מתלבש בתוכם, דזהו ענין מה שאור אין סוף מצמצם את עצמו להיות מקור לגבול, דהנה עשר ספירות הם אורות וכלים, דעליה אמר במאמר דפתח אליהו "ובמה גופין תקינת לון דאיתקריאו גופין לגבי לבושין דמכסין עליהן כו', והיה נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהי חיים לגופא"כ, ובאר פאן בכללות ענין העשר ספירות באורות וכלים, דזה שאמר "ובמה גופין תקינת לון" כו' קאיא על הכלים דעשר ספירות שנקראים גופין, ואינם גופים ממש, דהרי הכלים דעשר ספירות דאצילות הם אלקות ממש, אלא שנקראים גופים בערך הלבושים, דזהו אמרו "ואיתקריאו גופין לגבי לבושין דמכסין עליהן, וההוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהי

ית. ומהטעם הזה. יט. כמו הכתר המקיף את הראש ואינו נכנס בפנים. כ. וכמה גופים תיקנת (הכנת) להם, שנקראים גופים לגבי (ביחס) הלבושים שמכסים עליהם כו', והמעין ההוא הוא כנשמה לגוף, שהוא החיים לגוף. כא. הכוונה.

לפי שהחיות נמשך בפנימיותם ומתאחד עמם ונחשב עמם. אבל בחינת קדש הקדשים, הינו מה שהוא למעלה מהעשר ספירות והוא בבחינת מקיף להעשר ספירות, הנה בחינה ומדרגה זו לא זהו החיות של העשר ספירות, אלא רק דכמו שצריכים לאור פנימי כמו כן צריכים לאור מקיף כו' כמו שמבאר במקום אחר, וזהו ענין אחר לגמרי, ומה ד"אנת הוא חד" כו' הוא מבדל מהעשר ספירות, וזהו מפני שאין ערוך הספירות אל האור העצמי, ולזאת בדרך אור ישר אי אפשר להתלבש בפנימיותם כי אם על ידי העבודה והבורר למטה, דהאחד עשר כתרין דמסאבותא שהוא ענין העבודה דקטרת הנה על ידי זה נמשך תוספת אור בהעשר ספירות, והוא שבחינת מקיף הנזכר לעיל נמשך בפנימיותם.

ד"ה יפה שנה אחת

שבת פרשת נקטן, שבת חנוכה

חיים לגופא", דזה קאי על האור דעשר ספירות שהוא כדגמת הנשמה לגוף, אמנם אין זה כמו עצם הנשמה, דהרי עצם הנשמה הרי אינה מתלבשת בגוף האדם כי אם הארת הנשמה בלבד, וכן הוא בהאור דעשר ספירות, דעל זה אומר "דאיהו חיים לגופא", והינו שהאור אין סוף הוא בחינת החיות דכלים וגופים שמתלבש בתוכם ובפנימיותן כדגמת חיות הנפש המתלבשת [בגוף ומתחשב עמם] במספר עשר דהינו האורות והכלים יחד, ואינו דומה כמו להבדיל בהלצמת זה, דהנה בלצמת זה הרי החיות אינו נמשך בפנימיותם, כנזכר לעיל השטעם מפני שהיה נבלע בהם, כי אם עומד עליהם בבחינת מקיף, ולכן הם מספר אחד עשר שהחיות נחשב בפני עצמו, אבל בקדשה הם עשר ספירות

לקוטי דיבורים

יב. מורי הרשב"ץ מספר סיפור ארוך מהתועודות חסידות בלויבאוויטש בחנוכה תר"י. באותה התועודות היו ראשי המדברים, החסידים המפורסמים ר' אייזיק מהומיל ור' פסח ממלסטובקה.

החסיד ר' פסח הסביר בהרחבה הענין של "ביטול היש", ובתוך דבריו הסביר איך הגוף מצד עצמו הוא מות רע. וסיים שהגוף בלי נפש ונשמה הוא נבלה סרוחה. החסיד ר' אייזיק אמר:

- נכון, הנך צודק, זוהי הנחיתות של הגוף שנתהווה על ידי הירידה של חטא עץ הדעת. ברם, גוף האדם כפי שהוא מצד עצם עצמותו - הוא דרגא נעלית מאד. כשאברהם מסמיליאן¹ בא, אחרי הכנה של כמה חדשים, אל הרבי² בליאזנא, נכנס ל"יחידות" אל הרבי, סיפר מה שסיפר ושאל מה ששאל. אמר לו הרבי:

- כתוב "ומבשרי אחזה אלקה" - צריכים למרק ולשפשף את הבשר כדי שיראו אלקות.

עשרות שנים - אומר הר"ר אייזיק - עוברות על מירוק הבשר, בזיעה של לימוד, בזיעה של תפלה, בדמעות של תיקון חצות, בהרבה עבודת הלב, בהרבה עבודת המוח, אבל סוף סוף, מי בשנה מוקדם יותר ומי בשנה מאוחר יותר, והקב"ה מרחם, מסירים את החלודה הגופנית המושרשת, ממרקים ומשפשפים את הבשר, ואז רואים אלקות.

כשסיים ר' אייזיק, פנה אל ר' פסח ואמר:

הזוכר אתה מה שהרבי³ אמר לר' אלעזר חיים מזלאבין בל"ג בעומר תקע"ד, לאחר שאמר את המאמר "אתה הצבת גבולות ארץ", בהיותו בשדה? - "נגן ניגונו של אבא ונהיה יחד עם אבא".

יג. ר' אלעזר חיים היה אחד האברכים הלמדנים הגדולים בויטבסק שלמדו אצל הגאון ר' משה - אביו של הרה"ק הר"ר מענדל מהורודוק - והיה לו שם גדול אצל למדני ויטבסק.

כשבא רבנו הזקן לויטבסק בתור חתן - הגאון ר' משה כבר נסתלק אז - קירב ר' אלעזר חיים במיוחד את העילוי מליאזנא - כך קראו את רבנו הזקן באותה תקופה.

כשחזר הרבי ממזריטש נעשה ר' אלעזר חיים לאחד מתלמידיו, וכשנתמנה הרבי לנשיא, היה ר' אלעזר חיים לאחד מחסידיו הראשונים והגדולים, ובכל שנה היה בא מעירו זלאבין לבקר את הרבי.

בשנת תקע"ד היה ר' אלעזר חיים יהודי זקן, אבל עדיין היה שר בנעימות מיוחדת.

החסיד ר' אלעזר חיים היה מספר לעתים קרובות, שהרבי אמר לו שעל ידי ניגון ישנה "אתדבקות רוחא ברוחא".

יד. ושניהם - מספר מורי הרשב"ץ - כמו מלוא קומתם ושרו את ניגונו של הרבי. פניהם היו לוהטות, עיניהם עצומות, ובנגינתם נשמע הזדרת קודש, דבר שעשה עלינו, האברכים, רושם חזק.

(2) רבנו הזקן.
(3) הרבי האמצעי.

(1) החסיד ר' אברהם בירך אביו של הרה"ח ר' נחמיה מדוברובנה. ראה אודותיו ג"כ לקוטי דיבורים דחג הפסח, תרצ"ד (ליקוט ה) אות כב.

חסידות מלמדת במה להבין אלקות. אבל ההבנה באלקות היא מהגוף והנפש.

מי שילמד היטב וביסודיות את שיחתו של אבי בשמחת תורה תרמ"ח, וילמד זאת בכוונה של "אדעתא דנפשיה", לתקן נפשו, כפי המוסבר בחסידות, ימצא במאמר קצר זה מעיין מקור מים חיים, במה לעסוק בעבודה.

י"ב תמוז תרנ"ה, היה כמעט הפעם הראשונה – מלבד מחג הבר מצוה שלי ב"ב תמוז תרנ"ג – שאבי חגג בהצנע את היום י"ב תמוז.

אני אומר "כמעט בפעם הראשונה", מפני שבשנת תרנ"ד, חגגו את זכרון יום הולדתו באופן אחר.

איך ומה היה הסדר של י"ב תמוז, אין אני צריך לספר. רק כמה דברים כלליים מותר לי לספר.

אחרי השקיעה, ב"א תמוז, הייתי נכנס לחדרו של אבי ושוהה שם כשעתיים.

ביום י"ב תמוז הייתי שוהה כמעט כל היום יחד עם אבי.

בטיול של י"ב תמוז תרנ"ה סיפר לי אבי מה "יחידות" שלו אצל אביו, הסבא, ולאחר הקדמה קצרה הסביר לי שני ענינים בפסוק "ומבשרי אחזה אלקה".

יח. ההקדמה היתה:

לכל גוף יש נפש המחיה אותו ונשמה שהיא המהות הפנימית של אותו גוף ונפש. מהות – היינו מה הוא.

כשם שכל גוף יש לו נפש, כך כל נפש וכל נשמה יש לה "מציאות" מסוימת, ומציאות זו היא גופה.

"מציאות" – אין הכוונה שתהיה חומר דוקא, אפשר שתהיה רוחנית בהבנת האדם – אך רוחניות זו היא "מציאות" רבה יותר מאשר מציאותו של חומר.

ענין החיות שבנפש הוא בחינת הגוף של הנפש, שכן העובדה שהנפש מחיה את הגוף, אין זו מהות הנפש – וה"גוף" של הנשמה, הוא ענין ההשכלה וההשגה, שכן מהות הנשמה אינה העובדה שהיא משכילה ומשיגה.

זו היתה ההקדמה.

יט. הענין הראשון ב"ומבשרי אחזה אלקה", היה : מבשרי אחזה אלקה – בבשר גוף האדם, כלומר בחומר הגוף, ישנם חלקים שכל אחד מהם נבדל בגוף מציאותו משאר החלקים.

אינו דומה חומר המוח לחומר הלב, ואינו דומה חומר הלב לחומר האברים הפנימיים, ואינו דומה החומר של האברים הפנימיים לחומר של האברים החיצוניים.

כשסיימו לנגן, אומר ר' אייזיק : מה שהרבי אמר לאברהם מסמילאן שכדי לראות אלקות צריכים למרק את הבשר – אינה אלא התחלה בלבד.

אימרתו זו של הרבי היא כפי שכתוב⁴ "דא תרעא לאעלאה" – זה השער בו צריכים להיכנס.

העבודה של מירוק הבשר, היא אחת המדריגות שעל ידן עולים בסולם העבודה. זו רק ה"מוצב ארצה", אך על ידי עבודה אמיתית אפשר להגיע ל"וראשו מגיע השמימה".

טו. בשנת תרנ"ב, כשהתחלתי – לפי עצת מורי ר' ניסן – לרשום את השיחות והסיפורים ששמעתי מאבי, וכן זכרונות שאני זוכר משנים קודמות – נזכרתי באירועי שמחת תורה תרמ"ח.

בשמחת תורה תרמ"ח אמר אבי המאמר "אין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו"⁵. אחרי המאמר התקיימה התועדות ב"זאל הקטן"⁶. מאותה התועדות הנני זוכר רק שאבי דיבר. מה שאמר לא הבנתי, אך אני זוכר מלים בודדות: "לטיפה", "סטירה", כשבמשך הזמן הוא מצביע בידו השמאלית על ידו הימנית.

מורי הר' ניסן שיש לו סדר לרשום את השיחות והסיפורים, סיפר לי שתוכנה של אותה התועדות היתה בענין "ומבשרי אחזה אלקה".

מורי הר' ניסן מילא בקשתי והרשה לי להעתיק את רשימתו מדיבוריו של אבי באותה התועדות.

טז. וזה נוסחה:

למרות – אומר הרבי, בהצביעו על ידו – שזה גולם, הווה ונפסד, הרי גולם זה הוא כל תכלית ירידת הנשמה בגוף. בהנהגתו של גולם זה תלוי גורלה של הנשמה.

כאשר יהודי מלטף יהודי שני מתוך אהבת ישראל, מתעלה הנשמה. וכשיהודי סוטר ליהודי שני, אז הידים ידי עשו ומתהווה ירידה בנשמה.

על הגולם – מראה הרבי על ידו – אומר הרבי⁷: כשעושים מצוה, נותנים צדקה וכדומה, נעשה הגולם מרכבה לאלקות⁸.

כתוב: "ומבשרי אחזה אלקה". אל תשימו לב לכך שהוא גולם. שכן את הגולם הזה היווה עצמות-אין-סוף ברוך הוא, כוח ההתהוות היא רק ב"עצמות" ברוך הוא, כלשון הרבי⁹ "הוא לבדו בכחו ויכלתו להוות יש מאין ואפס המוחלט".

מהגולם הזה אפשר להבין אלקות, אבל מה ואין להבין אלקות – לשם כך צריכים ללמוד חסידות.

שהיה נקרא ה"זאל הגדול".

(7) רבנו הזקן.

(8) תניא פרק כג, ועוד.

(9) אגרת הקודש סימן כ"ו.

(4) זח"א ת, א.

(5) ראה לקוטי דיבורים שמחת תורה תרצ"ג אות ו'.

(6) בשם ה"זאל הקטן" היו קוראים בליבאוויטש את האולם שבו היו מתפללים, בניגוד להאולם שבו היו לומדים תלמידי הישיבה "תומכי תמימים"

שיחה ארוכה רשומה אצלי מאותה התוועדות. אין אנו יודעים כלל, עד כמה עלינו להודות להקב"ה על המתנה הגדולה והקדושה של תורת החסידות, תורה העושה חסידים לברי-דעת.

כב. בעל המצאה הוא "משכיל", בעל סברא הוא "מבין", עמקן הוא "דעתן", ואילו בר דעת הוא דבר אחר לגמרי.

בר-דעת מוצא בכל דבר את העמקות ואת הנשמה שבו, ויש לו הכשרון לחדור לעומקו של הדבר, להבין ולפעמים גם להרגישו.

אחת מדרכי החסידות שעל חסידים להיזהר בהן מאד, היא, כשאומרים רעיון יש להביעו בבהירות ובדייקנות.

מדרכי החסידות שכל דבר שמחנך ומדריך חסיד עושה, וכל מלה שהוא אומר, צריכים להביא למחונך ולמודרך תועלת מסויימת הן בהבנה והן בעבודה של תיקון המדות, ולכן כל דבר שהוא עושה וכל מלה שהוא אומר צריכים להיות בבהירות ובדייקנות.

כדי להביע ענין באופן בהיר, מן ההכרח להקדים לו הקדמות מסויימות, שעל ידן מתבהר הענין בעיני השומעים.

חסידות דורשת שדבר שאפשר שתהיה בו השגה, לא ישתמשו לגביו באמונה, כלומר, להאמין שכך הדבר, אלא יש להבין שכך הוא הדבר, משום שצריכה להיות השגה. כג. אחת מעבודות החסידות היא להטריח את השכל, שכל דבר שמבינים תהיה ההבנה פנימית, והבנה פנימית כרוכה בקושי רב.

החסיד ר' פסח ממלסטובקה היה אחד מחסידיו הצעירים של רבנו הזקן. בהיותו ב"יחידות" אמר לו רבנו הזקן: יש צורך להיות בר דעת.

אבי סבי¹² סיפר לסבי¹³, שחוושו של ר' פסח בתולדתו היה חריף. בכל ענין שכלי היתה לו חריפות, כל סברא שחידש הופרכה מיד בגלל חידוש של סברא עמוקה יותר, הסבא¹⁴ עשה אותו לבר דעת.

ביצאו מה"יחידות" התעמק ר' פסח שעות רבות בתשובתו של הרבי, והלך אל הרבי האמצעי שיסביר לו דברי הרבי.

הרבי האמצעי הסביר לו, שבר דעת הוא מי שבתחילה הוא עושה הכנה אמיתית כדי להבין את הענין השכלי שברצונו להבין.

ההכנה הרבה - אומר הרבי האמצעי לר' פסח - של בר דעת היא בכל אחד לפי מהותו. אצל ישראל מדוברובנה זה לפי האופן שלו, אצל נחמן מאושאץ -

ברם, לכל החלקים תכונה אחת, הם כולם רוצים לחיות, והרצון לחיות בא לידי ביטוי בהתבטלותם לנפש המחיה אותם.

וזו משמעות "ומבשרי אחזה אלקה", ממשל הגוף שלי יכול אני לראות את הנמשל, כלומר את האלקות.

כשם שבגוף ישנם חומרים שונים, כך יש בעולם נבראים שונים, דומם, צומח, חי, מדבר. וכשם שהנפש מחיה את כל חלקי הגוף, כל אחד לפי תוכנו, כך מחיה האלקות את העולם ואת כל הנבראים.

וכשם שאברי הגוף בטלים לנפש, מפני שהיא חיותם, כך בטלים העולם והנבראים לאלקות, מפני שהיא חיותם.

כ. הענין השני ב"ומבשרי אחזה אלקה", הוא:

כתוב: "מבשרי אחזה אלקה" ולא "אראה אלקה". אראה היא ראייה בהירה וברורה, ואילו אחזה היא ראייה על ידי מסך.

זאת אומרת, אף שמבשרי אחזה אלקה, רואים אלקות, הרי זה כמו שרואים על ידי מסך כל שהוא, אין זו ראייה בהירה וברורה, כי אם התחלה של ראייה. כשלומדים חסידות בהתמסרות, כך שכל ענין שלומדים מתייגעים עליו כל כך עד שהענין נקלט היטב, רק אז מתחילים להתעלות בהשכלה והבנה.

כל האמור מהווה הסבר על מה שדובר פעם, שחסידות דורשת בכל דבר הבנה פנימית ועמוקה, כלומר, הבנה בעמקות הענין.

כא. חסידות מראה שבכל דבר יש עומק. שכן, כל ענין, הנה מלבד החיות שבו - כלומר ה"נפש" של הענין - יש בו גם "נשמה", שהיא העומק שבענין, והחסידות מסבירה את העומק.

חורף תרס"ז שהה אבי עם כל משפחתנו בורצבורג-באוואריה.

בכ"ד טבת¹⁰ אמר אבי מאמר חסידות "היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני".

בסיימו את המאמר, אמר: גן עדן של אור שיהיה לרבי על שהאיר עיניהם של חסידים ויש להם מושג באלקות.

יש מאמר העולם - ממשיך הרבי - כשמזכירים את מי שכבר נמצא בעולם האמת, אומרים: "שיהיה לו גן עדן של אור".

גן עדן של אור שיהיה לרבי¹¹ אומר אבי - על שפתח את עינינו והאיר את מוחותינו ולבותינו בהתגלות תורת החסידות.

(13) כ"ק אדמו"ר מוהר"ש.

(14) כ"ק אדמו"ר הזקן.

(10) יום ההילולא של רבינו הזקן.

(11) רבינו הזקן.

(12) כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק".

באופן שלו ואצל זליג מדוקשיץ לפי האופן שלו אבל מן קליטה.
 ההכרח שתהיה הכנה. בלי הכנה אי אפשר להיות ההוכחה לקליטה היא הצמיחה, הן הצמיחה בהבנה
 והשגה והן הצמיחה בעבודה בפועל. שכן, גם ההבנה וגם "מקבל" אמיתי.
 מקבל אמיתי - אומר הרבי האמצעי - הוא כשישנה העבודה באות ביגיעה דוקא.

שמיני עצרת ושמיחת תורה, תרצ"ז

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק כ"ד - יהודים בכפר

ביום השוק היה ר' זלמן חיים מבלה את היום בשוק, בין החנוונים והסוחרים. הוא היה מתבונן בכל אחד מתגרי ותגרות השוק. כשהיה מבחין במישהו שחסר לו סכום מסוים לביצוע קניה כלשהי - היה מגיש לו מיד את הסך המבוקש: "זה ניתן לך בהלוואה, ויהא נא בהצלחה. רק הרי זהיר לסחור ביושר ובאמונה, לא לרמות איש, ואז ישמור עליך הקב"ה שלא ירמו אותך. את סכום ההלוואה תפרע לכשירווח לך, אינך צריך להכביד על עצמך בגין כך".

פעמים היה זה תגר שעסק ברכישת עגלת תבואה, פעמים היה זה קצב שעמד לפני קניית בהמה, ופעמים היתה זו יהודיה עניה שהתמקחה עם איכר על עוף או שקית ביצים. תמיד היה ר' זלמן חיים מוכן לעזור לכל אחד, אם רק יספיק הסכום בקופה, משום כך השתדל בכל יום שני וחמישי שכל אחד ישלשל מטבע לקופת-הצדקה. כעבור זמן הנהיג שכל עולה לתורה יתרום לקרן גמילות החסדים. ברבות הימים העביר ר' זלמן חיים את הקרן ואת ניהולה לידי הציבור אך גם אז לא חדל לאסוף כסף בקופה עבור הקרן, וגם המשיך לטרוח בחיפושיו אחר יהודי הזקוק לגמילות-חסד.

בעשותו את היום בשוק היה ר' זלמן חיים דואג גם להתנהגות רצויה של אנשי השוק, שלא יריבו ביניהם ושלא ישיגו איש גבול רעהו. כשהיה רואה יהודים רבים ביניהם היה ניגש אליהם ומסביר להם במלים רכות שלא נאה ליהודים לריב ביניהם. כל באי השוק כבר הכירו את ר' זלמן חיים ואת נפשו הזכה, ומשום כך הטו לו אוזן וחדלו מלריב. כשלא הועילו דבריו הרגילים - היה מספר מסיפורי הגמרא והמדרש. בהתענינות ובתשומת לב היו האנשים מקשיבים, ומרפים מן הריב.

בכלל, היתה לר' זלמן חיים תעסוקה מרובה בימי השוק. במיוחד היה מתמסר לכפריים היהודים, שהגיעו אל השוק מן הכפרים שמסביב. הוא היה חוקר את כל אחד בנפרד על המצב בכפר, על החיים שם ועל מצב היהדות אצלם. הוא שאל אותם אם יש לו הזדמנות להתפלל בציבור, אם הוא נותן צדקה כראוי ואם הוא זהיר במצוות הכנסת אורחים. הוא התעניין גם בדרכי החינוך של ילדי הכפרים, והאם יש להם מלמדים. כן התעניין בקשר לבנות הבוגרות והיה מדבר על לב האנשים להשיא בנותיהם לבני-תורה.

בדרך זו התוודע ר' זלמן חיים אל כפריים רבים ורכש השפעה עליהם. תודות להתענינותו ומאמציו החלה היהדות לפרוח ביישובים רבים בסביבת ינוביטש. בכל מקום אפשרי הוקמו מנינים לתפילה, ואף נבנו בתי-כנסת. הכפריים כבר יכלו להתפלל בציבור בכל ימות השנה ולא להמתין לימים הנוראים ולהיכנס אז לשם כך העירה.

אחד מאנשי הכפרים שר' זלמן חיים יצר קשר איתו והשיג השפעה רבה עליו - היה מרדכי הטוחן. טוחן זה היה עשיר, אך אדם פשוט ובור, אם כי טוב לב. הוא דר ביישוב, שבו ובכפרים אחרים.

בסביבתו, דרו עוד כמה יהודים. ר' זלמן חיים החל לשוחח עם מרדכי לפי דרכו עד שזה הפך ליהודי נלהב, ומכספו שלו בנה בית-כנסת ליד ביתו, שם התאספו יהודי הסביבה לתפילה בציבור.

לטוחן זה היו שלש בנות, ששתים מהן כבר הגיעו לפרקן. בהשתדלותו של ר' זלמן חיים נישאו הללו לאברכים למדנים. החתן הראשון אברהם שלמה, שהיה בן רבה של דוברובנה, הנהיג מיד שיעורים בבית-המדרש של חותנו. השיעורים היו מותאמים לרמת הבנתם של הכפריים. כך הפך בית הכנסת גם למקום תורה.

כעבור זמן מונה אברהם שלמה לרב בקהילה יהודית חשובה. התפקיד של הלימוד ברבים היה צריך, אפוא, ליפול באופן טבעי על שכמו של החתן השני, זלמן לייב, בנו של ר' שלמה, רבה של בוריסוב. ברם, אברך זה, עם היותו למדן מופלג, היה מסתכל מגבוה על האיכרים הפשוטים. משום כך נמנע מלבוא איתם במגע, ואף סירב להיות להם לרב. הוא הודיע על כך בגלוי לחותנו, ואף לא טרח להסתיר דעתו בפני האנשים הפשוטים עצמם, בהעדיפו להתבודד במרום מעמדו.

אלא שיהודים אלה כבר הורגלו ללימוד תורה, ולא רצו להישאר בלי רב. במיוחד היה מעוניין בכך מרדכי הטוחן. הוא הצטער על כך שחתנו הוא גאוותן כזה ואינו רוצה לקיים קשרים עם אנשי הכפר. בכלל, לא רווה נחת מרובה מחתן זה, שמידותיו לא הצטיינו במעלתן והיה גם קמצן ורודף כבוד.

לפיכך קרא מרדכי את הכפריים לאסיפה ובה הוחלט להביא אליהם יהודי למדן, שילמד תורה ברבים וגם יפסוק בשאלות הלכה. כלומר, המקום היה פֶּשֶׁל וזקוק למציאותו של רב מורה-הוראה עצמאי. הטוחן התחייב לתת מכיסו שליש משכרו של מורה-ההוראה. מספר בעלי-בתים נסעו לינוביטש ושאלו לדעתו של הרב את מי יש למנות לרבה. הרב בחר ברבי בער, שהיה אז בגיל ששים בערך. אותו רבי בער היה למדן גדול, חתנו של אחד מתושבי ינוביטש, שבביתו ישב, שנים רבות לאחר נישואיו, ועסק בתורה, עד שאפילו חותנו נעשה על ידו ללמדן. כשנפטר חותנו נעשה למלמד, כעבור זמן נתאלמן, וכיון שבניו יכלו להחזיקו בכבוד עזב את ה"מלמדות" והתמסר שוב לתורה ועבודה. רבי בער אהב להתבודד ונמנע מלהשמיע מלה מיותרת. רבה של ינוביטש ידע שהעבודה בכפר תהיה ללבו של רבי בער, שבעיר אינו מסוגל לפרוש כל-כך מקול המוֹנֶה.

רבי בער הופיע בכפר לפני ימי הסליחות. כיון שלא היה נשוי הקצה לו הטוחן מקום מגורים בדירתו שלו. הן הטוחן והן אשתו היו מפורסמים למכניסי אורחים. זלמן לייב, חתנו של הטוחן, נוכח מיד שר' בער הוא למדן גדול אלא שעובדה זו הביאה דווקא גילויי שנאה מצד זלמן לייב כלפי רבי בער. שנאתו גברה כשנוכח לדעת שיהודי הכפר, ובכללם חותנו, חולקים כבוד רב לר' בער. התברר שר' בער יודע היטב איך לרדת אל פשוטי העם. הוא לימדם חומש ולימודי קודש מתאימים אחרים בהסברה כזו שעוררה אצלם קורת רוח. ר' בער גם נשא לפני שומעי לקחו דרשות קצרות בהן עוררם לתשובה ולעבודת הבורא. מאזיניו הקשיבו בהתעניינות והתרשמו מאד מן הדברים. דבר זה הגביר את חשיבותו של ר' בער בעיניהם, והם "נשאוהו על כפיים". בד בבד, ודווקא משום כך, גדלה שנאתו של חתן הטוחן אליו. הלז החל, פשוטו כמשמעו, להעליבו ולגלות לו את שנאתו. ר' בער מצידו לא גילה שום יחס של מורת רוח כלפי זה. את כל עלבונותיו ופגיעותיו קיבל באורך רוח ובסבלנות. יתכן שאחר במקום זלמן לייב היה מְשֻׁנֶה, משום תגובה כזו, את יחסו והיה מתמלא יותר דרך-ארץ כלפי היהודי הקשיש והלמדן, אך אצל זלמן לייב היה שונה הדבר. הוא לא סבל, פשוטו כמשמעו, שתחת קורת גג משותפת איתו נמצא אדם היודע תורה יותר ממנו. כן לא יכל לעכל את העובדה שבני המקום מעניקים לר' בער כבוד כרב. התברר, אפוא, שזלמן לייב שונא הן את היהודים ההמוניים והן את הלמדנים. דבר זה נבע מלהיטותו להיות תמיד הראשון ולהיראות משכמו ומעלה.

הטוחן ידע היטב את מגרעותיו של חתנו והיתה לו מכך עגמת נפש מרובה. במיוחד התמרמר על הזלזול מצידו בכבודו של אורחו רבי בער. לא אחת שוחח מרדכי על כך עם ר' בער, תוך הבעת התנצלות על היחס הגס של חתנו, אך ר' בער הרגיעו בהבטיחו לו שאין הדבר פוגע בו כלל. בדבריו לא שכח להזכיר לו שחתנו הוא, למרות הכול, למדן, ושהוא צעיר למדי, כך שבמשך הזמן ימצא דרכו לסיגול מידות טובות.

הימים הנוראים עברו. ר' בער לא היה עוד מסוגל לחוש בנוח בבית הטוחן, בגלל חתנו, והחליט לעקור משם. לשם כך שכר חדר בבית חייט, שנקרא יוסה. יוסה היה יהודי בשנות השבעים המאוחרות, אך עדיין פְּרָנֵס עצמו ממלאכתו. הוא היה יהודי פשוט וישר שהרבה באמירת תהילים תוך כדי עבודתו. תמימותו ויושרו של החייט באו מאוחר לידי גילוי; כשהרגיש שְׁקָרָב קיצו הזמין אליו שלשה ממכיריו ומסר להם את מעט הכסף שחסך בימי חייו. הוא הראה להם את התכריכים שתפר לעצמו ולאשתו, ואמר להם שהכסף נועד לצרכי הקבורה. הוא לא רצה שמישהו יוציא פרוטה משלו על קבורתו וקבורת אשתו. את ארון הקבורה ציווה לעשות מקרשי השולחן עליו ישב כל שנותיו ועסק במלאכתו: "שולחן זה יעיד שמעולם לא עלה עליו בגד שעטנו, ושלא היה עודף בד שלא החזרתיו לבעליו, ושמעולם לא גרמתי עוול לאיש ולא התבטאתי בביטוי בלתי ראוי".

ביתו של חייט זה נועד למקום מנוחה עבור רבי בער, אלא שחתנו של הטוחן המשיך בהשמצתו, בחיפוש מגרעות בו ובהתלוצצות ממנו.

אגרות קודש

כאוי"א לפי מדריגתו, נחשב הוא על דגל הזוכים להפקד בזכרון טוב, אשר אור זכות הצדיק יגן עליו ועל ביתו וזרעו וזרע זרעו בפקודת ישועה ורחמים.

והנה ביום הראשון בשני לחדש ניסן הבע"ל הוא יום ההילולא של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, מורכב ורבכם העומד בסוד קדושים רבה הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקי' בארצות החיים, נושאים רנה ותפלה, לעורר רחמי שמים על תלמידיהם תלמידי תלמידיהם, וכל ההולכים בדרכי יושר ומחבבי תורה ומצוות, בעדם בעד ביתם זרעם וזרע זרעם אשר יברכם האלקים בברכה כפולה ומשולשת בבני חייה ומזונא רויחא.

ואשר ע"כ, הנה כל ידידינו אנ"ש שי' די בכל אתר ואתר, התאבים וצמאים להתקשר ולהתדבק באילנא רברבא, ולהפקד בזכרון טוב כאמור, עליהם בעזרתו ית' לשמור את היום הזה, ולייחדו ליום עבודה בועד ובותיקות, באהבת רעים כאחים וכתלמידים בני אב ורב אחד.

עבודת היום, הגי' תפלות יתפללו לפני התיבה הנכבדים מזקני אנ"ש שי' בתפלה במתינות (קונה התפלה יכול לכבד רק את זה אשר בו יבירו כנ"ל). אחרי תפלת ערבית במוש"ק ילמדו פרק כ"ז מאגה"ק, אהובי אחי ורעי אשר כנפשי כו'

אל ידידינו אנ"ש, די בכל אתר ואתר,
הי עליהם יחיו, ויתענגו על רוב טוב ברו"ג
שלום וברכה,

התורה אומרת כי נשיא ישראל לעולם לא ישכח, וזכר זכותו לא יסוף לעולמים, וכמאמר זכות אבות לא תמו.

יום עליית נשמת צדיק, גדול הדור ונשיא בישראל נקראת הילולא, ענינו ותוכנו מבואר בנגלה ובנסתר בכמה מקומות בביאור רחב, וזכות גדול הוא לכל המשתתף בשמירת יום ההילולא לייחדו ולקובעו ליום תפלה ולימוד בחבורה והתועדות, ובפרט לאלו הנחשבים על דגל הצדיק ההוא, תלמידיו ותלמידי תלמידיו, אשר המה ראשונים לזכות באור היום ההוא, לייחדו ליום עבודה ופועל, לטובת נשמתם, רוחם ונפשם, בתפלה בצבור במתינות, בקביעות שעה של לימוד התורה אשר זכו לשמוע מפי קי' מורם ורבים, בעל פה או בכתב, ובנתינת צדקה, אשר כתיב בה וצדקה תרומם, לזכותם להתקשר באילנא רברבא.

תורת החסידות אומרת, כי יש כמה מדריגות בענין ההשתטחות במקום היכלי קדש של צדיק, ומורו ורבו, וכן בענין ואופני הדביקות, אמנם ביום ההילולא ריחוק המקום לאו שמי' ריחוק, וכל המשתתף בעבודת היום כאמור, הנה

הצדקות שהתנהג בהם הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ונתן נפשו הטי עליהם, ותקרא בשם "קופת רבינו" כי מפרי הקרן יוקח על הצדקות הנוכרות, ויובחר ועד אשר אליהם יובא התרומה.

ואשא כפי אל אלקינו ואלקי אבותינו כי הוא ית' יברך את עמו ישראל, בכל מקום שהם, בשפעת חיים וברכה, אושר ועושר, במנוחת הדעת, והלב, ובדור ישרים יבורך בבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובעבודה שלב, ועינינו תחזינה בשוב הוי' שיבת ציון ויקוים היעוד, והקיצו ורננו שוכני עפר והוא בתוכם ישמיענו נפלאות מתורת הוי' תמימה משיבת נפש בגוף כי טל תורה מחי' אכ"י.

והיו ברכה ושלוש כאו"נ וידי"ע הד"ש טובים והצלחתם בגו"ר והמברכם

יוסף יצחק שניאורסאהן

[אג"ק מוהרי"צ כרך א' עמ' שפט]

(עד) לברכה, בשחרית קודם התפלה ילמדו באגה"ק ביאור על הני"ל ואח"כ להתפלל כני"ל. אחר התפלה ואחרי אמירת נשיא היום, יאמרו מזמורי היום כסדר ימי החדש (מקאפוטל יו"ד עד י"ח) ואח"כ ילמדו משניות (לחלק כל הפרקים של אותיות השם שלום דוב בער בין המתפללים) ויתועדו יחדיו בכל אתר ואתר כפי אשר ימצאו לנכון, להתדבר על דבר קביעות עתים לתורה והתועדות רעים. קודם תפלת המנחה ילמדו פרק כ"ג מאגה"ק בגזירת עירין פתגמין קדישין, ובמקום שאפשר יחזרו איזה דרוש בע"פ. כל אחד ואחד מאנ"ש שי ישתדל לעלות לתורה באחד מהשני שבתים שלפני ההילולא ואחריו, ובכל הבתי כנסיות של אנ"ש שי, הכנסת שני השבתים האלו מקודשים כאמור.

כל הנדרים והנדבות אשר ירימו אנ"ש שי ביום ההילולא ובהשבתים שלפניו ואחריו כאמור, יורשם ברשימה מדויקת (שמו ושם אמו והכינוי) והם מוקדשים לקרן קיימת על

המשך ביאור למסכת קידושין ליום חמישי עמ' א

הגמרא מבאר כיצד רבי יהודה לומד שבת גר פסולה: 1
מבאר הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה הָאָמֵר שַׁבַּת גַּר פְּסוּלָה לְכַהֲנָה, סוֹבֵר שֶׁרַגִּיל נָמִי וְגַם כֵּן פּוֹסֵל אֶת הָאִשָּׁה בְּבִיאתָהּ, וּמֵיִיתִי לָהּ – וְהוּא לּוֹמֵד זֹאת בְּלִימּוּד 'בְּמָה הַצֵּד' מֵהָאִי דִּינָא – מֵאוּתוֹ לִימּוּד עֲצֻמוֹ שֶׁלֹּמֵד מִשֶּׁם שִׁבְתּוֹ נִפְסַל לְכַהֲנָה. וְכֵן הוּא הִלְיֻמוּד, מִה חָלַל שְׂבֵא מִטְפָּה כַּשִּׁירָה, פּוֹסֵל בְּבִיאתָהּ אֶת הָאִשָּׁה, גַּר שְׂבֵא מִטְפָּה פְּסוּלָה לֹא כָל שָׁכֵן שִׁיפְסוּל בְּבִיאתָהּ אֶת הָאִשָּׁה. וְאֵם תְּשִׁיב שְׂמָה לְחָלַל שָׁכֵן יִצִּירְתָּהּ בַּעֲבִירָהּ, גַּר מִצְרִי שֶׁאֵין יִצִּירְתָּהּ בַּעֲבִירָהּ יוֹכִיחַ, וְנִלְמַד מִחָלַל וְגַר מִצְרִי שֶׁאֵינֶם בְּרֹב קָהֵל וּפּוֹסְלִים אֶת הָאִשָּׁה בְּבִיאתָם, אָף אֲנִי אֲבִיא גַר שֶׁאֵינוֹ בְּרֹב קָהֵל וּפּוֹסֵל אֶת הָאִשָּׁה בְּבִיאתָהּ. וְכֵינֵן שָׁכֵן אֲפֹשֶׁר לִלְמּוֹד אֶת דִּין בֵּת הַגֵּר מִבֵּת הַחָלַל, וּבִמְהֵרָה מִחָלַל וְגַר מִצְרִי, וְאִי אֲפֹשֶׁר לְדַחוֹת שִׁטְעָם הַפְּסוּל בָּהֶם הוּא מִחֻמַּת שְׂבִיאתָם פּוֹסֵלֶת אֶת הָאִשָּׁה, שֶׁהִי לְרַבִּי יְהוּדָה אָף בִּיאתָהּ גַּר רִגִּיל פּוֹסֵלֶת אֶת הָאִשָּׁה. שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂא גִיּוֹרָתָהּ בְּתוֹ כַּשִּׁירָה לְכַהֲנָה גַּר שֶׁנִּשְׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל בְּתוֹ כַּשִּׁירָה לְכַהֲנָה: 2
הַגְמָרָא מְבִיאָהּ שִׁטָּה נּוֹסֶפֶת בְּדִין בֵּת הַגֵּר לְכַהֲנָה: תִּנְיָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי אָמַר, גִּיּוֹרָתָהּ שֶׁהִיא פְּחוּתָהּ מִבֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, שֶׁלֹּא הִיָּתָה רְאוּיָה לְבִיאוֹהָ בַּעֲוֹדָה גּוּיָה בְּשָׂרָהּ לְהִינָשֵׂא לְכַהֲנָה. שְׁנָאִמַּר בַּמִּלְחָמָה מִדִּין שֶׁאֵמֵר מִשֶּׁה לֹאנְשֵׁי הָעַבָּאִים מִהַמִּלְחָמָה (בַּמִּדְבָּר לֹא יֵחַ) וְכָל הַמָּוֶה בְּנֵי שָׁנִים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הָיוּ לָכֵם. וְהָלָא גַם פְּיָנְהֶם הִכְהִין הָיָה עִמָּהֶם – בֵּין הַיּוֹצֵאִים לְמִלְחָמָה מִדִּין, וְכֵינֵן שֶׁאֵמֵר זֹאת מִשֶּׁה לְכוּלָם גַּם פְּנַחַשׁ הִכְהִין בְּכָלָם, וּמוֹכַח שֶׁגַם הוּא יִכּוֹל לְקַחַת לַעֲצֻמוֹ לֹאֲשֶׁה מִדֶּהֱטָף שִׁבְנוֹת מִדִּין שֶׁאֵינֵן רְאוּיּוֹת עֵדִין לְבִיאוֹהָ. מְבַרְרָת הַגְמָרָא: וְרַבִּינָן – הַתְנַאִים שְׁחוּלְקִים עַל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב

בַּמִּשְׁנָה, כִּיצַד הֵם יִפְרְשׁוּ אֶת הַפְּסוּק. מְבִארָת הַגְמָרָא: רַבִּנָן מִפְרָשִׁים הָיוּ לָכֵם אוֹתָן שִׁנְשָׂאוּ לְעֶבְרִים שְׁלָכֶם, וְלִשְׁפָחוֹת. 1
וְנִמְצָא שֶׁשֶּׁ אַרְבַּע שִׁטּוֹת בְּדִין בֵּת גֵּרִים לְכַהֲנָה, שֶׁלֹּשׁ שִׁטּוֹת בַּמִּשְׁנָה וְאַחַת בְּבִרְיָתָא: א. לְרַבִּי יְהוּדָה, בֵּת גַּר זָכָר פְּסוּלָה וְאִפְּלוֹ נִשְׂא יִשְׂרָאֵלִית. 2
ב. לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אִם יֵשׁ צַד אֶחָד יִשְׂרָאֵל מְכַשִּׁיר, אֲבָל גַּר וְגִיּוֹרָתָהּ שֶׁנִּשְׂא, בְּתוֹ פְּסוּלָה. ג. לְרַבִּי יוֹסִי, אִפְּלוֹ גַר שֶׁנִּשְׂא גִיּוֹרָתָהּ בְּתוֹ כַּשִּׁירָה, אֲבָל צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה הַיּוֹרָתָהּ וְלִידָתָהּ בַּקְדוּשָׁה. ד. לְרַבִּי שְׁמַעוֹן (בְּבִרְיָתָא) אִפְּלוֹ גִיּוֹרָתָהּ עֲצֻמָּה כַּשִּׁירָה, וּבִלְבָד שֶׁהִתְגִּירָה פְּחוּתָהּ מִבֵּת שֶׁלֹּשׁ, שֶׁלֹּא הִיָּתָה רְאוּיָה לְבִיאוֹהָ בְּגִיּוֹתָהּ. 3
הַגְמָרָא מְבִארָת מִנִּיין לְמַדּוֹ הַתְנַאִים אֶת שִׁטְתָּם: וְכֵילָן – כָּל הַתְנַאִים מְקַרְא אֶחָד דְּרָשׁוּ – מֵאוּתוֹ פְּסוּק הֵם לְמַדּוֹ אֶת שִׁטְתָּם, שֶׁנֶּאֱמַר (יִחְזָקָל מִד כב) 'אֲלִמְנָה וְגִרְוֹשָׁה לֹא יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם בְּתוּלוֹת מְזֻרָּע בֵּית יִשְׂרָאֵל'. 4
רַבִּי יְהוּדָה סָבַר עַד דֹּאִיתָ כָּל זָרָע' מִיִּשְׂרָאֵל – עַד שֶׁהִיָּתָה כָּל עֵיקַר שֶׁנִּקְרָא זָרַע, דִּהְיוּ הַזָּרַע שְׂבֵא מִן הָאֵב, מִיִּשְׂרָאֵל, וְלִכְּן בֵּת גַּר זָכָר פְּסוּלָה, שֶׁעֵיקַר הַזָּרַע שֶׁנּוֹלָדָה מִמֶּנּוּ אֵינוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב סָבַר כֵּינֵן שֶׁכְּתוּב 'מְזֻרָּע' מִשְׁמַע וְאִפְּלוֹ מְקַצֵּת זָרַע מִיִּשְׂרָאֵל, כֵּינֵן הַזָּרַע שֶׁל הָאֵם, גַּם אֲנִי מְכַשִּׁיר וְקוֹרָא עֲלֵיו 'בְּתוּלוֹת מְזֻרָּע בֵּית יִשְׂרָאֵל', לִכְּן גַּר שֶׁנִּשְׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל בְּתוֹ כַּשִּׁירָה. רַבִּי יוֹסִי סָבַר מִי שֶׁנִּזְרָעוּ בְּיִשְׂרָאֵל – שֶׁהִיָּתָה הַיּוֹרָתָהּ בַּקְדוּשָׁה לְאַחֵר שֶׁנִּתְגִּירָה הַיּוֹרָתָהּ, נִחְשַׁבֵּת לְזָרַע יִשְׂרָאֵל, לִכְּן אָף בֵּת גַּר וְגִיּוֹרָתָהּ כַּשִּׁירָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי סָבַר מִי שֶׁנִּזְרָעוּ בְּתוּלוֹתָהּ בְּיִשְׂרָאֵל – מִי שֶׁגִּדְּלוּ וְנִגְמְרוּ בְּתוּלוֹתָהּ מִשְׂבָּאָה לְכָלֵּל יִשְׂרָאֵל, דִּהְיוּ שֶׁנִּעֲשִׂיתָ בֵּת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים אַחֲרֵי שֶׁהִתְגִּירָה, נִקְרָאת 'מְזֻרָּע יִשְׂרָאֵל', וּמוֹתֵרֶת לְכַהֲנָה. 5
אָמַר לִיָּה רַב נִחְמָן לְרַבָּא – רַב נִחְמָן שָׂאֵל אֶת רַבָּא

א וְהָיָה מִסּוּף תַּרְתִּין שְׁנִין
וּפְרָעָה חֹלָם וְהָא קָאָם עַל נְהָרָא:
ב וְהָא מִן נְהָרָא סִלְקִין שְׁבַע תוֹרִין
שְׁפִירִין לְמַחְזִי וּפְטִימִין בְּשֵׁר וְרַעֲזִין
בְּאַחֲוָה: ג וְהָא שְׁבַע תוֹרִין
אַחֲרָנִין סִלְקִין בְּתַרְיָהוֹן מִן נְהָרָא
בִּישָׁן לְמַחְזִי וְחִסְרִין בְּשֵׁר וְקָמִין
לְקַבְלִיהוֹן דְּתוֹרִין עַל כִּיף נְהָרָא:
ד וְאֶבְלָן תּוֹרְתָא בִּישָׁן לְמַחְזִי
וְחִסְרִין בְּשֵׁר יֵת שְׁבַע תּוֹרְתָא
שְׁפִירִין לְמַחְזִי וּפְטִימָתָא וְאַתְעֵר
פְּרָעָה: ה וְדַמּוּף וְחֹלָם תַּנְיָנוֹת
וְהָא שְׁבַע שְׁבָלִיא סִלְקִין בְּקִנְיָא
חַד פְּטִימִין וְטָבִין: ו וְהָא שְׁבַע
שְׁבָלִיא לְקִנְיָן וְשָׁקִיפִין קְדוּם צִמְחִין
בְּתַרְיָהוֹן: ז וְכַלְעָא שְׁבָלִיא
לְקִינְתָא יֵת שְׁבַע שְׁבָלִיא פְּטִימָתָא
וּמְלִינְתָא וְאַתְעֵר פְּרָעָה וְהָא
חֲלָמָא: ח וְהָיָה בְּצַפְרָא וּמִטְרָפָא
רוּחָה וְשִׁלַּח וְקָרָא יֵת כָּל חֲרָשִׁי
מִצְרַיִם וְיֵת כָּל חִפְיָמָהָ וְאַשְׁתַּעִי
פְּרָעָה לְהוֹן יֵת חֲלָמָה וְלִית
רוּחוֹ וְשִׁלַּח וְיִקְרָא אֶת־כָּל־חֲרָטְמִי מִצְרַיִם
וְאֶת־כָּל־חֲכָמִיָּה וְיִסְפֹּר

מא א וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרָעָה חֹלָם
וְהָיָה עֹמֵד עַל־הַיָּאָר כְּסִי: ב וְהָיָה מִן־הַיָּאָר
עַל־תְּשַׁבַּע פָּרוֹת יְפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיאַת בְּשֵׁר
וְתַרְעִינָה בְּאֲחוֹ כְּסִי: ג וְהָיָה שְׁבַע פָּרוֹת
אַחֲרוֹת עֲלוֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאָר רָעוֹת מְרֹאָה
וְדִקּוֹת בְּשֵׁר וְתַעֲמֻדְנָה אֵצֶל הַפָּרוֹת עַל־שִׁפְת
הַיָּאָר כְּסִי: ד וְתֹאכְלָנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמְרֹאָה
וְדִקּוֹת הַבְּשֵׁר אֶת שְׁבַע הַפָּרוֹת יִפֹּת הַמְרֹאָה
וְהַבְּרִיאַת וַיִּקֶּץ פְּרָעָה כְּסִי: ה וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֹם
שְׁנִית וְהָיָה שְׁבַע שְׁבָלִים עֲלוֹת בְּקִנְיָה אַחֵר
בְּרִיאֹת וְטִבּוֹת כְּסִי: ו וְהָיָה שְׁבַע שְׁבָלִים
דִּקּוֹת וְשִׁדּוּפֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶן כְּסִי:
ז וְתַבְלַעְנָה הַשְּׁבָלִים הַדִּקּוֹת אֶת שְׁבַע
הַשְּׁבָלִים הַבְּרִיאֹת וְהַמְלָאוֹת וַיִּקֶּץ פְּרָעָה
וְהָיָה חֹלֹם כְּסִי: יִשְׂרָאֵל ח וַיְהִי בַּבֹּקֶר וְתַפְעֵם
רוּחוֹ וְשִׁלַּח וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־חֲרָטְמִי מִצְרַיִם

רַעֲזִי

בְּלַע"ז: בְּרִיאֹת. שִׁינ"ש בְּלַע"ז: (ו) וְשִׁדּוּפֹת.
השלייד"ש בְּלַע"ז, וְשָׁקִיפִין קְדוּם, חֲבוּטוֹת, לְשׁוֹן
מְשָׁקוֹף הַחֲבוּט תְּמִיד עַל יְדֵי הַדִּלְתָּ הַמְּכָה עָלָיו:
קָדִים. רוּחַ מְזֻרְחִית שְׁקוּרִין בִּיש"א:
(ז) הַבְּרִיאֹת. שִׁינ"ש בְּלַע"ז: וְהָיָה חֹלֹם. וְהָיָה
נְשָׁלֵם חֹלֹם שְׁלֵם לְפָנָיו וְהַצֵּרֶף לְפִוְתֵירִים:
(ח) וְתַפְעֵם רוּחוֹ. וּמִטְרָפָא רוּחָה, מְקַשְׁקֶשֶׁת
בְּתוֹכָהּ כְּפַעֲמוֹן, וּבְכּוּכְדָנָא צֶרֶךְ הוּא אוֹמֵר: (דניאל ב)
"וְתַתְּפַעֵם רוּחוֹ", לְפִי שֶׁהָיוּ שָׁם שְׁתֵּי פְעִימוֹת:
שְׁכַחַת הַחֹלֹם וְהַעֲלַמַת פְּתוּרָנוֹ (כ"י): חֲרָטְמִי.
הַנְּחָרִים בְּטִימִי מִתִּים, שְׁשׂוּאֵלִים בְּעֲצָמוֹת ('טִימִי',
הֵן עֲצָמוֹת בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, וּבְמִשְׁנָה: 'בֵּית שְׁהוּא

(א) וַיְהִי מִקֵּץ. בְּתַרְגוּמוֹ: 'מִסּוּף', וְכָל לְשׁוֹן
'קָץ', סוּף הוּא: עַל־הַיָּאָר. כָּל שְׁאָר נְהָרוֹת אֵינָם
קְרוּיִים יְאֻרִים, חוּץ מִנִּילוּס, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאָרֶץ
עֲשׂוּיִין יְאֻרִים יְאֻרִים בִּידֵי אָדָם, וְנִילוּס עוֹלָה
בְּתוֹכָם וּמִשְׁקָה אוֹתָם, לְפִי שְׁאִין גְּשָׁמִים יוֹרְדִין
בְּמִצְרַיִם תְּדִיר כְּשֶׁאֵר אֲרָצוֹת: (ב) יְפוֹת מְרֹאָה.
סִימָן הוּא לִימֵי הַשְּׁבַע, שֶׁהַבְּרִיּוֹת נִרְאוֹת יְפוֹת זֹ
לְזוֹ, שְׁאִין עֵין בְּרִיָּה צָרָה בְּחִבְרָתָה: בְּאֲחוֹ. בְּאֵגֶם,
מִרִיש"ק בְּלַע"ז, כְּמוֹ: "יִשְׁגָּא אַחֲוֹ": (ג) וְדִקּוֹת
בְּשֵׁר. טִיבִיכ"ש בְּלַע"ז, לְשׁוֹן 'דִּק':
(ד) וְתֹאכְלָנָה. סִימָן שֶׁתִּהְיֶה כָּל שְׁמַחַת הַשְּׁבַע
נִשְׁפָּחַת בִּימֵי הָרָעָב: (ה) בְּקִנְיָה אַחֵר. טוֹאִיד"ל

פֶּרְעָה לָהֶם אֶת־חֲלָמוֹ וְאִין־פּוֹתֵר אוֹתָם
 לְפֶרְעָה ^{כס"י}: ט וַיִּדְבֹּר שֶׁר הַמִּשְׁקִים אֶת־פֶּרְעָה
 לֵאמֹר אֶת־חֲטָאֵי אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם: פֶּרְעָה
 קִצָּף עַל־עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמֵר בֵּית שֶׁר
 הַטְּבָחִים אֹתִי וְאֵת שֶׁר הָאֲפִים: ^{יא} וַנַּחֲלָמָה
 חֲלוֹם בְּלֵילָה אַחֵר אֲנִי וְהוּא אִישׁ בְּפִתְרוֹן
 חֲלָמוֹ חֲלָמוֹ ^{כס"י}: יב וְשֵׁם אֹתָנוּ נָעַר עַבְדִּי עֶבֶד
 לְשֶׁר הַטְּבָחִים וְנִסְפָּר־לֹו וַיִּפְתֹּר־לָנוּ אֶת־
 חֲלָמֵתֵינוּ אִישׁ בְּחֲלָמוֹ פִּתְרָ ^{כס"י}: יג וַיְהִי כִּאֲשֶׁר
 פִּתְרָ־לָנוּ כֵּן הָיָה אֹתִי הַשִּׁיב עַל־כִּפְנֵי וְאֹתוֹ
 תָּלָה ^{כס"י}: יד וַיִּשְׁלַח פֶּרְעָה וַיִּקְרָא אֶת־יוֹסֵף
 וַיְרִיצֵהוּ מִן־הַבּוֹר וַיַּגְלֵל וַיַּחֲלֵף שְׂמֻלָּתוֹ וַיָּבֹא
 אֶל־פֶּרְעָה ^{כס"י}: טו וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה אֶל־
 יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלָמָתִי וּפִתְרָ אֵין אֹתוֹ וְאֲנִי
 שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לִפְתֹּר
 אֹתוֹ ^{כס"י}: טז וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת־פֶּרְעָה לֵאמֹר בְּלַעְדִּי אֱלֹהִים יַעֲנֶה

רש"י

שָׁאֵמַר: "פֶּרְעָה קִצָּף עַל עַבְדָּיו", הָרִי מִקְרָא קִצָּר
 לְשׁוֹן וְלֹא פֶרַשׁ מִי הַשִּׁיב, לְפִי שָׁאֵין צָרִיךְ לְפֶרַשׁ
 מִי הַשִּׁיב. מִי שֶׁבִּידֹו לְהַשִּׁיב וְהוּא פֶּרַעַה, וְכֵן דִּרְךְ
 כָּל מִקְרָאוֹת קִצָּרִים, עַל מִי שֶׁעָלִיו לַעֲשׂוֹת, הֵם
 סוֹתָמִים אֶת הַדָּבָר: (יד) מִן־הַבּוֹר. מִן בֵּית
 הַסֵּהֶר, שֶׁהוּא עֲשׂוּי כְּמִין גָּמָא, וְכֵן כָּל בּוֹר
 שֶׁבְּמִקְרָא לְשׁוֹן גָּמָא הוּא, וְאַף אִם אֵין בּוֹ מִים
 קְרוּי בּוֹר, פּוֹשִׁי בְּלַעֲ"ז: וַיַּגְלֵל. מִפְּנֵי כְּבוֹד
 הַמַּלְכוּת (כ"ר): (טו) תִּשְׁמַע חֲלוֹם לִפְתֹּר אֹתוֹ.
 תַּאֲזִין וְתִכְבֵּן חֲלוֹם לִפְתֹּר אֹתוֹ: תִּשְׁמַע. לְשׁוֹן
 הַבְּנָה וְהַאֲזִנָּה, כְּמוֹ: "שׁוֹמֵעַ יוֹסֵף", "אֲשֶׁר לֹא
 תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ", אַנְטִינֶדֶר־א בְּלַעֲ"ז: (טז) בְּלַעְדִּי.
 אֵין הַחֲכָמָה מִשְׁלִי, אֲלֹא אֱלֹהִים יַעֲנֶה, יִתֵּן עֲנִיָּה

דְּפֶשֶׁר יִתְהוֹן לְפֶרַעַה: ט וּמִלִּיל
 רַב שְׁקִי (עם) לְפֶרַעַה לְמִימֵר יֵת
 סִרְחָנִי אָנָּה מְדַבֵּר יוֹמָא דִּין:
 י פֶּרַעַה רָגַז עַל עַבְדּוּהִי וַיִּהַב יָתִי
 בְּמִטְרַת בֵּית רַב קְטוּלִיָּא יָתִי וְיָת
 רַב נַחְתוּמִי: יא וַחֲלָמָנָא חֲלָמָא
 בְּלִילִיָּא חֵד אָנָּה וְהוּא גָבֵר
 כְּפִשְׁרוֹן חֲלָמָה חֲלָמָנָא: יב וְתַמָּן
 עָמָנָא עוֹלָם עֲבָרָא עֲבָדָא לְרַב
 קְטוּלִיָּא וְאַשְׁתַּעֲיָנָא לָהּ וּפֶשֶׁר
 לָנָא יֵת חֲלָמָנָא גָבֵר בְּחֲלָמָה
 פֶּשֶׁר: יג וְהָוָה כְּמָא דִּי פֶשֶׁר לָנָא
 כֵּן הָוָה יָתִי אֲתִיב עַל שְׁמוּשִׁי
 וְיָתֵה צֹלָב: יד וַיִּשְׁלַח פֶּרַעַה
 וַיִּקְרָא יֵת יוֹסֵף וְאַרְהִיטוּהִי מִן בֵּית
 אֲסִירֵי וְסִפֵּר וְשָׁנִי כְּסוּתָהּ וְעַל
 לֹות פֶּרַעַה: טו וַאֲמַר פֶּרַעַה
 לְיוֹסֵף חֲלָמָא חֲלָמִית וּפֶשֶׁר לִית
 לָהּ וְאָנָּה שְׁמַעִית עָלֶיךָ לְמִימֵר
 דָּאֵת שְׁמַע חֲלָמָא לְמִפְשֶׁר יָתֵה:
 טז וְאֲתִיב יוֹסֵף יֵת פֶּרַעַה לְמִימֵר

מִלָּא טְמִיא', מִלָּא עֲצָמוֹת): וְאִין־פּוֹתֵר אוֹתָם
 לְפֶרַעַה. פּוֹתֵרִים הָיוּ אוֹתָם, אֲכַל לֹא לְפֶרַעַה, שְׁלֹא
 הָיָה קוֹלֵן נִכְנָס בְּאֲזִנָּיו, וְלֹא הָיָה לוֹ קוֹרְת־רוּחַ
 בְּפִתְרוֹנָם, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: 'שְׁבַע בָּנוֹת אֶתָּה מוֹלִיד,
 שְׁבַע בָּנוֹת אֶתָּה קוֹבֵר' (כ"ר): (יא) אִישׁ בְּפִתְרוֹן
 חֲלָמוֹ. חֲלוֹם הָרְאוּי לִפְתֹּר וּשְׁנִפְתֹּר לָנוּ וְדוּמָה לוֹ:
 (יב) נָעַר עַבְדִּי עֶבֶד. אֲרוּרִים הָרָשָׁעִים, שָׁאֵין
 טוֹכָתָם שְׁלָמָה, שְׁמִזְכִּירוּ בְּלִשׁוֹן בְּזִיוֹן: נָעַר. שׁוּטָה
 וְאֵין רְאוּי לְגַדְלָה: עַבְדִּי. אֲפֵלוּ לְשׁוֹנָנוּ אֵינוֹ מְכִיר:
 עֶבֶד. וְכַתּוּב בְּנִימוּסֵי מִצְרַיִם שָׁאֵין עֶבֶד מוֹלֵךְ, וְלֹא
 לוֹבֵשׁ בְּגָדֵי שָׂרִים (סְפָרִים אַחֲרִים: שִׁירִים, וְכֵן גֵּרַם
 רַא"ם): אִישׁ בְּחֲלָמוֹ. לְפִי הַחֲלוֹם וְקָרוֹב לְעִנְיָנוּ:
 (יג) הַשִּׁיב עַל־כִּפְנֵי. פֶּרַעַה הַנּוֹזֵכַר לְמַעְלָה, כְּמוֹ

פר מן חֲכָמִי אֱלֹהִין מִן קֳדָם יי
 יתתב ית שְׁלָמָא דְפִרְעָה:
 יי ומליל פִּרְעָה (עם) לְיוֹסֵף
 בְּחִלְמֵי הָא אָנָּא קָאם עַל פִּי
 נְהָרָא: יי וְהָא מִן נְהָרָא סִלְקִין
 שְׁבַע תּוֹרְתָא פְּטִימִין בְּשׁוּר וְשִׁפְרִין
 לְמַחְזִי וְרַעֲנִין בְּאַחֲוָה: יט וְהָא
 שְׁבַע תּוֹרְתָא אַחֲרָנִין סִלְקִין
 בְּתַרְיָהוֹן חֲסִיכִין וּבִישָׁן לְמַחְזִי
 לְחָדָא וּחֲסִירִין בְּשׁוּר לֹא חֲזַתִי
 כּוֹתֵהֶן בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם
 לְבִישׁוֹ: כ וְאַכְלִין תּוֹרְתָא
 חֲסִיכָתָא וּבִישָׁתָא ית שְׁבַע תּוֹרְתָא
 קִדְמִיתָא פְּטִימָתָא: כא וְעָלָא
 לְמַעֲיָהֶן וְלֹא אֶתִידַע אָרִי עָלוּ
 לְמַעֲיָהֶן וּמַחְזִיָּהֶן בִּישׁ פִּד
 בְּקִדְמִיתָא וְאַתְעֲרִית: כב וּחֲזַית
 בְּחִלְמֵי וְהָא שְׁבַע שְׁבָלִיא סִלְקִין
 בְּקִנְיָא חֲד מִלִּין וּטְבִין: כג וְהָא
 שְׁבַע שְׁבָלִיא נֶצֶן לִקְנִין שְׁקִיפִין
 קִדּוּם צְמָחִין בְּתַרְיָהוֹן: כד וּבִלְעִין
 שְׁבָלִיא לְקִנְיָתָא ית שְׁבַע שְׁבָלִיא
 טְבָתָא וְאַמְרִית לְחֲרָשָׂא וְלִית דִּי
 מַחְזִי לִי: כה וְאָמַר יוֹסֵף לְפִרְעָה
 חֲלָמָא פִּרְעָה חֲד הוּא ית דִּי יי
 עֲתִיד לְמַעַבְדַּ חְוִי לְפִרְעָה:
 כו שְׁבַע תּוֹרְתָא טְבָתָא שְׁבַע שְׁנִין
 אֲנוּן וּשְׁבַע שְׁבָלִיא טְבָתָא שְׁבַע
 שְׁנִין אֲנוּן חֲלָמָא חֲד הוּא:

אֶת־שְׁלֹום פִּרְעָה רש"י: יי וַיִּדְבֹּר פִּרְעָה אֶל־יוֹסֵף
 בְּחִלְמֵי הַנִּנִּי עֹמֵד עַל־שַׁפֹּת הַיָּאֹר: יי וְהִנֵּה
 מִן־הַיָּאֹר עֹלֹת שִׁבַּע פָּרוֹת בְּרִיאֹת בְּשׁוּר
 וַיִּפֹּת תֹּאֵר וַתִּרְעִינָה בָּאָחוּ: יט וְהִנֵּה שִׁבַּע־
 פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן דְּלוֹת וְרַעוֹת
 תֹּאֵר מְאֹד וְרָקוֹת בְּשׁוּר לֹא־רָאִיתִי כַּהֲנָה
 בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע רש"י: כ וְהִתְאֲבָלְנָה
 הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וְהִרְעוֹת אֶת שִׁבַּע הַפָּרוֹת
 הָרֵאשִׁנוֹת הַבְּרִיאֹת: כא וַתִּבְאֲנָה אֶל־קִרְפָּנָה
 וְלֹא נֹדַע כִּי־בָאוּ אֶל־קִרְפָּנָה וּמְרִאִיהֶן רַע
 בְּאִשֶּׁר בַּתְּחִלָּה וַאֲיָקִין: כב וַאֲרָא בְּחִלְמֵי
 וְהִנֵּה | שְׁבַע שְׁבָלִים עֹלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד מִלֵּאֹת
 וְטְבוֹת: כג וְהִנֵּה שִׁבַּע שְׁבָלִים צְנֻמוֹת דְּקוֹת
 שְׁדָפוֹת קָדִים צְמָחוֹת אַחֲרֵיהֶם רש"י:
 כד וַתִּבְלַעְנָן הַשְּׁבָלִים הַדְּקוֹת אֶת שִׁבַּע
 הַשְּׁבָלִים הַטְבוֹת וַאֲמַר אֶל־הַחֲרָטְמִים וַאֲיִן
 מִגִּיד לִי: כה וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פִּרְעָה חֲלוֹם
 פִּרְעָה אֶחָד הוּא אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה
 הַגִּיד לְפִרְעָה: כו שְׁבַע פָּרוֹת הַטְבוֹת שְׁבַע
 שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבַּע הַשְּׁבָלִים הַטְבוֹת שְׁבַע שָׁנִים

רש"י

הַנֶּץ, לְפִי שְׁנִתְרוֹקְנִי מִן הַזֶּרַע: (כו) שְׁבַע שָׁנִים
 וְשִׁבַּע שָׁנִים. בְּלִין אֵינִן אֱלָא שְׁבַע, וְאֲשֶׁר נִשְׁנָה
 הַחֲלוֹם פְּעַמִּים, לְפִי שֶׁהַדְּבָר מְזֻמֵּן, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ לוֹ
 בַּסּוּף: "וְעַל הַשְּׁנוֹת הַחֲלוֹם וְגו'". בְּשִׁבַּע שָׁנִים
 הַטְבוֹת נֶאֱמַר: "הַגִּיד לְפִרְעָה", לְפִי שֶׁהִיא סְמוּךְ,
 וּבְשִׁבַּע שָׁנִי רָעַב נֶאֱמַר: "הָרָאָה אֶת פִּרְעָה", לְפִי

בְּפִי לְשִׁלּוֹם פִּרְעָה: (יט) דְּלוֹת. כְּחוֹשׁוֹת, כְּמוֹ:
 (שְׁמוּאֵל ב יג) "מִדּוּעַ אֶתָּה כֹּכָה דָּל"? דְּאִמְנוּן:
 וְרָקוֹת בְּשׁוּר. כָּל לְשׁוֹן 'רָקוֹת' שְׁבַמְקָרָא חֲסָרִי
 בְּשׁוּר, וּבְלַעֲ"ז בְּלוּא"ש: (כג) צְנֻמוֹת. צְנֻמָּא
 בְּלִשׁוֹן אַרְמִי, סִלַּע, הָרִי הֵן כְּעֵץ בְּלִי לְחִלּוּם וְקִשּׁוֹת
 כְּסִלַּע, וְתַרְגּוּמוֹ: 'נֶצֶן לִקְנִין, נֶצֶן, אֵינִן בְּהֵן אֱלָא

כז וּשְׁבַע תּוֹרָתָא חֲסִידָתָא
 וּבִישְׁתָּא דְּסִלְקִין בְּתַרְיָהּ שְׁבַע
 (נ"י שְׁבַע) שְׁנִין אֲנוּן וּשְׁבַע
 שְׁבַלִּיא לְקִינְתָּא דְּשִׁקִּיפִין קִדּוּם
 יְהוֹנָן שְׁבַע שְׁנֵי כִפְנָא: כח הוּא
 פִּתְגָמָא דִּי מְלִילִית עִם פְּרָעָה דִּי
 יִי עֲתִיד לְמַעְבַּד אַחְזִי לְפִרְעָה:
 כט הָא שְׁבַע שְׁנִין אַחְזִין
 סְבַעָא (נ"י שְׁבַעָא) רַבָּא בְּכַל
 אֲרַעָא דְּמִצְרַיִם: ל וִיקוּמוּן שְׁבַע
 שְׁנֵי כִפְנָא בְּתַרְיָהּ וִיתְנַשִּׁי כָּל
 סְבַעָא (נ"י שְׁבַעָא) בְּאֲרַעָא
 דְּמִצְרַיִם וִישִׁיצי כִּנְפָא יְתָ (עֲמָא
 דִּ) אֲרַעָא: לא וְלֹא יִתִּידַע שׁוֹבְעָא
 (נ"י שְׁבַעָא) בְּאֲרַעָא מִן קֳדָם
 כִּנְפָא הֵהוּא דִּיהִי בְּתַר פִּן אַרִי
 תְּקִיף הוּא לְחֻדָּא: לב וְעַל
 דְּאַתְנִית חֲלָמָא לְפִרְעָה תִּרְתִּין
 זְמַנִּין אַרִי תְּקִין פִּתְגָמָא מִן קֳדָם
 יִי וְאַחְזִי יִי לְמַעְבַּד: לג וְכַעַן
 יַחְזִי פְּרָעָה גְבוּרָא סוֹכְלֶתָן וַחֲכִים
 וּמִנִּיהָ עַל אֲרַעָא דְּמִצְרַיִם:
 לד יַעֲבֹד פְּרָעָה וִימַנִי מִהִימְנִין
 עַל אֲרַעָא וִיזְרוּ יְתָ אֲרַעָא
 דְּמִצְרַיִם בְּשִׁבְעָ שְׁנֵי שׁוֹבְעָא (נ"י
 שְׁבַעָא): לה וְיִכְנָשׁוּן יְתָ כָּל
 עִיבוֹר שְׁנֵי טָבִין דְּאַתְנִין הָאֵלִין
 וְיִצְרוּן עִיבוֹר תַּחֲתִין יְדָא דְּפִרְעָה
 עִיבוֹרָא בְּקִירוֹתָא וְיִטְרוּן: לו וְהִי
 עִבוֹרָא גְּנִיזָא (לְעֲמָא דִּ) לְאֲרַעָא
 לְשִׁבְעָ שְׁנֵי כִפְנָא דִּי תְּהוֹנָן

הִנֵּה חֲלוּם אַחֲרֵי הוּא כִּסְיָ: כז וּשְׁבַע הַפְּרוֹת
 הַרְקוֹת וְהַרְעֵת הָעֵלֶת אַחֲרֵיהֶן שְׁבַע שָׁנִים
 הִנֵּה וּשְׁבַע הַשְּׁבָלִים הַרְקוֹת שְׁדָפוֹת הַקִּדִּים
 יִהְיוּ שְׁבַע שְׁנֵי רַעֲב: כח הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר
 דִּבַּרְתִּי אֶל־פְּרָעָה אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה
 הִרְאָה אֶת־פְּרָעָה: כט הִנֵּה שְׁבַע שָׁנִים בָּאוֹת
 שְׁבַע גְּדוֹל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ל וְקָמוּ שְׁבַע
 שְׁנֵי רַעֲב אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁבַּח כָּל־הַשְּׁבַע בְּאֶרֶץ
 מִצְרַיִם וְכָל־הָרַעֲב אֶת־הָאֶרֶץ כִּסְיָ: לא וְלֹא־
 יוֹדַע הַשְּׁבַע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הָרַעֲב הֵהוּא אַחֲרֵי־
 כֵּן כִּי־כָבֵד הוּא מֵאֵד כִּסְיָ: לב וְעַל הַשָּׁנֹת
 הַחֲלוּם אֶל־פְּרָעָה פַּעַמִּים כִּי־נָכוֹן הַדָּבָר
 מִעַם הָאֱלֹהִים וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹתוֹ כִּסְיָ:
 לג וְעַתָּה יִרְא פְּרָעָה אִישׁ נָכוֹן וַחֲכָם וְיִשִּׁיתָהוּ
 עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: לד יַעֲשֶׂה פְּרָעָה וַיִּפְקֹד
 פְּקָדִים עַל־הָאֶרֶץ וַחֲמִשָּׁל אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 בְּשִׁבְעָ שְׁנֵי הַשְּׁבַע כִּסְיָ: לה וְיִקְבְּצוּ אֶת־כָּל־אֹכְלֵי
 הַשָּׁנִים הַטְּבוֹת הַבָּאֹת הָאֱלֹהִים וְיִצְבְּרוּ־בָר
 תַּחַת יַד־פְּרָעָה אֹכְלֵי בָעָרִים וְשָׁמְרוּ כִּסְיָ:
 לו וְהִיא הָאֹכֶל לְפִקְדוֹן לְאֶרֶץ לְשִׁבְעָ שְׁנֵי
 הָרַעֲב אֲשֶׁר תִּהְיֶין בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא־תִכְרַת

רש"י

שְׁהִיָּה הַדָּבָר מִפְּלֶג וְרַחֲוִק, נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן מִרְאָה:
 (ל) וְנִשְׁבַּח כָּל־הַשְּׁבַע. הוּא פְּתוּרֹן הַבְּלִיעָה:
 (לא) וְלֹא־יִדְעַה הַשְּׁבַע. הוּא פְּתוּרֹן: "וְלֹא נִדְעַה
 כִּי־בָאוּ אֶל־קֶרְבָּנָה": (לב) נָכוֹן. מִזְמָן:
 (לד) וַחֲמִשָּׁל. כְּתִירוֹמוֹ: "וְיִזְרוּ, וְכֵן: "וַחֲמִשָּׁל":
 (לה) אֶת־כָּל־אֹכְלֵי. שֵׁם דָּבָר הוּא, לְפִיכָף, טַעְמוֹ
 בְּאֶל־"ף וְנִקְוִד בְּפִתְחָא קָטָן (סְגוּלָּה), וְאוֹכֵל שֶׁהוּא
 פּוֹעֵל, כְּגוֹן "כִּי כָּל אוֹכֵל חֶלֶב", טַעְמוֹ לְמַטָּה בְּכִי
 וְנִקְוִד קָמֶץ קָטָן (צִירִי): תַּחַת יַד־פְּרָעָה. בְּרִשְׁתּוֹ
 וּבְאֻצְרוֹתָיו: (לו) וְהִיא הָאֹכֶל. הַצָּבוֹר, כְּשֶׁאֵר

בִּארְעָא דְמַצְרַיִם וְלֹא תִשְׁתַּיְצִי
עֲמָא דְאַרְעָא בְּכַפָּא: לוֹ וְשִׁפּוֹר
פִּתְגָמָא בְּעֵינֵי פִרְעָה וּבְעֵינֵי כָל
עַבְדֵּיהִי: לח וַאֲמַר פִּרְעָה
לְעַבְדֵּיהִי הִישָׁתַכַּח כְּדִין גָּבֵר דִּי
רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ בַּה:
לט וַאֲמַר פִּרְעָה לְיוֹסֵף בְּתֵר
דְּאוֹדֵעַ יְיָ יִתְּךָ יֵת כָּל דָּא לִית
סְכָלְתָן וְחַפִּים כּוֹתֵךְ: מ אֵת תְּהִי
מִמָּנָא עַל בֵּיתִי וְעַל מִימְרֵךְ יִתְּזֵן
כָּל עַמִּי לַחֹד פְּרָסִי מַלְכוּתָא
הַדִּין אִיהִי יְקִיר מִנֵּךְ: מא וַאֲמַר
פִּרְעָה לְיוֹסֵף חַזִּי מִנִּי יִתְּךָ עַל
כָּל אֲרָעָא דְמַצְרַיִם: מב וְאַעֲדִי
פִּרְעָה יֵת עֲזָקְתָהּ מֵעַל יְדָהּ וְיִהְיֶה
יְתָהּ עַל יְדָא דְיוֹסֵף וְאַלְבִּישׁ יְתָהּ
לְבוּשֵׁין דְּבוּז וְשׁוּי מְנִיכָא
דְּדִהָבָא עַל צְוֹאֲרָהּ: מג וְאַרְכִּיב
יְתָהּ בְּרִתְּכָא תְּנִינָא (נ"י תְּנִינָא) דִּי
לָה וְאַכְרִיזוּ קְדָמוּהִי דִּין אָבָא

הָאָרֶץ פִּרְעָה כִּסִּי: לוֹ וַיֵּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פִרְעָה
וּבְעֵינֵי כָל־עַבְדָּיו: לח וַיֹּאמֶר פִּרְעָה אֶל־עַבְדָּיו
הִנֵּמְצָא כֹּה־אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ כִּסִּי:
שלישי לט וַיֹּאמֶר פִּרְעָה אֶל־יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ
אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֶת־כָּל־זֹאת אֵין־נָכוֹן וְחָכָם
כְּמוֹךָ כִּסִּי: מ אֵתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךָ
יִשָּׁק כָּל־עַמִּי רַק הַכֶּסֶּא אֶגְדֹּל מִמֶּךָ כִּסִּי:
מא וַיֹּאמֶר פִּרְעָה אֶל־יוֹסֵף רְאֵה נָתַתִּי אֶתְךָ
עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם כִּסִּי: מב וַיֹּסֶר פִּרְעָה אֶת־
טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף
וַיַּלְבֵּשׁ אוֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב
עַל־צְוֹאֲרוֹ כִּסִּי: מג וַיַּרְכֵּב אוֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת
הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ לִפְנָיו אַבְרָהָ וְנָתָן

רש"י

נְתִינָת טַבַּעַת הַמֶּלֶךְ, הִיא אוֹת לְמִי שֶׁנִּתְּנָהּ לוֹ
לְהִיט שְׁנֵי לוֹ לְגִדְלָהּ: בְּגָדֵי־שֵׁשׁ. דָּבָר חֲשִׁיבוֹת
הוּא בְּמַצְרַיִם: רֶבֶד. עֵנֶק, וְעַל שֶׁהוּא רְצוּף
בְּטַבַּעוֹת קְרוּי רֶבֶד, וְכֵן: (משלי ז) "רֶבֶד־תִּי עֲרָשִׁי",
רְצַפְתִּי עֲרָשִׁי מְרֻצָּפוֹת. בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה: 'מִקָּף רֶבֶדִין
שֶׁל אָבֵן עַל הַרְכָּב שֶׁבַעֲזָרָה', וְהִיא רְצֻפָּה:
(מג) בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה. הַשְּׁנִיָּה לְמַרְכָּבָתוֹ
הַמְּהֻלָּכֶת אֲצֵל שְׁלוֹ: אַבְרָהָ. כְּתַרְגוּמוֹ: 'דִּין אָבָא
לְמַלְכָּא', 'רַךְ' בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי 'מֶלֶךְ'. בְּהַשְׁתַּפְּיִן:
'לֹא רִיכָא וְלֹא בֵר רִיכָא'. וּבְדִבְרֵי אַגְדָּה, (ספרי פ')
דְּבָרִים) דָּרַשׁ רַבִּי יְהוֹנָדָה: 'אַבְרָהָ, זֶה יוֹסֵף, שֶׁהוּא
אֵב בְּחֻכְמָה וְרַךְ בְּשִׁנָּיִם'. אָמַר לוֹ כֵּן דּוֹרְמִסְקִית:
'עַד מָתִי אֵתָּה מַעֲזָת עֲלִינוּ אֵת הַכְּתוּבִים'? אֵין
'אַבְרָהָ' אֶלָּא לִשׁוֹן בְּרַפִּים, שֶׁהִפֵּל הָיוּ נִכְנָעִין לִפְנָיו
וַיּוֹצֵאֵין תַּחַת יָדוֹ, כַּעֲנָנָן שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתָן אוֹתוֹ

פְּקֻדוֹן הַגָּנוֹז לְקִיּוֹם הָאָרֶץ: (לח) הִנֵּמְצָא כֹּה־הוּא.
הַנִּשְׁכַּח כְּדִין, אִם גִּלְף וּנְכַבְּשָׁנוּ, הִנֵּמְצָא כְּמוֹהוּ?
הִנֵּמְצָא, לְשׁוֹן תְּמִיּהָ, וְכֵן כָּל ה"א הַמְשַׁמֶּשֶׁת
בְּרֹאשׁ הַתֵּבָה וּנְקוּדָה בְּחֻטָּף פֶּתַח: (לט) אֵין־נָכוֹן
וְחָכָם כְּמוֹךָ. לְבַקֵּשׁ אִישׁ נָכוֹן וְחָכָם, שְׁאֻמְרָת —
'לֹא נִמְצָא כְּמוֹךָ': (מ) יִשָּׁק. 'יִתְּזֵן', יִתְּפָרְגֵם. כָּל
צָרָכִי עַמִּי יִהְיוּ נֹעֲשִׂים עַל יְדֶךָ, כְּמוֹ: (לעיל טו) "וְכֵן
מִשָּׁק בֵּיתִי", וְכְמוֹ: (תהלים ב) "נִשְׁקוּ־בֵר",
גְּרִישׁוֹ"ן בְּלַעֲז: רַק הַכֶּסֶּא. שֶׁיִּהְיוּ קוֹרִין לִי מֶלֶךְ:
כֶּסֶּא. לְשׁוֹן שֶׁל הַמְּלוּכָה כְּמוֹ: (מלכים א א) "וַיִּגְדֵּל
אֶת כֶּסֶּאוֹ מִכֶּסֶּא אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ": (מא) נָתַתִּי אֶתְךָ.
'מִנִּי יִתְּךָ', וְאַף עַל פִּי כֵן לִשׁוֹן נְתִינָה הוּא, כְּמוֹ:
"וְלִתְתָּךְ עֲלִיּוֹן". בֵּין לְגִדְלָהּ בֵּין לְשִׁפְלוֹת נּוֹפֵל
לְשׁוֹן נְתִינָה עֲלָיו, כְּמוֹ: (מלאכי ב) "נָתַתִּי אֶתְכֶם
נְכוֹזִים וְשִׁפְלִים": (מב) וַיֹּסֶר פִּרְעָה אֶת־טַבַּעְתּוֹ.

אֶתֹו עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם רס"י: מִדֹּ וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה
 אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פֶרְעָה וּבִלְעָדִיךָ לֹא־יָרִים אִישׁ
 אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רִגְלוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם רס"י:
 מִה וַיִּקְרָא פֶּרְעָה שְׁם־יוֹסֵף צָפְנָת פַּעֲנָח וַיִּתֵּן
 לוֹ אֶת־אֶסְנָת בַּת־פּוֹטִי פֶרַע כֶּהֵן אֵן לְאִשָּׁה
 וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם רס"י: מִו וַיּוֹסֶף בֶּן־
 שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בָּעֶמְלֹו לִפְנֵי פֶרְעָה מֶלֶךְ־
 מִצְרַיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פֶרְעָה וַיַּעֲבֹר בְּכָל־
 אֶרֶץ מִצְרַיִם: מִו וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשִׁבְעַ שְׁנֵי
 הַשָּׁבָע לְקַמְצִים רס"י: מִח וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אָכֵל |
 שִׁבְעַ שָׁנִים אֲשֶׁר הָיָו בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּן־אָכֵל
 בְּעָרִים אָכֵל שְׂדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן
 בְּתוֹכָהּ רס"י: מִט וַיֵּצֵבֵר יוֹסֵף בָּר כְּחֹל הַיָּם
 הָרַבָּה מְאֹד עַד כִּי־חָדַל לִסְפֹּר כִּי־אֵין
 מִסְפָּר רס"י: נ וַלְיוֹסֵף יָלַד שְׁנֵי בָנִים בְּטָרִם
 תְּבוֹא שְׁנַת הָרַעַב אֲשֶׁר יִלְדֶה־לוֹ אֶסְנָת

למלכא ומנני יתה על כל ארעא
 דמצרים: מד ואמר פרעה ליוסף
 אנא פרעה ובר מימרך לא ירים
 גבר ית ידה למיחד זין וית רגלה
 למרפב על סוסא בכל ארעא
 דמצרים: מה וקרא פרעה שום
 יוסף גברא דמטמרן גלן לה
 ויהב לה ית אסנת בת פוטי פרע
 רפא דאון לאתתא ונפק יוסף
 (שליט) על ארעא דמצרים:
 מו ויוסף בר תלתין שנין פד קם
 קדם פרעה מלכא דמצרים ונפק
 יוסף מן קדם פרעה ועבר
 (שליט) בכל ארעא דמצרים:
 מז וכנשו דירי ארעא בשבע שני
 שובעא (נ"י שבעא) עיבורא
 לאוצרין: מח וכנש ית כל עיבור
 שבע שנין די הוו בארעא
 דמצרים ויהב עיבור בקרנא
 עבור חקל קרתא די בסחרנהא
 יהב בגויה: מט וכנש יוסף
 עבורא כחלא דימא סגי לחדא
 עד די פסק לממני ארי לית מנן:
 נ וליוסף אתיליד תרתין בנין עד

רש"י

לְקַמְצִים. קָמַץ עַל קָמַץ, יָד עַל יָד, הָיוּ אוֹצְרִים:
 (מח) אָכֵל שְׂדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן
 בְּתוֹכָהּ. שָׁפַל אֶרֶץ וְאֶרֶץ מַעֲמַד פְּרוֹתֶיהָ וְנוֹתְנִין
 בְּתַבּוּאָה מַעֲפָר הַמָּקוֹם, וּמַעֲמִיד אֶת הַתְּבוּאָה
 מִלִּירֵקָב. (נראה לי שְׁהוּא דַעַת רַבִּי נַחֲמִיָּה, וְאֵין
 צָרִיךְ כָּלֵל לְהַגִּיחַ פֶּרֶשׁ"י, כֹּאֲשֶׁר עָלָה בְּדַעַת
 קָצָתָם): (מט) עַד כִּי־חָדַל לִסְפֹּר. עַד כִּי חָדַל לוֹ
 הַסּוֹפֵר לִסְפֹּר, וְהָרִי זֶה מִקְרָא קָצֵר: כִּי־אֵין מִסְפָּר.
 לְפִי שְׁאֵין מִסְפָּר, וְהָרִי 'כִּי' מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'דִּהָא':
 (נ) בְּטָרִם תְּבוֹא שְׁנַת הָרַעַב. (תענית יא) מִכָּאן

וגו'": (מד) אֲנִי פֶרְעָה. שֵׁשׁ יְכַלֵּת בִּידֵי לְגֹזֵר
 גֹּזֵרָה עַל מַלְכוּתִי. וְאֲנִי גֹזֵר: שׁ"לֹא־יָרִים אִישׁ
 אֶת־יָדוֹ: וּבִלְעָדִיךָ. שְׁלֹא בְּרִשׁוּתְךָ. דְּבָר אַחֵר:
 "אֲנִי פֶרְעָה", אֲנִי אֶהְיֶה מֶלֶךְ, "וּבִלְעָדִיךָ וְגו'", וְזֶהוּ
 דְּגַמַּת "רַק הַכֶּסֶּא": אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רִגְלוֹ. כְּתַרְגוּמוֹ:
 (מה) צָפְנָת פַּעֲנָח. מִפְּרֶשׁ הַצִּפּוֹנוֹת, וְאֵין
 לְפַעֲנָח דְּמִיּוֹן בְּמִקְרָא: פּוֹטִי פֶרַע. הוּא פּוֹטִיפֶר,
 וְנִקְרָא פּוֹטִי פֶרַע עַל שְׁנוֹסְתָרְס מֵאֱלִיו, לְפִי שְׁחַמַּד
 אֶת יוֹסֵף לְמִשְׁכָּב זָכוֹר (סוטה יג): (מז) וַתַּעַשׂ
 הָאָרֶץ. כְּתַרְגוּמוֹ, וְאֵין הִלְשׁוֹן נֶעְקָר מִלְשׁוֹן עֲשִׂיהָ:

לֹא עֲלֵת שְׂפָא דְכַפְנָא דִּילִידִת לָהּ
אֶסְנֵת בַּת פּוּטִי פֶרַע רַבָּא דְאֹן:
נָא וּקְרָא יוֹסֵף יֵת שׁוּם בּוּכְרָא
מִנְשָׁה אַרִי אֲנִשְׁנִי יֵי יֵת כָּל עֲמָלִי
וְיֵת כָּל בֵּית אָבָא: נָב וְיֵת שׁוּם
תַּנְנִנָא קְרָא אֶפְרִים אַרִי אֲפִשְׁנִי יֵי
בְּאַרְעַ שְׁעִבּוּדִי: נָג וְשְׁלִימַת שְׁבַע
שְׁנֵי שׁוּבְעָא (נ"י שְׁבַע) דִּי הָוָה
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: נִד וְשְׁרִיאַת
שְׁבַע שְׁנֵי כַפְנָא לְמִיעֵל כְּמָא דִּי
אָמַר יוֹסֵף וְהָוָה כַּפְנָא בְּכָל
אַרְעֵתָא וּבְכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם
הָוָה לַחֲמָא: נִה וּכְפִנַת כָּל אַרְעָא
דְּמִצְרַיִם וְצֹחַ עֲמָא (קָדָם)
לְפָרְעָה (עֵל) לְלַחֲמָא וְאָמַר
פָּרְעָה לְכָל מִצְרָאִי אֵיזִילוּ לֹת
יוֹסֵף דִּי יֵימַר לְכוּן תַּעֲבֹדוּן:
נִו וּכְפִנָא הָוָה עֵל כָּל אֲפִי אַרְעָא
וּפְתַח יוֹסֵף יֵת כָּל (אֲוִצְרִיא) דִּי
בְּהוֹן עִיבּוּרָא וְזִבִּין לְמִצְרַיִם
וּתְקִיף כַּפְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:
נִז וְכָל דִּנְרֵי אַרְעָא עֲלוּ לְמִצְרַיִם
לְמִזְבֵּן עִבּוּרָא מִן יוֹסֵף אַרִי תְקִיף
כַּפְנָא בְּכָל אַרְעָא: א וְחִזָּא יַעֲקֹב
אַרִי אֵית עִיבּוּרָא מְזִדְבֵּן בְּמִצְרַיִם
וְאָמַר יַעֲקֹב לְבִנְהִי לְמָא

בַּת-פּוּטִי פֶרַע כֹּהֵן אֹן כְּסִי: נָא וּקְרָא יוֹסֵף
אֶת-שֵׁם הַבְּכוֹר מִנְשָׁה כִּי-נִשְׁנֵי אֱלֹהִים אֶת-
כָּל-עַמְּלִי וְאֵת כָּל-בֵּית אָבִי: נָב וְאֵת שֵׁם
הַשְּׁנִי קְרָא אֶפְרַיִם כִּי-הִפְרִנִי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ
עֲנִי: רַבִּיעִי נָג וַתְּכַלֶּינָה שְׁבַע שְׁנֵי הַשְּׁבַע אֲשֶׁר
הָיָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: נִד וַתַּחֲלִינָה שְׁבַע שְׁנֵי
הָרַעַב לָבוֹא בְּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעַב
בְּכָל-הָאֲרָצוֹת וּבְכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם:
נִה וַתִּרְעַב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֵּצֵק הָעָם אֶל-
פָּרְעָה לֶלֶחֶם וַיֹּאמֶר פָּרְעָה לְכָל-מִצְרַיִם לָבוֹ
אֶל-יוֹסֵף אֲשֶׁר-יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ כְּסִי:
נִו וַהֲרַעַב הָיָה עַל כָּל-פְּנֵי הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף
אֶת-כָּל-אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֹק
הָרַעַב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כְּסִי: נִז וְכָל-הָאֶרֶץ בָּאוּ
מִצְרַיִמָּה לִשְׁבֹּר אֶל-יוֹסֵף כִּי-חָזַק הָרַעַב בְּכָל-
הָאֶרֶץ כְּסִי: א וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ-שֹׁבֵר
בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לֵמָּה תִּתְּרֹאוּ כְּסִי:

רַבִּיעִי

בָּהֶם. כְּתַרְגוּמוֹ: 'דִּי בְּהוֹן עִיבּוּרָא: וַיִּשְׁבֹּר
לְמִצְרַיִם. 'שְׁבֹר' לְשׁוֹן מְכָר וּלְשׁוֹן קִנְיָן הוּא. כָּאֵן
מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן מְכָר. "שְׁבֹרוּ לָנוּ מַעֲט אֲכָל", לְשׁוֹן
קִנְיָן, וְאֵל תֹּאמַר אֵינוּ כִּי אִם בְּתַבּוּאָה, שְׂאֵף בִּינִין
וְחֻלֵּב מְצִינוּ: (יִשְׁעִיָּה נִה) "וּלְכוּ שְׁבֹרוּ בְּלוֹא כֶסֶף
וּבְלוֹא מַחִיר יֵין וְחֻלֵּב": (נִז) וְכָל-הָאֶרֶץ בָּאוּ
מִצְרַיִמָּה. אֵל יוֹסֵף לִשְׁבֹּר. וְאִם תִּדְרָשֶׁהוּ כִּסְדְּרוֹ
הִיא צְרִיף לְכַתֵּב: 'לִשְׁבֹּר מִן יוֹסֵף': (א) וַיֵּרָא
יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ-שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם. וּמַהֲיָן רָאָה, וְהֵלֵא
לֹא רָאָה אֵלָא שְׁמַע, שְׁנִיאֲמַר: "הִנֵּה שְׁמַעֲתִי וְגו'"
וּמַהוּ "וַיֵּרָא"? רָאָה בְּאַסְפִּקְלָרִיא שֶׁל קִדְשׁ, שְׁעִדִּין

שְׂאִסּוֹר לְאָדָם לְשִׁמְשׁ מִשְׁתּוֹ בְּשְׁנֵי רַעֲבוֹן:
(נִה) וַתִּרְעַב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם. (ב"ר) שְׁהַרְקִיבָהּ
תְּבוּאָתָם שְׂאֲצָרוֹ, חוּץ מִשָּׁל יוֹסֵף: אֲשֶׁר-יֹאמַר
לָכֶם תַּעֲשׂוּ. לְפִי שְׁהִיָּה יוֹסֵף אוֹמֵר לָהֶם שְׁיִמּוּלוּ,
וּכְשִׁבְּאוּ אֲצֵל פָּרְעָה וְאוֹמְרִים: 'כֶּף הוּא אוֹמֵר לָנוּ'.
אָמַר לָהֶם: 'לָמָּה לֹא צִבְרָתֶם בָּר, וְהֵלֵא הִכְרִיז לָכֶם
שְׁשְׁנֵי הָרַעַב בְּאִים? אָמְרוּ לוֹ: 'אֶסְפְּנוּ הִרְבָּה
וְהִרְקִיבָהּ. אָמַר לָהֶם: 'אִם כֵּן, כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם
תַּעֲשׂוּ, הֲרִי גִזֵּר עַל הַתְּבוּאָה וְהִרְקִיבָהּ, מָה אִם יִגְזֹר
עֲלֵינוּ וְנִמּוּת?': (נִז) עַל כָּל-פְּנֵי הָאֶרֶץ. מִי הֵם
"פְּנֵי הָאֶרֶץ"? אֵלּוּ הַעֲשִׁירִים (ב"ר): אֶת-כָּל-אֲשֶׁר

ב וַיֹּאמֶר הִנֵּה שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ-שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם
 רְדוֹ-שָׁמָּה וְשָׁבְרוּ-לָנוּ מִשָּׁם וְנָחִיָּה וְלֹא
 נָמוּת רַש"י: ג וַיֵּרְדּוּ אַחֵי-יוֹסֵף עִשְׂרָה לְשָׁבֵר בַּר
 מִמִּצְרַיִם רַש"י: ד וְאֶת-בְּנִימִין אָחִי יוֹסֵף לֹא-
 שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת-אָחִיו כִּי אָמַר פֶּן-יִקְרָאנוּ
 אֶסּוֹן רַש"י: ה וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשָׁבֵר בְּתוֹךְ
 הַבָּאִים כִּי-הָיָה הָרֹעֵב בָּאָרֶץ כְּנָעַן רַש"י: ו וַיּוֹסֶף
 הוּא הַשְּׁלִיט עַל-הָאָרֶץ הוּא הַמְּשַׁבֵּר לְכָל-
 עַם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אָחִי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּ-לוֹ אַפָּיִם
 אֶרְצָה רַש"י: ז וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת-אָחִיו וַיִּכְרַם
 וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר
 אֲלֵהֶם מֵאֵין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאָרֶץ כְּנָעַן
 לְשָׁבֵר-אֶכֶל רַש"י: ח וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת-אָחִיו וְהֵם

תתחזון: ב ואמר הא שמעית
 אמרין ארי אית עיבורא מזבין
 במצרים חותו לתמן וזבנו לנא
 מתמן ונחי ולא נמות: ג וינחתו
 אחי יוסף עסרא למזבן עיבורא
 ממצרים: ד וית בנימין אחוהי
 דיוסף לא שלח יעקב עם אחוהי
 ארי אמר דלמא יערענה מותא:
 ה ואתו בני ישראל למזבן
 עיבורא בגו עליא ארי הנה כפנא
 בארעא דכנען: ו ויוסף הוא
 דשליט על ארעא הוא דזבין
 עיבורא לכל עמא דארעא ואתו
 אחי יוסף וסגידו לה על אפיא
 על ארעא: ז ויחזא יוסף ית
 אחוהי ואשתמודענון וחשיב מה
 דמליל להון ומליל עמהון קשיא
 ואמר להון מנן אתיתון ואמרו
 מארעא דכנען למזבן עיבורא:
 ח ואשתמודע יוסף ית אחוהי

רש"י

יש לו שבר במצרים, ולא היתה נבואה ממש
 להודיעו בפרוש שזה יוסף: למה תתראו. למה
 תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאלו
 אתם שבעים, כי באותה שעה, עדין היה להם
 תבואה. (תענית י) (ולי נראה כפשוטו: "למה
 תתראו", למה יהו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים
 בכם, שאין אתם מבקשים לכם אכל בטרם שיכלה
 מה שבידכם?) ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון
 פחישא: "למה תהיו פחוישים ברעב"? ודומה לו:
 (משלי יא) "ומרוה גם-הוא יורה": (ב) רדו-שמה.
 ולא אמר 'לכו', רמז למאתים ועשר שנים
 שנסתעבדו למצרים, כמנין רדו: (ג) וירדו
 אחי-יוסף. ולא כתב: 'בני יעקב', מלמד שהיו
 מתחרטים במכירתו, ונתנו לבם להתנהג עמו
 באהבה ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם:
 עשרה. מה תלמוד לומר, והלא כתיב: "ואת-

בנימין אחי יוסף לא לענין האהבה
 היו חלוקין לעשרה, שלא היתה אהבת כלם
 ושנאת כלם שנה לו, אבל לענין: "לשבר בר",
 כלם לב אחד להם (בב"ר): (ד) פן-יקראנו אסון.
 ובבית לא יקראנו אסון? אמר רבי אליעזר בן
 יעקב: 'מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה' (ב"ר):
 (ה) בתוך הבאים. מטמינין עצמן שלא יפירום,
 לפי שצוה להם אביהם שלא יתראו כלם בפתח
 אחד אלא שיכנס כל אחד בפתחו, כדי שלא תשלט
 בהם עין הרע, שכלם נאים וכלם גבורים:
 (ו) וישתחוו-לו אפים. נשתטחו לו על פניהם,
 וכן כל השתחוואה פשוט ידים ורגלים הוא (שבועות
 טז): (ז) ויתנבז אליהם. נעשה להם כנכרי
 בדברים, לדבר קשות (ב"ר): (ח) ויכר יוסף וגו'.
 לפי שהניחם חתומי זקן (ב"מ לט כתובות כז): והם
 לא הפירוהו. שיצא מאצלם בלא חתימת זקן,

לֹא הִכְרִהוּ רַשִׁי׳ ט וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת
 אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם
 לִרְאוֹת אֶת-עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם רַשִׁי׳ י וַיֹּאמְרוּ
 אֵלָיו לֹא אֲדֹנִי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבֵר-אֶכֶל רַשִׁי׳:
 יא כָּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד נִחְנוּ בְּנִים אֲנִיחֵנוּ
 לֹא-הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרַגְלִים רַשִׁי׳ יב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
 לֹא כִי-עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לִרְאוֹת רַשִׁי׳:
 יג וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ אַחִים אֲנִיחֵנוּ
 בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד בָּאָרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הִקְטַן
 אֶת-אַבְיֵנוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינָנו רַשִׁי׳ יד וַיֹּאמֶר
 אֲלֵהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלֵיכֶם לֵאמֹר
 מְרַגְלִים אַתֶּם רַשִׁי׳ טו בָּזֹאת תִּבְחָנוּ חֵי פְרַעֲה
 אִם-תִּתְּצֵאוּ מִזֶּה כִּי אִם-בָּבוֹא אַחֲיֵיכֶם הִקְטַן

וַאֲנִי לֹא אֶשְׁתַּמּוּדָּעָה: ט וַיִּזְכֹּר
 יוֹסֵף יֵת חֲלָמָא דִּי חָלִים לְהוֹן
 וַאֲמַר לְהוֹן מְאֻלִּין אַתּוֹן לְמַחְזִי
 יֵת בְּדָקָא דְאַרְעָא אַתִּיתוֹן:
 י וַאֲמַרוּ לֵה לֹא רַבּוּנִי וְעַבְדֶּיךָ
 עָלוּ לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא: יא כָּלָנָא
 בְּנֵי גִבְרָא חַד נִחְנָא בְּיוֹנֵי אֲנִיחֵנָא
 לֹא הָווּ עַבְדֶּיךָ אֲלִילִי: יב וַאֲמַר
 לְהוֹן לֹא אָרִי בְּדָקָא דְאַרְעָא
 אַתִּיתוֹן לְמַחְזִי: יג וַאֲמַרוּ תְרִין
 עֶסֶר עַבְדֶּיךָ אַחִין אֲנִיחֵנָא בְּנֵי
 גִבְרָא חַד בְּאַרְעָא דְכְנָעַן וְהָא
 זַעֲרָא עִם אָבוּנָא יוֹמָא דִּין וְחַד
 לִיתוּהִי: יד וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף
 הוּא דִּי מְלִילִית עִמְכוֹן לְמִימַר
 מְאֻלִּילִי אַתּוֹן: טו בְּדָא תִּבְחָנוּן
 חֵי פְרַעֲה אִם תִּפְקוֹן מִכָּא אֲלֵהִין
 בְּמַתִּי אַחוּכוֹן זַעֲרָא הִכָּא:

רש"י

דברות, (ישעיה טז) "וְעַבְרָתוֹ לֹא כֵן בְּדִיו":
 (יב) כִּי-עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לִרְאוֹת. (כ"ו) שְׁהָרִי
 נִכְנָסְתֶּם בַּעֲשָׂרָה שְׁעָרֵי הָעִיר, לָמָּה לֹא נִכְנָסְתֶּם
 בַּשַּׁעַר אֶחָד?: (יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ
 וְגו'. וּבִשְׁבִיל אוֹתוֹ אֶחָד שְׂאִינָנו, נִתְפָּזְרָנוּ בְּעִיר
 לְבִקְשׁוֹ: (יד) הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי. הַדָּבָר אֲשֶׁר
 דִּבַּרְתִּי, שְׂאֵתֶם מְרַגְלִים, הוּא הָאֵמֶת וְהַנִּכּוֹן, זֶהוּ
 לְפִי פְשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ: אָמַר לָהֶם: 'וְאֵלּוּ מִצְאֵתֶם
 אוֹתוֹ וְיִפְסְקוּ עֲלֵיכֶם מִמּוֹן הַרְבֵּה, תִּפְדּוּהוּ? אָמְרוּ
 לוֹ: 'הֵן'. אָמַר לָהֶם: 'וְאִם יֹאמְרוּ לָכֶם שְׂלֹא
 יִחְזִירוּהוּ בְּשׁוּם מִמּוֹן, מַה תַּעֲשׂוּ? אָמְרוּ: 'לִכְּדוֹ
 בְּאֵנוּ, לְהַרְגוֹ אוֹ לִיהַרְגוֹ'. אָמַר לָהֶם: "הוּא אֲשֶׁר
 דִּבַּרְתִּי אֵלֵיכֶם", לְהַרְגוֹ בְּנֵי הָעִיר בָּאתֶם, מְנַחֵשׁ אֲנִי
 בְּגִבְעֵי שְׁלִי, שְׁשָׁנִים מִכֶּם הִחְרִיכוּ כְּרוֹךְ גְּדוֹל שֶׁל
 שָׂכֶם: (טו) חֵי פְרַעֲה. אִם יִחְיֶה פְרַעֲה: אִם

וְעַכְשָׁיו מִצְאוּהוּ בַּחֲתִימַת זָקֵן. וּמִדְרָשׁ אַגְדָּה: "וַיִּזְכֹּר
 יוֹסֵף אֶת אָחִיו", כְּשֶׁנִּמְסְרוּ בִידוֹ, הִכִּיר שֶׁהֵם אָחִיו
 וְרַחֵם עֲלֵיהֶם, 'וְהֵם לֹא הִכִּירוּהוּ', כְּשֶׁנִּפְל בִּידֶם,
 לְנַהֵג בּוֹ אַתּוּה: (ט) אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם. עֲלֵיהֶם,
 וְיָדַע שֶׁנִּתְקַיְּמוּ, שְׁהָרִי הִשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ: עֲרוֹת הָאָרֶץ.
 גְּלוֹי הָאָרֶץ, מִהֵיכָן הִיא נֹחָה לִיכְבֹּשׁ, כְּמוֹ (ויקרא
 כ): "אֶת מְקוֹרֶה הָעֵרָה", וְכְמוֹ: (יחזקאל טז) "עֵרֶם
 וְעֵרִיָּה", וְכֵן כָּל עֵרֻוָּה שֶׁבִּמְקָרָא, לְשׁוֹן גְּלוֹי הוּא.
 וְתַרְגּוּם אֲוִנְקְלוֹס: 'בְּדָקָא דְאַרְעָא', כְּמוֹ: 'בְּדָק
 הַבֵּית", רַעוּעַ הַבֵּית, אָבָל לֹא דִקְדָק לְפָרְשׁוֹ אַחֵר
 לְשׁוֹן הַמְקָרָא: (י) לֹא אֲדֹנִי. לֹא תֹאמַר כֵּן, שְׁהָרִי
 עַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבֵר אֶכֶל: (יא) כָּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ-
 אֶחָד נִחְנוּ. נִצְנָצָה בָּהֶם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּכְלָלוּהוּ
 עִמָּהֶם, שְׂאֵף הוּא כֵּן אֲבִיהֶם: בְּנִים. אַמְתִּיִּים, כְּמוֹ:
 (שְׁמוֹת י) "כֵּן דִּבַּרְתִּי", (במדבר כז) "כֵּן בָּנוֹת צִלְפָּחֶד

הִנֵּה כִּשׁ"י: מִזֹּשְׁלָחוֹ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־
 אַחִיכֶם וְאֶתְלֵה אֶסְרוּ וַיִּבְחֲנוּ דְבָרֵיכֶם הָאֵמֶת
 אִתְּכֶם וְאִם־לֹא חֵי פִרְעָה אָרִי מֶרְגְּלִים
 אִתְּכֶם כִּשׁ"י: יוֹ וַיֹּאסֹף אֶתְכֶם אֶל־מִשְׁמַר שְׁלֶשֶׁת
 יָמִים כִּשׁ"י: יח וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 זֹאת עָשׂוֹ וַחֲיוֹ אֶת־הָאֱלֹהִים אֲנִי יֵרָא: חמישי
 יט אִם־כְּפִנִים אִתְּכֶם אַחִיכֶם אֶחָד יֹאסֶר בְּבֵית
 מִשְׁמָרְכֶם וְאִתְּכֶם לָכוּ הִבִּיאוּ שְׁבַר רַעֲבֹן
 בְּתִיכֶם כִּשׁ"י: כ וְאֶת־אַחִיכֶם הִקְטֵן הִבִּיאוּ אֵלַי
 וַיֹּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא תָמוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן כִּשׁ"י:
 כא וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אֲבָל אֲשָׁמִים |
 אֲנַחְנוּ עַל־אָחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ
 בְּהִתְחַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־כֵּן בָּאָה
 אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת כִּשׁ"י: כב וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶתְכֶם
 לֵאמֹר הֲלוֹא אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם | לֵאמֹר אֶל־
 תַּחֲטְאוּ בִּילֵד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמּוּ הִנֵּה
 נִדְרָשׁ כִּשׁ"י: כג וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַעַ יוֹסֵף כִּי

טז שְׁלָחוֹ מִכּוֹן חַד וַיִּדְבֵּר יֵת
 אַחוּכּוֹן וְאַתּוֹן הִתְאַסְרוֹן וַיִּתְּבַחְנוֹן
 פִּתְגָמִיכּוֹן הַקְּשׁוּט אֶתּוֹן אֶמְרִין
 וְאִם לֹא חֵי פִרְעָה אָרִי מֶרְגְּלִילִי
 אֶתּוֹן: יז וְכַנֵּשׁ יִתְהוֹן (לְבֵית)
 לְמִטְרָא תִלְתָּא יוֹמִין: יח וְאֹמֶר
 לְהוֹן יוֹסֵף בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה דָּא
 עֵיבִידוּ וְקִיִּמּוּ מִן קָדָם יְיָ אֲנָא
 דְּחַל: יט אִם כְּפִנֵי אֶתּוֹן אַחוּכּוֹן
 חַד יִתְאַסֵּר בְּבֵית מִטְרָתְכּוֹן וְאַתּוֹן
 אִיזִילוּ אוֹבִילוּ עֵיבּוּרָא דְּחִסְרִי
 בְּבִתְכּוֹן: כ וְיֵת אַחוּכּוֹן זְעִירָא
 תִּיתּוֹן לְוִתִּי וְיִהְיִמְנוֹן פִּתְגָמִיכּוֹן
 וְלֹא תָמוּתוֹן וַעֲבִדוּ כֵּן:
 כא וְאֹמְרוּ גְבַר לְאַחוּהִי בְּקוּשְׁטָא
 חִיבִין אֲנַחְנָא עַל אַחוּנָא דִּי
 חֲזִינָא עָקַת נַפְשָׁה כַּד הוּהּ מִתְחַנֵּן
 לָנָא וְלֹא קִבְּלָנָא מִנָּה עַל כֵּן אֶתָּא
 לְוִתָּנָא עָקַתָּא הָדָא: כב וְאַתִּיב
 רְאוּבֵן יִתְהוֹן לְמִימַר הֲלֹא אָמַרְתִּי
 לְוִתְכּוֹן לְמִימַר לֹא תַחֲבוּן (נ"י)
 תַּחֲטְאוֹן) בְּעוֹלִימָא וְלֹא קִבְּלַתּוֹן
 וְאִף דְּמָה הָא מִתְּבַעִי: כג וְאַנְוֹן
 לֹא יָדְעוֹן אָרִי שְׁמִיעַ יוֹסֵף אָרִי
 מִתְּרַגְּמֵן הוּהּ בִּינִיחוֹן:

רש"י

תִּצְאוּ מִזֶּה. מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה: (טז) הָאֵמֶת אִתְּכֶם.
 אִם אֵמֶת אִתְּכֶם. לְפִיכָךְ ה"א נְקוּדָה פִּתְ"ח שֶׁהוּא
 כְּמוֹ בִלְשׁוֹן תְּמָה, וְאִם לֹא תִבִּיאוּהוּ: "חֵי פִרְעָה,
 כִּי מֶרְגְּלִים אִתְּכֶם": (יז) מִשְׁמַר. בֵּית הָאֲסוּרִים:
 (יט) בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם. שְׂאֵתָם אֲסוּרִים בּוֹ עֲכָשׁוּ:
 וְאַתְּכֶם לָכוּ הִבִּיאוּ. אֶל בֵּית אֲבִיכֶם: שְׁבַר רַעֲבֹן
 בְּתִיכֶם. מֶה שֶׁקִּנִּיתֶם לְרַעֲבֹן אֲנָשִׁי בְּתִיכֶם:
 (כ) וַיֹּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם. יִתְאַמְתּוּ וַיִּתְקִימוּ, כְּמוֹ:
 (במדבר ה) "אֲמֵן אֲמֵן", וְכְמוֹ: (מלכים א ח) "יֵאָמֶן
 נָא דְבָרְךָ": (כא) אֲבָל. כְּתַרְגּוּמוֹ: 'בְּקוּשְׁטָא'.
 וְרֵאִיתִי בְּכִרְאִשִּׁית רַבָּה לִישָׁנָא דְּרוּמָאָה הוּא:
 'אֲבָל, בְּרָם: בָּאָה אֵלֵינוּ. טַעְמוֹ בְּכִי"ת, לְפִי שֶׁהוּא
 בִלְשׁוֹן עֶבֶר, שֶׁכָּבֹד בָּאָה, וְתַרְגּוּמוֹ: 'אֶתָּת לָנָא:
 (כב) וְגַם־דָּמּוּ. אֶתִּין וְגַמִּין רַבּוּיִין, דָּמּוּ וְגַם דָּם
 הִזְקָן: (כג) וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַעַ יוֹסֵף. מִבֵּין
 לְשׁוֹנָם, וּבְכַפְּנוֹ הָיוּ מְדַבְּרִים כֵּן: כִּי הִמְלִיץ בִּינְתָם.
 כִּי כְּשֶׁהָיוּ מְדַבְּרִים עִמּוֹ הָיָה הִמְלִיץ בִּינֵיהֶם, הַיּוֹדֵעַ
 לְשׁוֹן עֶבְרִי וְלְשׁוֹן מִצְרִי, וְהָיָה מְלִיץ דְּבָרֵיהֶם לְיוֹסֵף
 וּדְבָרֵי יוֹסֵף לָהֶם. לְכַךְ הָיוּ סְבוּרִים שְׂאִין יוֹסֵף
 מִפִּיר בִלְשׁוֹן עֶבְרִי: הִמְלִיץ. זֶה מִנְּשָׁה בְנוֹ:

הַמְלִיץ בִּינְתָם כִּי וַיִּסֹּב מֵעֲלֵיהֶם וַיִּבֶךְ
וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים וַיִּקַּח מֵאֲתָם
אֶת־שִׁמְעוֹן וַיֹּאסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם כִּי וַיִּצֹ
יֹסֵף וַיִּמְלֵאוּ אֶת־כְּלֵיהֶם בָּרֶ וְלֹהֲשִׁיב
בְּסִפֵּיהֶם אִישׁ אֶל־שִׁקּוֹ וְלִתְתָּ לָהֶם צֹדָה
לְדֶרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן: כו וַיֵּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרָם
עַל־חֲמֹרֵיהֶם וַיֵּלְכוּ מִשָּׁם: כז וַיִּפְתַּח הָאֶחָד
אֶת־שִׁקּוֹ לָתֵת מִסְּפּוֹא לַחֲמָרוֹ בַּמָּלֹן וַיֵּרֶא
אֶת־כֶּסֶפוֹ וְהִנֵּה־הוּא בְּכִי אֲמַתְחָתוֹ כִּי:
כח וַיֹּאמֶר אֶל־אֶחָיו הוֹשֵׁב כֶּסֶף וְגַם הִנֵּה
בְּאֲמַתְחָתִי וַיֵּצֵא לָבָם וַיַּחֲרִדוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו
לֵאמֹר מַה־זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ כִּי:
כט וַיָּבֹאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה כְּנָעַן וַיִּגִּידוּ
לוֹ אֵת כָּל־הַקִּרְתָּת אֲתָם לֵאמֹר: ל וַדַּבֵּר הָאִישׁ
אֲדֹנֵי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוֹת וַיִּתֵּן אֲתָנוּ בְּמִרְגָּלִים
אֶת־הָאָרֶץ: לא וַנֹּאמֶר אֵלָיו כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא
הָיִינוּ מִרְגָּלִים: לב שְׁנַיִם־עָשָׂר אֲנַחְנוּ אֲחִים בְּנֵי
אֲבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנו וְהַקֵּטָן הַיּוֹם אֶת־אֲבִינוּ
בָּאָרֶץ כְּנָעַן: לג וַיֹּאמֶר אֵלָינוּ הָאִישׁ אֲדֹנֵי
הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי כְנִים אַתֶּם אֲחִיכֶם

רש"י

כד וַאֲסַתְחַר מֵעֲלֵיהֶון וַיִּבְכֵּהוֹן וַיִּבְכֵּהוֹן
וַיִּבְכֵּהוֹן וַיִּבְכֵּהוֹן וַיִּבְכֵּהוֹן וַיִּבְכֵּהוֹן
מִלֹּתְהוֹן יֵת שִׁמְעוֹן וַאֲסַר יֵתָה
לְעֵינֵיהֶון: כה וַפְקִיד יוֹסֵף וַמְלוֹ
יֵת מְנִיהֶון עֵיבֹרָא וְלֹאֲתָבָא
כְּסִפִּיהֶון גָּבֵר לְסָקָה וְלִמְתֵּן לְהוֹן
זֹרִדִין לֹאֲרָקָא וְעַבְד לְהוֹן כֵּן:
כו וַנְטֵלוּ יֵת עֵיבֹרָהוֹן עַל
חֲמֹרֵיהֶון וַאֲזֵלוּ מִתָּמָן: כז וַפְתַּח
חַד יֵת סָקָה לְמִתֵּן כְּסָתָא לְחֲמָרָה
בְּבִית מְבָתָא וַחֲזָא יֵת כְּסָפָה וְהָא
הוּא בְּפֻם טוֹעֵנָה: כח וַאֲמַר
לְאֶחָוֵהִי אֲתוֹתָב כְּסָפִי וְאַף הָא
כְּטוֹעֵנִי וַנְפַק מִדַּע לְבָהוֹן וְתוֹהוֹ
גָּבֵר לְאֶחָוֵהִי לְמִימַר מַה דָּא עָבַד
יֵי לָנָא: כט וַאֲתוֹ לֹות יַעֲקֹב
אֲבֹהוֹן אֶרְעָא דְכְנָעַן וַחֲוִיו (נ"י)
וַחֲוִיאֹ (לֹה יֵת כָּל דְּאֶרְעָן יֵתְהוֹן
לְמִימַר: ל מִלִּיל גָּבֵרָא רְבּוּנָא
דְּאֶרְעָא עֲמָנָא קִשְׁנָן (נ"י קִשְׁיִן)
וַיְהִיב יֵתְנָא כְּמֵאֲלִילִי יֵת אֶרְעָא:
לא וַאֲמַרְנָא לֹה כְּנִינִי אֲנַחְנָא לֹא
הוּיָנָא מֵאֲלִילִי: לב תִּרְיִן עֶסֶר
אֲנַחְנָא אֶחָיִן כְּנִי אֲבֹנָא חַד
לִיתוּהִי וַזְעִירָא יוֹמָא דִּין עִם
אֲבֹנָא בְּאֶרְעָא דְכְנָעַן: לג וַאֲמַר
לָנָא גָבֵרָא רְבּוּנָא דְאֶרְעָא בְּדָא
אֲדַע אֶרִי כְּנִינִי אֲתוֹן אֲחֹכּוֹן חַד
שְׁבּוּקוֹ לֹותִי וַיֵּת עֵיבֹרָא דְחִסְרִי
בְּכִתּוּכּוֹן סִיבּוֹ וַאֲזֵלוּ:

(כד) וַיִּסֹּב מֵעֲלֵיהֶם. נִתְרַחַק מֵעֲלֵיהֶם, שְׁלֹא
יִרְאוּהוּ בּוֹכֶה: וַיִּבֶךְ. לְפִי שִׁשְׁמַע שֶׁהָיוּ מִתְחַרְטִינִין:
אֶת־שִׁמְעוֹן. (ב"ר) הוּא הִשְׁלִיכוֹ לְבוֹר, הוּא שֶׁאֲמַר
לְלוֹי: "הִנֵּה בָעַל הַחֲלוּמוֹת הִלְזָה בָּא". דְּבָר אַחֵר:
נִתְכַּנּוּ יוֹסֵף לְהַפְרִידוֹ מִלּוֹי, שֶׁמָּא יִתְיַעֲצוּ שְׁנֵיהֶם
לְהַרְגֵּ אוֹתוֹ: וַיֹּאסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם. לֹא אָסְרוּ אֶלָּא

(כז) וַיִּפְתַּח הָאֶחָד וַיֵּרֶא אֶת־כֶּסֶפוֹ. הוּא לְלוֹי, שֶׁנֶּשְׂאָר יְחִיד
מִשִּׁמְעוֹן בֶּן זִוְגוֹ: בַּמָּלֹן. בְּמָקוֹם שֶׁלָּנוּ בְּלִילָה:
אֲמַתְחָתוֹ. הוּא שֶׁק: (כח) וְגַם הִנֵּה בְּאֲמַתְחָתִי.
גַּם הַכֶּסֶף בּוֹ עִם הַתְּבוּאָה: מַה־זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים
לָנוּ. לְהַבְיָאוֹנוּ לְיַד עֲלִילָה זֹה, שְׁלֹא הוֹשֵׁב אֶלָּא

לד וַאֲמִיתִיאוּ יְת אַחוּכוֹן זַעֲרָא
 לְוִתִּי וְאָדַע אָרִי לֹא מֵאֲלִילִי אַתּוֹן
 אָרִי כִיּוֹנִי אַתּוֹן יְת אַחוּכוֹן אַתּוֹן
 לְכוֹן וְיֵת אַרְעָא תַעֲבִדוֹן בִּיה
 סְחוּרְתָּא: לֹא וְהָיָה אֲנֹן מְרִיקִין
 סְקִיהוֹן וְהָא גִבֵּר צָרִיר כְּסָפָה
 כְּסָקָה וְחִזּוּ יְת צָרִיר כְּסָפִיהוֹן
 אֲנֹן וְאַבּוּהוֹן וְדַחִילוֹ: לוּ וַאֲמַר
 לְהוֹן יַעֲקֹב אַבּוּהוֹן יְתִי אַתְּלָתוֹן
 יוֹסֵף לִיתוּהִי וְשִׁמְעוֹן לֹא הָיָה
 הָכָא (לִיתוּהִי) וְיֵת בְּנִימֵן תִּדְבָּרוֹן
 עָלֵי הָיוּ כְּלָהוֹן: לוּ וַאֲמַר רָאוּבֵן
 לְוֵת אַבִּיהִי לְמִימַר יְת תְּרִין בְּנֵי
 תָּמִית אִם לֹא אִיתְּנָה לְוֵתָּהּ הִב
 יְתָה עַל יָדִי וְאַנָּא אַתְּבָנָה לָךְ:
 לֹא וַאֲמַר לֹא יָחוּת בְּרִי עֲמָכוֹן
 אָרִי אַחוּהִי מִית וְהוּא בְּלַחוּדוּהִי
 אֶשְׁתָּאָר וְיַעֲרַעֲנָה מוֹתָא בְּאַרְחָא
 דִּי תִהְיוֹן בִּיה וְתַחֲתוֹן יְת שִׁיבְתִּי
 בְּדוּוֹנָא לְשָׂאוֹל: א וְכַפְנָא תְּקִיף
 בְּאַרְעָא: ב וְהָיָה כַּד סְפִיקוּ (עֵיין
 רש"י) לְמִיכָל יְת עֵיבוּרָא דְאִיתִיאוּ
 מִמַּצְרִים וַאֲמַר לְהוֹן אַבּוּהוֹן
 תּוֹבּוּ זָבוּנוּ לָנָא זַעֲרִיר עֵיבוּרָא:
 ג וַאֲמַר לֹא יְהוּדָה לְמִימַר
 אֶסְהֵדָא אֶסְהֵד בָּנָא גִבֵּרָא לְמִימַר

לָנוּ מַעַט-אֲכָל רש"י: ג וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה לֵאמֹר הָעֵד הָעֵד בָּנוּ הָאִישׁ

רש"י

הָאֲחֵר הִנִּיחוּ אֹתִי וְאֶת-רַעְבוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ
 וּלְכוּ: לד וְהָבִיאוּ אֶת-אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֵלַי
 וְאִדְעָה כִּי לֹא מְרֻגְלִים אַתֶּם כִּי בָנִים אַתֶּם
 אֶת-אֲחִיכֶם אַתּוֹן לָכֶם וְאֶת-הָאָרֶץ
 תִּסְחָרוּ רש"י: לֹא וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיָּהֶם
 וְהִנֵּה-אִישׁ צָרוּר-כְּסָפוֹ בִּשְׁקוֹ וַיֵּרְאוּ אֶת-
 צָרוּת כְּסָפִיהֶם הֵמָּה וְאֲבִיהֶם וַיֵּירָאוּ רש"י:
 לוּ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֹתִי שְׁכַלְתֶּם
 יוֹסֵף אֵינְנוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינְנוּ וְאֶת-בְּנִימֵן תִּקָּחוּ
 עָלֵי הָיוּ כְּלָנָה רש"י: לוּ וַיֹּאמֶר רָאוּבֵן אֶל-אָבִיו
 לֵאמֹר אֶת-שְׁנֵי בְנֵי תָּמִית אִם-לֹא אֲבִיָּאנוּ
 אֵלֶיךָ תִּנָּה אֹתוֹ עַל-יָדִי וְאֲנִי אֲשִׁיבְנוּ אֵלֶיךָ:
 לֹא וַיֹּאמֶר לֹא-יֵרֵד בְּנֵי עֲמָכֶם כִּי-אֲחִיו מָת
 וְהוּא לְבָדּוֹ נִשְׁאָר וְקָרָאָהּ אֶסּוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר
 תֵּלְכוּ-כִּהָּ וְהוֹרְדְתֶם אֶת-שִׁיבְתִּי בִּיגּוֹן
 שְׂאוּלָה רש"י: מג א וְהָרַעַב כָּבֵד בָּאָרֶץ: ב וַיְהִי
 כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת-הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵבִיאוּ
 מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שִׁבוּ שְׁכָרוֹ-
 לָנוּ מַעַט-אֲכָל רש"י: ג וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה לֵאמֹר הָעֵד הָעֵד בָּנוּ הָאִישׁ

לְהַתְּעוֹלֵל עֲלֵינוּ: (לד) וְאֶת-הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ.
 תִּסְכְּבוּ, וְכָל לְשׁוֹן 'סוֹחְרִים' ו'סוֹחְרָה', עַל שֵׁם
 שְׁמִחוּרִים וְסוֹכְבִים אַחֵר פְּרָקְמִטָּא: (לה) צָרוּר-
 כְּסָפוֹ. קָשֶׁר כְּסָפוֹ: (לו) אֹתִי שְׁכַלְתֶּם. מִלְּמַד
 שִׁחֲשָׁדֵן שְׂמָא הִרְגוּהוּ, אוּ מְכָרוּהוּ כִּיּוֹסֵף:
 שְׁכַלְתֶּם. כָּל מִי שֶׁבָּנִיו אַבּוּדִים קָרוּי שְׁכוּל:
 (לח) לֹא-יֵרֵד בְּנֵי עֲמָכֶם. לֹא קָבַל דְּכָרִיו שֶׁל
 רָאוּבֵן, אָמַר: 'בְּכוֹר שׁוֹטֵה הוּא זֶה, הוּא אוֹמֵר

לְהָמִית בְּנָיו, וְכִי בְּנָיו הֵם וְלֹא בְּנִי? (כ"ר):
 (ב) כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל. יְהוּדָה אָמַר לָהֶם:
 'הִמָּתִינוּ לְזָקֵן עַד שֶׁתִּכְלֶה פֶת מִן הַבֵּית' (כ"ר):
 כַּאֲשֶׁר כָּלוּ. 'כַּד שִׁיּוּאֵי' (וְהִמָּתְרָגִם: 'כַּד סְפִיקוּ',
 טוֹעָה. "כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמָלִים לְשָׁתוֹת", מִתְרָגִם: 'כַּד
 סְפִיקוּ', כְּשִׁשְׁתּוֹ דִּי סְפוּקִים, הוּא גָמַר שְׁתִּיתֶם, אֲבָל
 זֶה: "כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל", כַּאֲשֶׁר תִּם הָאֲכָל הוּא,
 וּמִתְרָגְמִינָן: 'כַּד שִׁיּוּאֵי': (ג) הָעֵד הָעֵד. לְשׁוֹן

לֹא־תִרְאוּ פָנַי בְּלִתִּי אֲחִיכֶם אֲתִכֶּם כִּסִּי:
 וְאִם־יִשְׁעִי מִשְׁלַח אֶת־אֲחִינוּ אֶתְנוּ גִרָה
 וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אֶכֶל: ה' וְאִם־אֵינֶךָ מִשְׁלַח לֹא
 גִּרָד כִּי־הָאִישׁ אָמַר אֵלֵינוּ לֹא־תִרְאוּ פָנַי
 בְּלִתִּי אֲחִיכֶם אֲתִכֶּם: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לָמָּה
 הִרְעַתָּם לִי לְהַגִּיד לָאִישׁ הָעוֹד לָכֶם אָח:
 וַיֹּאמְרוּ שְׂאוֹל שְׂאֵל־הָאִישׁ לָנוּ וְלִמּוֹלַדְתָּנוּ
 לֹא־אֵמַר הָעוֹד אֲבִיכֶם חַי הָיִשׁ לָכֶם אָח
 וְנִגְדַלְוָ עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִידוּעַ גִּדְעַ כִּי
 יֹאמַר הוֹרִידוּ אֶת־אֲחִיכֶם כִּסִּי: ח' וַיֹּאמֶר יְהוּדָה
 אֶל־יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַח הַנֶּעֶר אִתִּי וְנִקְוָמָה
 וְנִלְכָּה וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוֹת גַּם־אֲנַחְנוּ גַם־אֶתָּה
 גַּם־טַפְּנוּ כִּסִּי: ט' אָנֹכִי אֶעֱרָכְנוּ מִיָּדִי תִבְקֶשְׁנוּ
 אִם־לֹא הִבִּיאתִיו אֵלֶיךָ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ
 וְחָטַאתִי לָךְ כָּל־הַיָּמִים כִּסִּי: י' כִּי לֹא־
 הִתְמַהֲמַהְנוּ כִּי־עָתָה שָׁבְנוּ זֶה פַעֲמִים כִּסִּי:

רע"י

מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר', הָרִי זֶה שְׁמוֹשׁ אֶחָד מֵאֲרָבַע
 לְשׁוֹנוֹת שְׁמֵשׁשׁ 'כִּי', וְהוּא 'אִי', שְׁהָרִי 'כִּי' זֶה
 כְּמוֹ 'אִם', כְּמוֹ: "עַד אִם דִּבַּרְתִּי דְּבָרִי":
 (ח) וְנַחֲיָה. נִצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ: 'עַל יָדִי
 הִלִּיכָה זֹו תַחֲי רִוְחָךְ' שֶׁנֶּאֱמַר: "וְתַחֲי רוּחַ יַעֲקֹב
 אֲבִיהֶם": וְלֹא נָמוֹת. בְּרָעַב, (ב"ר) בְּנִימִין סָפֵק
 יִתְפַּשׁ סָפֵק לֹא יִתְפַּשׁ, וְאֵנוּ כְּלָנוּ מֵתִים בְּרָעַב אִם
 לֹא גִלָּךְ, מוֹטָב שְׁתַּנִּיחַ אֶת הַסָּפֵק וְתִתְפַּשׁ אֶת
 הַנִּדְאִי: (ט) וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ. שְׁלֹא אֲבִיאָנוּ אֵלֶיךָ
 מֵת, כִּי אִם חַי: וְחָטַאתִי לָךְ כָּל־הַיָּמִים. לְעוֹלָם
 הַבָּא: (י) לֹא־הִתְמַהֲמַהְנוּ. עַל יָדֶךָ, כְּכֹר הֵייוֹנוּ
 שְׁבִים עִם שְׁמֵעוֹן, וְלֹא נִצְטַעֲרָתָ כָּל הַיָּמִים הֵלָלוּ:

הַתְרָאָה, שְׁסֵתָם הַתְרָאָה, מִתְרָה בּוֹ בְּפָנַי עֲדִים,
 וְכֵן: (דְּבָרִים לֹא) "הָעִידֹתִי בְּכֶם", (שְׁמוֹת יט) "רַד
 הָעַד בְּעֵם": לֹא־תִרְאוּ פָנַי בְּלִתִּי אֲחִיכֶם אֲתִכֶּם.
 לֹא תִרְאוּנִי בְּלֹא אֲחִיכֶם אֲתִכֶּם, וְאִוְנִקְלוֹס תִּרְגֵּם:
 'אֶלְהִינן כַּד אַחוּכוֹן עִמְכוֹן', יֵשֵׁב הַדְּבָר עַל אִפְנוֹ
 וְלֹא דִקְדַק לְתִרְגֵּם אַחֵר לְשׁוֹן הַמִּקְרָא: (ז) לָנוּ
 וְלִמּוֹלַדְתָּנוּ. לְמִשְׁפַּחוֹתֵינוּ, וּמִדְרָשׁוֹ: 'אִפְלוּ עֲנִינִי
 (נ"א עֲצִי) (י"ש מִפְרָשִׁים לְשׁוֹן עֲצָה שְׁמִדְבָרִים
 בִּיחִידוֹת, וְזֶהוּ עֲצִי) עֲרִיסוֹתֵינוּ גָלָה לָנוּ: וְנִגְדַלְוָ.
 שִׁישׁ לָנוּ אֵב וְאָח: עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. עַל פִּי
 שְׁאֵלוֹתָיו אֲשֶׁר שְׂאֵל הַזִּקְקָנוּ לְהַגִּיד: כִּי יֹאמַר.
 אֲשֶׁר יֹאמַר. 'כִּי' מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן 'אִם', וְ'אִם'

יֵאָמֵר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם־כֵּן |
 אִפּוֹאֹ זֹאת עֲשׂוּ קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכָל־יֶלְדֵיכֶם
 וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְּחָה מֵעֵט צִרִי וּמֵעֵט דְּבִשׁ
 נִכְאֹת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׁקָדִים רַס"י: יב וְכֶסֶף מִשְׁנֶה
 קָחוּ בְיָדְכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמוֹשֵׁב בְּפִי
 אֲמַתְחִיתִיכֶם תָּשִׁיבוּ בְיָדְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֶה
 הוּא רַס"י: יג וְאֶת־אֲחֵיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ
 אֶל־הָאִישׁ: יד וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי
 הָאִישׁ וְשִׁלַּח לָכֶם אֶת־אֲחֵיכֶם אַחֵר וְאֶת־
 בְּנֵימִין וְאֶנִּי כַּאֲשֶׁר שְׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי רַס"י:
 טו וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֶה־
 כֶּסֶף לָקָחוּ בְיָדָם וְאֶת־בְּנֵימִן וַיִּקְמוּ וַיֵּרְדּוּ
 מִצִּירִים וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף רַס"י: ששי טז וַיֵּרָא
 יוֹסֵף אֶתָּם אֶת־בְּנֵימִין וַיֹּאמֶר לְאִשֶּׁר עַל־בֵּיתוֹ

תִּרְתִּין זְמַנִּין: יא וְאָמַר לְהוֹן
 יִשְׂרָאֵל אָבוֹהוֹן אִם כֵּן הָכָא דָּא
 עֵיבִידוּ סִיבּוּ מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא
 בְּמַנִּיכּוֹן וְאוֹחִיתוֹ לְגַבְרָא
 תְּקַרְבְּתָא זְעִיר קִטָּף וְזְעִיר דְּבִשׁ
 שְׁעָף וְלִטּוּם בְּטָנִין וְשִׁגְדִין:
 יב וְכֶסֶפָא עַל חַד תִּרְתִּין סִיבּוּ
 בְּיָדְכּוֹן וְיֵת כֶּסֶפָא דְּאִתּוֹתִב כְּפּוּם
 טוֹעִיכּוֹן תְּתִיבּוֹן בְּיָדְכּוֹן מְאִים
 שְׁלוֹ הוּא: יג וְיֵת אַחוּכּוֹן דְּכָרוּ
 וְקוּמוּ תּוּבּוּ לְוֹת גַּבְרָא: יד וְאֵל
 שְׂדֵי יִתֵּן לָכּוֹן רַחֲמִין לְקָדָם גַּבְרָא
 וַיִּפְטֹר לָכּוֹן יֵת אַחוּכּוֹן אַחֲרָנָא
 וְיֵת בְּנֵימִין וְאֵנָּא כְּמָא דְּאִתְּפִלִּית
 תְּכַלִּית: טו וַיִּנְסִיבּוּ גַבְרִיא יֵת
 תְּקַרְבְּתָא הָדָא וְעַל חַד תִּרְתִּין
 כֶּסֶפָא נְסִיבּוּ בִידֵיהוֹן וּדְכָרוּ יֵת
 בְּנֵימִין וְקָמוּ וַיִּנְחֲתוּ לְמַצְרִים וְקָמוּ
 קָדָם יוֹסֵף: טז וַיֵּרָא יוֹסֵף עֲמָהוֹן
 יֵת בְּנֵימִין וַאֲמַר לְדִי מִמֶּנָּא עַל
 בֵּיתָה אַעֲלִי יֵת גַּבְרִיא לְבֵיתָא

רַס"י

שְׁאָמַר לְעוֹלָם דִּי, יֹאמַר דִּי לְצִרּוֹתִי, שְׁלֹא שְׁקִטְתִּי
 מִנְּעוּרִי: צֶרֶת לָכֵן, צֶרֶת עֲשׂוּ, צֶרֶת רַחֵל, צֶרֶת דִּינָה,
 צֶרֶת יוֹסֵף, צֶרֶת שְׁמַעוֹן, צֶרֶת בְּנֵימִין: וְשִׁלַּח לָכֶם.
 'וַיִּפְטֹר לָכּוֹן', כְּתַרְגוּמוֹ, יִפְטֹרְנוּ מֵאֲסוּרֵינוּ, לְשׁוֹן
 "לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחְנוּ", וְאֵינוּ נוֹפֵל בְּתַרְגוּם לְשׁוֹן
 וְיִשְׁלַח, שְׁהָרִי לְשֵׁם הֵם הוֹלְכִים אֶצְלוֹ: אֶת־
 אֲחֵיכֶם. זֶה שְׁמַעוֹן: אַחֵר. רוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִזְרָקָה בּוֹ:
 לְרַבּוֹת יוֹסֵף (כ"ו): וְאֵנִי. עַד שׁוּבְכֶם אֶהְיֶה שְׁפוֹל
 מִסָּפֵק: כַּאֲשֶׁר שְׁכַלְתִּי. מִיּוֹסֵף וּמִשְׁמַעוֹן: שְׁכַלְתִּי.
 מִבְּנֵימִין: (טו) וְאֶת־בְּנֵימִין. מִתַּרְגְּמִינוֹ: וּדְכָרוּ יֵת
 בְּנֵימִין, לְפִי שְׁאִין לְקִיחַת הַכֶּסֶף וְלְקִיחַת הָאָדָם
 שׁוֹה בְּלִשׁוֹן אַרְמִי: בְּדָבָר הַנֶּקַח בְּיַד מִתַּרְגְּמִינוֹ
 'וַיִּנְסִיב', וּדְבָר הַנֶּקַח בְּהִנְהֻגַת דְּבָרִים מִתַּרְגְּמִינוֹ
 'וּדְכָר': (טז) וַיְטַבַּח טַבַּח וְהִכֵּן. כָּמוֹ: 'וְלִטְבַּח
 טַבַּח וְלִהְכֵּן', וְאִין טַבַּח לְשׁוֹן צוּרִי, שְׁהִיָּה לוֹ

(יא) אִפּוֹא. כָּל לְשׁוֹן 'אִפּוֹא' לְשׁוֹן יֵתֵר הוּא,
 לְתַנּוּן הַמִּלָּה בְּלִשׁוֹן עִבְרִי: 'אִם כֵּן, אֲזִדְּקֵךְ לַעֲשׂוֹת,
 שְׁאֲשַׁלְּחֵנִי עִמָּכֶם, צִירָךְ אֲנִי לַחֲזוֹר וּלְבַקֵּשׁ אִיָּה פֹה
 תִּקְנֶה וְעֲצָה לְהַשְׁיָאֲכֶם'. וְאָמַר אֲנִי: "זֹאת עֲשׂוּ":
 מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ. מִתַּרְגָּם: 'מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא',
 שְׁהַכֵּל מִזְמָרִים עָלָיו כִּשְׁהוּא כָּא לְעוֹלָם: נִכְאֹת.
 שְׁעוֹה. (בְּרַאשִׁית רַבָּה): בְּטָנִים. לֹא יִדְעָתִי מַה הֵם.
 וּכְפָרוּשׁ א' ב' שֶׁל רַבִּי מְכִיר רְאִיתִי פּוֹשְׁטִיצִיא"ס,
 וְדוּמָה לִי שֶׁהֵם אֶפְרַסְקִין: (יב) וְכֶסֶף מִשְׁנֶה. פִּי
 שְׁנַיִם כְּרַאשׁוֹן: קָחוּ בְיָדְכֶם. לְשַׁבֵּר אֶכֶל, שְׁמָא
 הוֹקֵר הַשְּׁעַר: אוֹלֵי מִשְׁנֶה הוּא. שְׁמָא הַמִּמְנָה עַל
 הַבֵּית שְׁכָחוּ שׁוּגָג: (יד) וְאֵל שְׂדֵי. מַעֲתָה אֵינְכֶם
 חֲסִרִים כְּלוּם אֵלָא תְּפִלָּה, הִרְיִנִי מִתְּפַלֵּל עֲלֵיכֶם:
 וְאֵל שְׂדֵי. שְׂדֵי בְּנִתְיִנַת רַחֲמֵינוּ וְכַדִּי הִיכְלַת בְּיָדוֹ
 לִיתֵּן, יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים, זֶהוּ פְּשׁוּטָא. וּמִדְּרָשׁוֹ: מִי

הָבֵא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבֵּיתָה וּטְבַח טְבַח וְהִכֵּן
 כִּי אֶתִּי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצְּהָרִים ^{כס"י}: י' וַיַּעַשׂ
 הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־
 הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: י" וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי
 הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף
 הַשֵּׁב בְּאִמְתַּחֲתֵינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים
 לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ וּלְקַחַת אֶתֵּנוּ
 לַעֲבָדִים וְאֶת־חֲמֻרֵנוּ ^{כס"י}: י" וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ
 אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת:
 כ' וַיֹּאמְרוּ כִּי אֲדֹנֵי יָרֵד יֵרְדֵנוּ בַּתְּחִלָּה לְשֹׁפֵר־
 אֶכֶל ^{כס"י}: כא וַיְהִי כִּי־בָאוּ אֶל־הַמָּלֹךְ וַנִּפְתַּח
 אֶת־אִמְתַּחֲתֵינוּ וְהִנֵּה כֶּסֶף־אִישׁ בְּכִי
 אִמְתַּחֲתוֹ כִּסְפֵּנוּ בְּמִשְׁקָלוֹ וְנָשַׁב אֹתוֹ בִּידֵנוּ:
 כב וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרְדֵנוּ בִּידֵנוּ לְשֹׁפֵר־אֶכֶל לֹא
 יִדְעֵנוּ מִי־שֵׁם כִּסְפֵּנוּ בְּאִמְתַּחֲתֵנוּ: כג וַיֹּאמֶר
 שָׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵלֹהֵי
 אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מַטְמוֹן בְּאִמְתַּחֲתֵיכֶם

רש"י

ולא ידענו מי שם כספנו בִּמְתַּחֲתֵנוּ: כג וַיֹּאמֶר
 שָׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵלֹהֵי
 אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מַטְמוֹן בְּאִמְתַּחֲתֵיכֶם
 וְלֹהֲיוֹתָה נּוֹפֶלֶת עָלֵינוּ, וְאִמְתַּחֲתֵנוּ
 וְלֹא־סִפְּתָא עָלֵנָּה, הוּא לְשׁוֹן לְהַתְעוֹלֵל,
 כְּדִמְתַּרְגְּמִינָן: "עֲלִילוֹת דְּבָרִים", תִּסְקוֹפִי מִלִּין,
 וְלֹא תַרְגְּמוּ אַחֵר לְשׁוֹן הַמִּקְרָא "וְלֹהֲגוֹלֵל",
 שְׁתַּרְגֵּם לְאַתְרַבְּרָא, הוּא לְשׁוֹן: (קהלת יב) "גִּלְת
 הַזֶּהָב", (נחום ב) "וְהִצַּב גִּלְתָּהּ הַעֲלָתָהּ" שֶׁהוּא
 לְשׁוֹן מַלְכוּת: (כ) בִּי אֲדֹנֵי. (יבמות צז) לְשׁוֹן בַּעֲיָא
 וְתַחֲנוּנִים הוּא בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי: בִּיא, בִּיא! (סנהדרין
 סד:) יָרֵד יֵרְדֵנוּ. יִרְדָּה הוּא לָנוּ: (ב"ר) רִגְלִים
 הֵינּוּ לְפָרְנִס אַחֲרִים, עֲכָשׁוּ אָנוּ צְרִיכִים לָךְ:
 (כג) אֱלֹהֵיכֶם. (תנחומא): בְּזִכְרוֹתֵכֶם, וְאִם אֵין

לומר: 'וטבח': בַּצְּהָרִים. זֶה מְתַרְגֵּם: 'בְּשִׁירוֹתָא',
 שֶׁהוּא לְשׁוֹן סַעֲדָה רִאשׁוֹנָה בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, וּבְלַע"ז
 דִּינוֹר, וַיֵּשׁ הַרְבֵּה בְּגִמְרָא: 'שָׂדָא לְכַלְבָּא
 שִׁירוֹתִיה'. 'בַּצַּע אֲכֹלָא שִׁירוֹתָא', (ברכות לט) אֶכֶל
 כָּל תַּרְגוּם שֶׁל צִהָרִים, 'טִיהָרָא': (יח) וַיִּירָאוּ
 הָאֲנָשִׁים. כְּתוּב הוּא בִּשְׁנֵי יוֹדִין וְתַרְגוּמוֹ:
 'וַיִּדְחִילוּ': כִּי הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף. וְאֵין דְּרָךְ שָׂאָר
 הַבָּאִים לְשֹׁפֵר כִּי לִלּוֹן בְּבֵית יוֹסֵף, כִּי אִם
 בְּפִנְדָּקָאוֹת שְׁבַעִיר: וַיֹּאמְרוּ. שָׂאִין זֶה אֵלָּא לְאַסְפָּם
 אֶל מִשְׁמֵר: אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים. אֶל תוֹךְ הַבַּיִת הַזֶּה:
 לְהַתְגַּלֵּל. לְהִיּוֹת מַתְגַּלְגֵּל עָלֵינוּ עֲלִילַת הַכֶּסֶף

ואפיק לותהון ית שמעון:
 כד ואעיל גברא ית גבריא לבית
 יוסף ויהב מציא ואסחו רגליהון
 ויהב פסתא לתמריהון: כה
 ואתקינו ית תקרבתא עד דעל
 יוסף בשירותא ארי שמעו ארי
 תמן ייכלון לחמא: כו ועל יוסף
 לביתא ואיתיאו לה ית תקרבתא
 די בדיהון לביתא וסגידו לה
 לארעא: כז ושאל להון לשלם
 ואמר השלם אבוכון סבא די
 אמרתון העד פען קים:
 כח ואמרו שלם לעבדך לאבונא
 עד פען קים וכרעו וסגידו:
 כט וזקף עינוהי וחזא ית בנגמין
 אחוהי בר אמה ואמר הדין
 אחוכון זעירא די אמרתון לי
 ואמר מן קדם יי יתרחם עלך
 ברי: ל ואחי יוסף ארי אתגוללו
 רחמוהי על אחוהי ובקע למכבי
 ועל לאדרון בית משכבא ובכא

בספכם בא אלי ויוצא אלהם את שמעון כס"י:
 כד ויבא האיש את האנשים ביתה יוסף ויתן
 מים וירחצו רגליהם ויתן מספוא
 לחמריהם כס"י: כה ויכינו את המנחה עד בוא
 יוסף בצהרים כי שמעו כי שם יאכלו
 לחם כס"י: כו ויבא יוסף הביתה ויביאו לו
 את המנחה אשר בידם הביתה וישתחווי לו
 ארצה כס"י: כז וישאל להם לשלום ויאמר
 השלום אביכם הזקן אשר אמרתם העודנו
 חי: כח ויאמרו שלום לעבדך לאבינו עודנו חי
 ויקדו כתיב וישתחו קרי וישתחווי כס"י: כט וישא עיניו
 וירא את בנימין אחיו בן אמו ויאמר הזה
 אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי ויאמר
 אלהים יחנך בני כס"י: שביעי (לחת"ת) ל וימהר יוסף

רש"י

נכמרו רחמיו. שאלו: 'יש לך אח מאם? אמר לו:
 'אח היה לי ואיני יודע היכן הוא'. 'יש לך בנים?
 אמר לו: 'יש לי עשרה'. אמר לו: 'ומה שמם?
 אמר לו: 'בלע ובכר וגו''. אמר לו: 'מה טיבן של
 שמות הללו? אמר לו: 'בלם על שם אחי והצרות
 אשר מצאוהו: בלע, שנבלע בין האמות, בכר,
 שהיה בכור לאמי. אשבל, ששכבא אל גרא,
 שנתגיר באכסניא, ונעמן, שהיה נעים ביותר. אחי
 וראש, אחי היה, וראשי היה. מפים, מפי אחי למד,
 וחפים, שלא ראה חפתי ולא ראיתי אני חפתו,
 וארר, שירד לבין העובדי פוכבים, כדאיתא
 במסכת סוטה, מיד נכמרו רחמיו: נכמרו.
 נתחממו, ובלשון משנה: (ב"מ עד) 'על הכמר של
 זיתים', ובלשון ארמי: (פסחים נא) 'משום מכמר
 בשרא', ובמקרא: 'עורגו כתנור נכמרו', נתחממו

זכותכם כדאי, "ואלהי אביכם", בזכות אביכם נתן
 לכם מטמון: (כד) ויבא האיש. הבאה אחר
 הבאה, לפי שהיו דוחפים אותו חוץ עד שדברו
 אליו פתח הבית, ומשאמר להם: "שלום לכם",
 נמשכו ובאו אחריו: (כה) ויכינו. הזמינו,
 עטרוהו בכלים נאים: (כו) הביתה. מפרוודור
 לטרקלין (נראה דיוקו דרש"י מ"הביתה" בתראה:
 "ויביאו לו את המנחה אשר בידם הביתה",
 דקשיא ליה: הלא כבר הובאו ביתו של יוסף אלא
 על פרחו צריך לומר, מפרוודור לטרקלין ודוק):
 (כח) ויקדו וישתחווי. על שאלת שלום. קידה,
 כפיפת קרקד, השתחוואה משתטח לארץ:
 (כט) אלהים יחנך בני. בשאר שבטים שמענו
 חנינה: "אשר חנן אלהים את עבדך", ובנגמין
 עדין לא נולד, לקף ברכו יוסף בחנינה: (ל) פי

כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל־אֲחִיו וַיִּבְקֹשׁ לִבְכוֹת
וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּבְכֶּה שָׁמָּה רַס"י: לא וַיִּרְחֹץ פָּנָיו
וַיֵּצֵא וַיִּתְּאֲפֶק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם רַס"י: לב וַיִּשְׁיִמוּ
לוֹ לִבְדּוֹ וְלָהֶם לִבְדָּם וְלַמְצָרִים הָאֲכָלִים אֹתוֹ
לִבְדָּם כִּי לֹא יוּכְלוּן הַמְצָרִים לֵאכֹל אֶת־
הָעֲבָרִים לָחֶם כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לַמְצָרִים רַס"י:
לג וַיֵּשְׁבוּ לַפָּנִיו הַבָּכָר בְּבִכְרָתוֹ וְהַצֵּעִיר
בְּצִעָרָתוֹ וַיִּתְּמָהּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רַעְהוֹ רַס"י:
לד וַיֵּשֶׁא מִשָּׂאת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וַתֵּרֶב
מִשָּׂאת בְּנִימָן מִמִּשָּׂאת בָּלָם חֲמֵשׁ יָדוֹת
וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ רַס"י: מד א וַיֵּצִו אֶת־אַשֶּׁר
עַל־בֵּיתוֹ לֵאמֹר מַלֵּא אֶת־אֲמַתְּחַת הָאֲנָשִׁים
אֲכָל כֹּאֶשֶׁר יוּכְלוּן שָׂאת וְשִׁים כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי
אֲמַתְּחָתוֹ: נ וְאֶת־גְּבִיעִי גְבִיעַ הַכֶּסֶף תִּשִּׂים
בְּפִי אֲמַתְּחַת הַקָּטָן וְאֵת כֶּסֶף שִׁבְרוֹ וַיַּעַשׂ
כַּדְּבַר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר רַס"י: ג הַבָּקָר אֹר
וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֵמָּה וַחֲמִרֵיהֶם: ד הֵם יֵצְאוּ
אֶת־הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיּוֹסֶף אָמַר לַאֲשֶׁר
עַל־בֵּיתוֹ קוֹם רֹדֶף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגָּתָם

רַס"י

תָּמָן: לא וַאֲסָחִי אֲפֹהִי וּנְפֶק
וְאֲתַחֲסִין וְאָמַר שְׂוִיאוֹ לַחֲמָא:
לב וְשְׂוִיאוֹ לֵה בַלְחֹדוֹהִי וְלֵהוֹן
בַלְחֹדוֹהִיוֹן וְלַמְצָרָאִי דְאֲכָלִין
עֲמָה בַלְחֹדוֹהִיוֹן אָרִי לֹא יָכָלִין
מְצָרָאִי לְמִיכָל עִם עֲבָרָאִי לַחֲמָא
אָרִי בְעִירָא דְמְצָרָאִי דְחָלִין לֵה
עֲבָרָאִי אֲכָלִין: לג וַאֲסָחֲרוּ
קְדָמוֹהִי רַבָּא פְרָבִיּוּתָהּ וַזְעִירָא
כְּזַעֲרוּתָהּ וַתְּמָהּ וַתְּמָהּ גְּבָרָא גְבָר
לַחֲבָרָה: לד וַנִּטַּל חֲלָקִין מִן
קְדָמוֹהִי לְקְדָמִיּוֹן וּסְגִי חֲלָקָא
דְּבִנְיָמָן מִחֲלָקִי דְכָלְהוֹן חֲמִשָּׁא
חֲלָקִין וּשְׁתִּיאוֹ וּדְרִיאוֹ עֲמָה:
א וּפְקִיד יֵת דִּי מְמַנָּא עַל בֵּיתָהּ
לְמִימַר מְלִי יֵת טוֹעֲנִי גְבָרָא
עִיבּוּרָא כְּמָה דִּי יָכָלִין לְמַטְלִי
וְשׁוּי כֶּסֶף גְּבָר בְּפּוֹם טוֹעֲנָה:
ב וַיֵּת קְלִידִי קְלִידָא דְכֶסֶף
תְּשׁוּי בְּפּוֹם טוֹעֲנָא דְזַעֲרָא וַיֵּת
כֶּסֶף זְבִינוּהִי וַעֲבַד כְּפִתְגָמָא
דִּי־סֹפֶר דִּי מְלִיל: ג צִפְרָא נָהָר
וְגְבָרָא אֲתַפְשָׁרוּ אֲנּוֹן וַחֲמִרֵיהוֹן:
ד אֲנּוֹן נָפְקוּ מִן קִרְפָּא לֹא
אַרְחִיקוּ וַיּוֹסֶף אָמַר לְדִי מְמַנָּא
עַל בֵּיתָהּ קוֹם רֹדֶף בֵּתָר גְּבָרָא
וַתְּדַבְּקֵנּוּן וַתִּימַר לֵהוֹן לְמָה
אַשְׁלַמְתִּינוּן בִּישָׂא חֲלָף טַבְתָּא:

וּנְקַמְטוּ קַמְטִים קַמְטִים, מִפָּנֵי זַלְעָפוֹת רָעָב. כֵּן
דָּרָךְ כָּל עוֹר כְּשֶׁמֶחֱמִין אוֹתוֹ, נִקְמַט וְנִתְכַּוֵּץ:
(לא) וַיִּתְּאֲפֶק. נִתְאֲמַץ, וְהוּא לְשׁוֹן: (אִיּוֹב יב)
”וּמִזִּיחַ אֲפִיקִים רָפָה”, וְכֵן: (שם מא) ”אֲפִיקִי
מְגִנִּים”. חוֹזֵק: (לב) כִּי־תוֹעֵבָה הוּא. דְּבָר
שְׂנְאוֹי הוּא לַמְצָרִים לֵאכֹל אֶת הָעֲבָרִים,
וְאוֹנִקְלוֹס נִתֵּן טַעַם לְדָבָר: (לג) הַבָּכָר בְּבִכְרָתוֹ.
מִכָּה בְּגִבְעִי וְקוֹרָא: ’רְאוּבֵן, שְׁמַעוֹן, לֵוִי, יְהוּדָה,

יִשְׁשַׁכָּר וַיְכָלֹן, בְּנֵי אִם אַחַת, הִסְבּוּ כְּסֹדֶר הַזֶּה,
שֶׁהוּא סֹדֶר תּוֹלְדוֹתֵיהֶם, וְכֵן כָּלֶם, כִּיִּן שֶׁהִגִּיעַ
לְבִנְיָמִין אָמַר: זֶה אֵין לוֹ אִם, וְאִנִּי אֵין לִי אִם,
יָשָׁב אֲצִלִּי: (לד) מִשָּׂאת. מְנוּת: חֲמֵשׁ יָדוֹת.
חֲלָקוּ עִם אֲחִיו, וּמִשָּׂאת יוֹסֵף וְאֶסְנַת וּמִנְשָׁה
וְאֶפְרַיִם: וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ. (כ"ה) וּמִיּוֹם שֶׁמְכָרוּהָ,
לֹא שָׁתוּ יֵין וְלֹא הוּא שָׁתָה יֵין, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם
שָׁתוּ: (ב) גְּבִיעַ. כּוֹס אֶרֶץ וְקוֹרִין לוֹ מְדִרִינָ"ש:

וַאֲמַרְתָּ אֱלֹהִים לָמָּה שְׁלַמְתָּם רָעָה תַּחַת
 טוֹבָה: ה' הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בֹו וְהוּא
 נֶחֱשׁ יִנְחֵשׁ בֹּו הִרְעִיתָם אֲשֶׁר עָשִׂיתָם:
 וַיִּשְׁגֹּם וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנִי בְּדְבָרִים
 הָאֵלֶּה חֲלִילָה לַעֲבָדֶיךָ מַעֲשֹׂוֹת בְּדַבֵּר
 הַזֶּה רַש"י: ח הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מִצְּאֵנוּ בְּפִי
 אֲמַתְחִיתֵנוּ הַשִּׁיבֵנוּ אֵלֶיךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאִיךָ
 נִגְנֹב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף אוֹ זָהָב רַש"י: ט אֲשֶׁר
 יִמָּצֵא אֹתוֹ מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵת וְגַם־אֲנַחְנוּ נִהְיֶה
 לְאֲדֹנֵי לַעֲבָדִים: וַיֹּאמֶר גַּם־עַתָּה כְּדַבְּרִיכֶם
 כֵּן־הוּא אֲשֶׁר יִמָּצֵא אֹתוֹ יִהְיֶה־לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם
 תִּהְיוּ נָקִים רַש"י: יא וַיִּמְהָרוּ וַיּוֹרְדוּ אִישׁ אֶת־
 אֲמַתְחָתוֹ אֶרֶצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אֲמַתְחָתוֹ:
 יב וַיַּחֲפֹשׂ בַּגְּדוֹל הַחֹל וּבִקְטָן כֹּלָה וַיִּמָּצֵא
 הַגָּבִיעַ בְּאֲמַתְחַת בְּנִימָן רַש"י: יג וַיִּקְרְעוּ שִׁמְלָתָם
 וַיַּעֲמִם אִישׁ עַל־חֲמֹרוֹ וַיֵּשְׁבוּ הָעִירָה רַש"י:
 יד וַיֵּבֹא יְהוּדָה וְאַחִיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדְנֵנוּ שָׁם וַיִּפְּלוּ לִפְנֵינוּ

ה הֲלֹא דִין דְּשְׁתֵּי רַבּוּנֵי בֵּה וְהוּא
 בְּדָקָא מְבָדֵק בֵּה אַבְאָשְׁתּוֹן דִּי
 עַבְדָּתוֹן: ו וַאֲדַבֵּיקֵנוּן וּמְלִיל
 עֲמָהוֹן יֵת פִּתְגָמִיא הָאֵלִין:
 ז וַאֲמָרוּ לֵה לָמָּה יִמְלִל רַבּוּנֵי
 כְּפִתְגָמִיא הָאֵלִין חֲס לַעֲבָדֶיךָ
 מִלְּמַעַבְד כְּפִתְגָמִיא הָדִין: ח הָא
 כֶּסֶף דִּי אֲשַׁכְחֵנָא בְּפֹום טוֹעֵנָא
 אֲתִיבְנוּהִי לָךְ מֵאֶרֶעָא דְכְנָעַן
 וְאֲכָדִין נִגְנוֹב מִבֵּית רַבּוּנָךְ כֶּסֶף
 אוֹ דְהָבָא (מְנִין דְכֶסֶף אוֹ מְנִין
 דְדָהָב): ט דִּי יִשְׁתַּכַּח עֲמָה
 מֵעַבְדֶּיךָ וּמִית וְאַף אֲנַחְנָא נִהִי
 לְרַבּוּנֵי לַעֲבָדִין: י וַאֲמָר אֵף כְּנָעַן
 כְּפִתְגָמִיכוֹן כֵּן הוּא דִּי יִשְׁתַּכַּח
 עֲמָה יִהִי לִי עַבְדָּא וְאַתּוֹן תִּהְיוּ
 זַבָּאִין: יא וְאוֹחִיאוּ וְנַחֲיִתָּא גְבַר
 יֵת טוֹעֵנָה לְאֶרֶעָא וּפְתַחוּ גְבַר
 טוֹעֵנָה: יב וּכְלָשׁ בְּרַבָּא שְׂרִי
 וּבְזַעֲרָא שְׂצִי וְאַשְׁתַּכַּח קְלִידָא
 בְּטוֹעֵנָא דְבְנִימָן: יג וּבְזַעֲרוֹ
 לְבוּשֵׁיהוֹן וּרְמוֹ גְבַר עַל חֲמֵרָה
 וְתָבוּ לְקִרְתָּא: יד וְעַל יְהוּדָה
 וְאַחֵוֹהִי לְבֵית יוֹסֵף וְהוּא עַד כְּנָעַן
 תִּמָּן וּנְפִלוּ קְדָמוּהִי לְאֶרֶעָא:
 יד וַיֵּבֹא יְהוּדָה וְאַחִיו

רַש"י

אֲעֲשֶׂה לָכֶם לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הָדִין: "אֲשֶׁר יִמָּצֵא
 אֹתוֹ יִהְיֶה־לִּי עֶבֶד": (יב) בַּגְּדוֹל הַחֹל. שְׁלֹא
 יִרְגִּישׁוּ שֶׁהִיא יוֹדֵעַ הֵיכָן הוּא: (יג) וַיַּעֲמִם
 אִישׁ עַל־חֲמֹרוֹ. בְּעָלֵי זִרְעָה הִיוּ, וְלֹא הִצְרִיכוּ
 לִסְעֵעַ זֶה אֶת זֶה לְטַעַן: וַיֵּשְׁבוּ הָעִירָה.
 מְטַרְפוּלִין הֵיטָה, וְהוּא אוֹמֵר הָעִירָה, הָעִיר כָּל
 שְׁהוּא, אֲלֵא שְׁלֹא הֵיטָה חֲשׂוֹכָה בְּעֵינֵיהֶם אֲלֵא
 כְּעִיר בִּינוּנִית שֶׁל עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם לַעֲנִין
 הַמִּלְחָמָה: (יד) עוֹדְנֵנוּ שָׁם. שֶׁהִיא מִמֵּתִין

(ז) חֲלִילָה לַעֲבָדֶיךָ. חֲלִין הוּא לָנוּ, לְשׁוֹן
 גְּנָאִי. וְתַרְגּוּם: 'חֲס לַעֲבָדֶיךָ', חֲס מֵאֵת הַקְדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא, יְהִי עָלֵינוּ מַעֲשׂוֹת זֹאת, וְהִרְבֵּה יֵשׁ
 בְּגִמְרָא: 'חֲס וְשְׁלוֹם': (ח) הֵן כֶּסֶף וְגוֹ'.
 זֶה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה קָל וְחֶמֶר הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה,
 וְכָלֵן מְנוּיִן בְּבִרְאשִׁית רַבָּה: (י) גַּם־עַתָּה
 כְּדַבְּרִיכֶם. אֵף זֶה מִן הָדִין: אֲמַת, כְּדַבְּרִיכֶם
 כֵּן הוּא, שֶׁפִּלְכֶם חֲבִיבִים בְּדַבֵּר, עֲשָׂרָה שְׁוֹמְצָאֵת
 גְּנָבָה בִּיד אֶחָד מֵהֶם, כָּלֵם נִתְפָּשִׁים. אֲכָל אֲנִי

טו וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף מָה עוֹבְדָא
הַדִּין דִּי עֲבַדְתוֹן הָלֹא יִדְעָתוֹן אַרִי
בְּדָקָא מְבָדֵק גְּבָרָא דִּי כְּוָתִי:
טז וַאֲמַר יְהוּדָה מָה נִימַר לְרַבּוּנִי
מָה נִמְלִל וּמָה נִזְכִּי מִן קָדָם יִי
אַשְׁתַּכַּח יֵת חוּבָא בְּעַבְדִּיךָ הָא
אַנְחָנָא עַבְדִּין לְרַבּוּנִי אַף אַנְחָנָא
אַף דְּאַשְׁתַּכַּח קְלִידָא בִּידָה:
יז וַאֲמַר חֶס לִי מִלְּמַעַבְדָּא דָּא
גְּבָרָא דִּי יִשְׁתַּכַּח קְלִידָא בִּידָה
הוּא יְהִי לִי עַבְדָּא וְאַתּוֹן סְקוּ
לְשִׁלָּם לְוֹת אַבּוּכוֹן: ס ס ס

קמ"ו פסוקים, יחזקיה"ו. אמציה. יהיה לי עבד סימן.

אַרְצָה רַשִׁי: טו וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה
הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם הֲלֹא יִדְעָתֶם כִּי־נִחַשׁ
יִנְחֹשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמֹנִי רַשִׁי: טז וַיֹּאמֶר יְהוּדָה
מַה־נֹּאמַר לְאֹדְנִי מַה־נִּדְבַּר וּמַה־נִּצְטַדֵּק
הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵוֹן עַבְדֶּיךָ הִנֵּנוּ עֲבָדִים
לְאֹדְנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגְּבִיעַ
בְּיָדוֹ רַשִׁי: יז וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשֹׂת זֹאת
הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ הוּא יְהִי־לִי
עֶבֶד וְאַתֶּם עָלוּ לְשָׁלוֹם אֶל־אֲבִיכֶם: ססס

רש"י

לָהֶם: (טו) הֲלֹא יִדְעָתֶם כִּי־נִחַשׁ יִנְחֹשׁ וְגו'. הֲלֹא יִדְעָתֶם כִּי אִישׁ חֲשׁוֹב כְּמוֹנִי יוֹדֵעַ לְנִחֹשׁ וְלִדְעַת מִדְּעַת וּמִסְבָּרָא וּבִינָה, כִּי אַתֶּם גִּנְבֶּתֶם הַגְּבִיעַ: (טז) הָאֱלֹהִים מִצָּא. יוֹדְעִים אֲנוּ שְׁלֹא סִרְחָנוּ, אֲכַל מֵאֵת הַמָּקוֹם נְהִיָּתָה לְהִבְיָא לָנוּ זֹאת. מִצָּא בְּעַל חוּב מָקוֹם לְגִבּוֹת שָׁטֵר חוּבוֹ: וּמַה־נִּצְטַדֵּק. לְשׁוֹן צִדֵּק, וְכֵן כָּל תַּבְּכָה שֶׁתַּחֲלַת יְסוּדָה צִדִּי וְהִיא בָּאָה לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל אוֹ נִתְפַּעֵל, נוֹתֵן טִי"ת בְּמָקוֹם תִּי"ו, וְאֵינָה נִתְּנָת לְפָנֵי אוֹת רִאשׁוֹנָה שֶׁל יְסוּד הַתַּבְּכָה, אֲלֹא בְּאַמְצַע אוֹתִיּוֹת הָעֵקֶר, כְּגוֹן:

"נִצְטַדֵּק", מִגְזֵרַת צִדֵּק, "וִיִּצְטַבֵּעַ", מִגְזֵרַת צָבַע, "וִיִּצְטִירוּ", מִגְזֵרַת "וְצִיר אֲמוֹנִים", "הִצְטִידְנוּ", מִגְזֵרַת "צִדָּה לְדִרְךְ". וְתַבְכָּה שֶׁתַּחֲלַתָּה סְמִיךְ, אוֹ שִׁי"ן, כְּשֶׁהִיא מִתְפַּעֵלָת, הִתִּי"ו מִפְּרִדַּת אֶת אוֹתִיּוֹת הָעֵקֶר, כְּגוֹן: (קֹהֶלֶת יב) "וַיִּסְתַּבֵּל הַחֲגָב", מִגְזֵרַת סָכַל, (דְּנִיָּאל ז) "מִשְׁתַּפֵּל הָוִית בְּקִרְנֵיָא", מִגְזֵרַת סָכַל, (מִיכָה ו) "וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת עַמִּי", מִגְזֵרַת שָׁמַר, (יִשְׁעִיָּה טו) "וְסָר מִרַע מִשְׁתּוֹלֵל", מִגְזֵרַת: (אִיּוֹב יז) "מוֹלִיךְ יוֹעֲצִים שׁוֹלֵל", (שְׁמוֹת טז) "מִסְתּוֹלֵל בְּעַמִּי", מִגְזֵרַת: (יִרְמְיָה יח) "דִּרְךְ לֹא סְלוּלָה": חֲסִלַת פִּרְשַׁת מִקָּץ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עִזְרַחִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְּרַבִּינַעֲם, וְכַל־נְתִיבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכַבּוּד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדִּקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לְגַלּוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתֵּפֶר, שִׁמְקוֹם הַתֵּפֶר יְהִי בְּאַמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבַנְט חוֹגְרִים בַּתְּחִילַת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

קריאה לשבת ר"ח (שביעי - לקריאה בציבור)

ט וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כַבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: י עֲלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבְתּוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: פ יא וּבְרֹאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר
שְׁנָיִם וְאֵיל אֶחָד כַּבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: יב וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: יג וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן
לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה: יד וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהֵין
יְהִי לַפָּר וּשְׁלִישֵׁת הַהֵין לְאֵיל וּרְבִיעֶת הַהֵין לִכְבֹּשׁ יֵין זֹאת עֹלֹת
חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: טו וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה
עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְיָהוּם הֵיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרִכְיָה דְּרִכְיָנַעַם, וְכָל־נְתִיבֵיהֶּי שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִנָּה, בְּשִׁמְאֻלָּה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגִּלּוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹרָה, שִׁמְקוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

קריאה למפטיר במדבר ו' ל'

מב בַּיּוֹם הַשְּׁנִי נָשִׂיא לְבָנִי גֵר אֶלִּיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: מג קָרַבְנוּ קָעֶרֶת־כֶּסֶף
אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיָהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: מד כָּף אֶחָת
עֶשְׂרֶה זֶהב מְלֵאָה קִטְרֶת: מה פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כַּבֹּשׁ־אֶחָד
בֶּן־שָׁנָה לְעֹלָה: מו שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: מז וְלֹזֶבֶת הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנָיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כַּבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרַבֵּן
אֶלִּיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: פ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲצֵחִים הָיָה לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבָּע יָמִים בַּיּוֹמָהּ, בְּשִׁמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְיִחַץ חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְיִגְדִּיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹפֵר, שֶׁמֶקוֹם הַתּוֹפֵר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרת מקץ לשמו"ת במלכים א פרק ג

וַיִּקַּץ שְׁלֹמֹה וַהֲנִיחַ חֲלוֹם וַיָּבֹאוּ יְרוּשָׁלַיִם וַיַּעֲמֹד | לִפְנֵי | אֶרֶן בְּרִית־אֲדֹנָי וַיַּעַל עֹלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו: מִן אֲזַ תִּבְאֶנָּה שְׁתֵּים נָשִׁים זֵנוֹת אֶל־הַמֶּלֶךְ וַתַּעֲמִדְנָה לִפְנָיו: וַיֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָת בִּי אֲדֹנָי אֲנִי וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת יֹשֶׁבֶת בְּבֵית אֶחָד וְאֶלֶךְ עִמָּה בְּבֵית: יְהִי וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִּי וַתֵּלֶךְ גַּם־הָאִשָּׁה הַזֹּאת וַאֲנִי וַיִּחַדּוּ אֶת־זֶר אֶתְנֹו בְּבֵית וּזְלָתִי שְׁתֵּים־אֲנַחְנוּ בְּבֵית: יֵשׁ וַיֵּמֶת בֶּן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לַיְלָה אֲשֶׁר שָׁכְבָה עִלָּיו: כַּ וַתֵּקֶם בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה וַתִּקַּח אֶת־בְּנִי מֵאֲצִלִּי וְאִמְתָּךְ יִשְׁנָה וַתִּשְׁפִּיכֶהוּ בַּחֲיָקָה וְאֶת־בְּנֵה הַמֶּת הַשְּׁפִיכָה בַּחֲיָקָי: כֹּא וַאֲקָם בַּבֹּקֶר לְהִינִיק אֶת־בְּנִי וַהֲנִיחָמָת וַאֲתַבּוֹנֵן אֵלָיו בַּבֹּקֶר וַהֲנִיחָ לֹא־יְהִי בְנִי אֲשֶׁר יִלְדָתִי: כֹּב וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֲחֵרֶת לֹא כִּי בְנִי הָחִי וּבְנֶךְ הַמֶּת וְזֹאת אִמְרָת לֹא כִּי בְנֶךְ הַמֶּת וּבְנִי הָחִי וַתִּדְּבַרְנָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כֹּג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אִמְרָת זֶה־בְּנִי הָחִי וּבְנֶךְ הַמֶּת וְזֹאת אִמְרָת לֹא כִּי בְנֶךְ הַמֶּת וּבְנִי הָחִי: כֹּד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קְחוּ־לִי חֶרֶב וַיָּבִיאוּ הַחֶרֶב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כֹּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גִּזְרוּ אֶת־הַיֶּלֶד הָחִי לִשְׁנַיִם וַתִּגְזְרוּ אֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת וְאֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת: כֹּו וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־בָּנָה הָחִי אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמֶיהָ עַל־בְּנָהּ וַתֹּאמֶר | בִּי אֲדֹנָי תִּנּוּ־לָהּ אֶת־הַיֶּלֶד הָחִי וְהַמֶּת אֶל־תִּמְיתָהוּ וְזֹאת אִמְרָת גַּם־לִי גַם־לָךְ לֹא יִהְיֶה גִזְרוֹ: כֹּז וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תִּנּוּ־לָהּ אֶת־הַיֶּלֶד הָחִי וְהַמֶּת לֹא תִמְיתָהוּ הִיא אִמּוֹ: כֹּח וַיִּשְׁמְעוּ כָל־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שִׁפְטָה הַמֶּלֶךְ וַיֵּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי־חֲכָמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: ד א וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

הפטרה לשבת ר"ח לשמו"ת בישעיהו פרק ס

ס א כֹּה אָמַר יְהוָה הַשְׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֶדֶם רַגְלִי אֵיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵיזָה מְקוֹם מְנוּחָתִי: ב וְאֶת־כָּל־אֱלֹהֵי יָדִי עֲשֶׂתָה וַיְהִיו כָּל־אֱלֹהֵי נְאֻם־יְהוָה וְאֵלֵינוּ אֲפִיט אֶל־עֵנִי וְנִכְהַרְוֹת וְחָרַד עַל־דְּבָרִי: ג שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכַּה־אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרֶף כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דֶם־חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה מִכְרֹךְ אֹן גַּם־הַמָּה בָּחֲרוּ בְּדִרְכֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה: ד גַּם־אֲנִי אֲבַחֵר בַּתַּעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם אֲבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי

וַאִין עֲוֹנָה דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חָפְצָתִי בָּחֲרוּ: ה' שָׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים
 אֶל־דִּבְרוֹ אָמְרוּ אַחֲיֵכֶם שְׁנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ: וְקוֹל שְׁאוֹן
 מֵעִיר קוֹל מֵהִיכַל קוֹל יְהוָה מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאֹיְבָיו: וּבְמִרְם תַּחֲלִיל יִלְדָּה בְּמִרְם יָבוֹא חֶבֶל לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר:
 ח מִי־שָׁמַע בְּזֹאת מִי רָאָה בְּאֵלֶּה הַיּוֹחַל אֶרֶץ בְּיוֹם אַחֵד אִם־יִוֹלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת בִּי־חֲלָה גַם־יִלְדָּה צִיּוֹן
 אֶת־בְּנֵיהָ: ט הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרְתִּי אָמַר אֱלֹהִיד: י שְׂמַחוּ
 אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כֹּל־אֲהַבְיָה שִׁישׁוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כֹּל־הַמַּתְאֲבָלִים עָלֶיהָ: יא לְמַעַן תִּיַּנְקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד
 תִּנְחַמְיָה לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְּגֶתֶם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: יב כִּי־כֹה | אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֲלֶיהָ בְּנֶהֱרַ שְׁלֹום וְכִנְחַל
 שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקֶתֶם עַל־צֵד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשַׁעוּ: יג כִּאֲשֶׁר אֲשֶׁר אִמּוֹ תִּנְחַמְנוּ בֶּן אֲנֹכִי
 אֲנַחֲמָכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ: יד וּרְאִיתֶם וְשִׂשׁ לְבָבְכֶם וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יִד־יְהוָה
 אֶת־עַבְדָּיו וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: טו כִּי־תִהְיֶה יְהוָה בְּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה מִרְכַּבְתּוֹ לְהַשִּׁיב בְּחִמָּה אִפּוֹ וְגַעַרְתּוֹ
 בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ: טז כִּי בְּאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחֶרֶב אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה: יז הַמַּתְקִידִים וְהַמַּטְהִירִים
 אֶל־הַגִּזְזוֹת אַחֵר אַחַת בַּתּוֹךְ אֲכָלִי בָשָׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבָר יַחֲדוּ יִסְפוּ נֶאֱמַר־יְהוָה: יח וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם
 וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשִׁנּוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: יט וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי
 מֵהֶם | פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תְּרַשִּׁישׁ פּוֹל וְלוֹד מְשַׁכִּי קִשֶׁת תִּבֵּל וַיִּזֶּן הָאֲיִים הָרַחֲקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
 אֶת־שְׁמִיעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם: כ וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם | מִכָּל־הַגּוֹיִם | מִנְחָה |
 לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבְכָרֶכֶב וּבַצִּבְּרִים וּבַכְּרָדִים וּבַכְּרָפוֹת עַל הָר קֹדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כִּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה: כא וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לְכַהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: כב כִּי כִּאֲשֶׁר
 הַשְׂמִים הִחְדָּשִׁים וְהָאֶרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמּוֹדִים לִפְנֵי נֶאֱמַר־יְהוָה בֶּן יַעֲמֹד זֶרַעְכֶם וְשִׂמְכֶם:
 כג וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שַׁבָּת בְּשַׁבְתּוֹ יָבוֹא כָּל־בָּשָׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: כד וַיֵּצְאוּ וְרָאוּ
 בַּבִּגְדֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאֲשֶׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל־בָּשָׂר:
 כה וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שַׁבָּת בְּשַׁבְתּוֹ יָבוֹא כָּל־בָּשָׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

הפטרה לערב ראש חודש לשמו"ת שמואל א פרק כ

יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֲדָשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקַד מוֹשְׁבֶךָ: יט וּשְׁלֹשֶׁת תִּהְיֶה מָאָד וּבָאֵת אֶל־הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֹּת אֵצֶל הָאֵבֶן הָאֵזוֹל: כ וְאֲנִי שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִים צִדָּה אֹרֶה לְשַׁלַּח־לִי
 לְמַטְרָה: כא וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנֶּזֶר לָךְ מִצָּא אֶת־הַחֲצִים אִם־אָמַרְ אָמַר לְנֶזֶר הִנֵּה הַחֲצִים | מִמֶּנָּה
 וְהִנֵּה קָחְנוּ | וּבָאָה כִּי־שְׁלֹום לָךְ וַאֲנִי דִבַּר חִי־יְהוָה: כב וְאִם־כֹּה אָמַר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנָּה וְהִלָּאָה
 לָךְ כִּי שַׁלַּחְךָ יְהוָה: כג וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד־עוֹלָם: כד וַיִּסְתַּר דָּוִד
 בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלֶּחֶם לֶאֱכֹל: כה וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבּוֹ בַּפַּעַם | בַּפַּעַם אֶל־מוֹשֶׁב

הקיר ויקם ויהונתן וישב אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד: כו ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כִּי־לֹא טָהוֹר: כו ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל־יהונתן בְּנֹו מְדוּעַ לֹא־בָא בְּיָשָׁעִי גַם־תִּמּוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם: כח ויען יהונתן את־שאול נשאל נשאל דוד מעמדי עד־בית לחם: כט ויאמר שלחני נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צֹוֹה־לִי אֲחִי וְעָתָה אִם־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שִׁלְחֹן הַמֶּלֶךְ: לו ויחר־אף שאול ביהונתן ויאמר לוֹ בְּנֵעוֹת הַמַּרְדּוֹת הָלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבָנִי־יִשְׁעִי לְבִשְׁתְּךָ וּלְבִשֵּׁת עָרוֹת אִמָּךְ: לא כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־יִשְׁעִי חַי עַל־הָאָדָמָה לֹא תָכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ וְעָתָה שָׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בְנֵמּוֹת הוּא: לב ויען יהונתן את־שאול אָבִיו ויאמר אֵלָיו לָמָּה יוֹמֵת מֶה עֲשֶׂה: לג ויטל שאול אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מַעַם אָבִיו לְהָמִית אֶת־דָּוִד: לד ויקם יהונתן מֵעַם הַשִּׁלְחָן בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לָחֶם כִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלֹמוֹ אָבִיו: לה ויהי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וַנֶּעַר קָטָן עָמּוֹ: לו ויאמר לְנַעֲרוֹ רֵץ מִצָּא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרָה הַנֶּעַר רֵץ וְהוּא־יָרָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: לו ויבא הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר הָלוֹא הַחֲצִי מִמֶּךָ וְהִלָּאָה: לח ויקרא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר מִהֲרָה חוֹשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְלָט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים וַיָּבֹא אֶל־אֲדָנָיו: לט וַהֲנֶעַר לֹא־יָדַע מְאוּמָה אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: מ וַיֵּתֶן יְהוֹנָתָן אֶת־כַּלְיוֹ אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר: מא הַנֶּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֵצֶל הַנָּגֶב וַיִּפֹּל לִאֲפָיו אֶרֶצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקוּ: א אִישׁ אֶת־רַעְהוּ וַיִּכְבּוּ אִישׁ אֶת־רַעְהוּ עַד־דָּוִד הַגָּדִיל: מב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה: א ביני ובינך וביני ורעי וביני ורעך עד־עוֹלָם:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת לשבת חנוכה לשמו"ת ולציבור בזכריה א פרק ב

ב יְיָ רַנִּי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָא וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹכָךָ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנִלְוֹוּ גוֹיִם רַפִּים אֶל־יְהוָה בְּיוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹכְךָ וַיֵּדַעַת כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שִׁלְחָנִי אֵלֶיךָ:

טו וַנַּחֵל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֻלְקוֹ עַל־אַדְמַת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם: ז הֵם כָּל־בָּשָׂר
 מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גָעוּר מִמַּעַן קָדְשׁוֹ: ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מִלְאָךְ
 יְהוָה וְהַשְׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשַׁטְנוֹ: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשְׁטָן יַגְעֹר יְהוָה בְּךָ הַשְׁטָן וַיַּגְעֹר
 יְהוָה בְּךָ הַבָּחַר בִּירוּשָׁלַיִם הַלּוֹא זֶה אֹד מִצֵּל מֵאֵשׁ: ג וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צִוּאִים
 וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמִּלְאָךְ: ד וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעֹמְדִים לִפְנָיו לֵאמֹר הֲסִירוּ הַבְּגָדִים הַצִּוּאִים מֵעָלַי
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו רָא הֲעֵבַרְתִּי מֵעָלַיךָ עֹנֶךְ וְהַלְבַּשׁ אֶתְךָ מַחֲלָצוֹת: ה וַאֲמַר יִשְׁיִמוּ צָנִיף מַהוֹר
 עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁיִמוּ הַצָּנִיף הַמַּהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּלְבָּשֻׁהוּ בְּגָדִים וּמִלְאָךְ יְהוָה עֹמֵד: ו וַיַּעַד
 מִלְאָךְ יְהוָה בַּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: ז כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכֵי תֵלֶךְ וְאִם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי
 תִּשְׁמֹר וְגַם־אֶתָּה תִּדְּרִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֻצְרִי וְנָתַתִּי לְךָ מַהֲלָכִים בֵּין הָעֹמְדִים
 הָאֵלֶּה: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ | הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתָּה וְרַעֲיָךְ הַיֹּשְׁבִים לִפְנֶיךָ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הַמָּה
 כִּי־הִנְנִי מֵבִיא אֶת־עַבְדִּי צֶמַח: ט כִּי | הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֶבֶן אַחַת
 שְׁבַעֶה עֵינַיִם הִנְנִי מִפְתָּח פֶּתָחָה נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ־הַזֹּאת בַּיּוֹם
 אֶחָד: י בַּיּוֹם הַהוּא נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרָאוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ אֶל־תַּחַת גֹּפֶן וְאֶל־תַּחַת תְּאֵנָה:
 ד א וַיָּשָׁב הַמִּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיַּעֲרֵנִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲוֹר מִשְׁנָתוֹ: ב וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אֶתָּה רֹאֶה
 וַאֲמַר רֵאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרָתִי זֹהָב כָּלָה וְגִלְגָּה עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נִרְתִּיהָ עָלֶיהָ שְׁבַעֶה וְשִׁבְעָה
 מוֹצָקוֹת לְנֹרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ: ג וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִיְמִין הַגִּלְגָּה וְאֶחָד עַל־
 שְׂמֹאלָהּ: ד וַאֲעַן וַאֲמַר אֶל־הַמִּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי לֵאמֹר מִה־אֵלֶּה אֲדֹנָי: ה וַיַּעַן הַמִּלְאָךְ הַדֹּבֵר
 בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הַלּוֹא יָדַעְתָּ מִה־הֵמָּה אֵלֶּה וַאֲמַר לֹא אֲדֹנָי: ו וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה
 דְּבַר־יְהוָה אֶל־זֶרְבָבֶל לֵאמֹר לֹא בְחַיִּל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם־בְּרוּחִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת:
 ז מִי־אֵתָּה הִר־הַגָּדוֹל לִפְנֵי זֶרְבָבֶל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה תִּשְׁאֹלֹת חֵן | חֵן לָהּ:
 ח רַק לִקְרִיאָה בְּצִיבּוֹר: א כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֶדֶם רַגְלִי אֵי־זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי
 וְאֵי־זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי: ב וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר
 לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: ב וַיֵּצְאוּ וּרְאוּ בְּפָנָי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא
 תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּפֶה וְהָיוּ דִּרְאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: ג וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת
 בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: שְׂמוּאֵל א פֶּרֶק כ יח וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר
 חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקַד מוֹשָׁבְךָ: מב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדוֹד לָךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ
 אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הנה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

להרוצים לומר במלכים א פרק ז

א ויעש חירום את-הפירות ואת-היעים ואת-המזרקות ויכל חירם לעשות את-כל-המלאכה אשר עשה למלך שלמה בית יהוה: ב עמרים שנים וגלות הכתרת אשר-על-ראש העמודים שתים והשככות שתים לכפות את-שתי גלות הכתרת אשר על-ראש העמודים: ג ואת-הרמנים ארבע מאות לשתי השככות שניטורים רמנים לשככה האחת לכפות את-שתי גלות הכתרת אשר על-פני העמודים: ד ואת-המכנות עשר ואת-הפירות עשרה על-המכנות: ה ואת הים האחד ואת-הבקר שנים-עשר תחת הים: ו ואת-הפירות ואת-היעים ואת-המזרקות ואת כל-הכלים האלה אשר עשה חירם למלך שלמה בית יהוה נחשת ממרט: ז בכפר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה בין סכות ובין צרתן: ח וינח שלמה את-כל-הכלים מרב מאד מאד לא נחקר משקל הנחשת: ט ויעש שלמה את כל-הכלים אשר בית יהוה את מזבח הזהב ואת-השלחן אשר עליו לחם הפנים זהב: י ואת-המנורות חמש מימין וחמש משמאל לפני הדביר זהב סגור והפרח והנצרת והמלקחים זהב: יא והספות והמזמרות והמזרקות והכפות והמחתות זהב סגור והפתות לדלתות הבית הפנימי לקדש הקדשים לדלת הבית להיכל זהב:

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	06:32	06:35	08:31	08:34	09:04	09:06	09:55	09:58	16:46	16:49	17:12	17:15	16:31	17:25
חיפה (ח)	06:35	06:37	08:33	08:35	09:05	09:07	09:56	09:59	16:42	16:45	17:08	17:11	16:15	17:22
ירושלים (ח)	06:30	06:32	08:30	08:33	09:02	09:04	09:53	09:56	16:45	16:48	17:11	17:14	16:08	17:23
תל אביב (ח)	06:35	06:38	08:33	08:35	09:05	09:08	09:57	09:59	16:43	16:47	17:09	17:13	16:28	17:24
אוסטריה וינה (ח)	07:38	07:40	09:12	09:15	09:43	09:46	10:26	10:29	16:08	16:12	16:41	16:45	15:49	16:56
אוסטרליה מלבורן (ח)	04:51	04:54	08:01	08:04	08:32	08:36	09:48	09:51	19:46	19:48	20:15	20:18	19:30	20:32
אוקראינה אודסה (ח)	07:35	07:37	09:11	09:14	09:43	09:46	10:27	10:30	16:16	16:20	16:48	16:52	16:01	16:56
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	07:25	07:27	08:57	09:00	09:29	09:32	10:12	10:15	15:50	15:54	16:24	16:28	15:36	16:33
אוק. ז'יטומיר (ח)	08:00	08:02	09:27	09:30	10:00	10:02	10:41	10:44	16:07	16:11	16:43	16:47	15:53	16:51
אוקראינה קייב (ח)	07:52	07:54	09:20	09:23	09:52	09:55	10:33	10:36	16:01	16:04	16:36	16:40	15:46	16:44
אוקראינה דונייצק (ח)	07:12	07:14	08:46	08:48	09:17	09:20	10:01	10:03	15:42	15:46	16:16	16:20	15:27	16:24
איטליה מילאנו (ח)	07:57	07:59	09:35	09:38	10:07	10:10	10:52	10:55	16:46	16:50	17:18	17:22	16:31	17:37
אקוואדור קיטו (ח)	06:00	06:03	08:34	08:37	09:04	09:07	10:07	10:10	18:25	18:28	18:47	18:50	18:09	18:54
ארגנטינה ב. איירס (ח)	05:35	05:38	08:39	08:42	09:11	09:15	10:25	10:28	20:09	20:11	20:37	20:39	19:53	20:53
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	06:02	06:06	09:20	09:24	09:51	09:54	11:08	11:11	21:25	21:27	21:56	21:58	21:09	22:02
ארה"ב בולטימור (ח)	07:20	07:23	09:08	09:11	09:41	09:43	10:29	10:31	16:50	16:53	17:18	17:22	16:35	18:03
ארה"ב ברוקלין ניו. (ח)	07:13	07:15	09:00	09:02	09:32	09:34	10:19	10:22	16:36	16:40	17:05	17:09	16:21	17:21
ארה"ב ג'רסי (ח)	07:14	07:16	09:00	09:03	09:32	09:35	10:20	10:22	16:36	16:39	17:05	17:08	16:20	17:21
ארה"ב דטרויט (ח)	07:54	07:56	09:39	09:41	10:10	10:13	10:57	11:00	17:08	17:11	17:37	17:41	16:53	17:54
ארה"ב היוסטן (ח)	07:10	07:12	09:10	09:13	09:43	09:46	10:35	10:38	17:30	17:34	17:55	17:59	17:15	18:09
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	06:51	06:53	08:47	08:50	09:19	09:22	10:10	10:13	16:52	16:56	17:19	17:22	16:37	17:32
ארה"ב מיאמי (ח)	07:01	07:03	09:05	09:08	09:38	09:41	10:32	10:35	17:38	17:41	18:02	18:06	17:23	18:16
ארה"ב ניו הייבן (ח)	07:12	07:14	08:56	08:59	09:29	09:32	10:16	10:19	16:28	16:32	16:58	17:01	16:13	17:16
ארה"ב שיקאגו (ח)	07:10	07:12	08:56	08:59	09:27	09:30	10:15	10:17	16:28	16:32	16:58	17:02	16:13	17:13
בוליביה לה פאס (ח)	05:47	05:50	08:38	08:41	09:07	09:10	10:15	10:18	19:14	19:17	19:38	19:40	18:59	19:45
בלגיה אנטוורפן (ח)	08:42	08:44	10:07	10:09	10:39	10:42	11:20	11:22	16:40	16:44	17:16	17:20	16:25	17:39
בלגיה בריסל (ח)	08:39	08:41	10:06	10:09	10:38	10:40	11:19	11:21	16:43	16:47	17:19	17:23	16:28	17:40
בלרוס ליובאוויטש (ח)	08:14	08:16	09:31	09:33	10:02	10:04	10:39	10:42	15:35	15:39	16:16	16:20	15:20	16:24
ברזיל ס. פאולו (ח)	05:12	05:15	08:05	08:08	08:36	08:40	09:46	09:49	18:58	19:00	19:23	19:25	18:42	19:33
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	04:59	05:03	07:52	07:55	08:23	08:26	09:33	09:36	18:43	18:46	19:08	19:10	18:27	19:18
בריטניה לונדון (ח)	07:59	08:01	09:26	09:28	09:57	09:59	10:38	10:40	15:58	16:02	16:35	16:39	15:43	16:56
בריטניה מנצ'סטר (ח)	08:19	08:21	09:39	09:42	10:11	10:14	10:50	10:52	15:56	16:00	16:35	16:39	15:41	16:58
גרמניה ברלין (ח)	08:11	08:13	09:34	09:37	10:06	10:09	10:46	10:48	15:58	16:02	16:36	16:40	15:43	16:44
גרמניה פרנקפורט (ח)	08:17	08:19	09:47	09:50	10:18	10:21	11:00	11:03	16:30	16:34	17:06	17:10	16:16	17:14
הודו בומביי (ח)	07:05	07:08	07:05	07:08	09:49	09:52	10:45	10:48	18:09	18:12	18:32	18:35	17:54	18:39
הודו פונה (ח)	06:58	07:01	09:12	09:15	09:44	09:46	10:40	10:43	18:07	18:11	18:31	18:34	17:53	18:38
הונגריה בודפשט (ח)	07:25	07:28	09:00	09:02	09:32	09:34	10:15	10:18	15:59	16:03	16:32	16:36	15:44	16:40
טורקיה אינסטמבול (ח)	07:23	07:25	09:08	09:11	09:41	09:43	10:28	10:31	16:42	16:46	17:11	17:15	16:27	17:19
יוון אתונה (ח)	07:34	07:37	09:25	09:27	09:57	10:00	10:46	10:48	17:12	17:16	17:40	17:44	16:57	17:48
מולדובה קישינב (ח)	07:45	07:48	09:20	09:22	09:52	09:55	10:36	10:38	16:21	16:24	16:53	16:57	16:06	17:01

לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ חנוכה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת	
		אדמוה"ז		מג"א										
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א			
מקסיקו מ. סיטי (ח)	06:58	07:01	09:15	09:18	09:45	09:47	10:41	10:44	18:12	18:15	18:35	18:39	17:57	18:43
ניו-זילנד קריסטצ'רץ' (ח)	04:42	04:46	08:00	08:03	08:33	08:36	09:51	09:54	20:13	20:15	20:46	20:48	19:57	20:52
נפאל קטמנדו (ח)	06:44	06:47	08:50	08:53	09:21	09:24	10:15	10:17	17:20	17:23	17:45	17:48	17:05	17:52
סינגפור סינגפור (ח)	06:58	07:01	09:26	09:29	09:58	10:01	11:00	11:03	19:07	19:10	19:30	19:33	18:52	19:37
פולין ורשא (ח)	07:38	07:40	09:03	09:06	09:34	09:37	10:14	10:17	15:30	15:34	16:08	16:12	15:16	16:16
פרו לימה (ח)	05:39	05:42	08:18	08:21	08:51	08:54	09:56	09:59	18:34	18:37	18:57	19:00	18:18	19:04
צרפת ליון (ח)	08:14	08:17	09:53	09:56	10:25	10:27	11:09	11:12	17:04	17:07	17:35	17:39	16:49	17:53
צרפת פריז (ח)	08:37	08:39	10:09	10:12	10:41	10:44	11:24	11:26	17:01	17:05	17:35	17:39	16:46	17:55
קולומביה בוגוטה (ח)	05:50	05:53	08:21	08:24	08:51	08:53	09:52	09:55	17:59	18:02	18:22	18:25	17:44	18:29
קנדה טורונטו (ח)	07:44	07:46	09:26	09:29	09:58	10:00	10:44	10:47	16:48	16:52	17:19	17:22	16:33	17:36
קנדה מונטריאול (ח)	07:28	07:30	09:06	09:09	09:38	09:41	10:23	10:26	16:18	16:22	16:49	16:53	16:03	17:08
קפריסין לרנקה (ח)	06:48	06:51	08:41	08:43	09:14	09:17	10:04	10:07	16:39	16:43	17:06	17:09	16:24	17:13
רוסיה מוסקבה (ח)	08:51	08:53	10:07	10:09	10:37	10:40	11:14	11:17	16:05	16:09	16:47	16:51	15:50	17:10
רוסיה רוסטוב(נא-דון) (ח)	08:02	08:04	09:36	09:39	10:09	10:11	10:52	10:55	16:37	16:40	17:10	17:13	16:22	17:17
שווייץ ציריך (ח)	08:05	08:07	09:41	09:44	10:12	10:15	10:56	10:59	16:43	16:47	17:16	17:20	16:29	17:34
תאילנד בנקוק (ח)	06:34	06:37	08:50	08:53	09:23	09:26	10:21	10:24	17:58	18:02	18:21	18:24	17:43	18:28

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

אגרות קודש

בי"ה, ל' כסלו, תשי"כ
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה חיים אבא שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מד' חנוכה.

ובמ"ש אודות מנהגים קשורים בבר מצוה, - לא שמעתי בזה הוראות, לבד הנדפס בהיום יום*,
אשר מתחילים להניח תפילין שני חדשים קודם, שבועות אחדים בלא ברכה, וכשמתרגל בהנחתם, בברכה,
וישאל אצל אנ"ש שאולי ידוע להם איך שנהגו בזה במקומם במדינתנו לפנים.

כן מהנכון לחזור - הברמ"צ המאמר ד"ה איתא במדרש תהלים, וקל ללמדו בעל פה, וגם בנו יעשה
כן.

אקוה שהשתתף בהתועדות דיום הבהיר י"ט כסלו, ויהי רצון שיהי' רישומו ניכר בכל השנה
כולה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

הדלקת נר חנוכה על פתח חדרי הילדים ונתינת דמי חנוכה בכל ימי חנוכה

משיחות שבת פרשת וישב, ה'תשמ"ח בשילוב משיחות אור ליום א' דחנוכה ה'תשמ"ב

1...יש לעורר ביום השבת־קודש זה - השבת שממנו מתברך (גם ובמיוחד)... יום א' דחנוכה - על דבר ההכנות (הכנה רבתי) לימי חנוכה, כולל ובמיוחד - בנוגע להצעות דלקמן.

ובהקדמה:

"חנוכה" הוא מלשון חינוך - חנוכה המזבח ובית המקדש.

ודוגמתו בעבודת כל אחד ואחת מישראל - החינוך דבית המקדש הפרטי שבו,

יש לחנך ולהחיות מחדש את הלב היהודי, שהוא בית המקדש הפנימי הרוחני שבכל אחד מישראל שהקב"ה אומר עליו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (בתוך כל אחד ואחת), כולל ובמיוחד - חינוך הקטנים, "חנוך לנער גור" גם כי יזקין לא יסור ממנה", הן קטנים בידיעת התורה, והן - ובעיקר - קטנים כפשוטם, שאצלם מודגש ביותר עניין החינוך כפשוטו.

יהודי מקטנותו פועל ומכין את ליבו שהקב"ה ישכון בו, על ידי לימוד התורה וקיום המצוות.

ומזמן לזמן הוא מחי' ומחדש דבר זה ביתר חוזק, ביתר חיות וביתר אור - על ידי לימוד "תורתך", תורתו של הקב"ה, בהתמדה מחודשת, בחוזק, בחיות ובאורה מחודשים. אותו דבר בקיום "חוקי רצונך", מצוותי' של אותה תורה, עד לאופן של "מהדרין מן המהדרין", בצורה הטובה ביותר שאפשר לקיים בה מצוות, שהרי התווספו חוזק, חיות ואורה מחודשים ושמחה מחודשת.

ומזה מובן שימי חנוכה מסוגלים ביותר להוסיף בכל הפעולות דחינוך ילדי ישראל.

...וסגולה מיוחדת בשנה זו, שנת הקהל כמו שנאמר "ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה' אלוהיכם כל הימים",

ובנוגע לפועל - כדאי ונכון לעורר ולהציע, במיוחד בקשר לימי חנוכה, שתי הצעות: (א) בנוגע להדלקת נר חנוכה, (ב) בנוגע למנהג דנתינת דמי חנוכה, כדלקמן.

עניין הא' - הדלקת נר חנוכה על פתח חדרי הילדים:

נוסף על הפעולות בנוגע להדלקת נר חנוכה בכל בתי בני ישראל, וכן הדלקת נר חנוכה במקומות ציבוריים ופומביים להדגיש העניין ד"פירסומי ניסא"

... כדאי ונכון לעורר... שבפתח חדר הילדים תהיה גם מנורת (והדלקת נר) חנוכה (נוסף לכך שבוודאי יסבירו להילדים התוכן והמשמעות שהדלקת נרות חנוכה, בסגנון המובן להם), שעל ידי זה יתווסף יותר בעניין החינוך, הן בנוגע לילדים, שכאשר רואים את מנורת החנוכה בפתח החדר שלהם, נעשה רושם חזק יותר בנפשם כו', והן בנוגע להחדר, "מקדש מעט", על דרך ומעין ומרמז על חינוך בית המקדש בחנוכה.

ועניין הב' - נתינת דמי חנוכה בכל ימי חנוכה:

מנהג ישראל (תורה היא) שבימי חנוכה נותנים דמי חנוכה לילדים. וכן נהגו רבותינו נשיאינו - כפי שסיפר כ"ק מורי וחמי אדמו"ר שאביו הי' נותן דמי חנוכה.... וכן נהג כ"ק מורי וחמי אדמו"ר לתת דמי חנוכה לבנותיו, גם לאחר הנישואין, וגם לחתניו.

... ועל פי האמור על דבר השתדלות יתירה בעניין החינוך - כדאי ונכון לעורר שיתנו מעות חנוכה לילדים (לא רק פעם אחת, אלא) בכל ימי חנוכה (ובערב שבת, או ביום ראשון, יתנו גם עבור יום השבת), ולהסביר להם, שנתנת המעות היא כדי שיוסיפו בלימוד התורה כו'.

ויש בכך משום הכנה מהירה, שהקב"ה יתן לכל אחד מאיתנו, בתוככי כלל ישראל (כל עם ישראל) - "דמי חנוכה" תקוות הלב האמיתית - שבקרוב ממש יחנך, יחדש, יגלה ויבנה מחדש את בית המקדש השלישי,

ושם ידליקו את המנורה - "כהניך הקדושים", הכהנים ואהרן הכהן בראשם¹,

במהרה בימינו ממש.

(1) דהרי כשיבנה בית המקדש משה ואהרן יהא עימנו (תוספות דיבור המתחיל אחד - פסחים קיד, ב. וראה יומא ה, ב.).

סדר הדלקת נרות חנוכה

זמן הדלקת הנרות הוא משקיעת החמה. בדיעבד אפשר להדליק במשך כל הלילה - ואם בני־הבית ערים, אפשר גם לברך.

ה'שמש' צריך לעמוד מעל שאר הנרות, כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נרות המצוה.

הנרות צריכים לדלוך לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

אפשר להדליק בכל סוגי הנרות. מצוה מן המובחר להדליק בשמן־זית ובפתילות.

את הנרות מציבים בימין החנוכה. ביום הראשון נר אחד, ביום השני שניים וכו' עד היום השמיני - שמונה נרות. סדר ההדלקה הוא משמאל לימין, כלומר - תמיד מדליקים קודם את הנר השמאלי (החדש) וממשיכים להדליק משמאל לימין. הנר הימני יהיה תמיד האחרון להדלקה.

לאחר שמסיימים להכין את הנרות להדלקה, אם נרות רגילים או כוסיות שמן־זית וכיוצא בזה, אומרים את ברכות ההדלקה. בפעם הראשונה שמדליקים השנה (אפילו אם זה באמצע החנוכה), מברכים שלוש ברכות. ואילו בשאר ימי החנוכה מברכים רק שתי ברכות (וכנ"ל - את הברכה השלישית - "שהחיינו" - מברכים רק בפעם הראשונה). לאחר שמסיימים את אמירת הברכות מדליקים את הנרות באמצעות ה'שמש' (אותו מדליקים ראשון). לאחר ההדלקה שרים את נוסח "הנרות הללו".

בערב שבת

ביום שישי מקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, לזמן הדלקת נרות השבת המתפרסם תמיד. תחילה מדליקים את נרות החנוכה ורק אחר־כך מדליקים את נרות השבת. מכיוון שמקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, יש להשתמש לנר חנוכה בנרות גדולים יותר, ולא בנרות הדקים הנהוגים - כדי שידלקו לפחות 70 דקות.

אם קרה והאשה הדליקה נרות שבת לפני שהודלקו נרות החנוכה - יכולים הגברים שטרם קיבלו עליהם את השבת להדליק את נרות החנוכה לפני זמן השקיעה.

במוצאי שבת

במוצאי־שבת חנוכה חוזרים מיד מבית־הכנסת, מזרזים לערוך 'הבדלה', ואחר־כך מדליקים נרות חנוכה (יש נוהגים לומר: "ברוך המבדיל בין קודש לחול", להדליק את נרות החנוכה ואחר־כך להבדיל על היין).

ברכות הדלקת נרות חנוכה

לפני הדלקת הנרות מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר חֲנוּכָּה:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נַפְסִים לְאַבּוֹתֵינוּ, בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה:

בערב הראשון (או כשמדליקים בפעם הראשונה השנה) מוסיפים ומברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה:

לאחר הדלקת הנרות אומרים:

הַנֵּרוֹת הָלָלוּ אֱנוּ מְדַלְקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל הַנַּפְסִים, וְעַל הַנִּפְלְאוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבּוֹתֵינוּ

בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה, עַל־יְדֵי כְהִנֵּיךְ הַקְדוֹשִׁים. וְכָל שְׂמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה, הַנֵּרוֹת הָלָלוּ קִדְּשׁ

הֵם, וְאֵין לָנוּ רִשׁוּת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אֲלָא לְרֹאוֹתָן בְּלָבָד, כְּדֵי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל,

עַל נַפְסֶיךָ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְעַל יְשׁוּעוֹתֶיךָ.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

אגרות קודש

ב"ה, ימי חנוכה, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

כבוד המשתתפים בהתועדות דיוס הבשורה יום הגאולה

של רבנו הזקן, וגאולתנו ופדות נפשנו ב...

ה' עליהם יחיו

שלום רב וברכה!

בנועם נודעתי מהתועדותם ביום הבהיר האמור, י"ט כסלו, הנקרא בפי רבותינו נשיאינו, חג החגים.

אשר בודאי, כבכל קבוץ בני ישראל החרדים לדבר ה', נשמעו דברי תורה, ובאופן שיביאו הדיבורים לידי מעשה, ז.א. להוספה בתורה ומצות, במשך כל השנה הבאה לאחר זה.

ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ובפרט כשהמחשבה באה וקיבלוה ע"ע ביום סגולה.

וע"פ הודעת חז"ל דמגלגלין זכות ליום זכאי, יהי רצון שתהיי ההתחלה בזה בימי חנוכה אלו, והרי הלכה כבית-הלל דמוסיף והולך בנר ואור, ומובן הרמז בזה ע"פ מה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור והי' הנס בשמן שכמבואר בכמה מקומות מרמז לסודות ופנימיות התורה.

ויאיר כאו"א את עצמו ואת סביבתו בנר מצוה ותורה אור ומאור שבתורה זוהי פנימיות התורה, שבדורותינו נתגלתה בתורת החסידות.

וביחוד שנמצאים אנו בשנת המאתים להסתלקות-הילולא של מורנו הבעל שם טוב ז"ל, אשר כידוע באגרת הקדש שלו, כשיפוצו מעינותיו חוצה, מעינות תורתו שהיא תורת החסידות, קאתי מר - דא מלכא משיחא.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות בכל האמור,

מ. שניאורסאהן

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחסות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00144
21/12/2008